UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1714

Libri VI. Pars III.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42682

Visual Library

LIBRI SEXTI
PARS III.
TRACTATUS VI.
De Matrimonio.

PRiusquam aggrediar materiam hujus tractatûs, resolvendæ sunt aliquæ quæstiones velut præliminares.

Quæstio 1. *Quæ sit genuina significatio aliquorum terminorum, quorum erit frequens usus in his materiis.* Num. 1.

R. §. 1. Matrimonium significat contractum, quo mas & fœmina de præsenti tradunt sibi mutuum in sua corpora dominium ad usum humanæ generationis: hinc à *Perez* definitur; *conjunctio maritalis*. Dicitur autem *Matrimonium*, vel, quia communiter *matres facit*, vel quia est *matris munus*, inquit *S. August.* l. 19. contra Faustum; vel, quia est præcipuè *matrum onus*, uti habet *S. Th.* in suppl. q. 44. a. 2. ipsis enim incumbit præcipuè fovere, gestare & educare proles. Alio nomine latinis, dicitur connubium, græcis γάμος à δάμω, quod *domare* significat, mutato δ in γ δάμος, γάμος, ideo, quia fœminas seu potiùs conjuges domat, *Arcudius* de concord. occid. & orient. Eccles. l. 7. c. 1. Et inde sunt nomina, monagamus, bigamus, polygamus; unius, duarum, plurium uxorum vir &c.

§. 2. Matrimonium dicitur *legitimum* sive *legale*, *ratum*, *consummatum*. *Legitimum*, quod conformiter ad leges naturæ perficitur solo consensu contrahentium, quale est apud infideles, fuit- 2.

que in lege naturæ & Judaica. Et quamvis secundùm se exigat perpetuitatem aliquam, tamen ex causis dissolvi potest, utì dicetur à num. 402. *Ratum*, quando est Sacramentum, attamen carnali copulâ necdum consummatum, éstque minùs solubile, quàm legale. *Consummatum*, quando jam est copulâ carnali perfectum, & tum est omnino insolubile quoad vinculum, quamvis solubile sit quoad torum.

3. §. 3. Per sponsalia ordinarie significatur *futurarum nuptiarum promissio*, can. 3. 30. q. 5. *Dicta sunt à spondendo, nam moris fuit veteribus stipulari & spondere sibi uxores*, L. 2. ff. De sponsal. Et specialiter hìc requiritur, ut sponte fiant, atque ideo aliqui putant, sponsalia dici à *sponte* promittendo. Quandoque per sponsalia intelligitur Matrimonium ipsum, & sponsalia de præsenti dicuntur Matrimonium ratum; conjuges autem in Matrimonio, dicuntur sponsi de præsenti, *Sanch.* l. 1. d. 1. n. 1.

4. §. 4. Nuptiæ sæpe idem significant, quod Matrimonium, hinc L. 1. ff. De ritu nuptiarum, dicitur: *Nuptiæ sunt conjunctio maris & fœminæ, & consortium omnis vitæ, divini & humani Juris communicatio.* Dicuntur nuptiæ, eò quod puellæ nupturæ pudoris gratiâ se velo, quasi nube, obtegebant, *Catech. Rom.* hìc c. 1.

5. §. 5. Per conjuges significantur mas & fœmina conjuncti in Matrimonio, quod dicitur conjugium à conjungendo, quia uxor, cum viro quasi uno jugo adstringitur, *Catech. Rom.* suprà. Propriè autem loquendo *uxor & maritus* dicuntur illi, qui sunt conjuges in Matrimonio, nihilominus, quando lex in favorabilibus loquitur de sponsis, uxore, marito, per sponsos intelligun-

tur

tur etiam illi, qui sunt in Matrimonio rato, sed nondum consummato, per uxorem autem & maritum etiam intelliguntur Sponsi de futuro: Econtrà in odiosis per uxorem & maritum intelliguntur illi soli conjuges, qui consummârunt Matrimonium, nisi obstet peculiaris ratio petita ex verbis vel aliunde, propter quam prudenter judicetur intelligi etiam alios, *Sanch.* à n. 2. *Gob.* tr. 10. à n. 2.

§. 6. In antiqua lege, in quâ licebat viro habere plures legitimas conjuges, illæ dicebantur uxores, quæ assumebantur ad generationem prolis & gubernationem domûs. Econtrà illæ dicebantur concubinæ, quæ tantùm ad generationem prolis assumebantur. In nova lege & sæpe in Jure canonico apud *Krimer* quæstionum canonicarum l. 4. à num. 571. uxores dicuntur, quæ copulantur cum omnibus solennitatibus ab Ecclesia præscriptis: Econtrà concubinæ dicuntur, vel quæ verè copulatæ sunt sine accidentalibus solennitatibus Ecclesiæ, vel quæ sine ullo Matrimonio domi retinentur ad libidinem, & concubinas in hoc secundo sensu nullibi approbant Canones. 6.

§. 7. *Divortium vel à diversitate mentium dictum est, vel quia in diversas partes eunt, qui distrahunt Matrimonium*, L. 2. ff. de divort. & repud. vel potiùs dicitur à *divertendo*, quia ab invicem discedunt. Reliqua per decursum explicabuntur: 7.

Q. 2. *Quinam sint præcipui hæreticorum errores, & quænam doctrina Scripturæ ac Conciliorum circa Sacramentum Matrimonii.* R. §. 1. Multi hæretici, item aliqui politici seu potiùs athei dicunt Matrimonium non esse necessarium, eò quòd licitus sit concubinatus, & pro hoc abutuntur variis 8.

textibus Juris,etiam canonici, ubi videtur approbari: sed n. 6. dixi,quo sensu accipiatur concubinatus, quando dicitur licitus. De soluto autem concubinatu dicit *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 8. *Grave peccatum est homines solutos concubinas habere; gravissimum verò & in hujus magni Sacramenti contemptum admissum, uxoratos quoque in hoc damnationis statu vivere &c.* Vultque eos omnes excommunicari, & tales mulieres plecti ac proscribi.

9. §. 2. *Simon Magus, Marcion,* aliique apud *Aversam* hìc q. 1. s. 1. negârunt Matrimonium ejúsque usum esse licitum, & *Apostolus* 1. *ad Timoth.* 4. v. 3. prædixit, fore hæresin *prohibentium nubere,* sed error ille confutatur,imprimis ex assertâ per Scripturas institutione Matrimonii *Genesis* 1. & 2. & ex pluribus aliis Scripturis, ex quibus sequitur etiam Matrimonii usum, qui est ejus finis,etiam esse licitum, & ideo *Apost.* 1. *ad Corinth.* 7. v. 5. ad vitandam fornicationem mandat Matrimonii usum, patetque idem tum ex necessitate ad propagandum genus humanum, tum ex sensu totius Ecclesiæ.

10. §. 3. Antiqui hæretici cum *Simone Mago* negârunt Matrimonium esse à Deo institutum, docebant enim à Deo permitti promiscuum usum cujuscunque fœminæ: *Luth. Calv.* & plerique recentiores hæcetici fatentur quidem Matrimoninm esse à Deo institutum,sed negant esse elevatum ad causandam gratiam, adeóque volunt non esse Sacramentum, utì fusè refert *Bellarm.* tom. 3. controv. l. de Matr. c. 1. sed hæretici antiqui clarè convincuntur ex Scriptura, quæ *Matth.* 19. v. 6. dicit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Quamvis autem pertinacia recentiorum non possit clarè expugnari

per

per solum verbum Dei scriptum, uti constat ex illis, quæ adducit *Bellarm.* c. 2. tamen sufficit nobis verbum Dei traditum ex testimonio tum Ecclesiæ græcæ & latinæ, tum antiquissimorum PP. quos refert *Bellacm.* c. 3. & 4. Et accedit definitio Ecclesiæ per *Florenti.* post sess. ult. in Decreto *Eugen. IV.* ad Armenos, ubi ait: *Septimum Sacramentum est Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia secundum Apostolum dicentem: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Trid.* autem sess. 24. Can. 1. ait: *Si quis dixerit, Matrimonium non esse verè & propriè unum ex septem legis evangelicæ Sacramentis à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesiâ inventum, neque gratiam conferre, anathema sit.* v. *Averss.* q. 1. s. 3. Communior autem sententia Theologorum est cum *Sanch.* l. 2. d. 4. quòd Matrimonium pro lege naturæ institutum sit *Genesis* 1. v. 28. *Masculum & fœminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait; crescite & multiplicamini & replete terram.* Pro lege scripta confirmatum est *Deuter.* 25. v. 5. *Quando habitaverint fratres simul, & unus eorum absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui.* Pro lege gratiæ evectum est ad rationem Sacramenti, *Matth.* 19. *Dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una, itaque jam non sunt duo, sed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Vide *Kugler* De Matr. à n. 16.

Objicies. Nullum Sacramentum pugnat cum virtute, aut cum alio Sacramento, sed Matrimonium pugnat cum continentia, & cum Sacramento Ordinis sacri, ergo. R. n. min. nam imprimis continentia conjugalis convenit Ma-

trimonio, virginalem autem non contemnit, sed prætermittit, quia non est obligatio semper sequendi perfectiora. Deinde de se non excludit Sacramentum Ordinis, nam etiam conjugati ordinantur, sed Ordines sacri propter decentiam majorem postulant abesse Matrimonium, non ratione sui, sed statûs & usûs, qui minùs convenit sacris functionibus.

11. §. 4. *Valentinianus* Imperator alioqui Catholicus, ut posset plures simul habere uxores, decrevit polygamiam esse licitam. Errorem illum secutus est *Lutherus* apud *Bellarm.* suprà c. 10. dicens, id à Deo prohibitum non esse. Idem tenuerunt plures apud *Pignat.* in novissimis consult. 118. Sed *Trid.* Can. 2. ita definivit: *Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nullâ lege divinâ esse prohibitum, anathema sit.* Ex quo Canone aliisque tum Conciliis, tum Canonibus apud *Mendo* in Statera diff. 12. num. 36. *Aversam* q. 14. f. 1. *Pignat.* tom. 1. conf. 115. n. 6. videtur certum contra *Cajet.* dispensare non posse Papam, ut quis habeat plures uxores. Manet tamen controversum, quâ lege divinâ id prohibitum sit; *Bellarm.* c. 11. putat, lege divinâ naturali, in qua Deus post diluvium dispensârit pro antiquo testamento cum Hebræis ad multiplicandum fidelem populum, quam concessionem aliqui putant etiam extensam esse ad Gentes, ad propagandum genus humanum diluvio universali imminutum; quæ causæ nunc cessant, ideoque nequidem gentilibus licita nunc est polygamia. Videri potest *Aversa*, qui dicit, Deum eo tempore tantùm mutâsse materiam Juris naturæ, in quantùm uni viro dederat potestatem tradendi & acquirendi dominium corpo-

corporum respectu plurium uxorum, sicuti cum Hebræis non dispensavit in furto, sed dederat potestatem in bona Ægyptiorum. Videri etiam potest *Mastrius* n. 53. ubi dicit polygamiam plurium virorum cum una muliere nunquam esse permissam à Deo, attamen permitti posse, si Deus impediret inconvenientia ex ejusmodi copulis aliàs oritura, v. g. si faceret non impediri generationes per confusionem seminum, sed tot nasci proles, quot viri talem mulierem cognoscerent.

§. 5. *Luth. Calv. Kemnit.* & alii apud *Bellarm.* c. 15. docuerunt, Matrimonium etiam consummatum, esse quoad vinculum solubile. Alii dixerunt Matrimonium tantummodo ratum non esse solubile, nequidem per professionem religiosam. Alii, quos refert *Bellarm.* c. 14. dixerunt manente Matrimonio quoad vinculum non posse fieri divortium quoad torum. Sed omnia opposita sunt de fide, nam *Florent.* suprà enumerans Matrimonii, *tertium* bonum inquit, *est indivisibilis Matrimonii, propter hoc, quòd significat indivisibilem conjunctionem Christi & Ecclesiæ: quamvis autem ex causa fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere fas est cum Matrimonii vinculum legitimè contracti perpetuum sit.* Trid. Can. 5. ait: *Si quis dixerit propter hæresin, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjuge dissolvi posse Matrimonii vinculum, anathema sit.* Can. 6. *Si quis dixerit Matrimonium ratum non consummatum per solemnem Religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit.* Can. 7. *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit & docet juxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam propter adulterium alterius conjugum Matrimonii vinculum non* 12.

posse dissolvi, & utrumque vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero conjuge vivente aliud Matrimonium contrahere, mœcharique eum, qui dimissâ adulterâ aliam duxerit, & eam, quæ dimisso adultero alii nupserit, anathema sit. Can. 8. *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad torum, seu quoad habitationem ad certum incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit.* Et hæ veritates Catholicæ videri possunt ex Verbo Dei, SS. PP. & ratione probatæ apud *Bellarm.* c. 14. & seqq. Et quidem Matrimonium ratum solvi per vota solennia Religionis, pluribus probat *Bellarm.* tom. 2. lib. 2. de Monachis. c. 38. Licere autem conjugibus se toro, separare, & ex mutuo consensu vovere continentiam, probat ibid. c. 37. Plura de indissolubilitate addentur postea à n. 402.

83. §. 6. *Luth. Calvin.* aliique hæretici apud *Bellarm.* suprà de Monachis c. 6. docuerunt, statum Matrimonii esse æquè perfectum ac statum virginitatis aut cœlibatûs, nec aliquid majoris perfectionis habere consilia, quæ vocamus evangelica; sed damnantur à Scriptura 1. *ad Corinth.* 7. v. 38. *qui Matrimonio jungit virginem suam, bene facit, & qui non jungit, melius facit*; quod ipsum pluribus ibi asseritur. Hinc *Trid.* sess. 24. Can. 10. ait: *Si quis dixerit statum conjugalem anteponendum, esse statui virginitatis vel cœlibatûs, & non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cœlibatu, quàm jungi Matrimonio, anathema sit.* Potestque hæc veritas catholica videri etiam ex aliis conciliis, PP. & ratione probata apud *Bellarm.* suprà c. 7. & seqq. & speciatim circa professionem statûs continentiæ c. 22. & seqq. An autem, si omnes Laici periissent, Religiosi & Clerici tenerentur inire Matrimo-

trimonium, videri potest *Aversa* q. 1. s. 2. §. ult.

§. 7. *Luth.* aliique hæretici, quos refert *Bellarm.* suprà de Matr. c. 21. & seqq. docuerunt, perperam ab Ecclesia constituta esse impedimenta dirimentia Matrimonium, ac speciatim aliqua consanguinitatis & affinitatis; item illud de voto solenni; sed damnantur à *Trid.* Can. 4. *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errâsse, anathema sit.* Can. 3. *Si quis dixerit eos tantum consanguinitatis & affinitatis gradus, qui Leviticо exprimuntur, posse impedire Matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec posse Ecclesiam in nonnullis eorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant & dirimant, anathema sit.* Can. 9. *Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos vel Regulares castitatem solenniter professos posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege ecclesiasticâ vel voto, & oppositum nihil aliud esse, quàm damnare Matrimonium, posseque omnes contrahere Matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum; anathema sit, cùm Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus tentari.* Possuntque errores illi videri pluribus confutati apud *Bellarm.* suprà. 14.

§. 8. *Calv.* & *Kemnit.* apud *Bellarm.* tom. 3. de Matrimonio c. 31. reprehendunt Ecclesiam, eò quòd observet tempora Matrimonii contrahendi, certas ceremonias & benedictionem in eo contrahendo; sed damnantur à *Trid.* Can. XI. *Si quis dixerit prohibitionem solennitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam ab ethnicorum superstitione profectam, aut benedictiones & alias ceremonias, quibus Ecclesia in illis utitur, damnaverit, anathema sit.* Et hunc quidem benedictionis usum 15.

esse antiquissimum, demonstrat ex Conciliis & SS. PP. *Aversa* q. 20. s. 1.

16. §. 9. *Novatiani, Montanistæ, Tertullianus*, damnârunt secundas nuptias, sed certum est esse licitas, non tantùm secundas, sed & tertias, aliásque plures, quia nullo jure prohibentur, imò & positivè permittuntur à Conciliis & SS. PP. apud *Arcud.* l. 7. c. 27. & 29. Quod autem in quibusdam Conciliis pœna imponatur sæpius nubenti, ideo est, quia plures nuptiæ plerumque sunt signum incontinentiæ: de cætero Apostolus ad *Rom.* 7. v. 3. ait, *si mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.* Primâ *ad Corinth.* 7. v. 9. loquens de non nuptis & de viduis, *quòd si non se continent, nubant.* & v. 39. *Si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat.* 1. *ad Timoth.* 5. loquens de viduis, *volo ergo juniores nùbere*; si nempe sit periculum incontinentiæ. Et quod viduæ, idem viduo licitum est, quia quoad ista sunt pares, utì rectè *Arcud.* suprà d. pluribus c. 20. Videri potest etiam *Aversa* q. 14. s. 2. Quomodo verò secundæ nuptiæ, quamvis prohibitæ non sint, tamen etiam in Jure sint odiosæ, ac passim improbentur, adjectis etiam quibusdam quasi pœnis, latè habet *Tiraquel.* tom. 4. tr. 4. ad L. *Bones* à n. 141. & brevius *Kremer* à n. 1807. Denique secundas ejusmodi nuptias esse verè Sacramentum, videtur esse de fide, cùm sint verissimum Matrimonium inter fideles initum ex intentione Sacramenti. Nec obstat, quòd tale Matrimonium sive bigamia non repræsentet unionem Christi cum Ecclesia, nam secundùm se consideratum repræsentat, cùm sit conjunctio unius cum una, quamvis consideratum respectivè ad prius conjugium id non repr

repræsentet, sed hoc non obstat rationi Sacramenti, cùm absolutè & secundùm se consideratum hanc rationem habeat.

Q. 3. *Quis sit Judex competens in causis matrimonialibus.* R. §. 1. Causæ de dote, sponsalitia largitate, alimentatione, successionibus, hæreditatibus, pertinent ad forum civile, sunt enim merè temporales, *Bellarm.* suprà De Matri. c. 32. *Sanch.* l. 10. d. 8. n. 15. *Aversa* q. 9. s. 1. Rectè tamen notant multi cum *Delb.* De imm. Eccles. c. 10. d. 6. s. 3. & *Sperell.* decis. 1. n. 15. & decis. 138. à n. 107. Judicem ecclesiasticum, postquam cognovit principaliter de Matrimonio, posse incidenter & accessoriè, cognoscere de causa dotis per Cap. *De prudentia*, De donatio. inter vir. & uxor. Item si causa sit pia, utì si puella sit pauper, & requirat Judicem ecclesiasticum, Cap. *Per tuas*, Qui filii sint legitimi. Similiter docent cum multis contra alios multos *Sperell.* n. 17. & *Delb.* s. 5. posse etiam Judicem ecclesiasticum, si requiratur, causâ pietatis cognoscere de alimentatione præstanda spurio. Item s. 7. docet *Delb.* si hæredes intra annum non exequantur legata, etiam profana, posse etiam apud Judicem ecclesiasticum conveniri ratione pietatis, quia defunctus est persona miserabilis, quæ se juvare non potest. Et ex illis, quæ habet *Sperell.* in decisione 156. & 158. item *Pignat.* tom. 3. cons. 24. probatur pupillos, viduas, virgines; item mulieres habentes viros tantùm inutiles, posse confugere ad Judices ecclesiasticos, sunt enim tum causæ piæ. 17.

§. 2. Si agatur de valore vel invaliditate sponsalium, pertinet ad solum forum ecclesiasticum, quia ratione finis, qui est Sacramentum Matrimo- 18.

monii, causa est spiritualis, *Abb. Rosel. Pal. Sanch. Sperel.* decis. 1. num. 12. De dissolution sponsalium dicetur n. 215.

19. §. 3. Ex Cap. *Tuam*, De ordine cognitionum constat, quòd causæ circa proclamationes, con tractum, valorem, partes Sacramenti Matrimo nii, benedictionem sacerdotalem, & similia pertineant ad Judicem ecclesiasticum: & de hi intelligitur *Trid.* sess. 24. can. 12. *Si quis dixer causas matrimoniales non spectare ad Judices eccleśiast cos, anathema sit.* Per Judicem autem ecclesiast cum intelligitur hìc Episcopus, vel cui ille com mittit, nam *Trid.* sess. 24. De ref. c. 20. ait: *caus Matrimoniales non Decani, archidiaconi, aut aliorum inferiorum judicio, etiam visitando, sed Episcopi tan tum examini & jurisdictioni relinquantur.* Hinc quæratur, an hoc vel illud Matrimonium sit l citum aut validum, id spectat ad Episcopum ita ut invalida sit decisio aliorum, etiamsi partes in alios compromittant, *Covarr. Tann. Sperell.* de cis. 9. n. 9. & decis. 8. n. 30.

20. §. 4. Harum causarum cognitionem potest Episcopus etiam inferioribus Prælatis delegare Vicarius autem generalis non potest has causas cognoscere sine speciali commissione, *Barb.* D potest. Episc. alleg. 54. n. 94, *Krimer* n. 1508.

21. §. 5. Causæ de gradibus cognationis, divor tiis, impedimentiis, principaliter pertinent a Judicem ecclesiasticum, quamvìs, in quantùm concernunt naturales contractus, possint etiam pertinere ad sæcularem, *Bellarm.* suprà: sed no tat *Pignat.* tom. 8. cons. 111. in talibus legem ci vilem debere cedere ecclesiasticæ; & ita quam vìs *Justinianus* permiserit conjugia consobrino rum, tamen Canon, *Quædam lex*, 24. q. 3. i rejicit, & observari debet Canon ille. §.

§. 6. Putant *Anchar. Abb.* aliique Juriſtæ communiter cum *Marta*, quando agitur de poſſeſſorio Matrimonii, laicum poſſe eſſe Judicem, quia, an Matrimonium de facto fuerit (quod regulariter habetur ex atteſtatione Parochi) adeoque manuteneri debeat, eſt res purè facti, quæ Matrimonii valorem non attingit, ideoque omnem poſſeſſionem cujuſcunque rei ſpiritualis, v. g. Beneficii, eſſe aliquid facti, ac pertinere etiam ad Judicem civilem, docent aliqui ex Cap. *Cum noſtris*, De conceſſ. præb. utì refert *Delb.* c. 7. d. 7. ſ. 1. Addunt aliqui apud *Sperell.* deciſ. 9. n. 3. licèt Matrimonium prout eſt Sacramentum ſit res ſpiritualis, attamen prout eſt contractus, eſſe quid civile, ideoque etiam ad Judicem ſæcularem pertinere conjuges ad mutuam fidem ſervandam compellere. Oppoſitum tenent, *Covarr. Delb.* c. 10. d. 5. & Canoniſtæ communiter: Rationem dat *Sperell.* deciſ. 8. & 9. tum quia, ad quem ſpectat cauſa principalis, etiam ſpectat acceſſoria, L. *Nulli* Cod. De judiciis, cap. 1. De cauſa poſſeſſ. & propriet. tum maximè, quia in cauſa de poſſeſſorio ſemper probari debet titulus ſaltem coloratus, hujus autem probatio in hac materia, ſecundùm omnes, ſpectat ad ſolum Judicem eccleſiaſticum. 22.

§. 7. Si agatur de aliquo puniendo, v. g. qui clandeſtinè vel ſine proclamationibus vel cum impedimento Matrimonium iniit, quamvìs ad forum eccleſiaſticum ſpectet declarare, an clandeſtinitas intervenerit, tamen ſuppoſitâ aliunde notoriâ illorum certitudine putant *Sanch. Tam. Gob. Loth, Krimer* n. 1509. & alii, cauſam punitionis eſſe fori mixti, & poſſe præveniri à foro civili, utì fit in aliis contractibus civilibus, quia 23.

Matri-

Matrimonium olim fuit contractus civilis, ne
que videtur adhuc constare, quòd quoad ista de
fierit esse subjectus Jurisdictioni civili, adeoqu
forum civile videtur manere in possessione
quamvis contradicant *Decius* & alii, eò quòd ill
contractus jam ad rationem Sacramenti sit
Christo elevatus. Putant tamen multi, Judicem
sæcularem cogere posse ad servanda sponsalia
uti cogere potest ad servandam fidem aliorum
contractuum, quamvis juramento sint confir
mati: & universaliter docent *Aversa* q. 6. s. 8
& *Pignat.* tom. 8. conf. 87. Principes sæculare
posse per leges pœnales coadjuvare leges eccle
siasticas, sic enim videmus per eos constitu
pœnas contra blasphemos, perjuros, hæretico
maximè cùm spectet etiam ad gubernationem
civilem, ut omnia etiam circa sponsalia & Ma
trimonia rite observentur. Imò posse Judicem
sæcularem per censuras compelli ad assistendum
Judici ecclesiastico requirenti, docent *Farin. Mo
noch. Barb.* & alii cum *Pignat.* tom. 9. conf. 130. n
89. Quòd si attingatur causa sanguinis, solus lai
cus est Judex competens, quia Clericis prohibe
tur, ne attingant causas sanguinis. Quisnam si
Judex in causa concubinatûs, non convenit in
ter Doctores: *Pignat.* tom. 9. conf. 139. à n. 84
putat etiam ad forum civile pertinere, hinc
multi dicunt dari locum præventioni, adeoqu
esse mixti fori. Videri possunt multa de ho
apud *Pignat.* totâ illâ consultat.

24. §. 8. Si laicus in delicto mixti fori sit à Ju
dice ecclesiastico condemnatus vel absolutus
non potest à Judice laico propter idem delictum
molestari, uti latè probant *Sperell.* decis. 134. d
Pignat. tom. 5. consult. 44. Hoc tamen non ob
stant

stante docet cum aliis *Sperell.* decis. 92. & 137. n. 48. si Judex laicus prævenerit, & pœnâ temporali puniêrit, posse Ecclesiasticum adjicere ecclesiasticam, & v. g. excommunicare. Hinc etiam *Krimer.* n. 582. & alii dicunt, si Judex laicus mulctârit concubinarium, posse Ecclesiasticum eundem corrigere, quia licèt punitus in uno judicio, non debeat puniri in alio, tamen quando unus Judex tantùm agit ad punitionem, utì facit laicus, Judex Ecclesiasticus, qui non tam agit ad punitionem, quàm ad correctionem, non ideo debet censeri per præventionem excluſus.

§. 9. Si agatur de divortio quoad vinculum, 25.
solus ecclesiasticus est Judex. Can. *Sæculares.* 33. q. 6. Can. *Multorum.* 35. q. 6. Cap. *Per venerabilem.* Qui sint filii legit. Cap. *Tuæ fraternitatis*, De procuratoribus. Cap. *Porrò.* & Cap. *De illa.* De divortiis, ubi dicitur, si etiam parentela esset publica & notoria, absque judicio Ecclesiæ ab ea separari non poterit. Etiam quando agitur de divortio, quoad torum tantùm, aut habitationem, ratione hæresis vel adulterii, adeundus est solus Judex ecclesiasticus, *Sanch.* l. 10. d. 8. n. 15. *Castrop.* d. 3. p. 6. §. 5. *Gob.* in Quin. tr. 5. c. 36. nisi alicubi esset consuetudo contraria, sicuti solet Judex laicus se informare de sævitia mariti &c. Et quia secundùm antè dicta, si causa principalis spectet ad Judicem ecclesiasticum, etiam ad eum spectat accessoria, sequitur, si Ecclesiasticus deciderit de valore Matrimonii, ad eum spectare etiam agere de causis divortii, de constituenda vel restituenda dote, *Sperell. Gob. Loth, Delb.* Crimen polygamiæ spectare ad fo-

rum

rum ecclesiasticum, demonstrat *Pignat.* tom. 1. conſ. 115. & in noviſſimis conſult. 118.

26. §. 10. Quamvis ſecundùm dicta n. 17. cauſa dotis ſpectare poſſit ad Judicem laicum, etiam quando per ſe & principaliter agitur cauſa dotis reſtituendæ poſt divortium, putat tamen *Krimer* n. 1793. quamdiu lis pendet apud Judicem eccleſiaſticum ſuper cauſa divortii, non poſſe laicum ſe ingerere pro muliere in dotis repetitionem, niſi ab eccleſiaſtico priùs fuerit deciſum, quòd mulier juſtè divertat ob culpam viri, *Sanch.* l. 9. d. 4. *De Luca* De Matri. diſc. 11. Quis Epiſcopus judicare debeat de divortio, dicam n. 430.

27. §. 11. Circa clericum conjugatum, an gaudeat privilegio fori eccleſiaſtici, videntur tenenda ſeqq. ex illis, quæ fusè diſputat *Pignat.* tom. 1. conſ. 45. 488. tom. 2. conſ. 42. tom. 4. conſ. 6. tom. 5. conſ. 61. tom. 9. conſ. 21. 36. 39. nempe 1. non gaudet, niſi authenticè probet ſe initiatum Tonſurâ: ſe poſt Matrimonium retinuiſſe habitum & Tonſuram aut Clericatum reaſſumpſiſſe; ſe duxiſſe unicam eamque virginem. De variis probationibus Clericatûs agit fusè *Pignat.* tom. 9. conſ. 45. 2. Si quis, poſtquam fuit judicio laicali ob crimen ſubjectus, ſuſcipiat Tonſuram, clericatus non prodeſt ipſi quoad bona, fortè nec quoad perſonam, cùm res præventa ſit, & Clericatus ſubſecutus non inverit perſonam liberam, ſed jam affectam tribunali laico. 3. Si habitum & Tonſuram dimiſerit, & hæc non reaſſumpſerit, præſertim pluries ab Epiſcopo monitus, privari poteſt privilegio Clericali. 4. Si in habitu ſæculari comprehenſus ſit à Curia ſæculari, remanere debet ſub poteſta-

potestate sæculari, donec definiatur, an gaudeat privilegio fori. Hoc autem definire, spectat ad Judicem ecclesiasticum, citato Judice laicali.

5. Filius Clerici conjugati, quamdiu pater vivit, etiam gaudet privilegio fori cum illo, *Pignat.* tom. 1. cons. 99. & 463. qui cum aliis idem extendit etiam ad uxorem, cum cujus consensu maritus sacrum Ordinem suscipit, sunt enim una caro: & universim ratione Matrimonii mulier sequitur forum viri, L. fin. Cod. De incol. L. *Cum quidam*, ff. De jurisd. omn. Jud. L. *Ea, quæ desponsata*, ff. Ad municip.

§. 12. Si conjuges sint infideles, causæ matrimoniales eorum spectant ad Judicem sæcularem, quia Ecclesia non judicat de extraneis. Si autem eorum unus convertatur ad fidem, *Sanch.* l. 7. d. 3. n. 9. putat, si fidelis litem moveat, debere fieri apud Judicem laicum; si infidelis, apud ecclesiasticum, quia actor debet sequi forum Rei: è contrà *Pontius* l. 6. c. 1. n. 6. dicit, quamvis infidelis sit actor contra fidelem, interpellandum Judicem laicum, quia tale Matrimonium remanet in ratione puri contractûs humani: & hoc verum est, si litigetur de primo valore vel rebus spectantibus ad illum primum contractum: si tamen agatur de dissolutione talis Matrimonii, causa spectabit ad solum Judicem ecclesiasticum, non ideo, utì vult *Avers.* q. 9. s. 1. quasi Matrimonium respectu fidelis transeat in Sacramentum, sed ideo, quia secundùm dicenda à n. 405. Christus soli Ecclesiæ in favorem fidelium dedit potestatem tale Matrimonium dissolvendi. 28.

§. 13. Ad agendum in causis matrimonialibus sufficit, si procurator habeat mandatum 29.

generale, utì cum aliis contra alios tenet *Sperell.* decis. 25.

30. §. 14. Est hìc obiter notandum, quòd Assessor Judicii mixti, in quo tractantur causæ civiles & ecclesiasticæ, possit esse etiam uxoratus, sic tamen, ut causæ spirituales non committantur laico sed soli ecclesiastico: & quamvis laici possint consuli aut etiam referre in causa ecclesiastica, ac etiam accedente Episcopi consensu, secundùm aliquos authores, possit in eos simul cum clericis tanquam arbitros compromitti, Cap. *Per tuas* 9. De arbitris, quia consilium dare, aut arbitrium proferre non sunt actus Jurisdictionis spiritualis, *Clarus*, *Mol.* *Wiestner* Instiiti. Canon. l. 1. tit. 29. n. 29. Item quamvis laicis ab Episcopo delegari possint causæ pecuniariæ & aliæ similes merè civiles Clericorum & Ecclesiarum, *Gloss.* in Cap. *Decernimus* 2. De judiciis, *Abb.* *Laym.* *Barb.* *Wiestn.* n. 31. tamen cap. *Decernimus*, expressè dicitur, non debere Prælatos negotia ecclesiastica committere laicis tractanda: hinc *Fagnan.* in Cap, *Contingit*, De arbitris, pag. 609. ait: Laico non potest delegari causa spiritualis, nisi per Papam: & *Glossa* ad finem, v. *sed in laicum*, idem habet: unde *Con. Chalcedon.* relatum Cap. *Si quis*, De foro compet. dicit, quòd Episcopi deligere possint alios Judices, intelligit *Glossa*, ecclesiasticos, *Pirh.* l. 2. tit. 1. s. 3. n. 71. *Fagnan.* in Cap. *Si quis.* n. 7. Ideóque Clericus non potest sibi constituere Judicem laicum, etiamsi Episcopi & Adversarii consensus accedat, sed ad hoc requiritur authoritas Papæ, nam, inquit *Wagner.* in Cap. *Contingit* Concilium dicit, *prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum, quia non decet, ut laici*

in talibus arbitretur, ſicut non convenit laicum judicare de ſpiritualibus &c. Quòd ſi contraria eſt alicubi conſuetudo, dicendum videtur, eſſe ex defectu Eccleſiaſticorum qualificatorum, aut acceſſiſſe conceſſionem Papæ.

§. 15. Si Judice eccleſiaſtico in hac materia controvertatur ſua jurisdictio, poteſt ipſemet de hoc jure ſuo cognoſcere, utì ex Jure, auctoritate & ratione probat *Sperell.* deciſ. 133. 31.

§. 16. Si agatur de valore Matrimonii aliiſque ſimilibus, tractari debet ſummariè, de plano, ac ſine ſtrepitu Judicii; ſi autem agatur de adulterio, ſive criminaliter, ſive civiliter, opus eſt proceſſu ordinario, utì pluribus *Krimer* à n. 2449. Quandonam dicatur agi criminaliter vel civiliter, dicam n. 432. 32.

Q. 4. Quis ſit accuſator vel teſtis competens in cauſis matrimonialibus. R. §. 1. Qui ob turpem quæſtum accuſat vel impedire quærit Matrimonium, non auditur, Cap. *Significante.* 5. Qui Matrim. accuſare: Et ratio redditur, quia malitiis hominum non eſt indulgendum: quod valet de omni pravo fine: item de illo, qui ſciens impedimentum, non denuntiavit, niſi probet ſe tum juſtè tacuiſſe, Cap. *Cùm in tua*, ibid. Ex quo habetur ſufficere, ſi juret, ſe primò poſtea intellexiſſe, & nunc manifeſtare non ex malitia. 33.

§. 2. Si accuſatio fiat circa impedimenta, quæ ipſi contrahentes removere, aut ſoli ſcire poſſunt, utì ſunt ſervitus, error, defectus conſenſûs, impotentia, ſoli contrahentes ſive conjuges accuſare poſſunt: in aliis poſſunt etiam alii, per ſe loquendo: cæterum qui ſcientes & tacentes Matrimonium invalidè contraxerunt, 34.

non sunt contra illud ulteriùs audiendi, Cap. 1. ibid.

35. §. 3. Accusare ad separationem tori competit soli conjugi innocenti. Si maritus nolit uxorem adulteram accusare, admittitur pater adulteræ & cæteri cognati; imò & quandóque externi: non ita facilè admittitur uxor accusans virum de adulterio, quàm vir uxorem.

36. §. 4. Qui Matrimonium contractum accusare possunt, admittuntur etiam ùt testes contra illud: attamen, per se loquendo, voce præsentes debent exponere de impedimento. Hactenus dicta pluráque alia videri possunt ex Jure deducta apud *Krimer* à n. 1485. & 1500.

37. *Q. 5. Quid notandum sit in materia de Matrimonio circa propositionem 1. damnatam ab Innoc. XI.* Propositio illa sic habet: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relictâ tutiore.* Circa quam, pro materia Matrimonii, notanda sunt sequenti cum communi ex *Gob.* tr. 10. à n. 732. & *Carden* in 2. crisi diss. 2. à n. 514.

38. §. 1. Ex damnatione illius propositionis sequitur, illicitum esse contrahere Matrimonium sequendo opinionem tantùm probabilem de illius valore relictâ tutiore, quæ ad valorem præterea requirit aliquid, quod non observatur, nisi accedat aliquid, ex quo valor talis Matrimonii reddatur sufficienter certus: quamvìs enim *Figuera* explicans hanc propositionem damnatam putet non prohiberi praxin illius in rebus, quæ non sunt de Jure divino, sed tantùm de Jure ecclesiastico, utì sunt multa in materia Matrimonii; sententia tamen illa rejicitur ab omnibus, & ratio est, quia finis damnationis erat, ne Sa-

cra-

cramentum exponeretur periculo nullitatis, cui exponitur, quando aliquid omittitur, quod ad valorem requiritur, etiam de Jure tantùm ecclesiastico.

§. 2. Dubium, quod in his materiis potest occurrere, est, vel Juris vel facti: tum est Juris, quando dubitatur de lege, v. g. si dubitetur, an detur lex, quæ prohibeat Matrimonium clandestinum: Dubium facti est, quando dubitatur de aliquo alio, quàm de lege, utì si dubitetur, an prior maritus sit mortuus, an hoc vel illud impedimentum sit contractum. Simili modo explicari debet duplex probabilitas vel certitudo, nempe Juris aut facti, quando probabile vel certum est dari vel non dari legem; aliquid distinctum à lege esse vel non esse factum. 39.

§. 3. Qui habet probabilitatem facti vel præsumptionem de eo, quòd existat impedimentum, nullam autem probabilitatem vel præsumptionem de carentia impedimenti, illicitè contrahit: similiter qui habet meram probabilitatem facti, nullam autem certitudinem de carentia impedimenti, etiam ordinariè saltem, illicitè contrahit, quia agendo, quod est minùs tutum, exponit Sacramentum periculo nullitatis. *Dixi*, ordinariè saltem, propter dicenda n. 42. 414. 538. 795. 40.

§. 4. Quando in quæstione facti ex conjecturis utrimque probabilibus resultat purum dubium, si hoc dubium sit vincibile, est illicitum contrahere, donec ita vincatur dubium, ut stet certitudo pro carentia impedimenti, alioquin Sacramentum adhuc exponitur periculo nullitatis, cùm aliunde non accedat certitudo de va- 41.

lore. Si autem resultet dubium omnino invincibile, contrahi potest Matrimonium, quia possessio tum est pro libertate, ideóque communiter docent Authores, quòd tale impedimentum tum desinat, uti habet *Sanch.* l. 8. d. 6. n. 18. Attamen excipe si sit possessio pro impedimento, v. g. quando dubium est invincibile circa vitam prioris conjugis, uti dicetur à n. 672.

42. §. 5. Quando est vera probabilitas Juris, sive, quando circa valorem Matrimonii vel dispensationis sunt opiniones verè probabiles, id est, tales, quæ communiter admittantur à DD. tanquam probabiles, neque in praxi rejiciantur à Curia Romana, versentúrque circa valorem Matrimonii vel dispensationis, cum tali probabilitate licitum est contrahere Matrimonium. v. g. lex est, quòd cognatio spiritualis cum matre infantis contrahatur à Patrino, item, quòd Matrimonium contrahi debeat coram Parocho & testibus, item, quòd debeat esse consensus liber, tamen etiam probabile est, cognationem spiritualem non contrahi, si Baptismus sit privatim collatus ob necessitatem & periculum vitæ infantis; item probabile est, quòd quando Matrimonium initum est coram Parocho invito, aut initum est cum metu reverentiali, sit validum; cum tali probabilitate licitum est, d patrino postea inire Matrimonium cum matre talis baptizati, & contrahere coram Parocho invito, & consummare, quamvis una pars contrahat ex metu reverentiali. Atque idem est d similibus opinionibus; ratio autem est, qui valor certus talibus Matrimoniis accedit ex approbatione aut dispensatione Ecclesiæ, quod convincitur partim ex consuetudine Ecclesiæ

qui

quæ in Tribunalibus suis sæpe declaravit Matrimonium sic contractum esse legitimum, quas declarationes de singulis his exemplis affert *Cardenas*, consuetudo autem hìc secundùm dicenda à n. 517. habet vim abrogandi leges: partim ex responso *Alex. VII.* quo in materia Matrimoniorum dixit, ubi utrimque essent opiniones probabiles, ut Missionarii sequerentur illas, quæ pro conditione locorum ac hominum barbarorum essent favorabiliores: sicque innuit sequendo utramque partem talium opinionum non remanere impedimentum: Denique etiam ex eo, quia certum est causam Matrimonii esse favorabilem, certum autem etiam est, quòd in dubio semper standum sit pro valore actûs favorabilis, ergo certum est, quòd in dubio quocunque etiam positivo standum sit pro valore Matrimonii sive contracti, sive contrahendi: Et ideo l. 6. p. 1. à n. 111. dixi, certum esse quòd Ecclesia suppleat in errore communi, & n. 117. addidi, etiam si absit error communis, quòd adhuc suppleat, si adsit opinio verè probabilis in materia Juris, ac consuetudo sic operandi, quam non reprobet stylus Curiæ, ubi etiam exempla dedi in hac materia Matrimonii, valentque hæc, quamvis dubitetur de valore propter aliquod requisitum, non tantùm ex Jure humano, sed etiam divino vel naturali, quia cum Ecclesia sæpe adhuc decernat Matrimonia sic contracta esse valida, sequitur, quòd contrahenda etiam sint futura certò valida, si sic contrahantur, quod enim semel est invalidum, non convalescit manentibus eisdem circumstantiis. Itaque dicimus, quòd quando probabile est contractum matrimonialem esse vel fore validum,

licèt fortè reipsa & coram Deo non foret validus, nisi Ecclesia suppleret, tamen Ecclesia tum supplet, quæ à Deo habet potestatem faciendi valorem tali contractui, quamvis probabiliter putetur etiam esse invalidus, & sic ex dispositione Ecclesiæ fit certò validus.

43. §. 6. Ex dictis sequitur eum, qui cum tali dubio speculativo suscipit Matrimonium ex sententia probabili relictâ tutiore, non peccare, nec incurreee pœnas per damnationem primæ propositionis intentatas, quia ob dispensationem Ecclesiæ accedit circumstantia, quæ sententiam illam ex directè probabili facit esse reflexè certam, & practicè tutam. Hæc generaliter dicta suo loco applicabuntur determinatis materiis.

CAPUT I.

De sponsalibus.

44.

DUBIUM I.

Quid sint sponsalia.

»REsp. Sunt promissio voluntaria, deliberata »& mutua, signo sensibili expressa, futuri »Matrimonii, inter personas Jure habiles.

» Dicitur I. *Promissio*; quia propositum non »sufficit, cùm non inducat obligationem: Un»de qui diceret, *Volo te accipere, habere aut ducere* »*in uxorem*, non contraheret sponsalia, ùt *Bon. to.* »*1. de sponsal. q. 1. p. 1.* docet ex aliis; quia hæc ver»ba non promissionem, sed propositum pro»missionis tantùm significant; nisi tamen ex cir»cumstantiis aliud colligatur.

» Dicitur II. *Voluntaria & deliberata*, scilicet deli-

deliberatione sufficiente ad peccatum morta-»
le, cùm sponsalia sub mortali obligent, *Dian.* »
p. 3. t. 4. R. 273. ex *Sanc. Pontio, &c.* etsi *Bon. p. 4. n.* »
4. plus requirat: Unde regulariter non sunt va-»
lida ante septennium completum, ùt docet *Kon.* »
d. 21. a. 5. Sanch. l. 1. de Matr. d. 16. nisi malitia &»
prudentia suppleat ætatem. *Dia. R. 274. Pontius* »
&c. (quod tamen quidam negant sufficere, »
cùm jus determinârit ætatem) imò nec post»
septennium, si de usu rationis sufficienti non»
constet; utì neque, si vi, dolo, errore vel igno-»
rantiâ circa substantiam, aut notabilem condi-»
tionem substantialem fiant, secundùm dicta *de* »
Voto & Contractibus. »

Dicitur III. *Mutua*; Unde si Titius promit-»
tat nuptias Cajæ, & hæc acceptet sine repro-»
missione, neuter obligatur, quia cùm contra-»
ctus sponsalium sit onerosus & reciprocus, non»
potest claudicare; involvit enim conditionem, »
si tu repromiseris. Quòd si tamen Titii promissio»
fuisset absoluta ac gratuita, & acceptata à Caja, »
solus Titius obligaretur, non vi sponsalium, sed»
simplicis promissionis, Ita *Sanch. l. 3. d. 3.* con-»
tra *Pontium*, apud *Dian. R. 244.* »

Dicitur IV. *Signo expressa*: quia contractus»
inter homines non fit nisi signo externo: Unde»
non sufficit ad sponsalia taciturnitas Cajæ, eti-»
am cum consensu interno in promissionem »
Matrimonii, quod Titius ei promittit. Si ta-»
men pater vel mater pro filio aut filia, aut Cu-»
rator pro eo, cujus curam habet, præsente &»
non contradicente, (dummodo metus absit)»
contrahat, valida erunt, quia in hoc casu, jus»
accipit taciturnitatem pro expressione consen-»
sûs, *Sanch. l. 1. d. 22. Dia. R. 270.* imò etiam si pro ab-»

»ſente; ſaltem ſi is reſciens id expreſsè vel taci-
»tè ſigno aliquo ſufficienti ratificet, *Sanc. Pont*
»*Dia. R. 271.* contra quos *Sotus & Henr.* ne ho
»quidem requirunt, ſed tantùm ut reſciens no
»contradicat: Quod *Kon.* admittit, ſi per ipſo
»Tutores vel parentes iis proponatur, tun
»enim, ſi taceant, cenſeri conſentire.

» Dicitur V. *Inter habiles*: id eſt, qui & ætatem
»à Jure præſcriptam habent, & nullo impedi
»mento prohibentur. *Unde reſolves*:

» I. Quando verba vel ſigna ſunt dubia, in fo
»ro conſcientiæ ſtandum eſt intentione contra
»hentium, ſi de illa conſtet: in externo autem
»communi intelligentiâ & ſenſu verborum; it
»tamen, ut potiùs inclinetur in favorem Matri
»monii. *v. Dia. R. 205. Bon. to. 1. de Matr. q. 1. p. 1.*

» II. Verba de præſenti, inter impuberes, ap
»ad Matrimonium, (cùm hoc ex Jure poſitiv
»ſit nullum) habent vim ſponſalium. Ratio t
»ex interpretativa intentione contrahentium
»quia actus, quando non valent eo pacto, qu
»fiunt, valent meliore modo, quo poſſunt; ſpon
»ſalia autem virtute continentur in Matrimo
»nio, *Lay. l. 3. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 17.*

» III. Ad ſponſalia non ſufficit, 1. Si dica
»*Non ducam aliam, quàm te*, quia ſunt verba mer
»negativa, & potes ducere nullam, *Bon. q. 1. p.*
»*n. 13.* 2. Dicere, *Contraham tecum, ſi Papa diſpe*
»*ſaverit, Barboſ. & alii 10.* cum *Dia. R. 292.* cont
»*Sanc. Kon. & Pon.* ac proinde licitum eſt utriq
»contrahenti, ante & poſt impetratam à Pont
»fice diſpenſationem, altero invito reſilire:
»tamen impenſæ magnæ factæ ſint causâ diſpe
»ſationis, eas tenebitur refundere reſiliens.
»Subarrhatio annuli & miſſio munerum jo
liu

lium; nisi consuetudo patriæ aliud habeat. Ratio, quia potest fieri ex aliis causis: Quòd si tamen verba unius præcesserint, tunc immissio annuli & verbum, *Recipio*, operatur Sponsalia, vel etiam Matrimonium, pro ratione promissionis, ùt docet *Fill.* quia recipiendo sic annulum, tacitè consentit: itemque si habito inter amicos tractatu de Matrimonio, sponsus misit arrhas & munera jocalia, eaque sponsa accepavit. *Lay. c. 2. 4.* Sponsalia metu gravi contracta, licèt juramento firmata, sunt invalida, quia juramentum metu extortum, non firmat contractum, imò probabiliter nec obligat, adeoque relaxatione non indiget, *Sanch. Barbos. Dia. R. 278. v. suprà l. 3. t. 2. c. 2.*

ADDENDA.

QUæst. 6. *Quid circa naturam & modum sponsalium sit præterea notandùm.* Bz. seqq. §. 1. Non est opus, ut sponsalia fiant ante Matrimonium, quamvis communiter præcedere soleant, *Tann. Gob.* tr. 10. n. 8. Et possunt esse clandestina, utì dicetur n. 52. Debent tamen, secundùm dicta l. 3. p. 2. à n. 654. signo externo manifestari, quia *intentio mente retenta nihil operatur in humanis contractibus*, L. *Non omnis* 15. ff. De rebus credit. Hinc licèt *Led. Sot. Arrag. Pal.* & alii cum *Diana.* p. 3. t. 5. R. 116. putent fore valida, si merè internè existentia per Dei manifestationem rescirentur, tamen meliùs contradicunt *Sanch. Pont. Vasq. Less. Tann. Dicast. Avers.* q. 8. s. 3. quia non adesset modus humanus contrahendi. *Constat etiam absentem desponderi posse, & hoc quotidie fieri*, l. 4. ff. De spons. & l. 5. *hæc ita si scientibus his, qui absunt, sponsalia* 45.

salia fiant, aut si postea ratum habuerint. Idem repetitur l. 18. ibid.

46. §. 2. Ad valorem sponsalium non requiritur voluntas ea adimplendi, dummodo adsit voluntas seriò se obligandi, uti in simili dictum est de voto l. 3. p. 1. n. 363. tenentque communiter omnes cum *Perez* d. 2. §. 7. *Aversa, Krimer* n. 87. Quamvis autem *Vasq.* & alii cum *Pontio* l. 12. c. 2. putent, volitionem externè proferendi promissionem non esse separabilem à sufficienti volitione interna se obligandi, sicuti volitio externè proferendi detractionem separari non potest à volitione interna detrahendi, tamen oppositum dixi l. 3. p. 2. n. 608. docentque omnes communissimè cum *Aversa* & *Krimer* à n. 91. posse esse intentionem externè tantùm & fictè proferendi verba promissoria, nec ideo constitui sponsalia, quæ requirunt intentionem promittendi, cognoscendo vim promissionis ad obligandum: De detractione non est simile, nam talis externa locutio est ipsamet detractio sive imminutio famæ alienæ, ergo volitio tale quid externè loquendi est intentio detrahendi; è contrà potest quis externè promittere sine animo promittendi sed decipiendi, aut saltem putans se per promissionem suam non obligari, sine hac autem obligatione non stant sponsalia. Reliqua contra hoc soluta sunt l. 3. p. 2. n. 609.

47. §. 3. Ad valorem sponsalium requiri deliberatum consensum, qualis requiritur ad peccandum mortaliter, dixi l. 3. p. 2. à n. 650. & pluribus probat *Krimer* à n. 380. Si quis tamen statim ante copulam promiserit puellæ Matrimonium, communiter præsumi debet habuisse sufficientem libertatem & deliberationem, adeò

qui

que obligatur, quia quamvis amor sit quædam species furoris, utì ait *Plato*, tamen communiter non impedit deliberationem requisitam ad mortale, ergo nec requisitam ad obligationem ex promissione Matrimonii. Excipiunt quidem *Gob.* n. 25. *Spor. Krim.* à n. 119. si duæ illæ personæ essent tam disparis conditionis, aut promittens hactenus ita abhorruisset à puella, ut certò nunquam voluisset ei promittere extra furorem libidinis, putant enim tum præsumi posse, quòd non habuerit consensum perfectè deliberatum, sed communiter præsumi debet oppositum, quia quamvis cæcus ille amor multùm traxerit, non ideo sustulit deliberationem ad validè contrahendum requisitam, utì nec sustulerat sufficientem ad mortaliter peccandum. Quòd si in ipsa copula id promiserit, putat *Gob.* n. 26. sæpe fieri posse, ut caruerit deliberatione sufficiente, cùm Medici scribant, quòd copulam actualem comitetur quædam veluti transiens insania, ideóque si homo talis in confessione examinatus constanter dicat se non fuisse sibi satìs præsentem, putat *Gob.* quòd Confessarius possit declarare eum in conscientia non obligarì ad Matrimonium: hic tamen casus erit rarissimus, quia si adfuerit libertas ad peccandum mortaliter, ergo etiam ad validè promittendum, hinc semper cogi posset in foro externo ducere, quamvis juraret se non satìs fuisse sibi præsentem, quia juramentum tale suppletorium in propria causa non admittitur, maximè, quando est in præjudicium tertii, utì hìc, ita cum aliis *Gob.* suprà n. 28. Et universim in causis matrimonialibus juramentum suppletorium probationis non admittitur, quamvis in spon-

sali-

salibus faciliùs admitti posset, *Gob.* n. 90. Utta men etiam in sponsalibus admittatur, adesse debet semiplena probatio, quæ habetur vel per unum testem omni exceptione majorem, vel per famam, vel per præsumptionem vehementem, ita cum aliis *Gob.* n. 93.

48. §. 4. Quamdiu promissio non est acceptata ab altera parte, quamvis sit jurata, non obligat, sed potest pro libitu revocari, quia ad contractum onerosum requiritur acceptatio mutua consensûs, secundùm dicta l. 3. p. 2. à n. 656. & in omni promissione subauditur conditio, *si velis, si acceptes*; juramentum autem in hoc sequitur naturam promissionis, utì accessorium principale, *Spor.* n. 135. *Krimer* à n. 7. Quòd si Cajus promittat patri, tutori aut curatori Titiæ, *Sanch.* l. 1. d. 7. putat posse ab his acceptari nomine Titiæ, quia illam repræsentant, & in aliis contractibus possunt pro ea stipulari; è contrà *Castrop.* d. 1. pu. 3. n. 6. negat, eò quòd acceptatio tanti momenti videatur debere esse actio personalis, cùm sit res adhærens semper & onerans ipsam personam. Similiter si promissio absenti facta, intimetur huic per aliquem non deputatum ad intimandam promissionem, & ita postea acceptetur pro illa absente, non obligat, *Sanch. Castrop. Krimer* n. 33. Posset tamen pater acceptare promissionem de ducenda sua filia, in quantùm promissio hæc censeretur illi patri utilis, *Krimer* n. 32. qui à n. 63. probat taciturnitatem filiæ in circumstantiis parentum pro filia præsente, cui optimè volunt, contrahentium esse sufficientem acceptationem promissionis.

49. §. 5. *Vasq. Pontius* l. 12. c. 4. & alii putant te non posse obligari ad cõtrahendum cum puella, quæ

quæ vicissim tibi se non obligat, quia hoc ipso, quòd acceptet tuam obligationem, quæ est ad mutuandum corpus, necessariò videtur acceptare etiam mutuationem sui corporis, quod fieri non posse videtur sine reciproca obligatione; sed *Sanch.* l. 1. d. 5. *Castrop. De Luca, Krimer* à nu. 19. aliique multi cum *Aversa* q. 8. s. 1. contradicunt, licèt enim contractus Matrimonii sit mutuus, sic ut impossibile sit te tuum corpus dare Bertæ, nisi hæc vicissim suum det tibi, tamen obligatio contrahendi non necessariò est mutua, nam unus sæpe promittit, & alteri relinquit certum tempus deliberandi, potéstque puella acceptare tuam obligationem retinendo libertatem se vicissim obligandi, si sibi placuerit. Ex quo sequitur, non eoipso puellam Matrimonium repromittere, quòd tuam promissionem acceptet, nam non ideo acceptat Matrimonium absolutè futurum, sed sub conditione, *Si sibi placuerit.* An autem ex acceptatione talis promissionis oriatur talis obligatio, ut promittens cogi possit servare promissum, distinguit *Sanch.* dicens oriri, si promiserit non gratuitò; è contrà non oriri, si planè gratuitò promiserit, sed *Pontius & De Luca* De Matr. d. 8. videntur stare pro non obligatione tanta. Quid autem censendum sit in dubio, an promittens voluerit absolutè se obligare, dicetur num. 121. & 132.

§. 6. *A primordio ætatis sponsalia effici possunt, si modò id fieri ab utraque persona intelligatur, id est, si non sint minores, quàm septem annis.* L. 14. ff. De sponsal. Et ita etiam per canones expressè declaratur sufficere septennium, Cap. *Litteris.* Cap. *Accessit.* Cap. *Ad dissolvendum* De despons. impub. & Cap. 50.

& Cap. un. eod. tit. in 6. Debetque septennium esse completum, *Castrop.* d. 1. p. 16. *Aversa* sect. 7 *Gob.* à n. 113. *Mastrius* n. 68. partim contra *Anton. Gutt. Dian. Rebell.* & alios, qui dicunt non obstare, si desint pauci dies: partim contra *Sanch. Côn. Pont. Dicast. Spor. Kugler* p. 1. n. 79. & alios, qui dicunt non requiri septennium, si malitia suppleat ætatem, quia quamvis etiam ætas sit præscripta ad valorem Matrimonii, tamen Cap. *De illis* 2. De desponsi. impub. dicitur sufficere, *si malitia suppleat ætatem.* Item Cap. *Juvenis* De sponsalibus dicitur, quamvis ducta esset puella necdum septennis, contractam esse publicam honestatem, quæ non contrahitur ex sponsalibus invalidis. *Sed contrà est*, quia Jus apponit in Matrimonio, non autem in sponsalibus talem exceptionem malitiæ supplentis ætatem. In Cap. autem *Juvenis*, dubium erat, an completo septennio renovatus esset consensus, hinc prohibetur ducere consobrinam. Itaque ratio nostra est, quia quamvis finis legis videatur cessare in tali casu particulari, tamen non ideo cessat lex, secundùm dicta l. 1. n. 868. imò nec ratio legis cessat, quæ est, quia communiter omnes ante completum septennium sunt immaturi judicii. Putant quidam *Aversa, Mastr.* & alii, cùm hæc materia sit favorabilis, sufficere si ultimus dies completi septennii sit inchoatus, cùm id etiam observetur aliàs, ubi completus annus requiritur, sed oppositum videtur probabilius, secundùm dicenda n. 689. His tamen non obstantibus, si infantes ante septennium habentes plenum usum rationis sibi promittant Matrimonium, probabilius videtur cum *Sanch. Côn. Aversa, Mastr.* n. 70. *Krimer* contra *Silv. Bonac.*

& alios, non peccare. Et quamvis hic contractus non valeat in ratione sponsalium, nec inducat publicam honestatem, tamen valere posset in ratione simplicis promissionis, *S. Anton. Silv. Sanch.* l. 1. d. 6. n. 27. *Avers. Mastr.* suprà.

§. 7. Qui sunt simul surdi, muti & cæci, sunt incapaces sponsalium, quia non possunt scire naturam & finem contractûs, nec modum contrahendi, *Sanch.* d. 8. n. 30. *Gob.* n. 116. *Spor.* n. 167. Similiter, qui nunquam possunt validè contrahere Matrimonium, invalidè contrahunt sponsalia, uti dicetur n. 93. quia non datur medium ad finem impossibilem. 51.

§. 8. Ubi *Trid.* decretum, de assistentia Parochi & testium, receptum est, si ineatur Matrimonium inter puberes sine Parocho & testibus, *Navarr. Sanch.* d. 20. *Gob.* n. 78. aliique plurimi cum *Kugler.* p. 2. n. 72. dicunt talem contractum non valere, nequidem in vim sponsalium, quod *Sanch.* d. 21. n. 2. *Less. Castrop.* d. 1. p. 4. n. 8. tenent, non tantùm quando expressè non exclusserunt sponsalia, *si Matrimonium non valeret*, sed etiam extendunt ad casum, quo contrahentes habuissent expressum animum se obligandi eo modo, quo possent, tum quia *Trid.* tales contrahentes reddit omnino inhabiles ad contrahendum, tum maximè, quia Ecclesia hunc actum omnino irritat, sponsalia autem debent continere actum externum validum, cùm sint contractus inter homines, ergo cùm hic actus externus sit omnino nullus, sola intentio interna non potest indicare obligationem ad sponsalia contrahenda requisitam. Oppositum tenent *Covarr. Henriq. Rebell. Laym. Spor.* n. 182. *Avers.* q. 8. s. 3. *Krimer* à n. 85. & 651. idque probabiliter, 52.

 faten-

fatente *Leſſio*, quia ſoli Matrimonio officit clandeſtinitas, non autem ſponſalibus, utì cum communi docent *Averſ.* ſ. 6. *Krimer* à n. 123. & fatentur *Caſtrop.* d. 1. p. 2. n. 15. *Spor.* n. 158. *Kugler.* p. 2. n. 64. probatque praxis quotidiana. *Trid.* verò non reddidit clam contrahentes Matrimonium inhabiles ad ſponſalia, ſed tantùm ad Matrimonium, utì agnoſcit *Gallem.* ad *Trid.* ſeſſ. 24. de ref. Matri. c. 1. n. 13. dicens id ſæpe reſolutum eſſe; neque *Trid.* irritat actum clandeſtinum quominus ſit contractus ſponſalium, ſed tantùm quominus ſit contractus Matrimonii, ergo licèt actus ille externus ſit omnino irritus in ratione Matrimonii, non ideo eſt irritus in ratione ſponſalium. *Conf.* nam ſi ſic de præſenti contrahant impuberes, valet in ratione ſponſalium, quamvìs ſuſpenſa maneant, utì habetur Cap. finali De deſponſ. impub. & Cap. un. eod. tit. in 6., ubi redditur ratio, *quia mens contrahentium cenſetur eſſe, ut ſi actus non valeat quoad omnia, tamen valeat, quantùm poteſt*, cùm ſponſalia includantur in Matrimonio, tanquam imperfectum & inchoatum in perfectiori, ergo idem eſt in caſu, ſi puberes ſic contrahant, quia jus poſitivum nihil diſponit contra hanc obligationem Juri naturali conformem. Putat quidem *Gob.* à n. 11 Epiſcopum poſſe pro ſua diœceſi irritare ſponſalia, quæ poſthac clàm inirentur, ſed hoc incertum eſt, & ſaltem non poſſe inducere impedimenta Matrimonii, dicetur n. 514. Certum autem videtur cum *Gallem.* ſuprà, ſic contrahentes non ideo fieri inhabiles ad validè contrahendum de novo coram parocho & teſtibus

53. §. 9. Si contrahentes ſponſalia coram parocho & teſtibus utantur verbis de præſenti, v. dicant

dicant: *accipio te in meam, & ego te in meum*, non ideo erit Matrimonium, quia contrahentes non intendunt nisi sponsalia, cùm enim sciant sub peccato gravi prærequiri proclamationes ante Matrimonium, non debent præsumi velle Matrimonium ante illas, *Navarr. Laym. Lohn. Spor.* num. 38.

§. 10. Matrimonium raptoris cum rapta necdum restituta libertati est irritum, secundùm dicenda à n. 630. Putantque *Sanch.* & alii etiam sponsalia inter eos esse invalida, quia est eadem ratio de sponsalibus, quæ est de Matrimonio, nempe ut salva sit libertas raptæ, lex autem etiam correctoria & pœnalis extendi debet, ubi est eadem ratio. 2. Quia sponsalia sunt propter Matrimonium, in subordinatis autem, ratio, quæ afficit unum, etiam afficit alterum. Sed moliùs cõtradicunt *Perez, Wiestner, Krimer* à n. 129. quia cùm sponsalia maneant rescindibilia, & fiant de Matrimonio post restitutam libertatem ineundo, non requiritur tanta libertas ad illa, quanta ad Matrimonium, ergo non est eadem ratio de sponsalibus & Matrimonio; & sic patet ad rationes oppositas. 54.

§. 11. Si conjugatus promittat alicui Matrimonium post mortem suæ conjugis ineundum, *Sanch.* l. 7. d. 79. n. 40. dicit peccare mortaliter tam promittentem, quàm acceptantem talem promissionem, quia datur ansa captandæ mortis conjugis, Cap. fin. De eo qui duxit. Imò promissionem irritam esse tradunt *Abb. Alex. Anchar. Lancelot.* quia similiter non valet promissio vacaturi Beneficii, Cap. 2. De concess. præb. quia nempe jus resistit ejusmodi pactis, ne detur ansa captandæ mortis, L. fin. ff. De pactis. Eadem 55.

habens *Fill.* tr. 10. p. 2. n. 255. & *Perez* d. 33. sect. 9. n. 9. Hinc *Averſ.* q. 8. ſ. 5. §. *Rurſus*, dicit, ſi conjugatus promittat mulieri eam ducere, ſi ſua uxor moriatur, non videri habere vim ſponſalium mortuâ uxore, quamvis inſinuet poſſe obligare per modum ſimplicis promiſſionis: Hìc obiter notandum, quòd quando aliquid promittitur ſub conditione mortis, intelligatur mors naturalis, & non civilis tantùm, L. *Qui hæredi*, §. *Mœvius*, ff. de condit. & demonſtr. mors enim civilis eſt ficta tantùm, & non vera mors.

56. §. 12. Promiſſio non ducendi uxorem facta homini, non obligat ex juſtitia, imò invalida eſt, ſi ſaluti expediat uxorem ducere, ſicuti etiam quia jus teſtandi debet cuique relinqui liberum, invalida eſt promiſſio non mutandi teſtamentum, *Leſſ.* in Auct. v. *Matrimonium* caſu 21. Si autem talis promiſſio facta ſit Deo, poterit habere rationem voti, ſi ſit de meliori bono, utì fusè *Krimer* à n. 45. Quid autem ſit dicendum, ſi dixerit, *non ducam aliam, niſi te*, dicam n. 127. ubi addam plura de variis dubiis circa ſponſalia.

DUBIUM II.

57. *Quæ & quanta obligatio Sponſalium.*

»REſp. I. Obligant ad ineundum Matrimo»nium, ſub pecato mortali: ſi tamen ter»minus non ſit præfixus, ſufficiet, ſi promittens »impleat, quando à promiſſario requiretur, ve»pro more Regionis. Ratio prioris patet ex na»tura contractûs oneroſi, in re gravi. Ratio »poſterioris eſt, quia id eſt commune omni de»bito, *Sanch. l. 1. d. 28. Kon. d. 22. du. 1.* apud *Dian» p. 3. tr. 4. R. 245. Pontius* tamen *ibidem* vul

obl

obligari statim post contractum. *Unde resolves:*

I. Resiliens cogi potest ad Matrimonium, etiam à Judice per censuras; quod tamen rarò expedit, ob periculum infelicis exitûs.

II. Si Judex secundùm allegata & probata cogat ad Matrimonium, licèt à parte rei vera coactio sit injusta, valet Matrimonium, *Sanch. & Perez* contra *Texed.* apud *Dian. p. 9. t. 8. R. 26.*

III. Fornicatio sponsæ, est circumstantia in confessione exprimenda, quia mutat speciem, & constituit injustitiam, quæ in sponsa gravis, ideoque mortalis habetur, ùt si quis rem alteri promissam notabiliter corrumpat: quod tamen sponsus non censetur facere fornicando, cùm in viro fornicatio non tanti æstimetur, nisi aliud accedat, *Sanch. l. 1. d. 2. Kon. Fagun. Fill. &c.* probabiliter, contra *Laym. Azor. &c. v. Lugo de pœnit. d. 16. n. 176.*

IV. Qui simulato animo promisit, per se loquendo, non obligatur ad nuptias, tametsi damnum creatum debeat resarcire. Dixi, *per se*, quia si factâ promissione puellam induxit ad copulam, tenetur illam ducere, *Bon. q. 1. p. 2.* Ubi excipit, si puella esset longè inferioris conditionis, (v. g. quoad nobilitatem vel divitias) tunc enim non teneri ducere (v. g. virum nobilem filiam agricolæ) præsertim si illa fuerit conscia disparis statûs seu conditionis, eò quòd tum decipi potiùs voluerit, quàm decepta sit; unde nec teneri eo casu illam dotare: Secus tamen, si ipsa inæqualitatem statûs ignoravit, aut si ipse non fictè sed ex animo Matrimonium promiserit, Ita *Bon. q. 1. p. 3. n. 7. & seq.* ex *Vasq. Mol. d. 106. Sanch. l. 1. de Matr. d. 10. v. Less. l. 2. c. 10.*

»d. 3. Laym. l. 5. t. 10. p. 1. c. 1. n. 10. & Mart. Perez »d. 2. ſ. 3.

» V. Sponſalia poſteriora contra priorem fidem »inita, tametſi jurata ſint, aut copula etiam ac- »ceſſerit, ſunt invalida, *Sanch.* & *Villalob.* tametſi »contrarium teneant *Kon.* & *Pont.* cum *Dian. p. 3. »tr. 4. Reſ.* 210. Matrimonium tamen poſt ſpon- »ſalia contractum cum altera eſt validum, licèt »injuſtum, *Bon. p. 5.* & *7. Lay. n. 5.*

» VI. Liberi, qui parentibus inſciis contraxe- »runt ſponſalia, etiam cum iis, qui imparis ſunt »conditionis, v. g. ignobilis cum nobili, licèt »peccârint, tamen obligantur; nec à parentibus »poſſunt impediri, quò minùs ſervent fidem »datam, *Lay. n. 12.* ex *S. Thom. &c.* niſi ſcandalum »magnum ex Matrimonio timeretur, *Dian. p. 5. »t. 7. R. 71.* ex *Molin. Sanch. &c.*

» VII. Reſiliens culpabiliter à ſponſalibus per- »dit ſuas arrhas, & tenetur ad alterius partis »reddendas, ac ad reſtitutionem, quanti ejus in- »tererat talem contractum impleri.

» Reſp. II. Ubi Tridentinum non eſt re- »ceptum, ſponſalia jure antiquo tranſeunt in »Matrimonium, per quævis ſigna externa ma- »teriali affectu exhibita, v. g. per copulam. Di- »co, *Ubi Trid. &c.* quia ubi hoc receptum eſt, »hæc ſigna non tenent, ſi ſint clandeſtina; ideo- que graviter in iis peccari poteſt: *Unde ſequi- »Caſus reſolvitur*:

» Sponſis non licent tactus impudici, cùm »proximè diſponant ad copulam & pollutio- »nem; etſi liceant amplexus & oſcula, in ſi »gnum amoris, *Sanch. l. 9. d. 47. vid. Dian. p. 2. t. »R. 6.* & *t. 1. miſc. R. 31.* & *p. 4. tr. 4. R. 131.*

ADDEN

ADDENDA.

Quæst. 7. *Quid præterea sit notandum circa obligationem sponsalium & tempus ineundi Matrimonii.* Bz. §. 1. Si Titius absolutè, sed liberaliter promiserit, & Caja acceptârit promissionem, sed non repromiserit, si Titius resiliat, probabile est tantùm venialiter peccare, quia secundùm dicta l. 3. p. 2. n. 772. probabile est virtutem fidelitatis ac veracitatis, obligare tantùm sub veniali, & ita docent etiam *Gob.* tr. 10. num. 121. *Spor.* n. 260. Si tamen voluisset alteri strictum jus facere, & tum resiliret, probabilius est peccaturum graviter contra justitiam, secundùm dicta ibidem n. 774. 58.

§. 2. Si mutuò promittant, *Vasq. & Pontius* l. 2. c. 12. dicunt, quòd non possint se obligare sub veniali tantùm, quamvis vellent, eò quòd contractus sponsalium ex natura sua obliget graviter. *Sanch.* l. 1. d. 9. n. 6. dicit, quòd possint se obligare tantùm venialiter, quia tota obligatio pendet à sola voluntate contrahentium, uti obligatio voti à vovente, vovens autem potest se leviter tantùm obligare ad materiam de se gravem, secundùm dicta l. 3. p. 1. n. 429., ergo & sponsi ad sponsalia. Et ideo docet etiam *Sanch.* d. 6. n. 13. sponsalia posse ex sola fidelitate contrahi. *Averf.* q. 8. s. 8. *Tamb. Spor.* probabiliùs dicunt posse quidem se obligare sub veniali tantùm, imò & sub nulla culpa, sed tantùm sub pœna amittendi arrham, sed tum non fore propriè dicta sponsalia, quia hæc ex communi sensu Ecclesiæ debent afferre gravem & certam obligationem futuri Matrimonii, alioquin 59.

etiam non inducerent impedimentum publicæ honestatis. Semper autem præsumi debent sponsi voluisse se obligare sub mortali, Gob. num. 122.

60. §. 3. Tenendum est cum *S. Thom. Laym. Busenb.* suprà, quòd sponsalia obligent, quamvis inita sint etiam in minorenni ætate, cum impar quoad opes; inconsultis & invitis parentibus, utì dicetur n. 100. ideóque validum esse etiam Matrimonium, quod insciis & invitis parentibus initur, quamvis per hoc peccari possit, ut dicam à nu. 569. & universim sponsalia posse esse valida, quamvis peccetur illa ineundo, docent *Sanch.* l. 7. d. 2. nu. 9. *Pont.* l. 6. c. 7. num. 5. sicuti votum valet, quamvis fiat contra prohibitionem Superioris.

61. §. 4. Si tempus non sit præfixum pro ineundo Matrimonio, obligant sponsalia, per se loquendo, quamprimum commodè fieri potest, utì colligitur ex *L. In omnibus obligationibus* ff. De Reg. Juris, & L. *Cum qui* ff. De verb. oblig. qui enim diutiùs differtur fine causa, eò plùs subtrahitur de debito promissionis. Additur tamen L. *Sæpe*, De spons. *sæpe justæ ac necessariæ causæ non solum annum vel biennium, sed etiam triennium & quadriennium trahunt sponsalia, velut valetudo sponsi sponsæque, vel mortes parentum.* Et quamvis v. g. sponsa non moneat sponsum fine causa differentem, si tamen id non faciat ex reverentia, pudore, metu, ne offendat, tenetur ipsè sponsus urgere, quia ea dilatio non est voluntaria sponsæ. *Sanch.* l. 1. d. 28. n. 2. *Aversa* f. 8. Quid dicendum sit, si spoponderint pro certo die inire Matrimonium, dicetur n. 206.

62. §. 5. Sæpe non expedit, ut quis post sponsa-

li-

lia invitus cogatur inire Matrimonium, hinc *Lucius III.* Papa relatus c. 17. De sponsi. ait: *Requisivit à nobis tua fraternitas, quâ censurâ mulier compelli debeat, quæ juris jurandi religione neglectâ nubere remisit, cui se nupturam interposito juramento firmavit, ad quod breviter respondemus, quòd cum libera debeant esse Matrimonia, monenda est potius quàm cogenda, cum coactiones difficiles frequenter soleant exitus habere.* Putârunt quidem *S. Thom.* & alii, non posse aliquem per Judicem in foro externo compelli ad sponsalia implenda, quia etiam sic videtur statui Cap. *Præterea* 1. De sponsi. è contrà *S. Bonav. S. Anton. Henriq. Côn. Sanch.* l. 1. d. 19. *Pontius* l. 12. c. 6. aliique dicunt Judicem cogere posse, etiam quando non sunt juramento firmata, sic enim habetur Cap. *Ex litteris* De sponsi. ut Episcopus recusantem cogat censuris: & ratio est, quia tenetur ex justitia, ergo ad hoc attineri potest per Judicem: sed *Averss. Mastr. Krimer* n. 177. conciliant sententias & dicunt, si Judex prævideat jurgia vel alia mala ex Matrimonio, meritò debere moderatè procedere, aut tantùm consulere; si autem non occurrat prudens periculum mali secuturi, meritò cogere etiam per pœnas.

§. 6. Monendi sunt sponsi, ut post sponsalia non diu differant Matrimonium, hæc enim dilatio est occasio plurimarum turpitudinum, *Gob.* n. 124. Similiter cavendum, ne sponsi tales relinquantur soli, quid autem illis liceat, dicetur à n. 151. 63.

Q. 8. *Quid addendum sit circa illum, qui fictè promisit, vel non cogitans de obligatione,* R. §. 1. Quamvis *Led. Navarr. Vasq.* & alii cum *Averss.* q. 8. s. 2. dicant eum, qui fictè promisit, teneri ducere, tamen rectè contradicit cum communi *Busenb.* 64.

ſuprà, pro quo dedi rationem l. 3. p. 2. à n. 60 & ſolvi, quæ opponuntur. Itaque ſufficiet com penſare damna, ſi quæ ideo cauſata ſint. Quò ſi aliter damna compenſare non poſſet, quàm ducendo, rectè docet *Delbene* c. 8. d. 19. ſ. 7. pe accidens teneri ducere.

65. §. 2. Qui fictè promittit ex joco, vel non ex gendo, ut pars altera ſeriò repromittat, ſeclu alio damno peccat tantùm venialiter pecca mendacii, *Sanch. Perez, Gob.* tr. 10. n. 36. *Spor.* n. 1

66. §. 3. Si ille, qui fictè promiſit, à Judice i terrogetur, an promiſerit, negare poteſt, qu promiſſio ficta non eſt promiſſio vera & oblig toria, de qua ſola interrogat Judex, ſi autem teretur, quamvis diceret ſe fictè promiſiſſe, p ſet cogi ad ducendum, quia confitens promi ſionem probare non poſſet fictionem, adeóq præſumeretur ſeriò promiſiſſe, & ita ſine inte no conſenſu cogeretur ad Matrimonium con generalem mentem Eccleſiæ volentis Matrim nia eſſe libera.

67. §. 4. Qui promiſit omnino non cogitans obligatione, adeóque bonâ fide nec volens n nolens ſe obligare, ſi ſciebat, quid eſſet prom tere Matrimonium, aut ſaltem, ſi volebat p mittere juxta morem communem, quo contrahere ſolent ſponſalia, tenetur, quia plicitè voluit ſe obligare. Si autem omni neſciebat de tali obligatione, neque voluit cere, quod alii faciunt, ſed merè propoſitum le concepit & manifeſtavit (quod tamen praxi vix fiet, neque eſt præſumendum) non obligaretur. Denique ſi ſtudiosè vol præſcindere, & ſuſpendit voluntatem ſe ob gandi vel non obligandi, proceſſit malâ fi

to

tenebatur enim velle se obligare, unde tenetur ad id, ad quod fictè promittens.

Q. 9. Ad quid teneatur, qui factâ spe, vel sub ficta promissione Matrimonii puellam induxit ad copulam. R. 68.
De hoc dixi multa l. 3. p. 2. à n. 317. 324. etiam pro casu, quo fuit vel postea supervenit impedimentum. Addidi n. 330. quid faciendum sit, si defloratór neget se habuisse copulam, & puella juret esse habitam. Ad quid autem teneatur defloratór, qui absque promissione Matrimonii per blanditias vel preces obtinuit copulam, dixi ibid. n. 316. & repeto hìc cum *Delbene* c. 8. d. 19. §. 8. contra multos alios, probabiliter ad nihil teneri, quia volenti non fit injuria. Circa eum autem, qui hìc fictè promisit vel decepit, addi debent seqq.

§. 1. Sub mortali tenetur ducere, qui fictè promisit, & sub illa spe virginem defloravit, nec sufficit dotare, tum quia in omnibus contractibus, ubi intervenit, *do ut des*, aut *facio ut facias*, vult justitia, ut cum una pars contractum implevit, impleat & altera, si possit, tum quia esto dotem dando daret æquale pro damno virginitatis aliter in sua specie non reparabilis, at pro injusta deceptione non est satìs, nisi dolum auferat, & verum consensum, ad quem ex justitia tenebatur, loco ficti reponat. Nec est verum, quòd justitia plùs non requirat, quàm æquale, quando idem, quod in specie debetur, in specie reddi potest, *S. Ant. Adr. Mol. Less. Con. Delb.* f. 7. *Mastr.* n. 76. *Sanch.* l. 1. d. 10. aliique multi cum *Kugler* p. 2. n. 40. contra aliquos, quos citat, qui cum *Krimer* à n. 107. putant satìs esse dotare. 69.

§. 2. Probabilius videtur cum *Palud. Silv. Delb.* f. 8. fictum promissorem teneri ducere puellam, 70.

lam, quam cognovit, quamvis sciverit ea priùs ab alio fuisse corruptam, quia hoc n obstante liberè contraxit, nec, uti supponitu est disparitas notabilis inter contrahentes, n fraus intervenit ex parte fœminæ. *Sanch.* tam & alii non improbabiliter putant non tene sed satis esse alio modo injuriam compensa eò quòd ducere, videatur esse longè maju quàm copulam habere cum corrupta.

71. §. 3. Quamvis puella sciverit defloratore esse nobilioris conditionis, non ideo hic lib est, quamvis fictè promiserit, quia sæpe fit, aliquis nobilior seriò promittat, aut etiamd cat viliorem, ergo hæc bonâ fide inducta, idem hìc & nunc crederet, non imprudenter credidit, ergo contractus tenet.

72. §. 4. Huc pertinet sequens casus. Cajus ficta promissione Matrimonii impregnavit B tam: natâ jam prole, renuit illam ducere, quòd dicat se eam aversari, attamen offert se sustentandam prolem. Berta pergit urgere M trimonium. *Quæritur*, an licitè inducatur B ta, ut cum damno prolis non legitimandæ quiescat certâ summâ pecuniæ, & an Cajus non acquiescentem ducere renuat possit abs vi. R. Si ex Matrimonio prudenter timeant graviora mala, v. g. perpetuæ discordiæ, (q facilè præsumi non debent, postea enim m affectus, quando se mutuò ligatos adverte ntì experientia docet) ad hæc cavenda perm potest illegitimitas prolis, sic enim Judices s statuunt non fieri Matrimonia, sed dotem geri, & damna aliter compensari: è contr ejusmodi mala non impendeant, non vid cur non sit obligandus Titius, aut cur Berta

set inducenda, ut cedat, quia cùm Titius per fictionem fecerit injuriam ac damnum etiam proli, nec possit hæc tollere, nisi fictione sublatâ Bertam ducat, videtur ad hoc obligandus, & si nolit, non est dispositus ad absolutionem.

Q. 10. *Quid dicendum sit de sponsalibus posteriùs initis contra fidem priorum.* R. §. 1. Quamvis posteriora essent jurata, non ideo prævalerent, utì secundùm omnes (excepto fortè *Innocentio*) certum esse dicit *Avers.* q. 8. s. 13. §. *Quintò*, quia nempe sunt de re illicita. Vide dicta l. 3. p. 2. n. 733. & *Krimer* l. 4. à n. 268. Idem est, quamvis posteriora essent solenniter coram Parocho & testibus inita, priora autem clandestinè, quia solennitas nullum addit robur actui de se invalido, nec clandestinitas obest valori priorum, secundùm dicta n. 52. Si tamen sponsus advertat se ad posteriora compellendum à Judice, eò quòd priora probari non possint, licitè contrahet cum posteriore, utì docet *Sanch.* contra *Burgh.* cent. 1. cas. 57. negatque posse cogi à Judice, sed oppositum est verum, quia Judex procedere potest & debet secundùm allegata & probata, unde sponsa prior debebit tum esse contenta saltem durante illo Matrimonio, ita etiam *Laym.* & *Sporer* n. 210. 73.

§. 2. Si primæ gratuitò promiserit, secundæ autem cum defloratione, aut si secundam, quamvis fuerit vidua, sub spe vel promissione Matrimonii induxerit ad copulam, *Mai. Palat. Cón. Rebell. Dian. Castrop. Regin. Pontius* dicunt teneri ducere secundam, quia titulus onerosus videtur prævalere gratuito, utì si quis promiserit gratuitò equum uni, & eundem alteri vendat, accepto consumptóque pretio, tenetur equum 74.

huic

huic tradere & non illi; sed probabiliùs contr
dicunt *Sot. Navarr. Ledesm. Hurtad. Henriq. Sanch.*
1. d. 49. *Aversf.* §. 6. *Krim.* n. 275. & alii mul
cum *Kugler* p. 3. n. 67. quia non ideo tollitur j
prioris, & homines insistunt juri suo, non c
rando de injuria vel damno, quod sit alteri: p
prima autem sponsalia debebatur jus strictum
erant enim utrimque onerosa, hinc disparit
est in gratuita promissione & venditione equ
quia promittens gratuitò, non obligat se ex j
stitia, vendens obligat se ex justitia, hinc titul
justitiæ prævalet, prima autem sponsalia ex j
stitia obligant. Si tamen ex violatione prion
sponsalium exiguum incommodum sit obve
turum priori sponsæ, secundæ autem grave, a
si magna orirentur scandala, æquitas saltem a
qua ac charitas postularet, ut prior cederet ju
suo, potéstque tum Judex compellere ad duce
dam posteriorem, sicuti enim, si quis post v
tum contrahat sponsalia, & defloret virginem
cum qua contraxit, secundùm probabilem se
tentiam censetur Deus obligationem voti po
ponere obligationi justitiæ, ita & hìc censet
major obligatio cedere minori, *Sanch. Aversf. Sp*
suprà, *Gob.* n. 325. Hinc etiam docet *Lugo*,
tantùm præcessisset gratuita est simplex prom
sio Matrimonii, quamvis à puella acceptata
set, sed sine repromissione, si cum alia sequa
tur sponsalia cum copula, hæc prævalere.

75. §. 3. Huc refertur sequens casus: Caja im
sponsalia cum Titio, postmodum impregnati
à Sempronio, qui nunc se offert ad eam duce
dam: *Quæritur*, an Caja dissimulatis prim
sponsalibus possit Sempronio nubere. R. pos
nam si Titius resciret constitutionem C
num

nunc,
tur co
nunc j
famia
§.
plurib
mitta
poster
initio
Jescun
57. qu
etiam
contra
missio
servar
non fi
incepi
sato,
§.
condi
retur
dubio
nata,
alioqu
sponsa
Tamb.
tionat
prima
di con
tum i
Castrop
Q.
natu.
ad duc
post e

nunc, certò resiliret, & sic prudenter præsumitur consentire, ut alteri nubat, habétque Caja nunc justam causam sic tegendi istam suam infamiam.

§. 4. Qui contra sponsionem primæ factam pluribus promittit, si prima moriatur vel remittat obligationem, non ideo tenetur ulli ex posterioribus, quia posteriores contractus ab initio fuerunt invalidi, & tempore non convalescunt, *Sanch.* l. 1. d. 50. *Pont. Burgh.* cent. 1. cas. 57. quod aliqui apud *Aversam* q. 8. s. 13. tenent, etiamsi posterioribus jurâsset, in hoc tamen contradicunt *Covarr.* & *Rebell.*, quia talis promissio jurata servari potest sine peccato, ergo servari debet. Quòd si contractus cum prima non fuisset validus, teneretur secundæ, & sic deinceps, omnibus autem tenetur de damno causato, *Less. Lug.* De just. d. 12. n. 39. 76.

§. 5. Si sponsalia posteriora fuerint inita sub conditione, si altera sponsa nollet, vel moreretur vel remitteret, sunt valida, *Krim.* n. 273. In dubio autem, an fuerint absoluta, an conditionata, præsumi debent fuisse conditionata, quia alioquin deberet præsumi peccâsse contra priora sponsalia, delicta autem non præsumuntur, *Tamb. Spor.* suprà. Quòd si priora fuerint conditionata, & posteriora absoluta adhuc prævalent prima, quia causabant obligationem expectandi conditionis eventum, utì statim dicetur, & tum ineundi Matrimonium, *Sanch.* l. 5. d. 5. n. 13. *Castrop.* d. 1. p. 16. n. 10. *Krimer* à n. 280. 77.

Q. 11. *Quid addendum sit circa sponsalia conditionata.* R. §. 1. Sponsalia conditionata obligant ad duo; imprimis ad ineundum Matrimonium post eventum conditionis; deinde ad exspectandum 78.

dum illum eventum: Si enim dies sit appositu
v. g. *ducam te, si fuerit pentecoste*, suspenditur co
tractus usque ad illum diem, quo acceden
contractus fit absolutus, *Castrop.* d. 1. p. 16. n. 1
Gob. tr. 10. n. 274. *Spor.* De Matr. n. 183.

79. §. 2. Universaliter supponi debet, quòd p
foro conscientiæ standum sit intentione, qua
contrahentes sciunt se habuisse in contrac
sponsalium, qualiscunque conditio fuerit adj
cta, utì probabitur n. 240. Si autem dubiu
sit, quâ intentione hæc vel illa conditio sit adj
cta, multi dicunt standum esse Jure natural
quia quamvìs Jus positivum n. 238. refere
dum disponat, ut conditio turpis vel impos
bilis censeatur non esse adjecta Matrimoni
ideóque semper debeat Judex pronuntiare p
valore Matrimonii, tamen cùm hæc videat
esse dispositio odiosa, non videtur esse exte
denda ad sponsalia, sed de his judicandum e
secundùm præsumptiones ex circumstanti
Oppositum probabiliter tenent *Sanch.* l. 5. d. 1
n. 2. & *Krim.* à n. 828. 834. Rationem dant, qu
dispositio illa circa Matrimonium non est stri
odiosa, & censetur comprehendere sponsali
quæ inducunt obligationem Matrimonii.
Quia talis conditio censetur adjici, cum re
xione, si non sit turpis vel impossibilis, ergo
sit turpis vel impossibilis, censeri debet non a
jecta. Utraque sententia est probabilis, & id
authores variant in resolutione casuum cu
tales conditiones, utì constabit ex jam dicend

80. §. 3. Si conditio adjecta sit repugnans M
trimonio, sponsalia sunt invalida, utì si pr
mittam sub conditione, ut unus vel uterq
non habeat jus petendi, vel potestatem re
de

dendi debitum, ut Matrimonium duret ad decem tantùm annos &c. Et de his iterum dicetur n. 258. Licitè tamen adjicitur pactum de non petendo vel reddendo debito, quod pluribus declarabitur n. 228.

Obji. Substantia Ordinis sacri affert obligationem ad continentiam; item substantia religiosæ professionis affert denudationem à dominio rerum temporalium, & tamen valent Ordo & professio, licèt apponatur conditio, ut non sit obligatio ad continentiam, vel ad denudationem illam, utì habetur Can. *Diaconi.* dist. 28. & Cap. *Insinuante*, 7. Qui clerici vel voventes, ergo. *R. ad* 1. Statum continentiæ non esse de substantia Ordinis sacri, utì colligetur ex dicendis à n. 573. *Ad* 2. Ut valeat professio, debet esse voluntas se abdicandi jure dominii: In Cap. *Insinuante*, fuit tantùm voluntas retinendi usum dominii dependenter à nutu prælati. Vide *Krim.* à n. 779.

Inst. Intentio non servandi fidem conjugalem, vitandi prolem &c. sunt contra substantiam Matrimonii, cùm sint bona illius intrinseca, nec tamen ideo invalidantur sponsalia. *R.* Bonum fidei & prolis est de essentia Matrimonii quoad obligationem tantùm, quæ suscipitur, non autem quoad executionem, quam salvo valore Matrimonii possum velle negligere. Vide dicenda n. 238.

§. 4. Si conditio sit impossibilis, v. g. ducam te, *si cras fueris uno cubito major quàm jam sis*, communis sententia est cum *Sanch. Dicast. Escob.* & aliis, quòd sponsalia valeant, quia conditio censeri debet pro jocosè adjecta, adeóque habetur pro non adjecta; sed probabiliùs contradicunt 81.

alii cum *Gob.* n. 149. & *Spor.* n. 189. qui enim u
lem conditionem apponit, sufficienter significa
se nugari, & nolle contrahere.

82. §. 5. Si conditio sit turpis, v. g. te ducam,
sias Lutherana, si consenseris in copulam, Sanch. & a
plurimi dicunt esse habendam pro non adjec
adeóque valere sponsalia: sed *Avers.* q. 5. s. 6. G
à n. 151. *Spor.* probabiliùs dicunt standum e
intentione contrahentium. Sponsalia tam
ante conditionem impletam non obligant, qu
conditio poni non debet, cùm sit turpis, & n
mo possit obligari ad peccandum: tali tam
conditione copulæ impletâ erit obligatio
Matrimonium, si absque peccato contrahi po
sit. Quid tenendum sit, si contrahatur sub co
ditione, *si vivens adhuc conjux suus fuerit mortu*
dixi n. 55.

83. §. 6. In dubio, an conditio turpis sit seri
an solùm ex joco adjecta, prima sententia n.
relata dicit, censeri debere, quòd seriò, q
communiter fit, ut seriò adjiciatur, est aut
ex communiter contingentibus prudens p
sumptio. Idem putant *Gob.* & *Spor.* de condi
ne impossibili, sed oppositum videtur proba
lius, quia communius deest verus consensu
utì n. 81. dictum est. De Matrimonio aliud
tuit Jus, utì dicetur à n. 238.

84. §. 7. Si spoponderint impediti, sed sub co
ditione, *si Papa dispenset*, ac sciverint, Papam
solvere in tali impedimento dispensare, erit
luti impossibilis conditio, nec valebunt spo
salia. Si dispensare soleat in tali impedimen
sed hìc non sit causa justa dispensationis, et
peti non debet, sed dissolvenda sunt sponsal
ne petatur aliquid, quod illicitum est pet

concedi. Si & Papa dispensare soleat, & simul adsit justa causa, *Nav. Sot. Henriq. Barb. Ricc. Averss.* q. 8. s. 5. *De Luca* De Matri. d. 7. n. 4. *Dian.* p. 3. tr. 4. R. 290. dicunt sponsalia adhuc esse invalida, ideóque utrumque posse resilire, ante, imò & post obtentam dispensationem, pro qua sententia *Gob.* n. 164. affert plures decisiones Rotæ. Rationem dant 1. quia conditio pendens à voluntate Principis censetur impossibilis. 2. Quia tales contrahentes habentes impedimentum, sunt ante dispensationem inhabiles ad contrahendum, ergo ante dispensationem invalidè contrahunt, ergo nisi ponatur novus consensus, sponsalia manebunt invalida. 3. Si quis post votum sacrorum Ordinum iniret sponsalia sub conditione, *si Papa dispenset*, nemo coget eum ad dispensationem procurandam, & idem est in similibus impedimentis, ergo, signum est sponsalia ab initio non esse valida. E contrà *Sanch. Pont. Rebell. Comit. Castrop. Gob.* n. 162. *Spor.* à nu. 184. *Krim.* à n. 853. 857. *Kugler* p. 2. n: 54. probabiliùs dicunt esse valida, & positâ dispensatione transire in absoluta, sunt enim sub conditione possibili, honesta & relata ad tempus, quo erunt habiles, docétque praxis quotidiana, sæpe fieri ejusmodi contractus sub conditione ratihabitionis obtinendæ à Principe, cujus voluntas, si adsit causa, cur meritò ratihabeat, non censetur impossibilis, & quamvis tales sint inhabiles ad contrahendum Matrimonium, nullus tamen textus vel ratio probat esse inhabiles ad contrahenda sponsalia, ergo si contrahant, tenentur. De contractu ipso Matrimonii inito sub conditione, *si Papa dispenset*, &c. dicam num. 244.

85. §. 8. Si ſpoponderint impediti, ſed ſub con
ditione, *ſi impedimentum ceſſet*, *Victor.* & alii n. 4
relati dicunt impletâ conditione requiri novu
conſenſum, quia prior erat inter inhabiles, erg
nullus: è contrà *Covarr. Angel. Sanch.* l. 5. d. 8.
10. aliique cum *Kramer* n. 869. probabiliùs d
cunt ſufficere, quòd prior conſenſus permane
habitualiter, quia erat inter habiles ſub cond
tione habilitante, nempe ſub conditione ceſſa
tis impedimenti, ergo ferebatur in perſonas p
tali tempore futuro habiles, ergo hac conditi
ne poſitâ & ceſſante impedimento eſt jam abſ
lutus conſenſus, & inter perſonas habiles. I
univerſaliter, quòd contractus conditionati a
veniente conditione ſine novo conſenſu fia
abſoluti, dicam n. 246.

86. §. 9. Quando ſponſalia inita ſunt ſub co
ditione, *ſi pater conſentiat*, tunc ſi pater non co
tradicat, ſed taceat, cenſetur conſentire; ut
tum, ſi priùs moriatur, quàm rogetur, *Sanch.*
d. 7. n. 19. Si autem primis petitionibus co
tradicat, ſed poſtmodum tandem conſentu
conditio videtur eſſe impleta, & ſponſalia. Si
firmiter diſſentiat, ut ſpes non ſit, quòd co
ſentiet intra breve tempus, non obligant, q
mens contrahentium non cenſetur fuiſſe ita d
differri Matrimonium. Si pater primò conſe
tiat, & ſtatim poſt contradicat, non cenſe
impleta conditio; quia contradictio ſtatim
cuta facit præſumi, quòd prior conſenſus n
fuerit moraliter abſolutus. Denique ſi pr
conſentiat, & diu poſt contradicat, videtur n
nere conditio impleta, & ſponſalia tranſiiſſe
abſoluta, quia vim acceperunt à priori conſe
ſu jam antè abſolutè poſito, *Spor.* n. 186. *An*
tam

tamen q. 5. f. 6. §. 3. & *Gob.* num. 167. recensent plurimas sententias authorum pro & contrà circa hunc casum, & notant attentè considerandam esse intentionem contrahentium.

§. 10. Si alter repromiserit sub conditione, sed absque determinatione certi temporis, v. g. repromitto, *si prius facias te promoveri Doctorem*, conditio implenda est, quamprimum moraliter fieri poterit, L. *Hæc conditio*, ff. De condit. & demonstr. *Hæc conditio, si in Capitolium ascenderit, sic recipienda est, si cumprimum potuerit, ascenderit.* 87.

§. 11. Si quis cum duabus inierit sponsalia, vel cum utraque conditionatè, vel cum prima conditionatè, & cum secunda absolutè, posteriora sunt invalida, quamvis secunda conditio prius impleatur, quàm prima, quia hæc secunda sunt contra fidem priorum, & contra jus primæ acquisitum, vi enim priorum sponsalium tenebatur exspectare eventum primæ conditionis, ita cum aliis *Castrop.* suprà n. 5. *Spor.* n. 182. 184. contra *Laym.* suprà n. 7. & alios. 88.

§. 12. Si copula sit secuta post sponsalia conditionata, præsumitur accessisse absolutam promissionem, etiamsi conditio necdum sit impleta, quia credibile non est, vel juvenem petiturum, vel saltem puellam consensuram fuisse, nisi sub spe absoluta & determinata futuri Matrimonii, *Perez, Gob.* n. 276. *Spor.* num. 183. *Krm.* 864. contra *Sanch.* & alios. Si tamen habens copulam noluisset absolutè se obligare pro foro conscientiæ, non esset attendenda præsumptio, utpote nitens falso. 89.

§. 13. Si Caja fateatur se repromisisse Titio, sed dicat se repromisisse sub conditione aliqua, Titius autem dicat illam absolutè repromisisse, 90.

aliqui dicunt Cajæ incumbere onus probandi quòd conditionem adjecerit, quia affirman incumbit probatio, & reus suam exceptionem vel intentionem, in qua se fundat, probare ten tur, cùm ordinariè præsumi non possit. E co trà *Andreas Gaill.* & alii multi cum *Gob.* num. 1 probabiliter dicunt Titio incumbere probare quòd conditio adjecta non fuerit, quia qui a ceptat confessionem, debet illam acceptare cu modo, qualificatione, & exceptione, quam a dit ille, qui confitetur, alioquin, si hæc sim non acceptentur, reus censetur potiùs mane negans, quàm esse confitens, valet autem h tantùm in causis, quæ non sunt criminales, ubi non est præsumptio in oppositum, utì tant eidem authores.

91. §. 14. Si Berta affirmet, Matrimonium fi à Cajo esse promissum sub conditione copula quam ideo admiserit, Cajus autem fateatur c pulam, sed neget conditionatam illam promi sionem, Bertæ imperari debet silentium, quat tùm ad sponsalia attinet, & Cajus est absolve dus, quia actore non probante absolvitur re Neque Berta aut Cajus potest admitti ad jur mentum, nisi afferant alias præsumptiones v indicia facientia pro se semiplenam probati nem. Si autem pro utroque essent talia indici quæ facerent semiplenam probationem, Ba putat juramentum purgativum esse reo defere dum, actori autem non esse permittendum j ramentum in supplementum probationis, qu Judex debet esse propensior ad liberandum quàm ad condemnandum: in hoc tamen mu tùm permittitur arbitrio prudentis Judicis *Gob.* n. 94.

§. 1

§. 15. Si alteruter impediat, quominus conditio licita & honesta impleatur, talis impediens manet obligatus etiam non impletâ conditione, alter autem manet liber, donec impleatur, sic enim habet regula Juris, apud *Gob.* num. 272. & *Spor.* n. 181. quòd, quoties per eum, cujus interest conditionem non impleri, stat quominus impleatur, perinde sit respectu illius ac si impleta esset, qui autem talem conditionem conatur impedire, æquivalenter frangit fidem datam, & renuntiat sponsalibus, hinc pars altera, si velit, potest resilire, *Gob.* n. 273. Vide *Krim.* à n. 922. 92.

Plura circa consensum & Matrimonium conditionatum addentur à n. 238.

Q. 12. *Quid præterea notandum sit circa promissionem Matrimonii inter consanguineos vel aliter impeditos.* R. §. 1. Si promissio fiat absolutè, non obligat, quia vel sunt inhabiles ad Matrimonium, vel promittunt rem illicitam, ad quam non potest esse obligatio, & perinde est, sive impedimentum inter illos sit dirimens sive impediens tantùm, utì rectè *Aversa* q. 8. s. 7. omnia enim dirimunt, id est, impediunt valorem sponsalium absolutorum; quamvìs, si sit impedimentum impediens tantùm, Matrimonium initum futurum esset validum. Et consequenter invalida sunt absoluta sponsalia eorum, qui aut validè aut licitè non possunt inire Matrimonium, *Gob.* n. 98. Idem dicunt *Sanch.* l. 5. d. 5. n. 26. & *Gob.* n. 166. quamvìs in mente habuissent petere dispensationem, si hoc exteriùs non expresserint, quia cùm sit contractus inter homines, quæ ex natura non insunt, debent exprimi, alioquin non attenduntur, utì ex Jure probat *Krim.* n. 93.

860. Si tamen post promissionem locuti sint, d egerint de impetranda dispensatione, jam ex pressa est conditio, utì rectè *Sanch.* n. 27. nam perseverabant in illa promissione, cui jam suffi cienter etiam externè adjecerunt conditionem

94. §. 2. Si promiserint sub conditione dispen sationis obtinendæ, dixi n. 84. probabiliùs v deri, quòd promissio valeat: quamvìs auten ante conditionem impletam non sit obligatio ratione sponsalium (quamdiu enim consens non est absolutus & perfectus, non sunt strict sponsalia, ideóque non pariunt impedimentum publicæ honestatis) est tamen obligatio ex pro missione simplici, quæ impletâ conditione tran sivit in sponsalia: Et quamvìs inhabiles fuerin ad contrahendum pro tunc, tamen non ad con trahendum pro tempore impletæ conditionis *Sanch.* n. 24. Et ex his inferunt aliqui, si Scholasticus Societatis JESU promiserit Matrimonium sub conditione liberationis à votis sim solutum ab his teneri, quia, quamvìs vota ill dirimant Matrimonium de præsenti, non tamen impediunt valorem promissionis pro sta libero implendæ.

95. §. 3. *Sanch.* n. 36. *Laym. Gob.* n. 164. putan plerumque præsumi debere, quòd is, qui Ma trimonium urget, vel cujus magìs refert inire tacitè se obligârit ad procurandam dispensatio nem, quamvìs contradicat *Castrop.* nisi per hoc quòd dixerit, dispensationem fore facilem, ob tinuisset copulam, tum enim subivisset onus h lius procurandæ, alioquin sicuti si aliquis pro mittat aliquid sub conditione, si fiat consul non ideo obligatur specialiter procurare, ut fi consul, ita & hìc. Communibus tamen sumpto

bus procurari debet dispensatio, cùm sit causa communis, utì omnes notant cum *Sanch.* n. 37.

§. 4. Si fidelis promittat infideli, sub conditione, *si fiat fidelis*, obligare quidem possunt in ratione simplicis promissionis, attamen juxta mentem Ecclesiæ non sunt sponsalia, nec inducunt publicam honestatem, quia Canones tantùm loquuntur de sponsalibus inter fideles, *Angles, Henriq. Averſ.* q. 8. ſ. 5. 96.

Q. 13. Quid notandum sit circa promissionem Matrimonii disjunctivam vel incertam. R. §. 1. Promissio disjunctiva, utì si quis spondeat ducere *vel Cajam vel Titiam*, non constituit sponsalia propriè dicta, quia hæc debent esse circa determinatam personam: nihilominus si talis promissio acceptata sit ab utraque, inducit obligationem ducendi alterutram. Quòd si unam eligat, & illa renuat, non tenetur ducere alteram, quia per ipsum non stat, quominus promissionem impleat, sed stat per illam, quæ recusat, quia retinuerat liberam optionem alterutrius, *Sanch.* l. 1. d. 26. 97.

§. 2. Si quis promiserit Cajæ vel Titiæ ejus sorori, & cum Caja habuerit copulam, præsumi debet, se determinâsse ad Cajam, & absolutè voluisse hanc ducere, quia non debet præsumi, quòd peccare voluerit contra justitiam, contra quam peccâsset, si absolutè noluisset ducere Cajam, quia per copulam cum Caja contraxit affinitatem cum Titia, ergo tenetur ad Cajam. Quòd si promisisset Cajæ vel Titiæ non consanguineis, dicunt multi cum *Averſ.* q. 8. ſ. 3. non debere ex copula cum Caja præsumi, quòd determinârit se ad Cajam, nisi aliud dederit signum determinati consensûs, quia adhuc posset 98.

ducere Titiam, sed oppositum videtur probabilius, quia secundùm dicta n. 89. credibile non est, vel ipsum petiturum vel ipsam consensuram fuisse in copulam, nisi sub promissione saltem tacita contrahendi Matrimonii.

99. §. 3. Promissio incerta, utì si quis spondeat accipere *unam è tribus filiabus Titii*, etiam non sunt propriè sponsalia, obligat tamen talis promissio, & tenetur unam accipere, quæ ei placuerit, *Bonac. Aversa.* suprà, *Gob.* n. 136. Similiter si pater jurârit Titio se daturum unam è tribus filiabus suis, potest assignare, quam volet, & si Titius unam respuat, non tenetur dare aliam: si reliquæ moriantur, antequam designârit unam, tenetur dare superstitem. Quòd si Titius habeat copulam cum una, pater nullam tenebitur dare; non illam, cum qua habuit copulam, quia ad nullam determinatè tenebatur; nec aliam propter impedimentum affinitatis, quod contraxit, *Sanch.* suprà, *Bonac.* de sponsa. q. 1. p. 3.

100. *Q.* 14. *Quid dicendum sit de sponsalibus, quæ ineuntur inscitis vel invitis parentibus.* R. §. 1. Multa sunt in utroque Jure, quæ videntur statuere, ut non tantùm Matrimonium, sed etiam sponsalia fiant conscìis & consentientibus parentibus; sed dicendum est cum *Kremer* à n. 132. & communi, non esse debitum necessitatis ad eam personam, quam proponunt parentes, sed ad summùm debitum honestatis & decentiæ, attamen teneri consulere parentes, utì pluribus dicam n. 569.

101. §. 2. Si parentes contradicant sponsalibus initis, putat *Menochius* promittentem hoc ipso non obligari, sed alii cum *Gob.* tr. 10. n. 33. magis diùs dicunt obligari, nisi secutura essent, gravi incon-

incommoda, quia sponsalia fuerunt absoluta, neque hæc præcisè est justa causa dissolvendi, secundùm dicenda postea.

§. 3. Quamvìs parentes minarentur exhæredationem, tamen si impregnavit sponsam factâ sponsione vel spe Matrimonii, tenetur ducere; & quamvìs leges quorundam locorum permittant tales contrahentes exhæredari, hæ tamen sunt correctæ à Jure, non tantùm Canonico, sed etiam civili, utì dicetur n. 571. Quòd si timeretur perpetua offensa parentum, *Sanch.* aliique apud *Gob.* n. 335. putant talem sponsum non teneri ducere, sed de hoc dicam n. 169. An autem pater possit filiæ contra voluntatem suam nubenti negare dotem, dicetur n. 572. 102.

Q. 15. Ad quid teneatur, qui juravit se ducturum Titiam, & nullam aliam. R. Tenetur ducere Titiam: Si autem Titia renuat, potest ducere aliam, quia juramentum erat factum in gratiam Titiæ, quæ jus remittit: & quod dixerit, *nullam aliam*, intelligebat præ Titia, seu prætermissâ Titiâ, si ipsa vellet, *Gob.* tr. 10. n. 134. 103.

Q. 16. An sponsalia ex metu injustè incusso contracta sint valida, vel saltem obligent ex religione, si accedat juramentum. R. Operæ pretium est scire, an valida sint, nam, si valida sint, inducunt impedimentum publicæ honestatis. Quis autem metus dicatur levis aut gravis, & quotuplex sit, dixi l. 3. p. 2. à n. 630. quibus suppositis, 104.

§. 1. Levis metus injustè incussus non invalidat sponsalia, utì colligetur ex dicendis n. 649. Attamen talia sponsalia manent infirma in foro conscientiæ, & propriâ authoritate metum passi sunt irritabilia, utì dixi l. 3. p. 2. n. 642. ac præter ibi citatos, docent *Bonac. Becan.* nec improbat 105.

Aversa.

Averſ. q. 8. ſ. 4. Ratio autem eſt, quia cùm pa
metum incutiens teneatur relaxare fidem me
injuſtè extortam, poterit ille, qui injuſtè paſſ
eſt metum, revocare fidem à ſe datam. An aute
ille ſaltem, qui metum incuſſerat, obligetu
dubium eſt: negant *Sanch.* l. 4. d. 15. n. 5. & Sp
rer n. 150. quia putant in contractu onero
utrimque obligante ad æqualitatem, qualis e
promiſſio Matrimonii, vel utramque, vel ne
tram partem eſſe obligatam, ſed oppoſitum v
detur probabilius cum *Averſa*, & conſtat ſalte
ex promiſſione ſimplici acceptata poſſe ex u
tantùm parte eſſe obligationem.

106. §. 2. Probabilius videtur, quòd metus gr
vis etiam ab extrinſeco & injuſtè incuſſus ab
tero etiam contrahente ad extorquendum co
ſenſum, ſpectato Jure naturæ non invalidet ſpo
ſalia, utì nec alios contractus ex natura ſua
ſcindibiles, ſecundùm dicta l. 3. p. 2. à n. 6
ubi authores affirmantes & negantes retuli,
præter ibi citatos pro parte affirmativa ſta
etiam *Covarr.* & *Averſ.* ſuprà: è contrà pro nega
va, quæ noſtra eſt, ſtat acriter *Kremer* à n. 4
Ratio eſt, quia quamvìs talis metus imminu
attamen non videtur tollere libertatem ad ſpo
ſalia ſufficientem, cùm relinquat ea ſimplicit
voluntaria. Et cùm hæc injuria maneat repa
bilis per reſciſſionem ſponſalium, non eſt ſuf
ciens ratio dicendi, quòd Jure naturæ ſint in
ta. Et hæc firmabuntur ex dicendis n. 671.

Obji. Talia ſponſalia ſpectato Jure naturæ n
poterant obligare ad ineundum Matrimoniu
ergo ſpectato Jure naturæ ſunt irrita ſaltem
tione objecti ſui, ad quod obligarent. *Probat*
antec. tale Matrimonium eſt ab initio irri
ſalt

saltem Jure positivo, uti constabit ex dicendis à n. 653. implicat autem dari obligationem ad actum ab initio irritum, ergo. *Confirm.* Nam recta ratio dictat, non posse dari obligationem ad aliquid illicitum, vel per leges impossibile, Matrimonium autem tale est illicitum & per leges impossibile, ergo. ℟. Non poterant obligare obligatione inevitabili, c., obligatione evitabili. n. nam metum passus statim posset contractum rescindere, & se ab obligatione illa liberare, si autem nollet rescindere, posset liberè & voluntariè contrahere Matrimonium : unde patet responsio ad confirmationem; nam si nolit illa sponsalia rescindere, Matrimonium erit utrimque licitum : Et simile est, si jures latroni dare pecuniam, secundùm dicta l. 3. p. 2. num. 728. nam religio ratione juramenti te obligat ad dationem, quamvìs latro eam illicitè exigat, & si non velis rescindere illam obligationem petitâ relaxatione juramenti, teneberis eam nunc liberè solvere, quamvìs postea post momentaneam solutionem maneat tibi jus repetendi solutum.

Inst. Votum ingrediendi Religionem metu extortum est Jure naturæ irritum, quia professio metu extorta est irrita, ergo similiter sponsalia, sicuti enim ingressus in Religionem est via ad professionem, ita sponsalia ad Matrimonium. *Respondent* 1. multi apud *Busenb.* quem retuli l. 3. p. 1. n. 363. negando consequentiam, eò quòd Deus vota extorta non acceptet, homo autem acceptet promissionem extortam. ℟. 2. *n. antec.* nam si voveat ingredì Novitiatum ad experiendum, retentâ libertate postea profitendi vel non profitendi, votum valebit, uti dixi

l. 4.

l. 4. n. 52. & si postea profiteatur, valebit pro-
fessio, quia jam liberè fiet. Si autem coactus
metu etiam ad vovendum, vel ad professionem
si probet hunc metum interveniſſe, profes-
declarabitur fuiſſe, saltem Jure positivo irri-
Reliqua soluta sunt l. 3. p. 2. à n. 643. Qui
autem tenendum sit de ipso contractu Matri-
monii ex metu gravi contracto, spectato Jur
tam naturali quàm positivo, dicetur à n. 647.

107. §. 3. Probabile est, quòd sponsalia ita inita
ob gravem metum ab altero contrahente injus-
stè incussum sint Jure positivo invalida, sic enim
videtur statui Cap. *Ex litteris*, De desponſ. im-
pub., & docent graviſſimi authores cum *Covar.*
Averſ. q. 4. ſ. 6. *Sanch.* l. 4. d. 19. n. 3. *Kugler* p.
n. 34. contra *Leſſ. Haun. Wieſln. Krimer* à n. 42
& alios, qui etiam probabiliter contradicunt, ſed
rectè addunt *Sanch.* à n. 5. & *Leſſ.* l. 2. c. 17. n. 3
quamvìs valida eſſent, poſſe coactum propri
authoritate ab eis reſilire. *Dixi*, ab altero con-
trahente incuſſum, nam *Krimer* n. 432. putat,
metus à tertio ſit incuſſus, per L. 14. §. *In actio*
ff. Quod metûs causâ, fieri poteſtatem metum
paſſo, ut sponsalia per Judicem reſcindantur
utì etiam in aliis contractibus notavi l. 3. p.
num. 640.

108. §. 4. Ejuſmodi sponsalia ex gravi metu inita
non firmantur juramento, utì patet ex cit. Cap.
Ex litteris, docéntque auctores cum *Sanch.* d.
n. 3. Nec tale juramentum obligat, quia jus i
lud ab initio irritat, unde nec opus eſt relaxa-
tione illius, *Azor* l. 1. c. 11. q. 14. E contrà
sponsalia ex metu levi validè inita, eſſent etiam
jurata, quamvìs non firmarentur juramento
tamen juramentum obligaret ex religione, uſqu
dum

dum relaxaretur ab Epiſcopo, *Sanch.* n. 4. Quid autem tenendum ſit de ipſo Matrimonio per metum extorto, ſi juramentum illi adjiciatur, dicam n. 666.

Q. 17. *Quid addendum ſit circa ſponſalia impuberum.* R. Supponendum eſt ex dictis in l. 3. p. 2. n. 667. maſculos eſſe impuberes, qui annum decimum quartum, femellas autem, quæ duodecimum necdum compleverunt, utì habetur Cap. *Atteſtationes*, De deſponſ. impub. Et de illorum ſponſalibus addenda ſunt ſeqq. 109.

§. 1. Cap. 3. 4. 5. 15. De deſponſ. impub. requiritur ſeptennium ad valorem ſponſalium, debetque illud eſſe plenè ac phyſicè completum, ſecundùm dicta n. 50. & dicenda n. 689. Addidi tamen hìc n. 50. non peccare eos, qui ante ſeptennium ineunt, quia illud nullo Jure prohibetur, quod enim adducitur ex Cap. 2. De deſponſ. impub. dicam n. 691. eſſe intelligendum de Matrimonio. An autem tum valeant, ſi malitia ſuppleat ætatem, dixi n. 50. 110.

§. 2. Si impubes contrahat Matrimonium de præſenti, hic contractus eſt quidem invalidus in ratione Matrimonii, utì dicetur n. 689. attamen valet in ratione ſponſalium ſecundùm dicta n. 52. 111.

§. 3. Sponſalia ab utroque vel alterutro impubere inita ſunt valida, cùm per nulla Jura irritentur, imò inducunt impedimentum publicæ honeſtatis per Cap. *Litteras*, Cap. *Accuſat.* Cap. *Continebat* De deſponſ. impub. ſunt tamen ſuſpenſa, quia quamprimum impubes fuerit aſſecutus annum pubertatis, datur ei optio, vel reſiliendi vel approbandi ſponſalia, Cap. *De illis.* Cap. *Anobis*, ibidem. 112.

§. 4.

113. §. 4. Cap. *De illis*, ibid. ita ſtatuitur: *De il*
qui infra annos aptos Matrimonio ſponſalia contrahu
ſive uterque ſive alter reclamet, antequam ad annos M
trimonio aptos pervenerint, & poſtulent ſeparari, n
ſunt ullatenus audiendi: ideſt, talia ſponſalia n
poſſunt ſine diſpenſatione, nequidem mut
conſenſu diſſolvi, priusquam facti ſint pubere
cujus legis cauſas dant *Sanch.* l. 1. d. 51. & *Gob.*
9. n. 382. ſufficit hæc, ne ætas illa ob inconſta
tiam exponatur nimiis mutationibus. Quòd
ante ſeptennium contraxiſſent, ſecundùm di
n. 50. non eſſent ſponſalia, ſed ſimplex prom
ſio, quæ mutuo conſenſu revocari poſſet, J
enim tantùm loquitur de ſponſalia contrahe
tibus, *Averſ.* q. 8. ſ. 11. §. *ſextò*.

114. §. 5. Si impubes ſponſalia firmâſſet jurame
to, *Sanch.* & alii multi cum *Averſa* §. *ſeptimò* dicu
teneri ex motivo religionis, nec poſſe adep
pubertate reſilire, quia Cap. *Ex litteris*, 2.
ſponſalibus abſolutè dicitur, talem impubere
intuitu juramenti debuiſſe compelli prior
ſponſam accipere. E contrà *Tamb. Pontius* l. 1
9. n. 7. *Caſtrop.* d. 1. n. 17. abſolutè negant,
quòd juramentum videatur ſequi natura
actûs, cui adjicitur. L. fin. Cod. de numer.
cun. ſponſalia autem imbibunt conditione
niſi facti puberes reſiliamus, ergo cùm poſſint
expedire ab obligatione contractûs, etiam
dentur ſe poſſe expedire ab obligatione jur
menti. Attamen reſponderi poteſt pro *San*
quamvis juramentum non firmet actum, cu
tamen ſine peccato ſervari poſſit, reverentia
vini Numinis invocati videtur poſtulare, ut
ſervetur, donec diſpenſetur, utì dictum eſt l.
p. 2. à n. 726. Fatentur tamen omnes minore

causam sufficere pro talibus sponsalibus & juramentis impuberum dissolvendis.

§. 6. Si sponsi ante pubertatem se carnaliter cognoverint, sponsalia censentur completa, nec datur locus resiliendi, quia, qui habet generandi potentiam, in Jure non reputatur impubes, Cap. *A nobis*, Cap. *Puberes*, De desponsat. impub. Cap. ult. De eo, qui cognovit consanguineam. 115. 116.

§. 7. Si pubes cum impubere contraxerit, non potest resilire, nisi alter quoque factus pubes ei obligationem remittat, potestas enim resiliendi est concessa soli impuberi in favorem & privilegium statûs, *Krimer* n. 617. *Spor.* n. 197. cum communi.

§. 8. Qui priùs fit pubes, potest statim resilire non exspectatâ pubertate alterius, quia *frustra exspectatur eventus, cujus nullus est effectus*, Cap. *Cum contingat*, 36. De officio delegati, & ita docent *Abb. Hostiens. Sanch.* l. 1. d. 51. *Cón. Dian. Aversa* §. *Si ergo*, *Krimer* n. 613. contra *Gob. Nald. Mastrium* n. 79. & alios, 117.

§. 9. Si parentes pro liberis necdum septennibus contrahant sponsalia, invalida sunt, nisi liberi septennio majores approbaverint, communis cum *Kugler* p. 1. n. 98. Similiter si contraxerint pro impuberibus septennio majoribus, etiam invalida sunt, *si aliquo modo non consentit filius*; Et utrumque habetur Cap, un. De de desponsat. impub. in 6. Quando autem Cap. *Tuanos*, De desponsat. impub. dicitur, *postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc implere*, Tò *debet* significat debitum decentiæ, honestatis, pietatis erga Parentes, si non adsit causa in contrarium, de cætero parentes, qui talia sponsalia contraxerunt pro liberis suis, 118.

non tenentur nisi procurare , quantùm pot
runt, consensum liberorum, quando adole
rint, *Krimer* à n. 606. Attamen talia sponsa
per parentes contracta, quando valuerunt, r
scindere non possent , nisi liberi sint puber
Sanch. Krimer n. 618.

119. §. 10. Factus pubes debet, per se loquend
statim resilire, si resilire velit, id est, intra t
duum saltem ante vel postquam pubertatem
assecutus, quod enim intra triduum fit, dicit
in continenti & statim fieri. L. fin. Cod. De
rore advocati, & L. fin. Cod. De judiciis; Qu
si non illico reclamavit, sponsalia sine positi
ratificatione manent completa. Ac sufficer
pro foro conscientiæ reclamationem à pub
tatem assecuto esse factam etiam internè ta
tùm, utì habent *Sanch.* l. 1. d. 51. n. 17. *Krim*
n. 619. & alii contra *Pontium* l. 12. c. 9. n. 5.
Castrop. d. 1. p. 17. n. 5. Et pro foro externo,
Judex pro dissolutione sententiam ferat, suffi
factam esse coram Confessario & testibus: in
sufficit factam esse reclamationem ante annu
pubertatis , dummodo pubes eum dissensu
non mutet, quia licèt impubes non possit inv
lidare sponsalia, potest tamen, si in dissensu
lo persistat pubes factus, per illum ipsum disse
sum sic continuatum impedire , ne lapsu tem
poris requisiti videatur illa tacitè ratificâsse
quia tum pubes censetur in illo dissensu persev
râsse , *Sanch.* n. 16. *Aversa.* §. *Notant.*

120. *Q.* 18. *Quid dicendum sit in variis dubiis circa*
lorem & obligationem sponsalium. R. Aliqua de
biis circa contractus dixi l. 3. p. 2. à n. 661., q
etiam huc pertinent , & ibi videri possunt. H
adde sequentia. §. 1. Qui ante septennium ini
spo

sponsalia, & nunc dubitat, an tum habuerit usum rationis, illis non tenetur, ex Cap. *Accessit*, De despons. impub. *Schild.* tr. 6. c. 7. §. 1. Unde nec talia sponsalia inducunt publicam honestatem, hoc enim casu tollitur illud impedimentum, vel per hoc, quòd Ecclesia omnem contractum puerorum septennio minorum invalidet, licèt ratione utantur, sic ut etiam ex consensu illorum in sponsalia & Matrimonium nolit oriri impedimentum publicæ honestatis, utì docent *Abb. Socinus, Rosella, Brunellus, Carrerius*: vel quia in eo, qui minor est septennio, cõsensus fuit nullus, eò quòd præsumatur non adfuisse usus rationis, utì docent cum communi *Sanch.* l. 1. d. 16. n. 9. vel quia Ecclesia omnes actus sponsalitios & Matrimoniales ante septennium initos, quando dubium est, an adfuerit usus rationis, invalidat, sub conditione tamen, si postea non innotescat, quòd adfuerit usus rationis, vel si nolit de futuro, & Deus videat, quòd postea non innotescat contrahentem usum esse ratione, utì vult *Schild.* rejectis duabus aliis sententiis. E contrà certus de sponsalibus initis post septennium, & dubius an cum usu rationis, tenetur se gerere, ac si sponsalia iniisset, Jus enim tum præsumit adfuisse usum rationis, L. *Si infanti*, Cod. De Jure delib. Idem dicit *Schild.* de eo, qui dubitat, an sponsalia iniêrit ante, an post septennium, nam *Sanch.* in Dec. l. 4. c. 1. n. 14. idem etiam dicit de voto, sponsalia autem & vota communiter non fiunt ante septennium, ergo ex communiter contingentibus præsumitur facta esse post septennium; sed de hoc videri possunt dicta l. 3. p. 1. n. 387.

§. 2. Dubitans, an verè promiserit, non te- 121.

netur, quia libertas est in possessione, commu-
nis *Sanch.* l. 1. d. 9. nu. 11. si autem sciat se pro-
misisse, sed nesciat, an seriò, an fictè, *Spor.* n. 13
adhuc putat non teneri, quia necdum certum
est promissionem obligatoriam possedisse, se
Sanch. n. 13. & alii probabiliùs dicunt teneri
quia verba promissoria sunt in possessione, cum
quibus præsumi debet fuisse animum se obli-
gandi, prout verba significabant, unusquisque
enim præsumitur loqui secundùm mentem
Unde etiam, quando scit se fuisse obligatum
promittere, sed non scit, an satisfecerit hu-
obligationi, indicabit se promisisse, quia del-
cta vel fraudes non præsumuntur, & in dubio
probabiliter id factum, quod de Jure erat fa-
ciendum, *Gob.* tr. 10. n. 136.

122. §. 3. Quamvis verba, *accipiam te in uxorem*
ducam te &c. de se indifferentia sint ad signifi-
candum nudum propositum, vel promissio-
nem, tamen ex communi sensu & interpretatio-
ne censentur in hac materia tanquam promis-
siva & obligatoria, *S. Th.* & alii communiter
cum *Avers.* q. 8. s. 3. §. *Debet.* Idem est, si juvenis
petat, *vis me ducere?* & puella dicat, *ita*, nisi ex
circumstantiis colligeretur, quòd juvenis tan-
tùm voluisset explorare mentem puellæ, *Vas*
Avers.

123. §. 4. Quando dubium est, an per verba si-
gnificentur sponsalia, an Matrimonium, si om-
nia adhuc integra sint, standum est pro liberta-
te, & dicendum esse tantùm sponsalia, *Gob.* n.
86. Notátque ex aliis multis *Barbosa* De dictio-
436. n. 14. quòd verbum *volo*, junctum alteri
verbo infinitivo non importet dispositionem
de præsenti, sed voluntatem agendi de futuro

utì si dicam, *volo te ducere in uxorem*, & colligitur ex *Gob.* in L. *Servi electiones*, verbo, *possumus*, ff. De legatis, hinc *Sanch.* l. 1. d. 18. à n. 25. docet, per ea fieri sponsalia, sed dubium esse, an Matrimonium fiat: nihilominus per illa verba: *volo te ducere*, fieri non tantùm sponsalia, sed etiam Matrimonium volunt alii cum *Pontio* l. 2. c. 9. n. 8. Vide *Lugo* in Resp. mor. l. 3. dub. 16. n. 47.

§. 5. Si juvenis coram Parocho & testibus 124.
dicat: *ex crastino, seu, in crastinum accipio te in uxorem*, & puella respondeat, *& ego te in maritum*, multi dicunt esse Matrimonium, quia dicunt, se de præsenti consentire, quamvis executionem suspendant in crastinum, utì si hodie dem equum pro cras utendum. E contrà *Sanch.* & *Gob.* n. 64. dicunt esse tantùm sponsalia, quia quamvis loquantur in præsenti, tamen videntur referre ad futurum tempus pro habendo ultimato consensu. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior. Quòd si vir dicat, *accipio te in uxorem*, & puella respondeat, *& ego te accipiam in maritum*, erunt tantùm sponsalia, quia licèt verba viri significent in præsenti, tamen responsio puellæ transfert utrumque consensum ad futurum, *Aversa.* q. 8. s. 3. §. *Potest. Spor.* n. 145. Si dicant, *volo te esse meam & meum conjugem*, *Pontius* dicit esse Matrimonium, *Sanch.* sponsalia. Si tamen dicerent, *ex nunc volo*, *Aversa.* fatetur fore Matrimonium.

§. 6. Quando verba vel signa personæ priùs 125.
loquentis de sponsalibus, clarè significant promissionem, si verba, quæ altera pars reponit, sint dubia, dabent intelligi secundùm verba illius, qui priùs est locutus, censetur enim respondisse ad rem, & ad materiam subjectam, *Sanch.*

l. 1. d. 18. n. 4. *Gob.* n. 72. *Spor.* n. 152. E contrà si verba aut signa utriusque sint ita dubia, ut ex iis non possit mens conjici, debet Judex potiùs interpretari contra sponsalia, *Rebell. Perez, Diana, Gob.* à n. 73. *Spor.* n. 153. contra *Tann. Tamb.* & alios: Ratio est quia standum est pro libertate possidentis illam, nisi Jus aliquid contrarium disponat, Jus autem respectu sponsalium nihil disponit in contrarium, quamvis disponat, ut in dubio stetur pro valore jam initi Matrimonii; ubi est diversa ratio, cùm è Matrimonio dissoluto nasci possint alia incommoda circa proles vel dotem: hinc, inquit *Gob.* n. 76. cum *Henriq. & Tann.* si quis sit dubius de suis sponsalibus, potest pronuntiare pro sua libertate. Favendum tamen est potiùs fœminis quàm masculis, quia hi solent sæpius decipere, aut facilius frangere fidem, *Henriq. Sanch. Gob.* n. 77.

126. §. 7. Verba certò significantia sponsalia sunt *accipiam vel ducam te, non aliam sed te ducam: habebo me insidum, nisi te ducam: Gob. Spor.* n. 155. Ratio est, quia hæc & similia ex communi sensu omnium significant saltem implicitè promissionem & voluntatem se obligandi, *Sanch.* l. 1, d. 18, n. 12. *Tamb. Tann. Gob.* à n. 48. è contrà hæc verba dubiè significant sponsalia, *te desponsabo: tecum sponsalia contraham*, quia potest esse promissio sponsalium tantùm, & non Matrimonii, item illa; *volo contrahere tecum; placet te ducere*; nam multi dicunt per illa significari animum tantùm faciendi sponsalia, vel affectum ad Matrimonium, quamvis necdum admittatur obligatio: Similiter per illa: *volo te habere, volo te tenere in uxorem, item, tu eris mea*; putant multi posse fici Matrimonium, alii sola sponsalia, *Gob.*

58. dicit apud Germanos nudis illis verbis nihil perfici, nisi aliquid aliud accedat, quia non satis exprimitur obligatio, sed potius declaratur tantùm desiderium habendi pro uxore: per illa autem, *contrahamtecum Matrimonium*, significatur tantùm propositum, nisi aliud colligeretur ex circumstantiis, *Tann. Gob.* n. 61. *Spor.* n. 159.

§. 8. Hæc verba, *nullam aliam ducam præter*, 127.
vel, *nisi te*, facere possunt sensum, vel hunc: *ducam te, & nullam aliam*; vel istum: *si aliquam ducam, te ducam*. Et probabilius videtur cum *Sanch.* l. 1. d. 19. *Laym. Averf.* q. 8 s. 3. *Krimer* n. 76. contra alios multos, quòd faciant posteriorem sensum, adeoque non faciant sponsalia, nam nisi alia intentio aliunde constet, sicuti, cùm dico: *nullam Religionem ingrediar, nisi Carthusianam*, significo, si ingrediar aliquam, ingrediar Carthusianam, attamen possum nullam ingredi, ita & hîc. Si tamen coram Parocho & testibus diceret, *non duco aliam nisi te*, fieret Matrimonium, quia ex circumstantiis constaret sic debere exponi: *duco te & nullam aliam*.

§. 9. Si Cajus propinans Titiæ dicat, *propino* 128.
tibi in Matrimonium & Titia annuens respondeat, *Deus tibi benedicat*, communiter censeri non debent sponsalia, si de contrahendo antehac nil egerint, quia nec juvenes solent seriò talia dicere, bene scientes, quòd puellæ non facilè soleant ita citò seriò repromittere, neque Titia satis significavit repromissionem: si tamen antehac tractassent de sponsalibus, & ex circumstanaiis judicarentur seriò agere, præsumi deberet valere sponsalia, quia tum satis adverteretur esse serius animus in Cajo promittente & mutuus consensus in Titia respondente, sicuti, si cui propinetur

sanitas Cæsaris, & ipse dicat, Deus tibi benedicat, censetur consentire in apprecationem pro sanitate Cæsaris, uti è contrà, si propinetur ad sanitatem Turcarum, nunquam dicet, Deus benedicat, & sic ostendit dissensum, *Gob.* à n. 31. *Spor.* n. 162.

129. §. 10. Hæc verba: *promitto tibi amorem & fidelitatem*, nisi adsint aliæ circumstantiæ, non continent promissionem Matrimonii, quia amor & fidelitas possunt in aliis rebus præstari, *Gob.* n. 65. Si tamen mox sequeretur traditio annuli, vel copula, censerentur contracta sponsalia, quia dubium per talem circumstantiam censeretur sufficienter solutum, *Spor* n. 161.

130. §. 11. Si juvenis dicat: *do tibi hunc annulum vel hoc strophiolum in ordine ad Matrimonium*, & puella acceptet, quamvis nihil dicat, videntur esse sponsalia, quia acceptatio cum taciturnitate est æquivalenter repromissio, *Sanch Gob.* n. 67. E contrà tamen, si juvenis apprehendat manum puellæ, & dicat: *sub fide mea te ducam*, illa autem nec retrahat manum, nec contradicat, per hoc non censetur repromittere: sed si juvenis diceret: *habes meam manum in signum, quòd sim te ducturus, si tamen etiam me velis*, & puella vicissim daret manum, forent sponsalia, quamvis illa nihil diceret, quia datio manûs est sufficiens signum reciproci consensûs, *Sanch. Gob.* n. 66.

131. §. 12. Si puella dicat: *tibi nubam, si Deo placuerit*, & juvenis respondeat, *& ego ducam te, si Deus ita disposuerit*, non sunt sponsalia saltem absoluta, quia non est absoluta promissio, nisi ex circumstantiis intelligeretur, quòd significarent se judicare, quòd sic sibi expediret ad salutem, & ideo

ideo promittere, quia censerent Deo placere & illum ita disponere, *Gob.* n. 169.

§. 13. Si Titius promiserit Matrimonium Cajæ acceptanti promissionem sed non repromittenti, & dubitetur, an Titius voluerit se absolutè obligare, an tantum sub conditione, si Caja repromitteret, censendum est, quòd non voluerit se absolutè obligare, quia in dubio præsumitur id, quod plerumque fieri solet, sponsi autem non solent velle se obligare, nisi dependenter à reciproca repromissione, *Bonac. Aversa.* q. 8. s. 1. §. ult. *Gob.* n. 20. *Spor.* n. 135. 132.

§. 14. Si sponderint pro certo die, v. g. pro festo sancti Petri inire Matrimonium, nec addiderint, an dies ille esset pro terminanda, an verò pro urgenda obligatione, si necdum sit festum S. Petri, debet hoc dubium mutuo consensu determinari. Si festum adsit vel præteriêrit, debet unus alteri proponere executionem, promissi, qui, si renuat, videtur etiam alter esse liber, nisi aliunde præsumeretur voluisse etiam post illum diem permanere obligationem. Videri possunt *Tamb.* l. 8. tr. 3. c. 2. §. 3. *Krimer.* à n. 77. & 81. *Kugl.* De Matr. à n. 56. ubi agunt de verbis aut signis dubiis circa sponsalia & Matrimonium. Quomodo autem probari possit, vel unde præterea præsumi debeat contracta esse sponsalia, fusè tradit *Gob.* à n. 89. & à n. 91. agit de qualitate testium in hac materia. 133.

Q. 19. *Quid notandum sit circa arrhas, sponsalitiam largitatem, donum matutinum.* R. §. 1. Arrha sæpe sumitur pro contractu, quo traditur pignus pro stabilienda obligatione ad non recedendum à facto contractu sub pœna amittendi tale pignus, *Onnate* de contr. tom. 2. d. 34. s. 1. Nos hìc 134.

per arrham intelligimus hoc, quod post sponsa lia datur veluti pignus pro assecuratione Matri monii futuri, L. *Arrhis*. Cod. De sponsal. Statu tur autem L. *Si is*, & L. *Mulier*, ibid. si dans ar ham sine justa causa resiliat, ut eam amittat, alter lucretur, si verò accipiens arrham sine just causa resiliat, teneatur eandem restituere, tantundem in æquivalenti adjicere, imò etia triplum aut quadruplum, nisi esset mulier mi nor 25. annis, tum enim tenetur restituere so lam arrham. Injustè autem resiliens tenetur a te sententiam restituere arrham, sed quod e supra arrham, videtur teneri, saltem si pars a tera exigat, utì tenet *Avers.* q. 8. s. 10. Alii volu teneri absolutè, alii tantùm post sententiam J dicis. E contrà, si dans arrham stet promis retinet suæ arrhæ dominium, potestque absq omni sententia Judicis statim repetere in Matrimonio, utì & tum, quando cum justa ca sa resilit, possuntque etiam parentes sponsoru sub eisdem conditionibus dare & accipere a rhas. Denique probabilius videtur arrhas po in quacunque quantitate constitui, etiam im bus immobilibus, etiam reciprocè, quia nil horum per leges vetatur; Hæc & plura vid possunt apud *Sanch.* l. 6. d. 27. & seqq. *Arr.* d. & 36. *Avers.* suprà.

135. §. 2. Sponsalitia largitas est donum, qu post sponsalia traditur sponsæ, non velut im rham, attamen sub conditione saltem tacita Matrimonium sequatur, & non fiat fraus in e te, soletque aliis nominibus vocari jocalia dotalitium, mundus muliebris, donatio a nuptias, donum sponsalitium. Unde si aliq detur post sponsalia, & expressè non adda

qu

quòd sit veluti in pignus & assecurationem, non erit arrha, sed sponsalitia largitas.

§. 3. De sponsalitia largitate statuitur L. *Cùm veterum*, & L. *Si à sponso*. Cod. De donat. ante nupt. ut si Matrimonium ex justa causa non sequatur, dominium illius maneat penes dantem; item ut sponsa, quæ post valida sponsalia passa est osculum (& multò magis si copulam) acquirat pro se & hæredibus suis dominium mediæ partis, quia ruborem istum vel incommodum subiit, & facta est in tantùm vilior. Quod etiam post *Trid.* valere docet *Sanch.* l. 6. d. 19. n. 5. contra *Om.* d. 36. n. 58. quamvis enim osculum & copula illa sint peccata, tamen per ea deterioratur sponsa, ergo lex meritò potuit hoc in compensationem damni vel in pœnam peccati sponsi adjudicare sponsæ. Si autem Matrimonium consummatum fuerit, totum est uxoris quoad dominium & usum, quia est vera donatio transferens plenum jus, nec revocabilis, nisi ex causa ingratitudinis, L. *Si mater*. L. *Si filiæ*. Cod. De donat. & communis cum *Sperell.* decis. 172. Præterea ille, qui absque justa causa resilit, perdit jus ad jocalia, & alter innocens acquirit dominium. 136.

§. 4. In dubio, an aliquid sit arrha, an sponsalitium donum, *Gomez* putat præsumi debere esse arrham, quia semper est ob futurum Matrimonium. *Molin.* vult esse donum, quia est, ut sponsa ornatior evadat, aut ut sponsus tantò magis amorem conciliet. *Castrop.* d. 1. p. 13. §. 1. n. 3. cum aliis multis distinguit, & dicit censenda esse dona, si sint res non magni momenti, quales conjux etiam in Matrimonio donare solet conjugi; è contrà si sint pretiosa & magni 137.

momen-

momenti, putat esse velut arrhas. Addit n. 4 si alicubi consuetudo sit, ut ea, quæ sponsus mittit, non repetantur, quamvis sint pretiosa censenda esse dona. Etiam *Sperell.* suprà fus discutit, quandonam præsumi debeat esse sponsalitia largitas, & quandonam quasi dos. Possuntque de sponsalitia largitate plura videri apud *Sanch.* l. 6. d. 16. & seqq. *Onn.* d. 35. *Castrop.* suprà.

138. §. 5. Si Titius ante sponsalia det Cajæ aliquid hoc non est arrha nec sponsalitia largitas, quia hæc debent sequi sponsalia, sed est donum ad conciliandum amorem, cujus dominium potest Caja acquirere sine ullo onere. Et quamvis Caja vicissim redonet aliquid Titio, per hoc non spondet Matrimonium, sed potest tantùm velle recognoscere liberalitatem Titii. Si tamen sciretur, quòd Titius aliter noluisset à se abdicare dominium illius rei, nisi sub conditione secuturi Matrimonii, aut quia putabat esse vera sponsalia, quæ assecurare voluisset Cajæ, hæc in conscientia teneretur ei reddere, vel quia defuisset absoluta voluntas donandi, vel quia error circa substantiam dedisset causam donationi.

139. §. 6. Si sponsalia dissolvantur absque culpa utriusque sponsi, v. g. quia alteruter ingreditur Religionem, moritur &c. sponsus itemque sponsa, quæ non est passa osculum vel copulam debent omnia post sponsalia accepta restituere, quia acceperunt sub spe Matrimonii & ob illius causam, quâ cessante cessat omnis æquitas ad retinendum: è contrà si sponsa passa sit osculum vel copulam, retinere potest medietatem abla tionem antè datam; si autem mutuo consen dissol

dissolvantur sponsalia, multi cum *Sanch.* docent, nihil posse retinere, quamvis osculum vel copulam admiserit, quia liberè cedit omni priori jure, sed *Castrop.* n. 17. probabiliùs dicit retinere posse, quia consentiendo in dissolutionem, tantùm cedit priori contractu sponsalium, non autem jure ad illud, quod acquisivit amisso pudore.

§. 7. Qui innocens est, & ob alterius cul- 140.
pam, v. g. fornicationem recedit à sponsalibus, acquirit accepta, & justè repetit à se donata, uti antè insinuatum est, & in Jure habetur apud *Castrop.* n. 18.

§. 8. Donum matutinum seu morgengeba, 141.
uti vocat *Haun.* De just. t. 1. tr. 4. c. 5. n. 330. est donum, quod maritus secundo die nuptiarum dat uxori pro pudicitiæ vel virginitatis thesauro sibi credito. In Hispania & Lusitania datur etiam viduis, in Bavaria solis virginibus, aut quæ saltem in communi æstimatione, cùm nuberent, habebantur virgines. Hujus doni dominium spectat ad uxorem, quæ etiam alienare potest inter vivos, sed quamdiu retinet, ususfructus spectat ad maritum, de quo plura videri possunt apud *Haun.* à n. 462. Circa dotalia, contra-dotalia, aliáque bona conjugum videri possunt dicta l. 3. p. 1. à n. 1017.

Q. 20. *An sponsalibus addi possint pacta.* R. §. 1. 142.
Affirmativè, & patet ex quotidiana praxi. Inter cætera addi potest pactum, 1. ut vir perpetuò habitet in domicilio uxoris, *Castrop.* tr. 28. d. 1. p. 15. 2. Ut vir post mortem uxoris teneatur restituere ejus hæredibus tot nummos in eadem specie, quot accepit, quamvis certò futurum sit, ut valor eorum sit tum notabiliter

major,

major, quamvis enim hoc non liceat in mutuo in quo debet manere æqualitas, talis tamen æqualitas non requiritur in pactis dotalibus, sic potest uxor ad onera Matrimonii ferenda dare 1000., & vir liberè se obligare ad reddendas 2000., hoc enim faciendo censetur tantùm augere dotem uxoris suæ, quod ipsi licitum est, utì probat *Lugo* in Resp. mor. l. 6. dub. 23.

143. §. 2. Quamvis L. *Si ita stipulatus* ff. De verb. oblig. non valeat pactum, si sponsus dicat sponsæ, *ducam te, si donaveris mihi mille*, quia præsumitur intendere contractum ex libidine & turpi quæstu, tamen si absit præsumptio illa turpitudinis, & id petat causâ dotis augendæ, vel propter inæqualitatem ipsorum, aut ex alia simili causa honesta, valebit, *Abb. Onn.* d. 34. n. 19. *Delb.* c. 8. d. 19. s. 6.

144. §. 3. Nobilis habens hæredes ex conjuge mortua licitè ducit secundam sub pacto, ut hæres & proles nascituræ abstineant à bonis paternis titulis, insignibus, & contenti sint certâ dote sibi constituenda, nam l. 2. Feud. tit. 29. tales Matrimonia approbantur, & vocantur ad morganaticam, de quibus videri potest *Krimer* à n. 556.

§. 4. Huc spectat solutio sequentis casûs.

145. Titius non vult cum Caja Matrimonium, nisi addito hoc pacto; quòd Caja renuntiet lucris Matrimonio faciendis, quæ alioquin Jure communi dividenda essent inter ipsas, hæc enim lucra omnia vult Titius sibi & hæredibus suis cedere. Caja contractum init seriò vel fictè. *Quæritur*, 1. Si seriò inierit, an non possit rescindere. 2. Si iniit fictè, quid dicendum?

R. *ad* 1. Si seriò iniit, non potest rescindere, non enim apparet, quo Jure vel privilegio id posset, nam potuit cedere illo jure per contractum, qui non repugnat Matrimonio, & quem liberè fecit acceptavítque Titius, *Sanch.* l. 6. d. 5. n. 1. Verum quidem est, quòd donatio liberalis à conjuge conjugi facta sit semper revocabilis, sed hoc est ex dispositione Juris positivi & in Matrimonio tantùm, ob causas, quas Jus affert, nempe ne ob amorem nimiùm exspoliet unus alterum &c. Jus autem nihil simile disposuit circa pacta dotalia, neque pro hoc casu eædem sunt causæ: imò *Sanch.* n. 5. docet uxorem posse in favorem viri, etiam in Matrimonio, renunciare lucris acquirendis, quia non ideo censetur alienare aliquid ex proprio patrimonio. Nec inde sequitur conditionem Cajæ fore velut ancillæ, nam gaudet cæteris privilegiis uxorum: & licèt habeat sortem solito inferiorem, eam habet, quia sic voluit, & quia judicabat sibi melius esse etiam talem habere quàm non habere: mortuo autem Titio non erit miserior, quàm fuerit antequam haberet Titium, imò multam suppellectibilem aliáque cum bona gratia Titii secum auferet, ergo non habet, quòd de injuria ulla queratur. R. *ad* 2. si fictè contraxit, imprimis nihil ipsam juvat fictio, quia ex justitia tenebatur seriò contrahere, ergo injuriam fecit fictè contrahendo, ergo tenetur ad sarcienda omnia damna, quæ sequerentur ex fictione, seu ex non posito serio consensu. Si autem prætextu ficti consensûs vellet sibi clàm partem sublegere, damna illa sequerentur ex fictione, ergo tenerétur illa sarcire, hinc jam obligatur sic agere, atque si consensum, uti ex justitia tenebatur, se-

rium

rium posuisset. Deinde si Titius talem intentionem habuit, quòd non consentiret in Matrimonium, nisi Caja conditionem illam acceptaret, consensus sic conditione non purificatâ positus esset nullus, adeoque Matrimonium foret invalidum, nec Caja posset aliquid prætendere ex jure per tale Matrimonium acquisiti: teneretur nihilominus Caja etiam nunc seriò consentire ac resignare lucris, & facere, ut revalidaretur Matrimonium. Hæc quoad rem habentur apud *Lugo* De just. d. 22. s. 4. & *Dicast.* De juram. d. n. 339.

146. §. 5. Huc etiam reducitur solutio sequenti casûs: Titius legat Cajæ nepti suæ 100. si nubat nobili de patria. *Quæritur*, si nubat alteri, an legatum perdat. R. Negant aliqui, quia cùm hæc conditio faciat quasi pœnam, & obstet libertati Matrimonii, censetur non adjecta. Sed contrà ex illis, quæ dixi l. 3. p. 2. n. 600. & quæ habet *De Luca* de Matr. disc. 14. iterumque *Trid.* disc. 26. n. 37. Caja perdit legatum. quia cùm non agatur de pœna, qualis esset, si poneretur conditio, ut alioqui careret legitimâ vel dote, sed agatur de mero lucro obtinendo, si Caja hoc velit, debet conditionem implere: Neque hoc censetur impedire libertatem Matrimonii, cùm sit liberum id lucrari vel dimittere, & maneat libertas eligendi unum ex tot nobilibus de patria.

De pactis dotalibus & aliis, quæ adjungi possint sponsalibus, fusissimè agit *Onn.* d. 37. q. videri potest.

147. *Q.* 21. *An & quomodo pacta pœnalia sponsalitia adiecta obligent.* R. §. 1. Negant obligare *S. Thom.* suppl. q. 43. a. 1. ad 4. *Beja* p. 1. cas. 1. *Sanch.* l. d.

d. 30. n. 2. *Tann.* tom. 4. d. 8. q. 1. n. 44. *Tamb.* l. 8. tr. 3. §. 3. *Dicast.* d. 1. n. 36. *Onn.* d. 34. n. 15. *Tanc.* l. 1. d. 30. n. 1. *Kugler* p. 1. n. 42. *Avers.* q. 8. s. 9. qui cum *Sanch.* d. 32. & aliis multis id tenet, quam vis adjectum esset juramentum. Rationem dant, 1. quia in Cap. *Gemma* 29. De sponsal. *Gregorius IX.* dicit, *cum itaque libera Matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit meritò improbanda, mandamus, quatenus si ita est, eundem B, ut ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, ecclesiasticâ censurâ compellas.* 2. L. *Titia* 134. ff. de verb. oblig. dicitur: *inhonestum visum est vinculo pœnæ Matrimonia obstringi, sive futura, sive jam contracta.* 3. L. fin. Cod. De sponsal. sic habetur: *extra definitionem autem hujus legis* (quæ erat de arrhis) *si cautio pœnam stipulationis continens fuerit interposita, ex utraque parte nullas vires habebit, cum in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat.*

§. 2. Ejusmodi pacta pœnalia adjici posse & obligare, si quis sine justa causa rehliat probabiliùs tenent *Suar. Vasq. Cón. Laym. Barb. Perez, Engel, Wiestn. Castrop.* d. 1. p. 9. n. 3. *Pont.* l. 12. c. 19. *Dian.* p. 3. tr. 4. res. 211. *Delb.* c. 8. d. 19. s. 4. *Gob.* tr. 10. n. 172. *Haunold.* De just. tom. 1. tr. 4. à n. 362. *Krim.* à n. 152.; & tandem in re videtur consentire *Onn.* à n. 27. ac absolutè consentiunt *Mol. & Less.* saltem si juramentum sit adjectum. Ratio est, 1. quia talia pacta pœnalia Jure naturæ honestè adjiciuntur contractibus, uti constat ex dictis l. 3. p. 2. n. 606. nec in sponsalibus Jure positivo reprobantur, nam leges allatæ fundantur in hoc, ne Matrimonii libertas impediatur, sed hæc libertas non ideo impeditur, quia libertas moralis non datur ad 148.

resiliendum sine causa, quod enim est inho
stum, hoc secundùm leges est impossibile, e
leges non favent isti libertati, sed tantùm
lunt non impediri libertatem ad resilien
sine causa, ergo leges illæ permittunt fieri p
etiam pœnalia ad non resiliendum sine caus
Per pœnas & censuras ecclesiasticas abste
potest aliquis, ut sine causa non resiliat ab e
modi sponsalibus, nam Cap. *Ex litteris* 2.
spons. de tali resiliente dicitur, *si non acquie
monitis, ecclesiasticis censuris compellas, ut
(nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recip*
ergo similiter leges allatæ loquuntur tantùm
casu, quo quis per pœnas adjectas impedire
resilire cum causa, hanc enim libertatem
lunt non impediri, & quidem in Cap. *Gem*
sermo est de sponsalibus inter pueros ante
ptennium contractis per parentes, utì fatem
omnes cum *Sanch.* n. 3. à quibus, utpote im
dis non licet argumentari ad sponsalia ab ad
tis validè contracta. 3. Arrhæ per leges p
mittuntur, & per leges imponitur earum am
sio, si quis sine causa resiliat à sponsalibus,
patet ex dictis n. 134. ergo etiam pacta pœna
permittuntur contra injustè resilientes. *Sic*
communiter fieri pactionem de pœna ma
solvenda pro futuro, arrhæ autem, quæ de p
senti dantur communiter sunt minores, ideo
minùs impediunt libertatem, *Contrà* est: e
saltem valebunt pacta pœnalia de pœnis mo
cis, & non valebunt arrhæ magni pretii, q
rum primum est contra plerosque Adversar
postremum contra omnes. Hinc rectè dic
Engel, & Delb. num. 10. impossibile esse assign
sufficientem rationē disparitatis quoad arr
&p

& pœnas, cùm evidens sit istam arrhæ amittendæ stipulationem habere rationem pœnæ. Et addit *Delb.* s. 5. cum *Krim.* nu. 158. adjici posse sponsalibus pactum de solvenda à marito pœna, si extra casus à jure concessos vellet uxorem repudiare, aut admittere concubinam &c cùm id nullatenus impediat libertatem Matrimonii.

Obji. Jus aliter loquitur de arrhis, & prohibet pœnas, nos autem similiter loquimur de arrhis & pœnis, nam dicimus neutras valere contra justè resilientem, & utrasque valere contra injustè resilientem, ergo non loquimur conformiter Juri. R. n. conseq. nam Jus etiam non permittit arrhas contra justè resilientem, &, uti ostendimus, permittit pœnas contra injustè resilientem, ergo in nullo est nobis difforme, quamvis de pœnis contra injustè resilientem non ita clarè expresserit, sicuti expressit de arrhis, quod non erat opus, cùm satis colligeretur ex dictis de arrhis.

§. 3. Communior sententia est cum *Gutt.* 149. quòd non sit obligatio solvendi pœnas conventionales, quæ per leges adjiciuntur pacto sponsalitio, nisi post sententiam Judicis, qui illas attemperare potest secundùm delictum & circumstantias, quamvis aliàs pœnæ adjectæ per contractum debeantur ante omnem sententiam, saltem si alter exigat, uti dictum est l. 3. p. 2. n. 606. Imò *Sanch.* & *Omn.* suprà, licèt cum prima sententia dicant pœnam sponsalibus adjectam esse irritam, tamen putant, si soluta sit, non esse obligationem restituendi, quia lex tantùm irritat promissionem pœnæ, non autem retentionem, eò quòd ille, qui dedit, præsumatur remittere, si non repetat.

850. §. 4. Si pœna solvenda ab injustè resilie promissa sit addito juramento, multò magis ligat etiam secundùm plerosque authores, dicunt tale pactum pœnale esse irritum, utì probat *Onn.* n. 18. quia adjectio talis pœnæ est Jure naturæ irrita, nec contra bonos mo naturales, ergo talis contractus firmatur isto ramento, utì dictum est l. 3. p. 2. n. 732. Econtrà si jurârint solvere pœnam, etiamsi justè silirent, probabile est non obligari, non ex jus tia, quia promissio irritatur per Cap. *Gemm* neque ex religione, nam cùm tale juramen fit contra libertatem, quam in Matrimonio luit esse Christus, videtur esse contra bonos m res, adeoque non acceptari à Deo.

Qui plura volet de pactis dotalibus, etia pœnalibus, consulat *Castrop.* d. 1. pu. 9. & item *Gob.* à n. 170.

851. *Q.* 22. *Quid liceat sponsis.* R. §. 1. *Busenb.* latus hic n. 57. citans pro se *Sanch.* & *Dian.* di illis non licere tactus impudicos, quia proxi disponunt ad effusionem seminis, attamen li re amplexus & oscula in signum amoris. Re tus l. 3. p. 1. n. 887. sequens *Sanch.* & *Bonac.* cit, licere illis tactus pudicos in partibus h nestis, si tantùm intendant delectationem seni tivam, non autem, si veneream. *Navarr. San* l. 9. d. 46. n. 47. *Gob.* tr. 10. n. 670. *Spor.* in t mor. p. 1. tr. 1. c. 6. n. 41. dicunt oscula, a plexus, & tactus non nimiùm ex objecto imp dicos, & notabiliter non moventes ad libid nem licere illis, ac cohonestari per sponsal maximè si fiant ad bonum finem, nempe conciliandum vel contestandum amorem, e amsi præter intentionem & secluso periculo co

sen

sensûs aut pollutionis, sequeretur commotio sensibilis, quia habent jus remotum ad copulam, ergo etiam ad illos actus, qui sunt remota dispositio ad copulam. Addunt aliqui apud *Mendo* diss. 5. nu. 115. quod etiam tenet *Gob.* n. 671. in eo casu, quo sponsi essent habendi pro nimiùm austeris & inurbanis, nisi darent oscula & amplexus, non fore mortale, quamvis ex tali actu præviderent orituram pollutionem, dummodo illa non intendatur, & absit periculum consensûs, quia tum sufficiens causa est illa ponendi, quod autem ex illis sequatur pollutio, putant esse per accidens. E contrà *Suar.* de peccat. d. 5. s. 7. n. 12. *Less. Henriq. Comit. Hurt.* & alii cum *Mendo* probabiliùs dicunt, ista non aliter licere sponsis, quàm aliis omnino solutis ideo enim non licent solutis, quia illis non licet copula, atqui etiam sponsis non licet copula, ergo nec tactus, oscula, amplexus. Nec refert, quòd inituri sint Matrimonium, tum, quia etiam alii soluti inire possunt, & fortè volunt, tum maximè, quia Matrimonium necdum est, quod solum cohonestat talia in conjugibus, eò quòd his licita sit copula; sicuti enim ex eo, quòd aliquis eras futurus sit Judex, non ideo ipsi licitum est hodie obire munus Judicis, ita & hìc, & consequenter, sicuti solutis quandoque licent oscula non impudica, v. g. propter morem patriæ, ita & sponsis licebunt in signum mutuæ benevolentiæ. Quod autem *Busenb.* dicit, licere illa sponsis, si tantùm intendant delectationem sensitivam, non videtur practicè probabile, uti dixi l. 3. p. 1. n. 895. & l. 5. n. 106. quia ordinariè semper aderit certum periculum

consentiendi in delectationem veneream, q
simul erit conjuncta.

152. §. 2. Licitum esse sponso delectari de cop
la in Matrimonio habenda, docuerunt mu
apud *Moyam* tr. 3. d. 3. n. 68. Idem dixerunt
qui de delectatione sub conditione, si adel
Matrimonium, uti refert *Moya* n. 69. Præter
Sanch. d. 47. *Dian.* p. 3. tr. 5. ref. 2. *Gob.* n. 6
Spor. docent, licitum esse sponsis, consensum
ipsam copulam ut futuram, talis enim conse
sus saltem implicitus videtur includi in
contractu Matrimonii: unde etiam licitum
dicunt desiderium illius; item, gaudium &
lectationem rationalem de futura copula, e
que delectatione capienda, cùm enim ex
sponsalibus contractis talis copula & delectat
aliquando futura sit licita, voluntas videtur
qui intellectum repræsentantem eam ut futu
ram licitam, & hoc nihil est aliud, inquiun
quàm gaudere, delectari de spe boni futuri, qu
spes præsens est, & licita. E contrà *Suar.* supr
Castrop. Ovied. de pecc. contr. 4. n. 50. *Dicast. Mo*
à n. 88. *Aversa* q. 21. s. 8. §. ult. & alii, melius con
tradicunt; quia licèt intendat delectationem
tantùm spiritualem, aderit periculum, vel con
sensûs in delectationem veneream præsentem
vel desiderii pro præsenti, vel pollutionis, qui
omnia in sponsis sunt peccata mortalia. Deinde
non est in potestate nostra sistere in delectation
rationali, sed naturaliter simul oritur delecta
tio sensitiva, aliæque commotiones pravæ, ut
constat ex dictis l. 3. p. 1. n. 910. in has autem
facillimè consentiet voluntas. Præterea, qu
delectatur copulâ ut futurâ, ferme necessari
delectabitur objecto turpi nunc illicito, & nunc
inten

intentionaliter præsente, utì rectè notant *Carden. & Less.* in auct. v. *Luxuria*, ergo, cùm secundùm dicta in l. 3. p. 1. n. 892. delectatio etiam merè spiritualis in objecto venereo, licèt præscindatur à commotione spirituum genitalium, semper sit mortale in homine soluto, talis delectatio, vel desiderium copulæ ùt futuræ, in praxi non licebit. *Nec refert*, quòd objectum talis delectationis vel desiderii videatur esse licitum, cùm sit copula in Matrimonio, *nam* est licitum conjugato, sed illicitum non conjugato, utì dixi l. 3. p. 2. n. 1025. Deinde quamvìs objiceretur copula licita, adhuc manet, quòd delectatio in illa sit inchoatio copulæ, quæ hìc simul est cum commotione spirituum genitalium, & est illicita sponso: Et hinc etiam colligitur, cur fortè delectatio simplex comestionis carnium in die jejunii non pugnet cum temperantia, utì tenent authores aliqui relati l. 5. n. 81. è contrà delectatio sponsi in copula futura pugnet cum castitate, nam disparitatem dant illi authores, quòd talis delectatio comestionis carnium non causet effectum oppositum temperantiæ, quæ adhuc potest continere appetitum intra fines suæ honestatis, oppositum autem est in nostro casu, & ideo ibid. n. 90. dixi, quamvìs ex parte objecti alicujus nulla esset malitia, attamen delectationem ex parte sui posse habere malitiam, sic enim solutus peccat mortaliter, si morosè delectetur de copula, quam licitè habent duo conjuges, quamvìs copula illa conjugum sit objectum in se omnino licitum.

Obj. Sponsus licitè desiderat Matrimonium, & licitè delectatur in illo tanquam objecto honesto, ergo etiam licitè desiderat & delectatur

in copula, quæ est finis & usus licitus Matrimonii. R. Idem argumentum valet de omni etiam soluto non sponso, itaque n. conseq. nam deliberando Matrimonium, & se delectando in ea honestate, etiam desiderat & se delectat in statu in quo licita erit copula, jam tamen illicitum est ipsi desiderium vel delectatio immediatè de illa copula, cùm hæc sit objectum jam ipsi illicitum.

Inst. Saltem sponsus volens Matrimonium potest etiam efficaciter velle copulam suo tempore futuram, dummodo jam non delectetur de ea, certum enim videtur posse aliquem efficaciter velle aliquod objectum, quamvis in eo non delectetur, reus enim agnoscens se justè condemnatum, potest efficaciter velle patibulum quamvis in eo non delectetur. R. Hoc speculativè tantùm dici in materia luxuriæ, nam moraliter impossibile est, quin simul delectetur de copula intentionaliter præsente: sed casu dato adhuc dico illicitè nunc velle eam immediatè in se, quia est objectum, jam ipsi turpe & illicitum, non aliter, ac cuicunque alteri homini soluto; non item patibulum, suppositâ condemnatione justâ.

153. §. 3. Quamvis sustineretur, quòd delectatio rationalis, vel desiderium rationale copulæ futuræ licita esset sponsis, tamen id sustineri non posset de delectatione vel desiderio appetitûs sensitivi, & disparitatem dat *Sanch.* in decal. l. 1. c. 2. à n. 33. quia quamvis utraque sit de eodem objecto, tamen delectatio voluntatis sequitur cognitionem intellectûs; delectatio appetitûs sensitivi sequitur imaginationem phantasiæ; jam verò intellectus videtur posse illam copulam proponere nunc sub conditione licitam, vel

si esset conjux, si esset status Matrimonii, ergo voluntas videtur per desiderium, vel per delectationem simpliciter tendere in eam, ùt propositam sub tali conditione, per quam separatur ab omni malitia: è contrà, phantasia non potest apponere ullam conditionem, tum, quia in omni conditionali est quædam illatio, v. g. *si est homo, est animal*, nam æquivalet huic, *est homo, ergo est animal*, hoc autem non convenit phantasiæ, tum etiam, quia in ejusmodi conditionalibus est præcisio unius rationis ab alia, si enim quis appetat copulam cum aliqua, si esset sua uxor, hoc ipso, quòd non sit uxor, & sit appetitus copulæ, debet ratio copulæ præscindi à ratione malitiæ, hoc autem non convenit phantasiæ, ergo delectatio appetitûs sensitivi non potest ferri in copulam sub conditione aliqua licita, ergo hoc ipso, quòd nunc adsit delectatio appetitûs sensitivi, sic fertur in copulam absolutè, quæ nunc est illicita.

Obj. Ergo etiam peccabit, qui delectationem appetitûs sensitivi habet in his objectis, v. g. si laicus imaginetur se Sacerdotem esse, & audire confessiones, si privatus imaginetur se esse Judicem, & aliquem justè condemnare ad mortem &c. deficiente enim conditione sacerdotii & potestatis publicæ hæc objecta sunt mala. R. negando seq. quia aliqua sunt, quæ specialem habent turpitudinem, si appetitus per delectationem sensitivam in ea feratur, talia sunt copula, vindicta, fraus & similia, sive est illicitum delectari de his per appetitum sensitivum, quando conditio non subest; è contrà alia sunt, quæ secundùm se non important turpitudinem, sed potiùs sonant bonum, & de his etiam sensitivè

delectari, quamvis non subsit conditio, non censetur malum, tale quid est audire confessiones, esse Judicem &c. ratio à priori est, quia prohis objicitur aliqua ratio communis abstrahens à licito & illicito, in aliis non item.

154. §. 4. Etiam in sententia eorum, qui dicunt sponsis licita esse aliqua, quæ non licent solutis, tenendum est ea non esse licita sponsis inter se consanguineis, aut aliter impeditis, uti necillis, qui sub aliqua conditione iniverunt sponsalia, quia dispensatione non obtentâ aut conditione non impletâ, necdum sunt absolutè & simplicitet sponsalia, ergo necdum est hoc, pe quod authores illi dicunt talia cohonestari *Sanch.* l. 5. d. 5. n. 38. & 40. *Averſ.* suprà, *Gob.* 672. *Spor.* n. 180. & 262.

155. §. 5. Si sponsus vel sponsa peccet contrâdem in sponsalibus datam, dixi l. 6. p. 2. n. 10 probabile esse, quòd non ideo contrahatur species malitiæ contra justitiam: & hoc etiam absolutè tenent *Averſ.* q. 8. s. 14. *Mastr.* n. 73. *Kr* n. 184. Oppositum tamen dixi etiam esse probabile, quod cum multis tenet *Kugler* p. 2. n. 24 quamvis in rigore non sit adulterium, cùm non sit violatio tori sui vel alieni. Addidi n. 107 probabilius videri, quòd accedat species incestûs, si sponsus cognoscat sororem suæ sponsæ

An autem peccet sponsus, si cum sponsa in peccato mortali constituta contrahat Matrimonium, dixi l. 6. p. 1. n. 147.

DU

DUBIUM III. 156.

Quomodo dissolvantur sponsalia.

RESP. I. Dissolvuntur sequentibus casibus,»
I. Per Matrimonium validum cum alia» initum, *Bonac. q. 1. p. 7.* »

II. Per mutuum consensum, sicut quivis» contractus, *Laym. l. 5. t. 10. p. 1. c. 2. n. 1.* »

III. Si superveniat impedimentum diri-» mens Matrimonium, *Bon. p. 8. n. 5.* »

IV. Per atrox crimen alterius sponsi, solvun-« tur ex parte innocentis: quale censetur, »

1. Fornicatio, sive spiritualis, ùt hæresis;» sive corporalis, tam sponsi, quàm sponsæ, post» sponsalia; & sponsæ etiam ante illa, sed à spon-» so ignorata, licèt per vim facta, *Bon. p. 8,* Imò » si sponsa permittat se tangi impudicè ab alio» per oscula & amplexus, potest sponsus resilire» à sponsalibus, sed non viceversâ, quia etsi» sponsus id faciat, non est dedecus sponsæ, nec» mutatio alicujus momenti, *Regin. Sanch. Dia. p. 3.* » *t. 4. R. 283.* Limitat autem *Kon.* & *Laym.* nisi ta-» lia oscula & tactus sint ita frequentes, ut indi-» cent valde propensum sponsi animum in alte-» ram, ut meritò timeri possit, ne sponsæ non sit» fidem servaturus. Si autem uterque sponsus» fornicetur post sponsalia, neutrum posse resi-» lire docet *Palaus* & *Bonac.* contra *Kon. Regin. Sanch.* » *Laym. Pont.* qui soli viro id eo casu permittunt,» eò quòd delicta sint imparia, & longè gravius» damnum immineat ipsi propter incertitudi-» nem prolis, *Dia. R. 284.* »

2. Furtum grave, homicidium, &c. vel si-» mile, quod grave damnum, vel infamiam pa-» riat, *Bon. p. 8. n. 12.*

V. Si

» V. Si notabilis mutatio accidat vel deteg
»tur; quæ si à principio cognita fuisset, à spo
»salibus deterruisset; qualis esset v. g.
» 1. Inimicitia vel odium grave inter sponso
»Quò refertur morum asperitas vel sævitia pol
»sponsalia primùm cognita: item justus timo
»ne ex Matrimonio scandala & gravia ob
»nascantur inter parentes vel consanguine
»*Lay. c. 1. n. 78. Bon. n. 8. &c.*
» 2. Si alteruter incidat in lepram, paralysi
»morbum gallicum &c. si graviter mutiletur
»amissione oculi, nasi, vel aliter graviter defo
»metur, præsertim sponsa, vel sponsus reddat
»ineptus ad opificium exercendum vel acq
»rendum officium ad sustentationem famil
» necessatium, *Dia. R. 85.* ex *Sanch. l. 1. de Matr*
»*d. 57. Kon. d. 23. d. 8. Lay. & Bon. ll. cc.* Non tamen
»tenetur sponte aperire tales defectus, quire
»dant nuptias minùs quidem appetibiles, n
»tamen pernitiosas; præsertim si aliquam inf
»miam habeant adjunctam, (v. g. si sponsa
»vel sponte fuisset corrupta,) dummodo tam
»contrarium positivè verbo factove non sim
»let; potestque interrogatus licitè dissimula
»& contrahere Matrimonium. Si verò defect
»sint pernitiosi, v. g. morbus contagiosus, gra
»infamia, sive personalis sive generis aut fam
»liæ, non licet (etiamsi post sponsalia contra
»in eos inciderit) contrahere cum eorum ig
»ro, nisi similes defectus ipse patiatur, *Con. P*
»*Dia. R. 287.* Ubi ex *Con. & Sanch*, contra *Pont. X*
»*par. &c.* infert, sponsam post sponsalia c
»ruptam posse sponsum, defectûs istius occu
»ignarum, cogere ad standum sponsalibus,
»contrahendum Matrimonium.

3. Si magna alterius debita detegantur, vel grave sit periculum fortunarum, famæ, morbi, paupertatis &c. vel sponsa dotem promissam afferre nequeat, vel denique si sponsus incipiat vagari cum incommodo sponsæ, *Bon. l. c.* Quòd si autem defectu sponsæ detecto dubitet sponsus, an si eum ab initio cognovisset, contractum fuisset, tum si defectus ille censeatur gravis ac notabilis, præsumetur pro sponso, cui liberum erit resilire, *Sanch. Bon. Tancred. t. 1. l. 1. d. 65.* secus, si defectus sit levis, *Bard. l. 6. c. 11. p. 7.*

VI. Si alter sine alterius licentia proficiscatur in terram longinquam; quia censetur renuntiare suo juri, *Layman. l. c. Bonac. p. 6.*

VII. Si sint inita cum conditione certo tempore contrahendi Matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non stetit, quò minùs sit contractum, *Layman. n. 16.*

VIII. Solvuntur, licèt sint jurata, per susceptionem Ordinis sacri, vel ingressum alterius in Religionem, aut votum eam ingrediendi, *Laym. l. c. Bonac. p. 5.* Nec obstat, si hìc postea ad sæculum redeat, ùt docet *Sanch. l. 1. d. 24.* licèt *Præpositus Fill. & alii* putent talem ex parte sua prioribus sponsalibus teneri, utì etiam ad damna resarcienda sponsæ, si quæ passa esset: Unde non posset ingredi Religionem, si sponsam defloràsset, nec aliter quàm per Matrimonium posset resarcire damnum. *v. Dian. R. 207. Bon. l. c.*

IX. Probabile est solvi etiam per votum simplex castitatis, ùt docet *Suar. Azor & alii* cùm hoc sit de meliore bono; etsi contrarium docent *Fill. Sanch. Kon. & alii:* eò quòd Deus non accepter promissionem rei alteri promissæ, & in alte-

»alterius præjudicium. Unde etiam in foro e
»terno talis solet compelli, ut vel fidem serve
»vel intret Religionem. Interim post tale votu
»alteri parti datur jus sponsalia solvendi, s
»quòd vovens resiliêrit, & censeatur juri su
»renuntiâsse. *v. Bon. p. 5. n. 13.*

» X. Per Matrimonium validum dissolvi
»saltem quoad eum, qui non contraxit Matr
»monium; quoad eum verò, qui contraxit, no
»extingui obligationem, si aliter exspectet, se
»suspendi, & Matrimonio isto soluto teneri a
»implenda sponsalia priora, docet *Pont.* con
»tra *Sanch.* qui vult omnino dissolvi. *v. Dia*
»*R. 209.*

» XI. Si sponso nova superveniat hæredita
»ita ut illi sponsa jam sit inæqualis, non habe
»ideo jus resiliendi, quia non est deceptus i
»conditione sponsæ, in qua nulla facta est muta
»tio. Idem est de sponsa, si ipsi hæreditas nov
»superveniat, *Sanch. Kon. Regin. Dian. R. 286.*

» Resp. II. In supradictis causis, quando mani
»festæ sunt; non requiritur auctoritas Judicis ad
»dissolvenda sponsalia; alioqui requiritur. Quòd
»si sponsus cognito suo jure resiliendi nihilomi
»nus carnaliter cognovit sponsam, censetur ta
»citè suo juri renuntiâsse & sponsalia ratificâsse
»*Laym. n. 23.*

ADDENDA.

157. QUæst. 23. *Quid præterea sit notandum circa dissolutionem ex mutuo consensu.* Rz. §. 1. Certum videtur contra paucos apud *Avers.* q. 8. s. 11 sponsalia puberum posse dissolvi mutuo consensu, quia, per se loquendo, *omnis res, per quascun*

que causas nascitur, per easdem dissolvitur. Reg. 1. De reg. Jur. Et idem dicitur Cap. 2. De sponsal. singuli enim possunt cedere juri suo. Quod tenet, etiamsi adjectum esset juramentum aut votum etiam principaliter in honorem Dei, utì, si aliquis ex pietate jurâsset ducere hanc pauperem puellam, ne innupta veniret in pericula animæ, sicuti enim in sponsalibus semper imbibitur illa conditio, *nisi ab illo, cui spondeo, remissa fuerit obligatio*, ita & in juramento vel voto illis adjecto. Deinde mutuo consensu tollitur obligatio contracta in gratiam alterius, quæ obligatio est materia juramenti, sublatâ autem materiâ juramenti tollitur juramentum: præterea Deus non acceptat, nisi in gratiam sponsæ, ergo si sponsa remittat, absolvitur sponsus, *Castrop.* d. 1. p. 17. n. 4. *Diam.* p. 9. tr. 7. res. ult. *Aversa.* §. *quintò*, *Gob.* tr. 10. n. 251. *Spor.* n. 196. *Krim.* n. 229. contra alios. *Nec obstat* 1. quòd n. 107. dixerim eum, qui sponsalia ex metu levi inita, juravit, ex religione teneri observare, donec juramentum dispensetur vel relaxetur, *nam* juramenta sponsalium imbibunt conditionem, si sponsus vel sponsa non remittat, quod in hoc casu non fit, qui enim metu coëgit, non remittit, sed pergit urgere, utì supponitur. *Nec obstat* 2. quòd n. 114. dixerim sponsalia impuberum jurata obligare, quamvìs pars altera remitteret, *nam* Jus disposuit, ut remittere non possit, secundùm dicta n. 113.

§. 2. Sponsi, qui sine rationabili causa etiam mutuo consensu dissolvant sponsalia, præsertim jurata, videntur peccare venialiter, est enim levitas sine causa resilire à fide data, *Gob.* n. 256. 158.

§. 3. Si unus absque justa causa petat relaxationem 159.

nem ſponſalium , poteſt alter exigere aliqu
munus , ſeu pecuniam in compenſationem
autem ille petat cum juſta cauſa , alter nihil p
teſt exigere, quia ille jus habet ad diſſolvend
nec æquum eſt, ut emat rem ſuam , *Gob.* n. 2

160. §. 4. Si alteruter non liberè conſentiat , ſ
fraude , metu , vel aliter injuſtè inductus diſſ
vat ſponſalia , diſſolutio eſt invalida , quia h
remiſſio eſt quædam ſpecies donationis , q
debet eſſe liberalis & libera , *Averſ. & Spor.* ſup
Gob. n. 258. Et ex dictis reſolvitur ſequens ca

Titius contraxit ſponſalia cum Caja , ſed
dens ſibi affulgere ſpem connubii cum Semp
nia ditiore , abſtinuit quidem à ſponſalibu
cum Sempronia contrahendis, attamen non
currit , ùt ſolebat , ad Cajam , ſed menſibus
decem ab ejus conſortio abſtinuit, ſcriptis qu
doque ad eam litteris hinc inde querulis , c
tans ſaltem indirectè hac ratione occaſion
diſſolvendi ſponſalia cum Caja , quæ etiam
audiens, quòd cum Sempronia familiariùs a
ret , arrham ei remittit , liberúmque relinq
facere , quod velit , exprobratâ duriùs ei ſuâ
fidelitate , deſupérque conſcientiam grava
Quæritur , an Titius peccârit , & ſponſalibus
diſſolutis tutò poſſit inire nova cum Semp
nia. R. 1. Titius , per ſe loquendo , pecca
mortaliter, quia egit contra jus magni mom
ti Cajæ acquiſitum per contractum , cujus ob
gationem , ſi liceret etiam indirectè ita tolle
vix ulla ſponſalia poſſent manere firma. N
cauſa reſiliendi ſufficiens videtur eſſe præc
ſponſa melior , cùm per hoc ſtatus primæ n
immutetur , neque notabiliter varientur c
cumſtantiæ priorum ſponſalium , ſuppono a
te

tem, quòd & cum Caja juxta statum suum commodè vivere possit, quamvis fortè minùs commodè. 2. Caja dicens, se onerare conscientiam Titii videtur significare, quòd non cedat jure, sed tantùm nolit convenire in foro externo, unde Titius manet obligatus, nisi Caja ob hanc fortè offensam liberè remittat jus suum, & debet de hoc se certiorare Titius, cùm jus Cajæ sit in possessione. 3. Caja acquisivit jus ad arrham, quia Titius sine culpa Cajæ resiliit, & sine causa, unde si Caja ideo reddidit, quia putabat se teneri reddere, erravit, & noluit reddere, si non tenebatur, ergo cùm non teneretur, noluit à se abdicare, unde Titius tenetur ipsi reddere; sicuti si solvissem pecunias putans me debere, cùm non deberem, non exui me dominio, sed alter teneretur mihi restituere. Potuit tamen Caja absolutè velle reddere, v. g. ut se generosam ostenderet, nolens aliquid ab illo habere, de qua mente Cajæ tenetur se iterum certiorare Titius, cùm jus Cajæ sit in possessione.

Q. 24. *Quid addendum sit circa dissolutionem ob crimen.* R. §. 1. *Armill.* & alii dicunt, sponsalia non rumpi per illatam sponsæ à tertio vim seu stuprum, quia, si essent conjuges, non ideo separarentur toro, nec per hoc violata est fides, nec ideo præsumi potest periculum ejus violandæ. Opposita sententia, quam communiter tenent Theologi & Juristæ cum *Sanch.* l. 1. d. 55. n. 7. *Averf.* q. 8. f. 14. *Mastr.* n. 84. *Krim.* n. 309. *Kugler* p. 3. n. 83. est probabilior, & colligitur, ex Cap. *Raptor.* 27. q. 2. Ratio autem est, quia sponsa per hoc est reddita notabiliter vilior, tum maximè, quia sponsus exponeretur periculo alendæ alienæ prolis, quod subire non te- 161.

 netur.

netur. Quæ rationes non tenent, si sponsus metu gravi cogeretur fornicari, hinc communi cum *Sanch.* n. 8. tenet, non ideo posse resilire sponsam. Si tamen hæc propterea horrore haberet ab hoc sponso, *Krim.* n. 310. dicit non esse cogendam ducere.

162. §. 2. Si uterque post sponsalia fornicetur quid Authores dicant, refert *Busenb.* suprà, plures pro singulis sententiis adducit *Avers.* Porrò. Ratio autem eorum, qui dicunt cum *nac.* neutrum posse resilire, est, quia delictum unius compensatur per delictum alterius. *refert*, quòd delictum sponsæ censeatur gravius *nam* adulterium uxoris etiam censetur gravius & tamen, si tam vir quàm uxor adulterârint delicta se compensant, & non sit divortium Ratio eorum, qui dicunt, solum sponsum posse resilire, est, quia in sponsa est hoc fœdius quæ sit notabiliter vilior, & quia sit incertum cujus sit futura proles. *Castrop.* d. 1. p. 21. *Krim.* n. 312. *Kugler* p. 3. n. 89. probabiliùs dicunt utrumque posse resilire, quia uterque violat fidem, ergo uterque dat alteri jus resiliendi. Et sponsum posse rejicere sponsam fornicariam non obstante vinculo juramenti, decidetur Cap. *Quemadmodum* 25. De jurejurando.

163. §. 3. Si adsit sola præsumptio commissæ fornicationis, utì si sponsa frequentet domum alius, cum quo scitur peccâsse ante sponsalia, *noch.* apud *Gob.* num. 329. putat hoc sufficere ad dissolvenda sponsalia, sed oppositum est probabilius, nam præsumptio illa fieri non debet quia delicta non præsumuntur, ergo sponsalia manent in possessione. Poterit tamen suspen-

Matr

Matrimonium, donec facta sit inquisitio, &, quantùm fieri potest, sit comperta veritas.

§. 4. Si sponsus resciat sponsam admittere ab alio tactus vel oscula impudica, secundùm *Pontium* potest resilire, id tamen negat licere sponsæ, si sponsus ista faciat: limitat *Laym.* nisi ejusmodi actus essent frequentes, sed *Castrop.* & *Krim.* dicunt similiter licere sponsæ, quia hi actus denotant levem animum sponsi cum periculo minoris etiam post contractum Matrimonium amoris erga sponsam. 164.

§. 5. Si unus sponsorum incidat in hæresin, est sufficiens causa resiliendi, (imò & ordinariè obligatio) si enim sufficiat superveniens deformitas corporis, multò magìs animæ, præsertim cùm ordinariè habiturus sit periculum perversionis in se vel in prolibus, *Krim.* n. 314. 165.

§. 6. Solus ille, qui injuriam passus est, potest resilire, non autem alter, *Avers.* s. 4. & 14. *Krim.* 308. & colligitur ex dictis l. 3. p. 2. n. 641. *Nec obstat*, quòd sponsalia non possint claudicare, sed vel debeat esse ex utraque, vel ex neutra parte obligatio, *nam* hoc dato, saltem ille, qui injuriam fecit, tenetur ex sua simplici promissione ab altero acceptata. 166.

Q. 25. Quid notandum sit circa varias mutationes, quæ fortè superveniunt. ℟. §. 1. Quamvìs in aliis contractibus onerosis non admittatur se regula, quòd licitum sit resilire, si superv rtatis: notabilis difficultas vel causa, quæ si i si non prævisa fuisset, contractus non fuisset nent in utì constat ex dictis l. 3. p. 2. à n. 620. t donec hæc regula ordinariè valet in sponsalibus, promissio Matrimonii, quod inducit vincu quòd indissolubile, requirit majorem libertate endi 167. 171.

neque intentio ſpondentis cenſetur ſe extendi ſe ad caſum ita difficilem, *Navarr. Henriq. Sanch. Caſtrop.* d. 1. p. 28. n. 6. *Averſ.* q. 8. ſ. 14. *Gob.* tr. n. 310. *Spor.* n. 215. Notandum tamen eſt, quòd ſponſalia communiter non fiant, propriè loquendo, ſub hac vel ſimili conditione, *ſi non oriatur mutatio*, nec propriè loquendo imponunt talem conditionem, ſed ſunt abſoluta, & ab initio valida, ideóque afferunt publicam honeſtatem, & etiam tribuunt uni jus alterum obligandi cum poteſtate remittendi eam obligationem, quod non facerent, ſi ab initio non eſſent abſoluta & valida, nihilominus ſemper reſervatur facultas illa reſcindendi, ſi aliqua interveniat, vel innoteſcat, quod communiter habetur pro juſta cauſa diſſolutionis, hinc quando poſt contracta ſponſalia inconveniens aliquod notabile, quod à principio exiſtens impediret ea contrahi, ſupervenit, præbet juſtam diſſolvendi cauſam, quia rebus notabiliter mutatis promiſſio non obligat, etiamſi eſſet jurata. Cap. *Quemadmodum* 25. De jurejurando, *Sanch.* l. 1. d. 62. à num. 3. *Averſ.* §. *Tertiò* juramentum enim includit exceptiones, quas includit contractus, cui adjicitur, ſecundùm dicta n. 157.

168. 169. §. 2. Si dubium ſit, an mutatio ſit talis, quæ prævisa fuiſſet, impediviſſet ſponſalia, interrogari debet ille, qui reſilire vult, an, ſi eo tempore, hoc ipſi dictum fuiſſet, noluiſſet contrahere? affirmanti autem vel neganti, maximè juramentum, credi debet, *Sanch.* d. 62. *Fill. Laym. Gob.* à n. 299. *Spor.* n. 215. Unde quia nihilominus contraxiſſet, nunc non poteſt olvere poſt cognitam illam cauſam, d non dedit cauſam contractui, nulla

facit mutationem respectu consensûs, qui ad illam causam non attendebat, *Mol. Sanch.* d. 65. n. 2. *Castrop.* p. 29. n. 2. *Tamb.* tr. 4. c. 5. §. 9. nu. 5. Si autem nunc ipsemet dubitas, an contracturus fuisses, necne, *Leand.* apud *Tamb.* num. 3. dicit, si defectus sit gravis, præsumi non fuisse contracturum, secus, si levis tantùm.

169. §. 3. Inimicitiæ ortæ inter parentes sponsorum, sunt causa sufficiens dissolvendi, *Gob.* num. 337. *Spor.* n. 216. Si inter sponsos ipsos sint ortæ, qui fuit causa, tenetur priùs adhibere media ordinaria ad pacem reducendam, alioquin esset injusta causa dissolutionis, *Spor.* Similiter si sit certum periculum, & prudens timor, ne parentes sponsorum propter Matrimonium fiant inimici, est causa sufficiens dissolvendi, *Sanch.* d. 14. n. 3. *Tamb. Busenb. Spor.* suprà. Monent tamen sæpe apprehendi tales timores, ubi non sunt, inito enim Matrimonio sæpe statim cessant omnia. Et rectè notant *Perez & Gob.* n. 130. quando non est certum, sed tantùm probabile periculum gravium malorum, aut damna, quæ timentur, non sunt manifestè gravia, manere vim sponsalium, quæ in possessione sunt.

170. §. 4. Vehemens suspicio morbi gravis & incurabilis, item prudens metus exhæredationis, secundùm *Pontium, Tamb. Spor.* à n. 217. sunt causa sufficiens dissolvendi, quia nemo tenetur se immittere in grave onus morbi vel paupertatis: sed probabilius videtur oppositum, quia, si non sit causa manifestè justa, sponsalia manent in possessione, ergo saltem exspectandum, donec metus ille depellatur.

171. §. 5. Putant *Sanch. Pont. Spor.* n. 271. quòd fœtens halitus sit sufficiens causa dissolvendi

ſponſalia, quia valde oneroſum eſt illum deb
re perpetuò tolerare. Docent iidem cum C
ſtrop. Illſ. Kugl. p. 3. n. 101. contra *Covarr. Lop. Go*
etiam ſufficientem cauſam eſſe, ſi ſponſa è pu
cherrima fiat notabiliter deformis, quia
materia Matrimonii multùm æſtimatur pu
chritudo, hinc *Côn.* putat etiam ſponſam poſ
reſilire, ſi ſponſus fiat horribiliter deform
Addit *Gob.* n. 305. cauſam ſufficientem eſſe,
ſponſus, qui laborare deberet, comperiat
habere herniam, ſed in his aliiſque ſimilibus
tendi debent circumſtantiæ, an non, quam
hæc fuiſſent ab initio, illis non obſtantibus fu
ſet contracturus, utì antè dictum eſt.

172. §. 6. Si uterque ſponſus in æqualem paupe
tatem incidat, docent *Bonac. Tamb. Spor.* n. 21
utrumque poſſe reſilire, quia eſt notabilis mu
tio, nec dari poteſt compenſatio paupertat
unius cum paupertate alterius, cùm neutra al
quid afferat. E contrà *Rebell. Pont.* & alii dicun
tenere ſponſalia, quia manent, utì fuerun
omnia æqualia: utraque ſententia eſt probab
lis, prima tamen videtur probabilior, quia me
ritò poſſet alteruter ſponſorum jam nolle Matri
monium, cujus onera ob paupertatem præſen
tem ſuſtineri non poſſent; ſi tamen alteruter
adhuc vellet Matrimonium cum ſimili perſona
teneretur priorem ducere, *Averſ.* §. *Quartò.*

173. §. 7. Plerique cum *Buſenb. Krim.* n. 313. *Kug*
ler p. 3. n. 107. dicunt, ſi unus repentè fiat mul
tò ditior vel honoratior, non ideo poſſe reſilire
quia alter per hoc non eſt factus deterior, ſe
manſit, qualis erat, & ideo etiam non poteſt re
ſilire ſponſus, etiamſi offeratur ipſi alia ditior.
contrà *Amic. Hurtad. Illſ.* & alii apud *Gob.* n. 34

dicunt priorem posse resilire, quia mutatio illa in ipso facta causat inæqualitatem, qualis si fuisset initio, utique non contraxisset. *Perez.* d. 9. s. 11. distinguit, putatque resilire posse, si iniens sponsalia habuit reflexionem ad æqualitatem opum vel honorum, è contrà, si sine reflexione ad ista propter aliam causam contraxerit, quæ etiam nunc maneat, dicit non posse resilire. *Tamb.* §. 8. n. 15. & *Gob.* suprà nolunt judicium suum ferre de his sententiis. *Leand.* apud *Tamb.* simpliciter dicit utramque esse probabilem, *Spor.* n. 218. sapienter, ait, consulendum esse alteri, ut non multùm repugnet dissolutioni ob pericula dissensionum in Matrimonio sic quasi coacto, ideóque potiùs petat aliquid in compensationem.

§. 8. Si unus sponsorum incipiat, & etiam invitus pergat ita abhorrere ab altero, ut seriò & ex judicio conscientiæ dicat, se malle quidlibet pati, quàm inire illud Matrimonium, *Gob.* n. 337. dicit esse causam sufficientem dissolvendi sponsalia, quia ex tali Matrimonio sequentur discordiæ; sed magna hìc cautela est opus, ne detur cuivis occasio tale quid apprehendendi vel confingendi, & inquirendum in initia & causas talis aversionis, potest enim esse ab inanibus phantasiis, quæ inito Matrimonio statim dissipabuntur, uti experientia sæpe docuit. Quòd si esset ex quodam vilipendio sponsæ, quæ admisisset copulam cum sponso, certum est ejusmodi aversionem sponsi non sufficere ad dissolvenda sponsalia. 174.

§. 9. Si sponsa, quæ à sponso non putabatur esse pauper, dotem non afferat, quamvis de hoc non sit facta mentio, erit causa sufficiens dissol- 175.

vendi sponsalia, quia in omni actione nuptiali includitur promissio dotis, nisi sponsa sciatur esse pauper, receptum enim est, mulierem nubentem omnia bona sua in dotem promittere, quamvis hoc non exprimat, *Castrop.* p. 28. n. 3. *Gob.* n. 339. *Krim.* n. 318. contra *Mascard. Barb.* & alios.

876. §. 10. Si omnibus consideratis causa dissolvendi sponsalia maneat dubia, accedere debet judicium & declaratio Superioris ecclesiastici, *Sanch.* d. 69. De cætero, pro foro conscientiæ sufficit moralis certitudo, ut dissolvantur etiam propriâ authoritate, *Sanch.* d. 63. *Castrop. Hurtad. Tamb.* c. 5. §. 9. n. 7. & 8.

877. *Q.* 26. *Quid notandum sit circa causas vel defectus ignoratos.* R. §. 1. Causa vel defectus, qui, si fuisset cognitus, impediviſſet sponsalia, quamvis antecesserit, si fuit ignoratus, & postea innotescat, adhuc dat jus ea dissolvendi, quia pacta censentur non esse & non apparere, L. *De lege.* ff. de contrah. empt & ideo etiam paria sunt, aliquid supervenire & præcedere ignoranter, res enim dicitur fieri, quando primùm innotescit, *Sanch.* l. 1. d. 63. n. 2. *Less.* l. 2. c. 42. dub. 9. *Laym.* l. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. *Mastr.* n. 86. probátque *Sanch.* n. 7. hoc valere, quamvis adjectum sit juramentum, nam secundùm antè dicta, consensus dabatur cum implicito quasi pacto, si mutatio non superveniret, *Gob.* n. 205. *Spor.* n. 219. notátque *Sanch.* d. 67. non esse opus petere dispensationem vel relaxationem ejusmodi juramenti, quia non impletâ hac quasi exceptione non obligat. Etiam omnibus consentiunt plures cum *Aversa.* q. 8. s. 15.

878. §. 2. Si sponsus post sponsalia priùs intelligat sponsam fore ineptam generationi, voluit autem

tem talem, quæ esset apta, resilire potest, quia defectus notabilis est detectus, *Gob.* n. 344. Porrò *Aristoteles* putat ineptam esse, si sit 50. annorum. *Albertus M.* si sit 45. sed attendenda est complexio, & naturalis vigor.

§. 3. Si priùs postea innotescat, quòd non habeat insignia nobilitatis, quæ habere eam putavit, etiam est notabilis defectus, præsertim in Germania rarione prolium ad certos canonicatus vel comitia admittendarum, ideoque potetit resilire, *Gob.* n. 345. 179.

§. 4. Si postea innotescat, quòd sponsus ante sponsalia sit fornicatus, *Navarr.* putat sponsam posse resilire, utì sponsus potest resilire, si innotescat sponsam tum esse fornicatam, utì habet communis, cum *Mastr.* n. 84. sed oppositum probabiliùs tenent, *Sanch. Castrop. Averf.* q. 8. s. 15. *Mastr.* quia vitium illud est minoris æstimationis in sponso, è contrà reddit sponsam longè viliorem. Si tamen sponsus ex fornicatione haberet prolem, sponsa posset resilire, tum quia Matrimonium per hoc redditur notabiliter difficilius propter obligationem alendæ illius prolis, tum quia hoc communiter dat causam discordiarum, *Con. Castrop. Krim.* n. 312. 180.

Obji. Cap. *Quemadmodum*, De jure jurando sic habetur: *Si quis juraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei opponere fornicationem præcedentem, sed subsequentem, ut illam non ducat in conjugem.* R. textus loquitur de fornicatione præcedente, & cognita ante sponsalia, utì *Gloss.* & DD. ibi notant.

§. 5. Est obligatio manifestandi talem defectum, propter quem Matrimonium alteri parti futurum esset notabiliter difficilius, alioquin 181.

fit illi injuria, dum imponitur onus, in quod non consentit, *Gob.* n. 367. *Spor.* n. 219. merito addens cum *Gob.* n. 374. talem defectum in sponsa esse, si sit imprægnata ab alio, uti dicetur n. 183.

182. §. 6. Si unus sponsorum laboret vitio occulto non afferente speciale incommodum, quod tamen, si resciretur, daret justam causam dissolvendi sponsalia, uti si sponsa ante, vel alteruter post sponsalia fornicatus sit, ordinariè potest tacere, sponsalia contrahere, vel post contractu alterum cogere ad Matrimonium, quia, quamvis alter posset ob ejusmodi defectum, aut in pœnam fractæ fidei ei non servare fidem, tamen talem pœnam non tenetur in se exequi, uti prava probat, nec Confessarii ad hoc obligant, esset-que nimis durum obligare ad ita se diffamandum vel abstinendum à Matrimonio, *Sanch.* l. 1. d. 68. n. 8. *Dicast. Perez, Averf.* s. 19. *Burgh.* cent. 2. cas. 20. contra *Sotum.* Et similiter dicam n. 372. adulterum posse tacere, & pergere petere debitum, quamdiu enim ignoratur talis defectus, injustè negaretur Matrimonium vel debitum, ergo cùm alter non teneatur se manifestare, non peccat petendo hoc, de quo conventum est. *Nec obstat*, quòd amenti fiat injuria, si reticeatur vitium mercis, quo cognito non fieret emptio, *nam* ex dictis l. 3. p. 2. n. 927. & à n. 94[illegible] constat, non esse opus tale vitium manifestare, si non obstet fini amentis, & specialiter in sponsalibus relinquitur alteri sponso, ut in ejusmodi vitia ipsemet inquirat, nec usus habet, ut altera pars ejusmodi defectus suos deregat, *Navarr. Con. Dian. Averf.* suprà. *Sanch.* l. 6. d. 27. *Pont.* l. 12. c. 18. *Dixi*, ordinariè, nam aliud est, si periculum

lum esset, ne defectus erumperet, & causaret postea graves rixas &c. An peccet contrahens & tacens impotentiam temporalem coëundi, dicetur n. 797.

§. 7. Huc pertinet resolutio sequentis casûs: 183.
Titia imprægnata à Sempronio adultero, quærit, an possit inire Matrimonium cum Cajo proco suo, ut sic vitet infamiam publicam. R. 1. Si Titia absolutè possit aliter vitare illam infamiam, v. g. pariendo alibi, non potest, utì per se patet: si autem aliter non possit vitare illam infamiam, antequam ineat Matrimonium, tenetur, quoquo modo occulto potest, cogere Sempronium, ut assignet media sustentationis proli spuriæ nascituræ, ne Cajo & prolibus legitimis causetur damnum. Quòd si Titia non possit aliter vitare infamiam, neque adducere Sempronium, ut damna præcaveat, videri posset Titia inire posse Matrimonium cum Cajo, sub susceptâ, in conscientia, strictissima obligatione justitiæ, ut quomodocunque poterit, compenset Cajo & prolibus legitimè nascituris damna sustentationis, vel fortè participandæ partis hæreditariæ, procurando suo tempore, ut proles spuria ingrediatur Religionem, aut quocunque prætextu, etiam invita, domo ejiciatur; interim ipsa conetur ex paraphernalibus vel extraordinariâ industriâ suâ, vel aliunde Cajo & legitimis prolibus compensare dicta damna. Suadetur hoc 1. quia si Titia non posset aliter vitare infamiam istam, quàm illam spuriam prolem exponendo ante ostium Caji, non peccaret, si exponeret, dummodo nulla suspicio vel infamia redundaret in Cajum, & Titia esset parata, quantùm in se est, compensare damnum causandum

dum Cajo ratione prolis alendæ, ergo nec peccaret Titia in talibus circumstantiis imponendo prolem istam in ipsam domum Caji, atqui in substantia, quantùm est ratione damni, plùs non facit Titia in nostro casu, ergo. 2. Si Titia esset in Matrimonio cum Cajo, & conciperet ex alieno, non teneretur cum infamia sua nequidem soli Cajo hoc significare, sed tacere posset, & permittere damna Caji ac prolium legitimarum, ergo similiter Titia in casu nostro ad cavendam infamiam suam publicam. 3. Saltem, si post contracta sponsalia supervenit illa imprægnatio, poterit Titia ex jure per sponsalia quæsito pergere ad Matrimonium, tacendo. 4. Ratio horum omnium à priori videtur esse, quia nemo tenetur se infamare publicè, ad cavendum, ne ex actione sua jam posita, quam infectam reddere nequit, alius patiatur damnum in bonis fortunæ, quæ minoris sunt æstimationis, quàm famæ, tum enim censetur potiùs permittere damnum alterius, quàm positivè inferre: quod magìs valet, si incertum sit, an hoc damnum fortunæ sit secuturum, utì est in nostro casu, quia incertum est, an proles spuria sit nascitura & supervictura, plurimi enim fœtus emanent, & multi nati emoriuntur. 5. Ratio ulterior etiam à priori est, quia Cajus suppositis talibus circumstantiis non videtur rationabiliter invitus ad talia damna fortunæ, vellet enim sibi hoc fieri, si esset loco Titiæ nunc pœnitentis. Hanc sententiam videtur tenere *Dicast.* tr. 10. d. 1. n. 640. quamvìs non ex his rationibus, nam universaliter docet, sponsum vel sponsam posse reticere defectum graviter perniciosum alteri parti, v. g. lepram, morbum gallicum &c. sed ℞. 2. Absolut

lutè tenendum est Titiam non posse tacito hoc vitio inire Matrimonium, ita *Con.* d. 23. n. 100. *Pont.* l. 12. c. 18. n. 6. *Perez* d. 10. s. 2. n. 9. *Castrop.* d. 1. p. 30. n. 5. *Dian.* p. 3. t. 4. R. 287. *Gob.* tr. 10. n. 367. Ratio est 1. quia peccat contra justitiam, qui vendit mercem valde vitiosam vel noxiam, maximè si hoc vitium occultum ab altero deprehendi non possit, uti de lignis putridis traditur L. *Julianus*, 13. ff. De action. empti. & L. 1. ff. De ædilit. edicto; hìc autem in contractum adducitur merx valde vitiosa & noxia, ergo. 2. Licèt Titia firmissimè proponat præcavere aut compensare illa damna Caji & prolium legitimarum, vix erit, ut possit, quia carebit propriis, & spurius non tenebitur credere, se esse spurium, sed dividet hæreditatem cum aliis, imò quia primò gignetur, speciale jus sibi fortasse attribuet, ergo Titia saltem exponit se periculo proximo injustè damnificandi Cajum, & proles legitimas, ergo hoc ipso peccat. Ad rationes oppositas facile est respondere: *Ad* 1. Disparitas est, quia si exponeret ante domum, vel etiam in domo Caji, posset Cajus, si vellet, non acceptare, sed vel deponere alibi, vel deferre ad Superiores, quorum esset providere, aut si horum neutrum vellet facere, liberè admitteret, in nostro autem casu planè involuntarius est, & cogitur innocens, & nil sciens, damnum injustum subire. *Ad* 2. Titia tum censeretur se permissivè habere ad damnum, quia non posset aliter impedire salvo jure, quod habet ad famam: sed in nostro casu potest omittere Matrimonium, & si non omittat, per illud positivè inducit damna ista Cajo: neque habet jus ad famam cum tali injuria Caji, sed culpæ suæ imputare debet il-

lam

lam infamiam. *Ad 3.* n. aſſ., quia principalis contractus eſt Matrimonium adhuc ineundum, ad quod afferret mercem vitioſam & noxiam; ergo faceret injuriam Cajo, ſi id non manifeſtaret. *Ad 4.* nego, quòd habeat ſe permiſſivè, ſed poſitivè cauſat Cajo illud damnum nunc liberè ineundo Matrimonium, ex quo ſolo redundaret damnum in Cajum. *Ad 5.* Cajus eſt rationabiliter invitus, & ſi eſſet loco Titiæ, irrationabiliter vellet ſibi hoc fieri, utì patet ex dictis.

184. §. 8. Si ſponſa interrogata, dicat ſe eſſe virginem, cùm tamen non ſit, mendacium illud eſt veniale tantùm, cùm non ſit graviter pernitioſum, *Perez, Gob.* n. 371. per accidens tamen fieri poſſet, ut eſſet mortale, ſi prudenter timeretur, ne hoc erumperet, & graves inde orirentur diſcordiæ, tum enim vel eſſet fatenda veritas, vel non ineunda ſponſalia, *Caſtrop.* d. 1. p. 30. n. 4. vel defectus arte aliquâ tegendus eſſet in primo congreſſu maritali, inquit *Averſ.* Si autem poſitivè finxerit ſe virginem, & ita induxerit ad ſponſalia, non poteſt cogere ad Matrimonium, quia ſic poſitivè fingendo fecit injuriam, quam continuaret, *Caſtrop.* n. 3. *Gob.* n. 373.

185. §. 9. Si putâſti virginem, ſed poſtea intelligas eſſe viduam, videtur eſſe cauſa ſufficiens diſſolvendi ſponſalia, tum quia vidua cenſetur longè vilior, tum quia tu fieres bigamus, & diſſoluto conjugio non poſſes abſque diſpenſatione promoveri ad Ordines, quod videtur eſſe notabile incommodum, *Sanch. Caſtrop.* p. 29. n. 6. *Averſ.* q. 8. ſ. 15. contra Côn.

186. §. 10. Si poſt talem cauſam ſupervenientem, aut jam priùs cognitam ſponſalia antea valida ratificaveris, vel expreſſis verbis, vel ipſo facto,

& præ-

& præsertim secutâ copulâ, non est ampliùs potestas resiliendi, quia censeris remisisse jus tuum, & alteri restituisse jus suum pristinum, *Sanch.* d. 66. n. 2. *Aversa.* s. 17. *Tamb.* §. 19. num. 4. Aliud est, si nesciveris causam resiliendi, aut si tale quid faciens expresè noluisses ratificare sponsalia, tum enim docent *Hurtad. Tamb. Gob.* n. 384. *Spor.* n. 219. contra *Sanch.* te in conscientia non teneri, quia non cessisti juri tuo, cùm copula, nequidem implicitè includat voluntatem cedendi illo jure, & præsumptio, quæ est in contrarium, hìc & nunc sciatur niti falso: posset tamen pro foro externo cogi à Judice talem contrarium animum non præsumente. Quòd si ratione talis copulæ vel sponsalium causatum esset damnum alteri, hoc compensandum esset, utì certum esse dicit *Tamb.* n. 5.

Q. 27. *Quid addendum sit circa dissolutionem sponsalium ob ingressum Religionis, votum, Ordines sacros, vel aliud impedimentum superveniens.* R. §. 1. Si unus sponsorum ingrediatur Novitiarum Ordinis religiosi, docent plurimi apud *Sanch.* l. 1. d. 42. n. 2. hoc ipso utrimque dissolvi sponsalia, si enim professio unius ob suam perfectionem utrimque dissolvat Matrimonium ratum, Novitiatus, qui similem perfectionem participat, & est via ad professionem, utrimque dissolvet sponsalia: è contrà *Caj. Durand. Armill.* & alii dicunt, ex neutra parte dissolvi, donec fiat professio, quia nullo Jure vel lege probari potest ea dissolutio, & si alter è Novitiatu exeat, possunt adimpleri, ergo tempore Novitiatûs manent, quamvis sint suspensa. *Navarr. Silv. Sanch. Tol. Bonac. Castrop.* d. 1. p. 16. *Mastr.* n. 80. *Aversa.* q. 8. s. 12. *Gob.* n. 317. *Spor.* n. 203. *Kugler* p. 3. n. 31. 187.

proba-

probabiliùs dicunt dissolvi ex parte illius, q in sæculo remanet, nam ingrediens censetur n nuntiare sponsalibus, & fit notabilis mutati in illo, tum quia gravatur ille, qui remanet, u nebitur enim exspectare saltem uno anno, tum quia, qui ingressus est, censetur vilior in ordi ad Matrimonium, quia homines refugiunt du cere eam, quæ fuit monialis, vel nubere ei, q fuit monachus. Non dissolvuntur autem e parte ingressi, utì probabiliùs tenent *Con. Hur Rebell. Laym. Pont. Castrop.* p. 21. n. 4. *Avers. Mol Krim.* n. 234. contra *Henriq. Sanch. Bonac. Becan.* alias, nam quòd per professionem dissolvat Matrimonium ratum, hoc scimus ex Jure po tivo, & est dispar ratio, quia professio est statu à quo nemo potest recedere; non item Noviti tus, qui non excludit potestatem ad Matri monium.

388. §. 2. Si professio religiosa fieret in fraudem vel cum damno alterius, v. g. sponsæ, spe Ma trimonii datâ corruptæ, quod damnum alit reparari non posset, quàm per Matrimonium non solverentur sponsalia, imò professio est nulla, tam in ratione voti respectu Dei, cùm i ne re hìc & nunc illicita, quàm in ratione con tractûs respectu Religionis, quæ talem profe sionem admittere non vult, nec potest, quipp contra jus sponsæ damnificatæ, *Avers.* §. Terti *Spor.* n. 202.

389. §. 3. Si votum perpetuæ castitatis fiat po sponsalia, non in fraudem vel damnum alterius sed sincerè, ob cultum Dei & salutem animæ præter citatos à *Busenb.* docent, etiam exper voventis dirimi sponsalia, *Silv. Angel. Sot. Gon Less.* in Auctar. v. *Sponsalia.* cas. 6. *Gob.* t. 10. n. 3

Pa

Pont. l.
Amic. d
referun
n. 5. E
1. a. 3.
condit
qualis
hanc se
l. 1. a.
probab
Valent.
multi
256. K
babiliù
mi, na
Papa j
fidem
tatis en
frangel
ditio n
ex disp
tione c
reserva
solven
votum
tat dor
ita & h
lis aut
castitat
bet vo
vel ces
obliga
tenetu
nem re
nium

Tom

Pont. l. 12. c. 12. n. 4. *Aversf.* q. 8. s. 12. §. *Votum Amic.* d. 32. n. 40. *Mastr.* n. 81. aliique multi, quos referunt *Sanch.* d. 46. n. 7. & *Castrop.* d. 1. pu. 20. n. 5. Et idem videtur velle *S. Tho.* in 4. d. 38. q. 1. a. 3. q. 4. putant enim imbibitam fuisse illam conditionem, nisi elegero statum perfectiorem, qualis est status castitatis etiam in cœlibatu. Et hanc sententiam *Sanch. Dicast.* d. 1. n. 461. *Verric.* l. 1. a. 46. n. 3. vocant probabilissimam; *Busenb.* probabilem. E contrà *Silv. Nav. Palud. S. Anton. Valent. Cón. Fill. Hurt. Regin. Rebell. Becan.* aliique multi cum *Sanch. Castrop. Spor. Platel, Krimer.* à n. 256. *Kugler* p. 3. à n. 44. aliique apud *Aversam* probabiliùs negant sponsalia per illud votum dirimi, nam Cap. *veniens*, Qui Clerici vel voventes, Papa jubet imponi pœnitentiam ob mentitam fidem mulieri, quæ post sponsalia votum castitatis emiserat, ergo id ei erat illicitum, quia frangebat fidem. Ratio autem est, quòd illa conditio non insit ex natura talis contractûs, neque ex dispositione Juris positivi, neque ex intentione contrahentium, qui minimè cogitant de reservando sibi illo jure, unde, sicuti obligatio solvendi rem debitam alteri non solvitur per votum donandi pauperibus, neque Deus acceptat donationem absolutam rei jam alteri debitæ ita & hìc: Deinde delicta non præsumuntur, talis autem vovens peccaret, si absolutè voveret castitatem contra jus sponsæ ergo præsumi debet voviſse sub conditione, si remitteretur, vel cessaret obligatio sponsalium, consequenter obligatur voto, quantùm servare potest, id est, tenetur ad continentiam, si sponsa obligationem remittat, vel post contractum Matrimonium moriatur, in Matrimonio autem non

potest petere debitum, sed tantùm reddere, u
dicetur n. 357.

190. §. 4. Votum ingrediendi Religionem em
sum post sponsalia, per se loquendo est licitum
utì & votum profitendi, *Castrop.* d. 1. p. 30. n.
Spor. num. 204. votum tamen ingrediendi n
dissolvit sponsalia ex parte voventis, quia i
gressus ipse non dissolvit, utì jam dictum est.
contrà multi cum *Laym.* & *Gob.* tr. 10. n. 31
docent, per votum profitendi dissolvi spons
lia etiam ex parte voventis, putántque ad h
acceptari à Deo ob illius excellentiam, & qu
obligat ad perpetuò manendum in Religio
adeóque ad aliquid incompatibile cum Ma
monio, nihilominus *Castrop.* & *Spor.* suprà p
babiliùs dicunt tantùm suspendere sponsali
cùm enim tale votum ante professionem n
constituat statum, sed relinquat potestat
implendi sponsalia, non est ratio, cur dica
obligationem illam extinguere.

191. §. 5. Si votum Castitatis vel Religionis p
cesserit, & sequantur sponsalia absque copul
damno alterius, prævalet obligatio voti præ
cedentis, & impedit obligationem justitiæ
sponsalibus, quæ reipsa nulla sunt, secund
dicta n. 93. unde tum tantùm obligabit p
missio sequens, si alter injustè pateretur no
bile damnum in fama vel fortunis, *Sanch.* l. 1
45. n. 5. *Pont.* l. 6. c. 12. *J. Sanch.* d. 8. à nu
Lug. De just. d. 12. n. 4. *Pirh.* de spons. n. 54.
hoc vult *S. Th.* in supplem. q. 53. a. 1. ad 1.
cens, *propter votum simplex sunt sponsalia dirim*
da, quod docet etiam *S. Anton.* quamvis t
sponsalia jurarentur, quia hoc juramentum
de re illicita, seu voto contraria. Quid aut
dic

dicendum sit, si post tale votum defloràrit puellam, vel consciam, vel non consciam talis voti, dixi l. 3: p. 2. n. 320. Et ibi dictis consentiunt *Mastr.* nu. 74. *Krum.* à n. 246. *Kugler* p. 3. à num. 56.

192. §. 6. Votum perpetuò habitandi in aliquo monasterio sine voluntate profitendi, non dissolvit sponsalia ex parte voventis, uti colligitur ex dictis, attamen dissolvit ex parte alterius, quia hoc vovens censetur jus suum remittere, *Gob.* 317.

193. §. 7. Si quis juramento firmaverit sponsalia, *Navarr. Led. Rebell.* & alii puant, non posse ingredi Religionem, nisi priùs contraxerit Matrimonium ratum, ut sic impleat juramentum, quod debet, quantùm potest, servari, ubi non est dispendium salutis æternæ, & ideo *Scot.* dicit hoc esse consulendum: è contrà *Sanch.* d. 43. *Castrop.* n. 5. *Avers.* q. 8. s. 12. *Spor.* n. 203. *Krum.* n. 238. aliique multi cum *Kugler* p. 2. num. 48. probabiliùs dicunt, per se nullam esse obligationem Matrimonii contrahendi, sed posse statim ad Religionem ire, tum, quia per sponsalia intendebat constanter inire Matrimonium, ad quod non tenetur volens ingredi Religionem, tum maximè, quia juramentum imbibebat hanc exceptionem, nisi statum religiosum voluero. Testaturque *Pignat.* tom. 9. cons. 133. n. 48. *Gregorium XIII.* declarâsse, quòd mulier etiam post jurata sponsalia liberè possit fieri Monialis. *Dixi*, per se, nam si ad cavendum alterius damnum, aut ad legitimandam prolem opus esset priùs contrahi Matrimonium, ad hoc esset obligatio ex justitia vel charitate, túmque

sine consummatione Matrimonii ingredi debe-
ret Religionem, *Henriq. Sanch.*

194. §. 8. Si alteruter contrahat, habens animum
post Matrimonium ratum ingrediendi Religio-
nem, & de hoc non præmonuerit alterum, pu-
tant *Præpos.* & alii non peccare, quia utitur jure
suo, cùm etiam alteri maneat tempus delibe-
randi ad bimestre, sed *Sanch.* n. 12. aliique cum
Castrop. n. 7. *Spor.* n. 252. *Aversa* suprà, probabilius
dicunt peccare graviter contra charitatem, quia
graviter decipitur sponsa, si enim hoc sciviss
non consensisset, & ille hoc reticendo sine justa
causa, facit, ut ipsa veniat in suspicionem alicu-
jus defectûs, item, ut ad finem Novitiatûs ex
spectare debeat, & ideo fortè deteriùs nubat;
quæ sunt notabilia contra charitatem; si tamen
esset gravis causa, v. g. si alter non posset vitare
scandalum, mortem, infamiam magnam, non
peccaret sic ineundo. Quòd si cum voto castita-
tis contraheret Matrimonium eo animo, ut an-
te consummationem transiret ad Religionem
ordinariè loquendo adhuc graviter peccaret
tum ob causas jam datas, tum, quia ordinariè
loquendo se exponit periculo frangendi vo-
tum, *Sanch.* n. 6. *Castrop.* n. 8. *Krim.* à n. 248. qui
tamen excipiunt casum necessitatis, utì si alter
non posset consulere famæ suæ vèl alienæ, evadi-
re carcerem &c. utì n. 193. insinuatum est.

195. §. 9. Nec prima Tonsura, nec Ordines mi-
nores dissolvunt sponsalia: si tamen sponsus
sciâ vel invitâ sponsâ horum aliquid suscipiat
Gob. n. 361. & *Spor.* n. 205. dicunt solvi expa
sponsæ, quia sponsus ostendit se inconstantem
& per hoc, quòd de statu clericali cogitet, vi-
tur remittere jus suum; & hoc dicit esse pro-

babile *Krim.* n. 285. sed *Sanch.* l. 1. d. 47. n. 1. etiam probabile dicit, non solvi, quia cùm hoc nullo modo impediat Matrimonium aut ejus usum, & talis maneat liber ad statum religiosum, ad quem fortè, aut ad aliquid aliud prodesse possent minores Ordines, videtur jus habere ad illos suscipiendos salvis ex utraque parte sponsalibus, utì his salvis proponere potest ingredi Religionem. An autem licitum sit suscipere sacrum Ordinem invitâ sponsâ, dicam num. 200.

§. 10. *Silv.* & alii n. 189. relati, qui dicebant per votum Castitatis superveniens solvi sponsalia, putant similiter solvi per votum sacrorum Ordinum, quia etiam hi sunt status perfectior, sed *Navarr.* & alii ibidem relati probabiliùs contradicunt, nam est tantùm votum vovendi castitatem, ergo cum secundùm ibi dicta nequidem votum castitatis dissolvat sponsalia, multò minùs votum sacri Ordinis: imò illicitum est tali sponso suscipere sacrum Ordinem secundùm dicenda n. 200. Unde & votum absolutum suscipiendi est ipsi illicitum, valet tamen conditionatum, si sponsa remittat, vel si post Matrimonium moriatur, & tale semper præsumi debet esse, ideóque tenebitur talis vovens Ordines sacros tum suscipere. 196.

§. 11. Si suscepto Ordinis sacri fiat in frandem vel damnum sponsæ defloratæ vel imprægnatæ, quod aliter reparari non possit, quàm per Matrimonium, valet quidem Ordo, sed non est obligatio ad castitatem, quia illam vovere, vel suscipere in his circumstantiis, esset vovere vel suscipere illicitum, & contra jus quæsitum alterius, ergo tale votum obligare non potest, unde 197.

talis tenebitur inire Matrimonium, nisi timeatur inde alia mala, vel ecclesiasticus Judex aliter disponat, *Gob.* n. 320.

198. §. 12. Si Cajus & Titia mutuò promittentes habuerint copulam, & postea priùs advertant se habuisse impedimentum, v. g. quia erant consanguinei in tertio gradu, uterque etiam invitus altero potest resilire, quia nec obligatur ratione promissionis, cùm promissio rei illicitæ non obliget, & sicuti Matrimonium cum tali impedimento est invalidum ita & sponsalia: neque obligatur ratione doli vel injuriæ, cùm nihil tale intervenerit, *Bonac.* de sponsal. q. 1. tr. 7. n. 7.

199. §. 13. Ad quid teneatur, qui fornicatur cum consanguinea, cui fecit spem vel promissionem Matrimonii, dixi l. 3. p. 2. n. 321. Si autem Titius post sponsalia inita cum Berta fornicetur cum Caja Bertæ sorore, & cum hac ineat novos sponsalia, facit injuriam Bertæ, quia ob contractam affinitatem reddit se inhabilem ad satisfaciendum juri ad rem, quod Berta habebat in ordine ad futurum Matrimonium. Et quamvis etiam ducere non possit Cajam ob contractam publicam honestatem ex sponsalibus cum Berta, tamen ducere debet alterutram, & erit prudentum determinare ex circumstantiis cavendi scandali vel damni reparandi, ad quam petita dispensatione potiùs sit inducendus, teneri enim ad petendam dispensationem saltem ordinariis & moderatis sumptibus suis, docent *Castrop.* d. 1. p. 26. *Tamb. Spor.* n. 214. 276. *Krim.* 321. & per se loquendo tenetur ad ducendam Bertam, quia tenetur ad reparationem juris quod Berta habuit; deinde, quia sponsalia posteriora contra fidem priorum inita, licèt jure

mentum & copula accedat, secundùm dicta à n. 73. sunt invalida, ergo priora sponsalia manent, ad quæ tenebitur dispensationem petere; præterea Titius tenebatur se non reddere inhabilem, ergo tenetur etiam tollere inhabilitatem, ut sic injuriam juri Bertæ illatam resarciat, & ita videtur absolutè sentire etiam *Gob.* p. 10. n. 327. quamvis alii dissentiant. *Si dicas*, tum tantùm faciendam esse restitutionem, quando damnificatus habuit jus in re, quia jus ad rem est obnoxium multis casibus, ergo non potest ex eo violato oriri obligatio restitutionis saltem non ad totum; *contrà* est, quia licèt Berta non habuerit jus ad usum corporis Titii, tamen habuit jus in re, idest, potestatem in jure ad usum corporis, ergo quamvis Titius non obligetur ad reddendum usum corporis, obligatur tamen ad reddendum jus, quod Berta habebat ad usum corporis Titii; sicuti, si quis jus habeat ad electionem pro Beneficio, quod jus per injustam alterius intrusionem violatur, non debetur ei quidem restitutio Beneficii, sed tamen debetur redintegratio juris, quod habebat ad electionem pro Beneficio. Quòd si Titius renuat ducere Bertam, eò quòd fortè aliqui authores sint, qui dicunt illum non obligari ad petendam dispensationem, suadendum Bertæ, ut ipsa petat etiam inscio aut invito Titio, quâ obtentâ non ampliùs excusabitur. Satisfieri tamen debebit etiam Cajæ saltem ad vitandas rixas & incommoda alia. Denique licèt Titius vellet Bertam, & pro ea ducenda obtinuisset dispensationem, tamen Berta posset eum repellere, quia ob inconstantiam Titii, & ob injuriam sibi illatam habet jus resiliendi ab istis sponsalibus: & ideo

S. Congreg. 29. Martii 1653. apud *Pignat.* tom. 1 consult. 376. declaravit sponsalia per talem fi pervenientem affinitatem dissolvi.

Obji. L. *Continuus.* §. *Cùm quis.* ff. De verbor oblig. dicitur, *quæ pendent à voluntate principis ea fieri quasi impossibilia*, ergo Titius non potest obli gari ad procurandam talem dispensationem. 2. antecedens intelligitur de illis, quæ omnin non, aut rarissimè concedi solent, dispensatio nes autem ejusmodi facilè obtinentur, ergo ad eas est obligatio pro resarciendo damno injust illato.

800. *Q. 28. An & quomodo peccet, qui necdum dissolu sponsalibus, & invitâ sponsâ, ex sincero animo Deo m lius serviendi suscipit sacros Ordines.* R. Negant pe care *Henriq. Sotus, Merat. Pont. Escob. Diana* p. 3 4. R. 208. *Aversa* q. 8. s. 12. Pro eadem citantu *Nav. Silv. Cordub. Vega* apud *Sanch.* l. 1. d. 47. n. qui sententiam illam vocat probabilissiman *Verric.* l. 1. d. 47. n. 1. vocat satis probabilem *Dicast.* d. 1. n. 478. probabilem agnoscit, dum dicit, probabile esse, quòd licitè voveatur su ceptio Ordinis sacri. Eandem tenet *Guttier* apu *Castrop.* d. 1. pu. 19. n. 1. Id ipsum à potiori n nebunt illi, qui docent, licitè posse post sponsa lia emitti simplex votum castitatis, quo sponsa dirimantur, de qua sententia dixi n. 189. Lay l. 5. t. 10. p. 1. c. 2. n. 7. agens de facultate disso vendi sponsalia per susceptionem sacri Ordinis ait; *cùm sententia hæc ob grævium Doctorum authori tem probabilis sit, in conscientia tutus erit, qui à sponsa libus præsertim clàm celebratis, sincero animo amplecto di statum perfectiorem continentiæ resiliérit. Addit si ad forum externum talis causa deferatur, ecclesiasti Judex compellere solet ad sponsaliorum fidem servan*

dam, quamvis etiam contentus Judex esse possit sacri Ordinis susceptione. Æquum tamen esse dicit n. 8. ut resarciat damna, quæ ob id sponsa incurrit, quia v. g. expensas in sponsalibus fecit, aut in præparatione ad nuptias. Ratio illius sententiæ est, tum quia sacri Ordines faciunt statum valdè perfectum, & includunt solenne castitatis votum, propter quod licitum est post sponsalia inire statum religiosum: tum & præcipuè, quia sponsalibus videtur inesse hæc tacita conditio, *nisi voluero ad statum perfectiorem transire.* E contrà *Palud. Sanch. Con. Castrop. Rebell. Perez* d. 9. s. 6. *Krim.* n. 288. dicunt id sub mortali non licere, quia frangitur fides alteri data in materia gravi justitiæ: nec ullo Jure probatur talem conditionem esse imbibitam: quòd autem imbibatur conditio, *nisi voluero ingredi Religionem*, inde scimus, quia Ecclesia concedens privilegium ingrediendi Religionem ob excellentiam hujus statûs facit conditionem illam imbibi: nullibi autem legitur, quòd Ecclesia id faciat ob excellentiam sacri Ordinis, neque hìc in positivis valet argumentatio à simili, nam etiam Matrimonium ratum solvitur per professionem religiosam, non tamen per susceptionem Ordinis sacri, imò conjugatus non admittitur ad Ordines sacros, ergo argumentatio non valet à statu religioso ad sacros Ordines: *Si dicas*, licitum est mutare votum in melius, ergo etiam licebit mutare obligationem sponsalium in obligationes perfectiores annexas Ordinibus sacris. *R.* negando conseq. nam ideo licitum est mutare votum in melius, quia omnia vota fiunt Deo, satisfit autem & fit rectè, si illi solvatur majus, cui debetur minus; è contrà sponsalia obligant homi-

mini, votum & Ordo ſacer obligat Deo, Deus autem vult, ut cuique jus ſuum tribuatur, neque enim quiſquam dicet, me ex eo, quòd Deo vel piæ cauſæ ſolvam 100. Daleros, eſſe liberatum ab obligatione eos ſolvendi illi, cui ob emptum pannum illos debeo, ergo nec ſatisfacio juri ſponſæ, licèt me Deo obligem ad majora per Ordines ſacros; Hinc quamvìs *Tamb.* t. 3. c. 5. §. 3. dicat, utramque ſententiam ſuâ probabilitate non carere, & *Spor.* n. 205. dicat utramque eſſe æqualiter probabilem, tamen ſecunda videtur eſſe mihi longè probabilior, & tum ſaltem abſolutè tenenda, ſi quis vellet ſacros Ordines ſuſcipere purè, ut ſe à tali ſponſa ſibi nunc diſplicente liberaret.

201. *Q. 29. Quid notandum ſit circa diſſolutionem ſponſalium per Matrimonium contractum cum alia.* ℟. §. 1. *Palud. Gabr. Henriq. Bonac. Becan. Fill. Villal. Leſ. Laym. Sanch.* l. 1. d. 48. dicunt ita diſſolvi per Matrimonium cum alia initum, ut quamvìs hæc uxor moriatur, aut profiteatur in Religione, ipſe non teneatur ducere primam, quia ſuperveniens obligatio major Matrimonii videtur extinxiſſe minorem priorum ſponſalium, ſicut profeſſio in ſtrictiore Ordine extinguit profeſſionem in priore Ordine laxiore. E contrà *Ad. Led. Hurt. Vega, Cön. Pont. Averſ.* q. 8. ſ. 13. *Maſtr.* n. 82. *Caſtrop.* p. 21. n. 4. *Spor.* n. 208. *Krim.* à n. 262. *Kugler.* p. 3. n. 77. probabiliùs dicunt, quòd maneat obligatus primæ, quia ſuperveniens Matrimonium tantùm impedit executionem priorum ſponſalium, ſicut etiam impedit ingreſſum in Religionem, ſi antea voviſſet Religionem ingredi, non autem tollit illam obligationem: Et diſparitas eſt in profitente Religionem ſtrictiorem

rem, nam professio est vinculum ex se perpetuum, quod solâ morte tollitur, hinc factâ professione in Ordine strictiore meritò censetur extincta professio in minùs stricto; Matrimonium autem solvitur, vel morte conjugis, vel professione, quo soluto manet in altero aptitudo ad implenda priora sponsalia, ergo etiam obligatio. Quid dicendum sit de sponsalibus initis contra fidem priorum, dixi à n. 73.

§. 2. Si Matrimonium hoc non fuisset validum, nequidem suspensa fuissent sponsalia, quia, *quod de Jure non habet effectum, non præstat impedimentum*, Cap. *Non præstat.* De regul. Juris in 6. 202.

Q. 30. Quid addendum sit circa dissolutionem ob absentiam sponsi vel nimiam dilationem. Bz. §. 1. Si sponsus ex justa causa se aliò conferat, v. g. ad studium, ad negotiationem, & redire velit, L. *sæpe*, ff. De sponsal. significatur exspectandum esse, donec causa cesset, L. 2. Cod. De repud. dicitur exspectandum ad triennium. L. 2. Cod. De sponsal. dicitur exspectandum ad biennium, si sponsus moretur intra provinciam; si autem extra, ad triennium, putántque multi has leges civiles adhuc obligare: sed alii cum *Sanch.* l. 1. d. 54. *Castrop.* d. 1. p. 23. n. 2. *Avers.* q. 8. s. 11. *Gob.* t. 10. n. 351. *Spor.* n. 201. dicunt Jus civile correctum esse per Jus Canonicum, quod Cap. *De illis*, De sponsal. expresè & absolutè dicit: *De illis, qui promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & postea dimittunt terram, se in partes alias transferentes, hoc tibi volumus innotescere, quòd liberum erit mulieribus ad alia se vota transferre. Pirh.* & alii cum *Krim.* à n. 294. dicunt, Jus civile tantùm loqui de exspectando tanto tempore, si velit retinere arrhas & donata à sponso, de cætero potest illis remissis stare dispositio- 203.

ſpoſitione Juris Canonici, attamen exſpectandum erit aliquo tempore juxta arbitrium prudentis, utì notant *Caſtrop.* n. 3. *Gob.* n. 353. Et ſi ſciret brevî rediturum, omnino non poſſet ad alia ſponſalia procedere.

204. §. 2. Si ſponſus volens reverti aliò profectus eſſet, & diutiùs abeſſe cogeretur ab cauſam non tantùm juſtam, ſed etiam neceſſariam, v.g. mortem parentis, ob morbum vel grave negotium, teneretur ſponſa exſpectare, donec impedimentum illud ceſſaret, utì habet lex relata 61. id enim poſtulat æquitas, cùm neceſſitas non habeat legem, plures cum *Spor.* ſuprà cum *Gob.* n. 351. & alios.

205. §. 3. Si ſponſus inſciâ vel invitâ ſponſâ ſit profectus animo emanendi, aut jam ſibi fixerit domicilium, *Sanch. Gutt. Cân. Pont. Leſſ. Caſtrop.* num. 1. rectè dicunt non teneri vel ad momento eum exſpectare, quia cenſetur renuntiâſſe ſuo juri, & mutare domicilium eſt gravе onus, cui ſe non ſubmiſit per ſponſalia: tamen velit ſtare ſponſalibus, notat *Leſſ.* in Au. v. *Sponſalia.* caſ. 1. debere ſequi, & ſi nolit, eam ſponſum fore liberum.

206. §. 4. Si certo tempore contrahendum ſit Matrimonium, qui in culpa eſt, quòd eo tempore non ſit contractum, peccavit mortaliter, manet obligatus, ſi alter voluerit, qui ſolus poterit, *Averſ.* q. 8. ſ. 1. *Caſtrop.* pu. 24. n. 5. n. 357. *Spor.* n. 198. Quòd ſi terminus non præfixus ad finiendam obligationem, ſed tùm ad finiendam licentiam differendi Matrimonium, uterque manet obligatus, *Maſtr.* prà. Si autem dubium ſit, an terminus ſit præfixus ad finiendam obligationem, an ad

tiam differendi, oportet attendere ad causas præfixi termini, & ex iis erit judicandum, *Castrop.* n. 3. Si autem dubium permaneat, videntur manere sponsalia, quia sunt in possessione, expedit tamen, ut dubium hoc insinuetur utrique parti, & si velint dissolvantur mutuo consensu, quia etiam probabile est, quòd libertas sit in possessione contra obligationem ulterioris temporis.

§. 5. Si sine cujusquam culpa Matrimonium iniri non potuit tempore præfixo, *Palud. Sanch.* l. 1. d. 53 *Bonac. Pont.* l. 12. c. 16. dicunt non ideo posse dissolvi sponsalia, quia legitimè impedito non currit tempus: è contrà *Navarr. Cón. Laym. Castrop.* n. 8. *Krim.* 302. *Kugler* p. 3. n. 95. probabiliùs dicunt posse dissolvi, nisi aliud constet de mente contrahentium, quia causa dissolvendi non est culpa, sed defectus conditionis requisitæ, quæ apposita erat: leges enim, quæ permittunt dissolvi post elapsum tempus præfixum, non meminerunt de culpa vel non culpa, sed absolutè dicunt eum posse resilire, per quem non stetit, quo minus Matrimonium sit initum tempore præfixo, quod ergo dicitur, tempus non currere legitimè impedito, valet tantùm in iis contractibus, in quibus Jura sic statuunt, & benignè interpretantur talem voluntatem contrahentium, circa sponsalia autem, & terminum in eis præfixum nil simile statuunt, sed potiùs oppositum. 207.

§. 6. Si certum tempus non sit statutum pro contrahendo Matrimonio, L. *Si is.* Cod. De spons. biennio exspectare censetur nimium, è contrà Cap. *Sicut.* De spons. innuitur, etiam quinquennium non esse nimium: *Cón. & Krim.* 208.

n.

n. 298. dicunt, non teneri exspectare, nisi tem-
pore, quo ex communi usu inter tales imple-
solent sponsalia, hinc rectè dicunt *Sanch.* d. 52.
Averss. q. 8. s. 11. spectandas esse circumstantia
rerum & personarum: cui autem non erit in-
grum exspectare, tenebitur monere alterum, u
vel impleat, vel non ægreferat rescindi sponsali

209. §. 7. Hactenus dicta tenent, quamvis spon-
salia essent jurata, quia semper intelligebatur, i
altera pars vellet contrahere, & servare fide
Averss. Mastr. suprà. Quòd si unus promiserit, d
alter post factam acceptationem nimis diu di
ferat repromittere, censetur nolle Matrimo-
nium, & alteri obligationem remittere, Spo
n. 135.

210. *Q.* 31. *Quid addendum sit circa alias causas dis-
vendi sponsalia; item circa dispensationem & sententia
Judicis.* Rz. §. 1. Si concurrant plures causæ disso-
lutionis, quarum nulla seorsim sufficiat, pote-
runt omnes simul sumptæ sufficere, quia pote-
runt contractum Matrimonialem reddere nota-
biliter difficilem, *Gob.* tr. 10. n. 341.

211. §. 2. Solus Papa tanquam supremus Prin-
ceps potest ex gravi causa dispensare in sponsa-
bus, non autem Episcopus, quia nemo potes
jus acquisitum alteri invito auferre, præter su
premum Principem, unde sicuti ex commun
sententia Episcopus non potest relaxare jura
mentum præstitum tertio, quia hoc cederet in
præjudicium tertii, ita nec sponsalia, *Spor.* num.
193. & alii. Putat autem *Less.* in Auct. v. Spon-
salia, cas. 4. causam sufficientem esse, ut dispen-
set Papa, si parentes nollent consentire, & time-
rentur gravia incommoda vel scandala, adde
que in hoc casu potiùs opus non esse dispensa-
tione,
Matrim
§. 3
pa pote
cernent
nior: P
Papam
absolve
tertii :
jurame
ciens,
& alii,
Cap. *Ver*
Inn. Cõn.
nam Ca
rium, q
cationer
aliis cau
ne, it
quasi ex
rium, c
juramer
talem q
§. 4.
dicis ad
sed rectè
Busenb. s
posse pro
bet etia
esse cert
pressa:
quæ alle
Et etiam
esse opus
vantur

tione, cùm videatur esse illicitum contrahere Matrimonium.

§. 3. Si sponsalia sint jurata, nequidem Papa potest dispensare sine causa gravissima concernente bonum commune, uti habet communior: *Palud.* tamen & alii cum *Less.* suprà putant Papam, quando causa legitima subest, posse absolvere à juramento, etiam in præjudicium tertii: Et semper petendam esse relaxationem juramenti, etiamsi causa dissolvendi sit sufficiens, si non sit necessaria, docent *Sot. Viguer.* & alii, quia sic videtur statui Cap. *Si verò*, & Cap. *Verum*, De jurejur. Oppositum tenent *Abbas*, *Inn. Côn. Sanch.* l. 1. d. 67. *Aversa.* q. 8. s. 15. & alii. nam Cap. *Quemadmodum*, dicitur non esse perjurium, qui post sponsalia jurata recedit ob fornicationem sponsæ, idem autem videtur esse de aliis causis; & ratio est, quia sicuti in promissione, ita etiam in juramento imbibitur tacita quasi exceptio, si non occurrat causa in contrarium, capitula autem antè citata loquuntur de juramento adjecto dispositioni non imbibenti talem quasi exceptionem. 212.

§. 4. Ordinariè prærequiri sententiam Judicis ad dissolvenda sponsalia, tenuerunt multi, sed rectè dicunt *Sanch.* d. 69. *Mastr.* n. 86. *Aversa.* & *Busenb.* suprà, si certum sit adesse justam causam, posse propriâ authoritate dissolvi, sic enim habet etiam praxis, potest autem de justitia causæ esse certum, vel Jure, si causa sit in Jure expressa: vel facto, si certum sit, causam justam, quæ allegatur, reipsa dari. Vide *Krim.* à n. 324. Et etiam rectè notat *Perez* d. 11. s. 2. nu. 3. non esse opus processu judiciali, si sponsalia dissolvantur per dispensationem, si autem per declaratio- 213.

rationem fiat, esse opus, attamen ex Cap. Cùm tua, 27. De sponsi. potest Judex de plano inquirere super impedimento, de quo est fama.

214. §. 5. Si causa dissolvendi sponsalia sit occulta, quæ Judici aperiri non possit sine infamia interius, v. g. si sponsa clàm sciatur esse fornicata, hæc privatim monenda est, ut remittat sponsalia, si nolit, monendi sunt parentes, vel his deficientibus alius vir prudens, ut ab mente avocet: si non acquiescat; licebit à Judice petere dissolutionem, sponsus enim licitè petet jus suum, quod cum sponsa nolit ei reddere, nisi coacta, imputet sibi, quòd diffametur. *Averse.* §. ult.

215. §. 6. Ut Judex sponsalia etiam jurata dissolvat propter impedimentum aliquod Matrimonii, sufficit testis unicus fide dignus, jurans se illud scire, vel fama impedimenti, non tamen rumor, per hoc autem distinguitur fama à rumore in hac materia, quòd fama sit vulgaris opinio & sermo in majori parte communitatis vel viciniæ, rumor autem sit opinio & sermo minoris partis, v. g. tertiæ vel quartæ. Ut autem Judex dissolvat propter crimen, v. g. fornicationem, non sufficit unus testis juratus quidquid contradicat *Averse.* s. 16.; sed requruntur duo omni exceptione majores, quia in præcipuè agitur de præjudicio tertii. Ut verò quis propriâ authoritate dissolvat sponsalia etiam jurata, sufficit non tantùm fama & quæ habet probatio moraliter certa, sed etiam unus testis fide dignus, qui deponat de certa scientia & qui de mendacio non sit suspectus, *Sanch.* 73. n. 2. *Averse.* s. 16. *Gob.* n. 377. *Castrop.* d. 32. à num. 3. probantes hæc omnia addu-

textibus Juris, notántque *Sanch.* d. 69. n. 10. & *Aversa.* §. *Judex*, per Judicem hìc intelligi solum ecclesiasticum, ordinarium vel delegatum, attamen Parochum non venire hìc nomine Judicis.

§. 7. Si uterque contrahens putet adesse causam dissolvendi sponsalia, Judex rectè decernit esse dissolvenda, quia licèt fortè causa non sit, tamen hoc ipso sibi remittunt mutuò obligationem, *Castrop.* n. 2. *Krim.* n. 330. 216.

§. 8. Si omnibus consideratis causa dissolvendi sponsalia sit dubia, non est licitum propriâ authoritate dissolvere, quia est possessio pro sponsalibus, & sic dissolvens exponit se periculo faciendi injuriam alteri. Rectè tamen notat *Sanch.* d. 69. n. 9. non semper requiri certitudinem, quæ penitus excludat omnem oppositam opinionem, quia in moralibus ad operandum in similibus dicitur haberi certitudo, cùm adest magna probabilitas, sicque in conscientia potest acquiescere, qui duorum vel trium virorum intelligentium habet judicium de sufficientia causæ ad dissolvenda propriâ authoritate sponsalia. 217.

Q. 32. Ad quid teneatur, qui cum, vel sine justa causa, restitit à sponsalibus. R. §. 1. Si quis excusetur quidem ab ineundo Matrimonio, attamen causa omittendi non sit necessaria, sed ipse libere resiliat, v. g. quia sponsa sine sua culpa facta est deformis, putant *Henriq.* & *Gutt.* sponsum teneri compensare sponsæ expensas opportunas factas pro dispositione ad Matrimonium, & resarcire damna causata, quia L. *Si pecuniam* ff. De conditione ex causa data, dicitur, *si quis alterum conduxit ad iter faciendum, si hoc revocet, teneri servare indemnem de expensis pro itineris præparatione* 218.

factis. Oppositum probabiliùs tenent *Sanch.* l. d. 5. l. 8. d. 36. *Less.* in Auct. v. *Spons.* cas. 1. *Am.* q. 8. s. 18. *Gob.* tr. 10. n. 380. quia hæc est natu sponsalium, ut par sit illorum conditio, & ut que cum causa liceat æqualiter & liberè resili unde patet disparitas: non enim erat par con tio vel libertas conducentis ad resiliendum.

219. §. 2. Si quis excusetur à Matrimonio ine do, ab ipso tamen oriatur, & per eum stet, qu Matrimonium non ineatur, utì, si voveat, ingrediatur Religionem, *Castrop.* d. 1. p. 33. alii adhuc dicunt, non obligari ad expensas damna, quia cum justè resiliat, pars altera habet, quòd conqueratur. E contrà alii *Spor.* n. 207. dicunt obligari, quia nemini citum est prosequi suum bonum etiam spiri le cum vero & reali damno alterius, & Jura cedentia ingressum Religionis, semper inte gunt, salvis reliquis juribus alterius partis, enim dispositio illa, ut pars una cedat jure sponsalia, sit præjudiciosa huic parti, stricte terpretanda est, & non extendenda ad præju candum aliis juribus, videtur autem Jure ræ deberi restitutio illorum damnorum & pensarum saltem ex parte, cùm ingrediens ligionem sit eorum causa. Utraque sententia probabilis, sed prima ob rationem §. 1. data videtur probabilior.

220. §. 3. Si quis sine causa & injustè recedat sponsalibus, *Abb. Silv. Bartol. Jason, Alciat. Rosell.* alii dicunt non teneri compensare expensas damna, quia Jura annullant omnem appositi nem pœnæ in sponsalibus, hæc autem oblig induceret hanc pœnam. Oppositum tenet com munissima cum *Sanch.* l. 1. d. 30. n. 15. &

q. 8. s. 18. quia sic resiliens est injusta causa illarum expensarum & damnorum. Nec verum est, quòd annulletur appositio pœnæ contra injustè resilientem, utì dictum est n. 148. Et quamvìs annullaretur appositio pœnæ, hæc compensatio non censetur pœna apposita, sed obligatio restituendi de Jure naturæ sequens ad injuriam damnosam.

§. 4. Si quis ab initio inivit sponsalia animo 221.
postea etiam ex justa causa recedendi ab eis, v. g. ingrediendi Religionem, tenetur ob rationem jam datam alteri compensare expensas, & damna, quia per dolosam reticentiam fuit injusta causa illorum, *Aversˇ.* suprà.

§. 5. Qui suâ culpâ dat alteri justam causam 222.
resiliendi à sponsalibus, v. g. si sponsa sit fornicata, ideóque resiliat sponsus, *Sanch. Aversˇ. Gob.* n. 381. rectè dicunt, hanc teneri sponso refundere suas expensas, quia est injusta causa, cur non ineatur Matrimonium, & idem facit, ac si injustè resiliret, quo casu teneretur, utì dictum est. Et hactenus dicta tenent etiam ante sententiam Judicis, si pars altera petat, nec censeatur remittere, *Aversˇ.* suprà.

CAPUT II. 223.

De Matrimonio secundùm se.

DUBIUM I.

Quid sit, quæ ejus materia, forma & Minister.

RESP. Est Sacramentum inter baptizatos, » quo vir & mulier mutuò legitimè corpora » sua tradunt ad perpetuam vitæ societatem, » usum prolis suscipiendæ & remedium concu- »

»piscentiæ. Materia ex qua & proxima, est m
»tuus consensus externis signis expressus, quat
»tenus habet rationem traditionis. Forma a
»tem est idem consensus, quatenus habet rati
»nem acceptationis, *Suar. to. 3. d. 2. s. 1. a. 1. Sanc. Vá*
»Minister non est Sacerdos, sed ipsi contrahe
»tes, quia hi ponunt materiam & forma
»Porrò Matrimonium dicitur Ratum, quand
»contractus est factus, etsi non sit secuta copu
»carnalis: Consummatum verò dicitur, qua
»do ea secuta est, *Unde resolves*,

» I. Validè & licitè contrahi potest cum pa
»continentiæ, sine intentione prolis & remed
»concupiscentiæ. Ratio, quia non pugnat cu
»essentia Matrimonii: Et patet exemplo B. V
»ginis & S. Josephi.

» II. Non videtur licitum contrahere tantu
»propter voluptatem carnis vel vanitatem, q
»finis debet saltem esse honestus, *Nav. c. 22. n.*
»*Sanch. l. 2. hic d. 29. q. 3.*

» III. Licitè contrahitur in remedium conc
»piscentiæ, (nihil aliud intendendo) mo
»proles positivè non impediatur; hoc enim l
»mortali non licet, *Kon. d. 25. d. 2. n. 16. Pontius l.*
»*cap. 21. Hurt. Perez d. 18. s. 7. nu. 6.* ex 1. *Cor.*
»Hìc etiam conjuges possunt abstinere ab u
»conjugii, & optare, ne plures accipiant liber
»quàm possint alere, dummodo, ùt dixi, posit
»non impediant, nec abortum procurent, *Pe*
»*l. c. Bon. q. 4. p. 1. n. 12. Nav. c. 16. &c.*

» IV. Licitè etiam contrahitur ob fines ho
»stos extrinsecos, fini intrinseco Sacramenti (
»est mutua animorum conjunctio, & conjug
»sanctificatio) non contrarios, v. g. ad pacem
»ter Regna vel illustres familias componend

vel ſplendorem familiæ conſervandum, ita» contra *Sanch.* & *Sylvium*, docent *Præp. Pont. Gaſpar»* *Hurt. Dia. p. 3. t. 4. R. 219. Perez n. 7.* Ubi cum» *Dian. l. c.* etiam permittit, ob divitias & nobi-» litatem. »

V. Validè ſed illicitè contrahitur cum inten-» tione negandi debitum, vitandi prolem vel» etiam non educandi, mœchandi, &c. niſi ta-» men talis intentio in pactum deducatur, id eſt,» niſi adjiciatur tanquam conditio obligans ad» aliquid contrarium eſſentiæ Matrimonii: Un-» de invalidè contrahit, qui vinculum Matri-» monii vult tantùm durare per annum, vel re-» ſervat ſibi poteſtatem adulterandi vel non red-» dendi debitum deditè exigenti. *vid. Perez ſ. 6.* » *& l. l. cc.* »

VI. Contrahentes, ut non peccent, debent eſ-» ſe in gratia, etiam tunc, quando per procurato-» rem contrahunt, quia verum Sacramentum» ſuſcipiunt, licèt dormiant: Secus eſt de procu-» ratore, per quem contrahunt, utì & de Sacer-» dote copulante, quia nec ſuſcipit, nec admini-» ſtrat Sacramentum, ſed tantùm ùt teſtis aſſiſtit» *C. Lugo de Sacr. d. 8. n. 155.* »

VII. Conjux habet poteſtatem in alterius» corpus, ſed non ad exercendam libidinem ge-» nerationi adverſantem. »

VIII. Requiritur conſenſus de præſenti,» verbo, ſcripto, aut nutibus expreſſus; ſufficit» tamen exprimere per alium, ùt ſi parentes pro» filiis contrahant, his tacentibus. *V. Dian. p. 3. t. 4.* » *R. 272.* Sufficit etiam, ſi alterius conſenſui præ-» cedenti, & non revocato, alterius accedat: Un-» de ſi quis coram Parocho non verè conſenſerit,» ſatisfacit conſentiendo poſtea. *V. Dian. R. 292.* »

» *Quæres*, An sufficiat consensus conditionatus
» Resp. I. Sufficit conditionatus, sub cond
»tione de præterito vel præsenti stante cond
»tione, quia tunc contractus non suspenditur
» Resp. II. Sufficit sub conditione necessar
»de futuro, dummodo contrahentes non inte
»dant suspendere tantisper consensum, v. g. D
»co te, si cras sol oriatur. Item sub conditio
»de futuro impossibili, v. g. si cœlum tetigeri
»vel de futuro turpi, modò non repugnet su
»stantiæ Matrimonii, & consensus sit absolut
»v. g. si patrem occideris. Ratio, quia tales con
»ditiones habentur pro non adjectis, *Sanch. l.*
»15. *Molf. Fill. Less. l. 2. ca. 18. d. 15. Laym. Bon.*
» Resp. III. Non sufficit sub conditione
»futuro, quæ sit contra substantiam obligati
»nis matrimonialis, v. g. si prolis generation
»impedire velis maleficio, vel victum compar
»re adulterio, patet ex c. fin. De condit. *Vid. San*
»*d.* 10. *Kon. d.* 29. *dub.* 3. *Fill. &c.*
» Resp. IV. Consensus sub conditione hon
»sta de futuro, est contractus sponsalium tan
»tùm, & non Matrimonii, quia hic debet es
»de præsenti. Ob quam rationem non incipi
»validari Matrimonium sine novo consens
»postquam conditio impleta fuerit, ùt docet
»*Tho.* cum *alii* apud *Sanch.*, etsi *Fill. Lay. & alii* q
»*dam* putent contrarium esse probabile, eò quo
»contractus celebratus sub conditione hones
»futura, hac impletâ purificetur: Quod cons
»dit. *Bon. q.* 2. *p.* 10. *n.* 20. si contrahentes in e
»dem consensu manserint, saltem virtualiter.

ADDE

ADDENDA.

Quæst. 33. *Quid præterea sit notandum circa es-* 224.
sentiam, consensum & finem, quo tenditur Matri-
monium. R. §. 1. Matrimonium aliud dicitur legitimum, aliud ratum, aliud consummatum, uti dixi n. 2. Hìc potissimum agimus de Matrimonio inter fideles rato vel consummato, aliqua tamen per decursum dicemus etiam de Matrimonis infidelium.

§. 2. Notat *Sanch.* l. 2. d. 1. n. 2. septem in 225.
Matrimonio intervenire: 1. est mutuus consensus. 2. Externus contractus. 3. Mutua corporum traditio. 4. Vinculum ortum ex illo contractu. 5. Mutua obligatio ad reddendum debitum, cohabitandum &c. 6. Jus, quod est in unoquoque ad alterum. 7. Usus & consummatio Matrimoniui. Rectè autem dicit post *Scotum Mastr.* à n. 4. Matrimonium sumi posse, vel pro vinculo, vel pro contractu, ex quo resultat vinculum, vel pro Sacramento, sive signo sensibili causativo gratiæ, & ideo Matrimonium à variis variè definitur secundùm variam acceptionem, attamen secundùm communiorem modum loquendi docent *Sanch.* & alii cum *Arcud.* l. 7. c. 1. contra multos alios cum *Avers.* q. 2. s. 1. essentiam Matrimonii simpliciter, non debere statui præcisè in mutuo consensu, contractu, traditione & acceptatione corporum, sed in vinculo conjugali significante conjunctionem Christi cum Ecclesia, cujus quoddammodo causa sit ipse consensus seu contractus, nam *Florent.* in decreto *Eugen. IV.* ad Armen: ait: *Causa efficiens Matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præ-*

senti expressus: & ideo S. *Th.* in supplem. q. 45. a. 1. ad 2. ait: *dicendum, quòd Matrimonium non est ipse consensus, sed quædam unio ordinatorum ad unum, quam consensus facit.* Et *Catech. Rom.* hìc c. 1. ait: *pater Matrimonii naturam & rationem in vinculo illo consistere.* Et in eum sensum *Alex. III.* Cap. *Illud*, De præsumpt. & *Justinianus* Instit. De patr. potest. in principio dicunt: *Matrimonium est maris & fœminæ conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens.* Quæ, ut meliùs explicentur, aliqui addunt, *Matrimonium est conjunctio maritalis viri & fœminæ inter legitimas personas individuam vitæ consuetudinem retinens.* Dicitur autem *conjunctio maritalis*, ideſt, fundata in mutua traditione corporum, nam in sponsalibus etiam est conjunctio, attamen non maritalis, quia hæc fundatur in solà promissione traditionis corporum: Et additur, *inter legitimas personas*, ideſt, non habentes impedimentum dirimens. Per *individuam vitæ consuetudinem* intelligitur indissolubilitas, quam Matrimonium affert. Porrò allata definitio convenit etiam Matrimonio, quod Sacramentum non est, unde prout est Sacramentum, definiri potest hoc modo: *Sacramentum conjunctionis maritalis &c.* vel *conjunctio maritalis viri & fœminæ inter legitimas personas, causativa gratiæ, & individuam vitæ societatem retinens.*

Objì. Theologi docent, solam Eucharistiam esse Sacramentum permanens, reliqua consistere in actione tranſeunte. Deinde Sacramentum suo usu causat gratiam, sed vinculum suo usu non causat gratiam, aliàs quoties conjuges uterentur Matrimonio, acciperent ex opere operato gratiam. *R.* Vinculum physicè loquendo, includit illam actionem consentiendi & contra-

hen-

hendi physicè transeuntem, sicuti relatio paternitatis includit generationem, & ideo etiam Matrimonium dicitur consistere saltem inadæquatè in actione physicè transeunte, & hoc suî usu, sive hac primâ physicâ sui existentiâ causare gratiam; hoc non obstante Auctores citati defendunt, quòd vinculum præter actionem illam includat personas aptas maritaliter & indissolubiliter connexas, sicuti relatio paternitatis in probabili sententia præter generationem includit entitates fundamenti & termini.

Inst. Christus solam actionem contrahendi elevavit ad causandam gratiam, ergo in illa sola consistit Sacramentum. *R.* n. conseq. cùm enim actio illa inclusa in Sacramento, elevetur & causet gratiam, hinc totum Sacramentum denominativè dicitur elevari & causare gratiam, sicuti quia anima inclusa in homine cognoscit, totus homo denominatur cognoscere, sed sicut non ideo sola anima est homo, sic nec sola actio est Sacramentum.

Obj. 2. Matrimonium debet significare indissolubilem unionem Verbi cum natura humana, sed hanc non significat, nisi per copulam conjugalem, nam solum Matrimonium consummatum est indissolubile, non autem Matrimonium ratum, ergo copula debet esse pars illius intrinseca vel essentialis, utì docet *Gratian*; Cap. *Institutum* 27. q. 2. Idem videtur velle *Inn.* III. Cap. *Debitum* De bigamis; vel saltem integralis, utì docet *Bellarm.* *R.* Totam essentiam tam contractûs quàm Sacramenti, ideſt, signi causativi gratiæ, haberi pro priori ad copulam per Matrimonium ratum, quod etiam hoc ipso est signum repræsentativum unionis indissolubilis Christi cum anima. Fatendum tamen est;

quòd Sacramentum illud in ratione signi re-
præsentativi unionis indissolubilis Verbi cum
natura humana, sic partialiter includat etiam
copulam, hac enim solâ non positâ, non est ab-
soluta indissolubilitas. Et in hoc tantùm sensu
loquuntur *Gratian. & Innoc. III.*

226. §. 3. Quando *Florentinum* dicit, causam effi-
cientem Matrimonii esse mutuum consensum,
videtur per metonymiam ponere effectum pro
causa, ita ut sensus sit, quòd mutuò consentien-
tes sint causa efficiens Matrimonii, physicè ef-
ciendo & efficiendo mutuum consensum tan-
quam materiam, & verba tanquam formam: a
eum modum, quo dicere solemus, verba es
effectiva Sacramentorum, idest physicè profe-
rentem verba efficere Sacramentum. Unde mi-
nùs apta est explicatio aliquorum cum *Bosca.* d.
1. s. 3. n. 24. qui dicunt, sensum esse, quòd mu-
tuus consensus sit causa efficiens vinculi sequen-
tis ex Matrimonio, nam mutuus consensus non
tam est causa efficiens, quàm intrinsecum con-
stitutivum istius vinculi, in quo consistit Matri-
monium. Etiam minùs apta videtur explicatio
eorum, qui cum *Haun.* dicunt sensum esse, quòd
mutuus consensus sit causa Matrimonii in sensu
humano, in quantùm mutuus consensus impe-
rat manifestationem per verba, per quæ homi-
nes sciunt Matrimonium esse initum, nam Con
non dicit esse causam efficientem manifestatio-
nis, sed Matrimonii ipsius, unde illa explicatio
videtur torta: deinde, non ipsemet consensus
sed communiter alia concomitans vel subse-
quens volitio imperat manifestationem illius
consensûs, & consequenter Matrimonii. Den-
que utraque explicatio non videtur esse ad ma-

tem *Concilii*, cujus finis ibi erat ostendere materiam & formam Matrimonii, uti ostenderat aliorum Sacramentorum.

§. 4. Putant *Valent. Arcud. Cõn. Herinx, Averſ.*q. 227. 3. ſ. 1. *Spor.* n. 227. aliique cum *Rayn.* in Heter. tom. 16. ſ. 1. p. 14. n. 5. contra *Sanch.* l. 2. d. 26. *Pontium* & alios, ſi Deus ex ſupremo dominio in corpora daret jus viro in fœminam & contrà, ſicque conſociaret mutuo vinculo, illos fore veros conjuges ſine celebratione contractûs vel traditione mutua, & fortè, inquid *Arcud.* ſic fecit Deus cum Adamo & Eva. Et hoc fortè ſignificare voluit *Florent.* dicens, cauſam efficientem Matrimonii *regulariter* eſſe mutuum conſenſum. Quidquid ſit de hoc, de facto ponitur Matrimonium ſolo mutuo conſenſu, & ſolus ille contractus eſt elevatus à Chriſto ad rationem Sacramenti, adeóque ſine eo conſenſu non eſſet Sacramentum, nec in hoc ſupplere poteſt Eccleſia, uti habet communis & certa cum *Averſ.*q. 3. ſ. 1. & *Kugl.* n. 49. conſenſus autem ille debet verè internè exiſtere, uti conſtat ex dictis l. 3. p. 2. à n. 608. Item, debet eſſe cum intentione ſe obligandi graviter, ſecundùm dicta ibidem, n. 611.: Item, debet eſſe liber à vi & metu, uti dicetur à n. 647. Item, debet eſſe plenè deliberatus, qualis requiritur ad peccandum mortaliter, uti colligitur ex dictis l. 3. p. 2. à n. 650. Debetque eſſe externè manifeſtatus & acceptatus per acceptationem etiam externè manifeſtatam, uti dictum eſt ibidem à nu. 654. 656. docétque pluribus *Averſ.*q. 3. ſ. 2. Notat tamen *Maſtr.* n. 27. quamvis ad Matrimonium, prout eſt contractus inter homines, nunc neceſſaria ſit aliqua manifeſtatio externa interni conſenſûs, tamen ſi Deus faceret,

ceret, ut duo sibi invicem loqui possent p conceptus vel volitiones internas, utì fit in a gelis, tales fore aptos contrahere Matrimoniu quòd tamen non esset Sacramentum, cùm hoc requirat signum sensibile. Præterea debet h consensus esse liber ab inadvertentia, ignora tia & errore circa substantiam, utì constat ex d ctis l. 3. p. 2. à n. 612. & de errore iterum dicetu à n. 549. Et de plerisque etiam quoad sponsa notavit *Busenb.* n. 44. relatus. Quid autem di cendum sit in variis dubiis circa contractus, di l. 3. p. 3. à n. 661. quæ ex parte etiam contract Matrimonii applicari possunt. Et speciatim hi quid dicendum sit, si parentes contrahant fili vel filiâ præsente & tacente, dicam n. 272.

228. §. 5. Consensus ad Matrimonium necessa rius debet esse intentio invicem tradendi & ac quirendi dominium corporum in ordine ad co pulam, attamen non necessariò debet esse inten tio copulæ exercendæ, imò nec obligationa proximæ ad illam, utì patet in B. V. & S. Jose pho, aliisque multis, sed potest stare, ut simul ineant pactum & obligationem nunquam ha bendi copulam, non enim tenentur utì illo jure copulæ, ergo licèt non possint se abdicare jure remoto, tamen possunt se obligare ad non usum, seu exercitium illius, hæc enim non opponun tur, sed stant simul, velle habere & retinere ju ad copulam, & velle obligari ad non utendum jure copulæ, utì patet in conjugibus post Matri monium consummatum professis, *Avers.* q. 3. 3. aliique communissimè. Hinc licèt *S. Th. S. Bo nav. Sanch.* & plures alii videantur dicere Matri monium esse invalidum, si contrahatur sub conditione non petendi vel non reddendi debi tum,

tum, tamen meliùs contradicunt *Vasq. Pont. Bonac. Hurt. Perez, Dicast. Laym.* l. 5. tr. 10. p. 2. c. 7. n. 8. *Krim.* à n. 797. nam traditur dominium in corpus, quod de se utile est, possétque secundùm se habere usum.

Dices 1. Jus ad usum equi finè potestate unquam utendi, est inutile, ergo etiam inutile erit jus ad copulam sine potestate copulæ unquam habendæ. R. n. conf. Jus ad usum equi supponitur non esse utile, nisi propter usum equi, è contrà jus ad usum copulæ habet alias utilitates adjunctas præter usum copulæ, nempe individuam vitæ societatem, mutuum auxilium in necessitate & gubernatione familiæ, immunitatem à fornicatione, quæ cum sua non committitur &c.

Dices 2. *S. Augustl*, contra Faustum l. 19. c. 26. ait, non ob aliud debet fœmina nubere, quàm ut mater fiat. R. Vel intelligit ordinariè, vel vult nubentem, quæ intendit copulam, non debere excludere intentionem generationis.

Dices 3. Qui contrahit sub conditione repugnante fini essentiali Matrimonii, contrahit invalidè, sed qui contrahit sub conditione non habendi copulam, contrahit sub conditione repugnante fini essentiali Matrimonii, cùm repugnet generationi & bono prolis, ergo. R. n. min. nam secundùm dicenda n. 236. generatio actualis est tantùm finis accidentalis Matrimonii, essentialis autem est mutua traditio corporum, & radicalis obligatio reddendi debitum. Pactum verò illud non reddendi debitum, si fiat cum consensu compartis, non obstat positivè vel absolutè bono prolis, quæ jus non habet, ut generetur, sed quasi conditionatè, nam ad summùm

pro-

proles habet jus, ut si fiat copula, non impediatur ejus generatio.

Dices 4. Si conjuges, qui mutuò promiserunt non uti copulâ, retineant jus ad copulam, ergo utendo copulâ facient & non facient sibi mutuò injuriam: facient, quia agent contra pactum: non facient injuriam, quia nemo facit injuriam utendo jure suo. R. Facient injuriam. Probationem in contrarium dist. nemo facit injuriam utendo jure suo, non vinculato c. vinculato, n., & patet, si enim unus mercator pacto se obliget ad non vendendam rem suam, nisi ego priùs vendiderim meam, vendendo rem suam facit mihi injuriam. Ex his constat multò magis valiturum Matrimonium, si ineatur sub conditione non reddendi debitum, in casu, quo alteri non licebit exigere, utì dicetur num. 241.

229. §. 6. *Abb. J. Andr. Anchar.* requirunt ad valorem, ut uterque consensus simul existat, quia uterque constituit contractum, éstque causa traditionis & acceptationis. *Led.* & *Vega* id tantùm requirunt, ubi *Trid.* est receptum, quia aliter constare non potest parocho & testibus de utriusque consensu concurrente ad Matrimonium: sed simultas physica non requiritur ratione Sacramenti, utì patet in Sacramento Pœnitentiæ, nec ratione contractûs, cùm multi fiant inter absentes per litteras, consensu unius sequente ad consensum alterius, hinc *Navarr.* vult sufficere consensum non esse revocatum, etsi alterius consensus multo tempore postea sequatur, & videtur consentire *Spor.* n. 232. sed intelligi non potest, quòd sufficiat quantacunque distantia temporis, quia contrahentes non censentur velle

velle semper manere suspensi, & diutissimè exspectare consensum alterius, hinc *Sanch.* l. 2. d. 32. q. 2. *Pontius* l. 2. c. 16. *Mastr.* n. 31. requirunt simultatem tantùm moralem: & idem volunt *Castrop.* d. 2. p. 6. *Avers.* q. 3. s. 6. *Krim.* à n. 371. nempe sufficere simultatem habitualem & moralem, id est, quamdiu censentur permanere consensus, præsertim juxta intentionem illius, qui prior consensit.

§. 7. Secundùm antè dicta requiritur, ut 230.
consensus interni externè manifestentur & acceptentur, debétque acceptatio consensus esse ex parte utriusque contrahentis, quâ positâ, hocipso valet Matrimonium, hinc si Cajus dixerit, *accipio te in meam*, & Berta responderit, *& ego tuum meum*, licèt Cajus statim post verba Bertæ dicat, ego autem revoco meam voluntatem, nihilominus putant *Lugo* in resp. mor. l. 1. dub. 42. *Gob.* tr. 10. n. 399. *Spor.* n. 232. Matrimonium illud fore validum, dummodo Cajus voluntatem non revocaverit ante expressionem verborum Bertæ completam, quia Cajus dicens, *accipio te in meam*, hoc ipso dicit, volo te habere mihi obligatam, obligatio autem Bertæ non est sine acceptatione consensûs Bertæ, ergo hoc ipso acceptabat consensum Bertæ, si ipsa illum poneret, ergo hocipso, quòd sit ille positus, jam purificata est conditio, & consensus est acceptatus, ergo frustra revocat Cajus suum consensum. Et acceptationem posse fieri ante promissionem, docet rectè *Palav.* De Sacram. n. 61. ex L. 1. *Si quis*, junctâ Glossâ ff. De verb. oblig.

§. 8. *Canus* putavit Matrimonia solis nutibus 231.
contracta non esse Sacramenta, sed surdos & mutos posse contrahere solis nutibus constat ex

Cap.

Cap. *Tuæ*, De sponsal. certum autem videtur quòd tale Matrimonium inter fideles sit Sacramentum, & cùm alii contractus fieri possint ne verbis, non est ratio, cur non etiam Matrimonium, & fortè ideo *Florent.* dixit consensus *regulariter* exprimi per verba. Putavit quidem *Con.* saltem in illis, qui loqui possunt, necessariò requiri verba, sed oppositum tenet communis cum *Mastr.* n. 29. *Mendo* diss. 12. n. 7. nec cap. 1. De desponsat. impub. in 6. dicitur valere Matrimonium, si parentes exprimant consensum nomine præsentium, & non contradicentium. Attamen docent *Led. Rodriq. Sylv. Arag.* alii sub mortali requiri verba in illis, qui loqui possunt: *Sanch. Fill.* & alii requirunt sub venia tantùm, sed *Pont. Castrop.* p. 7. n. 5. *Herinck, Tom.* Spor. n. 229. *Krim.* n. 377. dicunt per se nullam esse culpam exprimere alio signo, & videtur consentire *Mastr.* n. 29. dummodo absit periculum scandali & dubii de existentia consensûs, debet enim sufficienter exprimi de præsenti mutua traditio juris ad usum corporum.

232. §. 9. Si in loco, ubi *Trident.* de Parochis testibus adhibendis non est receptum, post sponsalia sequatur copula, Ecclesia olim præsumpsit consensum de præsenti, quo actu fieret Matrimonium, quia non debet præsumi delictum fornicationis, Cap. *Veniens* 2. Cap. *Is, qui fide* & Cap. ult. De sponsal. Si tamen reipsa abesset consensus, Matrimonium non valeret. Et etiam nunc, ubi *Trid.* receptum est, necessariò debet contractus fieri coram Parocho & testibus, absque his habeatur copula, non fit Matrimonium, utì patet. Et quamvìs Ecclesia fecerit, consensus sive contractus clandestinus non

non sufficiat ad valorem Matrimonii, tamen non ideo mutavit formaliter & proximè hoc Sacramentum, prout à Christo institutum est, utì explicavi in l. 6. p. 1. n. 17.

§. 10. Si uterque falsò existimet subesse impedimentum dirimens, & nihilominus contrahant, an tum valere possit Matrimonium, dicam n. 531. Quid autem sit dicendum, si voluerint contractum, & non rationem Sacramenti, dicam n. 276. 233.

§. 11. Quando Matrimonium contrahitur inter præsentes, præsumitur prior consensisse sub conditione, si alter etiam consentiat durante eodem congressu, quòd si tum non consentiat, censetur consensus prioris desiisse: si autem Matrimonium contrahatur inter absentes per procuratorem vel epistolam, censetur durare consensus prioris tanto tempore, quantum humano modo intercedere debet & solet, usque dum ad alterum perveniat epistola vel procurator, & is datâ congruente morâ consentire possit, ita cum aliis *Spor.* n. 232. 234.

§. 12. Bonum Matrimonii est tripartitum, fides, proles, Sacramentum: in fide attenditur, ne propter vinculum conjugale cum altera vel altero concumbatur. In prole, ut amanter suscipiatur, benignè nutriatur, & religiosè educetur. In Sacramento autem, ut conjugium non separetur, & dimissus aut dimissa, nec causâ prolis alteri conjungatur, utì ex *S. Aug.* refertur can. *Omne* q. 2. & cap. ult. De condit. appos. Unde *bonum prolis* exigit, ut in usu Matrimonii non impediatur generatio; *bonum fidei*, ut abstineatur ab adulterio; *bonum Sacramenti* inducit indissolubilitatem. Et quidem ad valorem Matri- 235.

monii requiritur consensus saltem implic
contrahendi obligationes procurandi ista b
na, quamvis ad valorem non requiratur c
sensus obligationes illas exequendi, uti rectè
plicant *Averſ.* q. 3. ſ. 4. & *Krim.* à n. 791.

236. §. 13. Matrimonium in ſtatu innocen
fuit in officium naturæ ad propagandum ge
humanum. In lege naturæ & ſcripta ſimul f
in remedium concupiſcentiæ: In lege gratiæ
ad eoſdem fines, & præterea ad rationem Sac
menti elevatum eſt, ſecundùm dicta n. 10. E
que finis ejus eſſentialis mutua corporum trad
tio & radicalis obligatio reddendi debitum;
nis accidentalis, ſed proprius & primarius,
generare & ad Dei cultum educare prolem:
cundarius eſt remedium concupiſcentiæ. Fi
extrinſeci ſunt ſanitas corporis, mutuum ju
men, pax inter familias, divitiæ, honores,
luptas. Quòd ſi Matrimonium contrahatur
ſolos fines extrinſecos non incluſos in inſti
tione Matrimonii, communior eſt contra *Sa*
dum & *Covarr.* non eſſe mortale, cùm non ſit m
gna deordinatio. Eſſe tamen veniale puta
Sanch. l. 2. d. 29. *Laym. Tamb.* quia eſt deordi
tio aliqua, ſi finis extraneus primò & principa
ter intendatur, videtúrque eſſe alienum à na
ra rationali, quòd aliquis operetur abſque fi
virtutis. Nihilominus nullum eſſe peccatu
dicunt *Côn. Pont. Spor.* n. 226. *Caſtrop.* d. 1. p. 1.
ſa q. 1. ſ. 1. quia cùm fines tales ſint honeſti
ſaltem indifferentes, non videtur peccatum
ſi quis honeſto medio, quale eſt Matrimoni
velit illos obtinere: ſicuti non peccat, qui
ctione Miſſæ intendit pingue ſtipendium. Qu
quid ſit de hac ſententia, certè admittenda n

est, si intendatur sola voluptas copulæ, uti dicetur à n. 294.

§. 14. Si quis præter finem aliquem intrinsecum intendat etiam aliquem extrinsecum, nullo modo peccat, *Catech. Rom.* c. 3. his verbis: *quòd si ad eas causas etiam aliæ accedant, quibus homines inducti Matrimonium ineant, atque in habendo uxoris delectu hanc illi præponant, ut hæredis relinquendi desiderium, divitiæ, forma, generis splendor, morum similitudo, hujusmodi sanè rationes damnandæ non sunt, cùm Matrimonii statui non repugnent, neque enim Gen. 29. Jacob reprehenditur, quòd Rachelem ejus pulchritudine illectus Liæ prætulerit.* 237.

Ex quo fine licita sit copula conjugalis, dicetur à n. 288.

Q. 34. Quid addendum sit circa consensum & Matrimonium conditionatum. R. Matrimonium contrahi posse sub conditione, certum est, quamvis, quamdiu conditio, contingens saltem, impleta non est, suspendatur, & secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 80. ac dicenda hìc n. 242. habeat rationem solorum sponsalium, de quibus, quando conditionatè contrahuntur, multa dixi à n. 78. quæ etiam Matrimonio applicari possunt, adhuc tamen hìc adde sequentia: 238.

§. 1. Bonum in Matrimonio est triplex, uti dictum est n. 235. Et si conditio adjiciatur opposita uni ex his bonis, Matrimonium est irritum, quia censetur esse contra ejus substantiam, uti definit *Greg. IX.* Cap. fin. De cond. oppos. his verbis: *Si conditiones contra substantiam conjugii inseruntur, puta, si alter dicat alteri, contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiorem, aut si pro quæstu adulterandam te tradas, matrimonialis contractus, quantumcun-* 239.

cumcunque sit favorabilis, caret effectu, licèt aliæ conditiones appositæ in Matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi. Si itaque ineatur Matrimonium sub conditione, ut sibi liceat copula cum alio, contra substantiam, nam finis Matrimonii fides seu obligatio se non commiscendi cum alio, secundùm dicta n. 235.; si autem ineatur sub conditione, si mecum furari volueris, nec est contra substantiam, & censetur non adjecta. An autem idem dici debeat de sponsalibus conditionatis, vide dicta n. 82.

239. §. 2. Universaliter hìc supponi debet, quod in contractu Matrimonii pro foro conscientiæ standum sit intentione, quam contrahentes sciunt se habuisse, qualiscunque conditio fuerit adjecta, utì statim probabitur: E contrà, quando dubium est, quâ intentione hæc vel illa conditio sit adjecta, standum est dispositione Juris n. 238. relata. Hinc in dubio, an conditio turpis vel impossibilis sit seriò vel joco, aut ex error adjecta, præsumitur adjecta ex joco vel ex re, adeóque habetur pro non adjecta, éstque validum Matrimonium, tum quia in tali dubio præsumi debent voluisse contrahere secundùm mentem Ecclesiæ, quæ vult tales conditiones haberi pro non adjectis, tum etiam, quia in dubio præsumitur pro valore actûs. Et est perinde, sive conditio turpis aut impossibilis sit de præsenti vel præterito, sive de futuro, utì probabiliùs tenet *Krim.* à n. 842. contra *Silv.* Item perinde est, sive impossibilitas & turpitudo fuerit contrahenti cognita sive incognita, utì tenent *Haun. & Krim.* à nu. 837. 847. contra *Sa.* Item perinde est, sive conditio sit ex natura

sive tantùm per accidens, & de facto impossibilis, *Krim.* à n. 849. contra *Castrop.* Et ratio universalis est, quia Jus canonicum absolutè id dicit, non distinguens inter eas conditiones, ergo nec nos distinguere debemus.

240. §. 3. Cùm Ecclesia non possit supplere consensum, si sciretur intentionem fuisse expresè restrictam ad talem conditionem suspensivam, nec aliter consensisse, nisi conditio subsisteret, hac non subsistente consensus esset nullus, utì dixi l. 3. p. 2. num. 599. *Nec obstat*, quòd consentiens sciverit conditionem esse impossibilem, adeóque videbatur nihil voluisse, *nam* ex hoc ipso verum est, consensum illius fuisse nullum. Quomodo autem præterea ab aliis authoribus explicetur textus Juris relatus n. 239. absolutè statuens talem conditionem impossibilem vel turpem debere haberi pro non adjecta, item, quando talis conditio adjecta, sit vel non sit suspensiva, fusè habet *Avers.* q. 5. s. 4. & 5. possuntque etiam videri, quæ dixi l. 3. p. 1. n. 588. & à n. 596.

241. §. 4. *Sanch.* l. 5. d. 11. n. 2. putat non valere Matrimonium initum sub conditione non reddendi debitum in casu, quo alteri non licebit exigere, quia hæc conditio videtur esse contra substantiam Matrimonii, cùm auferat jus in corpus alterius, sed oppositum est probabilius, non enim est contra substantiam, cùm acquirat & retineat jus remotum ad talem copulam, & privare se possit usu sive exercitio illius juris, secundùm dicta n. 228. ubi dixi Matrimonium posse iniri sub pacto nunquam petendi vel reddendi debitum. An autem illicitè petens copulam habeat ad hanc jus proximum, & ideo alter

ei teneatur reddere debitum, dicetur à n. 1
242. §. 5. Si conditio sit de præsenti vel præ
to, quæ subsistat, Matrimonium hoc ipso
tim valet, licèt contrahentes nesciant condi
nem subsistere, *S. Th.* in 4. dist. 29. q. 1. art.
quæstiu. 3. *Sanch.* l. 5. d. 6. *Laym.* l. 5. tr. 10. p.
c. 7. n. 1. *Fagn.* in 4. decret. ad Cap. fin. De co
dit. appos. *Pirrh.* l. 4. tit. 5. §. 2. n. 3. *Avers.* q.
1. contra *Con.* Et sumitur ex lege, *Cùm ad præ*
37. ff. De rebus creditis: Leg. *Institutio*, 10. ff. D
condit. demonstr. Institut. *De verb. oblig.* §. Co
ditio. Ratio est, quia contractus ex volun
contrahentium accipit legem & conditione
unde in cit. leg. *Institutio*, dicitur, quòd nulla
conditio, quæ in præteritum confertur vel
præsens, idque propterea, quia non suspen
actum, qui statim valet vel non valet. Susp
ditur tamen ejusmodi Matrimonium, quo
usum, donec sciatur, an conditio sit impleta n
ne; Si autem conditio sit de futuro, Matrim
nium suspenditur, etiam quoad suum esse, n
que tum adhuc est Matrimonium, sed habe
sola ratio sponsalium, quamvis enim consen
possit esse conditionatus, Matrimonium tam
semper est absolutum, neque est ante posit
conditionem, *Sanch. Gob.* tr. 9. n. 137. *Bosco.* Sp
n. 227.

Obji. Talis modus contrahendi sub condit
ne ignorata non exprimit determinatè cons
sum, tam parùm, quàm si dicas, *duco, vel non d
co te.* 2. Ergo etiam valebit, si dicat, *duco te,
Deus prævideat fratrem tuum ante te esse moriturum
R. ad* 1. n. ass. nam non habet se indifferenter
consensum & dissensum, uti in posteriori ca
sed determinatè exprimit consensum, quam

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

sub conditione. *Ad 2.* n. seq. inprimis, quia licèt conditio illa sit de præsenti quoad divinam præscientiam, tamen nunc ob intrinsecam connexionem cum eventu futuro naturaliter incognoscibili, est nunc remota à commercio humano, ergo non est apta commercio humano exigenti valorem de præsenti: deinde conditio illa facit valorem contractûs illius pendere ab ipsomet eventu futuro, ergo oportet de tali contractu loqui, sicuti si fieret sub conditione de futuro. Quid dicant authores aliqui, si absolutioni sacramentali addatur hæc conditio, *absolvo te, si Deus cognoscat, quòd craas restitues*, dixi l. 6. p. 1. n. 81.

§. 6. Potest iniri Matrimonium sub condi- 243.
tione, *si sis virgo*, idest, si explorata à mulieribus peritis judiceris esse virgo. E contrà, si sensus conditionis appositæ esset hic, si in prima copula reperero te esse virginem, conditio est turpis, quia provocat ad faciendam potestatem corporis, priusquam sit verum Matrimonium, ita *Krimer* n. 827. cum aliis, *Spor.* suprà, *Gob.* tr. 10. n. 461. Si autem sensus sit, *si reipsa sis virgo*, quod relinquo tuæ conscientiæ, si sciatur intenta fuisse hæc conditio, & ipsa non sit virgo, Matrimonium secundùm dicta n. 240. non valebit, si autem dubitetur, an conditio sit seriò intenta, necne, *Krim.* n. 852. putat censeri non adjectam, ideóque valere Matrimonium propter dicta n. 238. quia est de facto impossibilis, sed vide dicenda n. 248. ad obji. 2.

§. 7. Matrimonium ab impeditis initum sub 244.
conditione, *si Papa dispenset*, si sit tale impedimentum, in quo Papa justè possit & soleat dispensare, valet secundùm *Covarr. Angel. Con. Pont. Bonac. Dicast. Sanch.* l. 5. d. 8. *Krim.* à n. 853. &

alios, & rationes insinuatæ sunt n. 84. ubi de sponsalibus initis sub conditione, si Pa dispenset. Oppositum tenent *Inn. Rosell. Vict.* *Lugo* aliique cum *Aversa* q. 5. s. 2. Rationem dant 1. quia personæ tales sunt inhabiles ad omn Matrimonium, ergo hic eorum consensus Matrimonium ab initio est nullus, ergo ut Matrimonium valeat, debet poni novus consensu 2. Si vir fidelis mulieri infideli dicat, *contrahe cum Matrimonium, si baptizeris*; item, si duo fideles dicant, *inimus Matrimonium, si comparuerim coram Parocho & testibus*; item, si conjux dicat innuptæ, *duco te, si uxor mea fuerit mortua &c.* utique nihil faciunt, sed postea impletâ conditione requiritur novus consensus, quia nempe in his circumstantiis sunt omnino inhabiles ad contrahendum tale Matrimonium, ergo similiter in nostro casu. Utraque sententia est probabilis, sed secunda videtur probabilior, hinc a rationem n. 84. allegatam dico non esse sufficiens consensum contrahentium referri ad tempus quo habiles erunt, sed debere tum, quando contrahunt, esse habiles ad contrahendum, sed les autem impediti sunt omnino inhabiles ad contrahendum ullo modo Matrimonium, nec item ad sponsalia, quamvis enim Ecclesia constituendo impedimentum dirimens inhabilitat ad contrahendum Matrimonium, tamen non ideo inhabilitat ad illud promittendum, ut patet in impuberibus, qui validè promittunt pro tempore pubertatis, attamen invalidè contrahunt etiam pro tempore pubertatis, quâ habitâ requiritur novus eorum consensus.

245. §. 8. Qui sub conditione de futuro duxerunt, si ante eventum conditionis ducat aliam

illicitè agit, sed validè. Si autem duxerit duas sub conditione tali, cum illa valebit, cum qua conditio priùs implebitur, ita *Sanch. Dicast. Gob.* tr. 10. n. 472. *Spor.* suprà & n. 182. Quòd si conditio simul impleatur, *Pont.* dicit prius Matrimonium tenere, *Ledesma* dicit valere secundum, *Sanch.* & *Spor.* cum aliis probabiliùs dicunt neutrum valere, quia in Jure Cap. *Ex litteris*, De sponsal. dicitur, quòd incertitudo vitiet Matrimonium.

§. 9. Si primus consensus conditionatus fuerit validus, & contrahentes permanserint habiles, seu non impediti, valde probabile est Matrimonium impletâ conditione hoc ipso etiam sine novo consensu esse validum, etiamsi tum dormirent sponsi, utì tenent *Abb. Inn. Hostiens. Paud. Sanch. Lug. Dicast. Castrop.* d. 2. p. 11. §. 2. n. 5. *Sylv. Aversa.* q. 5. s. 1. *Gob.* tr. 10. n. 454. *Spor.* n. 227. & 237. *Krim.* n. 483. & 866. aliique quamvis contradicant *Busenb.* & alii, quos refert *Aversa.* Ratio est 1. quia alii contractus conditionati positâ conditione fiunt absoluti sine novo consensu, utì constat ex Jure apud *Aversam*, & dixi cum communi l. 3. p. 2. n. 605. nec aliud disponit Ecclesia circa contractum Matrimonii, ergo. 2. Ideo id verum est in aliis contractibus, quia conditio suspendit eorum valorem, & conditione positâ contractus illi jam sunt absoluti, atqui idem est de contractu Matrimonii, ergo. Hìc tamen bene notanda est diversitas inter istos modos contrahendi, quo sponsi dicunt, *accipiam te intra mensem in meum & meam, si parentes nostri consentiant*: &, *accipio te in meum & meam, si parentes nostri intra mensem consentiant.* Prior modus est per verbum de futuro sub conditione de futuro, 246.

quâ impletâ habentur sola sponsalia, & ut fi
Matrimonium, requiritur alius consensus de
præsenti. Posterior modus est per verbum de
præsenti sub conditione de futuro, ita ut con-
sensus contrahentium sit modò præsens, quam-
vis consensus Parentum sit conditio, cui substa
quâ conditione positâ jam est Matrimonium v
prioris consensûs contrahentium. An autem,
quando Matrimonium ita contractum est co-
ram Parocho & testibus sub conditione, postea
Parochus & testes debeant saltem rescire de con-
ditione impleta, dicam n. 762.

947. §. 10. Ex dictis colligitur, quid dicendum
sit ad hunc Casum: Cajus contrahit cum Berta
dum contraheret, nullâ conditione appositâ,
sed paulò antè dixerat audientibus multis se du-
cturum Bertam, si haberet 10. millia aureo-
rum, aliter non ducturum. Post initum Matri-
monium rescit Bertam nihil habere, & ideo ab-
stinet à copula.

Quæritur, an Matrimonium censeri debeat
validum. Pro parte affirmativa est 1. quia con-
ditio non est apposita in contractu. 2. Quia cum
non apposuerit conditionem videtur ab eâ re-
cessisse. 3. Credi non potest Cajo dicenti se i
mente habuisse eam restrictionem, nam Ca
Per tuas De probat. dicitur, *nimis indignum est, u
quod suâ quisque voce dilucidè protestatus est, in eund
casum proprio valeat testimonio infirmare.* 4. Quia
dubiis standum est pro valore Matrimonii, Ca
sin. De sent. & re judic. Oppositum probabili
tenent in simili, *Sanch.* l. 2. d. 45. q. 2. *Pont.* l. 4
21. n. 13. *Fill.* tr. 10. c. 2. *Regin.* l. 31. c. 14. n.
& in nostris terminis *Pignat.* tom. 9. consu
136. quia voluntas Caji tam expressè declara

est in possessione, & censetur permansisse: quod à posteriori colligitur, quia ideo noluit habere copulam: unde R. *ad* 1. Satis est fuisse antea appositam, & non mutatam, censetur enim permansisse virtualiter. *Ad* 2. Contrarium colligitur ex negata copula. *Ad* 3. Hoc intelligitur de nudo testimonio nullâ conjecturâ vel ratione confirmato. *Ad* 4. Regula illa non tenet in casu magnæ disparitatis pro una parte, utì rectè *Sanch.* l. 3. d. 15. n. 7.

§. 11. Huc etiam pertinet sequens casus: Titius coram Parocho & testibus contrahit cum Caja ignota, sub conditione, si sit honesta, id est, honestè semper vixerit: Caja promittit se intra 4. septimanas daturam testimonia honestæ vitæ. Dum hæc exspectantur, Titius cognoscit Cajam, de qua postea rescitur, quòd antehac honestè non vixerit. 248.

Quæritur, an hoc Matrimonium sit validum. R. deo. non valere, quia consensus contrahentium pendens à veritate conditionis de præsenti vel præterito, ab initio nullus est, si non subsistat veritas conditionis, *S. Bonav.* in 4. dist. 30. *Palud.* ibid. a. 2. num. 9. conclus. 3. & alii cum *Fagnan.* in 4. Decretal. Cap. fin. De condit. appos. Hìc autem non subsistebat veritas conditionis, ergo.

Obji. 1. Titius per subsecutam copulam videtur recessisse à conditione, & præsumitur adjecisse consensum absolutum. R. n. ass. quamvìs enim id fortè possit præsumi, si conditio esset de futuro, tamen ubi conditio est de præsenti aut præterito, non ideo, quòd habeatur copula, recedìtur à conditione, utì rectè *Fagnan.* suprà addens hanc esse communem sententiam, quam sequun-

sequuntur *Anchar.* n. 3. *Abb.* n. 4. *Angel.* v. *Matrimonium. Covarr.* in 4. Decret. p. 2. c. 3. §. 1. n. 13. ubi ait: *si post defectum conditionis sequatur copula, conducit ad conjugii præsumptionem, cum jam promissum Matrimonium omnino defecerit.* Imò etiamsi conditio fuisset de futuro, ex hoc præcisè nihil efficaciter probaretur, utì rectè *Gob.* tr. 10. num. 457. ubi ait, omnes quos legi docent ex L. *Stipulatus.* ff. De verb. obl. absolutè & sine ulla distinctione inter ratum & consummatum non impleri contractum matrimonialem, sed permanere suspensum, donec impleatur conditio apposita in Matrimonium: & ita dicendum et reipsa. Ideóque si Titius mansit in constante voluntate non habendi Cajam pro uxore, si deprehenderetur non esse honesta, sanè licèt antequam deprehensionem decies fuisset commixtus carnaliter cum ea, nullum seu ratum, seu consummatum extitisset Matrimonium.

Inf. Ante *Trident.* censebatur quis per copulam recessisse à conditione, quia Ecclesia, ut excluderet delictum fornicationis, præsumebat accessum esse factum affectu maritali cum consensu puro, utì tenent *Gl. magna* circa med. in Cap. *Per tuas, Silvest.* v. *Matrimonium. Tiraquell.* De retractu convent. ad finem tit. n. 77. *Abb. Innoc. Collect. Zabarell. Hostien. Alex. de Nævo*, & alii apud *Barbosam*, ergo idem dicendum est fieri etiam jam post *Trident.* R. Ante *Trident.* per copulam censebatur quis recessisse à conditione, quando conditio erat de futuro, c. & hoc conforme est Cap. *Per tuas*: Quando conditio erat de præterito aut præsenti, utì in nostro casu est, n. cum authoribus ante citatis.

Obji. 2. Conditiones impossibiles vel turpes adjectæ

adjectæ Matrimonio, & substantiæ illius non adversantes, habentur pro non adjectis, uti habet communis & certa, sed conditio, *si es honesta*, videtur esse impossibilis respectu corruptæ, cum impræteritum non sit potentia, secundùm *Hostiens.*, ergo. R. Opinionem *Hostiens.* communiter rejici, quando enim à Matrimonio rejiciuntur conditiones impossibiles, intelliguntur ex solùm, quæ per se sunt tales: uti, *si cœlum digito tetigeris*, non autem, quæ ex se sunt possibiles, & ex accidenti solùm impossibiles, qualis est conditio, *si es virgo, si es honesta, Aretin.* Consil. 82. *Palud.* in 4. dist. 29. q. 2. a. 5. *Silvest.* verb. *Matrimonium* 3. q. 8. & alii apud *Covarr.* suprà §. 2. n. 249. 3. *Fagn.* suprà n. 20.

§. 12. Notat *Avers.* §. ult. moraliter loquendo non esse licitum contrahere Matrimonium sub conditione, nam si est conditio de præsenti vel præterito, in eam potiùs inquirendum: si est de futuro, est exspectanda, ut absolutè contrahi possit, quia iste modus contrahendi sub conditione est subjectus variis perplexitatibus, causatque sæpe multa dissidia & lites.

De modis contrahendi Matrimonii sub variis aliis conditionibus videri potest etiam *Avers.* q. 5. f. 6.

Q. 35. *Quid dicendum sit de Matrimonio, quod* 250. *catholicus contrahit sub conditione, si conjux maneat fidelis.* Casus potest sic proponi: Titius ritu Calvinistico contracturus Matrimonium cum Titia, intendit expressè, (quamvis intentione mente reservatâ, uti solent reformati doctiores) sic contrahere, & non aliter, quàm sub ea conditione, ut si Titia sibi fidem servaverit, & quamdiu sibi fidem servaverit, velit hanc esse

suam

suam, si fidem non servaverit, neque Titius velit teneri contractu Matrimoniali. Titia postmodum non servat fidem, cujus ubi convictu fuit, Titius per sententiam consistorii declaratur liber à contractu Matrimoniali, datúrque facultas ad secunda vota transeundi. *Quæritur*, an Titius nunc catholicus possit transire ad secundas nuptias cum catholica.

251. §. 1. Negârunt multi Doctores catholici ex his rationibus: 1. Matrimonium ex natura sua est indissolubile, ergo quando Titius voluit Matrimonium, voluit contractum indissolubilem. 2. Titius vel voluit contractum Matrimonialem secundùm substantiam, vel non, si voluit, etiam implicitè voluit Sacramentum, vel saltem contractum indissolubilem: si non voluit, ergo nequidem voluit Matrimonium, quod est contra terminos casûs. 3. Matrimonium saltem consummatum Jure divino est indissolubile, uti tenent omnes DD. Catholici, sed Titii Matrimonium est consummatum, quia proles habent, ergo Jure divino est indissolubile. 4. Titius voluit & intendit Matrimonium validum, ergo potiùs voluit valorem, quàm conditionem repugnantem valori Matrimonii. 5. Titius præsumitur ita animo comparatus, ut si sciret contractum Matrimonialem esse elevatum à Christo ad rationem Sacramenti, esset hoc crediturus, & contracturus conformiter institutioni Christi; quæ generalis animi comparatio & intentio prævalet privato errori. 6. Ex animi comparatione prudenter præsumitur, quòd Titius appretiativè id malit, quod vult vera Christi Ecclesia, sed hæc vult indissolubilem contractum, ergo & Titius. 7. Habent hæretici generalem inten-

intentionem faciendi eo modo contractum, quo Christus instituit, hæc intentio sufficit ad Sacramentum Matrimonii, ergo. 8. Titius habuit duas intentiones contrarias, unam, volo contrahere Matrimonium, sicuti in vera Ecclesia Christus instituit; alteram, volo contrahere dissolubiliter in casu fornicationis, ergo Matrimonium Titii potiùs fuit indissolubile, quàm dissolubile. *Prob: conseq.* Inter duas intentiones illa sortitur effectum, quæ prævalet sed prævalet prior, quæ ex suo modo tendendi est magis universalis, ergo. 9. Conditio apposita contra substantiam Matrimonii tunc solùm vitiat contractum, quando uterque consentit in appositionem, non autem, si alter contradicat, aut taceat, quia hoc casu perinde se habet, ac si adjecta non fuisset; ita *Fagn.* ex Cap. *Aliquando.* 32. q. 2. post *Præpos. Silv. Covarr. Barb.* consentiunt *Vincent. Hostiens.* & alii suadentes mulieribus, ut si quando viri ad mulieres alliciendas ostendant se velle cum iis Matrimonium contrahere, & apponant hujusmodi conditiones contra substantiam Matrimonii, ipsæ taceant, secutâ enim copulâ erit Matrimonium. 10. Conditio turpis habetur in contractu Matrimonii pro non adjecta, Cap. fin. De condit. appos. atqui conditio, quæ est contra substantiam Matrimonii, est turpis, cùm sine peccato impleri non possit, ergo. 11. Conditio mente retenta nihil operatur in contractibus L. *Cum in plures* 60. §. *Locator.* ff. Locati; ubi *Glossa*, quis enim est tam stupidus, qui putet tacitam contrahentis cum aliquo voluntatem in contractibus spectandam esse? Adde, quòd conditio hæc ex errore speculativo adjecta, ad valorem vel non valorem actûs perinde

se

se habeat, ac si adjecta non fuisset. 12. Confertur Baptismus ab eo, qui non credit Baptismum esse Sacramentum, ergo etiam ministratur Matrimonium ab eo, qui non credit illud esse Sacramentum, *Gob.* tr. 10. Cas. 19. 13. Præsumptio fori externi stat contra Titium, eò quòd id solum judicabit, quod forinsecus demonstravit; foris autem declaravit Matrimonium, ergo censebitur voluisse Matrimonium contrahere secundùm suam naturam, quæ verè insolubilis est, donec sufficienter illum defectum suæ intentionis probaverit. 14. Ex contraria sententia sequetur Matrimonia hæreticorum passim esse dissolubilia, cum maxima confusione Christianitatis, item proles esse spurias & illegitimas. 15. Sequentur itidem multa inconvenientia, iniquissima divortia fient, polygamia induceretur, hæreticæ mulieres horrebunt connubia. 16. Denique sequitur posse dari contractum matrimonialem purè civilem & dissolubilem, qui pugnet cum natura Matrimonii, cùm hic necessariò versetur circa corpora in perpetuum tradenda, omnis enim matrimonialis contractus versatur circa corpora indissolubiliter tradenda.

252. §. 2. Pro parte affirmativa, *supponendum est*. Punctum difficultatis recidere ad hanc quæstionem, an consensus Titii ex prævalente intentione fuerit restrictus ad conditionem illam pugnantem insolubilitati Matrimonii, posse que quæstio habere locum etiam in Catholico qui ex invincibili ignorantia putaret probabilem esse sententiam, quam dicunt fuisse Caroli & *Catharini* docentium, Matrimonium esse consummatum fidelium Catholicorum

dissolubile quoad vinculum in casu fornicationis, ideóque expressè nollet Matrimonium, nisi ita solubile, de illo similiter quæri posset, an hoc Matrimonium esset validum. *Supponendum* 2. Titium & Titiam hæreticos materiales fuisse bene gnaros suæ sectæ, illiúsque doctrinæ, quòd nempe liceret ipsis Matrimonium contrahere sub illa conditione, & si frangeretur fides, transire ad aliud, nempe per legitimam consistorii aut legitimi Superioris decisionem, uti millenis exemplis scimus Matrimonia quoad vinculum esse dissoluta in Anglia, Batavia, Palatinatu, Helvetia. *Supponendum* 3. Prudenter præsumi, nisi aliud constet, quòd quisque in agendo velit se conformare moribus gentis suæ, item suæ sectæ ac doctrinæ in illa propositæ, quam invincibiliter putat esse unicè veram: hinc præsumimus materialem hæreticum absque scrupulo die Veneris comedere carnes: Calvinistam nolle sumere corpus Christi, Lutheranum velle sumere corpus Christi, sed cum pane. Pari igitur Jure præsumendum est, si duæ sectæ habeant diversa principia circa contractum Matrimonii, quòd utriusque sectatores velint illum inire juxta sua principia. His suppositis; Putárunt alii Titium posse ducere aliam: Ratio est 1. quia prius Matrimonium ab initio fuit nullum, aut si fuit aliquod, per quas causas & quomodo fuit aliquando contractum, per easdem desiit esse. Quod Matrimonium Titii arbitrio fuerit nullum, ita suadetur: Quicunque contrahit Matrimonium sub conditione pugnante cum substantia Matrimonii acceptata ab altero contrahente, & ex tali intentione efficaci ac prævalente, is contrahit invalidè, atqui Titius contraxit

Matrimonium sub conditione pugnante cum substantia Matrimonii acceptata ab altero contrahente, & ex tali intentione efficaci ac prævalente, ergo. *Major* est omnium, & decidit. Cap. fin. De conditionibus appositis, nam aliquin intendent & non intendent Matrimonium. *Minor prob.* Imprimis Titius contrahit sub conditione pugnante, nam contrahens sub conditione dissolubilitatis in causa fornicationis, contrahit sub conditione pugnante cum substantia Matrimonii, Titius contraxit sub ista conditione dissolubilitatis, ergo. *Major* est omnium Catholicorum, & constat ex eodem Cap. fin. *Minor* patet ex terminis casûs. Deinde conditio hæc fuit acceptata ab altero contrahente (quamvis id non sit opus, utì contra Eg. *Covarr.* & alios Canonistas rectè ostendunt Pa*tius* l. 3. c. 12. n. 8. *Perez* d. 16. sect. 5. *Hurt.* d. diff. 8. n. 30. *Dicast.* d. 5. dub. 11. n. 148. *Bosco* D. Sacram. d. 1. s. 3. ubi dicit, omnes Theologi ita sentire) nam uterque contrahens voluit alteri obligare more in sua religione usitato & similem alterius obligationem acceptavit, quam credidit ex suæ religionis instituto & Jure divino non esse absolutè perpetuam, sed tantùm conditionatè, ergo uterque acceptavit conditionem. *Antecedens* est certum ex suppo. 2. & 3. *consequentia* est per se nota. Denique contractus ille essentialiter conditionatus fuit intentione efficaci ac prævalente, nam Titius vel habuit duas intentiones, unam universalem, *volo sic contrahere, sicuti debeo in vera Ecclesia*, & alteram, *volo contrahere dissolubiliter casibus mihi juxta principia meæ sectæ licitis*, vel habuit unam tantùm, contrahendi posteri-

mo-

modo, quidquid dicatur, voluit intentione absolutâ & efficaci contrahere sub conditione pugnante cum substantia Matrimonii, quæ necessariò affert indissolubilitatem, ergo. *Minor* quoad posteriorem partem patet ex terminis; quoad priorem, probatur: Inter duas intentiones contrarias illa est de præsenti prævalens, quæ essentialiter est exclusiva alterius, atqui inter istas intentiones posterior est exclusiva prioris, ergo. *Major* est certa: *minor* patet, cùm expressè non alter velit contrahere, nisi excludendo indissolubilitatem; & consequenter Titius non voluit efficaciter Sacramentum Matrimonii, neque contractum matrimonialem distinctum à Sacramento & insolubilem, cum utraque enim pugnat expressa intentio contrahendi dissolubiliter, imò facilè quilibet ex terminis casûs deducet, quòd nequidem inefficaciter voluerit contractum indissolubilem. *Ratio* 2. est ab auctoritate Cap. fin. De condit. appositis, & ex omnibus ferè doctoribus in illud Caput; nam expressè dicunt, si apponatur conditio repugnans perpetuitati vel insolubilitati Matrimonii, hocipso conditionem haberi pro non adjecta, hoc est, ita vitiari contractum, ut de facto nullus sit. Hinc *Pontius* in append. ad tract. De Matrim. l. 9. §. 2. n. 11. quærens: si hæreticus in eo sit errore, ut existimet Matrimonium esse ex causa dissolubile, & licere libellum repudii, ùt olim in lege ante Christum, quid fiet? Cui quæstioni ita in terminis paulò pòst respondet: *si verò expressè ita velit contrahere, & non aliter, sive eum animum explicet, sive in mente teneat, nullum est Matrimonium.* Idem ex communissima habet *Fagn.* ad Cap. fin. suprà, item

Lug. d. 8. s. 8. Perez, Dicast. De Matrim. d. 2. dub. 4. Avendanno in addit. ad append. p. 1. §. 2. n. 4. 481. Ratio 3. est, quia Catholicus sine dubio magis censetur velle sic contrahere Matrimonium, sicut vult vera Ecclesia, quàm hæreticum, quo non obstante, si Catholicus velit contrahere sub conditione pugnante cum insolubilitate, idque appretiativè magis, hoc vitiat contractum, & Matrimonium illius nullum est, ergo

253. §. 3. Hæc secunda sententia videtur esse probabilior, quia tamen videtur esse aliqua probabilitas pro valore primi illius Matrimonii, quod est in quadam possessione, putarem saltem propter scandalum non esse procedendum ad aliud Matrimonium, nisi priùs obtentâ Tribunalis alicujus Catholici declaratione de invaliditate prioris.

254. §. 4. *Ad rationes oppositas*, est facilis responsio. *Ad 1. & 2.* Titius voluit Matrimonium & ejus substantiam, non quomodocunque consideratam, sed præcisè ùt respicientem ritum hæreticorum, idest, ùt dissolubilem ex causa fornicationis. *Ad 3.* Matrimonium consummatum est Jure divino insolubile, si sit initum juxta institutionem Christi, qui voluit intendi indissolubilitatem: aliter initum non est indissolubile, utì patet in Matrimoniis infidelium consummatis. *Ad 4.* Intendit Matrimonium validum, sed valore respiciente conditionem dissolubilitatis efficaciter appositam, sic autem volens valorem, simul voluit conditionem pugnantem cum valore Matrimonii, quæ posterior volitio prævalebat, atque ita exercitè excludebat valorem, quem signatè tantùm volebat. Ad Dato Titium sic fuisse comparatum, non

hæc comparatio animi prævaluit præsenti volitioni fundatæ in errore privato, quem invincibiliter putabat esse unicè verum. *Dixi*, dato, nam multi Catholici fugiunt Matrimonium, quia timent se perpetuò alligandos uxori rixosæ, & fortè adulteræ, ergo etiam posset id timere acatholicus, & ideo nolle contrahere, si sciret esse pro omni casu indissolubile. *Ad 6.* præsumitur, quòd appretiativè id malit, quod facit Ecclesia sua juxta judicium suum invincibiliter erroneum, non autem quod facit vera in se Ecclesia Catholica, actu enim præfert suam Ecclesiam Catholicæ, & ex hoc invincibiliter errante judicio præfert ejus modum contrahendi Matrimonium modo contrahendi catholico, ex illa autem comparatione animi, quam ponit objectio, solùm sequitur, quòd mallet facere, quod facit Ecclesia Catholica, si crederet, hanc esse veram, non autem sequitur, quòd de facto malit, utì rectè notant *Pontius*, *Lug. Dicast. Avendano* suprà. *Ad 7.* Qui sic intentionem restringunt, utì casus supponit, habent generalem intentionem eo modo contrahendi, quo Christus juxta suam apprehensionem instituit, nempe dissolubiliter. *Ad 8.* Patet ex dictis, nam prævalet intentio contrahendi dissolubiliter, cùm expressè se ad hoc restringat. *Ad 9.* nego, quidquid ibi dicitur, nam imprimis cùm uterque contrahens sit minister hujus Sacramenti, & simul suscipiens, si solùm unius intentio sit nulla, totum Sacramentum est nullum: Deinde hìc utriusque intentio est nulla, cùm uterque expressè intendat dissolubilitatem, ergo cùm tale Matrimonium ab initio sit nullum, nec mutetur intentio, manet nullum, nec validari potest per co-

pulam cum eodem errore positam. *Ad 10.* Cap. Iud expressè dicit, si conditiones turpes sint contra substantiam conjugii, puta, *contraho tecum donec inveniam aliam &c.* haberi pro adjecta, & cere Matrimonium esse nullum, talis autem conditio hæc apposita. *Ad 11.* Lex illa loquit de foro externo, nam de interno certum est apo omnes conditionem mente retentam, si sit contra substantiam Matrimonii, vitiare contract *Bosco.* l. c. *Perez* s. 8. n. 1. & 3. Quod additur de rore speculativo, nihil est, quia error Titii vale practicius fuit, dirigens actionem contrahendi. *Ad 12.* Si baptizans vel suscipiens Baptismum absolutè per prævalentem intentionem non aliter vellet Baptismum, quàm si non esset Sacramentum, Baptismus non esset validus, ut tenent omnes, & in hoc est paritas cum nostro casu. *Ad 13.* præsumptio fori externi est pro eo quòd Titius more in sua secta usitato contraxerit, ideſt, solubiliter. Et tam parum tenetur Titius probare in foro externo, quòd habuerit expressam intentionem contrahendi dissolubiliter, quàm Catholicus teneatur probare intentionem contrahendi indissolubiliter, id enim debet æqualiter præsumi de utroque in sua religione bene instructo. *Ad 14.* Loquimur de Matrimoniis initis cum intentione ita restricta prout iniit Titius; an alii ita ineant, nescimus. Quod additur de spuriis & illegitimis proli nihil est, nam omnes ferme gentes contrahebant dissolubiliter, nec tamen ullus dixerit proles omnes earum esse illegitimas, quia nemo illegitimus non censetur, qui inter gentes ex legerato civiliter Matrimonio nascitur, tales enim in Imperio & Regnis plerisque admittuntur

hæ

hæreditates etiam Catholicorum. Adde, quòd passim teneant DD. cum *Sanch.* l. 8. d. 34. n. 36. *Gob.* in Quin. tr. 5. c. 37. n. 247. prolem natam ex Matrimonio bonâ fide contracto esse legitimam. *Ad 15.* Non est, quod ista timeantur. Divortium in casu adulterii esset justum. Desinente per legitimam Judicis sententiam opinione prioris existimati Matrimonii, alterum superveniret sine polygamia. Hæreticæ absque paranymphis Theologis invenient sponsos, putant enim tam masculi quàm fœminæ apud eos se esse prædestinatos ad opera carnis, & impossibile esse servare castitatem. *Ad 16.* Sive illud quale quale Matrimonium nominetur contractus purè civilis, contractus Matrimonialis dissolubilis, vel aliter, ad rem non facit, cùm verum maneat, Titium posse transire ad alia vota. De cætero postea dicam à n. 411. contractum de præsenti inter sponsos vel non valere in ratione Matrimonii simpliciter, vel esse indissolubilem.

§. 5. Hæc dicta non habent locum, si non 255.
sciatur, quòd alteruter contrahentium habuerit expressam intentionem ita restrictam ad dissolubilitatem, tum enim præsumitur, quòd intentio contrahendi secundùm institutionem Christi prævaluerit, & quòd intenderint, ut valeret actus, prout valere potuit & debuit. Consequenter dicendum est, quòd Matrimonia acatholicorum ordinariè censeri non possint invalida, & hoc satis evincunt saltem aliquæ ex rationibus num. 251. allatis, ac ita tenet etiam cum aliis *Gob.* in exp. tr. 10. n. 707. dicens oppositum sibi non ampliùs videri esse probabile. Et quamvis probabile esset, tamen secundùm

dicenda à nu. 527. ſtandum eſſet Matrimonio, quod in poſſeſſione eſt.

256. *Q. 36. Quid notandum ſit circa illum, qui ſic tantum conſentit.* R. §. 1. Qui fingit ſe conſentire, peccat, imprimis peccato ſacrilegii contra reverentiam Sacramenti, in quantùm Miniſter eſt, & falſo abſque juſta cauſa fine intentione adhibet ſigna Sacramenti. Deinde contra juſtitiam, quia in contractu oneroſo, ſi unus bonâ fide ponat partem ſuam, habet jus, ut etiam alter adjiciat ſuam, & ſic ponatur æqualitas, *Arag.* q. 3. ſ. 1. *Gob.* tr. 10. n. 411. Quid dicendum ſit, ſi quis metu gravi cogatur inire Matrimonium, quod ſit invalidum, dicetur n. 660.

257. §. 2. Qui fictè contraxit Matrimonium, ſive ſecuta ſit copula ſive non, regulariter tenetur fœminam illam ducere, ſi hæc non ſit uſa fraude, quia alioqui per injuriam fit ei damnum notabile, tum in fama, tum in fortunis & conditione vitæ, nam nulli alteri permittetur nubere, cùm prius Matrimonium præſumatur fuiſſe validum, *Sanch. Lug.* De juſt. d. 12. nu. 36. innuens contra *Sanch.* rarò excuſare diſparitatem conditionis, nam quando ipſe comparebat coram Parocho & teſtibus, non poterat prudenter præſumi fictio, non enim poterat præſumi velle illudere Eccleſiæ, ergo puella prudens putavit ſe per Matrimonium illud elevatam eſſe ad dignitatem conjugis, à qua deturbari non debet. *Dixi*, regulariter, nam ſi puellæ nullum ſequeretur damnum, eò quòd Matrimonium non eſſet ita publicè notum, putat *Sanch.* l. 1. d. 11. n. 5. deceptorem non teneri ducere, quod *Caſtrop.* & *Krim.* n. 529. reputant probabile, quia uterque manet æqualiter liber ad alias nuptias

imò putant aliqui, quamvis damnum causatum esset puellæ, deceptorem non teneri hoc resarcire, determinatè eam ducendo, sed satis esse, si aliter, v.g. augendo dotem. Oppositum probabilius tenent alii cum *Pontio* l. 2. c. 5. n. 5. secundùm illa, quæ dixi à n. 69. Et probat pluribus *Kugl.* à n. 72. etiamsi uterque dicat se fictè consensisse, eis non credi pro foro externo, quia præsumitur in favorem Matrimonii & prolium.

258. *Q. 37. Quid notandum sit circa Matrimonium, quod inter absentes contrahitur.* R. §. 1. Inter absentes potest contrahi Matrimonium, imprimis per procuratorem, utì constat ex Can. *Honorantur*, 31. q. 2. & Cap. fin. De procurat. in 6. Deinde per litteras, utì habetur L. *Mulierem* ff. De ritu nuptiar. & L. *Sufficit* ff. De sponsal. nec ullibi improbat Jus canonicum, quidquid contradicat *De Luca* ad *Trid.* d. 26. nu. 29. Denique per nuntios. Ratio universalis est, quia etiam alii contractus possunt istis modis fieri inter absentes, & in ordine ad contractus *potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*; item, *qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per seipsum*, Reg. 68. & 72. Jur. in 6.

259. §. 2. Cap. fin. De procurat. in 6. sic statuitur: *Procurator non aliter censetur idoneus ad Matrimonium contrahendum, quàm si ad hoc mandatum habuerit speciale, & quamvis alias is, qui constituitur ad negotia procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu non poterit deputare alium, nisi hoc idem specialiter sit commissum.* Unde requiritur, imprimis actus ipsius principalis, qui mandet procuratori, ut suo nomine contrahat cum certa persona, utì habet communis cum *Krim.* n. 564. quamvis *Cón.* & *Avers.* q. 3. l. 5. putent sufficere, si mandârit etiam ge-

neraliter cum illa, quam procurator elegerit; nec opus est, ut hoc mandatum fiat coram Parocho & testibus. Deinde requiritur actus procuratoris exprimentis coram Parocho & testibus consensum sui principalis per hæc vel æquivalentia verba, *Titius accipit Cajam in uxorem mediante me: Caja accipit Titium in virum mediante me &c.* Putantque *Led. & Sanch.* sola verba principalis spectare ad essentiam hujus Sacramenti; sed *Hurt. Mastr. Pont.* l. 1. c. 10. n. 6. *Avers.* supra dicunt etiam verba procuratoris spectare ad essentiam, quia his solis sublatis mandans non censetur sufficienter in ordine ad hunc contractum manifestare suum consensum: nec inde sequitur procuratores esse partialiter Ministros aut debere esse in statu gratiæ, quia non agunt nomine suo sed principalium, adeóque actus procuratorum reputatur esse actus principalium.

260. §. 3. Si principalis esset factus perpetuò amens eo tempore, quo per procuratorem completur contractus, *Pontius, Lugo* De Sacram. d. 6. n. 108. *Diana, Aversa* s. 6. dicunt Matrimonium fore invalidum, quia sicuti mandatum exspirat morte mandantis, ita videtur exspirare mandante facto furioso vel amente, uti habetur L. *Qui servum* n. 47. & L. *Si quis alicui* 48. ff. De acquir. hæredit. & observat *Molin.* De just. tom. 2. d. 552. E contrà *Sanch. Henriq. Cón. Bonac.* &c. De Sacram. d. 19. à n. 34. dicunt valere, sicut valet Baptismus & absolutio data lapso in amentiam: nec simile est de morte & amentia, maximè cùm amens maneat aptus copulæ & generationi, qui est finis Matrimonii.

261. §. 4. Si principalis etiam internè tantùm

vocet consensum, antequam procurator officium suum expleverit, Cap. fin. De procur. in 6. sic dicitur: *Sanè si procurator, antequam contraxerit, à Domino fuerit revocatus, contractum postmodum Matrimonium ab eodem (licèt tam ipse, quàm ea, cum qua contraxerit, revocationem hujusmodi penitus ignoraret) nullius momenti existit, cùm illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequivit.* Et ratio est, quia nec Jus, nec Ecclesia in hoc contractu possunt supplere consensum in traditionem corporum, quorum dominium non habent, quamvis possint & sæpe suppleant in aliis contractibus circa res temporales, quarum dominium altum est apud Principem vel Rempublicam. Quòd si priùs volueris, postea revoces, & iterum consentias, antequam procurator mandatum expleverit, valebit Matrimonium, quia prior consensus moraliter rediit, & adest, quando contrahitur, *Sanch. Krim.* n. 565.

§. 5. Si fictè consensisti, quando mittebas 262.
procuratorem, sed postea seriò consentias, quando ille mandatum exequitur, *Henriq. & Sanch.* dicunt valere, quia tum adest consensus requisitus. *Con. Spor. Krim.* n. 564. probabiliùs dicunt non valere, quia, cùm constitutio procuratoris initio fuerit nulla, & ipse ex vi illius agat, agit ex nulla potestate, neque est verus procurator, neque agit nomine alterius, cùm non acceperit commissionem. Attamen fatentur, quòd per quemcunque consensum consequentè & actum, quo postea tractat conjugem ùt suam, confirmetur Matrimonium.

§. 6. Procurator potest esse diversi sexûs ab il- 263.
lo, nomine cujus contrahit, unde potest fœmina contrahere pro viro, agit enim non suo, sed alterius

terius nomine, *Averſ.* ſ. 5. rectè addens, nec requiri certam ætatem, quia quamvis Cap. *Qui generaliter*, De procurat. in 6. dicatur, procuratores ad negotia debere eſſe 17. annorum, tamen id non eſt de valore, nec requiritur in Matrimonio, in quo non exigitur induſtria procuratoris, ſed tantùm manifeſtatio conſenſûs, hinc nequidem requiritur, ut ſit pubes, *Sanch.* l. 3. d. 41. n. 8. *Krim.* n. 2185.

264. §. 7. Si contrahatur per litteras, ſponſus ſcribere debet, quòd ſe tradat in Matrimonium & ſponſam acceptet in uxorem, ſponſa autem coram Parocho & teſtibus dicere debet viciſſim, quòd eum acceptet in maritum, & ſe tradat in uxorem, ſicque erit actuale Matrimonium, etiamſi ille, qui ſcripſit, tum actu dormiat; *Caſtro* d. 2. p. 9. *Spor.* n. 234. Quòd ſi uterque per litteras agat, debet uterque alterius litteras legere coram Parocho & teſtibus.

265. §. 8. Per nuntios contrahitur, ſi hi utriuſque mittentis traditionem & acceptationem ſignificent coram Parocho & teſtibus: Debentque eadem obſervari, quæ de contractu per procuratorem dicta ſunt. Per hoc autem diſtinguuntur modi contrahendi per procuratores & nuntios, quòd procuratores repræſentent principales & eorum nomine contrahant, nuntii autem nudè ſignificent voluntatem principalium, quod etiam litteræ ſolùm agunt.

266. *Q. 38. An tale Matrimonium inter abſentes contractum, nunc poſt Trid. habeat rationem Sacramenti.* R. 1. negant *Silv. Canus, Ledeſm. Rebell. Cajet. Vict.* Et alii que. 1. quia ſicuti collatio Sacramenti eſt actio perſonalis, ita etiam reacceptio videtur debere eſſe actio perſonalis, adeóque nullum Sacramen-

tum videtur confici posse vel recipi, nisi Minister & subjectum sint sibi præsentes. 2. Quia, quamvis sententia judicialis possit ferri circa absentes, tamen absolutio sacramentalis non valet ad absentem. 3. Videtur absurdum dicere, quòd aliquis dormiens, quando procuratores complent contractum, recipiat gratiam Sacramenti. 4. *Trident.* vult virum & mulierem interrogari de mutuo consensu, ergo vult esse præsentes.

§. 2. Oppositum probabiliùs tenent *Inn. Comm. Palud. Scot. Sot. Valent. Navarr. Sanch.* l. 2. d. 11. *Pont.* l. 1. c. 10. *Mendo* diss. 12. n. 9. *Aversa.* q. 1. s. 5. *Mastr.* n. 14. *Krim.* n. 346. & 2460. quam sententiam *Castrop.* vocat verissimam, *Tann.* & *Gob.* tr. 10. n. 388. dicunt temeritatis esse damnandum, qui hoc tempore id negaret; ratio est 1. quia ratio contractûs matrimonialis inter fideles non est separabilis à ratione Sacramenti, utì dicetur à n. 275. ergo si Matrimonium inter absentes valeat in ratione contractûs, etiam valet in ratione Sacramenti. 2. Si Matrimonium inter absentes non esset Sacramentum, Ecclesia positivè non permitteret, sed potiùs prohiberet illud sic contrahi, vult enim semper suscipi Sacramentum, quando initur Matrimonium. 3. Si tantùm alteruter contrahat per procuratorem, litteras vel nuntium, ponitur Sacramentum, saltem ex parte præsentis, utì plerique etiam ex Adversariis fatentur, ergo etiam ex parte alterius, quia hoc Sacramentum est essentialiter duorum. 4. Quando ita contrahitur, principales censentur contrahere per se, & reipsa per ipsos censetur poni materia, forma & intentio Sacramenti, ergo non est ratio, cur non ponatur Sacramentum. 267.

§. 3.

268. §. 3. *Ad* 1. rationem oppositam n. ass. id enim specialiter convenit Sacramento Matrimonii, quod sequitur rationem contractûs. *Ad* 2. Id rescimus per declarationem Ecclesiæ, secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 1195. nihil autem simile, sed potiùs oppositum declaravit de Matrimonio: & ratio disparitatis est, quia secundùm ibidem dicta nu. 1200. absolutio sacramentalis requirit verba formalia ipsiusmet Ministri, directa ad præsentem, non solemus autem verbis formalibus alloqui absentem: è contrà, Matrimonium contrahi potest scripto, vel aliis signis significativis consensûs, quæ pro absentibus sufficienter poni possunt per alios ad id deputatos: & propterea etiam absolutio à censuris non requirens verba formalia fieri potest scripto ad absentem. *Ad* 3. n. ass. nam qui dolens & confessus incidit in amentiam, aut in somnum lethargicum, si in hoc moribundus absolvatur, suscipit Sacramentum, & gratiam Sacramenti, utì omnes fatentur. *Ad* 4. *Trid.* ibi tantùm præscribit hoc pro ordinario modo, quo Matrimonium contrahitur, neque hoc est de essentia, neque *Trid.* in hoc puncto aliquid innovavit diversum ab antiquo Jure canonico, imò hoc ipsum fieri potest, quando contractus fit per procuratores, nam in ipsis interrogantur & respondent principales: quod etiam faciunt per internuntios & litteras. Attamen *Aversa* in fine non malè addit, *ad majorem securitatem & ad tollendum illud dubium, quod ex nostra sententia posset oriri, juvabit, si postea contrahentes quando erunt sibi præsentes iterum privatim inter se repetant mutuum consensum, ut in omni casu perficiatur vera ratio Sacramenti, & ejus fructus indubitanter percipiatur.*

Q. 39.

Q. 39. *An Matrimonium semel rectè initum & non dissolutum possit inter eosdem sæpius iniri.* R. Affirmat *Reyn.* in Heter. tom. 16. s. 1. pu. 14. n. 34. ita, ut quoties ex rationabili causa renovatur coram Parocho & testibus, toties iterum fiat Sacramentum cõferens novam gratiam ex opere operato, ad eum modum, quo repeti sæpius potest confessio ejusdem peccati cum novo Sacramento & effectu novæ gratiæ: causam rationabilem dicit esse, si longo tempore copulati prolem non susceperint, si hactenus vixerint in jurgiis, & jam renovare velint amorem mutuum &c. probátque exemplis effectus bonos inde secutos. *Avers. Mastr.* n. 18. *Lug.* de pœnit. d. 13. n. 83. probabilius contradicunt, quamvis enim possit consensus sæpius renovari, utì renovantur vota professionis religiosæ, attamen sicut tunc non est nova professio, ita nec hìc novum Sacramentum: & ratio in utroque est, quia contractus Matrimonii & professio consistunt in introductione possessionis in dominium corporum vel personæ professæ, introductio autem sonat inceptionem traditionis, ergo cùm postea non ampliùs possit poni inceptio traditionis corporum, cùm enim sint tradita & acceptata, non ampliùs sunt sua, ergo nec ampliùs tradi possunt, ergo nec potest inter tales repeti contractus aut Sacramentum Matrimonii. Ex quo patet disparitas de iterata confessione ejusdem peccati, hæc enim non significat ejusmodi inceptionem remissionis peccati, cùm idem peccatum possit sæpius remitti, secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 589. 269.

Q. 40. *Quandonam præsumatur, aut quomodo probetur, quòd Matrimonium sit initum.* R. Quid sit præsumptio, & quæ communiter regulæ admittan- 270.

mittantur circa illam, dixi l. 4. à n. 1434. De
de præsumptione Matrimonii,

§. 1. Matrimonium præsumitur, 1. ex ver-
bis, quibus contractus Matrimonii iniri solet
de quibus fusè habent *Gob.* tr. 10. *Spor.* nu. 15
Kugl. à n. 56. 2. Ex hoc, quòd contractum
Matrimonium consummârint, etiamsi uxor
nunc dicat, se fictè consensisse, quia non debet
ei fides, secundùm dicenda n. 307. 3. Ex so-
lenni deductione sponsæ ad domum viri. 4. Ex
cohabitatione 10. annorum, quando adest fama
viciniæ, quòd vir mulierem in lecto & mensa
ùt uxorem habuerit: Et ita intelligendum vi-
detur Cap. *Ad id*, 21. De sponsal. & Matr. ubi
Clemens III. de aliqua, quæ per annum & di-
dium permansérat cum viro, dicit, videri con-
sensisse, nempe accedentibus aliis signis: De
cætero nuda cohabitatio etiam per longum
tempus non facit certam præsumptionem Ma-
trimonii ad favorem conjugum, quamvis eam
faciat ad favorem prolium, ut censeantur le-
timæ, utì *Sperel.* Decis. 175. à n. 27. ex Jure &
AA. 5. Etiam præsumitur ex publico instru-
mento coram 3. testibus facto, *Schild.* tr. 6. c.
§. 3. 6. Ex libro Parochi, qui inscripsit, Bart.
alii cum *Kugl.* n. 70. Notandum tamen hìc et
quòd nulla quantumcunque magna præsum-
ptio faciat Matrimonium valere, si reipsa de
fuerit consensus, vel aliquid essentialiter requi-
situm, *quia præsumptio cedit veritati*, arg. L. Con-
tinuus. 137. ff. De verb. oblig. & L. ult. ff. Quod
metus causa: Latè *Tusch.* v. *Præsumptio* con.
612. & constabit ex dicendis n. 272. 274.

271. §. 2. Si prius Matrimoninm sit tantùm præ-
sumptivè verum, & posterius sit certò inva-

tum omni solennitate, docet *Schild.* §. 7. adhuc esse standum pro priore, quia sicut pro primo stat præsumptio valoris, ita pro secundo stat præsumptio nullitatis: sed oppositum tenendum est secundùm dicenda n. 679.

§. 3. Quamvis Cap. un. §. *Porrò.* De despons. imp. in 6. Filius vel filia, si præsens sit, dum parens nomine ipsius contrahit (vel etiam absens, & postea sciat ac taceat) & omni secluso metu non contradicat, præsumatur consentire, tamen in foro conscientiæ hæc præsumptio locum non habet, si filius vel filia dicat, se non consensisse, sed ob reverentiam parentis tacuisse, quia in foro interno, sicuti creditur dicenti contra se, ita etiam pro se: Regula autem juris 43. in 6. *qui tacet consentire videtur*, rectè explicatur per reg. 44. ibid. *qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur*, cùm taciturnitas sit aliquid indifferens ad consensum & dissensum: pro quo *Sanch.* l. 1. d. 5. n. 5. & d. 6. n. 11. *Delb.* De imm. eccles. c. 8. dub. 19. à n. 27. & alii dicunt, quòd tacens consentire censeatur, 1. si agatur de ejus commodo & favore, non, si de incommodo vel præjudicio. 2. Si det signum interni consensûs, uti si talis sponsa tacens admitteret annulum à spondente, vel ejus manum acciperet. 3. Si aliàs negare vel contradicere deberet. An autem talis metus reverentialis impediat valorem consensûs, dicam n. 657. 178.

§. 4. Quando agitur de valore Matrimonii, sufficiunt quicunque testes: è contrà, quando agitur pro invaliditate illius, quamvis rati tantum, communis sententia est, quòd requirantur testes omni exceptione majores, uti habent Jura & Authores apud *Sperel.* decis. 75. ubi notat 178.

sequentia, 1. si varietas attestationum in substantialibus laceret & conquasset depositionem, sunt tanquam singulares testes. 2. Etiamsi agitur pro dissolvendo Matrimonio, domestici & familiares, si reliqua habeant, non ideo possint repelli. 3. Etiam hìc fieri potest, ut numerus testium, si nempe sint ultra tres, suppleat defectum aliquem. 4. Quando agitur de causa dissolvendi Matrimonium intra domesticos parentes illata, domestici & familiares habentur tanquam omni exceptione majores, tum quia præsumuntur meliùs scire, quàm extranei, tum etiam, quia sæpe tales causæ, v. g. metus injectus, verberationes, minæ, non fiunt coram extraneis. 5. Quamvìs aliquis fuerit famulus, dum causa dissolvendi posita est, si tamen non amplìùs sit famulus, dum testatur, non obstat, cessârit præsumptio nimiæ reverentiæ vel amoris. 6. Non ideo contraria sunt testimonia quòd unus plùs testetur, quàm alter. 7. Si causa invaliditatis Matrimonii sit plùs quàm semiplenè probata, potest etiam mulieri, contra quam aliàs nulla est exceptio, injungi juramentum suppletorium. 8. Quamvìs quis testetur ex auditu, si Authores dicti repellantur, etiam repelluntur testes, quia plùs non creditur copiæ quàm originali, plùs non creditur referenti quàm relato. Hæc omnia fusè deducit & probat *Sperel.*, partim l. c. partim decis. 79. n. 4. De testibus plura addam à n. 757.

874. Q. 41. *An Matrimonium pro foro interno nullum, possit pro foro externo censeri validum, & quomodo sit agendum.* R. Constabit ex resolutione sequentis casûs: Titius appromisso Matrimonio impregnat Cajam ancillam suam, & quia po-

duc-

ducere non vult, persuadet Cajæ vicinæ partui, & Dulo servo suo, ut ineant Matrimonium, impetrátque illis ab Ordinario facultatem contrahendi sine proclamationibus coram quocunque Parocho, quod etiam fit præsentibus testibus. Pro majore elucidatione: *Notandum* 1. Nec Dulum nec Cajam unquam locutos esse de Matrimonio ineundo, aut de subeunda ulla obligatione vi hujus actionis, nec ullum unquam carnis tactum ante vel post ab invicem prætendisse, imò inter ipsos convenisse, quòd vellent facere in speciem ad placendum Titio, & reportandam ab eo pecuniam: Titius autem hanc comœdiam adornavit merè, ut se à Caja expediret, dispositio Dulo, ut se patrem prolis mentiretur. 2. Postquam sic dispositi comparuerant coram Parocho & testibus, renovârunt contractum, quòd vi hujus fabulæ nunquam aliquid prætenderent ab invicem, & sic discesserunt, neque postea ulla cohabitatio, familiaritas aut correspondentia inter ipsos fuit. 3. Caja postea instructa, quòd nubere non posset, nisi habitâ certitudine de morte Duli, de eo nil rescire potest intra decem annos, & quia est in periculo incontinentiæ, *Quæritur*, 1. an alteri nubere possit. 2. An si Dulus casu rediens negaret contractum, de nihil prætendendo ab invicem, Caja posset in foro externo prohiberi, ne alteri nubat. 3. An etiam posset cogi ad cohabitationem. 4. An etiam ad redditionem debiti. 5. An ut nunc alteri nubat, indigeat dispensatione vel declaratione de Matrimonii nullitate. 6. An, & à quo, quibúsque modis, eam petet ac impetrabit. R. Tale Matrimonium pro foro quidem interno esse invalidum

ob defectum consensûs, utì definit *Inn. III. Ca*
Tua nos, De sponsal. & Matr. in foro tamen exte-
no haberi validum, cum enim contractum sit
facie Ecclesiæ, est præsumptio & certa posses
pro illo, secundùm dicenda n. 679. Unde
singulas quæstiones dico, *Ad 1.* Caja quoad
rum internum posset cuicunque nubere, ade-
que, si foret in Indiis, vel tali loco, ubi non pos
set constare eam antecédenter Matrimonium
facie Ecclesiæ contraxisse, posset securè cum
quocunque Matrimonium inire, non potest
tem in his partibus, utì constat ex dictis. *Ad*
Posset in foro externo prohiberi, ne alteri
bat, utì & Dulus, ne alteram ducat. *Ad 3.* Po
set cogi ad cohabitationem. *Ad 4.* Non ad re
ditionem debiti ante positum serium consc
sum mutuum in Matrimonium, quia alioq
cogeretur ad fornicationem. *Ad 5. & 6.* Indig
ret utique pro locis, ubi notum est, vel
potest, quòd ita contraxerint, sed nequide
Papa obtinendam esse talem declaration
Dispensatio autem in tali Matrimonio vel
rato vix aut ne vix quidem sperari potest.
circa annum 1690. judicavit Illustrissimus D
minus Nuntius Apostolicus, & plures hìc Co
niæ Doctores, quibus assentior.

275. *Q. 42. An ratio Sacramenti sit separabilis à ra*
indissolubilis contractûs matrimonialis inter fideles
baptizatos. R. §. 1. Multis modis separabile
esse docent multi, quorum præcipuos retuli
p. 1. n. 73. Plures addit *Avers.* q. 1. s. 5. & ex
centioribus putant *Merat. Gonet, Platel. Spor. K*
n. 340. qui contendunt id fieri posse saltem
tione intentionis conficiendi contractum
non Sacramentum: Rationes sunt 1. qui

hac insep
PP. nec u
est dicend
parabilit
2. In ant
matrimo
go cùm n
ctam esse
sed fund
ctum illu
menti, m
civiliter
3. Potest
tentione
pendi,
mentum
autem eri
hodie bap
educentu
contractu
Sacramen
ant, & in
Infideles
facere non
vetur ad r
407. erg
habituali
deest ratio
initio.
§. 2. N
nem cont
tractûs in
menti, pr
Præpos. Ave
aliique pl

hac inseparabilitate nil dicunt Concilia, nec SS. PP. nec unanimis Doctorum opinio, ergo non est dicendum ex institutione Christi dari inseparabilitatem contractûs à ratione Sacramenti. 2. In antiqua lege fuit perfecta ratio contractûs matrimonialis separata à ratione Sacramenti, ergo cùm non sit ratio præsumendi à Christo factam esse tantam mutationem in hoc contractu, sed fundamentum tantùm sit dicendi contractum illum esse elevatum ad rationem Sacramenti, meliùs dicetur, posse esse naturaliter & civiliter validum absque ratione Sacramenti. 3. Potest quis velle inire Matrimonium sine intentione Sacramenti ministrandi, vel suscipiendi, atqui sine tali intentione non fit Sacramentum, utì dictum est l. 6. p. 1. n. 54. validus autem erit contractus, ergo. 4. Si puer & puella hodie baptizati cras ad Turcas deferantur, ibi educentur in infidelitate, & nubant, facient contractum Matrimonii validum, non tamen Sacramentum, cùm de Sacramento tali nil sciant, & infideles negent nostra Sacramenta. 5. Infideles legitimè conjuncti, dum baptizantur, facere non possunt, ut contractus præteritus elevetur ad rationem Sacramenti, utì dicetur n. 407. ergo in illis manet ratio contractûs jam habitualiter existentis inter fideles, & tamen deest ratio Sacramenti, ergo idem potest esse ab initio.

§. 2. Nullo modo, nequidem per intentionem contrahentium posse nunc rationem contractûs inter fideles separari à ratione Sacramenti, præter citatos ibi in l. 6. docent, *Bellarm. Præpos. Aversa* suprà. *Pignat.* t. 7. cons. 22. num. 7. aliique plurimi cum *Sperel.* decis. 9. nu. 23. qui 276.

dicit hanc esse veram sententiam & Romæ ap probatam : accedunt ex Scotistis *Hique. Pont. Brancat.* Rationes sunt 1. Auctoritas *Inn. III.* cujus verba retuli loc. cit. l. 6. videtur enim asserere, quòd Baptismus, hoc ipso, quòd inamissibiliter sit admissus, faciat contractum Matrimonii esse Sacramentum : & ideo etiam Concilia & SS. PP. communiter dicunt vel supponunt Matrimonia fidelium esse Sacramenta. 2. Certum est, quòd Christus rationem validi contractûs matrimonialis inter fideles elevârit ad rationem Sacramenti, atque ita instituerit, ut ad rationem contractûs accederet ratio Sacramenti, saltem ordinariè, & per se loquendo : Nullum autem est fundamentum dicendi, quòd privatis fidelibus reliquerit potestatem separandi unam rationem ab altera, quamvis enim Ecclesiæ instituta à se Sacramenta potestatem aliquam concesserit Ecclesiæ, non tamen ita privatis fidelibus, ergo. *Confirmatur*, nam sicuti Christus non dedit sacerdoti potestatem ferendi sententiam remissivam peccati, nisi intendat rationem Sacramenti, ita & hìc. 3. Si ratio contractûs separari potest à ratione Sacramenti, ergo prudenter suadebitur hæreticis, aut etiam aliis, qui in mortali sunt, nec volunt pœnitere ante Matrimonium, ut intendant solam rationem contractûs & non Sacramenti, ne committant sacrilegium : item fieri poterit, ut unus intendens contractum & Sacramentum, suscipiat Sacramentum, alter autem intendens solum contractum, non suscipiat Sacramentum, quæ, inquit *Averss.*, planè sunt absurda, & præter mentem Ecclesiæ ac existimationem fidelium. Utraque sententia est probabilis, & ideo pro neutra vi

se determinare *Mastr.* n. 24. in utramque partem etiam discurrens de mente *Scoti* : omnibus tamen consideratis videtur negativa esse probabilior, hinc R. *ad* 1. & 2. fundamenta sufficientia esse jam data. *Ad* 3. dico, ex dictis l. 6. p. 1. n. 73. si non prævaleat intentio generalis faciendi hoc, quod Christus instituit, sed absolutè nolit contractum, nisi separatum à ratione Sacramenti, Matrimonium fore nullum. *Ad* 4. dico idem, si enim non habeant intentionem sufficientem ad valorem Sacramenti, certum est ex dictis ibid. n. 45. non confici Sacramentum, ergo nec subsistet valor contractûs indissolubilis matrimonialis, tam parùm, quàm substeret, si isti duo baptizati contraherent, & ignorarent se esse consanguineos, hìc enim non juvat ignorantia, utì dicetur n. 526.

Q. 43. An Matrimonium inter baptizatum & non baptizatum sit Sacramentum. R. Ut quæstio locum habeat, supponi debet, quòd Ecclesia dispensârit in isto impedimento disparis cultûs, ita ut potuerint inire contractum saltem civiliter validum, qualis est inter infideles : hoc supposito *Sot. Cathar. Eckius, Rebell. Averss.* q. 1. s. 6. Ex Scotistis *Hiquæ. Pont. Brancatus* defendunt fore Sacramentum ex parte fidelis, putant enim, quòd inter conjuges sint duo partialia Sacramenta, quorum unum possit subsistere sine altero, sicuti sæpe in uno causatur gratia, & non in altero. Sed oppositum est tenendum cum *Vasq. Henriq. Sanch. Cin. Bec. Pont. Mastr.* n. 20. *Krim.* n. 350. quia sicuti est unicus duorum contractus, & unicum vinculum; ita debet esse unicum Sacramentum, ergo cùm non baptizatus non sit capax hujus Sacramenti, secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 165. ob 277.

hunc defectum deficiet totum Sacramentum.

Obji. Apostolus 1. ad Corinth. 7. v. 14. dicit: *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem*, ergo docet saltem respectu fidelis esse Sacramentum. *R.* n. conseq. nam non loquitur de sanctificatione sacramentali, sed morali tantùm, in quantùm mulier fidelis exemplo, & piâ conversatione suâ virum infidelem adducit ad fidem & gratiam. Matrimonium utriusque infidelis non esse Sacramentum, dixi l. 6. p. 1. n. 165. An autem, quando infideles convertuntur, & renovant consensum, tum saltem fiat Sacramentum, dicetur n. 407.

278. *Q.* 44. *Quid notandum sit circa consummationem Matrimonii. R.* seqq.

§. 1. Certum videtur ex Cap. *Veniens*, De sponsal. contra paucos apud *Sanch.* l. 2. d. 21. n. 12. Matrimonium non consummari per copulam post sponsalia ante Matrimonium habitam, quamvis etiam suscitatæ sint proles, quia talis copula non est matrimonialis, sed fornicaria.

279. §. 2. In locis, in quibus subsistunt Matrimonia clandestina, si post sponsalia sequatur copula, præsumitur fieri Matrimonium de præsenti, & consummatur per illam copulam concomitanter, secundùm dicta n. 232. ubi autem non valent Matrimonia clandestina, quamvis copula post sponsalia sequatur, secundùm jam dicta non ideo censebitur consummatum, licèt postea contrahatur, *Gob.* tr. 10. n. 402. & 404. Mos autem in Germania, ut procurator cataphractus decumbat cum sponsa, non est consummatio Matrimonii, sed tantùm servit ad acquirenda aliqua jura, *Gob.* n. 405.

280. §. 3. Si semen à viro alioquin potente va-

pene-

penetrare, effundatur circa muliebria, & matrix illud ad se attrahat, sufficere ad Matrimonii consummationem docent *S. Anton. Cordub. Sot. Corona, de Nevo, Lopez*, quos refert & sequitur *Boudervins* p. 2. q. 19. certum enim videtur ex variis authoribus & historiis tali affusione seminis sæpe concepisse & peperisse mulieres, quamvis cum aliis contradicat *Zacchias* in qq. medico-legalibus l. 3. tit 1. q. 8. Imò hoc verum esse, quamvis dæmonis ministerio semen viri in vase deinde recipiatur, docent *Rosell. Silv. Tabien. Sanch.* n. 2. *Bonac. Averss.* q. 2. s. 4. ideóque absque virginis defloratione aut corporis ejus penetratione hoc fieri posse, nullus, quòd sciam, Medicorum dubitat, inquit *Boudevv.* An verò tum etiam contrahatur affinitas dicam n. 695.

§. 4. Si vir vas fœminæ penetrârit, sed ad illud non venerit, nec attractum sit semen, multi dicunt fore consummationem Matrimonii, sed probabiliùs negat *Sanch.* n. 5. quia non censentur caro una, nisi sit copula, quæ ad generandum sufficiat, nam etiam per hoc dicuntur una caro, quòd commiscendo sua corpora sint principium generans unam carnem, sive prolem, quod hìc non est. 281.

§. 5. Si conjugata primo bimestri vi opprimatur à viro suo, Matrimonium consummatur, quia verè fiunt una caro, cùm sit copula sufficiens ad generationem unius carnis, attamen talis oppressa adhuc potest ingredi Religionem, uti dicetur n. 421. 282.

Obj. Talis copula non repræsentat unionem Verbi cum humanitate, quia non fuit voluntaria, ergo non est vera consummatio Matrimonii. R. Repræsentat illam quoad substantiam,

cùm per hoc fiant una caro, quamvis non repræ-
sentet quoad circumstantiam voluntariæ, quod
non est opus, utì opus non est, ut repræsentet
quoad circumstantiam *sanctæ*, cùm copula con-
jugatorum, etiamsi voluntaria sit, possit esse pec-
caminosa.

283. §. 6. Si vir affirmet consummationem esse
factam, mulier autem neget, vel contrà, si mu-
lier affirmet & vir neget, secundùm *Schild.* à n.
99. cui consentire videtur *Avers.* q. 13. s. 5.
Quòd si, potiùs credendum est affirmanti, quàm
neganti, tum quia standum est pro Matrimo-
nio, tum ob alias authoritates & rationes, quas
adducunt *Sanch.* l. 7. d. 109. & *Gob.* tr. 10. n. 40.
ideóque licitum non erit ab eo recedere, utùm
in alio dubio, an Matrimonium fuerit consum-
matum, necne, quia Matrimonium est in pos-
sessione, cujus vinculum scitur esse de se absolutè
insolubile, & necdum esse solutum. An ad con-
summationem Matrimonii requiratur, ut etiam
mulier seminet dicetur n. 696.

284. *Q.* 45. *Quid addendum sit circa Ministrum in Sa-
cramento Matrimonii, & Parochum, qui assistit.* R. n.
1. Minister hujus Sacramenti non est Parochus,
aut Sacerdos, qui benedicit; quia secundùm
S. Th. in 4. dist. 26. a. 1. ad. 1. *benedictio Sacerdo-
tis est tantùm quoddam sacramentale*, & dist. 28. q. 1. a.
3. *est tantùm de solennitate Sacramenti, unde si omitta-
tur, verum Matrimonium est.* Idem docent *Sa-
Mastr.* n. 12. Et contrahentes esse Ministros lo-
culenter ostendunt *Bellarm.* tom. 2. de Matrim.
c. 6. 7. 8. *Rayn.* in Heter. tom. 16. s. 1. pu. 14.
3. contra *Guiliel. Paris. Canum, Estium, Syl.* ap.
Aversam q. 1. s. 5. ad quos accedit *Juenin*, quorum
sententiam *Vasq. Cón. Pont.* apud *Avers.* q. 2. s.

vocant improbabilem, *Rebell.* temerariam, sed omissâ censurâ, quod diximus, *Probatur* 1. ex *Florent.* suprà, quod dicit mutuum consensum contrahentium esse causam efficientem Matrimonii, ergo contrahentes sunt Ministri, qui enim efficit, sive conficit Sacramentum, ille est ejus Minister. 2. Quia *Trid.* sess. 24. de Reform. Matrimonii c. 1. docet, clandestina Matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse Matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit. *Si dicas*, esse contractus, sed non Sacramenta, *contrà* est, nam ex dictis n. 276. ratio validi contractûs non est separabilis à ratione Sacramenti: deinde *Trid.* initio illius sessionis, & canonum immediatè antecedentium pro titulo ponit, *De Sacramento Matrimonii*, & statim à cap. 1. subjungit decreta de illius reformatione, ergo intelligit Sacramentum. Denique contrahentes sunt Ministri contractûs, ergo etiam Sacramenti, quia contractus elevatus est ad rationem Sacramenti.

Objic. 1. Multa Conc. provincial. & Ritual. vocant Parochum Ministrum, sive, dicunt esse illum, qui hoc Sacramentum administrat. 2. Dicunt in benedictione Sacerdotis conferri gratiam, ergo per illam intrinsecè constituitur Sacramentum. 3. Parochus dicit, *ego vos in Matrimonium conjungo*, ergo ipse conficit eorum Matrimonium 4. In aliis Sacramentis Minister distinguitur à suscipiente, ergo & hìc 5. Actio sacramentalis est sacra, ergo pro Ministro requirit personam sacram. *R. ad* 1. intelligunt esse Ministrum solennitatis & ceremoniæ, quæ latè dicitur Sacramentum. *Ad* 2. Gratia communiter confertur in benedictione, quia tum perficitur

&

& completur contractus per consensum conjugum. *Ad 3.* Sensus est, *ego Matrimonium vestrum nomine Ecclesiæ ratum habeo. Ad 4.* n. conseq. aliquin etiam dicam, in aliis Sacramentis, Minister & suscipiens debent esse sibi præsentes, ergo etiam hìc: oppositum tamen constat, quia secundùm dicta à n. 258. potest Matrimonium inter absentes contrahi. *Ad 5.* n. conseq. nam etiam Baptismus est actio sacra, idest, à Christo elevata ad causandam gratiam, & tamen validè confertur à laico.

285. §. 2. Dixi l. 6. p. 1. n. 147. non peccare sponsum, si ex causis justis cum sponsa etiam publicè indigna contrahat Matrimonium, sicque illi ministret hoc Sacramentum, ubi addidi etiam Parochum teneri assistere, dummodo non deprehendat aliud impedimentum. Et plura de assistentia Parochi addentur à n. 706. Quamvìs autem *Trid.* habeat, ut Parochus *viro & mulie-re interrogantis, & eorum mutuo consensu intellecto, dicat, ego vos in Matrimonium conjungo in nomine Patris & Filii & Spiritûs S., vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum*, tamen id de valore non est: & quamvìs Parochus nil prorsùs dicat, sed tantùm sit testis, Matrimonium valet, utì cum communi docet & inter declarationes S. Congreg. refert *Gallem.* suprà n. 5. & 6. Quale autem sit peccatum ista omittere, refer ram sententias n. 505.

286. *Q. 46. Quinam sint speciales effectus Matrimonii?* *R.* Præter indissolubilitatem & obligationem reddendi debitum, de quibus aliqua dicta sunt & plura per decursum dicentur, præcipui sunt sequentes: 1. Communicatio quædam bonorum & honorum, de qua *Aversa* q. 22. s. 1. Quæ

nam autem sint bona conjugum, tum propria, tum communia, & quid circa omnia illa possint maritus & uxor, dixi l. 3. p. 1. à n. 1017. 2. Libertas à servitute, si dominus tradat nuptui vel ipsemet ducat personam servituti subjectam. Item jus, ut neuter possit saltem licitè absque alterius consensu se in servitutem vendere, *Averf.* suprà. 3. Nullitas quarundam donationum inter conjuges, de quo aliquid dixi l. 3. p. 2. n. 806. & plurima habet *Sanch.* l. 6. 4. Potestas mutuò irritandi vel suspendendi vota, in quantùm præjudicant juri conjugum, de qua *Busenb.* relatus l. 3. p. 1. n. 482. & 503. quibus aliqua addidi ibid. à n. 493. & n. 504. 5. Obligatio cohabitandi, cùm id postulet obligatio reddendi debitum, *Gob.* tr. 10. n. 750. 766. *Averf.* s. 3. ubi explicat, quandonam possint habitatione separari, & *Busenb.* hìc referendus n. 401. in fine breviter notat, quandonam uxor teneatur sequi virum, quoad habitationem. 6. Obligatio præstandi alimenta, aut sibi mutuò succurrendi, de qua *Averf.* s. 4. & etiam dixi l. 3. p. 1. à n. 709. 714. 719. 731. 7. Legitimatio prolis illegitimè conceptæ, aut etiam natæ, de qua *Averf.* s. 2. & etiam dixi l. 4. à n. 751. 757.

DUBIUM II. 287.

De usu Matrimonii.

ARTICULUS I.

An usus Matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus.

RESP. Per se est licitus & honestus: Quod est de fide, & patet ex 1. *Cor.* 2. *Uxori vir debitum reddat.* Per accidens est illicitus in sequentibus casibus.

I.

» I. Si Matrimonium à parte rei sit nullum
»quod tamen si uterque ignorat, non peccat, n
»si materialiter. Si uterque vel alter id cert
»sciat, non potest, quocunque etiam periculo
»proposito, uti Matrimonio: Unde si non pote
»sine periculo vitæ aut famæ detegere impedi
»mentum, nec sperare dispensationem, debe
»vel ingredi Religionem (si necdum consum
»mavit) vel fugere, vel petere divortium, ob
»conjugis sævitiam, v. g. vel adulterium, si tal
»sit, vel certè omnia incommoda patienter su
»stinere, *Bon. q. 8. p. 8. n. 16.*

» II. Si Matrimonium sit dubium; Et qui
»dem si alter tantùm dubitet, is non potest po
»tere debitum, reddere tamen tenetur, cùm al
»ter habeat jus petendi. Si uterque dubiâ fid
»contraxit, vel dubitat de ejus valore, neutr
»petere aut reddere licet ante veritatis indage
»tionem, *Vasq. Sanch. Dian. Bardi, d. 6. c. n. p. 7. §*
»3. Secus post eam, *Bon. q. 4. p. 4.* V. *supra l. n.*
»*1. 6. 2. d. 3.*

» III. Si fiat cum gravi periculo vitæ aut sani
»tatis: Nisi tamen sit causa gravis, cui dam
»num corporale videatur postponendum, *v. g.*
»periculum incontinentiæ in se vel comparti
»*Bon. p. 6. n. 8. M. Perez d. 50. s. 4. n. 5.*

» IV. Si fiat pravo fine, v. g. tantùm volupta
»tis causâ: Quod tamen Doct. communiter, ut
»*Sanch. l. 9. d. 11. Bon. q. 4. p. 6.* censent esse tantùm
»veniale, contra *Pontium*, qui vult esse nullum:
»nullum autem erit, si delectatio non quæsita
»sentiatur, vel ad eam se excitent, quando co
»pula debita redditur, *Sanch. d. 11. &c.* Vide etiam
»*Dian. p. 3. t. 4. R. 216. Bon. p. 6. Perez d. 49. s. 2. n.*

» V. Si exerceatur mente adulterâ, ùt si dum
acce

accedit ad suam, imaginetur aliam, ut ani-»
mum pascat, quod est mortale, *Sanch. Bon. n. 7.* »

VI. Si fiat modo indebito, v. g. si non serve-»
tur vas naturale: quod multi docent esse ve-»
ram sodomiam; alii esse grave peccatum con-»
tra naturam. *Vid. 6. præcep. 2.* Si sine justa»
causa situs sit innaturalis, præposterus, &c.»
quod aliqui dicunt esse mortale, alii, secluso pe-»
riculo effusionis seminis, veniale tantùm, etsi»
grave, & graviter increpandum, *Dia. R. 204.*»
3. Si alter conjugum ex morositate vel aliâ ra-»
tione seminationem cohibeat: quod quidam»
generatim dicunt esse mortale, quia finis actûs»
conjugalis, scilicet generatio, impeditur; qui-»
dam tamen, ùt *Præp. & Sanch.* dicunt in fœ-»
mina nullum esse. v. *Bon. p. 6. n. 15. & p. 1.* »

VII. Si loco indebito, v. g. sacro, qui inde»
violetur, vel in loco publico. »

VIII. Si absque urgente causa fiat tempore»
indebito, 1. In magna solennitate, ùt Paschæ,»
vel pridie Communionis. v. *Perez d. 49. sect. 3.*»
2. Quando uxor est gravida, saltem si sit peri-»
culum abortûs, *Nav. Silv. Sanch. Kon. Fill. t. 10. p.*»
n. 337. Hoc enim si non sit, non erit saltem»
mortale: quod enim tunc fine suo frustretur»
semen, non sequitur per se ex actu: Unde *Dia.*»
t. 204. & Kon. d. 34. dub. 9. nullum peccatum»
agnoscunt. 3. Quando uxor laborat fluxu men-»
struo: Quod tamen non esse mortale, contra»
Azor, docet *Sanch. d. 21. n. 2.* Imò aliqui apud»
Dia. l. c. ùt *Pontius, l. 10. cap. 11. & cap. 14. n. 5. & 6.* do-»
cent, nec veniale esse, si periculum urgeat, quod»
Sanch. l. c. docet esse probabile, additque *Perez*, si»
ob finem honestum fiat, nullum esse, & teneri»
reddere uxorem, si maritus exigat. *V. d. 49. s. 3.* »

Ex

» Ex dictis casibus consequenter resolvitur
»citum esse uti Matrimonio, 1. prolis causâ, e
»hæc non necessariò debeat intendi; dum exi
»cetur, dummodo positivè non impediatur: in
»etiam aliquando simplici affectu licitè exch
»datur, v. g. à paupere, ne nimiùm proli
»gravetur. 2. Ad vitandum periculum i
»continentiæ, in se, vel comparte *Perez d. 40. s.*
»ex *Kon. Pont. Hurt. &c.* contra *Sanch.* qui vult
»veniale, nisi tamen stimuli carnis aliter sed
»non possint. 3. Valetudinis causâ, vel propt
»alios fines extrinsecos: quia honestum ex n
»tura sua, & relatum ad unum finem, licitè re
»fertur ad alium isti non repugnantem, ùt doce
»*Sa, Kon. Lay. l. 5. t. 10. p. 3. c. 4. Perez d. 49. s. 2. num.*
»*V. Dian. R. 218.* Solius tamen sanitatis causâ u
»probabile est esse veniale, ùt docet *S. Tho. Hurt.*
»*Laym. l. c.* contra *Perez, &c. ll. cc.*

» *Quæres.* An, & quando liceant tactus, asp
»ctus & verba turpia inter conjuges.

» *Resp.* Tales actus per se iis licent, quia cui
»citus est finis, etiam licent media; & cui lic
»consummatio, etiam licet inchoatio: Un
»licitè talibus naturam excitant ad copula
»Quòd si verò separatim, & sine ordine ad o
»pulam, v. g. voluptatis causâ tantùm fiant, s
»venialia peccata, eò quòd ratione status, qui
»los actus cohonestat, habeant jus ad illos: N
tamen, ùt sæpe contingit, sint conjuncti c
»periculo pollutionis; aut conjuges habeant v
»tum castitatis, tunc enim sunt mortalia,
»dictum *supra l. 3. t. 4. c. 2. dub. 4. Dia. R. 204*
»*216. Unde resol:*

» I. Conjux venialiter tantùm peccat, 1. t
»gendo seipsum ex voluptate, & tactum

ita expresè referendo ad copulam, ùt contra» *Vasq.* & alios probabiliter docet *Sanch. d.* 44.» II. Oblectando se venereè, sine periculo pollu-» tionis, de actu conjugali, dum abest compars,» vel actu exerceri non potest, *Fill. Layman, Tann.*» *Mald.* cum *Dia. R.* 224. contra *Nav. Azor &c.* »

II. Peccat graviter, I. Vidua, quæ se vene-» reè oblectat de copula olim habita, quia est illi» illicita per statum. II. Bigamus, qui in actu» conjugali cum secunda exercito, repræsentat» sibi priorem, & de ea carnaliter delectatur; quia» est permixtio cum aliena, *Laym. V. suprà l.* 3. *t.* 4.» *cap.* 2. & *l.* 5. *cap.* 1. *d.* 2. *a.* 2.

ADDENDA.

Quæst. 47. *Ex quo fine usus Matrimonii sit licitus.* 288.

R. §. 1. Usus Matrimonii communiter fit, vel ob bonum prolis, qui est finis illius primarius; vel ob redditionem debiti conjugalis; vel ob remedium concupiscentiæ alienæ aut propriæ, qui sunt fines secundarii; vel ob sanitatem corporis, aut voluptatem, qui sunt fines extranei, secundùm dicta n. 236.

§. 2. Si fiat ob bonum prolis generandæ & 289. ad cultum Dei educandæ, est licitus & meritorius, utì omnes fatentur, sic enim est actus religionis, utì expresè S. *Th.* in c. 7. Epistolæ 1. ad Corinth. & in suppl. q. 41. a. 4. Si autem primò quidem ordinetur ad generandam prolem, sed præcisè pro suo commodo, v. g. ut habeat successorem, propaget familiam &c. & nullo modo, nequidem virtualiter, referatur ad glorificandum Deum, putant *S. Th.* aliique cum *Sanch.* l. 9. d. 8. n. 2. fore veniale, quia sistendo

in fine creato agitur contra finem Sacramenti ad Dei honorem instituti. Ad hoc tamen, ut dicantur virtualiter referre, satìs est, si conjuges ab initio Matrimonium iniêrint propter hunc finem, nec intentionem in ipso actu contrariam habeant. Unde etiam deducit *Sanch.* num. 4. conjugem non peccare, qui actum conjugalem habet omnino immemor illius finis, hoc ipso enim, quòd finem contrarium non habeat, censetur manere in eo fine, quem initio habuit, & ad quem actus ille ex natura sua tendit.

290. §. 3. Si fiat propter fidem Matrimonii, & ad implendam obligationem ex justitia reddendi debitum, etiam est licitus & meritorius, sic enim est actus justitiæ, utì iterum expressè *S. Th.* aliique suprà, & per hoc virtualiter tenditur etiam in primarium finem.

291. §. 4. Si fiat præcisè ad vitandam incontinentiam in altero conjuge, etiam est licitus & meritorius, quia est redditio debiti, adeóque actus justitiæ, & præterea charitatis, de se sufficienter tendens in finem suum primarium.

292. §. 5. Si fiat præcisè ad vitandam incontinentiam propriam, *SS. Aug. Ans. Bonav. Th.* in suppl. q. 49. a. 5. & speciatim *S. Greg.* relatus can. *Novi.* 2. dist. 13. videntur dicere esse veniale, & consentit *Carden.* in 2. crisi d. 7. n. 50. quia talis actus aberrat à fine suo primario, ad quem Deo est ordinatus. *Palud. Sot. Henriq. Sanch.* & alii dicunt tum tantùm nõ fore peccatum, si reliqua media incontinentiæ vitandæ non juvent. *S. Antonin.* & alii putant in circumstantiis, in quibus est spes prolis, fore veniale, si finis hic omittatur: Denique alii plurimi Theologi & Juristæ cum *Dur. Cajet. Medin. Navarr. Almain. Casper.*

Lay

Lugo. Con. Rebell. Hurt. Herinx, Pont. l. 1. c. 21. Mayr. nu. 125. Averf. q. 21. f. 4. probabiliſſimè dicunt nullum fore peccatum præcisè intendere vtationem concupiſcentiæ, & remedium ſui peccati, dummodo poſitivè non excludatur finis primarius: *Probant*, imprimis ex Apoſtolo, nam dicitur 1. ad Corinth. 7. v. 2. *Propter fornicationem unuſquiſque ſuam uxorem habeat.* v. 5. *revertimini in ipſum, ne tentet vos ſathanas propter incontinentiam veſtram, hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundùm imperium*: quod autem lex tali modo indulget, non videtur poſſe eſſe peccatum; nam eſt permiſſio moralis, ſimilis illi, quâ Apoſtolus ibid. v. 28. permittit virginibus nubere, dicens, *ego autem parco vobis*, id eſt, indulgeo. Deinde probant ex ipſo *S. Th.* nam in ſuppleim. q. 42. a. 2. in O. docet Matrimonium poſt peccatum inſtitutum eſſe, ſecundùm quod remedium præbet contra vulnus peccati, & ad 2. addit, eſſe etiam in remedium contra peccatum, & q. 54. a. 3. in O. ait, finis Matrimonii ſecundarius, per ſe, eſt concupiſcentiæ repreſſio, atqui ſurpare medium ex fine, ex quo à Deo inſtitutum eſt, non poteſt eſſe inordinatum vel illicitum. Et ideo idem *S. Th.* q. 51. a. 5. ad 3. ait: *quamvis ſenes non habeant caliditatem ſufficientem ad generandum, tamen habent caliditatem ſufficientem ad carnalem copulam, & ideo conceditur eis Matrimonium, ſecundùm quod eſt in remedium, quamvis non competat eis, ſecundum quod eſt officium naturæ.* Rationes ſunt 1. qui hic finis eſt honeſtus, nec ullo modo opponitur fini primario, qui non neceſſariò ſemper intenditur, utì patet in ſenibus & ſterilibus, maximè cùm non ſit obligatio ſemper operandi ex fine honeſtiſſimo, ſed ſatis

sit ex honesto de se non excludente honestiorem : ex quo patet ad rationem in oppositum, inordinatum enim non est operari ex fine honesto minùs perfecto, quando positivè non excluditur perfectior. 2. Secundùm dicta n. 291. licita est copula ad sedandam concupiscentiam in altero, ergo etiam in seipso, quia charitas, quæ est regula omnium virtutum, magis respicit seipsum, quàm alterum, maximè pro subsidio animæ. 3. Alioquin regulariter illicita esset copulâ, & consequenter etiam cohabitatio illis, qui non habent spem gignendi proles, quales sunt senes & steriles, hoc autem nemo dicit, ergo. SS. Patres in oppositum citatos intelligunt aliqui de usu ad voluptatem vel concupiscentiam tantùm explendam.

293. §. 6. Si fiat præcisè ob sanitatem corporis, S. *Th.* q. 49. a. 5. ad 4. aliique cum *Carden.* nu. 51. dicunt fore veniale, quia omittitur finis primarius. Limitat *Sanch.* nisi deessent alia media obtinendæ sanitatis. Alii multi cum *Aversa.* supra dicunt nullum esse peccatum, quamvis alia adessent media, dummodo non excludatur finis primarius, quia non tenemur semper positivè agere ex fine intento à Deo vel legislatore, sed satis est, si actus noster referatur ad finem honestum, & non excludatur relatio ad finem à lege intentum, maximè in hoc casu, in quo sanitas juvabit ad gignendam prolem, ergo quod refertur ad sanitatem, virtualiter refertur ad gignendam prolem.

294. §. 7. Non est licitum exercere actum conjugalem ob solam voluptatem, nam *Inn. XI.* damnavit hanc 9. prop. *opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpâ, ac defectu venia-*

Hinc op
res, nun
ercetur
intendit
quando
marium
neque ac
autem se
veniale
tendatu
neration
non refe
etiam pe
incidat
tem ven
To *sola*
incidit c
tur, an
nis sit hi
tantùm
sensu pe
contrad
ram. R
secundo
tivè vel
luerunt
aliud,
beri tan
dum ac
tandam
quærere
nem, qu
natum,
tom. 1
conjug

Hinc oppositum, quod antehac tenuerunt plures, nunc sustineri non potest. Tùm autem exercetur ob solam voluptatem, quando voluptas intenditur, & in ea sistitur. Tum in ea sistitur, quando intendens non refert eam neque ad primarium vel secundarium Matrimonii finem, neque ad alium de se bonum & honestum. An autem sensus damnationis sit, quòd sit saltem veniale, si sistatur in sola voluptate, id est, si intendatur voluptas ex natura sua tendens ad generationem prolis, jam tamen actu & positivè non referatur ad finem illum, quamvis hic finis etiam positivè non excludatur, neque de illo incidat cogitatio, an verò tùm tantùm sit saltem veniale, si sistatur in sola voluptate, ita ut Tò *sola* significet excludi alterum finem, de quo incidit cogitatio, & tamen ad eum non refertur, an, inquam, sensus damnatæ propositionis sit hic vel ille, non est meum definire, sed tantùm dico propositionem damnatam in uno sensu per verba propriè significato esse falsam, & contradictoriam ipsius in opposito sensu esse veram. Ratio, autem damnandi eam, saltem in secundo sensu, est, quia est inordinatum positivè velle sistere in eo, quod Deus, & natura voluerunt tantùm haberi tanquam medium ad aliud, voluptatem autem illam voluerunt haberi tantùm velut medium ad magis alliciendum ad generationem prolis, eamque facilitandam, aut ad remedium concupiscentiæ, ergo quærere voluptatem, & non referre ad eum finem, quando de eo incidit cogitatio, est inordinatum, & ita docent SS. PP. apud *Rayn.* in heter. tom. 16. s. 1. p. 14. à n. 38. *S. August.* l. de bono conjug. c. 6. ait: *conjugalis concubitus generandi*

causâ non habet culpam, concupiscentiæ verò satiandæ tamen cum conjuge, veniale: S. Th. 4. contra gentes c. 87. n. 5. & in supplem. q. 49. a. 6. dicit, inordinatum esse venereis uti propter solam delectationem, quæ omnia confirmantur ex dictis l. 5. à n. 312. ubi ostendi, si quis comedat, bibat, audiat musicam, olfaciat flores, positivè sistendo in voluptate, quam inde habet, peccare venialiter, ex quo infuli n. 313. probabilius videri, quòd non dentur actus humani in individuo indifferentes.

295. §. 8. Aliqui apud *Aversam* putârunt esse mortale, si conjuges habeant copulam ob voluptatem, sed ex *S. August. S. Th.* & aliis communissimis satis certum est, per se loquendo, esse veniale tantùm.

296. §. 9. Si actus conjugalis fiat propter voluptatem tanquam propter finem primario fini Matrimonii subordinatum, idest, si velint actum conjugalem propter voluptatem in ordine ad generandam prolem, ita ut non sistant in voluptate, sed hanc habeant pro fine intermedio relato ad generationem prolis tanquam ad finem ulteriorem & primarium, nullo modo peccant, quia Deus & natura voluptatem illam conjugum destinârunt ad generationem prolis, ergo quærunt illam ad finem à Deo & natura illi proposítum, ergo ordinatè & licitè, neque damnatur propositio dicens, opus conjugii ob voluptatem exercitum carere culpâ, sed ob solam voluptatem exercitum, & ideo etiam dixi l. 5. 312. Si quis voluptatem, quæ capitur ex cibo vel potu, referat ad honestum finem, nullo modo peccare.

297. *Q. 48. Quid agendum sit, si post contractum ...*

trimonium, suboriatur dubium de illius valore. R. Caram. in Theol. fundam. n. 1424. negat dari posse prudens dubium de valore Matrimonii bonâ fide contracti, quia possessio, quam non elidit dubium, est & manet motivum grave pro valore. Opinionem illam fusè confutat *Carden.* in 1. crisi. d. 6. à n. 169. & posse prudens dubium suboriri, constabit ex dicendis; Itaque in dubio de valore Matrimonii videntur tenenda sequentia.

§. 1. In dubio circa valorem Matrimonii, 298.
standum est in utroque foro potiùs pro valore, quàm invaliditate ipsius, *Sanch.* l. 1. d. 18. à n. 5. ideóque etiam singularis opinio unius Doctoris stantis pro valore Matrimonii, si probabili ratione nitatur, præferri debet sententiæ plurium, valorem oppugnantium, *Boss. Sperell. Sanch.* n. 7. *Gob.* in Quin. tr. 1. n. 195. *Delb.* c. 8. d. 20. s. 1. à n. 16. Ratio est, quia Matrimonium est causa favorabilis, pro qua standum, Cap. *Ex litteris* De probat. Et universim, *Actus in dubio debet interpretari validus*, L. *Quoties*, De rebus dubiis, *Barbosa* axiom. 12. n. 7. quia præsumitur pro validitate actûs, donec de invaliditate constiterit, *Menoch.* De præsumpt. l. 6. præs. 4. *Tusch.* v. præsumptio. concl. 620.

§. 2. Qui probabiliter putat Matrimonium 299.
esse validum, licitè petit debitum, tum quia est possessio pro illo, tum etiam, quia aliquis potest hic, utì & alibi sequi sententiam probabilem, & ita tenent communissimè omnes cum *Schild.* De conscientia, tr. 2. n. 126. additque rectè *Aversa.* q. 21. s. 2. §. ult. etiamsi opinio pro invaliditate esset probabilior. Et hoc est conforme dictis l. 1. à n. 268. de licito usu opinionis probabilis.

300. §. 3. Si quis probabiliter putet Matrimonium esse nullum, nec habeat probabilem rationem pro valore, dicunt *S. Anton. Sylv. Rodrig. Schild.* nequidem posse debitum petenti reddere, licèt petens opinetur Matrimonium subsistere, quia tenetur sibi formare conscientiam ex sua, & non ex aliena opinione. Contradicunt probabiliùs *Sanch.* l. 2. d. 44. *Bress. Merolla, Carden.* in 2. crisi. d. 19. n. 106. & dicunt, debere reddere, nisi de nullitate sit certus, quia possessio est pro valore Matrimonii, & consequenter pro jure petentis. Atque id videtur decidi Cap. *Inquisit.* De sent. excomm. utì dicam n. 302.

301. §. 4. Talis habens rationes probabiles pro nullitate Matrimonii, & nullas pro valore, si habeat spem obtinendi majorem certitudinem, non potest petere debitum, quia tum tale dubium censetur vincibile, quo stante non licet operari, *Carden.* à n. 113.

302. §. 5. Si Matrimonio bonâ fide contracto superveniat dubium de valore, & post inquisitionem nil resciri, nec dubium deponi possit, *prima sententia*, quam tenent *S. Th. S. Bonav. S. Anton. P. Sot. Ledesm. Val. Vasq. Azor, Rebell. Pont. Hurt. Turr. Arr. Aversa.* q. 21. s. 2. & alii 17. cum *Schild.* tr. 6. c. 7. §. 4. dicit, posse quidem reddere debitum, sed non petere, quia ita videtur esse decisum Cap. *Inquisit.* De sent. excomm. ubi dicitur, *cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili & discreta, quamvis non evidenti & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.* Rationem dat *Schild.* quia licèt is, qui bonâ fide accepit possessionem bonorum fortunæ, dubio superveniente re-

re & eis frui possit, quia scilicet potestas Superioris translato per jus altum dominio aufert à tali dubio possessore malitiam, quæ fortè esset in detentione rei, si fuit, vel sit aliena, tamen cùm nemo tollere possit malitiam à fornicatione, dubio superveniente non videtur posse peti debitum, sicuti qui est in possessione bonæ fidei quoad Sacerdotium, superveniente prudente dubio de valore Ordinationis, nemo potest ei dare licentiam, ut celebret, quia nemo facere potest per concessionem suam, ut Ordinatio, si fortè non valuit, valida fiat. Addit, quòd possessio in Matrimonio non acquiratur per contractum, sed per usum corporis & cohabitationem, utì possessio Beneficii non est ex donatione, sed ex usu, at ille, qui bonâ fide accessit ad non suam, non potest petere debitum, utì concedunt omnes, ergo multò minùs, qui solùm bonâ fide contraxit. Hinc infert *Schilder* nec conjugem posse petere debitum, si dubitare incipiat, an Matrimonium sit invalidum ob metum: nec in casu, quo adulter promisit Matrimonium adulteræ post mortem conjugis suæ, & postea dubitat, an uxor sua vixerit tempore promissionis, aut si dubitet, an adulterium cum tali promissione commissum sit: nec in casu, quo quis primùs contraxit cum una coram simplici Sacerdote, qui fortè licentiam assistendi non acceperat à Parocho, & postea etiam bonâ fide cum altera contraxit coram Parocho, atque ita dubitet, utra sit uxor; si tamen Parochus rationabiliter judicetur consensisse, ut simplex Sacerdos assisteret, putat posse adhærere primæ. *Secunda sententia*, quam tenent *D. Sot. Vera crux, Vict. Lopez, Suar. Cón. Laym. Bonac. Regin. Less. Lorca, Bress. Lug.*

Boss. Bardi, Sanch. l. 2. d. 41. *Dian.* p. 4. tr. 3. R. 15. *Dicast.* De restit. d. 5. à n. 221. *Terill.* De consc. q. 23. n. 66. *Carden.* n. 107. dicunt posse etiam petere debitum, 1. quia præmissâ sufficienti diligentiâ conjuges habent invincibilem ignorantiam de invaliditate, ergo manet possessio pro validitate, ergo pergere possunt supponentes valere. 2. Durissimum est compellere homines culpæ immunes, ut vitam cœlibem ducant, ad hoc autem compellerentur, si uti non possint Matrimonio. 3. Id videtur sufficienter decisum à *Lucio III.* Cap. *Dominus*, utì referam n. 672. ibi enim supponit, si secundo Matrimonio bonâ fide contracto superveniat dubium de morte prioris conjugis, posse eum, qui bonâ fide contraxit petere debitum, & alterum, etiamsi malâ fide contraxerit, posse reddere. Similiter Cap. *Laudabilem* De frigid. & malef. dicitur; supervenente dubio de impotentia, utrumque posse ad triennium reddere & petere debitum. Ad Cap. *Inquisitioni*, respondent aliqui, ibi tantùm dici quòd non liceat petere ante majorem inquisitionem: *Lug.* De just. d. 17. n. 88. dicit, ex contextu constare, quòd Pontifex ibi loquatur de casu, in quo conjux habet judicium probabile de sola nullitate Matrimonii, & nullum habet probabile motivum pro valore, ac tum nō posse petere, sed tantùm reddere, nisi aliunde sibi formet conscientiā secundùm dicta n. 300. Si autem sit dubiū vel utrimque positivum, vel utrimque negativū, dicit cum *Terillo* & aliis etiā licitè posse petere, tum enim est possessio pro valore, adeoque etiam pro licito usu Matrimonii. Ad rationem in oppositum patet responsio ex dictis. Nec est simile de dubiè ordinato, nam cùm per nullam

concessionem vel opinionem fieri possit, ut Ordinatio, si fortè non valuit, valida fiat, Sacramenta certò exponerentur periculo nullitatis, hinc relictâ etiam probabiliore ibi sequendum est tutius, secundùm dicta l. 6. p. 1. à n. 104. è contrà certum est aliquando licitum esse se exponere periculo materialis fornicationis, uti constabit ex dicendis n. 672. & 803. Atque hæc secunda sententia videtur, saltem spectatâ ratione, esse probabilior.

§. 6. Docet consequenter prima sententia cum *Schilder* §. 5. ejusmodi dubitantem non posse reddere debitum, quando non tenetur reddere, uti primo bimestri: Item si deprecando possit alterum avertere à petitione debiti: Item quando potest alteri non dubitanti detegere suum dubium sine summo suo incommodo, si enim in his casibus petat alter, secundùm illam primam sententiam petet illicitè, ergo poterit negare. Addit, etiam tum non posse reddere, quando intra breve tempus veritatem assequi potest vel petere dispensationem, aut quando Matrimonium non est adhuc consummatum, & movetur lis de nullitate, aut quando alter commisit adulterium, incestum &c. illis enim casibus non tenetur reddere. Sed secunda sententia, quamvis ista omnia suadeat, ut vitetur periculum etiam materialis tantùm fornicationis, de rigore tamen ad illa non obligat. Et fatetur etiam *Schild.* talem non teneri cum summo suo incommodo, v. g. cum periculo gravissimi mali, aperire dubium conjugi, licèt sciat inde oriturum esse dubium, & sic non petendum debitum, sed posse tum reddere: nec teneri ante consummationem ingredi Religio-

303.

gio-

gionem, ut se perplexitate liberet; nec pro majori securitate teneri de novo contrahere, si v. g. dubitet de servitute uxoris, de metu in contrahendo &c. quia causa, ex qua immediatè sequuntur effectus tum malus tum bonus bonitate suâ elidens malitiam alterius, licitè potest poni ex intentione obtinendi effectum bonum, dummodo non intendatur effectus malus praevisus. Similiter licitè permittitur, seu non auferetur causa, ex qua sequitur similis effectus bonus intentus, si non intendatur malus, hoc autem fit, quando permittitur dubium de impedimento dirimente, intenditur enim evitare gravissimi damni incurrendi per veritatis inquisitionem aut dubii detectionem, & tantum permittitur perplexitas, quod licitum est facere, ne vita humana exponatur innumeris anxietatibus. Hinc, inquit *Schild.* licitum est acquiescere sententiæ probabili, quando evidens non sit cum gravibus incommodis haberi potest.

304. §. 7. Sic dubitans, si dubium suum detegere non teneatur, nec possit conjugem divertere à petitione, tenetur ei bonâ fide petenti reddere debitum, uti tenet utraque sententia cum *Sanch.* suprà, contra quosdam dicentes tum reddere non posse, & contra *Homem* dicentem posse, non teneri, sed ratio est, quia in perplexitate pars habens minus, aut minoris peccati periculum est amplectenda, erit autem gravius negare contra jus, quàm reddere, licèt absit jus. Quia si ex redditione esset periculum majoris peccati, v. g. sacrilegii, eò quòd dubitaretur, an in Ordinibus fuisset, putant *Schild.* & *Arr.* tum non reddere, sed secunda sententia dicit absolutè licere, adeóque etiam in hoc casu.

§.

§. 8. Si conjux dubitet, an alter sit mancipium, adulter, incestuosus &c. tenetur reddere debitum bonâ fide petenti, quia prævalet hujus jus & possessio, *Sanch. Vasq. Averss. Hurt.* & alii cum *Schild.* suprà contra alios. Similiter si conjux dubitet de valore Matrimonii consummati, tenetur reddere, etiam postquam de nullitate Matrimonii agere cœpit, modò non habeat probationes in continenti paratas, *S. Anton. Palud. Sanch.* l. 2. d. 41. n. 50. *Boss. Schild.* probántque ex Jure & ratione, negando enim exponit se periculo majoris peccati, quàm sit fornicatio. 305.

§. 9. Si duo petant debitum à muliere, eò quòd dubium sit de valore Matrimonii cum utroque successivè initi, reddere non potest, nisi primo, quia possessio est pro valore primi Matrimonii & primi conjugis, utì colligitur ex dictis à n. 298. 306.

§. 10. Conjux ordinariè, nisi essent circumstantiæ moralem certitudinem facientes, non tenetur credere conjugi asserenti se non consensisse in Matrimonium initum, aut dicenti, se post Matrimonium initum invenisse impedimentum dirimens, *Nav. Valent. Rebell. Sanch. Bonac. Dicast. Averss.* q. 21. s. 2. *Burgh.* cent. 3. cas. 75. & alii cum *Schild.* contra *Tabien.* quia semper est præsumptio pro consensu, qui adesse debuit, & pro valore actûs, qui positus est. Attamen, licèt propriè non dubitetur, debet inquirere in circumstantias, v. g. an conjux sit fide dignus, & sine passione loqui videatur ac juret, tum enim videtur prudenter dubitari posse. Quid agendum sit, si Matrimonio contracto supervenat dubium de valore ob impedimentum impotentiæ, dicetur à n. 787. Quid autem dicendum 307.

dum, si Matrimonium sit adhuc contrahendum, & dubium oriatur de impotentia, de impedimento dirimente, de futura fortè invaliditate Matrimonii contrahēdi, dicetur à n. 40. 533. 796.

308. *Q. 49. Quid liceat conjugi, si post initum secundum Matrimonium incipiat dubitare de vita prioris conjugis.* Casus potest sic proponi; Cajus Titiam conjugem ante annos sedecim clam deseruit. Titia ante annos 10. audiit Cajum adhuc vivere, & ante 9. annos, cùm nihil ampliùs audiret de Cajo, duxit Sempronium, neque scit, an vivat Cajus, an non, nec potest jam, quamvìs diligentissimè inquisiverit, id rescire. *Quæritur*, quid liceat his conjugibus, Titiæ & Sempronio. R. 1. *Pontius* l. 7. c. 53. n. 5. *Marchant.* & alii putant, quamvìs mortuus esset Cajus, Matrimonium cum Sempronio esse nullum, adeóque illis nihil licere, quia *Clemens III.* referendus n. 672. dicit, non posse contrahere aliud Matrimonium, donec certus nuntius afferatur de morte prioris mariti, adeóque videtur illam reddere inhabilem ad aliud Matrimonium. Oppositum longè probabiliùs docent *Averss. Spor.* n. 51. *Majr.* n. 110. & alii communiter, & clarè colligitur ex Cap. *Dominus*, quod referam, n. 312. Verba autem illa, *non possunt*, non significant Matrimonium ideo fore irritum, si mortuus sit prior conjux, sed tantùm illicitum, nam & verè dico eum, qui vovit continentiam, non posse Matrimonium contrahere, quia quod est illicitum, censetur impossibile; attamen si contrahatur, valet. Sed præscindendo ab hoc, an vivat, vel non vivat.

309. §. 2. Si uterque malâ fide processerit, certissimum est, inquit *Sanch.* l. 2. d. 42. n. 8. neutrum

posse petere aut reddere debitum, quia non est possessio pro Matrimonio, sed pro sexto præcepto copulam inter eos prohibente, nec alterutro favet possessio Juris pro petendo debito, cùm possessio Juris inchoari non possit cum mala fide. Quòd si eorum tantùm unus malâ fide contraxerit, hic non potest petere debitum ob rationem jam datam.

§. 3. *Pignat.* tom. 4. consult. 189. à n. 3. putat bonam fidem hìc esse ampliùs non posse, si contrahatur absque certitudine mortis alterius conjugis, quia Jura prohibentia sunt clara, & ignorantia Juris clari non excusat. Oppositum tenent *Simanc. Gutt.* & alii, nam imprimis potest bonam fidem habere, qui nescit alterum fuisse conjugatum: deinde potest fieri, ut etiam alter ex probabilibus argumentis bonâ fide judicet priorem suum conjugem obiisse, nec sciat requisitè hoc pleniorem certitudinem: unde etiam sæpè dicitur hìc bonâ fide Matrimonium contrahi, qui inculpabiliter judicavit sibi licere etiamstante tali dubio, & in circumstantiis casûs propositi Matrimonium contrahere, tametsi universaliter sciverit, superstite altero conjuge non licere ad secundas nuptias transire: è contrà, si processerit cum dubio, formidine, aut remorsu, ne peccaret sic contrahendo, non processit bonâ, sed malâ fide. 310.

§. 4. Quamvìs bonâ fide processerit, putâritur aliqui debere nihilominus separari, nec posse vivere ùt conjuges, 1. quia nullum habetur probabile argumentum de valore secundi Matrimonii, cùm enim Cajus abierit clàm, signum est habuisse aversionem à Titia, & noluisse sciri, ubi esset, ne Titia sequeretur, vel ipse cogere- 311.

geretur ad eam redire, ergo quamvis jam emaneret ad 30. annos, imò & ad 100. inquit Pignat. n. 1. non ideo prudenter præsumi poterit obiisse, tam enim parùm prudenter potest Titia ratione illius absentiæ præsumere Cajum esse mortuum, quàm parùm Cajus, si alicubi esset, ubi de Titia nil rescire posset, præsumere posset Titiam esse mortuam. 2. Cùm Titia & Sempronius contraxerint uno circiter vel altero anno, postquam nuntiatum erat Cajum adhuc vivere, præsumi debet Cajum tum vixisse, ergo Matrimonium præsumi debet ab initio fuisse invalidum, tempore autem convalescere non potest, neque nunc licitum est de novo contrahere, cùm non habeatur certitudo de morte Caji. 3. Primum Matrimonium est in certa possessione valoris, nec probabile est illud primum Matrimonium desiisse, cùm desit omne prudens argumentum pro morte Caji, imò pro ejus vita fuerit testimonium uno anno ante initum secundum Matrimonium, ergo non est probabile, quòd secundum Matrimonium sit validum, bona autem fides contrahentium non juvat ad inchoandum vel continuandum saltem usum Matrimonii, nisi tum, quando dubium oritur, adsit saltem probabilitas de valore, si enim improbabile sit esse validum, ergo non erit probabile jus ad usum, cùm jus ad usum fundetur in valore.

312. §. 5. Si saltem unus eorum bonâ fide contraxerit, & adhibitâ diligenti inquisitione nil rescîri possit de vita vel morte Caji, possunt permanere simul, & uti conjugio, nam *Lucius III.* Cap. *Dominus*, De secundis nuptiis ait: *super Matrimoniis, quæ quidam ex vobis nondum habita ob-*

ni conjugis certitudine contraxerunt, id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjux: si verò aliquis vel aliqua id hactenus non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum; ei, quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod à se tamen noverit nullatenus exigendum: quòd si post hoc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur, unde tales adhuc tenentur ulteriùs inquirere, si sit modus rescindi de vita prioris conjugis. *Nec obstat*, quòd *Pignat.* tom. 4. consult. 189. n. 4. dicat, responsum illud *Lucii* III. cùm dicat de illis, qui *hactenus* id non servaverunt, non valere pro his temporibus eò quòd jam non possit esse bona fides, sed tantùm ita disposuisse de Matrimoniis eo tempore præteritis, *nam contrà* est, quòd ejusmodi dispositiones Juris, licèt dicantur fieri pro tali tempore, tamen secundùm Authores passim sunt regula communis etiam pro futuris temporibus, nisi aliud expressè dicatur, posse autem etiam jam esse bonam fidem, dixi n. 310. Ex dictis

§. 6. Sequitur 1. quòd in dubio de morte 313.
alterius conjugis, etiam ubi unus malâ fide processit, non necessariò debeat dissolvi Matrimonium, sed quòd ille, qui bonâ fide processit, sit in possessione juris, ut etiam petat debitum, & consequenter alter sit in obligatione, ut reddat, & consequenter, quòd possessio juris ad usum secundi Matrimonii possit esse, quamvis sit certa possessio valoris pro primo Matrimonio, & non sit certum sed dubium, quòd illud primum Matrimonium desierit. 2. Multò magis, si utrque bonâ fide processerit, erit possessio juris

pro utroque ad petendum & reddendum debi-
tum. 3. Possessio juris pro licito usu Matrimo-
nii non necessariò fundatur in positiva probabi-
litate de valore, nam Cap. *Dominus*, dicitur
mansisse dubium de morte prioris mariti, unde
gratis dicitur, quòd bona fides in hac materia
non juvet, nisi ubi est talis positiva probabili-
tas pro valore, nam jus ad usum hìc fundatur in
secundo Matrimonio bonâ fide inito & existi-
mato valere.

314. §. 7. Ad rationes in oppositum allatas pate
responsio, nam est latum discrimen inter Matri-
monium contrahendum, quod ante habitam
certitudinem de morte prioris conjugis illicitè
contrahitur, utì patet ex Cap. *Dominus*. Et quam-
vìs primum Matrimonium sit in certa possessio-
ne valoris, & nullum sit positivum probabile
argumentum pro valore secundi, est tamen pro
illo secundo bonâ fide inito, & tamdiu conti-
nuato, possessio, quantùm est necesse in ordine
ad licitum ejus usum.

315. *Q. 50. An usus Matrimonii ex metu gravissimæ mo-
famiæ vel mortis sit licitus conjugi, qui scienter, vel sa-
tem ignoranter contraxerit Matrimonium cum impe-
mento dirimente, quod tam citò removere non pote-*
R. Affirmant *Magister, Hugo à S. Victore*, Hostien.
Idem dixerunt *Henriq.* & alii, saltem tum, si Judex
compellat ad reddendum debitum, quia tunc
videtur tolli impedimentum: sed oppositum
est certum, utì tenent reliqui cum *Aversa* q. 11.
3. Et ratio est, quia cùm Matrimonium sit
nullum, copula certò erit fornicaria; nec igno-
rantia impedimenti, aut metus mortis, qui
tunc est, eum possunt reddere habilem ad con-
trahendum, utì constabit ex dicendis n. 52[illegible]
Nec Judex
Q. 51.
ferre fœm
1. q. 7.
§. 2. Si c
eruchus, c
n. 16. Gob. n
ad actum co
ad illi redde
fe esse sterile
ne sit conc
servit illi ad
tatis secunda
est, quòd no
potium tene
remat veru
generationi,
num. 789.
§. 3. Qua
ne impotent
est tentare co
est, etiam ad
manet, &
manter effu
n. 10. n. 591.
tentare copul
tando dubi
mente vel sub
n. 787.

Nec Judex dispensat, sed tantùm ex errore sibi invincibili supponit abesse impedimentum.

Q. 51. *An steriles, item illi, qui post Matrimo-* 316.
nium facti sunt eunuchi aut impotentes licitè tenent usum Matrimonii, tangant se &c. R. §. 1. Quoad steriles, affirmat cum communi *Busenb.* quia capaces sunt copulæ seminalis, & per accidens est, quòd non sequatur generatio. Et idem de senibus decrepitis dicam n. 791. Potéstque de sterilitate fœminarum videri *Zacchias* l. 3. tit. 1. q. 7.

§. 2. Si quis post Matrimoninm sit factus 317.
eunuchus, docent *Tolet. Perez, Sanch.* l. 7. d. 102. n. 16. *Gob.* n. 606. *Krim.* n. 1280. & alii licitum esse illi reddere & petere debitum, quia jus habet ad actum conjugalem, utì & tum, quando scit se esse sterilem, aut uxorem ita gravidam, ut non sit conceptura, copula autem illa adhuc servit illi ad remedium concupiscentiæ, qui est finis secundarius Matrimonii, & per accidens est, quòd non emittat semen prolificum. Oppositum tenent *Ledesm. & Dicast.* quia cùm non emittat verum semen, copula illa non est apta generationi, ergo illicita, secundùm dicenda num. 789.

§. 3. Quando post Matrimonium superve- 318.
nit impotentia seminandi intra vas, illicitum est tentare copulam, si autem sit spes, licitum est, etiam ad quoscunque annos, quamdiu spes manet, & quamvis semen per accidens communiter effundatur, *Sanch.* l. 9. d. 17. à n. 18. *Gob.* n. 10. n. 591. *Spor.* num. 122. Esse autem licitum tentare copulam, etiam usque ad triennium, quando dubium est de impotentia vel antecedente vel subsecuta post Matrimonium, dicetur n. 787.

319. §. 4. Si alterutri conjugi superveniat imp
tentia sine spe copulæ, putant *Sanch.* l. 9. d. 1
21. & *Aversˢ.* q. 21. s. 8. licere illis tactus, sed q
tenendum sit colligetur ex dicendis à nu. 3
est enim duplex sententia satis probabilis
ca hoc.

320. *Q.* 52. *An sint aliqua tempora, quibus actus*
jugalis specialiter sit illicitus. R. Colligetur ex
§. 1. Specialiter prohiberi die, quo conjug
benedictionem Matrimonii susceperunt, vide
tur asserere aliqua Concilia particularia
Rayn. in Heter. tom. 16. s. 1. pu. 14. n. 35.
reverentia videtur exigere, ut quo die corp
benedicta sunt, non dehonestentur eo actu. C
positum probabiliùs tenet cum communi R
actus enim ille est honestus, & potest esse me
torius: benedictio autem physicè transiit,
sicut moraliter tantùm existens cras non imp
diet illum usum, ita nec hodie.

321. §. 2. Per se loquendo licitum esse die C
munionis habere usum Matrimonii, dictum
l. 6. p. 1. n. 550. R. 1. Et ea, quæ can. 1. &
causâ 33. q. 4. referuntur ex *S. Hiero.* de ab
nendo die Communionis; ex *S. Aug. S. Th.* in
pl. q. 64. a. 5. aliisque apud *Tiraq.* ad l. 15.
nub. à n. 112. de abstinendo diebus festor
processionum; ex *S. Ambr.* diebus jejunior
&c. *Scot. Navar. Henriq. Sanch. Con.* aliique plur
cum *Aversˢ.* q. 21. s. 6. dicunt esse consilii, & ca
quæ *sub forma prohibitionis dissuadeantur*, uti in
mili notat *Glossa* ad Cap. *Ad ejus.* 4. dist. 5. vel
cendum est per accidens ideo peccari, si pi
debita per hoc impediatur. v. *Rayn.* num.
in fine.

322. §. 3. Tempore fluxûs, qui omni mense

riter accidit fœminis, illicitam esse copulam, docent *S. Th. Gabr. Turrecr.* & alii, nam Cap. fin. est. 5. dicitur: *cùm in consuetis menstruis detinentur mulieres, viris suis miscere prohibentur.* Et id proberi sub mortali, tenent *Scot. S. Bonav. Rosell.* Sub veniali, *S. Anton. Caj. Sot. Bonac.* quia teste *Boudevv.* p. 2. q. 15. est periculum aliquod infectionis viri & prolis monstrosæ gignendæ. Attamen occurrente justâ causâ, v. g. ab periculum incontinentiæ, nullum, per se loquendo, esse peccatum, docent *Nav. Sanch. Pont. Côn.* & alii cum *Avers.* q. 21. s. 6. nam suprà Cap. fin. tantùm refertur prohibitio antiquæ legis, quæ nunc non obligat, periculum autem infectionis vel monstrositatis rarum est. Et huic proli simpliciter melius est esse, quàm non esse. Imò *Lud. Guyon* in variis lection. l. 3. c. 22. fusè contendit sanguinem menstruatum nihil maligni habere: Deum autem prohibuisse coitum cum menstruata, eò quòd sanguis menstruus nimium crudus & frigidus, esset in matrice impediturus generationem. Suadendum tamen omnino est exspectari post menstrua, quod tempus Medici notant esse aptissimum generationi, eo expurgatum & reclusum uterum, ideóque difficulter concipientibus suadent tum coitum.

§. 4. Quando alteruter conjux laborat gonorrhœâ, id est, profluvio seminis, quod effluit involuntariè & sine ulla imaginatione, soletque in mulieribus esse fluor albus, tunc tenentur abstinere, quia sunt in proximo periculo tabis & mortis, nisi sistant profluvium, ergo peccant magis irritando, *Boudevv.* suprà. Si tamen morbus diu duraret, & esset proximum periculum incontinentiæ, præstaret mederi animæ quàm 323.

corpori: quod magis admittit *Sanch.* n. 9. si v
fluxum seminis patiatur.

324. §. 5. Quamvis absit periculum abortûs, qu
communiter abest, tamen copulam esse illic
tam, quando mulier est gravi... videntur d
cere SS. *Ambr. Aug. Isid.* apud *Sanch.* l. 9. d. 21. n.
& apud *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. pu. 14 n
40. speciatim S. *Hieron.* relatus Cap. *Origo.* 5. ca
sa 32. q. 4. Attamen non esse mortale doc
S. *Th. Alb. M.* & Doctores omnes, teste *Sanch.* n.
Esse autem veniale, tenent plerique, sed *Sanch.*
6. & *Aversf.* q. 2. f. 6. concludunt cum aliis, per
loquendo, nequidem veniale esse, quia Mat
monium etiam est in remedium concupisc
tiæ, cùm autem uxores magnâ temporis pa
gravidæ sint, nimis periculosum esset sub p
cato obligari tanto tempore abstinere.

325. §. 6. Statim post partum coire, antequ
mulier physicè purgata sit, putant aliqui co
Boudevv. suprà esse mortale, quia vel non conc
piet, sed solvetur vis retentrix omnis cum g
vissimo periculo uxoris, vel concipiet, & co
strictus uterus pessimos humeros continebi
erupturos in gravissima incommoda. Alii d
cunt esse veniale tantùm, quia non credunt fa
esse tanta incommoda: *Sanch.* n. 11. & alii co
Aversf. q. 21. f. 6. concludunt, si nullum mal
immineat grave incommodum, nullum
peccatum, quod enim communiter additur
Cap. fin. dist. 5. *Nisi purgationis tempus prius n
fierit, mulieres viris suis non debent admiscere*; id co
filii esse notant *Aversf.* & alii. Attamen plane
suadendum est, & credendum Medicis in
arte peritis, quòd inde eveniant incommo
uxori.

§.

§. 7. Dum mulier lactat, copulam sub mortali illicitam putârunt aliqui, sed etiam tum li- 326.
citam esse, habet communis cum *Sanch.* n. 15. Pont. *Averf.* suprà, nisi per hoc redderetur impotens lactare, nec posset aliter nutrire prolem, nam quod habetur Cap. *Ad ejus* 4. dist. 5. ut abstineant à concubitu mulieris, quamdiu lactat, censendum est esse consilii, hinc *Glossa* ibidem etiam notat aliquos exponere, quòd talia sub forma prohibitionis dissuadeantur. Attamen quia plures Medici dicunt lac per hoc fieri perniciosum proli, meritò dissuadetur; & ideo etiam Nobiles, qui petunt nutrices pro prolibus suis, solent quærere viduas, aut si admittant uxoratas, monere solent, ut abstineant à commerciis maritorum.

§. 8. Notat *Sanch.* l. 9. d. 24. n. 4. statim post 327.
prandium habere copulam, nocere valetudini, nimiumque Medicus virum in phthisin incidisse, qui solitus erat post prandium convenire uxorem: quod si ita est, utì illicitum est sibi accersere morbum lethalem, ita & habere usum conjugalem, qui talis morbi sit causa.

Q. 53. Quid præterea sit addendum circa peccata con- 328.
jugum. R. De his multa habet *Busenb.* relatus l. 3. p. 1. n. 708. & præter hucusque dicta adde sequentia.

§. 1. An peccet ille, qui cum constituto in peccato contrahit Matrimonium, dixi l. 6. p. 1. n. 147. Qui autem Matrimonium contrahit in statu peccati mortalis, peccat duplici novo mortali, uno, quia indignus ministrat hoc Sacramentum, altero, quia indignus suscipit, utì explicavi l. 6. p. 1. n. 93. & p. 2. n. 1119. quidquid contradicant *Rayn.* in Heter. tom. 16. s. 1. p. 14.

n. 4. aliique cum *Aversa* q. 2. s. 2. Quod valet, quamvis per procuratorem, litteras vel nuntium contraheret. An verò ille, qui scienter contrahit Matrimonium invalidè, v. g. propter impedimentum dirimens, peccet peccato sacrilegii vel alterius speciei, dicam n. 532. Quamvis autem fideles adulteri committant irreverentiam in Sacramentum, tamen l. 6. p. 2. n. 1120. dixi hoc peccatum propriè non esse sacrilegium, & satisfacere confitentem, si accusetur de adulterio. Venialiter tantùm peccare conjuges, si ob solam voluptatem habeant actum conjugalem, dixi n. 295.

329. §. 2. Peccat mortaliter coniux, qui in actu conjugali cum sua, vel desiderat aliam, vel etiam tantùm imaginatur, morosè se delectando in alia quasi præsente & carnaliter dilecta: si autem imaginatio & delectatio versetur circa aliam personam, non ùt carnaliter dilectam, id est, sine ullo affectu turpi, sed solùm ùt naturaliter delectantem ob naturalem pulchritudinem aut formam amabilem, idque ob honestum finem sese provocandi, aut ut proles formosior concipiatur, per se loquendo nullum saltem mortale peccatum agnoscit *Sanch.* l. 9. d. 17. n. 6. etsi meritò fateatur rem esse plenam periculi, nec facilè permittendum & cautissimè consulendum, potiùs enim permittendæ sunt imagines, attamen non sacræ, nam has adhibere foret gravis irreverentia. Videri debent dicta l. 6. p. 2. n. 1052.

230. §. 3. Ex dictis l. 6. p. 2. à n. 1053. certum est committi adulterium, si conjux etiam consentiente suo conjuge peccet cum tertio. Ibidem dixi à n. 1055. si conjugatus peccet cum con-

gra-

gata, esse duplex adulterium. Item si vir etiam cum propria uxore exerceat sodomiam &c. contrahi novam speciem explicandam in confessione. Quandonam autem peccetur per copulam conjugalem in loco sacro factam, dixi ibid. n. 1071. potestque videri *Sanch.* l. 9. d. 15.

§. 4. *Arr.* De pecc. d. 47. n. 16. quamvis dicat oppositum esse probabilius, tamen putat valde probabile esse, quòd conjugato licita sit delectatio morosa de cogitata copula etiam cum aliena: sed tenendum est oppositum ex jam dictis, maximè cùm copula cum aliena sit objectum etiam respectu talis conjugati intrinsecè malum. V. dicta l. 5. n. 82. 331.

§. 5. Quamvis *Sanch.* d. 16. aliique multi cum *Aversa.* q. 21. s. 5. dicant non esse mortale, si conjuges non servent situm vel naturalem modum coëundi, v. g. si vir cognoscat mulierem à tergo, si vir sit succubus & mulier incuba, tamen alii gravissimi Authores dicunt istos duos modos esse mortalia, tum quia videntur graviter repugnare naturali honestati, tum etiam, quia communiter erit periculum dispergendi seminis: saltem fatetur *Sanch.* esse grave veniale, ideóque conjuges ita coëuntes esse graviter increpandos. An autem sit obligatio reddendi debitum conjugi sic petenti, dicam n. 356. Hoc notat *Boudevv.* p. 2. q. 15. & alii, si coitus fiat fundo vel ex latere, rariùs esse periculum effundendi seminis, eò quòd non tam per influxum recipiatur in uterum, quàm per attractionem matricis, quæ se protrudat antrorsum, & sæpe avidiùs attrahat, quando est situs alius coëuntibus magis placens, unde si adsit aliqua justa causa, dicunt fieri posse sine ullo peccato, ideó- 332.

que sterilibus quandoque suaderi à Medicis.

333. §. 6. Si conjuges habeant ordinariam commixtionem corporum, sed studiosè contineant semen, *Silv.* & alii putant peccare, sed *Sanch. Dian.* & alii cum *Gob.* tr. 10. n. 592. *Avers.* q. 21. s. 5. dicunt, si ab utroque absit periculum effundendi seminis, hoc se habere tanquam merum tactum, de quo postea dicetur.

334. §. 7. Si viro in copula seminante uxor studiosè contineat semen suum, *S. Anton. Cajet. Paludan. Henriq. Bonac.* & alii cum *Avers.* suprà dicunt peccare mortaliter, quia semen mulieris vel requiritur ad generationem, vel saltem est utilissimum: Sed dubitant alii saltem de mortali, & *Gob.* suprà negat esse mortale, dummodo per hoc non intendat impedire generationem, nam sententia satis communis est, semen uxoris non esse necessarium, neque statim mortale est omittere aliquid, quod ad generationem magis conduceret.

335. §. 8. Docent *Zanard. Bonac.* q. 4. p. 6. n. 17. *Dicast.* d. 9. n. 9. *Homob. Sanch. Less.* aliique, quos referunt *Mendo* diss. 5. q. 18. & *Dian.* p. 2. tr. 17. R. 38. fœminam post copulam conjugalem, quam ipsa non consummaverat, posse per tactus seipsam provocare, ut seminet: addit *Bonac.* etiam in eo casu licere viro eam provocare per tactus in uxore, ut semen emittat, quia hoc est copulam consummare, semen enim mulieris multùm conducit saltem ad meliorem formationem fœtûs: Oppositum meliùs tenent *Tenda, Dian. Castrop. Mendo* suprà, *Burgh.* cent. 2. q. 46. qui addit, in operibus *Sanch.* contrariam opinionem deletam esse l. 9. d. 17. n. 9. & 10. *Lessium* quoque ita habere solùm in editione Po-

risien-

risiensi, non Antvverpiensi, *Baucii* sententiam cœpisse malè olere apud *S. Congreg.* Indicis: Ratio est, tum quia seminatio mulieris non est necessaria ad generationem, tum etiam, quia fieret ob voluptatem post completum actum generationis, ergo esset mortaliter illicita. *Antecedens probatur*, quia si necdum censetur generatio completa, ergo soluta, quæ post copulam cum adolescente se ita provocaret & seminaret, non peccaret peccato distincto à copula, quod dicere non audent contrariæ sententiæ authores.

§. 9. Peccat mortaliter uxor, si post copulam habeat talem motum vel situm corporis, ex quo scit oriri, ut semen è matrice effluat, *Sanch.* l. 9. d. 10. n. 3. An autem unquam liceat procurare expulsionem fœtûs saltem inanimati, dictum est l. 3. p. 1. à n. 823. Et rectè docent *Laym.* & *Gob.* t. 10. n. 618. nunquam esse licitum sumere pharmacum ad impediendam conceptionem prolis, etiamsi tantùm ideo sumeretur, ut uxor posset marito reddere debitum. 336.

§. 10. *Nav. Silv. Lop. Cordub. Sa, Rodriq. Vega* & alii, ad quos inclinat *Pont.* putant mortaliter peccare conjugem, si quando non est occasio vel voluntas habendæ copulæ cum sua conjuge, morosè delectetur de hac copula habita vel habenda, 1. quia venerea delectatio non est illi licita, nisi in ordine ad copulam, quam tum habere non vult, vel non potest. 2. Quia tendit ad effusionem seminis extra vas. 3. Quia ob similes causas etiam illicitum est conjugi seipsum delectare in tactibus proprii corporis, uti n. 339. dicetur. E contrà non esse mortale probabiliùs tenent S. Th. S. *Anton. Gers. Caj. Med. Suar.* De pecc. d. 5. s. 7. n. 9. *Vasq. Laym. Sanch.* & alii plurimi cum 337.

cum *Dian.* p. 3. f. 4. R. 224. quia actus & delectatio sunt ejusdem rationis, ergo cùm actus sit ex se licitus, & de objecto secundùm se tali conjugi licito, quamvis tum non sit illi possibile, non ideo delectatio erit graviter illicita, maximè cùm non adsit periculum effundendi seminis, uti supponitur. Nec simile est de tactibus proprii corporis, utì intelligetur ex dicendis n. 339. Et quamvis *Dian.* p. 2. tr. 17. R. 36. dicat ejusmodi delectationem morosam esse conjugi licitam, tamen multi cum *Averf.* q. 21. f. 8. dicunt esse veniale, vel ob inordinationem aliam, vel saltem ob defectum justi finis.

338. §. 11. Conjux, qui ante vel in Matrimonio castitatem vovit, peccat, si incipiat tactus secum vel cum conjuge; item, si delectetur de copula licitè habita vel habenda, quia hæc sunt vel initium copulæ, vel saltem contra votum, *Castrop. Averf.* §. *Sextò*. Docent tamen *Castrop. Dian.* p. 3. tr. 4. R. 224. & alii apud *Mendo* n. 150. delectationem de copula cum sua per accidens tantùm illicita, v. g. ob periculum abortûs, vel ob affinitatem, quæ supervenit, licere conjugi, quia talis delectatio videtur de se pertinere ad hoc conjugium: sed videtur loquendum secundùm jam dicenda.

339. §. 12. *Sanch. Busenb.* & alii apud *Mendo* n. 150. negant esse mortale, si conjux nolens coire, sese ipsum tangat propter voluptatem, absque periculo pollutionis. E contrà S. *Anton. Silv. Nav. Vasq. Salas, Sancius, Armill. Dian.* p. 3. tr. 4. R. 215. *Averf.* q. 21. f. 8. §. *Tertiò*, dicunt esse mortale, quia conjux non habet jus sic utendi corpore in ordine ad voluptatem secum excluso altero conjuge explendam, sed tantùm habet jus in ordine ad copu-

copulam, vel saltem communicando cum conjuge, ergo hic actus non excusatur per conjugium, ergo manet de se mortaliter malus, sicuti esset extra conjugium, & sicuti corporis, ita illorum membrorum & spirituum usus non videtur esse licitus conjugi in præjudicium Matrimonii & alterius conjugis, ad quem ejusmodi tactus non referuntur, sed potiùs ex natura sua proximè & vehementer tendunt ad effusionem seminis extra vas.

§. 13. Ex dictis inferunt multi, hoc solùm videri esse licitum conjugibus, quod referri potest ad actum conjugalem, si enim eò referri non possit, putant ab omni peccato per conjugium non excusari, quamvis à mortali sæpe videatur excusari posse: Hoc autem solum dicunt referri posse ad actum conjugii, quod ad illum de proximo habendum aliquo modo conducit, uti conducunt ostensio amoris mutui, dispositio naturæ ad actum conjugalem. Et ideo *Tam.* De pecc. d. 4. q. 8. n. 140. *Herinck* De pecc. d. 7. n. 36. alique dicunt tales tactus vel delectationes extra occasionem copulæ esse saltem venialia defectu justi finis, qui si absit, fatetur etiam *Sanch.* l. 9. d. 44. n. 21. esse venialia. 340.

§. 14. Huc pertinet, quòd *Taberna* p. 2. tr. 1. c. 5. §. 1. q. 5. resol. 1. docuit: nempe, si actus conjugalis sit illicitus conjugibus ob aliquam circumstantiam extrinsecam, v. g. ab morbum, periculum abortûs, quamvis alii actus venerei tam exerciti sint veniales, dum illis deest debitus finis, tamen non ideo præcisè esse illis mortaliter illicitos. Et idem dicendum putavit in casu impotentiæ supervenientis Matrimonio. Hanc propositionem damnavit quidem Epi- 341.

scopus

scopus Atrebatensis 5. Maji 1703. attamen eam etiam docent *Cajet. Sotus, Lopez, Tolet. Medin. Ochag. Rodriq. Zanard. Angel. Ledesm. Angles, Fagund. Victor. Marchant. Graff. Rosell. Bonac. Sylvius, Wiggers, Monigart, Mastr. Alvar. Vivald. Sanch. Hurt. Con. Averf. Bass. Fill. Dicast. Spor. Loth, Kellis. Herincx, Salmant. Dian.* quos omnes & alios plures adductis locis refert *Vindex Tabernæ* in Collectaneis pag. 47., dicuntque multi ex his auctoribus, si actus tales sint in conjugibus semper peccata mortalia, Matrimonium fore proximam ac perpetuam occasionem damnationis æternæ, ideoque conjugibus illicitam fore omnem societatem conjugalem, utpote afferentem periculum proximum ejusmodi actuum, consequenter illos nunquam absolvi posse, cùm occasiones illas proximas non sint parati deserere: atque ex dictis colligitur omnino probabile esse actus tales in conjugibus de se non esse mortaliter malos.

Obji. Status Matrimonii illos tantùm actus cohonestat, qui hìc & nunc censeri possunt usus conjugii, sed talis tactus vel delectatio non potest censeri usus conjugii, cùm ad eum, utpote hìc & nunc impossibilem ordinari non possit, ergo. R. n. maj. alioqui nec licerent illis ulla oscula vel aspectus, nisi actu cogitarent coitu, ergo omnino probabile est statum Matrimonii etiam cohonestare tales actus, quamvis non sint primarius usus Matrimonii, cùm sint saltem secundarius. Et etiam probabiliter dicit *Averf.* q. 21. s. 8. ejusmodi tactus de se reipsa ordinari ad copulam, non quasi non liceant, nisi inter eos, qui volunt & possunt habere copulam, sed quia non licent, nisi inter eos, quibus est licita copula, etiamsi habere nolint, aut hìc & nunc habere non possint.

§. 17.

§. 15. Si ob delictum vel impedimentum conjugi in pœnam prohibitum sit petere debitum, putant *Sanch.* & *Dian.* licitè petere tactus, quia pœna talis non debet extendi. Sed contradicit *Averſ.* ſ. 5. putans in ejuſmodi diſpoſitionibus cum copula ſimul intelligi tactus de ſe ad copulam ordinatos. 342.

§. 16. Si ad tactus inter conjuges prævidea- 343.
tur ſecutura pollutio, Doctores omnes, teſte *Sanch.* l. 9. d. 45. num. 33. dicunt eſſe mortale: atque idem eſt de oſculis ejuſmodi pollutiones cauſantibus. Putant quidem *Sanch. Fill. Zamel.* apud *Dian.* p. 3. n. 4. R. 217. conjuges per tales tactus & oſcula non peccare mortaliter in his caſibus; imprimis, ſi pollutio accidat patrenti tactum vel oſculum, deinde etiam petenti, ſi intendat copulam, & interim priùs earumque pollutio, denique etiam, quando fit ad excitandum aut conſervandum amorem; rationem dant, quia ſic dant operam rei licitæ, & pollutio ſequitur præter intentionem Sed ſententiam illam meritò rejicit *Averſ.* §. *Verum.* cùm enim illæ actiones ſint in materia venerea, & per ſe vehementer tendant ad effuſionem ſeminis, ſi quis eas velit prævidens ſecuturam pollutionem, cenſetur etiam velle ipſam pollutionem.

§. 17. Si conjuges per aſpectus exponant ſe 344.
periculo diſtillationis, *Medin. Curiel, Zumel, Vermej, Villal. Sanch.* l. 9. d. 45. n. 41. *Dian.* p. 3. tr. 4. R. 226. dicunt non eſſe mortale, quia humor iſte non eſt ſemen, & delectatio illa honeſtatur per conjugium, poteſtque ordinari ad copulam: ſed oppoſitum eſt probabilius, nam cenſetur prævidi diſtillatio, quam intendere eſt mortale, cum effundatur ſemen inchoatum, & reipſa talis

lis distillatio sit inchoata pollutio, utì fatetur *Sanch.* n. 31.

345. §. 18. Si conjugati perficent verenda circa vas præpostерum absque periculo pollutionis docent AA. 5. apud *Mendo*, n. 127. non esse mortale, qui consequenter dicunt, utì refert *Mendo* n. 141. si vir inciperet aut tentaret copulam in vase præpostero absque periculo pollutionis, & absque animo consummandi eam sodomitice, non esse mortale, quia sunt meri tactus, qui inter conjuges non sunt mortalia; item, si absit periculum pollutionis, putant multi apud eundem *Mendo* n. 135. non esse mortale, si conjux membrum virile immittat in os uxoris, quia etiam hic est merus tactus, quem à culpa mortali videtur excusare status: sed primum esse mortale etiam in conjugibus docent *Sanch.* l. 9. d. 17. n. 5. *Fagund. Castrop. Mendo* n. 128. & alii, quia graviter repugnat honestati naturali, & per se non tendit, nisi ad copulam illicitam. Secundum autem dicit *Mendo* n. 137. etiam esse mortale, quia illa immissio in os est actio inchoativa copulæ, hanc autem inchoare in vase indebito est mortale. Et in praxi semper resolvendum est pro his sententiis rigidioribus, ne usus Matrimonii declinet tandem in abusus plùs quàm bestiales.

346. §. 19. Docent *Fill. Dian.* p. 3. tr. 4. R. 22. *Mendo* n. 134. & alii, oscula verendorum in conjugibus excusari à mortali: sed *Palud. Silv. Rodrig.* meritò contradicunt, eò quòd hoc videatur notabiliter repugnare honestati naturali, utì alia, de quibus dixi l. 6. p. 2. n. 1038.

347. §. 20. Si conjux consentiente conjuge abrumpat cœptam copulam, dummodo absit

utroque periculum pollutionis, *Sanch.* l. 9. d. 19. n. 3. *Laym.* & *Dian.* R. 227. dicunt non esse mortale, esse tamen veniale, si fiat sine causa, & addit *Sanch.* frequenter esse mortale ob periculum dispergendi ab alterutro seminis.

§. 21. Gravius est, si conjugata cognoscat duos solutos, quàm si conjugatus duas solutas, 1. quia ordinariè impeditur generatio ex confusione duplicis seminis. 2. Quia vergit in præjudicium prolis, cùm sit incertum, cui sit assignanda. 3. Quia majora sequuntur incommoda, v. g. ratione alimentationis vel hæreditatis, quæ si præberetur simul spurio, fit injuria legitimis, &c. *Fill. Bonac.* q. 4. pu. 15. n. 4. 348.

§. 22. Ad evitanda multa peccata juvabit, si 348.
vir consideret illa, quæ notat *Petr. Greg. Tholosanus* in Syntaxi artis mirabilis l. 23. c. 3. nempe 1. meminerit uxorem suam sibi sociam à Deo datam, ut non viliùs, ùt ancillam habeat, non magnificentiùs ùt dominam, siquidem ex latere, non capite facta. 2. Servet uterque tori fidem. 3. Sit uxori & liberis vivendi exemplum. 4. Nunquam metum incutiat uxori sine verecundia & aliqua reverentia, peccata modica ignoscendo, nam pati sine verecundia ad meretrices pertinet, & metus cum odio tyrannum potiùs in domo, quàm maritum facit. 5. Ea præsens vir faciat & dicat, quæ eodem absente uxorem moneant multò sibi commodiorem virum præsentem absente. 6. Tria semper abfugiat ab uxore maritus, thesaurum vel ejus finem, Veneris postremæ impotentiam, consilia earum non domesticarum. Bene dixit *Inn. III.* Papa de contemptu mundi l. 1. c. 6. tria sunt, quæ non sinunt hominem in domo permanere,

fumus & ſtillicidium & mala uxor. *Ennius* eas ferè fœminas ait incolumi pudicitiâ eſſe, quæ ſtatâ, id eſt, mediâ quâdam formâ eſſent, *Aulus Gellius* in noct. Atticis. l. 5. c. 11.

Quandonam peccet uxor, ſi in neceſſitate non ſubveniat conjugi, colligitur ex dictis l. 3. p. 1. à n. 719. & 731. An vir peccet percutiendo uxorem, dixi ibid. n. 734. Quandonam peccet conjux uſurpando vel malè utendo bonis alterius conjugis, aut etiam communibus, quæ vel ad Matrimonium contulerunt, vel in eo acquiſiverunt, dixi ibid. à num. 1017. Plura circa uſum licitum aut illicitum Matrimonii addentur à n. 352. 391. ubi plura addentur de redditione & petitione debiti.

350. *Q. 54. Quid addendum ſit circa peccata viduarum.* R. §. 1. Viduis illicita eſt delectatio venerea, aut etiam ſenſibilis de copula præterita, ad eum modum, quo n. 151. dixi, ſponſis illicitam eſſe delectationem in copula futura. Et ratio eſt eadem, quia actualis copula eſt illis nunc illicita, ergo etiam delectatio venerea vel ſenſibilis in illa intentionaliter præſente, cùm hæc delectatio ſit non tantùm de objecto illis nunc illicito, ſed etiam per commotiones venereas naturaliter concomitantes ſit quædam inchoatio copulæ actualis, quæ viduis illicita eſt, *Nav. Suar.* De peccatis d. 5. ſ. 7. n. 12. *Vaſq. Sanch.* l. 9. d. 47. n. *Spor.* n. 42.

§. 2. Si in viduis ſit tantùm rationalis approbatio copulæ habitæ, vel rationalis complacentia, ſive gaudium de aliquo honeſto effectu ex illa ſecuto, v. g. de tali prole genita, nullum eſt peccatum, non enim tenentur reprobare vel deteſtari tales cauſas licitè poſitas, aut effectus bo-

bonos ex iis secutos : neque hi actus manentes in superiore parte animæ, per se loquendo, solent commovere spiritus venereos, aut ad copulam tendere. *Dixi*, si &c. nam licèt talis delectatio rationalis, quæ consistit in tali volitione approbativa absolutè possit esse sine delectatione sensitiva, tamen homini ad delectationes venereas prono etiam tales cogitationes vel delectationes rationales plerumque periculosæ erunt, utì notant Auctores cum *Gob.* tr. 10. num. 675.

ARTICULUS II. 351.

An actus conjugalis sit præceptus & debitus.

RESP. I. Etsi conjuges nullâ lege obligentur» ad usum Matrimonii, tenentur tamen per» se ex justitia sibi reddere debitum, si alter ab al-» tero expresè vel tacitè, verecundiâ scilicet ob-» stante, petat. Ratio prioris est, quia non tenen-» tur uti suo jure. Ratio posterioris sequitur ex» natura contractûs mutui, S. *Tho. in 4. d. 32. q. 1. a.* » 2. &c. *communiter* ex 1. *Cor.* 7. *Unde resolves.* »

I. Neuter tenetur, per se loquendo, ad peten-» dum debitum, etsi per accidens aliquando te-» neatur, vel ex charitate, v. g. ad avertendum» periculum incontinentiæ imminens conjugi,» *Perez d.* 50. *s.* 2. *num.* 4. & 5. vel ex justitia legali,» eò quòd salus publica periclitetur, nisi proles» nascatur. »

II. Conjuges tenentur ad cohabitationem,» nec potest alter ab altero invito diutiùs abesse,» sine necessitate: quia hæc obligatio sequitur ex» obligatione reddendi debitum; *Sanch. l.* 9. *d.* 4.» *Lon. d.* 34. *d.* 2. *n.* 19. *Perez n.* 3. »

» III. Peccat mortaliter, qui conjugi seriò &
»instanter petenti debitum negat, quia est re
»gravis, & debetur ex justitia: intellige, nisi pe-
»tens precibus, aut aliâ ratione honestâ averti
»possit, & petitio non sit immoderata, (namsi
»sæpè petenti semel vel bis negetur, citra pericu-
»lum incontinentiæ, videtur esse tantùm venia-
»le, ob levitatem materiæ; & aliquando, si in-
»mis immoderatè & justo sæpius petat, nullum,
»secundùm *Perez s. 4.*) nec sit alia justa causa ne-
»gandi, *Bon. q. 4. p. 1.* ex *Sanch. Fill. &c.* justam au-
»autem (secluso periculo incontinentiæ utrius-
»que) esse censet *Perez n. 6.* si plures nascantur
»filii, quàm possint alere.

» IV. Peccat graviter vir vel mulier, si se im-
»potentem reddat, etiam mediis aliàs licitis, v.g.
»jejuniis, &c. invitâ comparte; imò si aliter non
»possit reddere debitum, licitè non observat je-
»junia Ecclesiæ, sicut & uxor, si notabiliter ins-
»deformior, *Bon. l. c. Sanch. d. 3. n. 11. Regin. Ka-*
»*Fill. n. 306. &c. Perez s. 2.*

» V. Conjux tenetur reddere debitum, quan-
»vis illicitè petenti, si redditio hìc & nunc non
»sit illicita, v.g. petenti voluptatis causâ, vel lige-
»to castitatis voto, vel die festo, &c. *Vid. Sanch. d.*
»*6. Pont. l. 9. cap. 3. Kon. dub. 6. Perez s. 5.* quia ma-
»litia alterius non dat illi jus negandi, quo-
»suum est. Non tamen tenetur reddere petenti
»sine gravi causa, modo innaturali, vel loco pu-
»blico, vel sacro, &c.

» VI. Non tenetur reddere, 1. si alter alte-
»debitum remiserit, v. g. si consensu mutuo vo-
»verint castitatem, vel authoritate publicâ cele-
»brârint divortium. 2. Si petens sit amens; qui
»talis non est capax usûs dominii, nec possit cum
ratio-

ratione & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen uti petere, ita & reddere licet tam ebrio, quàm amenti, nisi est periculum fœtûs enecandi, *Navar. cap. 16. Sin. Lay. l. 5. t. 10. p. 3. c. 1. n. 9.* Si alter mœchatus sit; quia frangenti fidem, fides frangitur eidem: nisi tamen ipse quoque sit adulter vel causa adulterii.

VII. Etsi is, qui Matrimonio contracto sciens prudens voluntariè cognovit consanguineam uxoris in primo vel secundo gradu, non possit petere debitum, tenetur tamen reddere. Idem est de eo, qui insciâ comparte vovit castitatem, post Matrimonium consummatum. Si tamen antè vovisset, videtur obligari ad ingressum Religionis, saltem primo bimestri. (nisi tamen Matrimonium consummaverit) imò etiam post, si uxor consentiat, de quo plura *vid. Laym. n. 10.*

Resp. II. Conjux non tenetur reddere debitum, si inde grave damnum vel periculum sibi vel proli meritò timeat, *Perez s. 4. Unde non tenentur sequentibus casibus.*

I. Si illud petat maritus morbo contagioso laborans, v. g, gallico, peste, leprâ, &c. (nisi tamen hæc ante Matrimonium fuerit cognita & non sit nimis gravis) *Bonac. q. 4. p. 1. n. 8. Perez, Sanch. d. 14. Laym. c. 1.*

II. Si petat ab uxore laborante febri vel alio morbo, cui copula noceret, *Bon. n. 4. ex Sanch. &c.* Item *Perez l. c.* aut ut quidam volunt, tempore menstrui, *Bonac. p. 3. n. 11. & p. 6. n. 10.* contra *Sanch. Hurt. Perez d. 49. s. 3.* aut cùm uxor est gravida, & ex redditione periculum abortûs (vel etiam abortûs) probabile timetur

»proli jam conceptæ. Imò tunc nec petere, nec
»reddere licitum est, ùt per se patet, ait *Laym.* n.
»7. & esse mortale, dicit *Perez* s. 3. (addens ex
»*Sanch. Kon.* & *Hurtad.* cessante periculo prolis,
»usum Matrimonii licitum esse) aut si non pos-
»sit uxor edere fœtum, nisi mortuum, *Bon.* p. 1.
»& 2. nu. 14. (*Laym.* tamen *cap.* 7. *nu.* 7. dicit eo
»casu licere reddere, imò & petere: quod *Bon.* l.
»c. concedit, si fiat ob periculum incontinentiæ)
»aut non possit edere, nisi cum præsenti pericu-
»lo vitæ, *Bonac. num.* 7. *Laym. n.* 6. Quod tamen
»ad vitandam incontinentiam, aut alia gravi er
»causa, eam posse permittere & debitum redde-
»re, insinuat *Laym. l. c.* ex *Sanch. l.* 7. *d.* 102. *n.* 13.
»Denique propter grave periculum morbi (non
»tamen propter ordinarios dolores partûs) po-
»test conjux negare debitum, etiamsi in altero
»esset periculum incontinentiæ, *Sanch. Præp. Pe-*
»*laus, Dian. p.* 6. *t.* 7. *R.* 64. & *p.* 9. *t.* 7. *R.* 4.

» III. Si alter debitum exigat innaturali mo-
»do; nisi tamen ex negatione timeantur gravio-
»ra mala, v. g. rixæ, odium, incontinentia.

» *Quæres.* An aliquando liceat impedire pro-
»lis generationem.

» *Resp.* Possunt quidem conjuges ex gravi cau-
»sa aliquid facere, ex quo per accidens sequatur
»effusio seminis, peccant tamen, si in usu Matri-
»monii, vel post usum, faciant aliquid, quo
»impediatur conceptio, aut semen concep-
»rejiciatur. Ratio prioris est, quia non impedi-
»tur generatio, ne quidem indirectè, sed tan-
»tùm permittitur, ut non fiat, quod licet ex ca-
»sa rationabili. Ratio posterioris, quia agun
»contra fidem & finem principalem Matrimo-
»nii: Unde tales non excusat paupertas in-

minen
I. Lic
si ex nat
dumm
si ex con
bi vel m
niat. V
II. P
Matrim
excitetu
cet ex Sa
Qu
co
tur auth
mò, & co
§. 1.
cat, Sanch
peccato
hæc cau
verum v
si petat c
reddere
petere.
§. 2.
parte pe
flitatis,
rum pos
Henriq. S
relatus l
quia ficu
depositu
tis non t
minen

minens aut periculum ex partu. *Unde resolves*, »

I. Licitè interrumpitur actus conjugalis, et- »
si ex naturæ concitatione secutura sit pollutio, »
dummodo sit justa causa interrumpendi, v. g. »
si ex continuatione immineat periculum mor- »
bi vel mortis ab hoste, vel aliquis alius interve- »
niat. *Vid. Perez d. 49. s. 9.* »

II. Peccat probabiliter fœmina, quæ in usu »
Matrimonii animum aliò distrahit, ne natura »
excitetur; venialiter tamen, ùt *Perez n. 7.* do- »
cet ex *Sanch.* »

ADDENDA.

Quæst. 55. *Quandonam debitum licitè reddatur conjugi illicitè petenti.* R. Hìc variè loquuntur authores, utì refert *Avers.* q. 21. s. 7. §. *Septimò*, & constabit ex jam dicendis. 352.

§. 1. Quando petens tantùm venialiter peccat, *Sanch.* l. 9. d. 6. n. 6. absolutè dicit, alterum sine peccato reddere, si aliàs esset offensurus, quia hæc causa censetur excusare cooperantem: quod verum videtur, si posset aliter licitè petere, utì si petat ob voluptatem, ad cavendam offensam reddere potest, quia posset ex alio fine honesto petere.

§. 2. Quando petere est mortale tenens se ex parte petentis, utì si petens habeat votum castitatis, vel aliud novum impedimentum, alterum posse & teneri reddere docent *Adr. S. Anton. Henriq. Sanch.* l. 5. d. 11. n. 2. *Castrop. Perez, Busenb.* relatus l. 2. n. 250. *Viva* ad prop. 9. *Inn. XI.* n. 14. quia sicuti si quis contra votum suum repetat depositum, teneor reddere, quia malitia petentis non tollit jus, quod habet ad rem aliunde 253.

suam, ita etiam hìc, cùm actus ille secundùm se sit licitus, & tantùm illicitus ex circumstantia petentis, ergo videtur retinere jus suum, secundùm Regulam de cooperatione l. 2. à num. 250. explicatam, quòd ille non peccet, qui ex justa causa cooperatur actui, quem alter ex sua tantùm culpa facit malè. E contrà nec tenetur, nec posse in tali circumstantia reddere docent *Rich. Silv. Comit. Pontius* l. 10. c. 3. *Kramer* à num. 819. & alii, quia petens hìc & nunc non potest talem actum licitè facere, & per votum vel novum impedimentum amisit usum sui juris, cum non possit habere jus ad peccandum, ergo non est licitum illi cooperari, Regula enim de cooperatione l. 2. à n. 255. & l. 6. p. 1. à n. 209. explicata tantùm dicit licitè fieri cooperationem, quando alter hìc & nunc posset modo licito ponere talem actum, cui cooperor. Et hæc secunda sententia videtur probabilior; suadet autem rectè *Averſa* q. 10. s. 4. ut ille, qui prævidet petendum, petat ipsemet, & tum poterit uterque licitè talem actum habere.

354. §. 3. Si petens per suam culpam amiserit jus petendi, quia v. g. per incestum contraxit affinitatem cum conjuge, conjux non tenetur reddere, *Sanch.* n. 8. Imò *S. Th.* aliique gravissimi AA., quos refert *Sanch.* n. 11. docent peccare innocentem, si reddat, quia, cùm justè negare possit, secundùm dicenda n. 375. si non negat, videtur non tantùm consentire in peccatum ipsius, sed etiam cum impedimento per novam affinitatem contracto, sine ulla necessitate coire, quod videtur illicitum. Oppositum tenent *Sanch.* n. 12. & *Dian.* p. 9. t. 8. R. 32. quia quamvis negare posset, tamen si reddat, per hoc non videtur formà-

formaliter cooperari peccato, vel illicitæ petitioni alterius, sed tantùm actui de se licito, ad quem jus habet, & cujus usu privari non debet ob crimen alterius, & ideo Cap. *Transmissæ*, & Cap. *Tuæ* De eo, qui cognov. consanguin. dicitur, quòd affinitas post Matrimonium contracta ei conjugi officere non debeat, qui iniquitatis particeps non fuit, officeret autem, si peccaret reddendo, & si semper teneretur primus petere. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior. *Averf.* tamen q. 17. s. 3. tenet cum secunda, si, postquam innocens monuit nocentem, ut abstineat, non possit sine gravi suo incommodo id illi persuadere: túmque verum rectè suadet, ut ipsemet innocens petat debitum, quia nocens tum poterit sine peccato reddere.

§. 4. Quando petere est mortale ob circumstantiam tenentem se ex parte ipsius actûs copulæ, uti si petatur in loco sacro, vel cum periculo pollutionis, abortûs &c. tum etiam reddere est mortale, quia tum fit formalis cooperatio ad actum de se malum, *Sanch.* n. 16. *Spor.* suprà. 355.

§. 5. Si conjux ob majorem voluptatem, quæ secundùm dicta n. 295. sit venialiter mala, petat debitum situ vel modo non consueto, *Armill. Ida. Henriq.* & alii apud *Sanch.* n. 1. dicunt, alterum conjugem non teneri reddere, tum quia non petitur modo debito & naturali, tum etiam, quia non habet jus ad peccandum, secundùm dicta n. 353. Contradicunt tamen *Pontius*, *Escob. Sanch.* l. 9. d. 16. n. 8. quia cùm secundùm dicta n. 352. licitè possit reddere, videtur tenere, si bonis verbis non possit adducere ad abstinendum, vel ad aliter coëundum, nec censebitur 356.

tur formaliter cooperari ejus peccato, quia poſſet hìc & nunc aliter licitè petere. Et ſecundùm Regulam jam datam putârunt aliqui, ſi vir nolit ſeminare niſi extra vos, uxorem non tenere quidem, attamen poſſe admittere talem imperfectam ejus copulam 1 quia habet jus ad copulam; quòd autem vir non faciat, utì deberet & poſſet, eſt ejus ſolius culpa, ad quam non cenſetur uxor, niſi materialiter cooperari, eo modo, quo petens Sacramentum ab illo, qui ex ſua culpa miniſtrabit indignè, non cenſetur ejus peccato formaliter cooperari, ſecundùm dicta l. 6. p. 1. à n. 211. Opponunt quidem priores Authores, *non eſſe annuendum, ſed reſiſtendum deſiderio petentis*, Cap. *Negligere*, 2. q. 7. Cap. *Animæ*, 22. q. 5. nam petenti etiam rem ſuam in grave damnum corporale proprium vel alienum, non eſt annuendum, ergo multò minùs in ſpirituale damnum, ergo etiamſi poſſet aliter petere, ſi aliter non petat, negandum eſt illi. Sed Authores illi reſpondent ex textibus illis Juris tantùm probari, quòd ſi poſſet commodè adhiberi correptio fraterna, & impediri peccatum petentis, ad hoc eſſet obligatio, ſecundùm dicta l. 2. à n. 208. & notat *Sanch.* n. 5. De cætero, ubi impediri non poteſt ſine incommodo, offenſa, ruina, periculo incontinentiæ in petente, permittitur poteſt peccatum, & cooperatio erit materialis tantùm, aut fieri debet, quod ſuadet *Averſ.* Adrem tionem in contrarium, diſparitatem dat *Sanch.* n. 17. quod nemo habeat dominium corporis proprii vel alieni: è contrà Deus homini requerit dominium morale circa bona animæ quam reliquit in manu conſilii ejus.

357. *Q. 56. Quid ſpecialiter ſit notandum circa illum*

qui ante vel in Matrimonio vovit castitatem, virginitatem, cœlibatum, Religionem, sacros Ordines. R. §. 1. *Gloss. Angel.* & alii, quos referunt *Sanch.* l. 9. d. 33. & *Mendo* diss. 5. n. 167. dicunt eum, qui vovit castitatem, peccare mortaliter in sola prima petitione debiti, quod probabile esse dicunt alii 6. Authores cum *Saa.* Imò aliqui cum *Tann.* & *Gob.* tr. 10. n. 628. putant eum, qui ante Matrimonium vovit castitatem, nequidem in prima petitione peccare mortaliter, saltem si petat post primum bimestre, quia votum videtur suspendi per Matrimonium initum, talis enim tenetur consummare Matrimonium & reddere debitum, redditio autem debiti æquè adversatur castitati, ac petitio. *Confirmant*, quia, qui vovit Religionem, si Matrimonium inierit, potest illud consummare, & post consummationem reddere ac petere debitum, nec tenetur stante Matrimonio tantùm rato transire ad Religionem, ergo & qui vovit castitatem. Sed absolutè dicendum est, quamvis ille, qui castitatem vovit stante Matrimonio rato, non teneatur ingredi Religionem secundùm dicenda n. 360. attamen nunquam licitè petere debitum, ita *S. Th.* & 70. gravissimi Authores cum *Sanch.* n. 5. & *Mendo* n. 173. Ratio est, quia votum castitatis includit obligationem præcepti negativi, cùm vovens se obstringat ad abstinendum ab omni actu venereo, ergo votum Castitatis etiam in Matrimonio factum obligat semper pro semper quoad ea, quæ cum Matrimonio sunt compatibilia, compatibile autem est, non petere debitum, licèt non reddere, non sit compatibile. *Dic. refert*, quòd hoc viro videatur difficile, itemque onerosum uxori, quæ verecundabitur pete-

petere, *nam* imprimis, si viro sit difficile, filio imputet, & petat dispensationem. Deinde poterit vir reddere, non tantùm quando uxor petet expressè, sed quando ex signis, quæ inter conjuges sunt nota, advertet eam optare, uti paulò pòst dicetur.

358. §. 2. Qui vovit virginitatem, per hanc intelligens continentiam à primo actu, quo virginitas amittatur, hac necdum amissâ peccat mortaliter ineundo Matrimonium, nec potest primâ vice petere debitum: attamen, secundùm dicta, potest reddere, & sic semel reddito debito, aut aliter etiam priùs amissâ virginitate, potest contrahere Matrimonium, reddere & petere debitum, quia cessat omnis obligatio illius voti non ampliùs implebilis: quandonam autem amittatur virginitas, dixi l. 3. p. 1. n. 917. E contra si per virginitatem intellexisset continentiam ab omni actu venereo, reipsa vovisset castitatem, utì rectè *Sanch.* n. 7. & intelligitur ex dictis l. 3. p. 1. n. 561. deberetque de illo dici, quod de vovente castitatem. Et notant *Sanch.* & *Aversa* q. 10. s. 4. in dubio præsumendum esse, quòd per virginitatem intellexerit castitatem.

359. §. 3. Qui ante Matrimonium vovit cœlibatum vel sacros Ordines, peccat mortaliter, tum primis ineundo Matrimonium ex intentione consummandi: deinde etiam consummando, quia per primum vult se constituere, per secundùm se constituit in eo statu, ut votum explere nequeat, attamen consummato semel Matrimonio potest reddere & petere debitum, quia imprimis cœlibatus non est ipsi ampliùs possibilis, & votum illud non ineundi Matrimonium non erat votum absolutum abstinendi ab actu

conjugali, sed tantùm, quasi conditionatum, suppositâ abstinentiâ ab ipso Matrimonio, *S. Anton.* & alii cum *Sanch.* n. 22. *Krim.* n. 1969. contra *Navarr. Cajet.* & alios. Deinde vovendo Ordines sacros non vovit castitatem, sed tantùm statum, in quo vovenda esset castitas, sicuti non ideo tenetur ad Horas canonicas, sed tantùm ad statum, in quo teneretur ad Horas, si illum suscepisset, *Sanch. Laym. Krim.* n. 2128. Et idem est, si in Matrimonio rato voveret sacros Ordines, & postea consummaret Matrimonium: uterque tamen, soluto per mortem conjugis Matrimonio, vel etiam inducto justo divortio, tenetur adimplere suum votum, quantùm adhuc fieri potest, *Sanch.* suprà à n. 14. & d. 34. à n. 6.

§. 4. Qui ante vel post Matrimonium ratum vovit Religionem, peccat mortaliter in- 360.
eundo illud animo consummandi, vel consummando, posset enim & teneretur ante illud consummatum Religionem ingredi, & votum suum observare: si tamen semel consummârit, postea potest & petere & reddere debitum, secundùm dicta n. 357. Qui autem ante pel post Matrimonium ratum vovit sacros Ordines, non potest resilire à Matrimonio rato, imò secundùm dicta n. 206. nequidem à sponsalibus, ut sacros Ordines suscipiat: Si quis verò ante vel etiam post Matrimonium ratum voverit castitatem, virginitatem, sacros Ordines, & alter conjux non consentiat, nec abstinere velit ab actu conjugali, docent *Alensis, Scot. Cajet. Nav.* aliique multi apud *Sanch.* l. 9. d. 34. n 2. illum teneri ingredi Religionem, quia hoc ipsi licitum est, & ita potest illis votis suis satisfacere, ergo ad hoc videtur teneri. E contrà non ideo teneri

teneri ingredi Religionem, sed posse reddendo debitum consummare Matrimonium saltem post primum bimestre, docent *Sot. Henriq. Angel.* aliique cum *Sanch.* à n. 3. quia ita videtur stare in Extrav. *Joan. XXII. Antiquæ*, De voto, ubi insinuatur, talem renuere posse ingredi Religionem. Ratio autem est, quia sicuti ille, qui vovit aliquid donare, aut etiam solvere alteri, si id non possit obtinere, nisi vendendo se in servitutem alicui, ad hoc non tenetur, ita in nostro casu. Et ratio utriusque à priori est, quia cùm tale medium servitutis vel Religionis sit aliquid in se difficillimum, & excedens id, quod voverat, vovendo, non censetur voluisse se obligare ad tale medium excessivè difficilius & altioris ordinis.

361. §. 5. Eum, qui ante vel post Matrimonium ratum vovit castitatem, teneri saltem primo bimestri negare debitum, docent *Sanch.* l. 9. d. 4. n. 14. *Aversa.* q. 10. s. 4. §. *Demum*, *Gob.* tr. 10. nu. 629. & alii, cùm enim fine peccato possit negare, & sic eousque stare voto per medium non difficile sed ordinarium, non apparet, cur non debeat: Probabile tamen esse, quòd debitum reddere possit, tenent aliqui apud *Dian.* p. 11. tr. 5. R. 40. eò quòd status Matrimonii videatur quoad redditionem suspendere votum. An autem etiam ille illo bimestri negare possit debitum, qui omnino nihil cogitat de Religione ineunda, dicetur n. 420. ubi à n. 419. plura addentur de isto bimestri.

362. §. 6. Peccat, qui Matrimonium contrahit cum illo, quem scit habere unum ex prædictis votis, quia cooperatur huic sacrilego ejus contractui, potest tamen postea ab hoc exigere debitum

bitum, *Silv. Sanch.* l. 9. d. 33. num. 2. An autem peccet conjux si conjugi suo voto castitatis obstricto & illicitè petenti reddat debitum, dixi num. 353.

§. 7. Si quis post Matrimonium consummatum absque licentia conjugis voveat Religionem, aut sacros Ordines, intendens tunc implere, patet votum esse irritum, cùm sit de re illicita: si intenderit implere post mortem uxoris, vel obtento legitimè divortio, valet, & præsumendum est sic esse factum, si absolutè & simpliciter vovit, non præfiniendo tempus, standum enim est pro valore actûs, & delicta non præsumuntur, ita quoad omnia *Sanch.* l. 9. d. 35. à n. 11. 363.

§. 8. Votum non petendi debitum, quod sine licentia conjugis, sive à viro, sive ab uxore committitur post consummatum Matrimonium, est validum, quia neuter tenetur petere, & laudabile est abstinere, *S. Aug. S. Th. Sanch.* l. 9. d. 35. à n. 18. contra alios. Similiter votum castitatis, quod tantùm obligat ad non petendum debitum, hæc enim est materia divisibilis, in quam cadit votum, *Sanch.* à n. 25. & colligitur ex Cap. *Quidam* & Cap. *Placet*, De convers. conjug. valetque hìc, *si non valet, quod ago, ut ago, valet, ut valere potest*, Cap. un. De despons. impub. in 6. Hinc infert *Sanch* n. 29. votum hoc etiam obligare ad non ineundum aliud Matrimonium, nem ad abstinendum ab omni actu venereo extra Matrimonium, quia potuit, & censetur se voluisse ad ista obligare. 364.

§. 9. Si vir & uxor statim post Matrimonium tantum mutuo consensu voverint Religionem sub pacto, ut uterque ingrediatur, sed neuter sine altero, possunt post hoc consummare Matrimonium, 365.

monium, quia non voverunt castitatem, nec per hoc impedietur ingressus in Religionem, quamvis mortaliter peccare posset ille, qui est in mora ingrediendi, & ita non implendi votum, *Sanch.* l. 9. d. 37, n. 5. E contrà, si ex communi consensu vir voveat sacrum Ordinem statim suscipiendum, & uxor juvenis castitatem, neutrum votum valet, etiamsi fiat ante consummatum Matrimonium, quia vir non potest ad sacros Ordines promoveri ex licentia uxoris manentis in sæculo, nisi hæc sit sexagenaria, & non suspecta de incontinentia. Et consequenter votum uxoris etiam erit irritum, quia erat respectivum ad votum viri, vovebat enim castitatem pro eo tempore, quo vir haberet sacros Ordines, utì suppono cum *Sanch.* n. 7. qui putat in utroque casu posse utrumque amicabiliter petere & reddere debitum, attamen neutrum posse exigere aut teneri reddere, quia mutuo illo consensu & pacto videntur sibi remisisse obligationem. Addit n. 8. si mutuo consensu & pacto vir voveat Religionem, & uxor sexagenaria nec suspecta de incontinentia castitatem, neutrum peccaturum, si petat aut reddat debitum, quia vir non vovit castitatem, & uxor eandem non vovebat, nisi vir profiteretur in Religione, ut iterum suppono: & quamvis Matrimonium consummment, poterunt & debebunt sua illa vota implere.

366. §. 10. Can. *Manifestum.* 33. q. 5. dicitur: *quilibet eorum alterum à suo jure absolverit*, scilicet consentiendo ut castitatem voveret, *ad pristinam servitutem ipsum revocare non poterit.* Attamen qui consensit, ut conjux suus castitatem voveret, non ideo se privavit jure exigendi debitum

& ideo

& ideo, si petat, tenebitur alter reddere, *Innoc. Abb. Sur. Nav.* & alii cum *Sanch.* l. 9. d. 36. à n. 4. contra alios; si tamen vir consensisset, ut uxor voveret castitatem omnimodam, hoc ipso consensit, ut uxor se voto obligaret etiam ad non reddendum debitum, hinc, nisi hoc votum irritaret, peccaret ab ea petendo debitum, an autem hoc votum irritare possit, dicetur n. 368. Quòd si voto non irritato peteret debitum, uxor teneretur reddere, nisi vir per pactum à se abdicasset jus justitiæ ad usum conjugii, tum enim uxor illicitè redderet, *Palud. Henriq. Sanch.* n. 7. & 11. Idem dicit *Sanch.* d. 37. n. 4. si vir priùs cum consensu uxoris, & postea uxor cum consensu viri castitatem vovisset, uterque seorsim, & absque mutuo pacto vel abdicatione juris, tum enim maneret in utroque jus justitiæ ad petendum, & consequenter maneret obligatio ad reddendum debitum etiam illicitè petenti.

§ 11. Pactum mutuum inter conjuges non 367.
petendi nec reddendi debitum est validum, nisi enim fit injuria, & sicuti possunt mutuò vovere, ita pacisci: uterque tamen licitè potest pactum illud remittere alteri, & ita petere ac reddere debitum, *quia*, ubi aliunde non advenit vinculum, *omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, Cap. 1. De Regulis Jur. in 6. *Henriq. Sanch.* l. 9. d. 37. n. 19. Quòd si fuissent stare pacto, & juramentum esset adjectum in favorem utriusque, ut manerent liberi ab obligatione reddendi, possent mutuo consensu illud remittere, secus, si ex pietate ad cultum Deum per continentiam, tum enim haberet se, sicuti si supervenisset votum castitatis, quod observandum esset. In dubio autem, quâ

intentione jurârint, præsumendum pro causa pia, *Sot. Graff. Sanch.* n. 20.

368. §. 12. Dixi l. 3. p. 1. n. 493. cum communibus, quòd maritus non possit directè irritare vota uxoris, sed tantùm indirectè, & quasi suspendere, in quantùm præjudicant suo juri; qualiter uxor etiam viri vota potest suspendere. Putat quidem *Illsf.* probabile esse, quòd uxor possit irritare votum viri de non petendo debito, sed ex dictis l. 3. p. 1. n. 504. oppositum est tenendum, aliter enim potest satisfieri juri uxoris, utì jam dicetur. Et de omnibus illis potest videri *Sanch.* l. 9. à d. 39. usque ad 44. fusissimè agens de irritatione quorumcunque votorum, quæ tam maritus quàm uxor emittit ante vel in Matrimonio, aut etiam in divortio &c.

369. §. 13. Maritus, qui sine consensu uxoris vovit, vel castitatem, vel non petere debitum, potest huic offerre actum conjugalem, si adverta eam optare, & præ verecundia non petere, quatum censetur ea tantùm redditio, *S. Th.* in Suppl. q. 64. a. 2. Imò id posset facere, licèt uxor consensisset in votum mariti, si adverteret eam alioquin fore in periculo incontinentiæ: nec tenetur suum votum manifestare, si prævideat quòd ipsa ideo non sit petitura debitum, ut cum aliis docet *Sanch.* l. 9. d. 7. & in simili hæc omnia dicentur à n. 378. de incestuoso. De cætero dixi l. 3. p. 1. n. 560. votum ingrediendi Religionem emissum cum licentia conjugis si revocabiliter cedentis juri suo, esse reservatum utì & emissum sine licentia conjugis nec consummato Matrimonio.

370. §. 14. Si uterque etiam communi consensu vovisset non petere debitum, & alteruter adver-

teret alterum indigere ob periculum incontinentiæ, possent, imò secundùm *Nav. Sanch.* l. 9. d. 7. n. 11. & d. 37. n. 22. tenerentur sibi mutuò reddere debitum, quia per votum non petendi non voluerunt excludere usum reddendi ex justitia, vel saltem ex præcepto charitatis debitum. Aliud est, si communi consensu irrevocabiliter vovissent castitatem, valeret enim hoc votum, nec possent petere, *S. Aug. S. Greg. Alb. M. S. Anton. Nav.* aliique plurimi cum *Sanch.* l. 9. d. 37. n. 10. & 17. Imò dixi libro 3. p. 1. n. 560. probabile esse tale utriusque votum esse reservatum. Quòd si fierent obnoxii periculo incontinentiæ, aut etiam alteruter laberetur in fornicationem, non ideo possent per Judicem Ecclesiasticum compelli, ut redirent ad usum corporis, sed tenerentur, vel fortiùs resistendo vincere tentationes, vel petere dispensationem, *Sanch.* n. 12. addens n. 17. posse esse veniale, si prævisso tali periculo sic voveatur.

§. 15. Dispensatio in petitione debiti ab votum priùs editum, tantùm servit vivente conjuge, non autem post ejus obitum, tum enim non poterit de novo contrahere sine nova dispensatione, secundùm dicta l. 3. p. 1. n. 564. similiter cum quo dispensatum est, ut cum voto castitatis aut Religionis contraheret, posset-que etiam petere debitum, si post conjugium ultimum carnalem exerceat, aut etiam durante conjugio cum alia, quàm cum uxore sua, peccabat contra votum, quia tantùm dispensabatur respectu suæ, *Sanch.* l. 9. d. 33. n. 11. *Laym. Lohn.* An votum castitatis, cœlibatûs, Religionis &c. obliget eum, qui ita proclivis est in luxuriam, ut ipsi salubrius videatur inire Matrimonium, 371.

dixi l. 3. p. 1. n. 481. An autem proles nata à conjugibus obligatis voto castitatis, professis in Religione, post sacros Ordines susceptos, sit legitima aut irregularis, dicam l. 7. c. 5. quando de irregularitate.

372. *Q. 57. An conjux adulter vel incestuosus habeat jus ad copulam.* Rx. §. 1. Est veluti pœna conventionalis Jure naturali & divino inducta, inquit *Sanch.* l. 1. d. 68. n. 4. ut frangenti fidem fides non servetur, ideóque si unus conjugum admittat adulterium, potest alter innocens ipsi negare debitum; quamdiu tamen id non resciit vel dissimulat, nihil excipiendo contrà, probabilius videtur cum *Caj. Sot. Sanch.* n. 4. *Fill.* tr. 3. n. 87. *Gob.* t. 10. n. 600. & aliis contra alios, adulterum ipso facto non amisisse jus petendi debitum, ideóque non posse quidem exigere tanquam debitum, attamen posse petere tanquam benevolè concedendum, quia non tenetur delictum suum prodere, nec pœnam talem primum in seipso exequi; & quamvis dicatur privari ipso facto, intelligitur, si à conjuge innocente petatur.

373. §. 2. Si pars innocens habeat sufficientem certitudinem de adulterio, quamvis juridice probare non possit, potest negare debitum, nec ab adultero licitè cogitur ad reddendum, quia, ut dictum est, privatur ipso facto, id est, ad petendum hoc jure non requiritur sententia, sed sufficit sola innocentis voluntas, *Sanch.* l. 10. 12. n. 8.

374. §. 3. Si pars innocens semel remiserit adultero hanc pœnam, postea non potest amplius negare ob idem adulterium, *Sanch.* l. 9. d. 4. 9. *Fill.* suprà: Si autem admiserit copulam

signa amoris sine animo remittendi jus suum, sed intendens aliis vicibus negare, potest postmodum negare, & etiam accusare, *Sanch.* l. 10. d. 14. Si autem admiserit, abstrahendo ab eo, an remitteret, necne, docent *Nav. Sanch. Fill. Spor.* n. 284. non posse ampliùs negare debitum, vel accusare, eò quòd ista signa amoris voluntariè susceptacenseantur vera remissio, sed *Tamb.* meritò dubitat. V. dicenda n. 380.

§. 4. Qui commisit incestum cum consan- 375.
guinea uxoris in primo vel secundo gradu, in pœnam caret jure petendi debitum per Cap. 1, De eo, qui cognov. consang. *Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec à matre debitum petet, nec filiam unquam habere potest uxorem.* Et secundum *Goss.* in Can. *Nosse* 30. q. 1. ipso facto ante sententiam privatur eo jure. Poterit tamen uxor innocens petere debitum, uti habetur Cap. *Transmisse*, Cap. *Discretionem*, Cap. *Tuæ*. ibid. An autem possit uxor incestuoso illicitè petenti reddere debitum, dixi n. 354. Et hanc pœnam non extendi, nisi ad incestum in secundo gradu, rectè contra alios probant *Sanch.* l. 9. d. 27. n. 14. & *seq.* suprà, quia est propter affinitatem ex copula illicita, quæ nunc extenditur ad solum secundum gradum. Ad incurrendam tamen eam pœnam non prærequiritur ulla declaratio criminis, imò sufficit occultus incestus, *Sanch.* d. 30.

§. 5. Qui non scivit illam, cum qua coibat, 376.
esse consanguineam, aut putavit esse in remotiore gradu conjunctam, non incurrit eam pœnam, nam textus dicit: *si scienter*: putátque *Sanch.* l. 9. d. 31. n. 47. excusare ignorantiam etiam vincibilem & crassam, si non sit enormiter temeraria, vel affectata. Quòd si sciverit se committere in-

cestum intra secundum gradum, sed non sciverit hanc pœnam esse illi annexam, putant *Laym. Dian. Bonac. Portel, Castrop.* tr. 2. d. 1. pu. 17. *Lohn. Burgh.* cent. 3. cas. 64. non impediri à petitione debiti, quia pœnæ novo Jure ab Ecclesia statutæ non incurruntur ab ignorante eas, utì communi *Sanch.* in Decal. l. 4. c. 22. maximè pœnæ sint extraordinariæ, & illas reus in scipso teneretur exequi, utì hìc facere deberet. Oppositum probabiliùs tenent *Henriq. Pont. Perez, Sanch.* De Matr. n. 50. suprà *Averf.* q. 17. s. 3. sicuti enim secundùm dicenda n. 642. mulier occidens virum, ut cum adultero contrahat, incurrit pœnam criminis, quamvis non sciverit esse annexam, quia impedimentum criminis non est mera pœna, sed simul inhabilitatio, ita & hìc incurritur inhabilitas ad petendum debitum ob contractum impedimentum novæ affinitatis.

977. §. 6. Uxor, quæ cognovit consanguineum mariti sui, coacta metu gravi cadente in constantem fœminam, secundùm *Sanch.* hìc l. 9. d. 31. *Pont. Perez*, non potest à marito petere debitum, quia ille metus non excusat à culpa, ergo nec à pœna: & sicuti metus à culpa non excusat participantem cum excommunicato etiam minor excusat ab excommunicatione, ita hìc à pœna. Oppositum tenent *Laym. Bonac. Lohn. Averf.* q. 17. s. 3. *Burgh.* cent. 2. cas. 52. quia universim vis aut metus gravis excusat à transgressione & contumacia contra legem ecclesiasticam, cùm non sit credibile benignam matrem velle obligare cum tanto rigore, pœnæ autem tales statuuntur tantùm contra transgressores & contumaces, ut docent, præter citatos, *Nav. Avil. Salas, Fill.* Et hinc patet ad 1. rationem. Quod autem

tus non excuſet participantem cum excommunicato, inde eſt, quia quando metus incutitur in contemptum Eccleſiæ, utì fieri ſupponitur, quando quis cogitur participare cum excommunicato, metus non excuſat à culpa aut pœna, uti dicam l. 7. n. 98. hoc autem non eſt in noſtro caſu.

§. 7. Si periculum ſit, ne propter omiſſionem petitionis debiti, Matrimonium uxori nimis odioſum fiat, poteſt maritus inceſtuoſus offerre uxori actum conjugalem, quoties ipſi videbitur honeſtum, vel quoties advertet id optare uxorem verecundam, aut alioquin futuram in periculo incontinentiæ: Ratio eſt, quia hoc petendi genus cenſeri potiùs debet redditio, ad quam tenetur, quàm petitio debiti, S. *Th.* & alii cum *Sanch.* l. 9. d. 7. Addit *Sanch.* n. 8. conjugem, cui prohibitum eſt petere, poſſe alteri manifeſtare ſuum impedimentum, ne ſuam petitionem exſpectet, & ne reddatur ei Matrimonium onoroſum. 378.

§. 8. Quando conjux prudenter timet, ne, ſi non petat debitum, alter veniat in cognitionem ſui criminis, & gravis inde diſcordia oriatur, petere poteſt debitum, & non urget hæc pœna, *Leym.* l. 5. t. 10. p. 3. n. 15. *Lohn.* 379.

§. 9. Quamvis conjux innocens etiam ſæpius debitum petierit ab inceſtuoſo, non ideo cenſetur remiſiſſe, aut amiſiſſe jus impoſterum ei negandi debitum: imò cùm hæc privatio juris petendi debitum non ſit in favorem innocentis, ſed in pœnam inceſtûs, & ob affinitatem novam contractam, innocentem non poſſe hanc pœnam remittere, docent cum communi *Sanch.* l. 9. d. 6. n. 5. & *Averſa* ſuprà. 380.

381. §. 10. Si uterque conjux commiserit adulterium, utrique licitum est petere & reddere debitum, quia delicta se compensant, Cap. penult. & ult. De adult. E contrà si uterque sit incestuosus, neutri licitum est petere, quia utrique imponitur pœna non petendi propter contractam affinitatem, *Abb. S. Anton. Nav. Silv. Aversa* q. 7. l. 3. *Sanch.* l. 9. d. 28. addens, neutrum etiam posse reddere alteri illicitè petenti, id enim in jure conceditur soli innocenti, neuter autem hic est innocens: si tamen malitiosè fecissent animo alterum debito conjugali defraudandi, quamvis uterque peccaret petendo, tamen *Sanch.* contra *Aversa.* putat, quòd tenerentur petenti reddere, quia Cap. *Si vir*, De cogn. spirit. videtur ita esse decisum de cognatione spirituali, ubi redditur ratio, *quia malitia & fraus non debent eis patrocinari*: & idem videtur hìc esse. Ratio autem universalis (quæ sæpe servire poterit) est hæc, quia quando lex, etiam de se odiosa, exprimit rationem, ob quam lata est, extenditur etiam ad casum, in quo clarè occurrit eadem ratio legis, utì colligitur ex L. 2. §. 29. *Quòd si curatores*, ff. ad S. C. Tertyll. Ex Cap. *Si postquam*, cum Gloss. v. *Mente*, De elect. in 6. Ex L. *Illud*, ff. Ad leg. Aquil. Ex L. *A Titio*, 108. ff. De verb. oblig. junctis Glossis, docentque *Panorm. Gutt. Manuc. Tiraq. Decian. Mascard. Barbat. Cravet. Paris.* & alii, quos citant & sequuntur *Pignat.* in novissimis cons. 195. pag. 478. & *De Justis* l. 2. c. 19. n. 3. quia ubi ratio exprimitur, debet esse eadem Juris dispositio, etiam in pœnalibus; neque illa censetur esse interpretatio extensiva, sed declaratio comprehensiva, sequenda enim est mens legis, ubi exprimitur, & non solum verbum.

§. 11.

§. 11. Qui post ratum, sed ante consumma- 382.
tum Matrimonium contrahit affinitatem cum uxore sua, non tenetur Religionem ingredi, sed potest reddere debitum & consummare Matrimonium, utì in simili dictum est de illo, qui voverat castitatem: & docet specialiter de incestuoso *Sanch.* l. 9. d. 29.

§. 12. Si fiat coitus sodomiticus, quamvìs 383.
sit vel adulterium vel incestus quoad malitiam & repugnantiam cum natura rationali, tamen non ideo incurruntur hæ pœnæ civiles aut canonicæ, neque etiam impedimentum affinitatis, quia leges vel Canones loquuntur de adulterio & incestu in vase naturali, nec in pœnis valet extensio à minori ad majus, *Fill.* tr. 30. n. 106. *Tamb.* & alii.

§. 13. Qui cum muliere affine uxori suæ; 384.
Item qui cum sua consanguinea habet copulam, non ideo privatur jure petendi debitum, quia Canones tantùm loquuntur de eo, qui habuit copulam cum consanguineis uxoris suæ. Putant etiam aliqui cum *Hermx*, si conjux consentiat in copulam incestuosam sui conjugis, privari jure petendi debitum, sed non invenio id ullâ lege esse statutum.

Q. 18. *Quid dicendum sit, si Matrimonio superve-* 385.
nat cognatio spiritualis. R. §. 1. Si pater in necessitate baptizet suum vel suæ conjugis filium, contrahit quidem cognationem spiritualem cum matre, attamen non privatur jure petendi debitum, quia *æquum non est, ut qui obligationi suæ, satisfacit, ideo pœnam subeat*, Can. *Ad limina* 30. q. 1. *Sanch.* l. 9. d 26. n. 2. *Aversa.* q. 16. s. 2. *Gob.* tr. 10. n. 605. qui dicit id probabile esse, quamvìs extra necessitatem fecisset, utì notavi l. 6. p. 1. n.

358. idémque defendunt *Durand. Cajet. Suar. Cbr. Hurtad. Perez* d. 29. ſ. 6. *Dicaſt.* d. 9. dub. 8. n. 90. *Spor.* n. 90. & 276.

386. §. 2. Pater abſente omni alio aſſiſtens velut patrinus ſuo vel ſuæ conjugis filio probabiliter etiam non privatur jure petendi debitum, quia quamvis in eo caſu patrinus non requiratur ad valorem, attamen requiritur ex præcepto, & ut habeatur tota ſignificatio Sacramenti, ergo hæc etiam neceſſitas excuſat, S. *Th.* aliique plurimi apud *Sanch.* n. 3. & *Mendo* diſſ. 5. q. 2. n. 159. contra *Ledeſm. Henriq.* & alios.

387. §. 3. Si quis extra neceſſitatem ſtante Matrimonio contraxerit cognationem ſpiritualem cum ſua conjuge, *Gloſſa, Durand. Præpoſ. Con. Dur.* p. 11. tr. 5. reſ. 39. *Averſ.* ſuprà & alii dicunt non privari jure petendi, multò minùs reddendi debitum, quod *Sanch.* & *Bonac.* q. 4. pu. 2. n. 4. dicunt eſſe valde probabile, quia pœna non petendi debitum non videtur eſſe in Jure ſtatuta, niſi ratione cognationis ſpiritualis ante Matrimonium contractæ, cùm Jura loquentia de cognatione illa contracta poſt Matrimonium nihil dicant de pœna illa, ſed expreſsè velint non ſeparari toro, odioſa autem non ſunt extendenda. E contrà dicendum videtur cum communi, *Sanch.* n. 7. *Mendo* n. 165. teneri quidem reddere debitum, quia innocens non debet jure ſuo privari, attamen petere non poſſe, utì, ſecundum dicta antè, non poteſt petere, ſi ſtante Matrimonio voveat caſtitatem, aut contrahat affinitatem per copulam illicitam cum conſanguinea conjugis. Et quamvis quoad cognationem ſpiritualem id clarè non evincatur ex Jure, ſufficit tamen communis conſenſus Theologorum

Jus

Juristarum, qui in hoc *Glossam* deserunt. Neque hic extenduntur odiosa, sed explicantur leges in casibus omnino æqualibus, & per æquivalentiam iisdem.

§. 4. Si conjux ignoranter contraxerit hanc 388.
cognationem, non impeditur usus conjugii, neque quoad petitionem debiti, can. *De his*, 30. q. 1. Cap. *Si vir*, De cogn. spirit. *Sanch.* d. 32. Valetque non tantùm in ignorantia facti, si non noverit esse filium suæ conjugis, sed etiam in ignorantia Juris, si nesciverit legem id prohibentem. Si tamen scivit legem prohibentem, quamvis non sciverit oriri illud impedimentum, non excusatur, sed impeditur à petendo, *Averf.*

§. 5. Aliqui putârunt, si tam maritus, quàm 389.
uxor ejusmodi cognationem contraxerit, delicta quasi compensari, & neutrum privari jure petendi debitum. Sed oppositum tenendum est, quia ita postulat reverentia Sacramenti; quod, vel in quo ministravit. v. *Averf.* suprà.

§. 6. Quamvis secundùm dicta impediatur 390.
petitio debiti per supervenientem cognationem spiritualem, attamen non impeditur per supervenientem cognationem legalem, utì dicitur n. 601. Quis autem dispensare possit ad petendum debitum, si Matrimonio superveniat affinitas, cognatio spiritualis, votum castitatis &c. dicetur suis locis.

Q. 59. Quid præterea addendum sit circa petitio- 391.
nem & redditionem debiti. Rz. §. 1. Excusatur conjux à peccato gravi, quando negat alteri petenti tantùm benevolè & amicè, non autem tanquam debitum, quia tum non censetur petere eum animo obligandi, *Perez* d. 50. n. 3. E contrà

peccat

peccat mortaliter, si vel semel neget seriò, instanter, & rationabiliter petenti, *Gob.* tr. 10. n. 611. Attamen non peccat mortaliter, saltem ordinariè, qui tantùm parvo tempore differt, v. g. si petenti de die, neget, quia reddet de nocte, *Diana* p. 5. tr. 5. R. 14. *Perez*, *Gob.* num. 614. *Spor.* num. 276.

392. §. 2. Quamvis licitum sit negare debitum ad vitandum magnum detrimentum in bonis fortunæ vel famæ, quia contrahens non obligavit se ad notabilia incommoda ideo subeunda, *Sanch.* l. 9. d. 25. n. 5. tamen multiplicatam prolis ordinariè non excusat, nisi abesset omne periculum incontinentiæ, & immineret magna incommoditas in alendis tot prolibus, *Sot. Lop. Sa.* De cætero finis Matrimonii est propagatio generis humani, & ordinariè non ideo incurretur gravis necessitas, *Silv. Sanch. Laym. Gob.* n. 625. *Spor.* Et saltem in perpetuum non potest ideo negari debitum ob periculum incontinentiæ, ergo frustra negabitur ad breve tempus, post quod nihilominus fiet conceptio.

393. §. 3. Peccat conjux, qui per voluntarias pollutiones reddit se impotentem ad reddendum debitum; item, qui sine justa causa diu vel longè peregrinatur absque consensu conjugis, quia injustè privat solutione debiti.

394. §. 4. Si vir sit amens vel ebrius, uxor potest, attamen non tenetur ei reddere debitum, quia petitio illa non est actus humanus, ergo non obligat, *Sot. Henriq. Sanch.* l. 9. d. 23. *Avers.* q. 21. s. 7. *Loth* tr. 18. à n. 17. contra *Nav. Silv.* & alios. Si vir sit tantùm semiamens vel semiebrius; uxor tenetur reddere, quia possessio juris ad petendum stat pro viro; item si vir aliàs pateretur pol-

pollutionem, uxor tenetur reddere, quia æquitas postulat, ut valde egenti reddatur, quod debetur, *Sanch Gob.* n. 615. *Spor.* n. 284. Peccat vir compos mentis, si petat debitum ab uxore amente, quia probabilissimum est periculum, ne fœtum in utero necet, *Sanch.* n. 8. *Gob.* n. 595. Si uterque sit impos mentis, mortale esset eos conjungere ad copulam, quia evidens est periculum prolis suffocandæ, vel si nascatur, malè educandæ, ideo enim etiam vagus concubitus est illicitus, *Ledesm. Lop. Sanch.* n. 5. *Averf.* suprà.

§. 5. Si morbus, v. g. gallicus vel lepra, valde diu duret, congruum erit, ut alter conjux aliquando reddat, *Sanch.* d. 24. n. 23. Imò videtur teneri aliquando reddere, quia nimis difficile est aliquibus perseverare in perpetua lucta contra motus concupiscentiæ: potest autem alter sic tegere se, aut tali modo congredi, ut vitet periculum contagionis, *Spor.* suprà. Hecticâ laborantem *Laym.* excusat à redditione debiti, quia multum nocet homini phthisico vel hecticâ laboranti effusio seminis. Si lepra supervenerit uni conjugum, alter sanus non tenebitur ei quidem cohabitare cum probabili periculo infectionis, quia obligationi debiti prævalet salva individui sui incolumitas, *Sanch.* n. 29. qui caput 2. De conjug. lepros. intelligit, si fieri possit absque notabili periculo infectionis. De excusatione à reddendo debito ob periculum morborum vel infectionis, plura videri possunt apud *Zacch.* l. 3. 23. q. 6. 395.

§. 6. Si nimis frequenter petatur debitum, negari potest, v. g. si ter unâ nocte reddiderit, potest quartâ vice negare, *Rodriq. Laym. Spor.* nu. 513. addit *Gob.* n. 622. videri etiam nimis frequen- 396.

quenter peti, si maritus non contentus nocturnâ redditione, etiam per diem petendi consuetudinem habeat; aliud est, si quandoque tantùm per diem peteret.

397. §. 7. Uxor sciens ex judicio Medicorum, se, si concipiat & pariat, fore per hoc in proximo periculo vitæ, illicitè ejicit semen, uti habet communis & certa, contra *Fagundez*: itaque vel deprecetur, vel neget debitum, nam secundùm dicta n. 395. non tenetur reddere cum tali periculo.

398. §. 8. Uxor non peccat communicando in usu Matrimonii, aliisque rebus omnibus cum viro suo excommunicato, dummodo in crimine ipso non communicet, Cap. *Quoniam multos*, 11. q. 3. similiter vir cum uxore excommunicata. Quod valet, etiamsi tantùm ratum sit Matrimonium, & quamvis uterque esset excommunicatus. Possuntque ista pluribus videri deducta apud *Sanch.* l. 9. d. 14., ubi plura habet circa conjuges excommunicatos.

399. §. 9. Confessarius debet monere pœnitentem, si advertat eum negare debitum: tum autem est causa id suspicandi, si sint continuæ rixæ inter ipsos, hinc suaviter rogari potest, an etiam omnia præstet, ad quæ obligatur, conjugi suo vel suæ. De obligatione reddendi in primo bimestri, dicetur à n. 419. Ad quid teneatur uxor, si vir propter arctitudinem vasis non posset habere copulam, dicetur n. 798.

400. *Q. 60. Quid ad hunc casum sit dicendum*: Cajus viduus procatur Claudiam, quæ in Matrimonium consentire noluit, nisi Cajus promitteret ei mille imperiales ad liberam ejus dispositionem in perpetuum dandos. Facit hoc Cajus, sed

sed in Matrimonio invenit Claudiam minus habilem ad copulam, ita ut actum Matrimonialem sæpius consummare non possit: & cùm asseveranter dicat se eo solùm animo eandem duxisse sub tanto pretio, ut reliquis vitæ diebus uteretur licitis delectationibus Matrimonii, *Quæris*, an teneatur totam illam summam dare Claudiæ. *Respondeo.* Si Claudia possit servire moderatis usibus conjugii, ita ut Cajus non ideo subeat periculum incontinentiæ, vel patiatur gravestentationes, Cajus tenetur præstare, quod promisit, quia Claudia non censetur se obligâsse, nisi ad quod tenentur conjuges, conjux autem non tenetur reddere debitum conjugi immoderatè petenti, utì n. 396. dictum est. E contrà, si Claudia non possit ei præstare illas delectationes licitas & moderatas, videtur probabile, quòd Cajus possit retinere, & Claudia teneatur remittere partem promissæ summæ. Ratio 1. esse potest, quia corpus Claudiæ hìc habet se velut merx habens vitium occultum, ergo sicuti vendens talem mercem postea tenetur restituere quanti æstimabile erat hoc vitium, ita Claudia tenebitur remittere, quanti judicio prudentum æstimabilis est ista inadæquata carentia licitæ delectationis. 2. Cajus dicit, se eo solùm animo duxisse Claudiam sub tanto pretio, ut licitis delectationibus Matrimonii uteretur, quando autem qualitas ignorata (licèt accidentalis sit) fuit tota ratio & finis & unicum motivum celebrandi contractum, illâ deficiente consensus est omnino involuntarius, adóque nullus, utì expressè *Onnate* De contr. d. 3. n. 131. ficuti si ego Sacerdos volens me vestire, absens emerim pannum, quem putabam nigrum, erat autem albus,

bus, quamvis nigredo sit qualitas valde accidentalis panno, tamen emptio est nulla, quia deficit totus finis & unicum motivum meæ emptionis, ergo. Pro opposita parte est, quòd major vel minor habilitas corporis in Claudia non venerit in contractum, neque ad illam majorem habilitatem consensum suum restrinxerit Cajus (alioquin ipsum Matrimonium esset invalidum) ergo sicuti absolutè consensit in Matrimonium, ita etiam in donationem illius summæ. *Nec obstat*, quòd non consensisset, si scivisset defectum corporis in Claudia, *nam* hoc non obstante consensit nunc absolutè, actus autem alius, qui futurus fuisset, si defectum illum sciviſſet, non obstat valori contractûs nunc absolutè initi. Unde ad 1. rationem in oppositum. *Respondeo.* Majorem habilitatem corporis non fuisse mercem, cùm in contractum non venerit, nec de illa mentio sit facta, sed merx erat corpus secundùm se habile ad validum Matrimonium. *Ad 2.* n. totum finem vel motivum deficere, quia simpliciter potest consummare Matrimonium, & hæc erat substantia finis, quòd autem non possit tam sæpe, per accidens est, quia frequentior usus non venit in contractum. Hæc ratio utramque partem occurrerunt. Attamen puto hìc debere distingui duos contractus: Primus est Matrimonii, de cujus valore dubitari non debet. Secundus contractus est de pretio mille imperialium, qui per accidens adjectus: & de hoc solo est quæstio, neque de ejusmodi contractu debet judicari idem, quod de Matrimonio, hoc omnes notant cum *Sanch.* l. 7. d. 18. n. 18. *Lessius* De just. l. 2. c. 17. n. 29. Itaque imprimis puto Claudiam, si præsciverit inhabilitatem suam ad fre-

frequentem copulam, commisisse dolum, ob quem contractus manet rescindibilis secundùm arbitrium Caji, aut saltem reducibilis ad æqualitatem, utì habent Authores omnes communissimè. Deinde etiamsi Claudia cum pura ignorantia & bonâ fide processerit, tamen adhuc videntur urgere rationes allatæ pro Cajo: quibus addo hanc: nam hic contractus fuit merè lucrativus respectu Claudiæ, quæ ad nihil se reciprocè obligavit, adeóque reipsa fuit gratuita promissio vel donatio illius summæ: hoc supposito, communis & vera sententia est cum *Molina, Tom. Lug.* De just. d. 22. n. 89. ejusmodi promissionem vel donationem gratuitam vitiari etiam ex solo errore, etiamsi non sit circa substantiam, si error talis sit, ut sine eo non fieret promissio vel donatio, quia concedens non aliter videtur concedere, nisi stante veritate causæ, quâ apud se movetur ad concedendum, utì ait Lugo suprà, idem firmans in aliis exemplis. Hinc demum puto standum pro Cajo: Quia tamen Cajus non poterit in foro externo probare illud fuisse unicum suum motivum dandi illud pretium, suadendum est, ut potiùs componat cum Claudia. Ita judicavi cum alio Doctore an. 1709.

DUBIUM III.

401.

An & quibus ex causis possit fieri divortium.

Resp. I. Etsi Matrimonium consummatum» inter Christianos nullo casu solvi possit,» quoad vinculum, vivente utroque conjuge» (*Vide Sanch. & Perez d. 20. s. 9. & d. 55. s. 4.*) divor-» tium tamen, seu potiùs separatio quoad tho-» rum fit sequentibus casibus: »

» I. Si alter conjux moriatur; de quo si est cer-
»tum, rursus nubere potest: quòd si interim al-
»ter mortuus non sit, fama tamen & indicia suf-
»ficientia habeantur, excusatur nubens, neque ex
»dubio superveniente, an prior vivat, debent se-
»parari, cùm fortè non vivat, ideoque Matrimo-
»nium sit validum.

» II. Si ex conjugibus infidelibus altero ad fi-
»dem converso, alter maneat infidelis (salten
»nisi pacificè cohabitare velit, sine contumelia
»Creatoris;) idque ex dispensatione divina, in
»favorem fidei, ùt patet ex 1. *Cor. 7. v. 15. Perez d. 26.*
»*s. 4. &c. communiter.*

» III. Si ante Matrimonii consummationem
»(ad quam intra primum bimestre, quod ad de-
»berationem datur, non tenentur, nec cogi pos-
»sunt sine injuria) alter intret Religionem, ita
»eaque profiteatur, *Perez l. c. &c. communiter.*

» IV. Si Papa ex alia justa causa dispenset ante
»consummationem, sicuti eum posse probabi-
»lior sententia affirmat, *Navar. Bell. Perez d. 20. s.*

» Resp. II. Manente vinculo Matrimonii li-
»citè fit divortium & separatio quoad thorum
»& cohabitationẽ ad tempus vel in perpetuum
»ob gravem & justam causam, qualis est:

» I. Alterius conjugis culpabile adulterium
»(per quod hìc etiam intelligitur omnis species
»luxuriæ, in qua caro cum alia dividitur, qualis
»est bestialitas, sodomia, etiam intra eundem
»sexum, *Bonac. q. 4. p. 5. n. 2.* contra *Fill. Sanch. Perez*
»*d. 56. s. 1. & 2.* ex *Matth. 5.* & ex *Cap. Gaudemus i. de*
»*litteris*, non tamen mollities vel pollutio, obsce-
»la, tactus vel amplexus impudici, *Bon. Sanch. Pe-*
»*rez ll. cc.* licèt propter similia ad tempus pos-
»aliquando fieri separatio, ut nocens emende-
tur

rus) tunc enim innocens Religionem ingredi, » aut sacros etiam Ordines suscipere potest, no- » cens verò non nisi cum innocentis consensu. » Excipitur tamen ab hoc casu, 1. si uterque con- » jux particeps sit ejusdem criminis vel æqualis, » *Sanch. l. 10. d. 6. Bon. l. c. 2.* Nisi innocens cõdonârit, » quod aliqui eum fecisse censent, si eam post ad- » ulterii intellectũ rursus cognoverit, *Bon.* ex *Con.* » *Bon. Fill. Perez s. 3.* ubi vide plures casus exceptos.

II. Sævitia mariti vel uxoris: ex qua si grave » periculum comparti immineat, potest separa- » tio petiâ Judice; imò si mortem minetur vel » venenum paret, potest divertere antè Judicis » consensum. *V. Bon. l. c. Laym. Perez s. 5.* »

III. Si conjux compartem trahat in pecca- » tum, v. g. sollicitet ad hæresin, veneficium, &c. » tunc enim innocens potest se separare, imò te- » netur, si periculum sit grave, *Laym. l. 5. t. 10. p. 3.* » *cap. 7. n. 16.* »

IV. Morbus contagiosus, v. g. lepra. Quòd si » tamen sine gravi detrimento possit cohabita- » re, ad id tenetur, aut saltem adhabitare & mi- » nistrare, nisi alter remittat. »

V. Hæresis vel apostasia superveniens Matri- » monio. Quo casu, si separatio facta sit judicio » Ecclesiæ, non tenetur conjugem conversum re- » cipere, saltem ex justitia: nam ex charitate ali- » quando tenetur, ùt si sit periculum inconti- » nentiæ, *Bonac. Layman l. c. Perez d. 57. s. 1.* »

VI. Mutuus consensus. Ex quo licitè se se- » parant vel thoro, sive ad tempus, sive in perpe- » tuum, ob finem spiritualem; vel etiam habi- » tatione. Quod tamen non solet permitti, nisi » uterque ingrediatur Religionem, vel uxore ad » Religionem transeunte (aut si vetula sit, id est »

»ſexagenaria, *Azor. &c.* vel ſaltem quinquage-
»naria *Sanch. Bon. Barboſ. Dia.p.3.t.4.R.73.* manen-
»te in ſæculo, in voto continentiæ) maritus ſu-
»ſcipiat ſacros Ordines. Porrò apud quem, &
»cujus expenſis, facto divortio liberi ſint edu-
»candi, *v. Lay. l. c. Sanch. Perez d. 58. & 59. Bon. q.3.*
»*p. 5. n. 11.*

» *Quæres.* An uxor teneatur ſequi virum ad
»cohabitationem.

» *Reſp.* Teneri, quia vir eſt caput familiæ &
»uxoris. *Excipiuntur tamen ſequentes Caſus:*

» I. Si ex ſequela timeatur grave onus vel pe-
»riculum, v. g. vitæ, pudicitiæ vel ſalutis: vel
»uxor à viro peregre non alatur.

» II. Si vir poſt Matrimonium factus ſit va-
»gus, nec facilè ſit ſequi: Secus tamen, ſi ante
»fuit vagus, idque ipſa ſcivit.

» III. Si in contractu Matrimonii additum
»fuit pactum de non mutando domicilio, &
»nulla gravis neceſſitas urgeat.

ADDENDA.

402. QUæſt. 61. *Quid præterea ſit notandum circa vin-culum & indiſſolubilitatem Matrimonii.* R. §. 1. Matrimonii inter fideles conſummati vincu-lum eſſe indiſſolubile, de fide eſt contra hæreti-cos, utì conſtat ex *Florent.* & *Trid.* relatis n. 12. valéntque iſta etiam contra Græcos aliquos, qui teſte *Arcudio* l. 7. c. 6. adhuc ſuſtinent Matrimo-nium eſſe ſolubile in caſu adulterii. Et ſaltem viro licitum eſſe etiam quoad vinculum dimit-tere uxorem adulteram, putat *Arcud.* c. 9. docu-ſe etiam *S. Ambroſ. Caj. Cathar.* Eandem diſſolu-tionem Matrimonii quoad vinculum concedi-

aliquando Jus civile, etiam in pluribus casibus, quàm adulterii, utì refert *Arcud.* c. 18. sed ista nunc defendi non possunt post definitionem Conciliorum, quæ retuli n. 12. & probatur ex Scriptura, quia Christus *Matth.* 5. & 19. *Marci* 10. *Luc.* 16. præcipit indissolubilitatem, quod præceptum sic interpretatur Apostolus ad Rom. 7. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi:* & 1. ad Corinth. 7. *Iis autem, qui Matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus uxorem à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari; & vir uxorem non dimittat*: ergo cùm Dominus præcipiat mulierem discedentem ex quacunque causa, si non reconcilietur, manere innuptam, manifestum est, voluntate viri non posse solvi vinculum, utì pluribus ostendit *Arcud.* c. 10. si enim solvi posset, nemo dicit præceptum divinum esse, ut tùm maneat innupta, sed sicut vir, ita uxor posset soluto Matrimonio alium ducere, in hoc enim sunt pares vir & uxor, utì ostendit *Arcud.* c. 20. Et ita Scripturas illas intelligunt SS. PP. etiam Græci, quos diligentissimè expendit *Arcud.* à c. 11. usque ad 27. sic enim S. *Aug.* l. 2. de adult. conjug. c. 4. *Nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desinat, esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur.* Rationem dant *Conc. Florent.* & PP. cum *Arcud.* c. 15. quia secundùm Apostolum ad Ephes. 5. v. 32. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo & Ecclesia*, ideſt, Sacramentum Matrimonii consummatum ideo magnum est, quia est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, ergo sicuti conjunctio Christi cum Ecclesia est perpetua & indissolubilis, quia tota Ecclesia simul nunquam peccat,

ita etiam conjunctio Matrimonii consummati est perpetua & indissolubilis.

Obj. Christus *Matth.* 5. & 19. præcipit uxorem non dimitti, nisi ob fornicationem, quâ exceptione videtur dicere, quòd ob fornicationem uxoris viro licitum sit hanc etiam à vinculo dimittere. *R.* n. ass. primis enim verbis significat dimissionem à toro, utì constat ex verbis *Florentini* n. 12. relatis: Et quando dicit, qui dimiserit, intellige in perpetuum quoad torum, nonnisi ob fornicationem, mœchatur, ideſt, facit mœchari, quia est causa mœchationis in uxore, secundùm illud *Matth.* 5. v. 32. *Qui dimiserit suam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari*, si enim ipsa sit de se fornicaria, dimittens non est causa fornicationum, ideóque non solet concedi divortium perpetuum, nisi ob fornicationem, ob alias causas verò conceditur ad tempus. Itaque sensus Christi est: qui in perpetuum dimiserit uxorem quoad torum extrà casum fornicationis, & qui eâ sic dimissâ aliam duxerit, mœchatur, & quidem dupliciter, imprimis quia in perpetuum dimittendo quoad torum est causa mœchationis in uxore dimissa, deinde quia ipse necdum soluto Matrimonii vinculo ducens aliam, ipsemet in se mœchatur. Vide *Arcud.* c. 18. & 19.

Inst. 1. Pharisæi interrogabant Christum de dimissione quoad vinculum, ergo Christus censeri debet etiam de illa respondisse. *R.* De illa tantùm, n. de illa & etiam altera quoad torum, plus enim respondit, quàm interrogârint, & dixit, licere quoad torum dimittere propter fornicationem, & tamen sine adulterio non licere dimittere quoad vinculum. Vide *Arcud.* c. 19.

Inst.

Inst. 2. Jus canonicum dicit, uxorem adulteram non posse ducere alium: è contrà virum posse ducere, quamcunque volet. *R.* Sensus est, virum posse mortuâ uxore, ubi è contrà uxor adultera nequidem viro defuncto potest alium ducere saltem in locis, in quibus lex illa usu recepta est. Plures objectiones videri possunt solutæ apud *Arcud.* c. 16. & 19.

§. 2. *Mag. S. Bonav. Rich.* & alii putant, nequidem olim Judæis fuisse licitum repudium uxoris quoad vinculum, sed tantùm permissum, ut impune fieret ad evitandum gravius malum, utì Christus *Matth.* 19. v. 8. innuit, *propter duritiam cordis eorum.* Sed *S. Th. Scot. Mald. Bal. Abb. Bald. Sanch.* l. 5. d. 14. *Tiraq.* De primog. q. 66. nu. 25. *Mastr.* num. 55. aliique cum *Figar.* tom. 8. conf. 93. probabiliùs dicunt, virum licitè ex causis potuisse dimittere uxorem quoad vinculum, quamvìs uxor non posset dimittere virum, sed tantùm dimitti, & tunc poterat uterque alteri copulari, nam Scriptura, præsertim *Deuter.* 24. positivè approbat id à viris fieri: quòd autem dicatur id permissum à Deo propter duritiam cordis eorum, nimirum ne uxores suas occiderent, non sequitur, non esse permissum licitè fieri. Neque hoc carebat mysterio, nam significabat Christum repudiaturum synagogam, & loco ejus insolubiliter desponsandum suæ Ecclesiæ. 405.

§. 3. *S. Th.* in suppl. q. 67. a. 1. in O. *Sot. Vasq.* *Rob. Bellarm. Hurt. Pont. Castrop. Dicast. Avers.* q. 2. & aliique apud *Perez* d. 20. s. 2. dicunt indissolubilitatem omnis Matrimonii oriri ex Jure naturæ, adeóque Matrimonia infidelium etiam jure naturæ esse indissolubilia, quia de Jure naturæ 404.

turæ non est licitus concubitus vagus, cùm id repugnet honestæ successioni & educationi prolis, ergo de Jure naturæ non est licita solutio Matrimonii, ex hoc enim sequeretur licere concubitum vagum. E contrà *Perez* aliique dicunt oriri ex institutione divina, ideóque docent *Sanch.* l. 2. d. 13. *Cón. Laym.* & alii, Matrimonium infidelium spectato Jure naturæ non esse indissolubile, maximè cùm Deus in antiqua lege dispensârit in eo, permittens libellum repudii, quod tamen non ampliùs licitum est, nequidem Judæis, quia lex vetus hoc tempore cessavit, multò minùs gentilibus, cum quibus Deus nunquam dispensavit. Ratio autem dicendi non esse indissolubile Jure naturæ est hæc, quia *nihil tam naturale est, quàm eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est*, Reg. 35. ff. De Reg. Jur. ergo manebit intrinsecè solubile per mutuum consensum. Quòd autem solutio quandoque repugnet fini Matrimonii & bono prolis, tantùm probat non esse solubile per accidens & ratione adjuncti incommodi, quod sæpissime abesse potest, si nempe, conjuges sint steriles, vel proli sit provisum. Hinc *Lopez* aliique plures apud *Sanch.* n. 7. dicunt indissolubilitatem omnem oriri à ratione Sacramenti inter solos baptizatos initi, ideóque Matrimonia infidelium esse omnino solubilia. *Glossa* aliique Canonistæ apud eundem *Sanch.* dicunt oriri ex Jure ecclesiastico tantùm, cui cùm non subdantur nisi soli fideles, sola horum Matrimonia erunt insolubilia. Denique *Stalen.* p. 2. c. 8. *Mastr.* n. 58. *Herinx, Spor.* n. 250. dicunt indissolubilitatem Matrimonii fundari quidem in Jure naturæ, quod vagos concubitus excludit, attamen omni-

modam

modam indissolubilitatem Matrimonii consummati haberi Jure divino ex ratione Sacramenti in nova lege, quia Deus per illud significari voluit indissolubilitatem unionis Verbi cum humanitate, unde quia per Matrimonium ratum tantùm significari voluit unionem Christi cum anima per gratiam, hinc Matrimonium ratum manet quibusdam casibus solubile, uti unio gratiæ manet per peccatum solubilis. Hæ omnes sententiæ videntur probabiles sed ultima probabilior.

§. 4. Certum videtur, quòd legitimum 405.
Matrimonium inter fideles dici debeat absolutè indissolubile, quia dissolvi non potest mutuo consensu contrahentium, juri enim illi resignârunt consentiendo in Matrimonium, quod ex natura sua exigebat perpetuam vitæ societatem. Deinde nec dissolvi potest authoritate Principis gentilis, cui Deus nullibi eam potestatem dedit. Nec authoritate Ecclesiæ, cui infideles subditi non sunt; imò si Judæi nunc inirent Matrimonium cum intentione dissolvendi ex causis, ob quas Deus olim concesserat dissolvi, tale Matrimonium foret irritum, quia nunc cessavit eorum lex, & eorum Matrimonia debent esse indissolubilia, sicuti Jure naturæ, vel divino talia sunt apud omnes alios infideles, *Sanch.* l. 10. d. 1. *Bon.* l. 7. c. 50. *Averf.* q. 3. f. 4. *Pignat.* n. 23. Ideoque addunt *Sot. Nav. Suar. Sanch* l. 7. d. 7. n. 6. aliique cum *Averf.* q. 9. f. 1. contra *Henriq.* nequidem respectu Judæorum vigere amplius legem veterem quoad impedimenta Juris positivi divini.

§. 5. Si unus infidelium conjugum ad veram 406.
fidem convertatur, Matrimonium non dissolvi-

tur præcisè per Baptismum conversi, nec per Papam dissolvi potest, utì probabiliùs tenent Authores cum *Krum.* n. 750. contra *Nav.* & *Sanch.* Attamen ex Cap. *Quanto*, & Cap. *Gaudemus*, De divortiis, scimus tribus casibus posse, quamvis sit consummatum, dissolvi etiam quoad vinculum; ita volente aut dispensante Deo, 1. si remanens infidelis ideo nolit cohabitare converso, quia conversus est, nam *Apostolus* 1. ad Corinth. 7. v. 15. dicit. *Si infidelis discedit, discedat:* unde si ex alia causa discederet, v. g. quia conversus ante vel post conversionem commisisset adulterium, non ideo solvi posset vinculum. 2. Si infidelis velit quidem cohabitare, sed non sine injuria Creatoris, quia nempe blasphemat Christum, spernit fidem, verum Dei cultum impedit, pergit ùsurpare superstitiones infidelitatis, &c. 3. Si ex ejus contubernio immineat periculum perversionis, quia vel tentat conversum iterum pervertere, vel saltem ad peccatum mortale induceret, in his casibus potest conversus aliud Matrimonium inire, etiam non expectatâ sententiâ Judicis, *Perez* d. 36. s. 6. n. 5. Et hoc inito dissolvitur prius Matrimonium, ideóque potest tum etiam infidelis inire aliud Matrimonium, utì habet communis cum *Aversa.* q. 2. s. 5. §. *Dum*, contra *S. Th.* & alios. E contrà, quamdiu conversus non inivit aliud Matrimonium, infidelis invalidè init aliud, quia tantùm conceditur, ut per aliud Matrimonium converti solvatur prius Matrimonim. Notat etiam *Pign.* t. 8. conf. 100. quamvis viro converso mulier velit in infidelitate permanere, ei restituendam esse dotem, cujus saltem fructus debent esse ad ejus sustentationem.

§. 6.

§. 6. Additur Cap. *Quantò*, *suprà*: si post virum infidelem conversum convertatur etiam uxor, quòd vir, si necdum aliam duxerit, teneatur hanc recipere, & dicit *Gl.* litt. F. videri tunc esse novum Matrimonium. Itaque si ambo conjuges infideles convertantur, & baptizentur, neutri licitum est ab altero discedere, sed Matrimonium eorum per Baptismum fit ratum, & post consummationem post Baptismum factam etiam fit indissolubile, non aliter, ac Matrimonium fidelium, volúntque *S. Th. Palud. Covarr. Bellarm. Laym. Valent. Tann. Sanch.* l. 2. d. 9. *Gob.* tr. 10. n. 390. *Aversa.* q. 1. s. 6. & alii plurimi, quòd etiam transeat in Sacramentum, quia tum incipit significare indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, ergo hoc habet ratione Sacramenti, propter quod est absoluta insolubilitas. Sed contradicunt *Vasq. Præpos. Dicast. Herinx* d. 2. q. 2. n. 10. *Mastr.* n. 17. *Pont.* l. 1. c. 9. n. 3. quia omnia Sacramenta, præter Eucharistiam, consistunt in actione transeunte, hinc ratio Sacramenti in Matrimonio consistit in primo fieri intrinseco contractûs, quod tum amplius non est, nisi meè habitualiter. Et quamvis *Ledesm. Durand. Capreol. Henriq. Bellarm. Rebell. Platel.* n. 1085. dicant tum saltem fieri Sacramentum, si post Baptismum coram Parocho & testibus renovent consensum, quia tum ponitur contractus matrimonialis inter fideles, tamen adhuc contradicunt *Mastr. Castrop. Pont.* n. 9. *Krim.* n. 354. cùm enim corpora sint antea tradita, nec possint iterum tradere, quod suum non est, non ponitur nova materia vel forma contractûs, sed tantùm verbotenus renovatur antiqua voluntas, ergo videtur non poni jam posse Sacramentum, quamvis 407.

vis Ecclesia primum contractum ita ratificatum habeat veluti absolutè indissolubilem, rationem autem indissolubilitatis non esse præcisè ex ratione Sacramenti, patet, quia Matrimonium solummodo ratum est Sacramentum, & tamen est absolutè solubile.

408. §. 7. Ut constet de infidelis obstinatione, moneri debet & interrogari, an velit converti: *Pont.* tamen l. 9. c. 4. *Aversa.* q. 2. s. 5. *Pignat.* n. 24. dicunt *Pium V.* & *Gregorium XIII.* declarâsse, si conversus in his partibus habeat conjugem infidelem in loco remotissimo, unde non possit resciri ejus voluntas, conversum validè contrahere cum alio, quia infidelis præsumitur non velle converti, aut non cohabitare sine contumelia Creatoris vel scandalo: ut tamen licitè fiat, *Gregorius* insinuat requiri dispensationem pontificiam. Videri potest *Pignat.* etiam tom. 4. consult. 189. à n. 7.

409. §. 8. Si infidelis nolens converti vellet pacificè sine contumelia Creatoris & periculo peccati remanere cum converso, *S. Th. S. Bonav. Dur. Nav. Tol. Rebel. Pont.* aliique multi dicunt, conversum non posse recedere aut dissolvere vinculum, quia *Apostolus* 1. ad Corinth. 7. v. 12. dicit: *si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam: & si qua mulier &c.* & idem videtur colligi ex Cap. *Gaudemus*, cùm nulla adsit ex causis, ob quas dicitur solvi posse vinculum. Contradicunt probabiliter *Sanch. Côn. Dian.* & alii cum *Aversa.* q. 2. s. 5. nàm *Apostolus* præmittit, *cæteris ego dico, non Dominus &c.* itaque pro eo tempore Apostolicum consilium erat, ut permanerent, propter spem conversionis, nunc autem videtur consuetudine,

quæ

quæ vim legis habet, esse inductum, ut ob periculum perversionis, quod communiter remanet, non liceat simul manere, sed possit conversus recedens aliud Matrimonium inire.

§. 9. Si infidelis conversus insciâ uxore pro- 410.
fiteatur in Religione, putant *Led. Henriq. Sanch.* l. 7. d. 76. n. 9. professionem fore validam, quia sicut Matrimonium fidelium ratum solvitur per professionem, ita videtur solvi Matrimonium quamvis consummatum infidelium, cùm sit magis solubile, quàm ratum fidelium. Contradicunt *Abul. Cón. Hurt. Perez, Pont.* l. 7. c. 48. n. 13. *Pignat.* tom. 8. cons. 77. nam de privilegio Christi respectu Matrimonii consummati infidelium nihil scitur ex Scriptura vel traditione.

§. 10. Matrimonia hæreticorum vel sunt 411.
nulla, vel sunt omnino indissolubilia, non aliter ac Catholicorum, quia omne Matrimonium baptizatorum, per se loquendo, est Sacramentum & indissolubile: Hæretici enim illi contrahentes, aut saltem unus illorum, vel expressè intendit non contrahere, nisi civiliter tantùm & dissolubiliter, quod vix censeri debet, túmque tales contractus non sunt Matrimonium, quia deest consensus requisitus ad substantiam Matrimonii: vel generaliter & per intentionem prævalentem intendunt contrahere, sicut fideles contrahunt in vera Ecclesia, & sicut Christus instituit, quod ordinariè præsumi debet, quamvis per errorem privatum, nolint contrahere, sicut contrahitur in Romana Ecclesia, ideóque nolint rationem Sacramenti vel indissolubilitatis, túmque talia Matrimonia sunt valida & vera Sacramenta, ac omnino indissolubilia, utì dixim est l. 6. p. 1. à n. 69. attamen potest intentio

tio prævalens contrahentium ita restringi, ut nolint contrahere, nisi dissolubiliter, & tum Matrimonium est nullum, uti dixi hìc à n. 252.

412. §. 11. Matrimonium inter fideles ratum dissolvi non potest mutuo consensu, uti certum est: Nec per impotentiam supervenientem, uti dicetur n. 801. Nec per susceptionem Ordinis sacri, uti expressè declarat *Joannes XXII.* Extrav. *Antiquæ*, De voto. Attamen ex privilegio Christi dissolvi potest per professionem religiosam, secundùm declarationem *Trident.* sess. 24. De Matr. Can. 6. uti etiam ex declarationibus plurium Pontificum ostendit *Sanch.* l. 2. d. 18. n. 3. ita ut per professionem, etiam post 20. annos priùs post Matrimonium ratum, ab uno factam cesset omnino vinculum Matrimonii in utroque, possitque alter in sæculo remanens contrahere cum alio. Putantque *Sot.* & alii posità professione Matrimonia illa dissolvi à Deo ipso: Vide *Bellarm.* tom. 2. De Monachis l. 2. c. 38. & *Aversam* q. 2. s. 6. Valentque dicta etiam respectu professionis in ordine Melitensi, *Sperel.* decis. 21. n. 45.

413. §. 12. Quamvìs *Gregorius XIII.* in Bulla, *Ascendente Domino*, innuat, vota simplicia in Societate JESU habere eandem vim, quam habet religiosa professio in aliis Regularibus, tamen non intelligit quoad omnia, cùm non dent talem indissolubilitatem, sed tantùm in ordine ad constituendum Religiosum, & vim dirimendi Matrimonium, uti n. 579. dicetur, hinc quia vota illa non dissolvunt Matrimonium ratum, quidquid contradicat *De Justis* l. 2. c. 14. n. 10. si quis in Matrimonio rato constitutus admiteretur, ne uxori fieret injuria, deberet ipsi per-

mitti,
ret pro
moniun
§. 1
nii etian
dixent
n. 2. Ave
ad Trid.
n. 691.
252. Ma
Turrecrem
num rat
cessione
suspensat
pontifici
Figuer. t.
esse sacra
fare in pr
tur Matri
Matrimo
sed id pro
fatisfare
ipsum & a
Ecclesia to
in sua dice
dem & mo
§. 2. dicit
non admit
ameret, vi
pretem fus
qua n. 164
tamen id pos
tatem esse
separato i
tionis & sca

mitti, ut post primum annum Novitiatûs ederet professionem, & sic dissolveretur Matrimonium.

§. 13. Quamvis indissolubilitas Matrimonii etiam tantùm rati sit de Jure divino, tâmen docent 60. gravissimi Authores cum *Sanch.* d. 14. n. 1. *Aversa.* q. 2. s. 6. *De Luca.* De Matrim. d. 9. & ad *Trid.* d. 27. n. 16. *Arcud.* l. 7. c. 16. *Gob.* tr. 10. n. 691. *Carden.* in 1. crisi, d. 19. n. 157. *Spor.* n. 251. *Mastr.* n. 62. contra *Scot.* S. *Bonav. Covarr. Turrecrem. Gutt. Castrop. Pont.* quòd Matrimonium ratum, si adsit justa causa, possit ex concessione divina quoad vinculum dissolvi per dispensationem Pontificiam, leguntur enim sapientissimi Pontifices decem sic dispensâsse, teste *Pignat.* t. 1. cons. 148. ubi etiam refert sic declarasse sacras Congreg., cùm enim possint dispensare in professione religiosa, per quam dirimitur Matrimonium ratum, cur non possint in Matrimonio ipso? imò *Baunius* putat, nisi Pontifex id prohibuisset, posse etiam Episcopum dispensare in tali Matrimonio, quia secundùm ipsum & alios multos, quod Pontifex potest in Ecclesia tota, potest, per se loquendo, Episcopus in sua diœcesi, exceptis definitionibus circa fidem & mores, quam sententiam *Mendo* diss. 12. q. dicit esse probabilem, sed id communiter non admittunt alii. Quòd autem Pontificem attinet, videri potest quæstio illa in utramque partem fusè disputata apud *Krim.* à n. 1611., quin n. 1649. concludit, spectatâ praxi Pontificem id posse: & *De Luca* d. 7. putat causam sufficientem esse, si alio Matrimonio inito & consummato inter personas illustres sequeretur infamia & scandalum, si staretur altero Matrimonio 414.

nio rato. Alias causas affert disc. 9. Imò docet *De Justis* apud *Krim.* n. 2184. sufficere pro dissolvendo Matrimonio rato, quòd in tenera ætate contraxerint, cùm facilè potuerint decipi, & nunc incipiant sibi displicere; sed meritò contradicunt alii. Qui autem dicunt licitè contrahi aliud Matrimonium ex vi talis dispensationis in primo, debent, propter dicta à n. 38. consequenter dicere, per istas dispensationes & declarationes factam esse sufficientem certitudinem practicam talis sententiæ.

Obj. Christus *Matth.* 19. prohibet Matrimonium dissolvi, nam dicit, *quod Deus conjunxit, homo non separet*: & quòd loquatur de Matrimonio etiam rato tantùm, probatur, nam loquitur de Matrimonio, quale fuit inter Adam & Evam, *Genes.* 2. sed hoc fuit tantùm ratum, nam prius post peccatum c. 4. cognovit Evam, ergo. R. Prohibet dissolvi authoritate humanâ, c. divinâ, n. hanc enim Deus concessit Ecclesiæ, ut constat à posteriori, cùm Ecclesia sæpe fecerit. An autem Matrimonium ratum dissolvi possit per Judicem, propter adulterium cum alieno, dicetur n. 429.

Inst. Matrimonium consummatum dissolvi non potest, secundùm dicta n. 402. ergo nec ratum, nam non differunt essentialiter. R. differre essentialiter in ratione significationis, nam secundùm dicta n. 402. consummatum significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, item conjunctionem Verbi cum humanitate, quæ conjunctiones perpetuæ sunt & indissolubiles: è contrà ratum significat conjunctionem Christi cum anima justi; quæ solubilis est per peccatum mortale. vide *Arcud.* suprà.

§. 14

§. 14. Positâ dispensatione Pontificis circa Matrimonium ratum, dicendum est, quòd vi illius dispensationis possint conjuges recedere ab illo Matrimonio rato, & validè atque licitè transire ad alias nuptias, quia contrahentes tantùm se obligant, quantùm possunt, ad non resiliendum à contractu, qui est ex natura sua & ex parte contrahentium indissolubilis, non cedunt autem jure suo ad dissolutionem, quæ est ab extrinseco, v. g. per professionem religiosam, aut per dispensationem Pontificiam, voluntas enim habendi talem indissolubilitatem in Matrimonio rato esset vel contra voluntatem Christi volentis, ut dissolvi possit per professionem religiosam, vel contra praxin Ecclesiæ etiam dispensantis in ejus vinculo dissolvendo, ergo positâ dispensatione Pontificiâ licitè ineunt aliud Matrimonium, *Carden.* n. 171. Itaque in eo casu, quo quis Matrimonio rato per dispensationem Pontificiam dissoluto iniret & consummaret secundum Matrimonium, primum Matrimonium maneret tantùm speculativè probabiliter validum, quia non est probabile, quòd ambo Matrimonia simul maneant valida quoad praxin, ob incompassibilitatem duplicis Matrimonii validi, ergo secundum Matrimonium quoad praxin evadit certò validum & indissolubile, *Carden.* n. 177. 415.

§. 15. Quamvis Matrimonium consummatum in veteri lege fuerit aliquando dissolutum per dispensationem divinam, utì docent *S. Th. Ab. M. S. Anton.* aliique plurimi cum *Averf.* q. 2. s. 5. contra *Magistrum*, *S. Bonav.* & alios, tamen nunc in nova lege semel consummatum inter fideles nec per professionem religiosam, nec per 416.

dispensationem Pontificiam dissolvi potest, quia mens contrahentium, secundùm Christi institutionem erat, ut si fuerit consummatum, absolutè nullo modo dissolvatur, qualem intentionem non habent, quamdiu manet ratum tantùm & non consummatum, *Carden.* à n. 165. In rarissimo tamen casu, quo inter vivos, sexus unius è conjugibus mutaretur, desineret Matrimonium etiam consummatum, quia constat non esse nisi inter marem & fœminam.

417. §. 16. Cùm Matrimonio necessariò conveniat indissolubilitas vinculi, putat *Carden.* in t. crifid. 19. nullum Matrimonium posse esse merè probabile quoad praxin, sed omnia esse vel certò valida, vel certò invalida, quia indissolubilitas Matrimonii etiam solummodo rati de se postulat, ut conjuges contracturi suam libertatem obligent ad illud perpetuò retinendum, quantùm possunt, & reipsa sic se obligant etiam quando contrahunt juxta opinionem tantùm probabilem de valore Matrimonii aut dispensationis, etiam in casu, quo ignorârunt probabilitatem nullitatis, de qua postea incidit dubium, adeóque se obligant ad cedendum omni jure, quod qualiscunque probabilitas daret in ordine ad deferendum tale Matrimonium, ergo sic contractum secundùm opinionem probabilem, aut de quo postmodum speculativè probabiliter putatur, quòd sit invalidum, revera debet in praxi censeri certò validum. Hinc quamvis multi cum *Sperello* decis. 95. n. 25. putent standum esse opinione communi, etiam quando agitur de favore Matrimonii sustinendi, tamen plures cum *Sanch.* l. 1. d. 18. probabiliùs dicunt præferri opinionem etiam minùs communem stantem pro valore.

§. 17.

§. 17. Morte dissolvitur Matrimonium etiam consummatum, unde si unus conjugum antea mortuus resurgeret, non ampliùs essent conjuges, & si esse vellent, de novo foret contrahendum, S. *Th.* ex 1. ad Corinth. 7. v. 39. *Si dormierit vir ejus, liberata est* à lege viri. Idem docent Theologi communissimè cum *Gob.* tr. 10. num. 680 & ratio à priori est, quia mens contrahentium fuit obligare se, usquedum alteruter moreretur, nec extendebatur ad casum miraculosum, qui probabiliter prævideri non poterat. 418.

Quid dicendum sit, si contrahentes intendant Matrimonium indissolubile, & expressè nolint Sacramentum, dixi l. 6. p. 1. à n. 72. An autem ratio Sacramenti sit reipsa separabilis à ratione contractûs matrimonialis inter fideles, dixi hìc à n. 275.

Q. 62. Quid notandum sit circa tempus bimestris, quod conceditur conjugatis. R. §. 1. Cap. *Ex publico*, De convers. conjug. conceduntur duo menses conjugibus ante consummatum Matrimonium pro deliberatione, an velint Religionem ingredi. Hoc tamen non obstante uterque primo illo bimestri licitè petit debitum, quod alter etiam licitè negat, si velit uti jure sibi concesso. Intelligitur autem bimestre ante ingressum in Novitiatum. Quòd si ultra bimestre maneant sine consummatione Matrimonii, manent liberi ad ingressum, etiamsi illicitè negâssent sibi debitum, *Sanch. Laym. Gob.* tr. 10. n. 689. Si autem alteruter ingrediatur, alter exspectare debet professionem alterius, antequam contrahat cum alio, & secutâ professione Matrimonium ratum planè dissolvitur, utì dictum est n. 412. 419.

420. §. 2. *Navarr. Angel. Cón. Hurtad. Laym. Castrop. Perez, Spor.* n. 252. probabiliter dicunt privilegium illud concedi tantùm conjugi, qui cogitat vel deliberat de ſtatu religioſo, ideóque ſi nollet ingredi, putant teneri reddere debitum, quia Canones tantùm permittunt cogitanti ingredi, & in favorem Religionis: ſed valde probabiliter contradicunt S. *Th. S. Bonav. Sanch.* l. 2. d. 24. q. 5. *Pont. Dian. Tambur. Averſ.* q. 21. ſ. 6. *Burgh.* cent. 1. caſ. 17. quia quamvìs de facto nil cogitet de Religione, poſſet interea mens illa incidere, & nunc utitur tempore ſibi conceſſo; electio autem ſtatûs religioſi conceditur Cap. *Ex publico*, non tantùm pro illo bimeſtri, ſed etiam poſt illud, quamdiu Matrimonium non eſt conſummatum, *Cón. Krim.* n. 463.

421. §. 3. Si vir ante evolutum bimeſtre vi obtineat copulam, graviter peccat, non contra caſtitatem, ſed juſtitiam. Putant autem *S. Anton. Sa.* & alii uxorem tum non poſſe ingredi Religionem, nam lus ideo permittit poſt Matrimonium ratum, quia hoc diſſolvetur per profeſſionem, ſicque poterit vir ducere aliam, hoc autem jam fieri non poterit, quia ſecundùm dicta n. 282. & n. 402. Matrimonium conſummatum eſt, & factum omnino indiſſolubile. *Abb. Sa. Palud. Arm. Laym. Spor.* n. 252. & alii probabiliter dicunt poſſe profiteri in Religione inter viduas vel conjugatas, non vi privilegii, quod conceſſum eſt Matrimonio rato, ſed quia vir talis tenetur reparare damnum cauſatum, ergo tenetur conſentire, ut mulier profiteatur, quia damnum aliter reparari non poteſt. Quod admittunt etiam *Ledeſm. Sanch. Averſ.* q. 23. ſ. 1. contra *Silv.* & *Arm.* quamvìs ſola metu gravi

secoacta, quia ipsa ob alterius scelus non debet privari jure suo, neque ille ex suo scelere reportare jus retinendi hanc uxorem: quòd autem usque ad mortem professæ manere debeat tanquam cœlebs, imputet suo sceleri, quo injustè consummavit hoc suum Matrimonium. Si tamen mulier facta esset gravida, putat *Krim.* num. 465. per accidens impediri ab ingressu Religionis, quia recta educatio prolis vix fieri poterit sine matre.

§. 4. Si conjux tantùm ideo eligat Religionem, quia alter ei displicet, secundùm *Tamb.* & *Spor.* non peccat, quia utitur jure suo: nec refert, quòd alter fortè patiatur gravia incommoda, eò quòd v. g. difficulter inveniet novum maritum, id enim non tollit jus alterius, & uterque contraxerat cum implicita illa conditione, habebátque uterque parem potestatem resiliendi, unde nulla fit injuria alteri, sed nec charitas obligat ad cavenda damna alterius cum gravi suo incommodo. 428

§. 5. *Scot. Caj. Angel. Pont.* l. 6. c. 12. n. 5. alíique dicunt, eum non peccare, qui voto castitatis vel Religionis obstrictus init Matrimonium, intendens intra bimestre Religionem ingredi, quia utitur jure suo. E contrà peccare mortaliter dicunt S. *Anton. Silv. Sot. Henriq. Cón. Sanch.* l. 1. d. 43. n. 7. *Castrop.* d. 4. p. 2. aliique cum *Aver* sq. 10. s. 4. *Mastico* n. 91. tum quia decipit alterum in re gravi, valde molesta, & communiter multùm damnosa, tum ob alias rationes, ob quas dixi n. 194. illum peccare mortaliter, qui contrahens sponsalia vult, aut post sponsalia vovet ingredi Religionem, & init Matrimonium cum animo ingrediendi. An autem ille, qui ante 429

vel post Matrimonium ratum vovit castitatem, possit primo bimestri reddere debitum, dixi n. 361.

424. §. 6. Illicitum est viro ante consummationem Matrimonii rati invitâ conjuge suscipere sacros Ordines. *Nec obstat*, quòd secundùm jam dicta conjux ante consummationem possit invito altero transire ad Religionem, *nam* dispar est ratio, tum quia professio dirimit Matrimonium ratum, non item Ordo sacer, utì declaravit *Joannes XXII.* in Extrav. *Antiquæ*, tum etiam, quia utrique conjugi est æqualis potestas ad Religionem, non autem ad Ordinem, *Castrop.* d. 3. p. 6. §. 11. n. 7. notans cum *Sanch.* & *Gutt.* non sufficere dissimulationem, sed requiri expressam licentiam, ut vir ante vel post consummatum Matrimonium possit suscipere Ordines.

425. §. 7. Copula, quæ præcessit Matrimonium, non consummat illud, utì dictum est n. 278. hinc uterque adhuc primo bimestri potest Religionem ingredi, *Gob.* n. 690. Quandonam autem Matrimoninm consummetur, dixi à n. 278. Quid autem censendum sit in dubio, an Matrimonium sit consummatum, item si vir affirmet, & mulier neget, vel contrà, dixi n. 283.

426. *Q. 63. Quid præterea sit addendum circa divortium.* R. §. 1. Divortium, unde dicatur, dixi n. 7. Posse autem fieri divortium, definit *Trid.* cujus verba retuli n. 12. Christus ipse *Matth.* 5. & 19. statuit uxorem sic dimitti posse propter fornicationem, per quam intelligitur adulterium: & idem statuitur Jure canonico Cap. *significasti.* Cap. *Gaudemus.* Cap. *Ex litteris.* De divortiis ac alibi sæpe. Imò id ob causam adulterii de Jure naturæ esse & semper fuisse docent gravissimi AA. cum *Avers.* q. 23. s. 1. §. 2.

§. 2. Divortium Matrimonii etiam tantùm 427.
rii fieri non potest quoad vinculum sine judi-
cio Ecclesiæ, etiamsi impedimentum dirimens
esset publicum & notorium. *Nec obstat*, quòd
Cap. *Evidentia* De accusat. & Cap. *De manifesta* 12.
q. 1. dicatur notorium probatione non indiget,
non hoc non obstante in hac materia expressè
habetur. Cap. *Porrò*, De divort. quòd si etiam
parentela esset publicâ & notoria, absque judi-
cio Ecclesiæ ab ea separari non poterit. Ratio est,
quia cùm authoritate publicâ Ecclesiæ contra-
ctum sit, decet, ut authoritate ejus publicâ dis-
solvatur, secundùm Cap. *Omnes*, 27. q. 2. maxi-
mè cùm aliquando plura dicantur notoria, quæ
verè non sunt, Cap. *Consuluisti*, 14. De appellat.

§. 3. Ad faciendum divortium Matrimonii 428.
enim tantum rati quoad vinculum, requiritur,
ut Judex habeat duos testes omni exceptione
majores, qui de impedimento deponant: nec
sufficit testimonium utriusque conjugis dicen-
tis ante Matrimonium contractam fuisse, v. g.
affinitatem per fornicationem cum consangui-
nea, nam possent hi conjuges colludere contra
Matrimonium, hinc aliæ debent accedere ra-
tiones rationabiles & fide dignæ. Si tamen uter-
que, vel etiam unus, qui desideraret Matrimo-
nium esse validum, fateatur impedimentum,
declarari potest nullitas Matrimonii, cùm qui-
vis præsumatur in præjudicium suum loqui ve-
ritatem: non sufficit tamen fama de impedi-
mento. Et licèt testimonium matris dicentis
sponsum esse consanguineum sponsæ sufficiat ad
impedimentum, ne Matrimonium contraha-
tur, tamen non sufficit, ut contractum declare-
tur esse irritum, *Schild.* tr. 6. c. 7. §. 7. probans

hæc omnia ex Jure & ratione, addens pro divortio quoad torum sufficere confessionem, quam de adulterio à se commisso facit ille conjux, qui divortium nollet.

429. §. 4. *Caj.* aliique apud *Averſ.* q. 2. ſ. 4. putârunt Matrimonium non tantùm ratum, ſed & conſummatum poſſe quoad vinculum diſſolvi propter adulterium, ſed ex dictis n. 12. & 402. oppoſitum eſt certum ex Conciliis & Patribus, etiam apud *Mendo* diſſ. 12. n. 11. & *Averſ.* ſuprà, ac clarè definit *Trid.* relatum n. 12. adulterium enim eſt tantùm cauſa juſtè negandi debitum, & petendi divortium.

430. §. 5. Si conjux unus agat contra alterum ad diſſolutionem Matrimonii, aliqui voluerunt Judicem competentem eſſe ſolum Epiſcopum loci, in quo contractum eſt Matrimonium, quia per contractum in aliquo loco celebratum ſortitur quis forum. 2. Quia ligati ſunt authoritate hujus Epiſcopi, ergo eâdem ſolvi debent. E contrà *Krim.* n. 1660. probabiliùs dicit Judicem hìc competentem eſſe etiam Epiſcopum domicilii, hujus enim jurisdictioni etiam ſubjacet, & nihil novi eſt, quòd quis habeat in pluribus locis forum. Hinc ℟. *ad.* 1. non ideo excludi Epiſcopum etiam domicilii, ſi apud hunc conveniatur. *Ad* 2. Non Epiſcopus, ſed compages ipſi propriè ſe ligârunt, nec tamen ſe ſolvere poſſunt, utì conſtat ex dictis. Quòd ſi poſt divortium coram Judice laico agatur de reſtitutione dotis, L. *Exigere dotem* 65. ff. De judiciis ſtatuitur, ut non ſpectetur locus contractûs, nec domicilium uxoris, ſed mariti.

431. §. 6. *Caj.* quamvìs tom. 1. opuſc. tr. 19. ſ. correxerit, tamen in c. 19. ſuper *Matth.* docuerat non

non licere uxori divortium à viro, ob hujus adulterium, 1. quia repudium in lege veteri, cui in nova successit divortium, conveniebat solis viris. 2. Quia Christus *Matth.* 5. & 19. loquitur de solis viris. 3. Quia utì aliqui volunt, consuetudo habet, ut hoc non concedatur uxoribus. Hanc sententiam *Sanch.* l. 10. d. 3. & *Sperell.* decis. 140. n. 3. vocant falsam & temerariam, tenentque oppositum Conc. PP. *S. Th.* & Theologi passim cum *Beja* p. 2. cas. 26. *Pignat.* tom. 9. cons. 139. à n. 122. *Avers.* s. 1. hinc Can. *Christiana*, 32. q. 5. dicitur, *Christiana religio adulterium in utroque pari ratione condemnat ..... vir utique submoveatur, si ejus flagitium detegatur .... neque enim adultera uxor dimittenda est, & vir mœchus retinendus.* Ratio autem est, quia licèt non ita censeatur reum in viro, tamen leges pœnales non ita accuratè ponderant quantitatem culparum, satis enim est in utraque esse sufficientem causam pœnæ. Unde *R. ad.* 1. Divortium non in omnibus successit repudio. *Ad* 2. Christus expressit de viris solis, fortè quia fœminæ frequentiùs in hoc delinquunt. *Ad* 3. Non esse consuetudinem communem, constat ex praxi.

§. 7. Ut per Judicem decernatur separatio, 432.
debet adulterium probari saltem per propinquas & violentas præsumptiones, utì cum communi *Sanch.* l. 10. d. 12. *De Luca* De Matrim. d. 13. & fusè *Sperell.* decis. 140. à n. 8. Videri possunt etiam, quæ dixi l. 4. à n. 1434. De præsumpt. & probat. Et verbo hìc insinuandum est, quod adulterium prohibeatur in judicium deduci, nisi ad instantiam mariti, Patris vel fratrum, quorum querela non debet esse extorta, sed libera, aliàs inquisitio est irrita, utì ex Jure

& authoribus probat *Pignat.* tom. 9. conſ. 155. Præterea notandum eſt, accuſationem adulterii poſſe eſſe vel criminalem, ſi fiat ad pœnam ſeu vindictam publicam, vel civilem, ſi fiat ad divortium aut privationem dotis, vel purè denunciativam, quæ poteſt eſſe, aut charitativa, ſi fiat tantùm ad impediendum peccatum, aut canonica, ſi ad impediendum v. g. Matrimonium cum affine, aut promotionem ad Beneficium. Et pro majore præjudicio, quod provenire poteſt ex diverſis iſtis accuſationibus, requiritur etiam major certiorque probatio, ſic enim ad denunciativam ſufficit ſemiplena probatio per teſtem unum vel per famam nixam probabilibus indiciis: ad civilem requiritur plena: ad criminalem pleniſſima, *Krim.* à n. 2441. Quamvis autem accuſatio adulterii ad pœnam aliam præſcribatur lapſu quinquennii, tamen nunquam præſcribitur in ordine ad petendum divortium, *Sanch. Farin. Pignat.* tom. 9. conſ. 139. n. 125.

433. §. 8. Si uxor malè & injuſtè tractata, ſit quaſi ejecta à viro, etiam negante alimenta & conjugale debitum, ideóque abiens in eo exilio fiat adultera, virum adhuc poſſe facere divortium, dicunt *Sanch. Dicaſt.* d. 8. n. 37. *Burgh.* cent. 3. caſ. 37. nam ita videtur decidi Cap. *Significaſti.* & Cap. *Ex litteris.* De divort: quia vir per hoc, quòd cauſam adeo remotam adulterii dederit, non cenſetur in illud conſenſiſſe vel intendiſſe. Oppoſitum tenent *S. Th. Angel. Ledeſm. Covarr. Vega, Tiraq.* & alii: ſic enim de denegante debitum dicitur Can. *Si tu*, 37. q. 2. *ſi tu abſtines ſine uxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam, & peccatum illius tuæ imputabitur abſtinentiæ*, idem autem eſt in caſu ſævitiæ, ejectionis vel negatorum alimentorum

torum. *Averſ.* ſ. 3. & *Krim.* à n. 1534. rectè conciliant has ſententias, & tenent cum prima, ſi vir non intenderit, nec prudenter prævidere potuerit adulterium uxoris: è contrà, ſi intenderit, vel prudenter prævidere potuerit, tenent cum ſecunda, ſic enim valent textus & rationes pro utraque ſententia adductæ. Et ideo *Tabern.* & *Krim.* à n. 2428. rectè concludunt, ſi alteruter conjux per longum tempus, v. g. per 5. aut 6. menſes contra juſtitiam negârit debitum alteri conjugi, quem ſatis ſciebat ideo fore in periculo proximo incontinentiæ, cenſeri cauſam ſecuti adulterii, ideoque non poſſe propterea petere divortium.

§. 9. Etiam tum non licet expellere adulteram, quando ab altero conjuge data eſt adulterandi facultas expreſsè vel tacitè, *Averſ.* q. 23. ſ. 3. Hinc ſi vir, cùm poſſit abſque gravi incommodo, non prohibeat adulterium uxoris, cenſetur conſentire, L. 2. Cod. Ad L. Juliam. De adult. Oppoſitum tamen de uxore dicunt *Sanch. Taur. Caſſenſ. Krim.* n. 1541., quia uxores non habent authoritatem illam, nec communiter audent corripere viros, ergo, quamvis taceant, non ideo cenſentur conſentire. Contradicunt valde probabiliter *Averſ.* & *Maſtr.* n. 131. quia vir & uxor quoad debitum conjugale ſunt pares, & uxor audeat virum ejicere, magis deberet corripere. 434.

§. 10. *S. Bonav. Durand. Palud. Sanch. Caſtrop.* 435.
Sent. c. 9. q. 13. *Krim.* n. 1528. & Juriſtæ multi dicunt, ad pœnam divortii ſufficere, ſi adulterium ſit commiſſum, etiam ex metu gravi, quia quamvis metus gravis aliquando excuſet à pœnis Jure humano ſtatutis, non tamen ab hac,

quæ

quæ utì n. 426. insinuatum est, quasi de Jure naturæ consequitur hoc delictum. Oppositum tenent *Abb. Silv. Rosell. Tabien. Graff. Avers.* q. 23. s. 3. qui extendunt etiam ad casum, quo mulier præ verecundia & metu infamiæ non clamaverit, quia Can. *Proposito*, 32. q. 1. dicitur de Lucretia gravi metu compulsa ad adulterium, *mirabile dictu, duo fuerunt, & adulterium unus commisit*: unde videtur colligi, quòd copula ex tali metu facta non censeatur pro foro externo adulterium. Hæc sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior. Quòd si uxor violentè esset cognita, esset adulterium tantùm materiale, nec ideo ejici posset.

436. §. 11. Docet *Gonett.* c. 9. q. 8. divertium pet & concedi posse etiam propter pollutionem, quia hæc videtur generaliter venire nomine fornicationis, refértque pro eo S. *Aug.* S. *Th.* S. *Bonav. Tostatum, Abbatem*; sed *Sanch.* l. 10. d. 4. alique plurimi cum *Busenb.* & *Mastr.* n. 129. meliùs negant, quia per hanc non dividitur caro cum aliena per concubitum, quæ est ratio faciendi divortium ob fornicationem. Fatentur tamen valde probabiliter *S. Th. S. Bonav. Dur. Cón. Tam. Hurt. Bonac. Sperell.* decis. 140. à n. 40. sufficere sodomiam cum tertia persona: quod extendunt multi cum *Busenb.* & *Krim.* n. 1525. etiam ad bestialitatem, quamvis præter citatos à *Bus.* contradicant *Inn. III. Pont.* & *Avers.* s. 1. eò quòd ista non sint copula apta ad generationem, per quam spuria proles in domum vel familiam alterius conjugis induci possit, quod videtur rectiùs repugnare Matrimonio: & sicuti ista delicta non sufficiunt ad inducendâ affinitatem vel irregularitatem bigamiæ, ita nec videntur

fficere ad divortium: sed ratio nostra est, quia
ge ista verè dividitur caro, & adulterans fit una
caro cum altera persona vel bestia, & quidem
maximè contra naturam. *Mastr.* suprà agnoscit
uramque sententiam esse probabilem.

§. 12. Si adulterium sit certò commissum, 437.
divortium quoad torum, sive denegationem
debiti, quæ actio privata est, fieri potest autho-
ritate propriâ, utì habet communis cum S. *Th.*
De divortio etiam quoad habitationem, cùm
hoc sit quid publicum, est major difficultas,
nam saltem quamdiu adulterium est occultum,
docent S. *Th.* S. *Bonav.* S. *Anton.* *Durand.* *Bellarm.*
Tom. Sperell. decis. 138. *Averf.* s. 2. & alii multi,
fieri non posse authoritate propriâ, quia ita vi-
detur statui Can. *Sæculares* 32. q. 2. Can. *Multo-*
rum 33. q. 6. Can. *Porrò.* De divort. Et Rationes
sunt, 1. quia Matrimonium tale publicâ au-
thoritate Ecclesiæ celebratum est, ergo sine ea
non est ab eo recedendum. 2. Quia quoad pu-
blica, nemo in propria causa debet esse Judex.
3. Quia divortium tale est pœna publica, ergo
debet provenire à Judice. Excipiunt aliqui, si
nocens ad vitandam infamiam suâ sponte vel-
let cedere: alii addunt, si innocens probare non
posset in foro externo, dicunt enim tum com-
muniter omnes posse clàm se subducere, præ-
textendo negotia alibi, per hoc enim nocenti
nullam injuriam facit. E contrà innocentem
invito etiam nocente absolutè posse separare se
etiam quoad habitationem docent *Nav.* *Sot.* *Hen-*
rq. *Rebell.* *Cón.* *Regin.* *Bonac.* *Castrop.* *Dicast.* *Sanch.*
l. 10. d. 12. n. 31. *Burgh.* cent. 2. cas. 38. *Krim.* n.
1144. quia Christus, supremus Judex, *Matth.* 19.
videtur absolutè dare facultatem dimittendi

propter

propter fornicationem, neque ullum aliud Jus clarum dicit exspectandam esse sententiam alterius Judicis humani, maximè cùm secundùm dicta n. 426. id de Jure naturæ licitum sit. Accedit, quòd conditio ad retinendam obligationem Matrimonii etiam ex authoritate Ecclesiæ sit non divisio carnis, ergo hac divisione factâ non manet obligatio. Denique jus divortii nascitur ex delicto, & non ex publicitate, ergo posito delicto, etiam occulto, est jus ad divortium; Et ideo *Sanch. Pignat.* tom. 9. cons. 139. n. 124. docent uxorem innocentem posse recedere à domo mariti, nec reverti, nisi expulsâ concubinâ. Sententia hæc est probabilis pro foro conscientiæ, attamen altera S. *Th.* videtur probabilior: & in utraque sententia Judex à nocente imploratus debebit innocenti mandare, ut redeat, donec probet alterius delictum, Cap. *Litteras*, & in simili Cap. *Ex conquestione*, De restit. spoliat. fatetúrque hoc etiam *Sanch.* à n. 16. & pluribus ostendit *Sperell.* suprà.

438. §. 13. Si adulterium uxoris sit certum & publicè notorium, potest vir invitâ uxore & propriâ authoritate non tantùm ingredi Religionem, utì habetur Cap. *Significasti*, De divortio, sed etiam suscipere sacros Ordines, utì cum communi *Sanch.* l. 10. d. 11. n. 16. *Pont. Pere. Pignat.* tom. 8. cons. 133. Tum autem etiam censetur hìc esse notorium, si sint probationes in promptu. Plura de probatione adulterii habes *Pignat.* tom. 10. cons. 3.

439. §. 14. Si ex divortio orietur scandalum, uti fieret communiter ex eo, quòd Matrimonium privatâ authoritate dissolveretur, vel quoad vinculum, vel quoad habitationem, in omnium

niam sententia debet dissolutio fieri authoritate Ecclesiæ, ut sic obvietur scandalo, quod maximè valet in casu dubii de causa divortii, tum enim est possessio pro Matrimonio quoad omnia servandò.

§. 15. Hæresin Matrimonio supervenientem 440.
sufficere ad divortium habetur Cap. *Quæsivit*, Cap. *De illa*, Cap. *Quanto*, De divortiis, Cap. fin. De convers. conjug. & alibi; Attamen rectè negat *S. Th.* in 4. dist. 35. q. 1. a. 1. ad 3. *procedi ipse ad divortium propter unum actum infidelitatis, sed propter consuetudinem, quæ pertinaciam ostendit, in qua infidelitas perficitur*, debet enim esse hæresis, quæ significat pertinaciam, & sufficit ad separationem, non tantùm quoad habitationem propter periculum perversionis, sed etiam quoad totum, *quia* inquit *S. Th.* suprà, *est contra Matrimonii bonum, quod est proles educanda ad cultum Dei*: Potéstque pars catholica recedere authoritate propriâ, quia Cap. *De illa*, De divortiis dicitur, mulierem, quæ absque judicio Ecclesiæ à viro in hæresin lapso recesserat, esse reddendam, quando vir ad fidem rediêrit: Et additur, illo casu esse compellendam, ut ad illum redeat: unde licèt vel ipsa Religionem, vel vir sacrum Ordinem suscepisset, redire deberet ad conversum, attamen si judicio Ecclesiæ facta esset separatio, catholicus non teneretur recipere conversum, sed posset mutare statum, aut etiam in sæculo sic permanere separatus, utì habetur Cap. *De illa*, docentque *Gonz. Pont. Krim.* à n. 1554. contra quos. Hæreticus tamen conversus non posset sine consensu catholici mutare statum: quòd si mutasset, posset ab illo revocari. Hæc omnia

pluri-

pluribus deducit, *Averſ.* ſ. 9. citátque Authores in oppoſitas ſententias hìc valde diviſos.

Obji. Chriſtus *Matth.* 5. & 19. dicit, viro non licere dimittere uxorem, *exceptâ causâ fornicationis* ſive adulterii, ergo hæreſis non eſt ſufficiens cauſa divortii. *R.* Omiſſis variis explicationibus, quas refert *Averſ.* ſ. 9. §. ult. dici poteſt, Chriſtum voluiſſe ſolum adulterium eſſe ex Jure divino cauſam perpetui divortii, quamvis aliæ cauſæ poſtea ex Jure eccleſiaſtico ſint additæ ad divortium ſaltem ad tempus, & tales ſunt etiam ſcandalum, ſævitia, morbus contagioſus, mutuus conſenſus &c.

445. §. 16. Divortium fieri non poteſt ob quodvis crimen, nam *Alex. III.* Cap. *Quæſivit* De divortiis, declarat, *quòd mulier pro furto vel alio crimine viri ſui, ab eo ſeparari non debet*: poſſet tamen quandoque fieri etiam propriâ authoritate et aliis etiam cauſis, ſi ita poſtularet præceptum correctionis fraternæ, metus injuſti damni, aut etiam periculum ruinæ ſpiritualis, ſecundùm illud *Matth.* 18.; *ſi manus tua, pes tuus, oculus tuus ſcandalizet te &c. projice abs te*: Eſtque hoc de Jure naturæ, quo quiſque obligatur ſtudere ſaluti ſuæ: ſed hæc intelliguntur ad tempus, nam *ceſſante neceſſitate illud quoque ceſſat, quod pro neceſſitate factum eſt*, Can. *Ordinationes* 9. q. 1. Videri poteſt *Averſ.* q. 23. ſ. 10.

446. §. 17. Circa cauſam divortii ob ſævitiam, Cap. *De Benedicto*, 32. q. 1. conceditur divortium, etiam nocenti poſt adulterium, ne perpetuis vexationibus crucietur. Nec in caſu ſævitiæ locum habet compenſatio, quia ſi mutuò alter ab altero ſibi timeat, uterque poteſt divertere. Non ſufficit autem eſſe malè tractatum de præ-

terito

terito, si pro futuro non timeatur malum grave, quia non conceditur ad ulciscendam, sed evitandam injuriam saltem probabiliter imminentem. Et si sit periculum in mora, fieri potest authoritate propriâ, aliàs per Judicem, qui solus separare potest in perpetuum, si non sit spes remedii. Vide *Averf.* q. 23. f. 10. & præcipuè *Sperell.* decif. 139. ubi adductis legibus, Authoribus & rationibus probat sequentia, 1. si vir moderatè, & ex causa uxorem verberaverit, ad quod jus habet, non ideo potest uxor divertere, nec ideo tenetur vir conjugi consulere per remedium cautionis. 2. Si vir sæpius percutiens excesserit modum domesticæ correctionis, adeóque fuerint atrocia verba, sítque ideo prudens timor novæ molestiæ gravis, non ideo statim concedenda est separatio tori, sed sufficere potest cautio pignoratitia, fidejussoria, & quandóque juratoria tantùm de non offendendo imposterum. 3. Quando concurrunt sæpius exercita atrox sævitia & talis prudens timor futuræ, ut non videatur sufficienter consultum per cautionem, Cap. *Litteras*, De restit. spoliat. concedit divortium his verbis: *Si tanta sit sævitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solum non debet ei restitui, sed ab eo potius amoveri.* Quandonam dicatur sævitia vel atrox verberatio, dat exempla *Sperell.* à n. 62. qui decif. 138. n. 70. notat, uxori de sævitia viri conquerenti non credi, nisi illam probet.

§. 18. *Cum quilibet ad renuntiandum juri suo li-* 447.
beram habeat facultatem, Cap. *Ex conscientia*, De crimine falsi, & divortium sit pœna delinquentis ac favor innocentis, eo non tenetur innocens uti, si nolit, *Sanch.* l. 10. d. 13. *Krim.* num. 1542.

Docent quidem S. *Th.* S. *Bonav.* *Caj.* *Silv.* aliique multi peccare virum, si permaneat in consortio adulteræ, nam Cap. *Si vir*, De adulteriis dicitur: *Si vir sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps*: Et similiter *Nav.* *Sot.* *Bonac.* *Gob.* & alii docent ex Cap. *Si quis uxorem*, 1. 32. q. 1. teneri etiam uxorem dimittere adulterum se non emendantem: quæ vera sunt, si ita postulet præceptum correctionis fraternæ, vel scandali vitandi, de cætero rectè ostendit *Averſ.* s. 5. correctionem illam per dimissionem rarò profuturam, quia conjux dimissus magis & liberiùs indulgebit adulteriis: scandalum autem faciliùs tolletur, & cum majori spe pœnitentiæ, si privatim & publicè pergat arguere & abstrahere. Nec ideo vir retinens talem uxorem censebitur esse causa damni legitimis hæredibus causandi, si fortè adultera concipiat ex alieno, id enim ipse, quantùm in se est, impedit, utì suppono, nec semper tenetur aliquis cum gravibus suis incommodis aliena damna cavere.

448. §. 19. Post sententiam divortii perpetui ob fornicationem, potest innocens sine consensu nocentis mutare statum, suscipiendo sacros Ordines vel Religionem, Cap. *Constitutus.* Cap. *Mulier.* De converſ. conjug. & hoc est, quod dixi l. 6. p. 2. n. 2220. tenétque communis cum *Pyr.* tom. 10. conſ. 3. Post sententiam divortii non perpetui, sed ad tempus, donec nocens v. g. emendârit mores, innocens non potest mutare statum, utì nec, si separaverit se authoritate propriâ, nam nocens, saltem emendatus posset implorare Judicem, & repetere conjugem, cujus reſti-

restitutio verget in scandalum, aut etiam in damnum statûs religiosi vel clericalis.

§. 20. Quando innocens mutat statum, v.g. 442.
suscipiendo sacros Ordines vel Religionem, potest nocens etiam sine voto vel præcepto continentiæ remanere in sæculo, nullibi enim præcipitur huic tale votum vel continentia, unde mortuo innocente conjuge poterit inire aliud Matrimonium, *Averſ.* q. 23. ſ. 8. Attamen *Pignat.* t. 3. consult. 42. refert aliquas declarationes Congregationum, quæ dicunt, saltem ubi est periculum incontinentiæ, si adulter suscipiat sacros vel Ordines Religionem, innocentem manentem in sæculo debere continentiam vovere.

§. 21. Si conjugatus post sententiam perpe- 450.
tui divortii assumens Religionem vel Ordines, neget se esse conjugatum, probabilius est cum *Averſ.* q. 23. ſ. 8. contra *Sanch.* peccare mortaliter, quia est res valde notabilis, & Superior vel Episcopus habebat jus interrogandi, ergo alter obligationem manifestandi, cùm possint causa vel circumstantiæ promotionem talem impedire.

§. 22. Si divortium sit propriâ authoritate 451.
factum, & innocens non immutaverit statum, censetur recipere nocentem, si emendaverit se, & non sit prudens periculum relapsûs, Can. *Quod* autem, 32. q. 2. Can. *Si vir*, De adult. Can. *Ego dixi* 34. q. quamvis *Averſ.* ſ. 6. putet ibi non imponi obligationem sed asseri convenientiam & quandam æquitatem. E contrà si divortium propter fornicationem in perpetuum per sententiam Judicis factum sit, innocens cogi non potest ad recipiendum, nisi committat simile crimen, Can. *De benedicto*, 32. q. 2. Can. *Admonere*,

33. q. 1. Cap. *Gaudemus*, De converſ. conjug. Poteſt tamen etiam tum, ſi velit, propriâ authoritate recipere, utì habet communiſſima cum *Averſ.* ſ. 6. quia ſententia lata eſt in favorem innocentis, & *quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum*, Reg. 61. Juris in 6. Teneturque nocens ſeparatus privatâ authoritate innocentis, redire, ſi revocetur ab innocente, & de licentia ejus non immutârit ſtatum, imò quamvìs per ſententiam ſit ſeparatus, non poteſt immutare ſtatum ſine conſenſu ſaltem tacito innocentis, quia hic retinet jus eum revocandi, ſi velit, ergo nocens tenetur redire, S. Th. S. *Bonav.* S. *Anton.* *Silv.* *Angel.* *Sanch.* *Pont.* *Averſ.* ſ. 6. & 8. *Maſtr.* n. 135. *Krim.* n. 1580. Si tamen innocens per ſententiam ſeparatus ter cum congruo intervallo temporis, aut ſaltem per biennium rogatus, renuat recipere nocentem emendatum, hic poterit abſque illius conſenſu in Religione profiteri, Cap. *Gaudemus* ſuprà, Authent. *Sed hodie.* Cod. De adult.

452. §. 23. *Sanch.* l. 10. d. 14. n. 2. docet, ſi innocens internè tantùm condonet delictum, non poſſe poſtea in conſcientia intentare divortium: ſed meliùs contradicit *Averſ.* ſ. 7. quia in commercio humano interna volitio non obligat, ſi nullo ſigno manifeſtur, imò quamvìs innocens externè manifeſtet, ſi nocens non accepter, ſed recuſet, probabilius eſt contra eundem *Sanch.* innocentem poſſe condonationem ſuam revocare, talis enim gratia inter homines cenſetur indigere tacitâ ſaltem acceptatione.

453. §. 24. Si innocens conſcius delicti, ante vel poſt ſententiam divortii petat, aut alteri petenti reddat debitum, hoc ipſo pro foro externo pra-

præsumitur condonare, cùm id liberè faciat, nec obligatus: aliud tamen est, si faceret coactus per metum aut sententiam, vel ex errore, S. *Th. S. Bonav. Dur.* Addit *Aversa.* etiam tactus, amplexus, oscula esse sufficientia signa condonationis internæ, cùm ordinentur ad copulam. Et idem est, si redeant ad mutuam familiaritatem, mensam, vel cohabitationem eandem: Si tamen reipsa internè nollet condonare, quamvis etiam ficte diceret se condonare, non ideo pro foro conscientiæ perderet jus, quia cessio requirit consensum internum, utì donationes aliique contractus, secundùm dicta l. 3. p. 2. n. 608. *Sa, Sanch. Aversa.* contra S. *Bonav. Sot.* & alios. *Nec obstat*, quòd ita fingendo videatur facere injuriam, nam cùm non causet damnum, injuria non est talis, ut ideo teneatur postea sincerè condonare. Imò si innocens talia signa condonationis ponat, habendo se indifferenter, non cogitando an condonet vel non, aut ignorando, quòd talia signa sufficiant ad condonationem, *Aversa.* probabiliùs dicit contra *Sanch.* in conscientia non teneri postea condonare, quia videtur requiri expressa voluntas cedendi hoc suo multùm æstimabili jure.

§. 25. Quamvis crimina conjugum utrim- 454.
que non sint omnino æqualia, quia v. g. unum sit occultum, alterum publicum, unum adulterium, alterum incestus vel sodomia: item quamvis unus semel tantùm, alter decies commiserit adulterium, nihilominus hæc crimina compensant se, nec datur locus divortio, utì colligitur ex Cap. *Tua fraternitas* De adult. conjug. docéntque *S. Th. S. Bonav. Palud. Gabr. Sanch.* & alii cum *Aversa.* contra *Hostiens. Joannem Andr.*

& alios. Et universaliter, ut crimina se compensent, requiritur & sufficit, quòd utrumque de se det justam causam divortii, tunc enim censentur paria, ideſt, pariter per se sufficientia ad divortium, *Mastr.* n. 132.

Obj. Ex dictis, adulterium & hæresis sufficiunt ad divortium, & tamen si uxor labatur in adulterium, vir in hæresin, hæc crimina non compensant se, sed uxor potest divertere à viro. R. Aliqui cum *Krim.* n. 1563. probabiliter dicunt, cùm crimina illa sint planè disparata, & hæresis directè non sit contra fidem Matrimonii, quod nullo modo se compensent, sed singuli possint petere separationem. *Sanch. Pont. Averſ.* l. 9. etiam probabiliter dicunt hæresin ex dispositione speciali Juris necessariò causare divortium, & ideo, ubi illa intervenit, non dari compensationem, sed separationem necessariò faciendam esse, quod verum est, & quidem ex præcepto naturali, si adsit periculum perversionis: è contrà, si hoc periculum absit, probabiliter dicunt *S. Anton. Silv. Arm.* & alii dari etiam inter illa crimina compensationem, & neutrum posse ab altero divertere: & ideo postea fatetur cum aliis *Averſ.* posse cum hæretico dimisso fieri reconciliationem, quamvis hæresin non dimittat, dummodo absit perversionis aut alterius mali periculum, quod abesse potest; quando autem ex dispensatione Ecclesiæ contrahitur Matrimonium catholici cum hæretico, omnes fatentur fieri non posse divortium. Similiter docet cum communi *Pignat.* tom. 7. conſ. 51. separari non debere conjuges, primò hæreticos, si eorum unus convertatur ad fidem, quamvis inter eos ideo ortæ essent aliquæ dissensiones, hinc su-

supra n. 440. tantùm locuti sumus de hæresi superveniente Matrimonio inter catholicos contracto.

§. 26. Si uterque commiserit crimen ad divortium sufficiens, sed unus egerit pœnitentiam, alter autem pergat in crimine, S. *Anton.* & alii putant primum posse facere divortium, qui per pœnitentiam quasi rediit ad statum innocentiæ. E contrà *Ledesm. Hurtad. Pont.* l. 3. c. 17. & alii dicunt, quòd crimina pergant se compensare, cùm antecedenter sint posita. *S. Bon. Henriq. Regin. Cón. Bonac. Sanch. Averf.* s. 4. *Mastr.* n. 132. probabiliùs tenent cum prima sententia, si pœnitens alterum admonuit, qui tamen contumaciter pergat; si autem non admonuit, tenentur secunda, quia ille pergens necdum censeri potest contumax. 455.

§. 27. Si vir etiam post sententiam divortii committat simile crimen, antequam statum mutaverit per religiosam professionem vel sacros Ordines, Cap. *Ex litteris.* De divort. jubetur redire ad dimissam, & ita etiam docent *Cón. Bart. Averf. Mastr.* n. 133. quia vir manebat obligatus fide Matrimonii, ergo si hanc frangat uxore dimissa, delicta se compensant. Addit *Pignat.* tom. 8. consult. 148. etiam posse revocare dimissam, si sit in periculo incontinentiæ, quamvis ipsa cum consensu viri emisisset votum castitatis: Rectè tamen notat *Averf.* s. 4. virum non teneri se prodere vel offerre non petenti, aut ignaræ suæ criminis; imò si sententiâ Judicis separatus sit, probabiliùs videtur non teneri redire, nisi per Judicem compellatur: attamen etiam probabiliter dicunt *Castrop.* & *Krim.* n. 1577. contra *Sanch.* & *Laym.* quamvis sententia divortii 456.

transiêrit in rem judicatam, ideſt, quamvis tempus à ſententia Judicis appellandi jam eſſet elapſum, nihilominus innocentem in conſcientia teneri reconciliari, ſi ſimile crimen committat, quia non habuit, nec ſententia dabat ipſi jus divertendi, niſi, quamdiu innocens eſſet, quia ſi fiat ſimiliter nocens, nullum amplius jus habet. Excipit rectè *Pont.* l. 9. c. 20. n. 7. ſi fieret ſimiliter nocens, poſtquam profeſſionem vel ſacros Ordines ſuſcepiſſet, quia tum non deberet præjudicari juri, quod Religio vel Ordo legitimè acquiſiviſſet.

457. §. 28. Si etiam poſt plurimos annos oſtendatur ſententiam divortii fuiſſe latam ex falſis cauſis, vir debet redire ad dimiſſam, quamvis in Religione profeſſus ſit, vel ſacros Ordines ſuſceperit, quia talis ſententia; in quantùm eſt contra innocentem, nunquam tranſit in judicatum, quin ipſi liceat per viam querelæ contra eam agere, quamvis non per viam appellationis, manſitque jus dimiſſæ, quod Judex noluit tollere, *S. Th. S. Bonav. Sanch.* l. 10. d. 9. *Caſtrop. Krim.* n. 1578 & à n. 1671. ſi tamen etiam dimiſſa profeſſa eſſet in Religione, *Sanch.* putat ceſſiſſe juri ſuo, ſed adhuc contradicit *Caſtrop.* quia neuter validè conſenſit, cùm error in ſubſtantia dederit cauſam. Et *Krim.* n. 1579. dicit hoc eſſe probabilius, quamvis n. 1677. etiam oppoſitum teneat.

458. §. 29. Quid dicendum ſit circa alimentationem alterius conjugis, quando divortium fit cum vel ſine culpâ conjugis, dixi l. 3. p. 1. à n. 710. Si autem culpâ patris factum ſit divortium, liberi apud matrem educantur expenſis patris: ſi factum ſit culpâ matris, educantur apud patrem expen-

expensis matris, utì statuit Jus apud *Sperell.* decis. 351. n. 104. potéstque videri etiam *Krim.* n. 1584. An verò uxori adulteræ debeantur alimenta, pars acquisitorum, restitutio dotis saltem per hæredes, si maritus obiêrit, dixi l. 3. p. 1. n. 714. Et de illis videri potest etiam *Sperell.* in 20.; ubi inter cætera putat lite pendente deberi conjugi, contra quem agitur, si ex suis aliunde non habeat, utì etiam debentur Monacho contra Abbatem litiganti, si nempe adsit præsumptio boni juris. An autem talis litigans debeat fidejubere de refundendis expensis in casu succumbentiæ, examinat *Sperell.* à n. 97. possúntque etiam multa circa ista videri apud *Krim.* à n. 1585. usque ad 1608.

De divortio videri potest etiam *Gob.* in Exper. tr. 10. n. 714. ubi in compendium redigit ea, quæ in Quinario tr. 5. à c. 32. usque ad 45. fusè ille disputârat. Quid dicendum sit de donationibus inter conjuges ac restitutione dotis, quando supervenit divortium, videri etiam potest fusè *Krimer* à n. 1685.

CAPUT III. 459.

De impedimentis Matrimonii.

Duplicis generis sunt impedimenta, quædam illicitum tantùm, alia insuper irritum Matrimonium reddunt: Priora dicuntur *impedientia*, Posteriora, *dirimentia*.

DUBIUM I.

Quæ sint impedimenta impedientia tantùm.

Resp. Præter peccatum mortale & excommunicationem, sex potissimùm reddunt Matrimonium mortaliter illicitum, scilicet:

» *Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum,*
» *Atque catechismus, crimen, sponsalia, votum,*
» *Impediunt fieri, permittunt facta teneri.*

» Dicitur I. *Vetitum*, id est, prohibitio Eccle-
»siæ, quæ fit ab Episcopo vel Parocho ob dubi-
»um impedimenti alicujus vel inhabilitatis in-
»ter copulandos, *Bonac. q. 1. p. 14. n. 1.*

» Dicitur II. *Tempus feriarum*: quòd secundùm
»*Trident. sess. 24. cap. 10. De reform.* incipit nunc ab
»Adventu Domini usque ad Epiphaniam inclu-
»sivè; & à die Cinerum usque ad octavâ Paschæ
»inclusivè. Quo tempore non prohibetur ipse
»contractus aut ejus consummatio, sed tantùm
»nuptiarum solennitates, ùt est benedictio nu-
»ptiarum, solennis sponsæ in domum sponsi
»traductio, solenniora convivia, & tripudia, &c.
»Neque *Trident. sess. 24. cap. 1.* prohibet Matri-
»monium consummari ante benedictionem,
»sed tantùm hortatur, ne fiat. *V. Bon. q. 3. p. 14.*
»*Sanch. l. 7. d. 7. Kon. d. 30. Fill. t. 10. p. 2. c. 9. Perez d.*
»*43. s. 10. n. 7.*

» Dicitur III. *Catechismus.* Quod impedimen-
»tum contrahitur ab ab, qui respondet pro in-
»fante, quando supplentur cæremoniæ post Ba-
»ptismum collatum in necessitate; sed videtur
»sublatum per *Trident.* secundùm *Sanch. Fagund.*
»*Kon. Fill. &c.* qui ideo monet Parochos, ut in
»libro distinguant patrinos catechismi à patri-
»nis Baptismi. *Vide Bon. l. c.*

» Dicitur IV. *Crimen*, ùt 1. incestus cum con-
»sanguinea conjugis in primo vel secundo gra-
»du, scienter admissus, (qui impedit Matrimo-
»nium cum quacunque alia persona. *v. Perez d. 43.*
»*s. 5.*) vel cum propria matre vel filia. 2. Raptus
»alienæ sponsæ. 3. Uxoricidium. 4. Presbyteri-
cidium.

cidium. 5. Susceptio propriæ prolis ex Baptismo, ad impediendam redditionem debiti. 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat. 7. Matrimonium cum Moniali. Verùm hæc per non usum sunt sublata, ùt *Lay. hic cap. 15.* ex *Nav. Sanch. d. 17. Kon. dub. 3.*

Dicitur V. *Sponsalia*, cum una contracta & non dissoluta, *Kon. dub. 3. Sanc. Fill. Bon. n. 5.*

Dicitur VI. *Votum*, scilicet simplex, sive castitatis sive Religionis sive non nubendi. *V. Sanch. d. 13. Regin. l. 31. n. 184. Bonac. n. 7.*

Dixi in Responsione, *potissimùm* quia præter suprà dicta, alia tria impedimenta numerantur.

Primum, est clandestinitas: etsi enim valeat Matrimonium clandestinè contractum, ubi *Tridentinum* non est receptum, non licet tamen sub mortali.; Ubi autem Tridentium est receptum, saltem quoad punctum Matrimonii, est irritum, de quo sequenti dubio.

Secundum, omissio benedictionis; quia sine hac, etsi validè, illicitè tamen contrahitur Matrimonium, saltem primum, ùt ex *C. Nostrates*, & *C. Sponsus q. 5.* docet *Bon. q. 4. p. 6. n. 2. Sanch. l. 7. d. 82. Sa, Henr. Filliuc. &c.* Qui tamen concedunt non esse mortale, intellige, per se loquendo; nam per accidens, ratione præcepti particularis, scandali vel contemptûs, (ùt si omittant nihili faciendo, ac si esset res vana vel vile ac puerile haberent ei se subjicere) docet *Perez d. 43. s. 10. n. 4.* posse esse mortale. Dixi, *Primum*: nam secundæ nuptiæ non benedicuntur, nisi primæ non fuissent benedictæ. Quòd si autem alter conjugum sit viduus, alter verò primas nuptias celebret, aut saltem nunquam fuerit

»fuerit benedictus, etsi jure antiquo non licue-
»rit, nunc tamen quibusdam locis consuetudo
»habet, ut benedicantur, ùt *vid. Bon. l. c.* & patet
»ex Agenda. Debet autem fieri in templo à pro-
»prio Parocho, sine cujus licentia si quis faciat,
»manet ipso facto suspensus, donec absolvatur
»ab Ordinario Parochi, à quo benedictio erat
»accipienda.

» *Tertium*, si contrahatur Matrimonium sine
»præviis proclamationibus; sine quibus etsi va-
»leat, non licet tamen sub mortali, ùt habet
»communis, (quanquam *Sanch. l. 3. d. 5. num. 7.* &
»*Gasp. Hurt. d. 5. n. 59.* putent non esse mortale u-
»nam omittere, quando certum est moraliter
»nullum subesse impedimentum: Sed contra-
»rium docet *Perez d. 42. s. 1. nu. 7.* ex *Kon.* & *Pontas*)
»nisi Episcopus vel ejus Vicarius dispenset, ut
»patet ex *Trident. sess. 24. c. 1.* quod circa eas præ-
»cipit sequentia: 1. ut fiant in ecclesia, inter Mis-
»sarum solennia. Possunt tamen etiam fieri in
»oratorio, vel juxta ecclesiam alio veloco, con-
»fluente magno populo. 2. Ut fiant à proprio
»Parocho vel alio Sacerdote de ejus licentia. 3.
»Ut fiant in Parochia propria, & quidem utriusq;
»que contrahentis, utì declaravit Congregatio.
»4. Ut fiat tribus diebus festis, non immediatis,
»continuis tamen, id est, qui feriatis quidem
»diebus, nullo tamen festo, interpolentur. Vid.
»*Bon. q. 2. p. 6. Unde resolves*,

» 1. Licet statim post ultimam proclamatio-
»nem contrahere, etiam eâdem die: non licet
»autem differre ultra quatuor menses, intra
»quos si non contrahant, repetendas esse denun-
»tiationes, declaravit Congregatio in *sess. 24. c.*
»1. *de reform.* Imò *Rituale Romanum* duos tantùm
mo-

menses permittit, intra quos si non contraha-»
tur, jubet repetere denuntiationes, nisi videa-»
tur aliud Episcopo. »

II. Post proclamationes tenetur sub morta-»
li, qui novit impedimentum, illico denuntia-»
re, quantumvis secretum esset, ad impedienda »
gravia mala, v. g. incestum, sacrilegium, &c. si »
tamen inde alteri periculum infamiæ nascere-»
tur, is ex charitate priùs esset monendus, ut à»
Matrimonio desisteret, *Sanch. l. 3. d. 13. Fagund. p. 2.* »
l. 4. cap. 5. Henriq. Lay. l. 3. tr. 3. p. 2. cap. 4. n. 8. & c. comm. »
contra *Pontium d. 5. q. 6.* qui negat teneri denun-»
tare, si sit occultum. Idemque tenet *Perez d.* »
ap. s. 6. num. 1. & seqq. sed cum hac limitatione, »
si tantùm audivit, & nescit à quo: vel si pro»
foro interno sit dispensatum; vel si metuat ma-»
gnum scandalum aut periculum; vel si sciat »
contrahentes esse in bona fide. »

III. Contrahens ipse, legitimè interrogatus »
de impedimento occulto, tenetur illud fateri »
vel Matrimonio abstinere, nisi dispensationem »
pro foro conscientiæ acceperit, tunc enim fate-»
ri non tenetur: nisi Judex aliunde habeat suffi-»
cientem probationem, *Sanch. Sylv. v. Laym. l. c. n.* »
n. 7. Bon. l. c. Perez d. 43. s. 7. n. 2. »

IV. Parochus cognito impedimento, te-»
netur prohibere Matrimonium, & remittere »
ad Episcopum, vel ejus Officialem, neque po-»
test assistere, *Sanch. l. 3. d. 15. Perez s. 7. n. 6. &c.* »
contra *Pontium.* Nisi tamen ex sola confessione »
nosset, tunc enim nullo modo posset negare »
Matrimonium, sive publicè sive privatim pe-»
renti, neque illum admonere officii extra con-»
fessionem, licèt in confessione posset ac debe-»
ret. Et nunc, si quidem sine magno scandalo à»

Matri-

»Matrimonio non possent desistere nec vellent, »suadere, ut contrahant communi consensu, sub »conditione, si Papa dispenset, animo tantisper »cohabitandi, ùt fratres (non autem quoad to- »rum) donec accedat dispensatio, & iterum con- »trahant: Ita ex *Beja. & Pontio l. 5. cap. 35. Perez. l.* »*c.* qui addit, si id omnino nolint persistantque »petere, debere Parochum adsistere.

» V. Potest Episcopus vel ejus Vicarius, non »autem Decanus ruralis, dispensare, vel ut una »tantùm fiat proclamatio, vel ut fiant post con- »tractum subitò factum coram Parocho & testi- »bus, ante consummationem, vel etiam ut pla- »nè omittantur, si justa causa subsit, v. g. timor, »ne alioqui malitiosè impediatur Matrimo- »nium, pudor contrahentium, senium, incon- »stantia, statûs disparitas, metus scandali, in- »famiæ, incontinentiæ, &c. *Bon. l. c.*

» VI. Etsi, quando per dispensationem con- »tractum est Matrimonium ante proclamatio- »nes postea faciendas, conjux non teneatur nec »debeat alteri reddere debitum, priusquam fa- »ctæ fuerint, quando tamen certi sunt nullum »subesse impedimentum, non peccare mortali- »ter consummando, tenet *Sot. Led. Texed.* contra »*Sanch.* apud *Dian. p. 9. t. 8. R. 19.*

» VII. Etsi Parochus dispensare non possit, »potest tamen in casu necessitatis per epiikiam »declarare, præceptum hoc hìc & nunc non ob- »ligare, verbi gratiâ, si moriturus concubinam »velit ducere, ob prolis legitimationem, *Bona.* »*loc. cit.* ex *Sylv. Sanchez, &c.*

AD-

ADDENDA.

Quæst. 64. *Quid præterea sit notandum circa impedimenta tantùm impedientia.* 82. §. 1. Dari 460.
aliqua, quæ tantùm impediant, & non dirimant certum est, nam *multa facta tenent, quæ fieri prohibentur.* Cap. *Ad apostolicam* De Regul. *Nec obstat*, quòd Cap. *Tua fraternitas.* De sponsa duorum, & can. *videtur nobis*, 35. q. 6. dicatur: Matrimonia contra interdictum Ecclesiæ inita, *possevinari, rata non haberi, nam* primus textus tantùm dicit, conjuges posse separari, donec constet de validitate: secundus autem loquitur de Matrimonio cum altera inito adhuc vivente primâ uxore. Docet quidem *Avers.* q. 10. s. 2. si Papa poneret interdictum cum clausula irritante, fore impedimentum dirimens, sed de hoc videri potest *Krimer* à n. 1342. ubi ostendit, quamvis in ejusmodi censura etiam excommunicationis prohibeatur iniri Matrimonium, non ideo irritari.

§. 2. *Raymund.* apud *Mendo* dissert. 12. n. 12. 461.
docuit, omne votum castitatis coram Episcopo, Parocho, vel alia persona publica emissum habere sufficientem solennitatem ad dirimendum Matrimonium, sed certum est oppositum, nempè quòd aliquod ejusmodi votum simplex castitatis sit impedimentum tantùm impediens. *Dixi*, aliquod, nam per aliquod etiam votum simplex castitatis posse dirimi Matrimonium constabit ex dicendis à n. 579. Ad quid autem teneatur, qui ante vel in Matrimonio vovit castitatem, virginitatem, cœlibatum, Religionem, Sacros Ordines, dictum est à n. 357.

§. 3.

462. §. 3. Quamvìs fortè possint Episcopi dispensare in voto simplici castitatis in ordine ad contrahendum Matrimonium, tamen id non posse nequidem Superiores Regulares dixi l. 3. p. 1. n. 563. Hinc Confessarius Mendicans habens jurisdictionem etiam Episcopalem nequit dispensare cum Caja in voto absoluto castitatis, quamvìs nuptiæ jam paratæ sint, & cum ingenti infamia ac grandi incommodo suspendi deberent, *Suar. Sanch. Fagn. Laym. Castrop. Barb.* aliique communiter cum *Burgh.* cent. 3. cas. 32. contra *Crusers* in Reg. S. Francisci. c. 7. lect. 29. quia Episcopi ipsi id ad summùm fortè habere possunt ex potestate extraordinaria, quam aliis subdelegare non possunt.

463. §. 4. Qui vovit castitatem sub conditione, v. g. si non inebriârit se hoc anno, tenetur votum, si hoc anno se non inebriat: si tamen anno necdum expleto Matrimonium ineat, non peccat, quia quando votum est pœnale vel conditionale non est obligatio exspectandi eventum vel defectum conditionis pendentis à nostra libertate. Quòd si postmodum anno necdum expleto se inebriet, tenebitur in Matrimonio ita servare castitatem, atque si post emissum absolutè votum castitatis iniisset Matrimonium. E contrà, qui vovit castitatem sub conditione, si hoc anno convalescat à morbo, peccat, si ante expletum annum ineat Matrimonium, quia eventus hujus conditionis non pendet ab illius voluntate, ergo tenetur eum exspectare, *Sanch.* in Decal. l. 4. c. 22. n. 11. *Castrop.* tr. 15. d. 1. pu. 16. n. 6. *Gob.* tr. 9. n. 87.

464. §. 5. An ille peccet, qui obstrictus voto castitatis vel Religionis init Matrimonium animo

non consummandi, sed ingrediendi Religionem dixi n. 423.

§. 6. Qui vovit Religionem, si bonâ fide Novitiatum ingressus fuerit, & cum justa causa exierit vel emittatur, satisfecit suo voto, nec tenetur tentare alium Ordinem, sed potest Matrimonium inire, quia non censetur voviſſe professionem, sed ingressum in Religionem, qui est Novitiatus, *Sanch.* suprà. c. 16. n. 93. *Gob.* n. 101. addens aliquos docere etiam tum esse liberum, quando sine justa causa exit, dummodo seriò & sine fraude Novitiatum sit ingressus. 465.

§. 7. Durante Novitiatu Jus prohibet contrahi Matrimonium, quia Matrimonium est status alienus ab habitu assumpto, *Castrop.* tr. 16. p. 10. n. 3. Similiter in diœcesi Leodiensi prohibetur, ne quis non confirmatus ineat Matrimonium, *Marchantius* apud *Gob.* in Exper. tr. 2. n. 772. 466.

§. 8. Licitè contrahunt leprosi, utì fusè ostendit *Boudevv.* p. 2. q. 14. quamvis enim proles sæpè infecta gignatur, tamen adhuc beneficium acquirit per existentiam, & melius est ei esse, quàm non esse, inquit *S. Th.* E contrà, putat *Boudevv.* eos, qui actu laborant lue venereâ, peccare graviter contrahendo, ob periculum abortuum & miserias graviores prolis gignendæ. 467.

§. 9. Impedimenta etiam tantùm impedientia obligant sub mortali, *Sacramentum*, *tempus* & *votum* ex obedientia, *sponsalia* ex justitia, *votum* ex religione; *S. Anton. Sot. Sanch.* l. 7. d. 17. aliique cum *Averſ.* q. 9. ſ. 5. contra *Ledesm. Sa*, & *Tol.* qui, quamvis id admittant de voto, tamen negant de reliquis, sed contrà est, quia etiam in reliquis est res gravis. Putant quidem *Sanch. Villal. Dian.* & alii tempore vetito non esse obligationem ab- 468.

ſtinendi à conviviis aliiſque lætitiæ ſignis, ſed quamvis poſſit in hoc ex levitate materiæ tantùm venialiter peccari, aut etiam nullo modo, ſi iſta ſint privata, attamen ſi adhibeantur publicæ pompæ, ſaltationes &c. rectè dicunt *Pour. Averſ.* q. 20. ſ. 2. peccari poſſe mortaliter, quia ſecundùm communem mortale eſt tum ſacram benedictionem ſolenniter adhibere, ergo multò magis ſæculares pompas publicas, cum hæ magis dedeceant tempus ſacrum, & avocent à divinis:

469. §. 10. Tempus feriarum ante Quadrageſimam incipit horâ 12. noctis ante Cineres. Ante primam Dominicam Adventûs de Jure deberet cum Dominica incipere à primis veſperis in ſabbatho, niſi conſuetudo in certis locis aliud haberet, *Sanch. Krim.* n. 1955.

470. §. 11. *Fagn.* in Cap. *Capellanus*, De feriis à n. 8. operosè contendit ſacris temporibus prohiberi etiam privatam deductionem ſponſæ ad domum ſponſi, itémque conſummationem Matrimonii, ſed rectè cum communi contradicunt *Sanch. Pignat.* tom. 6. conſ. 47. *Krim.* n. 1956. quia Canones loquuntur de ſola benedictione nuptiali, ſolenni traductione ſponſæ, publicis lætitiis &c. & ſi novis conjugatis prohiberetur copula, etiam non liceret aliis conjugatis. Hinc addit *Pignat.* declarationes, quæ adducuntur in contrarium, vel non eſſe authenticas, vel datas eſſe propter particulares conſuetudines in certis locis. Infert *Gob.* tr. 9. à n. 70. Parochum non agere contra ullum Jus, ſi tempore Adventûs vel Quadrageſimæ aſſiſtat Matrimonio non ſolenni, dilatis benedictionibus in aliud tempus, niſi obſtet alicubi conſuetudo, nam notat *Ter-*

lenu tr. 7. c. 7. Jure particularium aliquarum Ecclesiarum non permitti tum Matrimonium etiam non solennizatum, nisi adsit causa specialis de licentia Ordinarii.

§. 12. Episcopum dispensare posse in præcepto certis temporibus prohibente solennitatem nuptiarum, negant *Henriq.* & alii, quia est lex Superioris: Posse dispensare docent *Sot. Sa, Bon.* & alii, quia non reservatur Papæ; & id admittunt *Sanch. l. 7. d. 9. n. 6. & Aversa. q. 20. s. 2.* ex causa urgente, quæ rara erit, si non posset recurri ad Papam. 471.

§. 13. Parochus solenniter celebrans Matrimonium temporibus ab Ecclesia prohibitis, potest ab Episcopo puniri pœnâ arbitrariâ. S. Congreg. 3. Dec. 1644. apud *Pignat.* tom. 1. consult. 187. An peccet, qui metu gravi coactus contrahit Matrimonium cum impedimento impediente, dicam n. 660. 472.

Q. 65. Quid circa proclamationes sit addendum. 473.

R. §. 1. Per proclamationes intelliguntur denuntiationes sive banna, quibus publicatur Matrimonium inter certas personas esse ineundum, per quod tantò magis cavetur, ne sit clandestinum: Dupliciter enim dicitur clandestinum, vel simpliciter, vel secundùm quid: Clandestinum simpliciter est, quod contrahitur sine Parocho & testibus, de quâ clandestinate agemus à n. 706. Clandestinum secundùm quid est, quod contrahitur neglectis proclamationibus, tum enim caret perfectâ publicitate, & de hac clandestinate hìc agimus.

§. 2. Circa proclamationes ita statuit *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 1. *Imposterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium* 474.

Parocho tribus continuis diebus festivis in ecclesia intra Missarũ solennia publicè denuncietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum, quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem Matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur..... Quòd si aliquando probabilis fuerit suspicio Matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denunciationes, tunc vel una tantum denunciatio fiat, vel saltem Parocho & duobus vel tribus testibus præsentibus Matrimonium celebretur, deinde ante illius consummationem denunciationes in ecclesia fiant, ut si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur, nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur, quod ipsius prudentiæ & judicio S. Synodus relinquit. Atque ex his verbis *Trid.* infert cum communi *Averſ.* q. 7. ſ. 1. contra *Sa.* & *Ledeſm.* certò fore mortale, ſi contracturi inirent, aut Parochus aſſiſteret Matrimonio omiſſis proclamationibus, quamvis aliunde haberetur certitudo de abſentia impedimenti: hæc tamen habitâ, præter citatos à *Buſenb.*, putant *Gutt. Villal. Barb. Dian.* non fore mortale, ſi omitteretur una ex tribus, ſed adhuc contradicunt alii, ad quos inclinat *Averſ.* tum quia ideo non ceſſat lex, licèt finis ejus in particulari caſu videatur ceſſare, ſecundùm dicta l. 1. à num. 863. tum maximè, quia cùm ſit uſus, ut fiant tres proclamationes, poſſet eſſe, quòd quis exſpectaret tertiam ad detegendum impedimentum. Attamen omittere diem feſtivum intermedium, aut proclamare extra Miſſarum ſolennia, aut in publico concurſu extra eccleſiam, non videtur fore mortale, utì inſinuat *Averſ.* addens fieri debere à Parocho, vel ex ejus commiſſione ab alio, qui non neceſſariò debeat eſſe Sacerdos.

Nota-

Notavi etiam l. 1. n. 797. quamvis certum sit adesse causam ineundi Matrimonium sine proclamationibus, non ideo iniri posse sine dispensatione.

§. 3. Ab hac lege proclamationum non excu- 475.
santur milites, quamvis à suis Officialibus afferrent testimonium, quòd careant impedimento: faciliùs tamen tum posset esse causa dispensandi, aut etiam in necessitate procedendi sine proclamationibus, secundùm dicenda postea; De cætero cùm milites facilè mutent præsidia, & frequenter alibi uxores habeant, decretum est in diœcesi Monasterienſi, ut ejusmodi milites vagi & extranei proclamentur, habetque vim, ut etiam petatur informatio ex locis, in quibus proximè fuerunt, quia compertæ sunt sæpe fraudes, imò priusquam ad proclamationes deveniatur, expedit Capitaneos & alios commilitones consulere, qui facilè scient, an in alio fortè loco uxorem habeant. Et universim circa proclamationes vagorum emanavit per sacram Congreg. generalis Inquisitionis de Urbe, anno 1637. mandatum ad omnes Ordinarios, ne permittant fieri denunciationes forensis sive vagi, nisi Parocho adstituro per authenticam fidem Ordinarii ipsorum vagorum de illorum statu libero constet; & quamvis de merito observandum esset, cùm experientia sæpe docuerit ejusmodi vagantes alibi uxores aut maritos habuisse, tamen potest quis quoad hoc stare usu in sua diœcesi præscripto, *Krom.* num. 2164.

§. 4. Docent *Laym.* l. 5. t. 10. p. 2. c. 4. n. 10. 476.
Gob. t. 10. n. 514. *Lohn.* non esse damnandam consuetudinem quarundam diœcesium, in qui-

bus proclamationes fiunt tantùm in illius sponsi Parochia, in qua celebrandæ sunt nuptiæ, sed tenendum est oppositum ob declarationem S. Congreg. à *Greg. XIII.* confirmatam, quam ex *Nav.* refert *Gallemart* ad *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 1. n. 1. ideóque in *Synodo Colon.* anni 1662. De Matr. c. 2. §. 5. sic statuitur: *Si Matrimonium contracturi diversarum sint parochiarum, in utraque fiant proclamationes, nec antè Parochus unius ad Matrimonii solennis actum, nisi habito ab alterius Parocho, testimonio, quòd præscriptæ à Conc. Trid. proclamationes in sua Parochia legitimè factæ fuerint, & de nullo constet impedimento, procedat.* Imò intentio fuit an. 1697. in diœcesi Monasterienſi, ut inituri Matrimonium proclamarentur, non tantùm in loco domicilii, sed etiam originis, ubi impedimenta consanguinitatis notoria sunt, sed hactenus non potuit deduci ad praxin, nec reipsa id videtur requirere *Trid.* cùm dicat *à proprio Parocho*, qui censetur esse Parochus, non purè originis, sed domicilii: si quis autem per diversas anni partes in diversis Parochiis habitet, volunt aliqui in singulis proclamari, alioquin non obtinetur finis præcepti, qui est, ut impedimentum, si fortè subest, ab illis detegatur, apud quos hactenus est commoratus; fatentur tamen, si Parochiæ essent ita vicinæ, ut quod in una scitur, etiam sciatur in altera, fore satis in una proclamari. Alii cum *Pontio* dicunt sufficere fieri in Parochia, in qua ultimò est: Alii cum *Con. Sanch. Barb. Dian.* in ea, in qua diutiùs habitavit. *Avers.* q. 7. s. 1. rectè dicit observandum usum & consuetudinem locorum. Quid circa vagos sit præterea observandum, dicam à n. 746.

477. §. 5. Putant *Laym. Lohn. Krimer* n. 691. & alii pro-

proclamationes fieri posse die non festo, si in choro sit solennitas, & conventio frequens populi adsit, sed *Synod. Colon.* anni 1662. De Matr. 12. §. 3. vetat id fieri sub pœna 30. aureorum. Imò *Zerola* & alii cum *Barb.* dicunt, nequidem Episcopum posse dispensare, ut fiat die feriali, quia Trid. expressè dicit, *diebus festivis*, ergo debet esse festum, saltem manè, dum fit proclamatio, quamvis post meridiem non sit festum.

§. 6. *Sanch.* & *Laym.* putant debere intercedere saltem duos dies inter unam & alteram proclamationem: *Gob.* n. 519. dicit, sufficere unum, imò *Hart. Dicast. Lohn.* dicunt, nequidem opus esse, ut unus intercedat, cùm de hoc nihil præcipiatur, unde spectanda est consuetudo locorum: *Synod. Colon.* suprà §. 3. requirit minimùm unius diei intervallum; si autem transiliatur unus dies festus, non erit peccatum, si adfuerit causa aliquo modo rationabilis, vel inadvertentia, *Con. Tann. March. Dicast. Gob. Lohn.* Hinc si qui hac Dominicâ proclamati sint, &, quia defertur impedimentum, quod priùs debet examinari retroll:, omittatur Dominicâ sequente secunda proclamatio, poterunt postea superaddi reliquæ proclamationes, dummodo inter primam & secundam, quæ resumitur, non sint interlapsi duo menses. 478.

§. 7. Si absit scandalum, proclamationes fieri possunt in templis hæreticorum, uti fiunt proclamationes aliorum contractuum, *Less.* in aut. 2. *Hæretici.* cas. 24. 479.

§. 8. *March.* apud *Gob.* n. 518. dicit in diœcesi Leodiensi jurare sponsos se contracturos intra 40. dies post ultimam denunciationem. *Busenb.* dicit die ultimæ denunciationis posse contrahe- 480.

re, sed *Syn. Colon.* suprà vult intercedere saltem unius diei intervallum, ut deferri possit impedimentum, si quod subsit. Quòd si non contrahant intra 4. menses post ultimam denunciationem, refert *Gallem.* n. 3. declaratum esse, quòd denunciationes repeti debeant. *Rituale Rom.* ait, *si intra duos menses post factas denunciationes Matrimonium non contrahatur, denunciationes repetantur, nisi aliter Episcopo videatur.*

481. §. 9. Qui scit impedimentum inter eos, qui denunciati sunt, etiam impediens tantùm, *Avers. De Justis* n. 235. ac multò magis dirimens, etiamsi planè occultum, & etiamsi sub secreto jurato, tenetur sub mortali illud denunciare, tum ex Jure naturæ, tum ex speciali præcepto Ecclesiæ, cùm commune bonum, salus proximi & validitas Sacramenti prævaleant; si autem inde oriretur infamia denunciatis, tenetur privatim admonere: quòd si non desistant, tenetur monere Parochum. Quod tenet, etiamsi probare non posset, ad hoc enim non tenetur, & quamvis audiêrit tantùm à fide digno, vel per famam ortam à fide dignis, tum enim Superiori incumbet videre, quid agendum sit, excusabitur tamen, si prævideat sibi inde grave detrimentum vel scandalum. Hæc omnia pluribus firmat *Avers.* q. 7. s. 4. cum communi contra aliquos. Notat autem rectè *De Justis* l. 2. c. 19. te non excusari à delatione impedimenti, quamvis præsumere possis esse deferendum ab alio, si de hoc certus non sis, quia sic omnes possent excusari & nullus deferre.

482. §. 10. Si contrahentes procedant bonâ fide, nec sciant impedimentum suum dirimens, & judicetur nunquam prodendum, putant *Pont. Pe-*

uz, Burgh. cent. 2. caſ. 78. non eſſe obligationem denunciandi: ſed oppoſitum tenendum eſt, per ſ. loquendo, ita enim poſtulat reverentia debiti Sacramento, & obligatio ex charitate impediendi etiam fornicationes materiales ſponſorum, quando id fieri poteſt ſine gravi incommodo, utì dictum eſt l. 2. n. 214.

§. 11. Si Epiſcopus ſolus noverit impedimentum, docet *Perez* d. 43. ſ. 8. eum non poſſe prohibere Matrimonium, quia eſt Judex, qui non debet procedere ex privata ſcientia: Teneri tamen deferre ad Superiorem docet *Gob.* in Quin. tr. 5. c. 37. n. 48. E contrà *Cön. & Averſ.* §. *At ſi*, probabiliùs dicunt poſſe prohibere, quia hìc non agitur in cujuſquam præjudicium, quia ſponſus favorabile eſt repelli à tali Matrimonio tanto: & ſi non obſtante hoc, quòd ſit Judex, deferre poſſit ad Superiorem, etiam poteſt cum ſponſus id exequi & nomine Eccleſiæ attinere, ne à tali crimine abſtineant. 483.

§. 12. Parochus, qui hìc Judex non eſt, debet negare ſuam aſſiſtentiam, etiamſi ſolus & ex ſcientia ſua privata noverit impedimentum, ac ſponſi publicè petant conjungi, *Averſ.* §. *Alii*, *Gob.* in Exp. tr. 10. n. 539. *De Juſtis* n. 225. contra *Leſſ.* *Pont.* autem l. 5. c. 35. n. 6. negat, ſi Parochus non reſciat per alium teſtem. *Nec obſtat*, quòd peccatori occulto publicè petenti non debeat negari Sacramentum, ne cauſetur infamia, tenendùm dicta l. 6. p. 1. n. 144. *nam* ſpeciale aliquid eſt in Matrimonio, in quo Eccleſia requirit proclamationes publicas, agit per modum judicii fori externi, in hoc autem judicio externo pro ſufficiente probatione habetur id, quod certò, etiamſi ſecretò, conſtat per unicum teſtem, 484.

ſtem, utì Jus ſtatuit, quod referam n. 486. Parochus autem hìc eſt talis teſtis, quia tenetur id referre Epiſcopo.

485. §. 13. Si Parochus ſciat contrahentes habere impedimentum, &, quia probare non poteſt, ab Epiſcopo cogatur eos conjungere, ſi id faciat, non peccat, quia, quando quis impedire non poteſt, non peccat, quamvìs alteri materiam peccati ſubminiſtret, *Henriq. Bon. Caſtrop. Sanch.* l. 3. d. 15. n. 12. *Averſ.* §. *Si verò* : *Gob.* in Quin. tr. 5. c. 37. n. 45.

486. §. 14. Si unus tantùm de auditu, aut non juratus teſtetur de impedimento, non ſufficit ad impediendum Matrimonium, ſed poteſt ad nuptias procedi, *Nap. Gob.* ſuprà n. 35. Docet tamen *Averſ.* q. 7. ſ. 5. §. *Debet.* in impedimento conſanguinitatis ſufficere, ſi teſtis deponat, ſe audìſſe à Majoribus ſuis, ſaltem duobus, computando diſtinctè ex utraque parte gradus. Si autem poſt unam aut alteram proclamationem etiam unicus teſtis teſtetur de viſu, & cum juramento, quòd adſit impedimentum, Parochus non poteſt pergere, nam Cap. *ſuper* De teſtibus & atteſt. dicitur : *ſuper illa quæſtione, an mulier conjungenda non ſit viro, pro eo, quòd ſola mater alterutros eos eſſe conſanguineos confitetur, non debent conjungi.* Et idem eſt, ſi publica fama de impedimento probetur in judicio, *Averſ.* §. *Cenſetur.* Et hoc defendit *Sanch.* l. 1. d. 71. etiamſi ſponſalia eſſent jurata. In quo tamen caſu juratorum ſponſalium deberet allegans impedimentum non clàm, ſed declarato ſuo nomine id atteſtari, utì habent Juriſtæ apud *Averſ.* §. *Debet* : Parochus autem non debet excipere juramentum talis teſtis, nec examen inſtituere de impedimento, hoc enim face-

re

est actus jurisdictionis exterioris, quam non habet Parochus, sed Ordinarius, *Gob.* n. 31. & 36. addens n. 32. in Germania Parochum posse petere, quale sit impedimentum, & si certò advertat esse nullum, debere pergere.

§. 15. Si unus sponsorum suâ sponte dicat 487.
se alteri promisisse Matrimonium, sed fictè; aut si prius dixerit se impeditum, & postea revocet: alii dicunt, alii negant ei esse nunc credendum. *Avers.* §. *Si rursus* rectè dicit remittendum esse ad judicium Episcopi, qui considerabit circumstantias facti & personarum.

§. 16. Quando dispensatio impedimenti est 488.
data pro foro conscientiæ tantùm, si nemo præter sponsos ipsos illud denunciet, possunt conjungi, quia impedimentum sublatum est, nec notitia impedimenti vel dispensationis per hoc deveniet ad forum externum: si autem aliquis post proclamationes denunciet tale impedimentum, *Sanch.* l. 3. d. 15. n. 15. *Gob.* n. 44. *Cornel. Pont. De Justis* l. 1. c. 6. n. 175. & alii dicunt non posse conjungi, tum quia per clausulam, *pro foro conscientiæ tantùm*, præcipitur, ut is, cui impedimentum denunciatur, sic se habeat, atque si non esset dispensatum: tum etiam, quia ipso, quòd aliquis post proclamationes denunciet, censetur delatum ad forum externum. *Avers.* tamen q. 7. s. 5. §. ult. putat, si denunciatur secretò & privato tantùm modo id dixisset Parocho, qui eum moneret de silentio & dispensatione obtentâ, sicque faceret acquiescere placet tacere, posse procedi ad copulationem, sic enim impeditur, quominus censeatur deductum ad deducendum ad forum externum.

§. 17. Quando contrahentes spectant ad di- 489.
versas

versas diœceses, si non dispensetur, debent in suis Parochiis utriusque diœcesis proclamari: si tamen alteruter Ordinarius dispenset in proclamationibus, sufficit, ut sine eis possint contrahere, etiam in altera diœcesi, in qua dispensatum non est, quia verum est dispensâsse Ordinarium, *Côn. Regin. Sanch.* l. 3. d. 7. n. 7. *Barb.* De officio Episc. alleg. 32. n. 35. *Averſ.* q. 7. ſ. 2. *Gob. Krim.* n. 686. contra *Bonac.* qui dicit, tum tantùm sufficere, quando Matrimonium contrahitur in diœcesi illius, qui dispensavit.

490. §. 18. Episcopus non tenetur semper dispensare, quando licitè potest, cùm tamen id committatur, non ipsius libertati, sed arbitrio, id est, judicio secundùm prudentem rationem regulato, tenetur sub mortali, quando id exigit necessitas publica vel privata ad vitandum grave aliquod incommodum animæ, corporis, famæ vel fortunarum proximi, *Tann. Gob. Averſ.* suprà, *Sanch.* d. 10. n. 6. & addunt *Sanch.* n. 26. & 29. *Pont.* l. 5. c. 32. n. 7. *Côn. Krim.* n. 689. si tum neget Episcopus, posse contrahi absque denunciationibns, eò quòd leges humanæ non ligent cum tanto damno, sed *Averſ.* limitat, quando non pateret recursus ad majorem Prælatum.

491. §. 19. *Sanch.* apud *Gob.* tr. 10. n. 483. generaliter dicit posse remitti proclamationes, quoties non subest prudens timor ullius impedimenti: item, quando contrahentes sunt vagi & ignoti, nam ferme frustra tales denunciantur, *Gob.* 491. Sicuti autem *Trid.* suprà dicit posse sine proclamationibus præmissis iniri Matrimonium, quando est probabilis suspicio, quòd malitiosè impediri possit, ita similiter fieri potest, si concubinarius sit proximus morti, & pro legitima-

tione

sione prolium petat Matrimonium inire cum concubina, nec tempus superſit petendi dispensationem, utroque tamen casu, si uterque supervivat, debent postea fieri proclamationes, si Ordinarius non dispenset, quod meritò in casibus illis facere debet.

§. 20. Vicarius generalis habet potestatem ordinariam dispensandi in proclamationibus, *Sanch.* d. 7. n. 10., *Barb.* alleg. 32. n. 30. *Gob.* nu. 503. contra *Pontium*, testaturque *Paris.* de resign. l. 3. q. 11. n. 20. quòd, quando *Trident.* concedit aliquid Ordinario, hoc nomine veniat etiam Vicarius generalis, hinc potest Vicarius hanc potestatem delegare alteri, saltem ad casus particulares, utì habent citati Authores. *Nec obstat*, quòd *Trid.* hanc dispensationem remittat prudentiæ & arbitrio Ordinarii, adeoque videatur eligere industriam hujus personæ, *nam* rectè notat *Aversa.* suprà, quando non in individuo, sed in communi tantùm aliquid committitur ratione officii vel dignitatis alicui, non restringi ad industriam personæ. Vide dicenda n. 878. 492.

§. 21. Abbates prædicti potestate Episcopali habent hìc eandem potestatem, quam Episcopi, non tamen Archi-Episcopi respectu diœcesium subjectarum subordinatis sibi Episcopis. *Barb.* suprà. *Gob.* n. 504. 493.

§. 22. Declarare potest Parochus non obligare præceptum proclamationum, si Episcopus dispensare teneretur, & adiri non posset; Item si sponsus aliàs esset deserturus sponsam, vel ipsa non contracto Matrimonio secutura esset, & permansura in fornicationibus: Item, si Ordinarius injustè neget dispensationem, quando est urgens causa illius, nec recurri potest ad alium, 494.

Sanch.

Sanch. Gob. n. 493. Quando autem est prudens suspicio, quòd malitiosè impediendum sit Matrimonium, *Vivald.* putavit per *Trid.* suprà fieri Parocho potestatem assistendi sine dispensatione Episcopi, sed alii communiter cum *Averja* contradicunt, nam *Conc. Lateran.* ad quod se remittit *Trid.*, committit omnia judicio Episcopi, nisi necessitas aliud postulet, & periculum sit in mora.

495. §. 23. Huc pertinet solutio sequentis casus: Titius cum Caja filia Bonnensi redit Coloniam, & quia Patre Cajæ obnitente noluit eos copulare Parochus Bonnæ, petunt Coloniæ copulari, ac pro eo, quòd nullum adsit impedimentum, offert Titius realem cautionem omnium suorum bonorum, minitans se abiturum desertâ & infamatâ Cajâ, si statim non copuletur. *Quæritur*, An Titii Parochus Coloniæ bene faciat illis assistendo. R. Non bene, sed cùm possit, priùs recurrere debet ad Ordinarium suum, & facere, quod ille ordinaverit, qui re perpensâ potest in proclamationibus dispensare. Deinde rationabilis consuetudo postulat, ut vel proclamentur utrobique, vel saltem exhibeantur aliquæ dimissoriæ alterius Pastoris, tum ad detegenda impedimenta, tum ad avertenda alia incommoda, hoc autem non fiet, si ita passim & liberè procedatur cum nuda ejusmodi cautione verbali aut etiam reali.

496. §. 24. Si tam citò haberi non posset dispensatio in denunciationibus, putat *Hauckius* apud *Lohn.* sufficere unam tantùm fieri in his præteritis casibus, & postea reliquas supplendas post contractum Matrimonium: 1. Si multùm pudeat sponsos ob inæqualitatem, senium, vel infamiam,

niam, si fuerint concubinarii. 2. Si proximum in tempus, quo prohibentur nuptiæ: & hanc vicinitatem temporis clausi sufficere, dicit *Hurt.* d. 5. diff. 20. n. 69. *à S. Congregatione* esse decisum. 3. Si magnates contrahere velint, inter quos conflet, non esse impedimentum. 4. Si damnum notabile, temporale vel spirituale, aliàs nascetur. Sed hæc & similia ad summũ pro foro interno valere poterunt, plerumque enim improbabunt Ordinarii, si Parochus sic procedat. Quòd si post contractum ita Matrimonium nolint abstinere ab usu, usque ad suppletas reliquas denunciationes, notant rogandum Episcopum, ut dispenset. Si autem ante dispensationem, & non suppletis denunciationibus Matrimonium consumment, *Ledesm.* dicit, si certi sint, abesse impedimentum, peccaturos tantùm venialiter: *Ch̃n. Sanch. Bonac. Pont.* dicunt toties peccaturos mortaliter, quoties consummabunt: *Navar.* & *Aversa* s. 3. putant, in prima tantùm consummatione peccaturos mortaliter. Videtur tamen adhuc manere obligatio ad denuntiationes, ut in facie Ecclesiæ habeatur certitudo de valore Matrimonii.

§. 25. Huc reducitur sequens casus: Titius & Berta dispensati à proclamationibus, cum decisula, ut copularentur à Parocho sponsæ: ob causas, quas putabant justas, accesserunt ad Parochum sponsi, & coram eo ac testibus contraxerunt. *Quæritur*, an validè. *R.* Affirmativè, quia ad plus non requirit, quàm ut contrahant coram proprio Parocho, sacra autem Congregatio declaravit per proprium Parochum intelligi Parochum alterutrius è sponsis, quod immutare non potuit Episcopus dispensans à proclamationi- 497.

tionibus : hoc unum velle potuit, ut non valeret dispensatio à proclamationibus, nisi contraherent coram Parocho sponsæ, sed hoc non tollit valorem Matrimonii contracti, nam si absque petita dispensatione à proclamationibus ita contraxissent, valuisset Matrimonium, uti certum est, docétque cum communi *Aversa* q. 7. s. 1. contra paucos Juristas, ergo & nunc valet. Id unum restat, quòd casu quo Episcopus noluerit dispensare in proclamationibus, nisi sub conditione, quòd contraherent determinatè coram Parocho sponsæ; tum reipsa contraxerunt sine dispensatione, adeoque sunt ita punibiles, acsi absque proclamationibus contraxissent.

498. *Q. 66. Quid notandum sit circa pœnas statutas contra eos, qui contrahunt, vel assistunt Matrimoniis, neglectis proclamationibus.* R. §. 1. Si Matrimonium in gradu prohibito contrahatur neglectis proclamationibus, imprimis proles non habentur legitimæ, licèt parentes contraxerint cum ignorantia impedimenti, si non fecerint Matrimonium suum in facie Ecclesiæ publicari ante detectum illud impedimentum, Cap. fin. De clandest. desponſ. Deinde tales contrahentes carent spe dispensationis, quamvis similiter contraxerint cum ignorantia impedimenti, *Trid.* sess. 24. c. 5. De ref. Matrim. cujus hæc sunt verba: *Si quis intra gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat, idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantum Matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quòd si ignoranter id fecerit, si quidem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur pœnis, non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur,*

cujus

cujus salubria præcepta temere contempsit. Si verò solennitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse agnoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, hanc facilius cum eo, & gratis, dispensari poterit.

§. 2. Ut hæ pœnæ incurrantur, requiritur imprimis, ut nec in gradu tali prohibito, nec in proclamationibus fuerit dispensatum, & proclamationes scienter ac præsumptuosè cum culpa sint neglectæ, quia *sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus*, Reg. 23. Juris in 6. *Rem, quæ culpa vacat, in damnum vocari non convenit*, Cap. 2. De constit. *Omnis pœna, si justa est, peccati pœna*; S. Aug. l. 1. Retract. c. 9. Imò cùm dicatur; *si scienter contrahere præsumpserit*, ab hac pœna excusat ignorantia etiam vincibilis aliquando, secundùm dicta l. 1. à num. 769. unde si saltem unus contrahentium fuisset acatholicus, qui bonâ fide processisset, eò quòd non agnovisset impedimentum in tali gradu, nec putâsset proclamationes esse necessarias, non incurrisset pœnam Trid. quæ supponit scientiam & præsumptionem. 499.

§. 3. Incurruntur hæ pœnæ, licèt Matrimonium initum sit coram Parocho & testibus, imò & coram tota communitate, quia si neglectæ sint proclamationes, non habet publicitatem legalem & specialiter præceptam sub tali pœna, Bonch. l. 3. d. 1. n. 10. contra *Innoc. Abb.* & alios. 500.

§. 4. Eodem Cap. fin. dicitur: *his, qui taliter præsumpserint, etiam in gradu concesso* sine proclamationibus, *copulari, condigna pœna imponatur*: præterea etiam dicitur: si Parochus vel alius Sacerdos ab eo designatus præsumat assistere Matrimonio in gradu prohibito neglectis denunciationibus, per triennium ab officio suspendatur, 501.

tur, graviùs puniendus, si culpæ gravitas postulaverit: & hanc pœnam extendunt aliqui etiam ad Matrimonium validum neglectis proclamationibus contractum, quamvis contradicat *Krim.* n. 725. Est autem hæc pœna ferendæ sententiæ, nec potest à Judice imminui, sed tantùm augeri, talisque suspensio, vel elapso triennio definit ex se, vel ante triennii finem tolli potest à sola Sede Apostolica, quia Concilium, quod Episcopo superius est, expressè determinat triennium, quo duret, *Aversa.* q. 7. s. 3. *Krim.* à n. 725.

502. §. 5. Si Matrimonium sine proclamationibus contrahatur, non in gradu prohibito consanguinitatis vel affinitatis, sed in alio impedimento, quod per proclamationes manifestari potuerit, v. g. in impedimento criminis, *Sanch.* l. 3. d. 24. n. 4. *Barb.* & alii putant adhuc incurri pœnas, quia hìc manet ratio legis: sed probabilius contradicunt *Castrop.* & *Krim.* à n. 710. & 2187. quia Jus utroque loco expressè dicit, *si intra gradus prohibitos*, ergo cùm sit odiosum, extendi non debet, sed manere restrictum ad omissionem proclamationum, per quas reseiri potuisset gradus prohibitus: Et pro hoc refert Declarationem *Gallem.* ad *Trid.* suprà n. 2.

503. §. 6. Si tale Matrimonium saltem tempore natæ prolis sit validatum, proles est legitima, Cap. *Quod nobis* 2. De clandest. desponsa. & Cap. *Quodnobis* 5. Qui filii sint legitimi, *Castrop.* d. 2. p. 13. §. ult. n. 4. putat tamen *Krim.* num. 718. hoc tenere tantùm in casu, quo ignoraverant impedimentum.

504. *Q.* 67. *Quid circa benedictionem Matrimonii sit addendum.* Rz. §. 1. Circa illam sic statuit *Trid.* sess.

24

14. De ref. Matrimonii, c. 1. *Eadem S. Synodus hortatur, ut conjuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent, statuatque benedictionem à proprio Parocho fieri, nec à quoquam, nisi ab ipso Parocho, vel ab Ordinario licentiam ad prædictam benedictionem faciendam alii Sacerdoti concedi posse, quâcunque consuetudine etiam immemoriali, quæ potiùs corruptela dicenda, vel privilegio non obstante. Quòd si quis Parochus vel alius Sacerdos sive Regularis, sive sæcularis sit, etiam id sibi ex privilegio vel immemoriali consuetudine licere contendat, alterius Parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentia Matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso Jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui Matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.* Notâtque *Aversa* q. 6. s. 8. §. ult. hanc suspensionem esse ab officio & Beneficio, quia dum non restringitur ad alterutram partem, intelligitur de utraque, cùm ratio non sit, cur potiùs intelligatur de una, quàm altera: Estque hæc pœna imposita soli assistenti vel benedicenti, non autem deputanti alium, qui faciat pro se, *Aversa* q. 10. s. 3.

§. 7. Docent *Nav.* & *Gob.* tr. 10. n. 561. per se loquendo nequidem veniale esse omittere benedictionem: sed esse saltem veniale tenendum est cum communi apud *Busenb.* Imò *Aversa* qui q. 6. s. 7. dixerat fore veniale, si omittatur sine causa, q. 10. s. 4. docet peccari mortaliter, si absolutè omittatur. Si autem benedictio fiat priùs post consummationem Matrimonii, *Palud. Tabien.* & alii adhuc dicunt peccari mortaliter, & quidem omnes secundùm *S. Anton.* quoties illud consummabitur, sed probabiliùs dicunt *Nav. Sanch. Pont.* 505.

Laym. Krim. n. 1867. in hoc nullum esse peccatum, dummodo postea fiat, quia nullibi invenitur præceptum, & *Trid.* suprà tantùm *hortatur*, ut conjuges ante benedictionem in eadem domo non cohabitent: communiter tamen, inquit *Averſ.*, erit veniale, differre post consummationem, nisi adsit justa causa, qualis est, si quis, v. g. initio Quadragesimæ contraheret, quia durum esset, differre consummationem usque ad benedictionem post octavam Paschæ faciendam.

506. §. 3. Quamvis plures cum *Barb.* De off. Epiſc. alleg. 32. n. 18. dicant hanc esse declarationem S. Congregationis: *Ordinarius non potest prohibere, quin Matrimonia domi celebrentur ſervatâ Concilii formâ: ſed cùm maximè deceat, ut in eccleſia celebrentur, id hortari debet, non præcipere*; idémque referat *Pign.* tom. 9. conſ. 133. n. 14., tamen *Averſ.* q. 6. ſ. 5. §. *Ad ritum*, notat, vel non constare de illa declaratione, vel esse usu abrogatam, nam Romæ, Panormi, & alibi præcipitur, ut fiat in ecclesia. Et ideo *Pign.* tom. 1. consult. 351. refert aliam declarationem S. Congreg. datam 7. April. 1649. quæ dicat faciendam esse in ecclesia. Hinc *Syn. Colon.* anni 1662. De Matrimonio c. 4. §. 1. præcipit sub gravi pœna, ut solennizatio Matrimonii fiat in ecclesia sub Missa.

507. §. 4. Parochus utriuslibet sponsi potest benedicere, uterque enim est proprius, communis cum *Sanch.* l. 7. d. 82. *Gob.* n. 566. contra paucos, qui dicunt, id fieri debere à Parocho sponsæ, sed non apparet ratio, unde quamvis coram Parocho sponsi esset contractum Matrimonium, posset postea benedici à Parocho sponsæ, nisi alicubi esset consuetudo contraria. Quòd si subitò à Parochia, in qua conjuncti sunt, abirent ad

ad aliam, deberent ab hoc ultimo Parocho benedici, quia hic solus jam est proprius, *Aversa.* q. 20. s. 3.

§. 5. Ecclesia non benedicit secundas nuptias, Cap. vir, De 2. nuptiis, *vir autem aut mulier ad bigamiam transiens non debet à Presbytero benedici, quia cum altâ vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.* Si tamen unus eorum nunquam sit benedictus, *Laym. Lohn. Busenb.* docent posse benedici, quod *S. Th. S. Bonav. Silv. Covarr. Nav.* aliique dicunt tum saltem faciendum, si mulier nunquam fuerit benedicta, quia ad illam præcipuè pro fœcunditate dirigitur benedictio, quamvis contradicant multi cum *Aversa.* q. 20. s. 1. *Krim.* n. 1870 putantes omitti debere benedictionem, si vel vir vel mulier aliquando est benedicta, quod *Bonac.* & alii cum *Krim.* n. 1872. extendunt, etiamsi prius Matrimonium fuisset irritum, quia benedictio cadebat in personam. *Sanch.* l. 7. d. 5. & alii probabiliter concedunt de consuetudine saltem posse benedici secundas nuptias, si alteruter antea non sit benedictus. 508.

§. 6. Putat *Aversa.* q. 1. s. 6. §. *Etenim*, si duo infideles convertantur, posse illorum, quasi novas nuptias benedici, quamvis ad hoc non sit obligatio; & addit contractum priorem, supposito Baptismo, transire in Sacramentum, sed hoc valde incertum est, secundùm dicta n. 407. Hoc tamen non obstante videntur posse benedici, cùm benedictionem nunquam acceperint. Et non debere benedici, si uterque contrahens sit acatholicus posse autem benedici, si alteruter tantùm sit acatholicus, dixi l. 2. n. 99. An Puerpera acatholica possit purificari, dicam hìc n. 995. *Objicies. Sanch.* l. 7. d. 9. n. 13. & *Tann.* d. 8. q. 4. dub. 509.

dub. 5. n. 94. dicunt illicitum esse benedicere nuptias, si alteruter sit hæreticus. *R.* n. ass. nam *Sanch.* loquitur de excommunicato excommunicatione majore, hanc autem, saltem multi rudes in Germania non incurrunt, aut quia sunt hæretici tantùm materiales, aut quia nesciunt esse annexam suæ hæresi: & in dubio nemo præsumitur esse excommunicatus, secundùm dicenda l. 7. n. 121. Deinde dato contrahentem hæreticum esse excommunicatum, attamen est toleratus, ergo si catholicus contrahens, eum & Parochum requirat, potest ille toleratus cum eo communicare, etiam in sacris, utì rectè *Sanch.* n. 11. & constat nunc post *Conc. Constant.* *Tannerus* loquitur de Matrimoniis inter personas hæreticas: & rationem dat, tum quia benedicens approbat actionem contrahendi ac Deo gratam esse jubet: tum quia cùm hæretici damnent ceremonias ecclesiasticas, digni non sunt, quibus illæ adhibeantur. Hæ autem rationes tantùm probant, si uterque sit hæreticus, nam si alteruter sit catholicus, actio, quâ hic contrahit, approbari potest tanquam Deo grata; & ipse non damnat ceremonias ecclesiasticas, sed est eis dignus.

§10. §. 7. *Syn. Colon.* suprà c. 4. §. 6. prohibet curatis & vice-curatis, *ne in nuptialibus convivijs circumeant mensas, adhortando invitatos, ut liberaliter contribuant ad instruendam familiam novorum conjugum, vel gratias agendo pro donativo oblato, multò minùs in ijs choreas agant.*

§11. *Q. 68. An licitum sit interroganti dicere, quòd Matrimonium cum impedimento tantùm impediente, vel sine proclamationibus contractum sit validum. R. Hostiens. Lop. Vega & alij* dicunt, hoc dicere esse peccatum mortale, quamvis de hoc interrogetur, quia per

per hoc datur ei scandalum & occasio, ut Matrimonium illicitè ineatur, ideóque dicunt, negari debere responsum. *Silv. Rosella* & alii dicunt, eum peccare venialiter, qui sic interrogatus respondet esse validum. *Sanch.* l. 7. d. 11. n. 12. & alii dicunt, si petens videatur fragilis & abusurus responsione, fore contra charitatem, si non adhibeatur cauta responsio vel elusio, unde possent dicere, hoc esse decisu gravissimum, vel similequid: si tamen non adhibeat hanc cautelam, & etiam non apertè dicat esse validum, dicet non fore mortale, quia præceptum charitatis non ita strictè obligat ad tantam circumspectionem. Si autem petens pergat rogare, an saltem validè fiat, probabilius est cum *Aversa.* q. 10. §. *Ex eo*, nullum fore peccatum, si rotundè dicat fore validum, sed illicitum, ideóque admoneat, ne id faciat, nam si aliquod ibi scandalum intervenit, est acceptum, non datum, cùm nihil ponatur, quod ex sua natura ducat ad peccatum, tam parùm, quàm sit, si dicam alicui ignoranti, peccatum mortale esse vocare Deum in testem rei falsæ quantumcunque levis, alter enim, si nihilominus agat contra meum consilium, ex pura malitia sua abutitur meo responso.

DUBIUM II. 512.

Quæ impedimenta dirimentia Matrimonium.

Resp. Præter defectum consensûs, de quo supra *cap. 1. d. 1.* sunt, quæ sequentibus versibus comprehenduntur:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultûs disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,
Ætas, affines: si clandestinus; & impos,

» *Raptave sit mulier nec parti reddita tutæ,*
» *Hæc foctanda vetant connubia, facta retractant.*

» Dicitur I. *Error*, sci licet personæ: qui dirimit » Jure naturæ, v.g. si Cajo volenti ducere Annam » offerat se Maria, cum qua, putans esse Annam, » contrahat: quia error aufert libertatem & » consensum requisitum Jure naturæ ad con- » tractum.

» Dixi, *Personæ*: quia error qualitatis seu con- » ditionis personæ (excipio servitutem) non ir- » ritat Matrimonium, ùt v. g. si putetur esse no- » bilis, virgo, dives, &c. quam quis vult ducere, » nec sit talis: quia hic error non tollit consen- » sum in personam & materiam cõtractûs. Aliud » tamen esset, si absolutè nollet consentire in per- » sonam, nisi tali conditione affectam, aut si ipsa » conditio, juxta intentionem contrahentis, tran- » siret in conditionem personæ, ùt si quis vellet » ducere primogenitam Regis, nec aliam, & ta- » men alia substitueretur, non subsisteret contra- » ctus, *Bon. q. 3. p. 2.* ex *Sanch. l. 7. d. 18. Kon. d. 31. Fill. &c.*

» Dicitur II. *Conditio*; scilicet servilis, ùt si homo » liber ignoranter contrahat cum serva, vel ser- » vus cum serva, nullum est Matrimonium: Id- » que secundùm sententiam communiorem, Ju- » re tantùm ecclesiastico, fundato tamen in Jure » naturali, cui est valde conforme. Ratio, quia » talis contractus adversatur, 1. Bono Sacramen- » ti, cùm servus invito domino nequeat cohabi- » tare conjugi. 2. Bono fidei conjugalis, cùm non » possit solvere debitum ad libitum alterius. 3. » Bono prolis, cùm servus omnia acquirat domi- » no. Ubi tamen *Notandum*, non esse propriè ser- » vos, qui sunt coloni originarii vel ascititii, vul- » go dicti Leibeygene. *V. Laym. l. 5. t. 10. p. 4. cap. 2.*

Dici-

Dicitur III. *Votum*, scilicet solenne castitatis, per susceptionem Ordinis sacri vel per solennem professionem in Religione approbata, sponte emissam.

Dico I. *Sponte*: quia metus gravis irritat professiones, ut v. suprà *l.5.c.1.d.2.*

Dico II. *Solenne*: quia votum simplex tantùm impedit, non dirimit, (excipe tamen vota simplicia Societatis:) *Vide Laym. c. 3.*

Dicitur IV. *Cognatio*, quæ triplex est:

Prima dicitur legalis, quæ est propinquitas personarum, proveniens ex adoptione perfecta, (quâ scilicet persona extranea assumitur in filium vel nepotem, ita ut transeat in potestatem adoptantis eique succedat, vel tanquam hæres necessarius ex testamento in quarta parte, vel tanquam filius ab intestato in totum) ea enim dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum, inter adoptantem & adoptatum, usque descendentes. *Cap. Per adoptionem, 3. q. 3. Cap. Diligere 30. q. 3. Vid. Bonc. q. 3. p. 5. §. 3. n. 4. & 5.* Vide tamen *Laym. cap. 7. & Dian. p. 9. t. 6. R. 54.* ubi contra communem sententiam notat ex *Henriq. Lef. &c.* probabile esse, quòd post *Trid.* tantùm dirimat usque ad gradum secundum inclusivè, sicut cognatio spiritualis.

Secunda est cognatio spiritualis, quæ Jure ecclesiastico oritur inter personas aliquas, ratione Baptismi & Confirmationis, dirimitque Matrimonium, (ut habetur *c. 1. De cognatione spirituali, in 6. Cap. Veniens* & constat ex *Trid. s. 24. c. 2. V. Bon. q. 3. p. 5. Sanch. l. 7. d. 34. Suar. 3. p. q. 67.*) inter baptizantem & baptizatum, & hujus patrem & matrem; item inter susceptorem & susceptam, & hujus patrem & matrem.

» Tertia est cognatio consanguinitatis carna-
»lis, quæ est vinculum personarum, ab eodem
»stipite proximo descendentium, dirimitque
»Matrimonium usque ad quartum gradum li-
»neæ transversæ inclusivè. Et quidem quoad
»primum, fortassis Jure naturæ; quoad reliquos
»tres, solo Jure ecclesiastico. Unde etiam Pon-
»tifex in his, ex justa causa, dispensare potest.
»Gradus verò lineæ rectæ, probabile est, omnes
»Jure naturæ esse prohibitos. Porrò pro gradi-
»bus consanguinitatis dignoscendis statuuntur
»sequentes regulæ:

» *Prima.* In linea recta tam ascendentium,
»quàm descendentium, quot sunt personæ, tot
»sunt gradus unâ demptâ, scilicet stipite, v.g. pa-
»ter & filius sunt consanguinei in primo gradu;
»nepos & avus in secundo, &c.

» *Secunda.* In linea transversa æquali, (quæ est
»inter personas à communi stipite æqualiter di-
»stantes) quot gradibus personæ singulæ à com-
»muni stipite distant, totidem distant inter se:
»Unde frater & soror sunt in primo gradu lineæ
transversæ; patrueles & consobrini in secundo;
»filii eorundem in tertio.

» *Tertia.* In linea transversa inæquali, inter
»personas inæqualiter distantes à communi sti-
»pite, quot gradibus remotior persona distat à
»stipite, tot gradibus distant inter se. Unde pa-
»truus & nepos, filius & soror patris, sunt con-
»sanguinei in secundo gradu: quæ omnia patent
»in adjuncto sequenti schemate:

Schema

Schema consanguinitatis.

	IV.	
IV.	*Abavus.*	IV.
Magnus Propatruus. Magna Proamita.	*Abavia.*	*Magnus Proavunculus Magna Promatertera.*
	III.	
III.	*Proavus.*	III.
Magnus Patruus. Magna Amita.	*Proavia.*	*Magnus Avunculus. Magna Matertera.*
	II.	
II.	*Avus.*	II.
Patruus. Amita.	*Avia.*	*Avunculus Matertera.*
	I.	
I.	*PATER.*	I.
Frater.	*MATER.*	*Soror.*
	Hypote.	
	I.	
II.	*Filius.*	
Filii & Filiæ Fratris.	*Filia.*	II.
	II.	*Filii & Filiæ. Sororis.*
III.	*Nepos.*	
Nepotes & Neptes ex Fratre.	*Neptis.*	III. *Nepotes & Neptes ex Sorore.*
	III.	
IV.	*Pronepos.*	
Pronepotes & Proneptes ex Fratre.	*Proneptis.*	IV. *Pronepotes & Proneptes ex Sorore.*
	IV.	
	Abnepos.	
	Abneptis.	

(N.B.)

(N. B.)

» Dicitur V. *Crimen*: idque triplex: Primum »est homicidium conjugis ab altero conjuge & »alio tertio, sive physicè, v. g. gladio vel vene»no, sive moraliter, ùt imperio, perfectum, eo »consilio, ut postea inter se Matrimonium con»trahant. Quòd si cædes tentata sit, sed non »perfecta; vel perfecta, sed absque intentione »Matrimonii ineundi; vel cum intentione qui»dem ea, sed non significata exteriùs; vel nõ com»muni consilio, sed ab altero tantùm, non diri»mit Matrimonium, nisi etiam adulterium »præcesserit; tunc enim, etsi unus tantùm cæ»dem perfecerit, altero ignaro, dummodo id »fecerit intentione Matrimonii, verè dirimit. »Ita *Kon. Ledes. Sa, Sanch. l. 7. d. 78. n. 13. & d. 79.*

» Secundum est adulterium, quando nimirum »duo carnaliter se cognoscunt, vivente alterius »conjuge, & vel Matrimonium ineunt de præ»senti, vel saltem dant fidem de ineundo post »mortem conjugis: Sed in hoc casu requiritur, ut »promissio sit acceptata, & uterque sciat alterum »esse conjugatum; si enim vel alteruter ignoret, »non irritatur Matrimonium, si quod postea in»eâtur conjuge mortuâ, *Perez, Kon. d. 31. n. 57. & 61. »Sanch. l. 7. d. 79. n. 12. Fill. n. 256. Vid.* etiam *Bon. q. 3. p. »6. n. 8. Dian. p. 3. t. 4. R. 198.* excusatque ignorantia »quævis, etiam facti, *Sanch. M. Leo in praxi p. 2. §. »284.* Sufficit autem, si adulter dubitet, utrum »tempore adulterii & non promissionis de Ma»trimonio cum adultera, vixerit alter conjux, »quia præsumitur vixisse, nisi mors probetur, »*Nav. Sanch. d. 79. Bard. d. 6. c. 11. §. 8.*

» Tertium est raptus, per quem persona cum »violentia abducitur, libidinis exercendæ vel

Matri-

Matrimonii ineundi causâ, *S. Thom. Molin. t. 3. d.* »
105. Durat autem hoc impedimentum, se- »
cundùm *Trid.* quamdiu rapta est in potestate »
raptoris, etiamsi liberè consentiat: Unde liber- »
ae restitutam ducere potest. Probabile tamen »
est, *Tridentini* decreto tantùm comprehendi rap- »
tum, qui sit causa Matrimonii, *Sanch. d. 13. V. Lay.* »

Dicitur VI. *Disparitas* cultûs sive religionis: » qui dirimit Matrimonium inter baptizatum, » & non baptizatum, etiam catechumenum. Id- » que Jure tantùm ecclesiastico, non scripto, *Bo-* » *na. q. 3. p. 7.* ex *Kon. &c.* Inter baptizatos verò » non dirimit, etsi impediat. Matrimonia verò » cum hæreticis etsi illicita, sunt tamen valida. *V.* » *Sayal. 2. t. 1. ca. 4. dub. 3.* »

Dicitur VII. *Vis*, sive violentia, & gravis me- » tus injustè incussus, ad Matrimonium extor- » quendum; irritatque in utroque foro. Et qui- » dem Jure naturæ, si à contrahente; positivo » autem, si à tertio sit incussus. »

Addo *gravis*, qualis scilicet cadit in virum » constantem, v. g. mortis, perpetui carceris, » amissionis bonorum, injustæ excommunica- » tionis, enormis indignationis patris valde au- » steri. Quando verò metus est levis, contractus » censetur spontaneus; idque ad cavendas lites, » etiam in matrimonialibus, ut Sacramento con- » stetur, *Rebel. Sanch. Pont. &c. communiter* cum » *Bon. p. 3. t. 4. R. 230. & t. 5. R. 117.* quamvis *Navar.* » *Gutier. & Covar.* id negent, si metus ita extorserit » consensum, ut absque eo non fuisset. Addidi 2. » injustè; quia si justè sit incussus, valet Matrimo- » nium; talis enim non tam infertur ab alio, » quam ab ipsomet, qui causam dedit: ùt si v. g. » deprehenso in crimine cum filia, mineris accu- »

satio-

»sationem, nisi illam ducat. Addidi *3. ad extor-*
»*quendum* : quia Matrimonium ex metu etiam
»gravissimo, undecunque & quandocunque in-
»cusso, dummodo non ad Matrimonium extor-
»quendum, valet, tunc enim non tam contra-
»hitur metu, quàm eligitur medium evadendi
»periculum: & Matrimonium est simpliciter vo-
»luntarium. Unde resolvitur valere Matrimo-
»nium in sequentibus casibus. *V. Bon. q. 3. p. 8.*

» I. Si concubinarius metu gehennæ vel mor-
»tis, in morbo vel naufragio contrahat cum
»concubina, *Bon. l. c.*

» II. Si quis à Medico persuasus, non diu se
»victurum, nisi ductâ uxore, eam ducat, *Bon. n. 19.*

» III. Si in carcerem conjectus, spe evadendi
»contrahat cum filia lictoris, *Sanch. l. 4. d. 12. n.*
»10. *Kon. d. 28. dub. 1. ca. 3.*

» IV. Si ad mortem damnatus, ut evadat, du-
»cat meretricem aut aliam, *Kon. n. 10. Fill. c. 4. q. 1.*

» V. Si princeps obsessus offerat filiam in Ma-
»trimonium obsidenti, ut liberetur obsidione,
»*Ibid.*

» VI. Si raptor vel deflorator virginis, metu
»mortis offerat se Judici ad eam ducendam, *Bon.*
»*n. 22.* ex *Regin. Henriq. &c.*

» VII. Si ad mortem decumbens contrahat
»cum filia Medici aliàs illi mederi nolentis, *Reb.*
»*Sanch. d. 12. Con. Fill. n. 103. &c.* etsi alii quidam ne-
»gent.

» VIII. Etsi metus gravis incussus fuerit tan-
»tùm ad contrahendum Matrimonium in gene-
»re, contractum tamen nullum esse docet *Sanch.*
»*Salas, Palaus, Pont. &c.* cum *Dia. p. 4. tr. 4. R. 33.*
»contra *Azor. & alios 4.*

» IV. Quando Matrimonium ex gravi metu con-

contractum fuit, non teneri (in foro conscientiæ) per se loquendo, illud perficere, posseque altero invito resilire, etiam eum, qui liber à metu fuit, etiamsi ab ipso seu ejus culpâ illatus fuerit, docet *Sanch. Villal. Hurt.* & *Ochag.* cum *Dia.* p. 3. t. 4. R. 229. & p. 9. t. 8. R. 27. contra *Kon.* & *Pont.*

Dicitur VIII. *Ordo* scilicet sacer sive major, quem qui non coactus suscepit, invalidè Matrimonium contrahit, ùt *vid.* suprà *de Sacramento Ordinis*, & hìc *impedimento tertio.*

Dicitur IX. *Ligamen*, propter quod quamdiu quis ligatus est conjugi adhuc viventi, invalidè contrahit cum alio: quanquam licitè, & sine peccato, si moraliter sit certus de morte conjugis: qui si postea compareat, tenetur ad eundem redire, dimisso posteriore, *V. Bon. p. 10.*

Dicitur X. *Honestas*, hoc est, justitia publicæ honestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis illius, cum qua contraxit sponsalia vel Matrimonium ratum. Et quidem ante Tridentinum & Jure antiquo hoc impedimentum dirimit Matrimonium inter sponsum et consanguineos sponsæ, usque ad 4. gradum, oriturque ex sponsalibus quibuscunque, etiam invalidis, (præterquam ex defectu consensûs) Jure verò novo Tridentini non oritur, si sponsalia sint invalida; & irritat tantùm usque ad primum gradum, si ex sponsalibus; ad quartum verò si ex Matrimonio rato sequatur, *V. Bon. p. 11. Sanch. l. 7. d. 68. Fill. t. 10. p. 2. c. 6.* Notat etiam *Dian.* non oriri ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis, *p. 3. t. 4. R. 222.* ex *Pont.* & *Dia.* contra *Sanch.* utì neque ex conditionatis, nec conditio sit impleta, *p. 9. t. 6. R. 52.* ex *Opat.*

Oriri

»Oriri tamen ex Matrimonio invalido, nisi sit »tale ob defectum consensûs, *p. 9. t. 6. R. 50.* ex de»claratione *Pii V.* atque adeo etiam ex clandesti»no. *Ibid. R. 53.* ex *Pontio, Palao, Hurtad. Perez &c.* »contra *Sanch. & Præpos.*

» Dicitur XI. *Ætas*: quia ad valorem Matri»monii Jure ecclesiastico requiritur annus 14. »viri, & 12. fœminæ completus: nisi tamen ma»litia ætatem suppleat, hoc est, adsit & dolica»pacitas & potentia ad copulam, de quibus ju»dicare prudentum est, *Laym. c. 12. n. 1. Cap. De il»lis, &c. ult. eodem tit.*

» Dicitur XII. *Affines*, est autem affinitas, pro»pinquitas personarum, nata ex copula carnali, »sive licita sive illicita. Utraque Jure saltem ec»clesiastico dirimit Matrimonium, illa usque »ad 4. gradum inclusivè; hæc verò Jure novo »usque ad secundum tantùm: Et quidem si an»tecedat Matrimonium; nam si superveniat, v. »g. si Titius cognoscat uxoris suæ cognatam in »secundo gradu, non dirimit, licèt is, qui pec»cavit, non possit petere debitum, sed tantùm »reddere. Porrò gradus & lineæ affinitatis acci»piuntur, sicut in consanguinitate, ita ut qui est »uxoris consanguineus in primo gradu, sive re»ctæ sive transversæ lineæ, is fit affinis marito »in eodem gradu lineæ rectæ vel transversæ. De»nique omnis affinitas, quæ oritur ex affinitate, »sublata est per *Concilium Lateranense. Vid. Lay. & »Bonac. p. 12. Unde resolves*,

» I. Is qui fornicatus est cum sorore sponsæ »suæ, cum neutra potest validè contrahere citrà »dispensationem; imò nec cum earum consô»brina, vel matertera.

» II. Potest quis ducere affinem fratris sui, etiam

in primo gradu, v. g. duo fratres possunt»
ducere duas sorores; imò pater & filius possunt»
ducere matrem & filiam, *Laym. Bon. l. c.* »

III. Titius potest successivè ducere Titiam »
& Bertam, quæ fuerunt uxores Caji & Sempro-»
nii fratrum. »

IV. Titius, qui duxerat sororem Caji, potest»
post mortem Caji ejusque sororis, ducere Ber-»
tam uxorem Caji. »

Dicitur XIII. *Si clandestinus*: quia *Trident.* irri-»
rit Matrimonia eorum, qui contrahunt aliter»
quam coram Parocho vel alio Sacerdote de»
ejus vel Ordinarii licentia, & duobus ad mi-»
nimum testibus: vultque graviter puniri eos,»
qui contra hoc contraxerint vel etiam inter-»
fuerint. *Unde resol.* »

I. Per Parochum intelligitur is, qui habet or-»
dinariam jurisdictionem in contrahentes, ut-»
pote qui domicilium & habitationem habeant»
in ejus Parochia; item Episcopus vel ejus Vica-»
rius in sua diœcesi, utì & Papa: item Capitulum»
sede vacante; Cardinales in Ecclesiis sui tituli;»
Legati in sua provincia. Sufficit etiam excom-»
municatus aut non Sacerdos. Nec requiritur,»
si a parte rei verè sit Parochus, sed sufficit, si»
habeat titulum saltem coloratum, ita ut com-»
muni errore habeatur Parochus, nec sit intru-»
sus absque omni titulo. *Vid. Bon. q. 2. p. 8.* »

II. Parochus, vel quivis habens jurisdictio-»
nem ordinariam, potest alium sibi substituere,»
non tamen nisi Sacerdotem. »

III. Cùm ad testes requisitos non addatur, de-»
bere esse omni exceptione majores, sufficiunt,»
etiam infames, fœminæ, pueri habẽtes usum suf-»
ficientem rationis, parentes, domestici, ac servi.»

» IV. Si duo sint Parochi ejusdem Parochiæ, »potest utervis assumi. Similiter qui habet duo »domicilia, quæ æqualiter inhabitat, vel do»mum, quæ partim pertinet ad unam Paro»chiam partim ad alteram, potest alterutrum »accersere, quia uterque est proprius Parochus. 6 *Laym. Bon. l. c.*

» V. Etsi ex præcepto adhibendus sit Parochus »contrahentis illius, in cujus Parochia Matri»monium celebratur, sufficit tamen ad valo»rem, si alterutrius Pastor assistat, ùt declaravit »*Congregatio Cardinalium*, apud *Rebel. & Bon. q. 2. p. 2.* »etiam extra suam Parochiam vel diœcesin, quia »hic actus non est jurisdictionis contentiosæ; »Non tamen licebit tunc nuptiis benedicere si»ne alterius licentia, *Sanch. l. 3. d. 19.*

» VI. Is qui substituitur, debet habere expres»sam vel saltem tacitam licentiam ex ratihabi»tione de præsenti, quia non sufficit ratihabitio »de futuro, quâ quis putet alterum postea ra»tum habiturum, *Sanch. d. 35. Regin. Kon.* apud *Bon.* »*n. 11.* licèt ipse neget tacitam sufficere.

» VII. Vagabundi possunt contrahere coram »quolibet Parocho, (idque, ùt *Laym. l. 5. tr. 10. p. 2.* »*c. 4. n. 3.* docet ex *Sanch.* etsi alteruter tantùm sit »vagus,) hic autem tenetur de illorum condi»tione diligenter inquirere, ùt monet *Trid.* an »scilicet alibi sint conjuncti, &c. Et deinde pete»re licentiam ab Episcopo assistendi; sine qua »licèt validè assistat, graviter tamen peccat, Ita »*Laym. n. 3.* ex *Sanch. d. 19. & d. 25. n. 14.*

» VIII. Peregrini, qui ex causa exiguo tempo»re domo absunt, non possunt contrahere pere»gre coram Parocho loci, quia non est illorum »verus. Aliud est de iis, qui alicubi habitatio-

nem

rem figunt pro majore parte anni, aut eò vene-»
runt animo manendi, saltem majore anni par-»
te, licèt postea contingat casu subito recedere.»
e.g. famuli, ancillæ, studiosi, *Bon. q. 1. p. 8. n. 1. Sanch.*»
l. 3. n. Ratio, quia contrahunt ibi domicilium»
parochiale, & Pastor illius loci est proprius»
illorum. »

IX. Parochus & testes sic debent esse præsen-»
tes, ut advertere possint, quid agatur, & de eo»
audiri. Et quidem non est necesse, ut ipsi vi-»
deant contrahentes, dummodo audiant verba»
contractûs, si voces contrahentium noverint,»
Sanch. Fill. Pont. & *alii 5.* cum *Dian. p. 8. t. 7. R. 68.*»
contra *Barbos.* Nec refert, etiamsi per metum,»
vim, dolum aut injuriam nolentes detinean-»
tur, vel etiam contradicant ac resistant: ac licèt»
prohibiti sint ab Ordinario, ne intersint, *Bon. l. c.*»
ex decr. Card. Kon. Fill. Sanch. ll. cc. &c. »

X. Parochus tenetur utrumque contrahen-»
tem interrogare, non quidem de impedimen-»
tis, *Gutier. Sanch. Dia. p. 3. t. 4. R. 294.* sed de mutuo»
consensu, *Trid. sess. 24. c. 1.* Ejus tamen omissio,»
quando de utriusque libero consensu constat,»
venialis tantùm est, *Sanch. Kon. Dia. l. c.* Similiter»
mortale non esse, etsi intellecto consensu non»
dicat: *Ego vos conjungo in nomine Patris, & Filii, &»*
Spiritûs sancti, docet *Sanch. Con. Vill. Gutier. Dian. R.»*
cit. contra *Rebell. &c.* »

Dicitur XIV. *Et impos*, quod impedimentum»
vocatur frigiditas vel impotentia; Quæ si per-»
petua sit & Matrimonium antecedat, irritat il-»
lud jure naturæ; vel omne, & respectu cujus-»
cunque, si sit absoluta; vel certum tantùm, si sit»
restricta seu respectiva: Idque sive orta sit ab in-»
trinseco & vitio naturæ; sive ab extrinseco, ope-»

»rà hominis vel diaboli ; sive cognita alteri »fuerit, sive non ; sive sit ex parte utriusque con»trahentis, sive alterius tantùm. Ratio, quia »Matrimonium consistit in mutua traditione »corporum physicè aptorum ad generationem, »sive in traditione potestatis corporis ad copu»lam conjugalem : hanc autem potestatem »impotens non potest tradere, cùm eam non »habeat.

» Porrò impotentia in viro esse censetur, quan»do est eunuchus, vel saltem non potest semina»re intra naturale vas fœminæ; in fœmina verò, »quando vel seminare non potest, (si verum est, »semen fœminarum requiri ad generationem) »vel propter arctitudinem non potest virum pa»ti, aut ejus semen recipere.

» Dixi I. *Si sit perpetua*: qualis est, quæ nullâ »arte potest tolli: In dubio autem perpetuitatis »conceditur à Jure triennium ad experiendum »bonâ fide.

» Dixi II. *Si antecedat*: nam si subsequatur Ma»trimonium, non irritat illud, etsi usum ita im»pediat, ut soli contactus & oscula liceant, citra »periculum pollutionis; Idque quando impo»tentia est certa, nam si dubia sit, tamdiu licet »conari ad copulam, quamdiu probabilis est »spes seminandi intra vas, *Laym. l. 5. t. 10. p. 4. c. 12.* ex »*Sanch. Nav. Henriq. Unde resolves*,

» I. Invalidè contrahunt evirati seu eunuchi, »quando carent utroque teste, quia non emit»tunt verum semen aptum generationi. *Nec re»fert*, quòd instar semum sterilium satisfaciant »concupiscentiæ fœminæ, *quia* id non faciunt »per copulam naturâ suâ aptam generationi, ob »defectum seminis, quod senes tamen emittunt, etsi

etsi semen senum per accidens non sit prolifi-»
cum, *Laym. l. c. Bon. q. 3. p. 13. &c.* »

II. Validè contrahunt, 1. steriles, quia etsi» sint impotentes ad generationem, non tamen» ad copulam, atque adeo sunt capaces omnis ju-» ris & obligationis Matrimonii; & susceptio» prolis, licèt sit præcipuus, non tamen unicus,» nec immediatus finis Matrimonii, *Bonac. p. 13.* ex» *Henriq. Kon. Fill. &c.* Eadem est ratio de iis, quæ» non edunt fœtum nisi mortuum, vel non nisi» cum periculo vitæ, *Bon. &c. ll. cc.* 2. Hermaphro-» diti quia verè sunt potentes ad usum Matrimo-» nii. Et quidem si alter sexus emineat, secundùm» illum tantùm valebit: si uterque sit par, optio» illis datur, ut utrolibet utantur, ita tamen, ut» quem semel elegerint, semper retineant, *Sanchez* » *Lib. d. 106. Bonac. l. c.* ex *Henr. Sanch. Kon. Fill. &c.* 3. Is» qui paulò pòst est moriturus: quia in eo manet» potentia ad coitum, etsi per accidens vi morbi» impediatur: Patet ex praxi Ecclesiæ, quæ illis» interdum suadet, ut concubinas ducant, *Laym.* » *l. c. ex Sanch. d. 105. n. 3. Covar. &c.* »

III. Impuberes, si utantur ratione, non Jure» naturæ sed ecclesiastico tantùm, invalidè con-» trahunt, quia impotentia illorum est tantùm» temporalis Vide suprà *hoc dub. imped. 3.* »

Quæres. Quid censendum de Matrimoniis,» quæ contrahuntur in partibus hæreticis. »

Resp. Circa ea *Congregatio Cardinalium* resolvit» sequentia, 1. ubi hoc decretum Concilii non-» dum publicatum est in Parochia, v. g. in Saxo-» nia & Anglia, valere Matrimoniũ contractum» absque forma præscripta: Publicatio autem de-» creti facta præsumitur, si id aliquo tempore in» Parochia tanquam decretum Concilii fuit ob-»

»ſervatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia »dictum decretum fuit publicatum, v.g. in Hol»landia, Friſia, &c. teneri formam præſcriptam »ſervare: Unde conſequenter ipſorum Matrimo»nia, abſque forma Concilii, quamvis coram »Miniſtro hæretico vel Magiſtratu contracta, vi»dentur eſſe nulla; *Laym.* tamen *l. 5. t. 10. p. 2. cap. 4.* »putat eam non eſſe mentem ſummorum Pon»tificum, propter graviſſima incommoda inde »ſubſecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando »decretum fuit obſervatum, proprio Parocho & »Epiſcopo careat, nulluſque iſthic ſit, qui vices »Epiſcopi vel Parochi ſuppleat, Matrimonium »valere abſque præſentia Parochi: ſervatâ tamē, »in quibus poteſt, formâ Concilii, nempe adhi»bitis ſaltem duobus teſtibus. Idem eſt, ſi Paro»chus & Epiſcopus metu hæreticorū lateat, ita »ut verè ignoretur, ubi ſit, vel eorum metu abſit »à diœceſi, & ad neutrum ſit tutus acceſſus.

» Dicitur XV. *Raptave ſit*, de quo v. ſuprà *in* »*impedimento criminis.*

ADDENDA.

513. Quæſt. 69. *Quis poſſit inducere impedimenta dirimentia.* Rz. §. 1. Quoad Matrimonia fidelium ſola Eccleſia, & non Magiſtratus civilis poteſt ſtatuere lēges & impedimenta circa Matrimonium, can. *Euphemium* 2. q. 3. Cap. 1. De ſponſal. Cap. *Tuam*, De ordine cognit. Ratio eſt, quia hoc ipſo, quòd contractus Matrimonii inter fideles ſit elevatus ad rationem Sacramenti, eſt ſacer, ergo ſubductus eſt poteſtati laicali, ad eum modum, quo ordinatus ſacris eximitur à poteſtate laicali. *Nec obſtat*, quod in Gallia Principes

cipes regii sanguinis non possint sine consensu Regis validè contrahere Matrimonium, *nam*, si ita est, fit ex approbatione Ecclesiæ. Videri possunt *Pont.* l. 6. c. 1. & 2. & *Delb.* c. 8. d. 20. s. 1. & ubi s. 4. percurrit multas leges civiles circa essentialia Matrimonii, probátque esse irritas. *Averss.* autem q. 9. s. 1. rectè rejicit *Sanch.* & alios, qui putant Principes infideles posse circa Matrimonia fidelium constituere impedimentum.

Obj. Contractus Matrimonii pertinet ad Jus naturæ, ergo potest illud contrahere, qui à natura nullum habet impedimentum, ergo nequidem potestas ecclesiastica potest inducere aliud impedimentum. *R.* Pertinet ad Jus naturæ, non præceptivum, sed permissivum, quamvis autem potestas humana non possit præcipere, quod Jus naturæ prohibet, aut prohibere, quod præcipit, tamen potest libertatem naturalem modificare, v. g. prohibendo hoc, quod seclusis causis & circumstantiis simpliciter liceret.

§. 2. Solus Papa vel Concilium generale, non autem Episcopi possunt ejusmodi impedimenta inducere, *Pignat.* tom. 1. conf. 151. n. 19. *Arol.* l. 7. c. 29. *Averss.* q. 9. s. 2. dicens nunc esse certum, quamvis enim Episcopi olim constituerint impedimenta, tamen potestas illa nunc est reservata Papæ, ex consuetudine saltem, *Sanch.* l. 7. d. 1. n. 9. *Pont.* l. 6. c. 1. n. 12. Ex hoc autem, quòd Ecclesia possit nova impedimenta inducere, non ideo potest formaliter immutare institutionem Christi, utì explicavi l. 6. p. 1. n. 17. 514.

§. 3. Quoad Matrimonia infidelium, posset Magistratus civilis sive fidelis, sive infidelis, constituere impedimenta, utì possunt circa alios contractus civiles, *S. Th. Sot. Bellarm. Sanch.* d. 3. 515.

n. 5. *Pont.* n. 2. Hinc infert *Averſ.* ſi infideles contraxiſſent contra leges Principis ſui, & converterentur, debere ſeparari, niſi iterum contrahant ſecundùm leges Eccleſiæ.

516. §. 4. Magiſtratus civilis nequidem poteſt imponere pœnam illis, qui v. g. ſine conſenſu parentum, vel cum aliquo extraneo contrahunt: & ſi volens adjuvare prohibitionem Eccleſiæ impoſuerit pœnam illis, qui cum hoc vel illo impedimento contraxerint, non poteſt pœnam talem exigere, ſi Eccleſia in tali impedimento diſpenſârit, quia tum nulla culpa eſt ſic contrahere, ergo nec debetur pœna, ſed impediretur libertas Matrimonii, quod prohibet Eccleſia, *Delb.* d. 19. ſ. 9. Rectè tamen notat *Pont.* c. 2. n. 5. & *Averſ.* Magiſtratus civiles poſſe ponere leges circa acceſſoria Matrimonii, utì circa arrhas, ſponſalitiam largitatem, dotem, donationes inter conjuges, ſucceſſiones &c. hæc enim non pertinent ad ſubſtantiam Matrimonii, quæ ſola ſacra eſt, *Delb.* d. 20. ſ. 1. n. 12.

517. *Q. 70. An per conſuetudinem poſſit induci novum, vel abrogari antiquum impedimentum Matrimonii.* R. Quid ſit conſuetudo, quandonam habeat vim inducendi vel abrogandi legem inſinuavi l. 1. à n. 570. Hìc addenda ſunt ſequentia:

§. 1. Per conſuetudinem poteſt induci vel abrogari lex aliqua ab Eccleſia lata, Cap. fin. De conſuet. *Suar.* De Leg. tr. 2. c. 49. n. 27. adeóque poſſunt impedimenta aliqua dirimentia Matrimonii vel induci, vel abrogari per conſuetudinem, *Leſſ.* in auctario v. *Præſcriptio* caſu 5. *Sylvius* in ſupplem. q. 50. a. un. concl. 7. Duo tamen requiruntur, imprimis ut hæc conſuetudo ſit rationabilis: deinde, ut ſit legitimè, ſive juſto & præ-

præscripto tempore servata, uti notant omnes.

§. 2. Secundùm *Pontium* l. 6. c. 5. à n. 2. & *Less.* De just. l. 2. c. 6. dub. 18. n. 45. consuetudo contra legem dicitur rationabilis, quæ aliàs semotâ illâ lege, quam evertit, non continet turpitudinem aut deformitatem contra legem divinam vel naturalem, vel rationis æquitatem, consuetudo enim non præscribit Juri divino vel naturali. 518.

§. 3. *Laym.* l. 1. tr. 4. c. 24. n. 6. ex communi docet ad præscribendum contra legem civilem requiri annos 10. contra ecclesiasticam, 40. *Camp.* tr. 3. d. 3. p. 1. §. 2. n. 5. citans multos, dicit in omni lege sufficere decennium, quia tantùm requiritur longum tempus, sed decennium in jure est longum tempus, ergo. Concedit tamen ad præscriptionem contra Ecclesiam requiri 40. annos: consuetudo autem abrogans legem ecclesiasticam, secundùm ipsum, potiùs est in favorem Ecclesiæ, & perficitur 10. annis: Idem sentit *Less.* l. 2. c. 6. dub. 14. & *Gran.* dicens cum *Pontio* c. 5. n. 3. aliud esse loqui de consuetudine, aliud de præscriptione. 519.

§. 4. *Caj. Sanch. Salas, Sot. Abb. Roch. Silv. Laym. Less.* in 1. 2. d. 177. n. 64. notant, hoc esse discrimen inter consuetudinem & præscriptionem, quòd consuetudo non requirat initio justum titulum, imò non possit incipere bonâ fide, primi enim semper peccant contra legem scriptam, unde, quòd consuetudo legem vincat, non habet ex virtutute propria, sed ex consensu Principis tacito vel expresso, ex quo superveniente illius efficitur licitus, & mala fides purificatur, tacitè autem consentire videtur & approbare (si eum resistat, nunquam prævalet consuetudo) si 520.

ſciens populi morem, cùm poſſit prohibere vel diſſenſum declarare, longo tempore toleret, & *Th. Med. Silv. Salas*: Non requiri autem ſcientiam ſpecialem Principis vel Papæ) ſed ſufficere conſenſum generalem ſeu legalem traditum in Jure Cap. fin. de conſuet. ubi dicitur, conſuetudinem rationabilem decennio durantem prævalere, quæ diſpoſitio Juris, eſt conſenſus legalis ſive generalis omnis Principis) docent *Azor* adducens *Roch.* & *Covarr.* item *Sanch.* l. 7. d. 4. n. 11. *Suar. Cón. Leſſ.* l. 2. c. 6. dub. 14. n. 45. *Caſtrop.* tr. 3. d. 3. p. 2. §. 4. n. 3. *Mald. Averſ.* q. 9. ſ. 3. & *Gob.* vocat probabilem, licèt contrarium putent alii cum *Pontio* c. 6. E contrà præſcriptio introduci non poteſt, niſi actibus à principio juſtis & bonâ fide, utì dixi l. 3. p. 2. n. 480. cùm enim hæc à vero domino dominium auferat ſolâ ſconceſſione legis, ut contentiones vitentur, ſi quis malâ fide inciperet poſſidere, iniquum eſſet legem tali concedere dominium rei.

521. §. 5. Impedimenta Matrimonii, quæ ſunt Juris divini vel naturalis, non vincit conſuetudo; Nec etiam ea, quæ ſunt Juris divini impedientia tantùm, & Juris eccleſiaſtici dirimentia, quia hoc ipſo, quòd Deus & Eccleſia directè ſemper vetent talia Matrimonia, præſumendum eſt illos nunquam in ea conſentire: Et tale quid eſt votum continentiæ, & maximè ſolennis, *Gob.* tr. 9. à n. 41.

522. §. 6. *Nav. Suar. Laym.* l. 1. tr. 4. c. 24. n. 12. rectè docent nullam legem humanam eſſe, quæ contrariâ conſuetudine tolli non poſſit, quidquid contradicant *Az.* excipiens eas, quæ ex legibus divinis vel traditione Apoſtolorum deducuntur, & in eis fundentur, & *Zypæus* excipiens præ-

praeterea eas leges, quæ singulis annis repetuntur in Bulla cœnæ: valétque doctrina *Laymanni*, etiam circa leges infirmantes contractum, v. g. ob solennitatem requisitam, personæ ex lege humana inhabilitatem &c. *Gloss. Suar. Salas, Sanch. Cón.* in 3. p. t. 2. d. 30. dub. 1. concl. 6. *Pont.* l. 5. c. 9. n. 3. Et quamvis consuetudo à lege prohibeatur ac reprobetur, vim tamen habet præscripto tempore eam abrogandi, 1. Si mutentur res, aut superveniat nova causa à legislatore non prævisa. 2. Si legislator conscius consuetudinis eam rursum non prohibeat, vel dissensum non ostendat per præscriptum tempus, *Laym. Pont.* c. 4. n. 9. *Sanch. Cón.* concl. 4. n. 14. *Covarr.* l. 3. Vari. c. 13. n. 4. dicens hanc opinionem esse communem.

§. 7. Consuetudinem habere vim circa impedimenta Matrimonii inducenda, colligitur ex Cap. 1. & Cap. *Super eo*, De cognat. spirit. ubi quæstio erat, an valeret Matrimonium inter filiorum compatrum filios, & dicitur, *De his te volumus consuetudinem tuæ Metropolitanæ Ecclesiæ & aliarum circumpositarum exquirere &c.* similiter habetur Cap. *Quod dilectum*, De consanguin. Posse autem etiam per consuetudinem abrogari impedimentum aliquod Matrimonii, docent *Sanch. Cón. Pont. Castrop. Aversa. Krim.* num. 1844. quamvis lex etiam generaliter talem consuetudinem improbet. Excipiunt, si lex talem consuetudinem vocet, v. g. abusum aut corruptelam: sed iterum limitant, nisi nihilominus legislator postea sciens & videns eam introduci, tacitè approbet, tum enim de novo vult, aut permittit, ut valeat, sicque desinat esse corrupta; notántque *Sanch.* & *Krim.* à n. 1257. tum tantùm 523.

tantùm ejusmodi consuetudinem non esse corruptelam, si per circumstantias ita justificetur, ut hìc & nunc meritò præcipi posset, ideóque multò magìs per nullam consuetudinem, quæ plùs nocet bono communi quàm prosit, nullam legem etiam humanam tantùm abrogari posse, quia irrationabilis est, & manet corruptela. Ex dictis,

524. §. 8. Colliguntur multa, de quibus alibi suis locis dixi, v. g. per consuetudinem, quamvìs communissima sit & longissima, non justificari, 1. usuram: 2. simoniam: 3. violationem immunitatis Ecclesiasticæ: 4. retentionem plurium Beneficiorum ecclesiasticorum sine dispensatione ex causa, si singula sufficiant ad plenam sustentationem &c. Ratio patet ex dictis.

525. *Q. 71. Quid dicendum de illo, qui Matrimonium contrahit invincibiliter ignorans impedimentum dirimens, quod habet.* R. Ignorantia illum excusat, ut non peccet, nihilominus Matrimonium est invalidum, non aliter, ac si impedimentum fuisset cognitum, quia, quamvìs ignorantia excusat, ubi lex est prohibens tantùm, non tamen excusat, ubi est irritans. *Nec refert*, quòd impedimenta aliqua videantur habere rationem pœnæ, utì impedimentum criminis, pœna autem secundùm sententiam communem non incurritur, ubi adest ignorantia illius invincibilis, *nam* impedimenta illa, censeri non debent primariò & principaliter pœnæ, utì dicetur num. 642.

526. *Q. 72. An leges humanæ constituentes impedimenta dirimentia, absolutè obligent in omni casu.* R. affirmativè. Hinc 1. si quis cognovit sororem spu-

latæ, & Superiores dispensare nolint, ex nulla causa vel metu potest sponsam suam ducere, & cum ea sic consummare Matrimonium. 2. Si quis etiam per Judicem cogatur ducere consanguineam suam, non poterit Matrimonium illud consummare ex quocunque metu etiam mortis certò inferendæ, *Sanch.* l. 7. d. 5. num. 4. *Sur.* De legibus, l. 5. c. 22. à n. 9. *Côn.* d. 30. dub. 20. n. 20. *Less.* in auct. v. *Matrimonium*, cas. 17. *Aversa* 5. s. 5. & q. 6. s. 2. *Carden.* in 1. crisi d. 62. c. 4. Probatur, nam licèt vis & metus possint excusare à transgressione vel observatione præcepti ecclesiastici, tamen eum, qui inhabilis est, non potest reddere habilem ad contrahendum, si cum omnimoda ignorantia me habilitare non possit, secundùm dicta n. 315. multò minùs metus, adeóque talis Jure naturæ tenetur abstinere à copula, utpote fornicaria, cùm inter eos nullum sit Matrimonium. Ratio à priori est, quia inhabilitas antecedenter nascebatur à lege vel voluntate Superioris, quem mea causa vel metus non attingit, sed me solum, ideóque etiam me solum excusare potest à peccato, si quantum in me est, contraham externè ad vitandam mortem intendens non consummare, nisi post dispensationem & novum contractum, quia tali causa vel metus facere non potest, ut Matrimonio non subsistente copula mihi sit licita.

Obj. 1. In primo casu cognitæ virginis præsertim lex, saltem charitatis, respectu sponsæ, ergo cedere debet lex impedimenti. In secundo autem casu prudenter præsumimus de benignitate Ecclesiæ, quòd non velit, ut lex sua obliget cum certo periculo mortis. *R. ad* 1. n. anteced. quia non est capax exercere charitatem ineundo Matri-

Matrimonium, cùm ad hoc sit inhabilis, leges autem non ligant eos, qui non sunt capaces ejusmodi vinculi legum. *Ad* 2. n. ass. 1. quia habet se sicuti lex inhabilitans Sacerdotem ad Matrimonium, quæ nullum casum excipit. 2. Persuasio communis, & constans usus Ecclesiæ interpretatur legem illam sine ulla exceptione, quis enim audivit unquam aliter factum esse? Et quanta oriretur turbatio in populo, si aliter fieret? Item quàm facilè quærerent homines prætextum ejusmodi formidinis? Ergo moraliter certum est, & omnino necessariũ fuit legem illam esse sine ulla exceptione. 3. *Trid.* sess. 25. can. 9. De Sacram. Matr. absolutè & sine exceptione definit, *si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solenniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiasticâ vel voto..... anathema sit.*

Obj. 2. Saltem lex de assistentia Parochi non obligabit, si alio modo publicè ineatur Matrimonium, cessat enim tum finis legis, qui erat evitatio clandestinitatis. *R. n.* ass. nam falsò supponitur, quòd hic sit adæquatus finis illius legis, nam fuit etiam uniformitas operandi, dum celebraretur hic contractus, ideóque dictum est l. 1. à n. 868. cessante fine legis in aliquo particulari, non ideo cessare finem adæquatum vel obligationem legis respectu illius, hìc autem etiam specialis ratio fuit præcipiendi illum determinatè modum publicitatis, ne, si id relinqueretur arbitrio cujusque, confusiones & fraudes committerentur. Quòd autem etiam circa reliqua impedimenta nunquam cesset finis adæquatus legis ea imponentis, fusè demonstrat *Card.* suprà à c. 3.

Q.7

Q. 73. *An valeat Matrimonium initum cum impedimento, quod probabilis opinio dicit non esse impedimentum.* 527.

R. §. 1. Causa Matrimonii est favorabilis, Cap. fin. *De sentent. & re judic.* hinc censeri debet validum, si probabile sit esse validum, vultque Ecclesia favere Matrimonio, censendo illud validum, quoties juxta probabiles rationes contractum est, *Viva* in propos. ab *Inn. XI.* damnatas, & cum eo DD. communiter.

§. 2. Si probabilis opinio dicebat non esse impedimentum, Papa autem vel Episcopus potuit declaret, aut testes convincant tum adfuisse impedimentum; si fuerit quæstio Juris & talis materia, in qua posset Ecclesia dispensare, Matrimonium valet, quia pro tempore, quo contrahebatur, Ecclesia dispensabat, uti colligitur ex dictis hìc n. 40. & l. 6. p. 1. à n. 112. & 117. dicentque *Carden.* & *Gorm.* De Sacram. n. 321. cujus ratio ulterior est, quia lex non erat tum in vigore recepta, ergo reipsa debebat censeri non esse tum impedimentum. Si autem fuerit error facti, v. g. quia putabatur non esse consanguinitas, cùm tamen esset, plerique cum *Gorm.* n. 330. dicunt Matrimonium non valere, quia secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 118. ubi non est error communis, sed privatus paucorum, Ecclesia quamvis posset, non supplet, nec dispensat: possunt tamen videri dicenda n. 535. Quòd si vera aliqua communitas falsò putaret *Trid.* non fuisse in sua Parochia promulgatum, atque ideo contentur Matrimonia clandestinè, probabile fore valida, quia secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 121. error communis videtur esse sufficiens titulus ad tribuendum jus in ordine ad ita validè contrahendum, *Gob.* tr. 9. n. 377. & tr. 10. à n. 744.

528.

§. 3.

529. §. 3. Quamvis agatur de impedimento, in quo Ecclesia dispensare non potest, si Matrimonium sit initum secundùm opinionem probabilem, certum videtur, quòd Ecclesia habeat potestatem judicandi de valore vel invaliditate talis Matrimonii, quia sicuti similis contractus civilis certò continetur intra sphæram jurisdictionis civilis, ita matrimonialis intra sphæram ecclesiasticæ; & ideo in consultatione circa Matrimonia infidelium respondit *Urban. VIII.* procedi posse secundùm opiniones verè probabiles, & favorabiliores Barbaris, utì testantur *Carden. & Gorm.* n. 323.

530. *Q. 74. Quid dicendum sit de illo, qui contrahit sciens vel dubitans de impedimento dirimente.* R. §. 1. Si sit infidelis, seu nondum baptizatus, & impedimentum sit Juris ecclesiastici tantùm, v. g. consanguinitatis vel affinitatis extra primum gradum, Matrimonium illorum post conversionem & Baptismum censeri debet validum, quia tempore infidelitatis non erant subjecti Ecclesiæ, ergo nec tenebantur ejus legibus. Aliud est, si impedimentum fuisset Juris naturalis, utì si fuissent consanguinei in primo gradu, tum enim Matrimonium nullum esset, quia lege naturali tum obligabantur. Idem est, si fuisset Juris divini, v. g. ligamen, tum enim sola prima uxor esset retinenda, quam solam validè duxisset, *Spor.* n. 251.

531. §. 2. Si fidelis contrahat, certò putans adesse impedimentum dirimens, quamvis tale non subsit, *Silv. Ang. Nav. Sot. Cón. Pont.* l. 4. c. 23. *Spor.* n. 233. & alii dicunt contrahere invalidè, quia ita putans se tale impedimentum habere non potest absolutè & efficaciter consentire in Matrimo-

trimonium, cùm apprehendat illud sibi hìc & nunc esse impossibile. Contradicunt *Ledesm. Covar. Rosell.* aliique cùm *Sanch.* l. 2. d. 33. *Lugo* in Resp. mor. l. 3. d. 16. n. 13. & 36. & colligunt ex Cap. 1. De sponsal. in 6. & ex Clement. un. *De consanguin.* quia prævalere potuit intentio generalis faciendi, quod potest, secundùm dicta l. 6. p. 1. à n. 69. *Aversa* q. 11. s. 2. rectè tenet cum prima sententia, si absolutè putet subesse impedimentum, si autem putet posse non subesse, aut eo non obstante fortè posse validè contrahi, intendátque facere, quod potest, validè contrahit, est enim habilis, & hæc intentio prævalet: tamen sic contrahens peccat mortaliter, saltem quia contravenit præcepto gravi de non contrahendo cum impedimento.

§. 3. *Ledesm. Sanch. Hurt. Fill. Dian. Perez, Dicast. Gob.* tr. 9. n. 60. negant eum peccare peccato sacrilegii, qui Matrimonium etiam scienter ita invalidè contrahit cum impedimento dirimente, quia cùm ibi nec Sacramentum, nec aliquid sacrum ponatur, non apparet, in quid redundaret irreverentia in rem sacram ad sacrilegium requisita: sed probabiliùs contradicunt *Cön. Lugo, Aversa* q. 9. s. 5. quia hoc ipso, quòd quasi tenet tanquam Minister ponere contractum Matrimonii, facit rationem Sacramenti à Christo annexam esse irritam, ergo satìs gravis irreverentia refunditur in auctorem Sacramenti, utì si quis vellet baptizare, & uteretur vino, quamvis nullum poneretur Sacramentum, attamen esset sacrilegus. Peccat præterea talis specialiter contra illam virtutem, ob quam positum est hoc vel illud impedimentum, v. g. peccat contra virtutem religionis, qui contrahit cum voto solen- 532.

solenni, & ita de aliis, *Perez* d. 21. s. 2. An autem peccet, qui metu gravi coactus, ita contrahit, dicam n. 660. Quam verò pœnam incurrat, qui ita scienter & malitiosè contrahit cum impedimento dirimente, dicam à n. 807.

533. §. 4. Qui contrahit cum dubio de impedimento, contrahit validè, si impedimentum non subsit, quia æquivalenter habet consensum sub conditione, si potest, si est habilis, ergo si impedimentum non aderat, consensus erat absolutus. Quòd si dubium sit vincibile, peccat mortaliter contrahens ante solutum dubium, quia exponit Sacramentum periculo nullitatis, hinc tenetur saltem sub conditione petere dispensationem, si impedimentum subsit: si post inquisitionem maneat dubium, & vinci non possit, *Less.* in auct. v. *Matrimonium* cas. 10. *Castrop.* tr. 1. d. 3. pu. 8. n. 18. cum plurimis aliis putant adhuc peccare, si sine dispensatione conditionata contrahat, quia adhuc manet periculum nullitatis: & hæc sententia tutior est ac in praxi suadenda. E contrà *Th. Sanch.* l. 8. d. 6. num. 16. *Joannes Sanch. Caram. Tambur. Sporer* suprà, *Gob.* tr. 9. n. 62. *Carden. Krim.* à n. 2436. *Rosmer* probabiliter dicunt non peccare, quia pro libertate est possessio, certum enim est eum licitè contrahere, qui non impeditur, ergo cùm tantùm dubietur de impedimento, possessio non est pro impedimento, ergo resolvere se potest sibi hic & nunc esse licitum contrahere; fatentur tamen teneri alterum monere de hoc dubio, ne hic exponatur periculo gravium incommodorum: Et si postea innotescat impedimentum, petendam esse dispensationem.

534. §. 5. Cùm sit opinio communiter recepta tan-

tanquam probabilis, v. g. quòd patrinus non contrahat impedimentum, si physicè non tangat baptizandum vel confirmandum, si quis plenè probet, se non attigisse, non indiget dispensatione, quia dubium impedimentum, saltem si sit dubium Juris, non est impedimentum, sed omnino tollitur ab Ecclesia, & in dubio, an ejusmodi casus indigeat dispensatione, censendum est non indigere, uti dictum est l. 1. n. 518. Si autem semiplenè tantùm probet, indiget dispensatione, quia favet illi sola probabilitas facti, cum qua non solet supplere, neque pro valore decernere Ecclesia, requirens certitudinem facti, *Carden.* in 2. crisi. diss. 2. à n. 629.

§. 6. Huc pertinet solutio sequentis casûs: 535.
Catharina uxor Sempronii, eo tempore, quo concepit Cajum, sæpe coivit etiam cum Titio adultero; Si Cajus ex Titio sit conceptus, est hæres, quam Cajus nunc vult ducere, in primo gradu affinis. *Quæritur*, an Cajus debeat censeri impeditus, & indigeat dispensatione. R. negativè, quia eùm sit conceptus stante legitimo Matrimonio, est præsumptio Juris pro honestate & legitimitate, contra quam prævalere non valent aliæ præsumptiones facti, utì optimè docet *Sperell.* decis. 174. adeóque pro certo habendum debet, quòd Cajus natus sit ex Sempronio. Quòd si supponamus remanere dubium, ex quo conceptus sit, putant aliqui opus fore dispensatione, quia licèt Ecclesia, quando est dubium juris, quod solvi non potest, non agnoscat impedimentum, sed tollat, si fortè subsit, uti dictum est n. 534. tamen id non tenet in dubio facti, quale hìc est, si enim postea erumperet impedimentum, deberet Matrimonium revalidari,

ri, ergo signum est, quòd Ecclesia ab initio non dispensaverit, sed fuerit & manserit invalidum. Nihilominus *Carden.* à n. 525. dicit, quando in quæstione facti ex conjecturis utrimque probabilibus resultat purum dubium omnino invincibile, hoc non obstare contrahendo Matrimonio, quia etiam hìc, dum impedimentum est in statu puri dubii invincibilis, videtur, quòd possessio sit pro libertate, utì cum communi *Sanch.* l. 8. d. 6. num. 18. Et *Cardenæ* consentiunt J. *Sanch.* d. 43. n. 44. *Burgh.* cent. 3. cas. 100., & textus aliquos faventes referam n. 536. Videri etiam potest *Zacchias* l. 1. tit. 5. q. ult. ubi examinat, si mulier, quæ statim ab obitu viri nupsit alteri, 9. mensium spatio pariat, cujus mariti proles censeri debeat. Quid autem dicendum sit, si vultus prolis majorem similitudinem habeat cum uno eorum, qui cum eadem muliere coiêrunt, quàm cum altero, examinat idem *Zacch.* q. 4. & certum videtur, quòd hoc signum sit absolutè fallibile, potest enim provenire à phantasia solius matris.

536. §. 7. Huc etiam pertinet solutio sequentis casûs: Dubitatur, an non proavus Titii, & proavia Cajæ fuerint frater & soror: Causa dubitandi est, quia sciuntur fuisse ex eadem villa, & habuisse idem cognomen. Si fuerint frater & soror, nepotes illi, qui nunc volunt contrahere, sunt consanguinei in quarto gradu: si autem Titius & Caja fuerint patrueles tantùm, aut aliter agnati, nullum inter jam contracturos subest impedimentum. Hoc dubium jam solvi non potest, neque ex memoria vel scientia hominum, neque ex libro baptismali vel aliunde. *Quæritur*, an censeri debeant impediti, aut quid agen-

agendum sit. R. Putârunt aliqui censeri posse nullum subesse impedimentum, quia Jus Cap. *Laet.* De test. & attest. requirit, ut clarâ computatione distinguantur singuli gradus ex utroque latere & Cap. *Tuanos.* De consang. & affin. statuitur, ut incipiatur à stipite, distinguendo gradus nominibus propriis vel æquipollentibus designando personas, quod hìc fieri non potest, ergo in hoc casu Ecclesia non agnoscit impedimentum. Deinde secundùm dicta n. 527. consignum multùm favoris habet: præterea *in obscuris favendum libertati, libertas omnibus rebus favorabilior est.* ff. De Reg. Juris, Reg. 122. & Reg. 20. *Semper dubia interpretatio libertatis est, secundum libertatem respondendum erit.* Oppositum putavi tenendum, quia dato, quòd in vero utrimque dubio impedimenti, si dubium solvi non possit, Ecclesia non agnoscat impedimentum, tamen casus hic non videtur habere ejusmodi dubium, quia est positiva probabilitas & admodum magna præsumptio pro impedimento, pro negatione autem impedimenti nulla est positiva ratio, hinc judicavi petendam esse dispensationem, si contrahere vellent: Unde universaliter,

§. 8. Quando præsumptio stat pro impedimento, quamvìs videatur aliquo modo dubium, illicitum est sine dispensatione contrahere, utì fatentur communiter omnes cum Bach. & Krim. n. 2438., v. g. qui scit se cum sorore Bertæ habuisse copulam intra vas, & dubitat, an intra vas seminârit, contrahere non potest cum Berta, nisi dispensatâ affinitate, quia cum in tali actu communiter fiat seminatio intra vas, præsumitur etiam jam facta esse, nec 537.

pro oppoſito habetur prudens argumentum.

638. §. 9. Ex dictis n. 534. ſequitur, quamvis probabilius ſit impedimentum Juris eccleſiaſtici ſubeſſe, ſi probabilè ſit non ſubeſſe, poſſe Matrimonium iniri ſine diſpenſatione, quia Eccleſia tum tollit impedimentum, ſi ſubſit, *Sanch.* l. 8. d. 6. n. 18. *Sperell.* deciſ. 119. n. 57. & deciſ. 175. n. 89. E contrà, ſi ſit impedimentum, in quo Eccleſia fortè diſpenſare non poteſt, ſecundùm dicta n. 533. in praxi petendam eſſe diſpenſationem, ne Sacramentum exponatur periculo invaliditatis, tum enim declarabit Eccleſia, quid fieri debeat: His non obſtantibus docet *Dicaſt.* De Bapt. d. 1. n. 208. pro Matrimonio licitè contrahendo ſatis eſſe ſequi opinionem tantùm probabilem, etiamſi agatur de impedimento per Eccleſiam non diſpenſabili. Idem tenet *Gorm.* De Sacram. n. 323. ubi ex *Cardena* refert in conſultatione, an infideles converſi tenerentur ſtare primis Matrimoniis, an verò poſſent è mulieribus ſecum baptizatis accipere, quam vellent, *Urbanum VIII.* reſpondiſſe, Matrimonia illa contrahenda eſſe regulariter ſecundùm opiniones verè probabiles & favorabiliores eis Barbaris. *Illſung.* tr. 1. d. 1. n. 77. docet, quandoque licere contrahere, licèt non ſit certus valor, nempe ſi obligatio procurandi certitudinem eſſet obnoxia plurimis ſcrupulis vel graviſſimas difficultates afferret: poſſuntque videri dicta l. 6. p. 1. n. 119. Quid agendum ſit, ſi poſt contractum Matrimonium ſuperveniat dubium de illius valore, dixi à n. 291. An autem rationabiliter dubitans de impedimento impotentiæ, poſſit inire Matrimonium dicetur n. 795. ſi dubitetur, an impotentia præceſſerit vel ſecuta ſit, an tum tran-

transiri possit ad alias nuptias, item si dubitetur, an impotentia sit naturalis an accidentalis &c. dicam n. 802. An contrahere liceat, si dubitetur de vita prioris conjugis, dicam à n. 672.

Q. 75. Quomodo practicè sit procedendum, quando 539.
detegitur impedimentum, vel oritur prudens de eo suspic. R. §. 1. Sponsi post sponsalia intelligentes se habere impedimentum dirimens, tenentur desistere à nuptiis, donec dispensationem obtinuerint: si tamen aliter non possent effugere ingentem infamiam, possent pergere, non simulando se consentire, sic enim mentirentur, sed consentiendo, quantùm possunt, nam in tali necessitate Ecclesia non prohibet, ut contrahant, quantùm possunt, nec per hoc formaliter simulant administrationem vel susceptionem Sacramenti, uti explicatum est, l. 6. p. 1. n. 162. Matrimonium tamen illud non valebit, quia secundum dicta n. 526. manet inhabilitas. Itaque tales debebunt habere animum non consummandi, priusquam obtinuerint dispensationem, & Matrimonium revalidârint, *Sanch. Perez, Gob.* tr. 9. n. 256. & 550.

§. 2. Quid facere debeat Parochus, si sciat 540.
contrahentes habere impedimentum, & tamen per Episcopum cogatur assistere, dixi n. 485. Si autem Confessarius advertat pœnitentem bonâ fide contraxisse cum impedimento, & adhuc ignorare illud, tenetur, per se loquendo, eum admonere, ut materiales etiam fornicationes impediat, si nempe sit spes, quòd sint abstenturi à copulâ: E contrà si advertat istos conjuges esse in errore invincibili, ac moraliter certò judicet eos, si resciren impedimentum, tamen perrexuros in usu Matrimonii, tenetur tacere, donec

obtinuerit dispensationem, ut curet revalidari, quia melius est permittere peccatum materiale, quàm esse causam vel dare occasionem peccati formalis, utì dixi l. 6. p. 2. n. 1758. & confirmat *Aversa.* q. 21. s. 3. ex Cap. *Quia circa*, De consanguinitate, ubi dicitur, *dissimulare poteris, ut remaneant in copula sic contracta, cum ex separatione videas grave scandalum immineri.* Nec obstat, quòd qui ita animo comparatus est, ut non desisteret ab usu Matrimonii, si resciret Matrimonium suum esse nullum, non videatur dispositus ad observanda omnia Dei præcepta, adeóque nec dispositus sit ad absolutionem, *nam* hoc verum est, si ita comparatus sit ex actu voluntatis præsente vel præterito habitualiter persèverante, non autem, si ita comparatus sit ratione actûs tantùm conditionatè futuri, quia non ideo nunc est, sed tantùm esset malè dispositus, si resciret, ergo non ideo jam est, sed tantùm esset indispositus; & id patet in aliis exemplis, nam multi non sunt ita animo comparati, ut abstinerent à peccatis, si essent lento igne torquendi, & tamen nunc dispositi sunt ad absolutionem, quando de facto nec habitualem, nec actualem habent comparationem animi ad peccandum, licèt pro tali circumstantia habitûri essent: imprudentia autem esset illis talia proponere, & sic tentare ac inducere in peccatum.

541. §. 3. Quamvìs prævideatur, quòd monitio sit profutura, si tamen conjuncta sit cum gravissimo incommodo alterius, v. g. prolium, Confessarius non tenetur monere, sed potest permittere eos in bona fide, *Gob.* à n. 57. iterúmque n. 111. & *Spor.* suprà. Quòd si aliud malum non timeatur, quàm præcisè divortium, quod alter con-

conjux ægrè est laturus, *Gob.* n. 115. dicit esse manifestandum, quia minus malum est tristitia minus, quàm continuatio fornicationum materialium: si tamen simul redundaret infamia in conjugem alterum, silere posse; si autem Matrimonium tale vergeret in grave damnum publicum, teneretur monere, quia publicum bonum prævalere dicit privato. *Gob.*

§. 4. Quando Confessarius dubitat, an sua admonitio sit profutura an obfutura, si Matrimonium necdum contractum est, communiter consultius est impedimentum detegere, dummodo sit aliqualis spes, ut pœnitens desistat vel dispensationem petat: si Matrimonium sit contractum, conferri debent inter se spes & timor damni, idque eligendum, quod præponderat: si autem discerni non possit, quid præponderet, tutius est silere, donec Confessarius ipse dispensationem conjugibus obtinuerit, aut pœnitens deretur disponendus ad audiendam monitionem: quòd si dispensatio brevi obtinenda esset, moneri posset, quia spes magna est tantisper abstenturum ab usu Matrimonii, & quamvis adhuc adsit periculum, tamen videtur præponderare certa scientia, quòd sæpe fornicationes materiales sit facturus, quàm incertus timor, quòd aliquas formales facturus sit, *Gob.* n. 75. & 113. 542.

§. 5. Si pœnitens dubius de valore sui Matrimonii interroget, Confessarius, per se loquendo, tenetur dicere veritatem: an autem possit aliquando dissimulare, dixi l. 6. p. 2. n. 1759. Quidquid sit de obligatione respondendi, plùs non respondeat, quàm interrogetur, nam rectè docent *Tam.* & *Gob.* n. 66. posse dissimulare veritatem aut verbis eludere, si gravissima mala im- 543.

minerent ex clara veritatis manifestatione.

544. §. 6. Si conjux confiteatur se carnaliter peccâsse cum non conjuge, appromisso illi Matrimonio, communiter spes est, quòd profutura sit admonitio, hinc Confessarius debet monere, ut eum animum dimittat, eò quòd Matrimonium illud futurum sit invalidum ob impedimentum criminis, *Gob.* n. 107.

545. §. 7. Quamvis Confessarius sciat Matrimonium esse nullum ob impedimentum dirimens, si tamen causas justas habeat hoc tacendi, & pœnitens pergat invincibiliter ignorare impedimentum, tenetur illum obligare ad reddendum debitum, si fortè illud neget ex odio vel aversione, aut quia vovit castitatem, dicendo conjugem teneri reddere debitum justè petenti, quia tenetur obligare ad peccatum materiale, quando aliter evitari non potest formale, actio enim illa tum propriè non est peccatum, sed omnino est licita, *Sanch. Fill. Cón.* aliíque multi cum *Gob.* n. 100. contra *Sot. Bonac.* & alios.

546. §. 8. Quamvis manifestando impedimentum nullo modo manifestetur peccatum, si tamen cedat in damnum illius, ex cujus confessione hausta est illius notitia, taceri debet, quia alioquin confessio redditur odiosa, *Gob.* à n. 120.

547. §. 9. Si Cajus adductus in suspicionem fornicationis commissæ cum consanguinea Bertæ, quam volebat ducere, negârit primùm, sed postmodum fassus sit cum juramento & coram testibus, nunc autem iterum neget & dicat, se esse inductum ad hoc jurandum: *Lugo* in Resp. mor. l. 1. dub. 41. dicit Episcopum vel Parochum ei credere non posse, nisi sufficientibus indiciis probet falsitatem suæ confessionis, quia confessio

sessio extrajudicialis probat contra confitentem, donec de ejus errore constet, utì docet *Mechus* apud *Lugonem* suprà: hinc *Pontius* l. 5. c. 3. n. 3. ait; si contrahentes oppositio per unum testem impedimento & non probato, primùm confessi sint impedimentum & postea negaverint, standum esse primæ confessioni, nisi probent secundam esse veram: Similiter *Sanch.* l. 3. d. 15. n. 6. dicit, concubinarium non potuisse ducere concubinam, qui fassus erat Parocho interroganti, quòd vivente primâ uxore cognoviset concubinam datâ fide Matrimonii, si uxor moreretur, quamvis postea id negârit, audiens esse impedimentum dirimens.

§. 10. Si populus mussitet de impedimento 548.
inter contracturos, videndum, ex quo fundamento id fiat, nam si tantùm est rumor vulgi sine certo authore, communiter nihil subest, ideoque manet contemnendus, si autem sit fama communis, huic tribuendum est aliquid; attamen rectè notat cum communi *Sperell.* decis. 173. ad famam, quæ probet vel attendi debeat, inquiri, ut sit non vaga, non levis, non sibi ipsi contraria, sed solida, constans, uniformis, perpetua, quæ originem habeat à personis honestis & fide dignis. Et eadem firmat decis. 174. n. 115.

Q. 76. Quid addendum sit circa impedimentum er- 549.
ror. R. §. 1. Can. un. 29. q. 1. enumerantur præcipui errores: Error personæ est, quando hic putatur esse Virgilius, & ipse est Plato. Error fortunæ, quando hic putatur esse dives, qui est pauper, vel è converso. Error conditionis, quando putatur esse liber, qui servus est. Error qualitatis, quando putatur bonus, qui malus est.

§. 2.

550. §. 2. Certum est errorem in persona esse impedimentum dirimens, utì habetur eodem can. & Cap. *Tua nos*, De sponsi. sed solvi debet, 1. quòd Jacob *Gen.* 29. validè contraxerit cum Lia, licèt putârit esse Rachelem. 2. Quòd valida fuerit benedictio data eidem Jacob, *Gen.* 27. quamvìs Isaac putârit esse suum filium Esau. 3. Quòd valeat absolutio sacramentalis data Petro, quamvìs putarem esse Paulum. *Rr. ad* 1. non valuisse, nisi postquam Jacob renovavit consensum, & voluit nihilominus etiam Liam habere uxorem. *Ad* 2. Benedictio ex divina voluntate cadebat in præsentem, quiscunque esset. Et ita etiam fieri potuisset, ut Jacob ab initio validè duxisset Liam, si consensisset in præsentem, qualiscumque esset. Quòd si Jacob antea positivè noluisset Liam, & tum ita consensisset positivè in præsentem, quid tum censendum esset, dixi l. 6. p. 1. n. 71. *Ad* 3. Intentio Confessarii est & debet esse, absolvere præsentem pœnitentem, quicunque ille sit. Et idem est in aliis Sacramentis, excepto Matrimonio, utì dixi l. 6. p. 1. n. 68.

551. §. 3. Error in nomine non obstat, quia nihil essentiale impedit. E contrà tamen si Cajus contrahat cum Berta, quam in re putabat esse Titiam, quamvìs maluisset contrahere cum Berta, si sciviſſet hanc esse, Matrimonium est nullum, quia consensit in solam Titiam, & ex illa comparatione animi tantùm sequitur, quòd habuisset consensum in Bertam, si sciviſſet eam esse, non autem, quòd de præsenti consenserit in Bertam, quod tamen requiritur ad valorem Matrimonii cum Berta: unde quamvìs talis error concomitans non reddat actum contrarium volun-

voluntati Caji, tamen reddit actum Caji non voluntarium respectu Bertæ, respectu cujus deberet esse voluntarius, ut valere posset Matrimonium, *Bonac. Aversˆ.* q. 12. ſ. 1. Et idem est, licèt ſic intenderet, *ducerem Bertam, ſi ſcirem hanc præſentem esse Bertam*, per hoc enim tantum significat ſe habiturum fuisse consensum præsentem circa Bertam, ſi sciviſſet adesse, non autem, quòd actualiter habuerit, *Sanch.* l. 7. d. 18. n. 6.

§. 4. Quamvis error circa qualitatem fuerit causa contractûs, tamen probabilius est cum *Sanch. Castrop.* d. 4. pu. 4. *Aversˆ.* suprà contra *Mesn. & Pont.* l. 4. c. 21. n. 7. Matrimonium esse validum, quia non vitiatur consensus quoad ſubſtantiam: & licèt error ille causaverit, tamen non fuit materia vel objectum ſimpliciter motivum aut finis contractûs. 552.

§. 5. Quando qualitas est finis Matrimonii, ita ut Matrimonium expresè assumatur tanquam veluti medium ad illum finem, ſi erretur in qualitate, Matrimonium est irritum defectu consensûs, v. g. non cogitabas ducere uxorem, ſed quia audis Bertam esse nobilem, ideo ducis illam, ut fias affinis nobilium, ſi Berta non ſit nobilis, non consentis, quia deest objectum ſimpliciter motivum tui consensûs, ita cum aliis *Gob. tr. 9. n. 113.* 553.

§. 6. Si Titius dicat, *duco præsentem, quam puto esse filiam consulis*, quamvis non ſit filia consulis, Matrimonium valet: ſi dicat, *duco filiam consulis, quam puto esse hanc præsentem*, ſi non ſit filia consulis, Matrimonium non valet, pro quo hanc Regulam dant *S. Th. Nav. Sanch.* l. 7. d. 18. *Aversˆ.* §. *Sanch. Gob.* n. 107. *Spor.* n. 3. quando qualitas, in qua erratur, respicit certam personam distinctam 554.

ctam ab illa, quæ præsens est, ita ut contrahens formet sibi conceptum personæ sub ista qualitate, & postea offertur persona non habens talem qualitatem, tunc error qualitatis redundat in errorem personæ. E contrà, si qualitas non respiciat certam personam distinctam à præsente, sed independenter ab ea qualitate format sibi conceptum personæ præsentis, quam directè vult, quamvis decipiatur, putans tali personæ inesse talem qualitatem, quæ tamen non inest, error non redundat in personam, hinc validè contrahit in primo casu, quia directè intendit illam, quæ adstat, quamvis erret putans esse filiam Consulis. In secundo invalidè contrahit, quia filiam Consulis sibi in mente proponebat, & directè illam intendebat, quam sub ea qualitate sibi proponebat in mente, non autem illam, quæ adstabat, si eâ qualitate careret.

555. §. 7. Etiam suppositis jam dictis, adhuc manet dubium, quid ad hunc casum sit dicendum: Titius petiêrat filiam natuminorem Caji in uxorem, quam viderat esse formosam, Cajus negat illam, sed appromittit natumajorem, quæ formosa non erat, Titius jubet per Sempronium videri hanc, sibique referri, cujus formæ sit illa natumajor, Cajus Sempronio ostendit natuminorem dicens esse natumajorem, hinc deceptus Sempronius nuntiat Titio natumajorem esse formosam, & ideo Titius per procuratorem init Matrimonium cum natumajore.

556. *Quæritur*, an validè. *R.* Affirmant *Sanch.* n. 35. *Perez*, *Gob.* n. 124. quia error tantùm fuit in qualitate pulchritudinis, & Titius consensit in natumajorem, quam pater obtulerat: è contrà negant alii cum *Spor.* n. 8. quia consensit in illam, quæ

quæ fuit ostensa Sempronio, ad hanc enim solam se determinavit ratione pulchritudinis, ergo cum errore qualitatis erat conjunctus error personæ. In hoc casu nihil potest absolutè definiri, sed examinanda est intentio, quam ex actuali comparatione animi præsumetur habuisse Titius, partim secundum regulam jam datam, partim secundùm ea, quæ dixi l. 3. p. 1. n. 71.

§. 8. Si virgo putavit commixtionem corporum non esse necessariam ad generandam prolem, validè contraxit, quia habuit generalem intentionem faciendi, quod alii contrahentes faciunt, *Gob.* n. 128. Si autem Caja defloratæ erat se ùt virginem, & sic ducat Cajum ignorantem hunc defectum, quid tum tenendum sit colligitur ex dictis n. 184. & 243. 556.

§. 9. Si contrahentes intendant Matrimonium, sed velint esse solubile, quid tum dicendum sit, dixi l. 6. p. 1. n. 72. & hìc à n. 250. Quid autem sit dicendum, si intendant Matrimonium indissolubile, sed expresè nolint Sacramentum, ex ibid. l. 6. n. 73. & hìc n. 276. 557.

§. 10. Ex dictis solvitur hic casus: Titius post habitam copulam cum sorore Cajæ, init bonâ fide Matrimonium cum Caja, ignorans se impeditum: Caja postea injustè malè tractatur à Titio, & aliunde vehementer suspicans de illo impedimento agit pro dissolutione sui Matrimonii apud Papam. Titius negat factum, quod Caja probare non potest, ideóque jubentur manere in Matrimonio, cui sententiæ acquiescit Caja, jam volens dimittere suam suspicionem veluti temerariam. *Quæritur*, an Titius possit manere in illo Matrimonio, & petere ac reddere debitum. *Videtur* posse, quia Ecclesia jubens illos 558.

ma-

manere in Matrimonio, videtur hoc ipso tollere impedimentum affinitatis, ergo jam sunt habiles, & cùm acquiescat Caja, reipsa renovat consensum. R. non posse, tum, quia mens Ecclesiæ non est agere contra jus Cajæ, tum maximè, quia error facti falsò negati à Titio dat causam huic renovato consensui, ergo est irritus, secundùm dicta l. 3. p. 2. à n. 612. neque Ecclesia potest hunc consensum supplere. Quòd si resciretur Papam dispensare in affinitate, si fortè subesset, & Cajam adhuc suspicantem de illo impedimento, nunc independenter à primo suo consensu absolutè consentire, eò quòd maller manere in hoc Matrimonio, quàm perpetuò esse in rixis, aut se exponere periculo fornicationum, per hunc renovatum consensum fieret validum hoc eorum Matrimonium.

559. §. 11. Multos textus & Auctores adducit *Sperell.* decis. 150. n. 6. quibus videtur dici, quod non vitietur Matrimonium ex subreptione, dolo vel mendacio initum, sed rectè concludit cum *Sanch.* l. 7. d. 18. à n. 18. id intelligi, si ista versentur tantùm circa qualitates accidentales, utì satìs intelligitur ex dictis.

560. *Q. 77. Quid addendum sit circa impedimentum conditionis servi.* R. §. 1. Hæc conditio strictæ servitutis quatuor modis inducitur, jure belli, nativitate, justâ condemnatione, emptione. Certum autem est Matrimonium etiam strictè servorum non ideo esse irritum, quia non consenserunt Domini, nam Cap. 1. *De conjug. servor.* sic statuitur: *Nec inter servos debent Matrimonia ullatenus prohiberi, & si contradicentibus Dominis & invitis contracta fuerint, nullâ ratione sunt propter hoc dissolvenda*; Imò nec ideo Matrimonium illicitum est, per

per se loquendo, utì ex *S. Th.* & aliis rectè ostendunt *Sanch.* l. 7. d. 21. *Avers.* q. 3. s. 7. incommoda enim illa, quæ refert *Busenb.* non obstant substantiæ Matrimonii, quamvìs ejus usum aliqua ex parte impediant, utì & infirmitas corporis. Possunt tamen esse pacta, saltem ex consuetudine, ut si servus inscio vel invito Domino contrahat, non ampliùs gaudeat certis beneficiis sui domini.

§. 2. Quòd servitus dirimat, est ex Jure ecclesiastico. Cap. *Si quis ingenuus*, Cap. 2. 3. & ult. De conjug. servor. Si autem contrahens, qui liber est, sciverit conditionem servilem alterius, *S. Th.* in supplem. q. 52. a. 1. & 2. *Sanch.* d. 19. n. 13. *Arcud.* l. 7. c. 3. & alii communissimè docent, Matrimonium fore validum, quia ejusmodi homo liber cedit juri suo, dátque liberum consensum, quem jus positivum non irritat, irritat autem, si servitus fuerat à libero ignorata, quia ex hac parte consensus non fuit voluntarius, sed fuit error quodammodo circa personam, utì pluribus deducit *Sanch.* à n. 15. 561.

§. 3. Si servus ducat liberam ipsius servitutis ignaram, *Silv. Navarr. Henriq.* & alii dicunt servum invitâ liberâ resilire non posse, quia leges in ejusmodi casibus favent soli injuriam passo. Alii cum *Sanch.* l. 4. d. 15. n. 5. probabilius dicunt, si aliud damnum secutum non sit, etiam servum resilire posse, si enim teneretur stare contractu, id esset in pœnam sui delicti, ad talem autem pœnam prærequiritur Judicis sententia. 562.

§. 4. Si persona serva intra breve tempus, nempe infra sex menses, erat futura libera, quamvis ignorata sit servitus, *Sanch.* l. 7. d. 19. 563.

n. 4. putat valere Matrimonium, quia illa brevis servitus non videtur adferre præjudicium, sed *Silv. Angel. Aversˇ.* q. 12. ſ. 2. meliùs contradicunt, quia ſi liber hoc reſciret, poſſet Matrimonium ſuum habere pro nullo, ergo verè nullum erat. Sententia tamen communiſſima cum *Sanch.* d. 20. *Aversˇ. Pont.* l. 7. c. 44. dicit valere, ſi Dominus ſervam collocet in Matrimonio cum libero ignorante ſervitutem, quia hoc ipſo ſervæ concedit libertatem, utì habetur ex authent. De nuptiis. §. *Si verò decretum.*

564. §. 5. Servitus ignorata dirimit, quamvis ignorantia ſit craſſa & imprudens, eò quòd facilè reſciri potuiſſet, quia Eccleſia, ut Matrimonium valeat, requirit conſenſum directum in conditionem ſervitutis cognitæ, *Sanch. Cón. & verſ.* §. *Quintò*, contra *Sot. & Ledeſm.* Aliud eſt, ſi haberet dubitationem vel opinionem de ſervitute, & tamen contraheret, tum enim cederet ſuo juri: & idem videtur eſſe, ſi haberet ignorantiam affectatam, eò quòd poſitivè vellet, nec inquirere nec inquiri, quia talis ignorantia æquivaleret ſufficienti notitiæ, *Pont. Aversˇ.*

§. 6. Si ſervus contrahat cum ſerva credens
565. hanc eſſe liberam, valet Matrimonium, quia non erratur quoad ſubſtantiam, & Eccleſia irritat ſolum Matrimonium liberi ignorantis ſervitutem alterius, *S. Th. Henriq. Victor. Sanch.* d. 19. n. 23, *Aversˇ.* §. *Septimò.* Et idem eſt, ſi ſervus ducat liberam, quam putabat eſſe ſervam, de hoc enim caſu nil ſtatuit Eccleſia, & ceſſat cauſa, quæ erat, ne liber deprimeretur ignoranter ducens ſervam, *Aversˇ.* §. *Octavò.*

566. §. 7. Qui ad tempus tantùm liberatus ſervitute, poſtea in eam relapſurus eſt, contrahit in-

ralidè, quia reipsa incumbit ei servitus, quæ ignoratur, *Sot. Gabr. Averſ.* §. *Quartò.*

§. 8. Qui ignorans ducit servam, actualiter ita affectus, ut ducere velit, quamvis sit serva, ducit validè: E contrà, si tantùm habitualiter ita comparatus sit, ut voliturus esset ducere, quamvis sciret esse servam, ducit invalidè, quia non habet consensum de præsenti, sed tantùm habiturus fuisset, si sciviſſet esse talem. V. n. 551. 567.

§. 9. Si liber duxerit servam, putans liberam, & hæc fiat libera illo inscio, ac propterea non ponente novum consensum, quamvis pergat illam habere ùt conjugem, non ideo validatur Matrimonium, quia tantùm agit ex vi primi consensûs invalidi, utì intelligetur ex dictis à n. 813. docentque communiter omnes tum *Sanch.* l. 2. d. 36. & *Averſ.* §. *Nonò* contra *Angl.* & alios. Si tamen post cognitam etiam actualem adhuc servitutem habeat velut conjugem, jam ponit novum consensum, & ratificat Matrimonium, Cap. 2. & ult. *De conjug. servor.* 568.

Q. 78. An conditio filii dirimat, & quid dicendum sit, si Matrimonium ineatur inscis vel invitis parentibus. R. S. *Basil.* apud *Arcud.* l. 7. c. 2. putavit conditionem filii dirimere, si parentes sint infirmi; & hoc videtur habere fundamentum in utroque Jure, nam ita habetur Can. *Aliter* 30. q. 5. Can. *Honorantur.* & Can. *Non omnis* 32. q. 2. *Patrum consensus desideratur in nuptiis, nec sine eo legitimæ nuptiæ habeantur, juxta illud Evaristi Papæ: aliter non sit legitimum conjugium, nisi à parentibus traditur.* L. 2. ff. De ritu nuptiarum. *Nuptiæ consistere non possunt, nisi consentiant omnes, id est, qui coëunt, eorumque in potestate sunt.* Idem habetur L. 9. 10. ibid. Etiam *Luth. Bucer. Eraſm.* apud *Bellarm.* De 569.

Matr. c. 19. dixerunt, Matrimonia prolium inita sine consensu Parentum, vel irrita esse, vel saltem per parentes irritari posse. Sed oppositum nunc certum est ex *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 1. ubi ait, *eos S. Synodus anathemate damnat..... qui falsò affirmant Matrimonia à filiis-familias sine consensu Parentum contracta, irrita esse, & Parentes ea rata vel irrita facere posse*; docentque *S. Th.* 2. 2. q. 104. art. 5. & nunc Canonistæ ac Theologi omnes cum *Delb.* c. 8. dub. 10. s. 9. *Pignat.* tom. 4. cons. 147. *Avers.* q. 3. s. 7. *Kugler* à n. 131. & 574. ubi à n. 576. solvit argumenta contraria. Notant etiam rectè *Bellarm.* & *Arcud.* c. 4. id jam fuisse in antiqua lege, nam Esau *Gen.* 26. & 28. duxit uxores sine voluntate parentum; Jacob *Gen.* 29. & 30. duxit sine scitu parentum; similiter Tobias c. 7., nec ideo reprehensi sunt, hinc dicendum est Canones antiquos & leges istas pro nunc esse à *Trid.* emendatas.

570. §. 2. Rectè docet cum communi *Avers.* q. 4. s. 5. contra *Sot. Nav.* & alios, filium non teneri obedire parenti imperanti certum Matrimonium, hinc quamvis doceant *Gutt. Barb. Fagund.* & alii filium, & præcipuè filiam, peccare mortaliter contrahendo contra voluntatem & consensum parentum, quia horum curâ & potestas postulat, ut proles in re tam gravi nihil determinent contra eorum voluntatem, oppositum tamen tenent S. *Th.* 2. 2. q. 10. & 104. a. 5. *Tolet. Henriq. Sanch.* l. 4. d. 23. n. 10. *Burgh.* cent. 3. cas. 55. *Krim.* à n. 132. quia circa electionem pertui statûs, sustentationem proprii corporis, prolium generationem, quisque censetur esse sui juris, & ideo *S. Bonav.* in 4. dist. 29. q. 3. n. 16. ait: *per præceptum non potest pater ad contrahendum*

cum

hanc vel illa filium obligare. Attamen *Delb.* & *Aversa* adhuc distinguunt, & dicunt, si parentes impedire velint ab omni Matrimonio, non teneri obedire cum periculo incontinentiæ, juxta illud 1. *ad Corinth.* 7. v. 9. *melius est nubere, quàm uri*: Si impedire velint à certo Matrimonio, ad quod filius vel filia propendet, expendendas esse ex utraque parte rationes, & si parentum rationes justæ sint, teneri obedire; si nullius sint momenti, non teneri. Denique si parentes inducere velint ad certum Matrimonium, à quo abhorrent, non teneri obedire. Addunt tamen communiter omnes cum *Sanch.* teneri exquirere consilium parentum, si commodè fieri possit, & non prævideant impedituros, quamvis *Spor.* n. 177. putet non peccaturos graviter, si etiam hoc negligant. Deinde tenent etiam communiter omnes cum *Toleto*, *Sanch. Burgh.* suprà, etiam teneri sequi consilium parentum, si multùm referat cum tali contrahere, v. g. ad tollendas graves inimicitias, pietas enim tum obligat, per se loquendo, ut tollant talem necessitatem gravem parentum: & eadem ferme habet cum aliis *Busenb.* relatus l. 3. p. 1. n. 692. Quòd si ex tali Matrimonio scandala, aliáque mala prudenter timerentur, rectè dicit *Delb.* num. 43. sine peccato contrahi non posse, sed tanquam repugnans charitati & pietati, implorata etiam Judicis auctoritate esse impediendum, quia *in malis promissis non expedit servari*, Reg. 69. Juris in 6. Denique notandum, quòd in Gallia, & quibusdam aliis locis Matrimonia contracta contra voluntatem parentum censeantur irrita quoad effectus aliquos civiles.

§. 3. Non ideo potest exhæredari proles, quòd 571.

ineat Matrimonium etiam cum inæquali contra positivam voluntatem parentum, uti cum aliis plurimis docent *Sanch.* l. 4. d. 25. *Laym. Diana, Gob.* t. 10. n. 108. *Dicast.* De just. t. 19. n. 393. *Less.* in auct. v. *Matrimonium* cas. 20. neque oppositum ullâ lege vel consuetudine induci potest, nisi accedat aliquis consensus Ecclesiæ, secundùm dicta à n. 517. *Delb.* c. 8. d. 19. s. 2. & seqq. Ratio est, quia Jure naturali non potest ideo exhæredari, nisi hìc parentum voluntatem teneatur sequi, quod secundùm dicta non tenetur. Jure autem positivo tum tantùm potest exhæredari, si adsit una ex his causis ingratitudinis, quas recensèt Authent.: *Ut cum*, De appellatione, Collat. 8. §. *Aliud quoque capitulum*; 1. Si parentibus manus intulerit. 2. Si per se & directè gravem & inhonestam injuriam eis ingesserit. 3. Si accusaverit in criminalibus, quæ non sunt contra Principem vel Remp. 4. Si ùt maleficus cum maleficis versetur. 5. Si tentaverit insidiari vitæ parentum. 6. Si commiscuerit se novercæ suæ vel concubinæ Patris. 7. Si per delationem gravia dispendia causârit parenti. 8. Si pro parente captivo noluerit fidejubere. 9. Si impediverit, ne parentes conderent testamentum. 10. Si arenarium vel mimum pergat agere, cùm parentes ejus professionis non sint. 11. Si filia vel neptis viginti quinque annis minor rejectâ oblatione mariti vel dotis elegerit vitam luxuriosam. 12. Si parentem factum furiosum neglexerit. 13. Si non festinaverit redimere captivum. Quamvìs autem ducat imparem contra voluntatem parentum, non ideo committit casum ingratitudinis ob unam ex his causis, ergo. Videri potest *Krim.* à n. 488. Puta-

Putavit quidem *Fachin.* posse exhæredari proles ex similibus vel majoribus causis, quàm hæ sint, sed rectè contradicit *Krim.* à nu. 496. quia jus expresse restringit potestatem exhæredandi ad has tantùm causas: sicuti privationem asyli restrinxit *Greg. XVI.* ad illa tantùm 8. crimina, quæ recensui l. 4. n. 1394. ideóque ad alia etiam majora extendi non debet. Putat tamen *Molina* d. 176. posse Remp. condere legem, secundùm quam talis proles exhæredari posset in certis casibus, nempe illis, quibus in hoc negotio tenentur sequi consilium parentum. V. *Kugler* à n. 695.

§. 4. Si proles petito consilio parentum, contra horum voluntatem ineat Matrimonium, non ideo potest ei negari dos, communis cum *Sanch.* l. 4. d. 26. à n. 16. *Gob.* n. 110. *Krim.* à n. 500. Ratio est, quia volenti nubere debetur dos, tum ad alimenta, & sustinenda onera Matrimonii, tum etiam, ne mulier indotata speretur à viro, utì habetur in Jure apud *Krim.* n. 500. nullum autem Jus dicit; prolem ob adductam causam posse privari dote: Imò licèt nupserit indigno, non ideo posset privari alimentis necessariis; L. 5. §. *Si vel parens.* ff. De liberis agnos. Dos autem & alimenta æquiparantur in Jure. Porrò ille solus censetur accipere indignum, ex quo redundat dedecus in familiam, vel infamia in accipientem. Vide *Krimer* n. 503. & *Kugler* à n. 139. 572.

Q. 79. *Quid addendum sit circa impedimentum vo-* 573.
ti. §. 1. Deus permisit Sacerdotibus & Levitis antiqui testamenti Matrimonium, ejúsque usum, saltem extra annum suæ vicis sive deservitionis, cùm enim non fierent Sacerdotes aut Levitæ, nisi è tribu Levi & domo Aaronis, ne

Levitarum genus deficeret, reparandum erat per Matrimonium. In nova lege Græci sacris ordinati etiam licitè utuntur Matrimonio ante subdiaconatum contracto, utì declarârunt varii Pontifices apud *Arcud.* l. 7. c. 33. Votum tamen habent cœlibatûs post primæ uxoris obitum, *Arcud.* c. 43. ubi etiam notat Episcoporum uxores debuisse fieri Monachas.

574. §. 2. An Matrimonia Græcorum, si contrahant post susceptum sacrum Ordinem, sive sint prima, sive secunda, non tantùm sint illicita, sed etiam invalida, fusissimè disputat *Arcud.* eodem c. 43. & contra aliòs tenet valida esse, sed sic contrahentes debere abstinere à sacro ministerio. E contrà invalida esse multis contendit *Pignat.* tom. 8. consult. 81. Justè autem & sanctè voluit Ecclesia, ut Latini ordinati sacris essent incapaces Matrimonii, & si illud antea contraxissent, abstinerent ab usu, utì contra Græcos rectè ostendit *Arcud.* à c. 34. usque ad 43. testimoniis Conciliorum & PP. tam Græcorum quàm Latinorum: & nunc tantùm loquemur de impedimento voti in Ecclesia latina.

575. §. 3. *Vasq. Az. Platus, Pont.* l. 7. c. 14. & seqq. latè contendunt ex antiquis Conciliis & PP. Religiosos in primis sæculis, non obstante professione suâ potuisse validè, quamvìs illicitè, contrahere Matrimonium. Et idem dicit de initiatis sacro Ordine *Pont.* c. 27. Quod Professionem religiosam attinet videri possunt dicta. l. 4. n. 3. & hìc dicenda paulò pòst. De cætero certum est, nunc in *Conc. Later.* anno 1139. statutum esse, ut Religiosa professio & votum ordinati sacris dirimat contrahendum Matrimonium, utì refertur Can. *Ut Lex.* 40. caus. 27. q. 1. & idem statui-

gitur aliis locis, apud *Pont.* c. 22. n. 4. & apud *Bonac.* De Ordine *Dub.* 25. estque definitum à *Trid.* Sess. 24. Can. 9. *Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos vel Regulares castitatem solenniter professos posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege Ecclesiastica vel voto ..... anathema sit*: unde videtur colligi, si Ordinem sacrum suscipiens nollet castitatem vovere, attamen ad hanc teneri ex præcepto Ecclesiæ, secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 2161. & similiter talis ex lege Ecclesiæ in reverentiam Ordinis sacri redditur inhabilis ad Matrimonium, utì rectè *Krim.* à n. 956. Estque hoc verum, licèt suscipiens sacrum Ordinem esset tantùm impubes, quia quamvis per legem Ecclesiæ non sit capax voti Religionis, tamen Ecclesia non reddit eum incapacem hujus voti vel præcepti, *Krim.* n. 963.

§. 4. Infans validè initiatur sacro Ordine, 576.
ut constat ex Cap. un. *De clerico per saltum promoto*: sic autem ordinatus non teneretur castitate, sed si vellet, posset inire Matrimonium, quia nec vovit, nec ei præcepta est castitas, cùm fuerit voti & præcepti incapax. Excipe, nisi usum rationis adeptus suam Ordinationem expressè vel tacitè ratificaverit, tum enim tenetur ad castitatem, & inhabilitatur ad Matrimonium, *Bob. Krim.* n. 962.

§. 5. Ordinatus sacris ex metu gravi injustè 577.
& directè ad sacri Ordinis susceptionem incusso, secundùm *Krim.* n. 964. & alios multos non tenetur ad castitatem, nec inhabilis est ad Matrimonium, sed videri debent dicta l. 6. p. 2. n. 2163. nam probabilius est oppositum ob rationem ibi datam, quia votum illud Jure naturæ

valet, nec invenitur Jure positivo irritari, uti etiam rectè probat *Pont.* l. 7. c. 29.

578. §. 6. Qui invalidè ordinatus est, non tenetur, quia votum & obligatio castitatis ex mente Ecclesiæ tantùm accessoriè sequitur ad susceptionem Ordinis: Oppositum tamen dicunt *Castrop.* & *Krim.* n. 965. si conjuges invalidè professi sint Religionem, putant enim teneri ad castitatem statui congruam, eò quòd profitendo Religionem, expressè voverint castitatem, ac voluerint actum suum valere, quantùm posset.

579. §. 7. Per votum simplex castitatis, quod Religiosi Societatis Jesu emittunt post Novitiatum, dirimi Matrimonium, certum est ex Bulla *Greg. XIII. Ascendente Domino*, ubi ait: *quicumque omnes illos ad contrahendum inhabiles ac contractus hujusmodi nullos & irritos facimus.* Ratio est, quia quamvis non sit votum solenne, tamen quia Ecclesia potestatem habet ponendi certas conditiones requisitas ad valorem contractûs matrimonialis, ipsa autem ponit carentiam votorum simplicium, per quæ Societatis Jesu personæ sunt Religiosi, hoc ipso talia vota habent vim dirimendi Matrimonium.

580. §. 8. Docent *Abb. Lop. Palud. Laym.* l. 5. tr. 10. p. 4. c. 3. n. 5. *Gutt. Castrop.* d. 3. p. 6. §. 11. n. 20. *Aversa.* q. 15. s. 3. *Tamb.* hìc tr. 7. c. 4. §. 2. n. 9. & alii communiter contra *Sot* & *Pont.* l. 7. c. 21. & 25. per votum simplex castitatis, quod uxor emittit dans marito potestatem suscipiendi sacrum Ordinem, dirimi Matrimonium uxoris, etiam post mortem dicti mariti, quod videtur statui Cap. *Quia sunt*, 10. & Cap. *Si se.* dist. 28. ubi dicitur, ut separentur, non tantùm quoad tòrum, utì putat *Pont.* sed quia deest vinculum, unde

nè habet ibidem *Gloſſa*. Et ratio congruentiæ eſt, quia talis uxor deberet fieri monialis ſecundùm Cap. *Sanè*, De converſ. conjug. & Cap. *Agathoſa*, 21. causâ 27. q. 2. ergo congruum eſt, ut ſaltem ſit inhabilis ad alias nuptias. Alii cum Azor tom. 1. l. 13. c. 14. q. 11. & *Sanch.* l. 7. d. 40. dicunt Matrimonium uxoris in ſæculo remanentis fore quidem irritum, attamen non ratione voti, ſed ex conſtitutione Eccleſiæ, nam etſi uxor votum caſtitatis non emiſerit, ſi tantùm conſenſerit in Ordinationem mariti, licèt fortè nihil ſciverit de inhabilitate inde conſequente, dicunt inhabilitari ad ſecundas nuptias, nam ita ſtatuitur Cap. *Seriatim*, 14. diſt. 32. & Cap. *Quæ ſunt*, 10. diſt. 28. ubi *Gloſſa* ait: *Si eâ invitâ ordinaretur vel ignorante, non fieret ei præjudicium, ſed ſciente & tacente, fit ei præjudicium, ut poſt mortem illius non poſſit nubere, ut diſt. 32. Cap. ſeriatim 14. unde non requiritur, quòd mulier voveat, ſed ſufficit, ſi ſcit virum ſuum ordinari.* Et eadem *Gloſſ.* ad Cap. *Si ſe*, 11. diſt. 28. *videtur, quòd ſola conſtitutio Eccleſiæ hoc Matrimonium dirimat, non ſcientia vel votum.* Atque in his conſentit *Sanch.* Quidquid ſit de hoc, unde oriatur; *Gloſſa* ad Cap. *ſeriatim*, ſuprà ait: *De ipſa uxore promoti dic, quòd eo ipſo, quòd dat licentiam, conſtringitur vovere.* Et idem dicit *Gl.* ad Cap. *Agathoſa*. 21. causâ 27. q. 2. ergo reipſa videtur eſſe ratione voti, ſaltem virtualiter emiſſi, cui, quamvis ſimplex ſit, Eccleſia annexuit talem inhabilitatem, uti eandem annexuit votis ſimplicibus in Societate Jeſu; vel certè dici poteſt, quod in ſimili dixi l. 6. p. 2. n. 2161. nempe ſicuti ſuſcipiens ſacrum Ordinem ordinariè ex voto obligatur ad continentiam, ſi tamen vovere noluit, tum obligari ex præcepto Eccleſiæ, ita hìc ordi-

ordinariè ex voto oriri illam inhabilitatem, si autem non voverit, oriri ex dispositione Ecclesiæ. Quid autem tenendum sit de nocente manente in sæculo, si innocens post justum divortium susceperit sacros Ordines vel Religionem dixi à n. 448.

581. §. 9. *Sanch.* l. 7. d. 32. à n. 9. latè probat, si unus conjugum profiteatur in Religione, & alter velit manere in sæculo, debere non tantùm facere votum continentiæ, sed etiam carere periculo incontinentiæ, alioquin teneri non tantùm ingredi monasterium, sed etiam suo tempore profiteri in Religione, ùt probat *Castrop.* d. 3. p. 6. §. 11. n. 12. quamvis n. 17. dicat, spectato rigore Juris oppositum esse probabilius. Tamdiu autem censetur manere periculum incontinentiæ, quamdiu senes non sunt, quantumcunque probæ sint vitæ: Si tamen sint senes, præsumi abesse periculum; censetur autem mulier senex, si sit quinquagenaria, vir autem, si sit sexagenarius, inquit *Sanch.* & post eum *Castrop.* n. 10. quia tum in illis cum potentia generandi communiter cessat calor libidinis. Deinde probat idem *Sanch.* d. 33. & *Castrop.* n. 14. professionem viri fore validam, si uxor consenserit, quamvis hæc in sæculo manens, & adhuc juvenis votum castitatis non emittat: attamen ad hoc prærequiri licentiam Episcopi pro ingressu in Religionem, docet *Castrop.* n. 11. contra *Sanch. Gutt. Pontium*, & *Averf.* q. 15. s. 3. qui dicunt id tantùm esse de convenientia. Et si remanens in sæculo emittat votum castitatis, docent rectè *Sanch.* n. 8. *Gutt. Pont. Castrop.* n. 13. quòd votum uxoris non ideo fiat solenne, nam Cap. un. *De voto*, in 6. clarè decidìtur, quòd votum nullum censeatur

solenne

solenne in ordine ad dirimendum Matrimonium, nisi fit in religiosa professione, vel sacri Ordinis susceptione. Hinc inferunt hi Authores cum *Aversa.* tali voto non dirimi sequens Matrimonium, sed tantùm impediri. Quòd autem uxor viri sacris ordinati nequeat secùndùm dicta n. 580. post viri mortem validè inire Matrimonium, hoc dicunt esse ex speciali Ecclesiæ ordinatione circa uxorem ordinati, quæ cùm sit odiosa, non debeat extendi ad uxorem professi. E contrà *S. Bonav. Gabr. Palud. Henricus* & alii dicunt hoc voto dirimi Matrimonium etiam mortuo professo contrahendum, quia Cap. *Qui uxorem*, 10. caus. 33. q. 5. dicitur: *qui uxorem suam velare permiserit, aliam non accipiat, sed similiter conversetur*, ubi *Glossa* addit: *intrando monasterium, si juvenis est; vel si senex est, contineat in sæculo*, Cap. *Cum sis*, De convers. conjug. & *hic dicit Hugo, quòd ergo, quòd dat uxori licentiam, intelligitur vovere.* Hoc autem votum videtur esse simile voto, quod emittit uxor ordinati, quod secundùm dicta n. 580. Matrimonium dirimit, & talis vir ingrediens monasterium etiam sæpe ordinatur, ergo votum uxoris in sæculo manentis habet saltem tum similem vim dirimendi, & propter hæc, posterior sententia etiam est probabilis, quæ dicit hic non esse extensionem legis, sed in æstimatione prudente velut identitatem casûs respectu ejusdem legis.

§. 10. Si Titius hæreticus Ordinis Teutonici ritu hæreticorum fecerit solitam professionem, non ideo fit inhabilis ad Matrimonium, tum quia non est vera professio religiosa, sed tantùm inanis cæremonia, tum etiam quia non inten- 582.

intendunt se obligare ad continentiam, neque Ecclesia ipsis eam præcipit.

583. §. 11. Thomistæ communiter, *Henriq. Valent.* & alii, quibus videtur favere *S. Th.* in supplem. q. 53. a. 2. O. putant voto solenni Jure naturæ dirimi Matrimonium, eò quòd res Deo per votum tradita non possit tradi homini, sed probabilius est oppositum cum *Scoto* & Scotistis omnibus, teste *Mastrio* n. 116. ad quos accedunt *Gerf. Abb. Caj. Az. Bellarm. Sanch.* l. 7. d. 26. *S. Bonav. Less. Con. Regin. Hurt. Dicast.* supra, *Krim.* à nu. 446. *Averf.* q. 15. s. 1. & alii, quia obligatio Religionis non pugnat cum superveniente obligatione justitiæ, utì patet in obligato voto simplici castitatis, si Matrimonium contrahat, Deo enim ex Religione obligaverat corpus, quod nihilominus etiam validè ex justitia obligat conjugi. *Si dicas*, votum solenne habere actualem traditionem corporis respectu Dei, quam non habet votum simplex: *Contrà est* 1. nam multa vota simplicia etiam dirimunt Matrimonium, utì patet ex dictis, ergo talia saltem habent respectu Dei actualem traditionem corporis. 2. Ideo votum solenne est actualis traditio, quia per illud homo abdicat se jure utendi corpore, sed per quodvis votum simplex etiam abdicat se homo jurè utendi corpore, quia nullum in tali homine manet, nec unquam est in aliquo jus ad actus illicitos, ergo. Confirmatur, nam Pontifices dispensare possunt cum professis ad ineundum Matrimonium, utì dicetur n. 829. ergo signum est, quod professio dirimat Jure tantùm ecclesiastico, solennitas enim, ob quam præcipuè est vis dirimendi, juncta est votis vel Ordini solo Jure ecclesiastico, utì rectè *Krim.* à n. 446.

§. 12.

§. 12. Sicuti votum profitentis in Religione impedit valorem Matrimonii, ita Matrimonium consummatum impedit valorem professionis religiosæ, si fiat absque licentia conjugis, & extra casum justi divortii, Cap. *Notificâsti*, 33. q. 5. Cap. *Veniens*. Cap. *Quidam* De convers. conjug. potestque sic invalidè professus suâ sponte redire ad sæculum, & in eo semper manere, etiamsi alter postea consenserit vel dederit causam justi divortii, nisi post hæc professionem suam legitimè ratificârit: Et talis professio de se non habet vim voti simplicis aut Religionis postea ineundæ aut servandæ castitatis aut non petendi debitum, quæ quidem præsumuntur, secundùm Cap. *Quidam* & Cap. *Placet*, De convers. conjug. sed an ita sit, pendet ab intentione profitentis, quæ exquirenda est. *Dixi*, si fiat absque licentia conjugis, & extra casum justi divortii, quæ licentia vel divortium, si adsit, licitè & validè profitetur, uti colligi potest ex dictis tum hic n. 438. tum etiam l. 6. p. 2. n. 2220. ubi dixi, talem etiam posse suscipere sacrum Ordinem. Possuntque hæc omnia videri pluribus deducta apud *Avers.* q. 15. s. 2. & 3. 584.

§. 13. Huc spectat resolutio seqq. casuum. 1. Titius invalidè professus, post elapsum quinquennium relatâ causâ invaliditatis, emissus, iniit Matrimonium. *Quæritur*, an validè. Negat *Pignat.* Tom. 1. consult. 88. referens multas declarationes, quæ dicunt, ibi esse tacitam professionem. Sed *R.* Quamvis Ecclesia prudenter præsumat talem esse tacitè professum, sive, interea ratificâsse professionem suam, vix enim esse potest, quin ratificaverit, cùm tamdiu in Religione vixerit, tamen cùm Ecclesia non possit sup- 585.

supplere consensum ad valorem professionis necessarium si reipsa nunquam ratificâsset, secundùm dicta l. 4. n. 12. nunquam valuisset professio, & Matrimonium jam contractum esset validum. E contrà, si etiam tacitè tantùm ratificaverit primam invalidàm professionem, nec aliunde aliquid defuerit, secundùm dicta l. 4. à n. 31. est verè professus, & consequenter Matrimonium ejus est invalidum, & de hoc casu intelliguntur declarationes apud *Pignatellum.*

586. *Casus 2.* Berta potens probare se coactam vi esse ingressam & professam in Religione, post medium annum à professione clàm profugit, & jam in Matrimonio est per decem annos, susceptis prolibus, petítque tandem, ut Judex ecclesiasticus habitâ plenâ probatione coactionis declaret Matrimonium & proles legitimas. *Quæritur*, an id fieri possit, Ratio dubitandi est, quia *Trid.* sess. 25. De Regul. c. 19. dicit: Regularem talem non esse audiendum, *nisi intra quinquennium tantùm à die professionis causas deduxerit coram Superiore suo & Ordinario. Quòd si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcunque causam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur, & tanquam apostata puniatur.* Nihilominus quatuor Doctores facultatis Theologicæ Coloniæ putârunt Judicem ecclesiasticum adhuc posse declarare professionem irritam, Matrimonium & proles esse legitimas, quia ignorantia Juris excusat in sexu fœmineo: Et mulier, ùt inquit Gloss. nov. in authent. *De incest. nupt. §. 1. Mascard.* De prob. vol. 1. concl. 74. n. 5. vol. 2. concl. 1080. n. 9. ignorat sua jura, quidve ipsi competat. Et cùm res integra non sit, præsumendum de benignitate Matris Ecclesiæ, quòd conjuges illos

nolit

nolit manere in perpetuis animæ & corporis angustiis. 586.

Casus 3. Cajus metu, quem probare potest, coactus, verbis tantùm externis sine interno animo fecit professionem; cessante intra triennium causâ metûs, statim protestatur contrà, sed non auditur à Superioribus, nec permittitur implorare Ordinarium, imò in carcerem conjicitur, è quo elabens, fugam arripit, dimisso habitu eâ intentione, ut intra tempus quinquennii sibi currentis imploret Ordinarium: Iterum deprehensus conjicitur in duriorem carcerem: tandem interrogatur: num professionem suam velit ratificare, aut aliàs damnari perpetuo tali carcere: cúmque non esset aliud evadendi medium, Cajus obtulit ratificationem, sed non aliter ratificat, quàm priùs illam fecerat, scilicet sine animo se obligandi. Liber factus habitâ occasione iterum fugit, sed cùm nullibi tutus consisteret, ex desperatione, militiæ nomen dedit, nec ampliùs sui juris, per annos 12. in ea mansit. Redux inde reassumpsit coram Ordinario suam reclamationem: sed fortuitò incidens in notitiam cum Caja, cum hac, totum negotium ignorante, contrahit Matrimonium in facie Ecclesiæ, & ex ea tres proles suscitat. *Quæritur* 1. an Cajus possit ab Ordinario loci restitui in integrum contra lapsum quinquenni. 2. An, ut audiatur ab Ordinario & Superiore loci, è quo profugit, compelli debeat ad reassumendum priùs habitum.

Respondeo ad 1. affirmativè, 1. quia restitutio in integrum nunquam intelligitur excluſa, nisi specialiter sit prohibita, *Socin.* & alii communiter, sed non est prohibita in casu hoc, quo injuste

ſtè negata eſt omnis via reclamandi; nec ullibi Papæ reſervatur reſtrictio in integrum, *Zypæus* in Analyſi Juris Pontif. De Regul. n. 47. 2. Cajus reclamavit ante lapſum quinquennii, quod ſatis eſt, non enim requiritur, ut cauſa abſolvatur ante quinquennium. 3. Ordinarius poteſt in ſua diœceſi, quod Papa in orbe, niſi ſpecialiter reſervetur vel prohibeatur, *Barb.* De Jure eccleſ. l. 1. c. 8. n. 20. *Sperell.* deciſ. 110. n. 21. & *Trid.* in omnibus cauſis concedit primam inſtantiam Ordinariis, exceptis ſolis cauſis tractandis ſecundùm Canones apud Sedem Apoſtolicam, quod de hac cauſa nullibi dicitur. Si *dicas*, Ordinarius videtur hìc eſſe delegatus, delegatus autem nõ poteſt reſtituere in integrum, Cap. *Cauſa*, De reſtit. in integrum. R. n. eſſe delegatum, nam *Trid.* ſeſſ. 25. c. 19. De Regul. dicit, cauſam pertinere ad Ordinarium & Superiorem regularem, nullâ factâ mentione delegationis: & licèt Ordinario adjuncta ſit juriſdictio etiam circa exemptos, per tale additamentum non fit juriſdictio delegata, *Salgado* De retent. Bulla: p. 2. c. 25. Vide *De Luca* De Regul. d. 8. n. 7. & d. 16. n. 13.

R. *deo ad 2. Fagn.* ad Cap. *Perlatum* De his, quæ vi metúſve cauſ. n. 52. *Covarr.* & alii videntur dicere, non audiendum, niſi in habitu, quia *Trid.* videtur Ordinario juriſdictionem concedere tantùm pro caſu, quo intra quinquennium cauſas deduxerit, manens in Monaſterio: nam addit; *Quòd ſi antea habitum ſponte dimiſerit, nullatenus ad allegandum quamcunque cauſam admittatur, ſed ad Monaſterium redire cogatur, & tanquam apoſtata puniatur.* Unde de hoc caſu egreſſûs dimiſſo habitu, *Pignat.* tom. 9. conſ. 173. n. 4. ait: *Trid.* velle,

velle, quòd prius resumat habitum, & postea admittatur ad adducendum causas nullitatis, alioquin vult agendum cum ipso, prout cum apostata. Similiter *Barb.* De potest. Episc. alleg. 104. n. 14. ait, dimissionem habitûs non impedire, ut regularis non audiatur, si postea eundem reassumat. Contradicit *Sanch.* l. 7. d. 37. n. 3. ubi ait: limitandum est, nisi professus is justam dimittendi habitûs causam haberet, vel si non posset obtinere licentiam eundi ad reclamandum, nec ire, nisi habitu depositò, aut non permittitur causas nullitatis proponere coram Ordinario: & ob id habitu dimisso fugit, ut reclamet, quippe *Trid.* temerariam habitûs dimissionem punire intendit; at non temere dimittit, qui ut allegando causas nullitatis, remedio Juris concesso uti possit, id efficit, sic *Nav. Az.* Addit *Sanch.* n. 11. fictè professum posse, cessante scandalo & omissâ reclamatione, & non deductis causis coram Ordinario ac Superiore, fugere, nec teneri redire ad Monasterium, nec esse apostatam. Hinc videtur dicendum, cùm Cajus injustè impeditus sit, quominus ageret, potuit dimisso habitu fugere, ut ageret; & cùm nullibi tutus esse posset, quòd se dederit militiæ, videtur feciſſe coactus, deserere autem militiam vel non potuit, vel non est ausus; & cùm dimissus à militia statim inceperit iterum agere coram Ordinario, non videtur excludendus beneficio restitutionis in integrum apud Ordinarium, nec ipsi tutum est redire ad Ordinem, in quo fortè libertatem non haberet agendi causam suam apud Judicem competentem.

Q. 80. *Quid addendum sit circa cognationem legalem.* 52. §. 1. Adoptio tum dicitur perfecta sive 587.

arrogatio, si homo liber adoptatus authoritate Principis transeat in potestatem adoptantis tanquam hæres necessarius ex testamento, & ab intestato: tum est imperfecta, si homo etiam alieni juris assumatur in filium, non transeundo in adoptantis potestatem, & non tanquam hæres necessarius ex testamento, sed tantùm ab intestato per potestatem Judicis inferioris ex consensu solius adoptantis.

588. §. 2. Probabilius est cum *Innocentio IV. Silvest. Henriq. Sanch. Con. Laym. Dian. Tancr. Merat. Bonac. Regin. Fill. Sylv. Tann. Averf.* q. 16. f. 3. *Pirh. Zoes. Engel, Haun. Wex* p. 5. tr. 2. cont. 4. *Krim.* n. 1121. contra *Scot. Abb. Palud. Pont. Castrop. Barb. Schneidew.* & Scotistas omnes teste *Mastrio* n. 104. solam adoptionem perfectam dirimere, cùm de imperfecta nil statuatur in Jure, sed tantùm de adoptione simpliciter, sive sine addito, quo nomine venit sola perfecta, maximè cum Jura irritantia potiùs in favorem Matrimonii restringenda sint, quàm amplianda.

589. §. 3. Cognatio legalis dividitur in Paternitatem, fraternitatem, & affinitatem. Paternitas reperitur inter adoptantem, & adoptatum, ac hujus descendentes, & hæc cognatio est perpetua, etiamsi per emancipationem, aut aliter solvatur adoptio. Fraternitas reperitur solummodo inter liberos legitimos adoptantis & inter adoptatum, non autem inter adoptatum, & filios illegitimos adoptantis, neque inter filios legitimos adoptantis & filios adoptati; durat autem solùm tamdiu, quamdiu adoptatio. Affinitas legalis reperitur inter adoptantem & uxorem adoptati, item inter uxorem adoptantis & adoptatum, durátque etiam in perpetuum;

tuum; *Averſ.* ſuprà, *Krim.* n. 1123. *Lohner* p. 4. in inſtruct. Paſtorum. pag. 207.

§. 4. Linea legalis Paternitatis eſt hæc: 590.

Titius adoptans eſt cognatus, cum { adoptato in 1. gradu liberis adoptati, in 2. nepotibus adoptat., in 3. pronepotibus adopti, in 4.

§. 5. Hæc cognatio inter adoptantem & adoptatum non extenditur, niſi ad eam perſonam, quæ tempore adoptionis erat ſub poteſtate adoptati, hinc adoptans validè contrahit cum filia adoptati nata poſt adoptionem, vel etiam nata ante, ſed priùs emancipata: item cum filia ſuæ filiæ adoptivæ, quia mulier neminem habet in ſua poteſtate: itẽ cum liberis illegitimis adoptati, quia hi non ſunt ſub hujus poteſtate, *Sanch. Laym. Krim.* num. 1124. Similiter nulla eſt cognatio legalis inter adoptantem & parentes adoptati, quia hi parentes non ſunt ſub poteſtate adoptati. *Krim.* 1126. 591.

§. 6. Linea legalis fraternitatis eſt hæc: 592.

Cajus adoptatus eſt cognatus cum { Liberis adoptãtis in 1. grad. nepotibus adoptantis, in 2. pronepotib⁹ adoptãtis, in 3. abnepotib⁹ adoptãtis, in 4.

§. 7. Linea legalis affinitatis eſt hæc:

Titius adoptans & uxor Caji adoptati, Cajus adoptatus, & uxor Titii adoptantis { ſunt legaliter affines. 593.

§. 8. Impedimentum cognationis legalis, ſecundùm dicta, non contrahitur à liberis adoptivis inter ſe, hinc filii adoptati à Cajo contrahere poſſunt cum filiabus adoptatis ab eodem Cajo, *Dian.* p. 4. tr. 4. R. 121. *Gob.* tr. 9. n. 177. *Averſ.* ſuprà. *Bonac. Krim.* n. 1125. Similiter filius 594.

adoptatus posset ducere filiam legitimam adoptantis, si alteruter emanciparetur, vel si moriatur adoptans, quia tum cessat adoptio, *Krm.* à n. 1125. E contrà filius adoptatus etiam solutâ adoptatione ducere non potest eam, quæ fuit uxor adoptantis, utì nec adoptans uxorem adoptati, quia, secundùm dicta, est quædam inter hos quasi publica honestas perpetua. An superveniens cognatio legalis impediat petitionem debiti, dicetur n. 601.

595. *Q.* 81. *Quid addendum sit circa cognationem spiritualem.* R. §. 1. *Trid.* sess. 24. c. 2. De reform. Matr. *statuit, ut unus tantùm, sive vir sive mulier juxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum unus & una baptizatum de Baptismo suscipiant, inter quos ac baptizatum ipsum & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem ac matrem tantùm, spiritualis cognatio contrahatur.* Et idem dicendum est ex Confirmatione, in qua patrinus assistens & confirmans contrahunt cognationem cum confirmato, cúmque hujus patre ac matre.

596. §. 2. Cùm *Trid.* dicat, inter illos *tantùm* contrahi hanc cognationem, consequenter non contrahitur inter patrinum & matrinam, neque inter plures patrinos vel plures matrinas, si plures adhibeantur; neque inter illos, qui baptizantur vel confirmantur ab eodem Ministro; neque inter Ministrum Sacramenti, & patrinos; neque cum parentibus vel uxore Ministri; neque cum conjuge patrini vel matrinæ; neque cum liberis vel vitrico vel noverca baptizati aut confirmati.

597. §. 3. Si Berta uxor Titii adulteretur cum Cajo, qui ob levatum Titii & Bertæ infantem habet cum eis cognationem spiritualem, quamvis

sit

sit incestus ob cognationem spiritualem, tamen Berta hoc non obstante potest à Titio petere debitum, quia non impeditur per cognationem spiritualem, quæ non extenditur, nisi ad personas in Jure expressas, adeóque Berta non ideo contraxit cognationem spiritualem cum Titio marito suo. Neque hìc contracta est affinitas cum Titio, hæc enim tantùm oritur ex copula cum sanguine juncto, seu cum cognato ratione sanguinis, qualis non erat Cajus, qui cum Berta & Titio habebat tantùm cognationem spiritualem.

§. 4. *Pontius* l. 7. c. 40. n. 13. putavit non in- 598.
curri hoc impedimentum, si quis cum ignorantia facti teneat aliquem, v. g. si filium suæ concubinæ, nesciens hunc esse: sed oppositum videtur certùm cum *Aversa.* q. 16. s. 2. ubi sibi contrarius est; ignorantia enim vel error hìc non excusant, maximè cùm illud statuatur non velut pœna, sed tantùm veluti impedimentum canonicum, quale est etiam affinitas ex copula fornicaria, utì dicetur postea.

§. 5. Docent *Tol. Henriq. Suar. Cón. Sanch. Bo-* 599.
nac. aliique AA. gravissimi, quos citat, & sequitur *Pignat.* tom. 1. consult. 10. *non confirmatum non contrahere cognationem spiritualem*, dicitque à *S. Congreg.* in his terminis declaratum esse 13. Jun. 1654. sed quamdiu non constat de ea declaratione, manet valde probabile oppositum, nam ita docent *AA.* relati à *Sanch.* l. 7. d. 60. n. 21. aliique cum *Aversa.* quem retuli l. 6. p. 1. num. 400. videri potest etiam *Gob.* tr. 9. à n. 169.

§. 6. Contrahit hoc impedimentum laicus 600.
baptizans etiam privatim & in necessitate, quia etiam hìc intervenit vera regeneratio per Baptismum,

smum, propter quam Ecclesia hoc impedimentum statuit inter baptizantem & baptizatum, *Sanch. Laym. Krim.* n. 1098. An autem contrahat patrinus assistens Baptismo non solenni, aut solis ceremoniis, aut Baptismo sub conditione repetito, dixi l. 6. p. 1. n. 361., ubi à n. 359. pluribus dixi, quid requiratur ad contrahendam hanc cognationem.

601. §. 7. Cognatio spiritualis superveniens Matrimonio impedit ejus usum, secundùm dicta à n. 387. Illum tamen non impedit superveniens cognatio legalis, hinc quamvis Titius adulterans cum sorore uxoris suæ impediatur à petitione debiti, non tamen impeditur, si sororem uxoris suæ adoptet, quia hoc nullo Jure statuitur, *Sanch.* l. 7. d. 63. n. 19. *Krim.* n. 1238. An autem pater in necessitate baptizans vel assistens suæ, aut uxoris proli contrahat cognationem & impediatur à petitione vel redditione debiti, dixi à n. 385. & videri etiam possunt dicta l. 6. p. 1. n. 358.

602. *Q. 82. Quid circa cognationem carnalem seu consanguinitatem sit addendum.* R. §. 1. Ante omnia intelligi debet significatio nominum hìc; ad quod servire poterunt sequentia ex *Lohner* p. 4. in Instruct Pastor. pag. 198.

Nomina consanguinitatis.

Cognatus. Vetter: Blutsverwandt. Parent. Cousin.
Cognata. Baaß. Cousine. (pere.
Paterna linea. Vatters-Geschlecht. Ligne du
Materna linea. Mutter-Geschlecht. Ligne de la mere.

Pater.

Pater. Vatter. Pere.
Mater. Mutter. Mere.
Liberi. Kinder. Enfans:
Filius. Sohn. Fils.
Filia. Tochter. Fille.
Frater. Bruder. Frere.
Frater ex patre. Bruder vom Vatter. Demy-frere du côté du pere.
Frater uterinus. Bruder von der Mutter. Frere uterin.
Germanus frater. Leiblicher Bruder. Frere Germain.
Soror. Schweſter. Sœur.
Gemini. Zwilling. Freres Gemeaux.
Avus. Anherr: Großvatter. Ayeul: Grand-Pere.
Avus paternus. Des Vatters Vatter. Ayeul Paternel.
Avus maternus. Der Mutter Vatter. Ayeul Maternel.
Avia. Anfraw: Großmutter. Ayeule: Grand'-Mere.
Proavus. Uranherr. Biſayeul.
Proavia. Uranfraw. Biſayeule.
Abavus. Uransvatter. Triſayeul.
Abavia. Uransmutter. Triſayeule.
Atavus. Urans-ánn. Le Pere du triſayeul.
Tritavus. Urans-Vran. Le grand pere du triſayeul.
Nepos. Enckel: Kinds-Kinder. Petit fils.
Nepos ex filio. Sohns-Sohn. Petit fils: fils de mon fils.
Nepos ex filia. Tochter-Sohn. Petit fils: fils de ma fille.

Neptis ex filio. Sohns Tochter. Fille de mon fils.

Neptis ex filia. Tochter-Tochter. Fille de ma fille.

Pronepos. Enckels Sohn. Fils du petit fils.

Proneptis. Enckels Tochter. Fille de la petite fille.

Abnepos. Enckel des Enckels. Petit fils du petit fils.

Abneptis. Encklen des Enckels. Petite fille de la petite fille.

Atnepos. Enckels Urenckel. Arriere fils.

Atneptis. Enckels Urencklen. Arriere fille.

Patruus: Frater patris. Vatters Bruder. Oncle Paternel: frere du Pere.

Patruus magnus: Frater avi. Anherrens Bruder. Grand oncle Paternel: frere du grand pere.

Propatruus: frater proavi. Uransherrens Bruder. Arriere oncle: frere du bisayeul.

Avunculus: frater matris. Mutter Bruder. Oncle maternel: frere de la mere.

Avunculus magnus: frater avi materni. Anfrawens Bruder. Grand oncle maternel: frere du grand pere maternel.

Proavunculus: frater proavi materni. Uranfrawen Bruder. Arriere oncle maternel: frere du bisayeul maternel.

Amita. Vatters Schweſter. Tante: ſœur du Pere.

Amita magna. Anherrn Schweſter. Grande Tante: ſœur du grand pere ou de la grand'mere paternelle.

Pro-

Proamita. Uranherr Schweſter. Arriere tante: ſœur du biſayeul ou de la biſayeule paternelle.

Matertera. Mutter Schweſter. Tante : ſœur de la mere.

Matertera magna. Anfrawens Schweſter. Grande tante: ſœur du grand pere ou de la grand-mere maternelle.

Pro-matertera. Uranherrn Schweſter. Arriere tante: ſœur du biſayeul ou de la biſayeule maternelle.

Nepos ex fratre. Bruders Sohn. Neveu : fils du frere.

Nepos ex ſorore. Schweſter Sohn. Neveu: fils de la ſœur.

Neptis ex fratre. Bruders Tochter. Niéce : fille du frere.

Neptis ex ſorore. Schweſter Tochter. Niéce : fille de la ſœur.

Patrueles. Zweyer Brüder Kinder. Couſins ou couſines germaines: enfans de deux freres.

Conſobrini, conſobrinæ. Zweyer Schweſter Kinder: Geſchweſtert Kinder. Couſins ou couſines germaines ; enfans de deux ſœurs.

Amitini. Bruders und Schweſter Kinder. Enfans du frere & de la ſœur.

Sobrini. Geſchweſtert Encklen. Neveux de deux ſœurs.

Denique notandum eſt, quòd in Jure illi dicantur agnati, qui ab aliquo deſcendunt per lineam maſculinam, illi autem cognati, qui per fœmininá, quamvis quandoque nomen cognati tanquam genus ſumatur ad utroſque.

§. 2.

603. §. 2. Quia hìc loquemur de conſanguinitate ejúſque lineis, gradibus ſtipite &c. notandum eſt, quid his terminis ſignificetur. *Conſanguinitas* eſt conjunctio perſonarum ex eo proveniens, quia una deſcendit ab altera, vel ambæ ab eadem: dicitur autem conſanguinitas, quaſi conjuncti ſanguinis unitas. *Linea* conſanguinitatis eſt collectio perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium continens & diſtinguens gradus inter eas: ſeries autem illa ſive ordo perſonarum ex eodem ſtipite deſcendentium dici ſolet arbor conſanguinitatis. *Gradus* lineæ eſt diſtantia unius perſonæ ab altera intra eandem lineam, & dicitur gradus, quia ita progredimur de proximo ad proximum. *Stipes* dicitur illa perſona, à qua cæteræ, de quarum cognatione quæritur, deſcendunt, ideóque dicitur communis ſtipes, quia illi, de quibus quæritur, habent eum, velut communem truncum, à quo ipſi veluti rami proveniunt, & in quo primò conveniunt, ſi in eorum originem inquiramus, ſic pater eſt ſtipes reſpectu fratris mei, ſororis meæ, & meî; avus eſt ſtipes reſpectu meî & patrui mei, quia nullus eſt proximior, quàm avus, à quo uterque noſtrûm deſcendat, quamvìs enim ego proximiùs deſcendam à patre meo, tamen patruus meus non deſcendit à patre meo, neque ab ullo alio proximiùs, quàm ab avo meo. Similiter proavus eſt ſtipes reſpectu meî & avi mei, quia eſt primus, à quo etiam uterque noſtrûm deſcendit.

604. §. 3. Linea eſt vel recta vel tranſverſa. *Linea recta* eſt, in qua ſoli illi collocantur, quorum unus eſt principium alterius, ſive, quorum unus eſt ab altero generatus, ſive ſint aſcendentes, ſive deſcendentes. Dicitur autem linea aſcendentium

tium, si ab inferioribus incipiatur versus superiores, v. g. à filio ad patrem, avum, proavum, abavum. E contrà si à majoribus respiciatur ad inferiores, dicetur linea descendentium, v. g. à patre ad filium, nepotem, pronepotem, abnepotem. *Linea transversa*, quæ etiam collateralis appellatur, est illa, in qua tales collocantur, qui licèt descendant ab eodem communi stipite, v. g. ab eodem patre, unus tamen non descendit ab altero, sicut duo fratres, vel frater & soror ab eodem patre, patruus & ego ab eodem avo, ita tamen ut inter nos unus non descendat ab altero, quia neuter generavit alterum: hæc linea transversa dividitur in æqualem & inæqualem, *æqualis* tum est, si personæ à se mutuò non descendentes æqualiter, id est, cum eodem numero graduum distent à communi stipite, v. g. ego, frater & soror mea æqualiter distamus à patre. Tum est *inæqualis*, quando personæ à se non descendentes distant inæqualiter, idest, cum inæquali numero graduum ab eodem stipite, v. g. ego & patruus meus respectu avi mei, nam patruus ab eo distat uno gradu, cùm sit ejus filius; ego duobus, cùm sim nepos.

§. 4. Propinquitas & distantia graduum re- 605.
ducitur ad has tres regulas,

Regula 1. Tot sunt gradus in linea recta tam ascendente quàm descendente, quot sunt personæ, unâ demptâ: Alii sic ponunt regulam; positi in linea recta tot gradibus à se invicem distant, quot intercedunt generationes activæ, v. g. nepos tuus distat ab avo tuo quatuor gradibus, quia inprimis si ascendendo incipias numerare personas à tuo nepote usque ad avum tuum, invenies quinque, nempe nepotem tuum, filium

filium tuum, te, patrem tuum, avum tuum; itaque unam tollas, & remanent quatuor, ſicque erunt quatuor gradus : præterea quatuor ſunt generationes activæ ab avo tuo uſque ad nepotem tuum, ſcilicet illa, quâ avus tuus generavit patrem tuum; deinde altera, quâ pater tuus te generavit; 3tia eſt, quâ tu generaſti filium tuum; quartâ denique, quâ filius tuus generavit filium ſuum, qui eſt nepos tuus, conſequenter tuus nepos eſt in quarto gradu conſanguineus cum tuo avo, nam reſpectu avi tui eſt abnepos.

Regula 2da, In linea tranſverſa æquali, tot gradibus diſtant perſonæ inter ſe comparatæ, quot gradibus ſinguli diſtant à communi ſtipite, v. g. ego, frater & ſoror mea, ſinguli à communi ſtipite, qui eſt pater, diſtamus uno gradu, ideoque inter nos ſumus conſanguinei in primo gradu. Item, ego & patruelis meus, id eſt, filius patrui mei à communi ſtipite, qui eſt avus noſter, diſtamus duobus gradibus, ideoque inter nos etiam diſtamus duobus gradibus, & ſumus conſanguinei in ſecundo gradu æquali.

Regula 3tia. In linea tranſverſa inæquali tot gradibus diſtant perſonæ inter ſe comparatæ, quot gradibus diſtat à communi ſtipite perſona illa, quæ eſt remotior, v. g. patruus meus diſtat ab avo meo uno gradu, ego autem diſto ab eodem avo meo duobus gradibus, hinc ego etiam duobus gradibus diſto à patruo meo, ſive diſto primo gradu in ſecundum, utì habet ſtylus in curia Romana, ideóque cum illo ſum conſanguineus in ſecundo gradu inæquali, ſive in gradu primo ſecundo. Pro claritate pono ſingulas lineas, quas, qui leget in *Lohner*, cautè uſurpet

uſurpet & corrigat, quia ibi multi ſunt errores in numeris à typographo malè notatis.

606.

Linea recta conſanguinitatis.

Titius eſt

- Cum abavo ſuo in 4.
- cum proavo in 3.
- cum avo in 2.
- cum Patre in 1.

} Aſcendentes.

- Cum filio in 1.
- cum nepote in 2.
- cum pronepote in 3.
- cum abnepote in 4.

} Deſcendentes.

Linea tranſverſa æqualis.

- cum amitino ſuo in 2.
- cum conſobrino in 2.
- cum patruele in 2.

} cum horum liberis in 3. Nepotibus in 4.

Titius eſt

- cum fratre ſuo in 1. cum hujus liberis in 2. Nepotibus in 3. Pronep. in 4.
- cum ſorore in 1. cum hujus liberis in 2. Nepot. in 3. Pronep. in 4.

- cum patruele in 2.
- cum conſobrina in 2.
- cum amitina in 2.

} cum harum liberis in 3. Nepot. in 4.

Linea

Linea transversa inæqualis ratione patris.

Titius est.

Cum Propatruo ejúsque liberis nepotibus & pronepotibus in 4.
cum patruo magno ejus liberis & nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
cum patruo in 2. cum liberis patrui in 2. cum nepot. in 3. cum pronepot. in 4.
cum amita in 2. cum liberis amitæ in 2. cum nepot. in 3. pronepot. in 4.
cum amita magna hujus liberis & nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
cum proamita ejúsque liberis nepotibus & pronepotibus in 4.

Linea transversa inæqualis ratione matris.

Titius est.

Cũ proavunculo ejusque liberis &c. in 4.
cum avunculo magno, ejus liberis & nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
cum avunculo, in 2. cum his liberis in 2. cũ nepotibus in 3. cũ pronepotib⁹ in 4.
cum matertera in 2. cum hujus liberis in 2. cum nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
cum matertera magna, ejus liberis & nepotibus in 3. cũ ejus pronepotibus in 4.
cum promatertera, ejus liberis, nepotibus & pronepotibus in 4.

Nota. In his lineis transversis quoad descendentes non semper est linea inæqualis: quinam autem sint in linea æquali, facilè colligitur ex antedictis & prioribus tabulis.

Lineæ

Linea transversa inæqualis ratione fratris & sororis.

Tertius gradus
- Cum Cajo fratris sui pronepote in 4.
- cum fratris nepote in 3. cum hujus liberis in 4.
- cum fratris liberis in 2. cum horum liberis in 3. cum nepotibus in 4.
- cum sororis liberis in 2. cum horum liberis in 3. cum nepotibus in 4.
- cum sororis nepote in 3. cum hujus liberis in 4.
- cum sororis pronepote in 4.

Q. 83. Quomodo practicè sit agendum, quando dicitur, quòd cognatio intercedat inter sponsos. R. Quamvis Parochus vel Confessarius non debeat se veluti Judicem statuere in causis matrimonialibus, tamen potest veluti amicus & consultor interrogare, cur putetur adesse impedimentum, vel unde sit dubium: ut autem veritatem comperiat, practicè sic procedat: scribat in parte inferiore chartæ nomen sponsi ad sinistrum latus, ad dextrum, nomen sponsæ, supra sponsum describat ordine semper ascendendo à proximioribus nomina illorum sponsi cognatorum, qui ex hac parte dicuntur dedisse causam cognationis; similiter scribat in altero latere nomina eorum, qui ex parte sponsæ dicuntur dedisse causam cognationis, nec cesset à scriptione, donec perveniat ad communem stipitem, è quo sponsus & sponsa sint mediatè generati: si non reperiatur talis stipes, tum certum est nullam adesse cognationem, sed fortè erit affinitas, de quâ postea, si verò perveniatur ad communem stipitem, consideret, in qua linea sint sponsi, an in recta vel transversa, æquali vel inæquali, & 607.

applicet regulas, utì suprà. Quòd si inveniat esse intra quatuor gradus, erit impedimentum, si ultra quatuor gradus, dicat nullum esse impedimentum, ita *Gob.* tr. 9. n. 165.

608. *Q.* 84. *Quid præterea sit notandum circa impedimentum consanguinitatis.* R. §. 1. Non omnes consanguinitatis gradus dirimere Jure naturæ, certum videtur ex dicendis n. 828. Ecclesia enim in aliquibus dispensat. Attamen docent *Scot. S. Anton. Palud. Dur. Abb. Bellarm. Vasq. Cõn. Hurt. Merat.* & alii, omnes gradus in linea recta usque in infinitum dirimere Jure naturæ, ideóque si Adam viveret, non posse jam cum ulla fœmina à se descendente inire Matrimonium, & ita expressè asseritur L. *Nuptiæ*, ff. De ritu nupt. Rationem dant, quia semper dicuntur parentes & filii, genitores & geniti, principia & principiati, ita ut superiores respiciant inferiores tanquam aliquid suî, ergo natura semper exigit specialem reverentiam ad invicem, ergo prohibet inter eos copulam conjugalem, quæ videtur supponere copulandos esse naturâ pares & extraneos invicem. Contradicunt *S. Th. Caj. Vict. Ledesm. Sanch. Pont. Covarr. Sot. Valent. Fagund. Perez, Bonac.* alique cum *Averf.* q. 16. s. 1. & *Krim.* à n. 1190. & à n. 1199. dicúntque solum primum gradum esse de Jure naturæ, nam imprimis quò major est distantia, eò minor debetur reverentia, natura enim dictat majorem deberi reverentiam patri quàm tritavo, & consequenter copulam patris cum filia debere magis esse contra naturam, quàm patris cum abnepte; & rationem à priori dat *Pignat.* t. 7. c. 22. n. 45. quia peculiaris affectio erga consanguineos nascitur ex virtute superiorum traducta ad inferiores cum similitu-

di-

dine complexionis, morum, lineamentorum, hæc autem similitudo paulatim diminuitur & tandem evanescit, ergo saltem in remotissimis gradibus censebitur quasi moraliter cessare omnis illa similitudo, & consequenter abhorrescentia naturæ. Deinde Canones nunc absolutè dicunt consanguinitatem ultra 4tum gradum non dirimere; sic enim Cap. *Non debet*, De consang. dicitur: *prohibitio copulæ conjugalis 4tum consanguinitatis & affinitatis gradum non excedat*, nec distinguunt, an in linea recta, vel transversa, ergo nec nos debemus distinguere; cur autem nunc restrinxerint ad 4tum gradum, cùm antehac extenderetur ad septimum, ratio hæc est, quia nunc ætas hominum est brevior, nec multi vivunt quintam generationem suorum descendentium. Ad rationem oppositam *R.* solum patrem dici per se principium filii, progenitores autem dicuntur tantùm principia per accidens, quia ad rationem filii sufficit habere patrem, quamvis hic pater non haberet progenitores, utì patet in Abel respectu Adami, ergo meritò debetur patri alia reverentia, quàm aliis progenitoribus.

§. 2. Quamvis concederemus Matrimonium in 5to gradu lineæ rectæ esse Jure naturæ illicitum, non ideo esset Jure naturæ irritum, nam Jure naturæ illicitum est Matrimonium contra fidem datam alteri sponsæ, vel contra fidem Deo datam de castitate servanda, & tamen ejusmodi Matrimonia non sunt Jure naturæ irrita, *Sanch.* l. 2. d. 51. & alii. 609.

§. 3. Si solus pater & filia supereſſet, secundùm *Sanch.* l. 7. d. 51. n. 10. & alios, indecentia Matrimonii inter eos videtur honestanda per 610.

extremam necessitatem propagandi genus humanum, adeóque videretur Deus tum quasi dispensare. Quamvis alii cum *Aversa.* q. 16. s. 1. putent, pro tali casu judicandum fore, quòd Deus vellet finem humanæ generationis, nisi aliter provideat. Saltem docet *Pign.* tom. 7. consult. 22. n. 1. Deum absolutè posse etiam pro primo gradu dispensare.

611. §. 4. *Sot. Vasq. Bellarm. Valent. Ledesm. Bonac. Henriq. Perez, Sanch.* d. 52. n. 11. putant Matrimonium in 1. gradu lineæ transversæ, nempe fratris cum sorore, esse Jure naturæ irritum, nam Ecclesia, quamvis rogata, nunquam dispensare voluit. Contradicunt *Alens. Scot. Cas. Hurt. Dian.* p. 4. t. 4. R. 93. *Pont.* l. 7. d. 32. n. 3. *Castrop.* d. 4. p. 7. *Aversa.* suprà; aliàs Matrimonium non fuisset licitum inter proles Adami, & Deus debuisset aliter providere propagationi humanæ; hinc putant esse Juris positivi, divini, & ecclesiastici.

612. §. 5. Si infideles contraxerint in gradu per Ecclesiam prohibito, & postea baptizentur, non ideo separari possunt, Cap. *De infidelibus* 4. De consang. & affin. nam non erant subjecti Ecclesiæ, dum contraxerunt, ergo etiam non tenebantur ejus impedimento. *Nec obstat*, quòd infidelis conversus, si sit bigamus, sit irregularis, quod etiam à statuto Ecclesiæ provenit, *nam*, quòd sit bigamus, est ex natura rei, sive sit fidelis, sive infidelis, quòd autem bigamus prohibeatur suscipere Ordines &c. hoc solùm est à statuto Ecclesiæ.

613. *Q. 85. Si Titius & Berta sint consanguinei in gradu mixto ex quinto & quarto, an sint impediti.* Ratio dubitandi est, quia reipsa contingunt se in 4. gradu,

du, hinc qui in 4. & 3. se contingunt, debent explicare etiam tertium, ut in hoc etiam specialiter dispensetur, ergo similiter hìc. R. non esse impeditos, utì expressè habetur Cap. fin. *Vir qui.* De consanguinitate; nisi alicubi fuisset hactenus contraria consuetudo, propter quam aliud decernitur, ibid. Cap. 3. *Si dilectio*, quod pro isto tantùm loco dicitur, ut ne fieret novitas in populo isto: Hinc *Sanch.* l. 7. d. 53. n. 5. & *Aversa.* q. 16. s. 1. docent cum communissima, tales posse contrahere, quamvìs ex una parte attingeretur etiam primus gradus. Ratio est, quia licèt Titius sit in primo gradu v. g. cum Cajo, & Berta sit in 5. gradu cum eodem Cajo, tamen Berta non est cum Cajo conjuncta in ullo gradu impediente, cùm ultra 4. gradum non extendat se impedimentum, ergo Titius & Berta etiam inter se non sunt in ullo gradu impediente, nam gradus contingentiæ inter se debet desumi per respectum contingentiæ ad stipitem, qui est Cajus: hinc ad rationem oppositam patet responsio, nam etiam ratione 4. gradûs oritur impedimentum, ergo non est mirum, quòd illius debeat fieri mentio: hìc autem ostensum est ratione 5. gradûs nullum oriri impedimentum.

Q. 86. Quid addendum sit circa impedimentum 614.
criminis. R. §. 1. Universim posset impedimentum criminis distingui quadruplex; 1. Machinatio concurrente utrâque parte cum intentione Matrimonii cum conjuge superstite. 2. Machinatio unius tantùm partis ex intentione Matrimonii, & adulterium absque alio contractu vel promissione Matrimonii. 3. Adulterium cum contractu vel promissione Matrimonii. 4. Raptus, de quo à n. 630.

615. §. 2. Per machinationem hìc intelligitur crimen homicidii, id eſt, non ſolus conatus occidendi, ſed occiſio conjugis; Cap. *Si quis vivente*, 31. q. 1. Debétque mors ſequi ex actione occidentis, & non ex culpa Medici, vel negligentia morientis, *Pont.* l. 7. c. 45. n. 4. *Maſtr.* n. 104. Perinde autem eſt, ſive ſit occiſio uxoris procurata à viro, ſive viri procurata ab uxore, utì certum eſt ex communiſſima cum *Sanch.* l. 7. d. 78. *Averſ.* q. 18. ſ. 4. contra *Victor.* & *Ledeſm.* Et cenſetur machinatio, ſi vir uxorem deprehenſam in adulterio occidat ex conſilio ſeu intentione contrahendi cum alia, quia quamvìs leges civiles factum illud non puniant, tamen canonicæ deteſtantur, nec excipiunt, dum conſtituunt hoc impedimentum, *Averſ.* & alii contra *Henriq. Rebell. Bonac.*

616. §. 3. *Averſ.* & *Maſtr.* ſuprà putant utrimque oriri impedimentum, ſi unus etiam inſcio altero machinatus ſit, nam per Cap. *Si quis vivente*, hic machinator ligatur eo impedimento, ergo etiam alter, cum quo intendebat contrahere, quia hoc ipſo, quòd unus impediatur, etiam impeditur alter. Oppoſitum tenet communis cum *Buſenb.* in quam fatetur *Maſtr.* etiam magis propendere *Scotum*. Ratio eſt, quia ita videtur ſtatui Cap. *Super hoc*, De eo, qui duxit, nam dicitur non poſſe ducere, *ſi adultera eſt in mortem uxoris aliquid machinata, ſive fidem dederit ſive non, quòd eâ defunctâ hanc eſſet ducturus*: putántque *Pont. Hurt.* & *Krim.* n. 1003. probabiliter, nequidem à machinante incurri, ſi exteriùs non manifeſtârit intentionem Matrimonii. Attamen contradicit *Caſtrop.* d. 4. pu. 12. n. 5. quia quamvìs Eccleſia non puniat actus merè internos, tamen punit exter-

externos ex hac vel illa intentione factos, nam excommunicat Inquisitorem, qui reis facit injustitiam ex odio vel amore, *Clement. I. §. Verum quia*, De hæret.

§. 4. Si Cajus maritus, præmisso adulterio 617.
cum Berta machinatus sit mortem suæ uxoris, primariò quia oderat, secundariò, ut cum Berta iniret Matrimonium, oritur impedimentum, quia machinati sunt animo contrahendi. Jura autem non exprimunt debere esse primariam intentionem, *Less.* in auct. v. *Matr.* cas. 10. Quod valet, etiamsi, cùm contraherent, dubitârint, an etiam secundariò habuerint intentionem contrahendi, quia factum scitur, & prudenter præsumitur illa intentio, communiter enim comitatur. Si tamen contraxerint bonâ fide, nil suspicantes, & postea dubitatio illa superveniat, quando post adhibitam diligentiam nihil certi comperitur, probabile est non indigere dispensatione, adhuc tamen probabilius censet *Less.* quòd indigeant, quia difficile creditu est, eum animum non adfuisse. Debere autem saltem in uno adfuisse animum ineundi Matrimonium, nec sufficere commune consilium occidendi, videtur certum cum *S. Th. S. Bonav. Avers.* suprà & aliis communissimè, quamvis contradicant *Cajet. Arm. Sot.*

§. 5. Si uxor occidat virum ex consilio Ma- 618.
trimonii cum alio, æquè incurritur impedimentum, quia Can. *Si quis*, 31. q. 1. dicitur: *sive vir aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur*, &c. & idem patet ex Cap. *Laudabilem*, De convers. infidel. Ut autem quis dicatur machinatus mortem alterius cum effectu, sufficit, quòd occiderit consilio vel mandato, quia machinatio

propriè significat occultam insidiationem respectu mortis, *Pyrrh. Corr. Krim.* n. 1001. Attamen non sufficit ratihabitio patrati homicidii, quia non est causa patrati homicidii, & quando Regula 10. Juris in 6. dicit *ratihabitionem mandato æquiparari*, intelligitur, vel quando effectus pendet tantùm à ratihabitione, vel quando Jus ita disponit, *Laym. Castrop.* n. 4. Similiter quamvis Cap. *Cùm quis*, De sent. excomm. in 6. dicatur, quòd ratihabitio retrotrahatur, & mandato æquiparetur, etiam ad pœnam excommunicationis, hoc tamen extendi non debet ad alias, & specialiter non ad hanc pœnam contra favorem Matrimonii, *Sanch. Krim.* n. 2443.

619. §. 6. Sive promissio antecedat, sive sequatur post adulterium, causat impedimentum, *Sanch.* l. 7. d. 79. n. 3. *Lug.* in resp. mor. l. 1. dub. 44. n. 2. *Gob.* tr. 9. n. 199. *Krim.* n. 1006. Quod valere dicit *Aversa.* q. 18. s. 3. etiamsi promissio bonâ fide facta præcessisset. Unde nec opus est, ut eodem tempore fiat adulterium & promissio, quia in omnibus his casibus præbetur ansa captandi mortem conjugis, ad quod cavendum inductum est illud impedimentum. Si tamen promissio tacitè vel expressè revocetur ante adulterium, non oritur impedimentum: è contrà si revocetur priùs post adulterium, sive facta sit ante illud sive post, oritur, quia jam causatum erat, *Aversa. Gob.* n. 195.

620. §. 7. Si promissio fiat de Matrimonio contrahendo ante mortem alterius conjugis, *Sanch.* n. 2. putat non oriri impedimentum, quia Can. *Relatum*, 31. q. 1. expressè dicitur, promissionem referri ad tempus futurum post mortem alterius conjugis, & ratio Canonis est, quia sic dabatur causa

causa machinandæ mortis. Contradicit *Averſ.* q. 8. ſ. 3. ſicuti enim dirimit Matrimonium de præſenti contractum vivente alio conjuge, utì ſtatim dicetur, ita etiam videtur dirimere promiſſio ejus de præſenti, cùm etiam detur cauſa machinandi mortem, ut tale Matrimonium validari poſſit.

§. 8. Quamvìs Matrimonium, quod de præ- 621.
ſenti contrahunt hi adulteri, ſit invalidum ratione ligaminis, tamen oritur impedimentum criminis, Cap. *Super hoc*, De eo, qui duxit, *Averſ. Krm.* à n. 976. Putat quidem *Hurt.* requiri tale Matrimonium, quod aliàs foret validum, niſi adeſſet hoc ligamen alterius conjugis, adeóque non contrahi impedimentum criminis, ſi clandeſtinè contraherent, vel eſſent affines aut conſanguinei, ſed *Sanch.* n. 8. probabiliùs contradicit, quia cùm ſufficiat promiſſio Matrimonii pro futuro inter tales, multò magìs ſufficiet attentatio illius pro præſenti, cùm hæc attentatio ſit veluti illius promiſſio pro futuro, eò quòd velint Matrimonium eſſe perpetuum.

§. 9. Si uterque ſit conjugatus, *Pont.* l. 7. c. 622.
45. n. 5. & *Hurt.* d. 23. diff. 2. dicunt non eſſe opus, ut uterque hoc ſciat de altero, ſed ſatìs eſſe, quòd uterque ſciat ſe eſſe conjugatum, quia hoc ipſo uterque ſcit ſe patrare adulterium. E contrà *Navarr. Sanch.* n. 31. *Averſ.* probabiliùs dicunt requiri, ut uterque ſciat de Matrimonio ſaltem unius, nam qui ignorat, non infert injuriam illi Matrimonio ignorato, ſed tantùm ſuo proprio, hoc autem impedimentum eſt inductum propter injuriam, quæ ab utroque fit eidem Matrimonio. Putántque *Sanch.* & *Averſ.* excuſare hìc ignorantiam etiam vincibilem, quia quando lex

requirit scientiam vel dolum, videtur talis ignorantia excusare: docent tamen sufficere dubium de vita prioris conjugis, si reipsa vivat, quia hoc dubium in Jure æquiparatur scientiæ.

623. §. 10. Si fides Matrimonii data est sub priore Matrimonio, & adulterium sub posteriore sit commissum, non oritur impedimentum, quia debet eidem Matrimonio & conjugi illata esse utraque injuria, *Sanch. Barb. Krim.* n. 992. Item secundùm dicta n. 619. non oritur, si promissio concorditer sit revocata ante adulterium, non tamen si post, *Krim.* n. 993. & 1007. Item non oritur, si non fuerit verè adulterium, utì si postea innotescat, non fuisse verum Matrimonium, Cap. 2. *De eo, qui duxit.* Et idem est, si putaverint vivere alterum conjugem, qui tamen mortuus erat. Est tamen adulterium, quamdiu manet vinculum Matrimonii, etiam rati tantùm, etiamsi fuerint toro & habitatione separati, *Sanch. Aversa.* q. 18. s. 3. & 4. *Krim.* n. 1008.

624. §. 11. Si fides Matrimonii data sit ante, sed adulterium sit commissum post notitiam conjugii, *Krim.* n. 983. putat non incurri impedimentum, quia dispositio illa pœnalis videtur requirere, ut tam promissio, quàm adulterium sit formalis injuria respectu alterius conjugis; sed contradicit *Sanch.* à n. 32. quia solum adulterium censetur hìc esse injuriosum, ergo satìs erit illud fieri cum notitia conjugii.

625. §. 12. *Henriq. Sa, Bonac. Dian. Laym. Aversa. Krim.* n. 990. dicunt promissionem debere esse factam serio animo, aliàs non est propriè promissio, & nomine promittentis, in quem fertur hæc pœna, non videtur venire, nisi verus promittens, sicuti etiam fictè rebaptizantes non incurrunt irre-

irregularitatem, fictè profitentes hæresin non incurrunt excommunicationem. Oppositum tenent *Sanch.* n. 10. *Cõn.* aliique apud *Gob.* n. 196. & dicunt satis esse, si fiat animo ficto, dummodo pars altera non advertat fictionem, quia etiam, quando est fictio, æquè timeri potest vitæ innocentis conjugis. Prima sententia videtur probabilior, quia in positivis non valet argumentatio exparitate rationis.

§. 13. Quamvis una pars non repromittat, dummodo acceptet promissionem alterius, oritur impedimentum, *Silv. Cõn. Sanch. Rebell. Perez, Aversa. Castrop.* d. 4. pu. 12. n. 12. contra *Henriq. Bellarm. Dian. Laym. Burgh.* cent. 2. cas. 4. *Krim.* n. 987. Et pro acceptatione sufficere, quòd taceat, docent *Cõn.* & *Pont.* sed negant *Sanch. Bonac. Aversa.* quia si acceptaret, cùm abundet amore erga adulterum, non taceret: hæc tamen ratio non tenet in multis adulteris, qui non tam quærunt Matrimonium de futuro, quàm de præsenti copulam. Videtur autem certum, quòd sufficiat promissio simplex, & non requiratur jurata, *Aversa. Gob.* n. 197. 626.

§. 14. *Nav. Sanch.* & alii putant sufficere promissionem Matrimonii sub conditione de futuro, v. g. si accipias hæreditatem, quia æquè dat causam captandæ mortis. *Cõn. Laym. Dian. Aversa.* q. 18. s. 3. *Gob.* n. 198. *Krim.* n. 991. requirunt promissionem absolutam, vel quæ fiat absoluta durante vitâ alterius conjugis, quia quamdiu non ponitur conditio, promissio censetur nulla, nec conditionata dat æqualiter causam captandæ mortis, nam si non impleatur conditio, non obligat promissio. Similiter non sufficit promissio non ducendi aliam, quia tantùm significat, 627.

cat, *si aliquam ducam, te ducam*, per quod nequidem constituerentur sponsalia, *Laym. Krim.* n. 1009. Quid dicendum sit, si fiat sub conditione contraria substantiæ Matrimonii, impossibili, turpi, colligitur ex dictis à n. 239. Si enim habeatur pro non adjecta, aut censeatur remissa, non suspendit contractum.

628. §. 15. Si crimen machinationis committatur à fideli & infideli, certum est ex Cap. *De conver. infidel.* fidelem inhabilitari ad Matrimonium cum illo infideli etiam converso. Quod *Aversa* q. 18. s. 5. contra *Sanch.* l. 7. d. 78. n. 4. extendit etiam ad crimen adulterii cum promissione Matrimonii, licèt homicidium conjugis postea secutum sit sine consilio fidelis. Idémque dicit *Aversa* contra *Sanch.* d. 79. n. 43. & *Krim.* n. 994. si duo infideles adulterium ante, & promissionem Matrimonii post, vel promissionem Matrimonii ante, & adulterium fecerint post Baptismum. Quod etiam tenet *Aversa* contra *Pont.* l. 7. c. 45. n. 6. & *Krim.* si uterque in infidelitate constitutus commiserit crimen machinationis vel adulterii cum promissione Matrimonii, & postea convertantur, quia quamvis Ecclesia non possit tales punire ob præterita delicta in infidelitate commissa, tamen requirere potuit, si fideles fierent ac vellent invicem contrahere, ut non essent Rei talis criminis antecedentis.

629. §. 16. Infert *Krim.* n. 2458. ut contrahatur hoc impedimentum criminis, requiri seqq. conditiones. 1. ut adsit machinatio mortis alterius conjugis, sive ab alterutro conjuge, sive ab adultero facta, effectu, idest, morte secutâ. 2. Ut ea machinatio fiat animo ineundi Matrimonium determinatè inter conjugem superstitem & adul-

adulterum, vel eum, qui simul machinatus est. 3. Quando unus tantùm machinatus est, ut adsit adulterium, & si desit adulterium, ut uterque sit machinatus. 4. Ut ubi requiritur adulterium, sit formale & perfectum. 5. Ut adulterium fuerit verum, ideſt, commissum cum vero, vel à vero alterius conjuge. 6. Crimina ista non dirimunt, nisi respectu complicis in tali crimine, *Aversa.* q. 18. s. 4. contra *Palatios.*

Q. 87. Quid specialiter circa crimen raptûs sit addendum, &c. §. 1. Cap. *Placuit* 36. q. 2. statutum erat, ut quamvis rapta libertati restituta consentiret, Matrimonium esset irritum. Postea Cap. fin. *De raptor.* statutum erat, ut Matrimonium valeret, si rapta consentiret, quamvis non esset priùs libertati restituta, sed Jure novo *Tridentini* sess. 24. c. 6. De reform. Matr. sic statuitur. *Decernit S. Synodus inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere Matrimonium. Quòd si rapta à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium & favorem præbentes, sint ipso Jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces, & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio Judicis dotare.* 630.

§. 2. Si puella sit rapta tantùm propter libidinem exercendam & non ex intentione Matrimonii, *Sa, Bonac.* & alii cum *Patel.* n. 1179. dicunt oriri impedimentum, quia est propriè raptus. *Sanch.* l. 7. d. 13. *Dian. Aversa. Corrad. Gob.* n. 542. *Wex* p. 5. t. 2. §. 4. n. 43. *Kugl.* n. 1639. probabilius negant, quia *Trid.* innuit, tum tantùm esse impe- 631.

impedimentum, quando fit causâ Matrimonii, & ideo etiam notat *Gallem.* in declaratione ad eum locum, per S. *Congregationem* decisum esse 23. Jan. 1586. raptores ob aliam causam, quàm, ut in uxores ducant, non comprehendi à *Trid.* illis infligente pœnam excommunicationis. Putant tamen aliqui cum *Krim.* n. 511. quamvis rapta tantùm sit causâ libidinis, si tamen detineatur causâ Matrimonii, contrahi impedimentum, quia continuatio abductionis videtur tum esse raptus ex causa Matrimonii. Imò putant aliqui apud *Krim.* n. 512. si vir uxorem per Matrimonium tantùm ratum sibi copulatam rapiat invitam ex fine consummandi Matrimonium, ante expletum primum bimestre, forereptum sub dispositione *Trid.* contentum, quia impedietur libertas, vel firmandi per copulam, vel per Religionem solvendi Matrimonium: Sed *Krim.* n. 2002. meritò dicit oppositum esse probabilius, quia raptus non habet vim dirimendi Matrimonium priùs rite contractum.

632. §. 3. Violentia hìc intelligitur non tantùm physica, sed etiam moralis per minas & metum gravem, non tamen per solas preces, blanditias, promissa, *Aversa.* q. 12. s. 3. *Gob.* n. 544. Quandonam autem preces importunæ æquivaleant metui gravi, dixi l. 3. p. 2. n. 632. & videri possunt etiam hìc dicenda à n. 657. ut autem dicatur raptus, non est satìs puellam trahi ab uno conclavi ad aliud, sed necesse est, vi abduci de loco in alium moraliter locum, *Haun. Krim.* n. 513.

633. §. 4. Putat *De Justis* l. 2. c. 18. n. 69. esse raptum, si quis puellam, quæ ad se nolebat venire, vocari faciat per vicinam, in domum vicinæ, ut eam ibi cogat, & hoc videtur conforme L. un.

§. Et

§. *Et si quidem*, Cod. De raptu virginum, ubi dicitur, *nisi odiosis artibus circumvenerit*: sed si puella non vi aut metu, sed tantùm tali dolo vel fraude sit vocata, probabilius est non oriri impedimentum, quia reipsa non est rapta, sed tantùm decepta vel seducta, *Sanch. Less. Hurt. Dian. Avers. Platel.* n. 1179. Putat tamen *Krim*, si ita abducta detineatur vi, ut extorqueatur Matrimonium, oriri impedimentum. Sed oppositum tenent alii, quia abfuit omnis raptus.

§. 5. Si quis puellam, non per se sed per alium 634
rapiat, solus mandans rapi incurrit impedimentum, *Avers. Conrad. Platel. Krim.* n. 518.

§. 6. Si puella juvenem raperet, *Sanch. Pont. Bonac.* 635.
Escob. Dicast. Gob. n. 543. *Wex* n. 40. *Kugl.* n. 1646. dicunt non oriri impedimentũ, quia *Trid.* tantùm loquitur de raptore, non de raptrice, & leges non solent fieri de casibus rarissimis, qualis hic est. Contradicunt *Henriq. Gutt. Avers. Haun. Krim.* à n. 521. tum quia secundùm dicta n. 381. quando ratio legis exprimitur, utì hìc fit, nempe libertas Matrimonii, lex etiam odiosa pertinet ad casum, cui ratio convenit; tum etiam, quia alii similes Canones loquentes in masculino, etiam intelligunt fœminas, sic enim dicitur de impedimento criminis, si vir occidat uxorem, & tamen secundùm dicta n. 615. etiam intelligitur, si uxor occidat virum. Item percussor Clerici dicitur excommunicari, & tamen etiam mulier excommunicatur, si percutiat: hinc in simili loquens *S. Cyprianus*, De discip. & habit. virg. c. 2. ait: *in masculo simul significatur & fœmina*, ubi nempe eadem pro utrisque est ratio. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior. Et si usurpetur in praxi, non ideo Sacramen-

mentum exponetur periculo nullitatis, quia cùm sit materia Juris, si fortè ea opinio sit falsa, secundùm dicta n. 40. 528. 534. Ecclesia tollit illud impedimentum.

636. §. 7. Si illa, quæ rapitur, sit antecedenter raptori desponsata, *Henriq. Rebell. Less.* aliique cum *Barb.* negant oriri impedimentum, quia cogitur ad hoc, quod facere tenebatur, & ita dicitur cap. 6. *De raptor.*, *iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quàm cognoverit.* E contrà oriri dicunt *Sanch. Avers. Escob.* & alii, quia verum est, quòd raptæ fiat violentia. *Gob.* n. 545. & alii cum *Krim.* nu. 514. probabiliùs dicunt incurri in eo tantùm casu, quo rapta justam causam habet hìc & nunc non standi fide datâ, & ideo invita raperetur.

637. §. 8. Si illa, quæ rapitur, sit meretrix, *Beckman* putat non incurri impedimentum, quia per raptum videtur intelligi abductio personæ honestæ, sed rectè contradicunt *Sanch.* & alii cum *Krim.* quia *Trid.* non attendit ad qualitatem honestæ, sed voluit esse consultum libertati cujuscunque mulieris respectu Matrimonii.

638. §. 9. Si puella volens sequatur, sed parentibus, sub quorum potestate est, omnino repugnantibus, *Nav. Tusch. Molin. Henriq. Gutt. Bonac. Zerola* dicunt oriri impedimentum, & consentit *De Luca* De Matr. disc. 5. & ad *Trid.* d. 28. pro casu, quo non præcesserunt sponsalia vel tractatio Matrimonii ineundi, quia secundùm *S. Th.* 2. 2. q. 154. a. 7. O. *quandoque violentia infertur Patri, sed non virgini, puta cum ipsa consensit, ut ipsa per violentiam de domo patris abstrahatur: qualitercunque enim violentia adsit, salvatur ratio raptûs.* Contradicunt probabiliùs *Sanch.* l. 7. d. 13. n. 13. *Con. Tann. Hurt. Less.*

Less. Regin. Krim. n. 514. *Averſ.* ſuprà. *Gob.* n. 546. *Pignat.* tom. 5. conſ. 80. *Maſtr.* n. 108. *Kugl.* n. 1633. *Wex* n. 42. quia manet puellæ plena libertas, propter quam inductum eſt illud impdimentum, nam *Trid.* voluit illud tum ceſſare, ſi eſſet *à raptore ſeparata, & in loco tuto & libero conſtituta*, ſive reſtituatur parentibus, ſive non: & ideo etiam Cap. penult. *De raptor.* dicitur: *Iſte raptor dici non debet, cum habuerit mulieris aſſenſum, & prius eam deſponſaverit, quàm cognoverit, licèt parentes reclamarent, à quibus eam dicitur rapuiſſe.* Ex quo patet ad S. *Th.* qui tantùm vult tum quomodocunque puellam rapi parentibus, ſed non ideo eſt raptus præjudicans puellæ libertati, quam *Trid.* ibi volebat ſalvari, nihil reflectens ad conſenſum parentum, quibus etiam invitis ipſa ex cauſis poterat Matrimonium inire, ſecundùm dicta n. 569.

§. 10. Si abiit conſentiens, ſed poſtea invita cogatur ad copulam, non eſt raptus; è contrà manet raptus, ſi invita abducta eſt, licèt poſtea conſentiat in copulam, quia hìc attenditur initium, *Fill. Krim.* n. 515. 639.

§. 11. Pœnæ, quæ decernuntur à *Trid.* ſuprà, cadunt tantùm ſuper illos, qui concurrunt ad actum rapiendi, non autem in Parochum vel teſtes, qui aſſiſtunt Matrimonio raptæ. Et procedunt omnia dicta & pœnæ, licèt rapta eſſet vidua, aliunde impedita ad contrahendum cum raptore &c. *Averſ.* q. 12. ſ. 3. 640.

§. 12. Probabile eſt impedimentum criminis, quod nunc eſt, eſſe à *Trid.* inductum, adeóque per crimina in præcedente & hac quæſtione recenſita non cauſabitur impedimentum, ubi *Trid.* non eſt receptum, *Gob.* n. 58. An ſponſalia inter raptorem & raptam ſint valida, dixi n. 54. 641.

642. *Q.* 88. *An ista impedimenta criminis incurrantur ab ignorante illa esse tali crimini annexa.* Rz. Negant *Palud. Bauc.* & alii, quorum sententiam *Krimer* hic à n. 1011. & iterum l. 5. à n. 729. defendit tanquam absolutè probabilem; rationem dant, quia tale impedimentum est propriè pœna, sed pœna non incurritur ab ignorante eam annexam esse, utì postea dicetur de censuris, ergo. Oppositum tenendum est cum planè communi, *Sanch.* l. 7. d. 17. n. 9. *Hurt. Perez, Cón. Less. Dicast. Aversa.* q. 11. s. 2. *Gob.* tr. 9. n. 67. & 190. *Spor.* n. 233. *Burgh.* cent. 2. cas. 54. *Laym.* l. 1. tr. 5. p. 1. c. 5. n. 8. *Wiestner* De impedim. conjug. p. 2. a. 15. à n. 20. *Wex* p. 5. tr. 2. controv. 5. Ratio est 1. tale impedimentum, licèt imponatur etiam in pœnam delicti, tamen primariò & principaliter est inhabilitas canonica, qualis etiam est affinitas ex copula fornicaria, quæ certò incurritur etiam ab ignorante illam ex tali copula sequi, absentia autem aut remotio talis inhabilitatis est conditio absolutè prærequisita ad valorem talis contractûs, utì patet in impedimento consanguinitatis &c. 2. Praxis Ecclesiæ est optima legum interpres, sed notorium est, teste *Corrad.* in praxi dispens. l. 8. c. 9. n. 17. §. *Quandoque*, quòd Rei talis criminis nunquam permittantur contrahere sine dispensatione, ergo.

643. *Q.* 89. *Quid addendum sit circa impedimentum disparis cultûs.* Rz. §. 1. *Caj. Vasq.* & alii putârunt Matrimonium fidelis cum infideli esse Jure naturali, vel saltem positivo Christi irritum, quia hoc ipso, quòd Christus Matrimonium evexerit ad rationem Sacramenti, & infidelis non sit capax Sacramenti, etiam non erit capax Matrimonii. Sed præter citatos à *Busemb.* docent plurimi

rimi cum *Averſ.* q. 18. ſ. 1. *Krim.* l. 4. n. 2155., id tantùm eſſe de Jure eccleſiaſtico, & quidem potiùs per conſuetudinem, quàm legem ſcriptam introducto. Matrimonium autem inter tales, licèt non habeat rationem Sacramenti, attamen habet rationem contractûs de ſe indiſſolubilis, utì conſtat ex dictis n. 405. Et pro Matrimonio fidelis cum infideli contrahendo non diſpenſat Eccleſia, niſi in caſu urgentiſſimæ neceſſitatis, v. g. ſi ageretur de converſione alicujus regni. De Matrimoniis infidelium, qui convertuntur, dixi à n. 406.

§. 2. Quamvìs invalidum ſit Matrimonium baptizati profitentis, v. g. Judaiſmum cum infideli, tamen Matrimonium fidelis cum baptizato profitente Judaiſmum eſt validum, ſed ob periculum perverſionis illicitum, *Nav. Cón. Krim.* num. 2155. 644.

§. 3. Quamvìs Matrimonium fidelis Catholici cum altero fideli acatholico ſæpe ſit periculoſius, quàm fidelis cum infideli, ideóque varia Concilia & Authores apud *Averſ.* q. 18. ſ. 2. dicere videantur illa eſſe irrita, tamen *Rayn.* in Heter. tom. 16. ſ. 1. pu. 14. n. 23. rectè demonſtrat oppoſitum, & patet ex Cap. *Decrevit*, De hæreticis in 6. probátque praxis Eccleſiæ. Sub quibus autem pactis iniri poſſit, dixi l. 2. à n. 85. Et an ejuſmodi contrahentes poſſint comparere coram prædicante vel Magiſtratu acatholico, dicam à num. 775. 645.

§. 4. Circa Matrimonia perſonæ catholicæ cum acatholica pro praxi obſervanda ſunt ſeqq. 1. Si necdum ſit promiſſum, diſſuaderi debet, quia Eccleſia illud prohibet multis locis apud *Averſam*, nempe ob periculum ſubverſionis in 646.

persona catholica & in prolibus; turbationis rei domesticæ, & observationis festorum, jejuniorum &c. Si catholica persona sic admonita, consiliò non acquiescat, sed nihilominus in ista pericula se velit immittere, si hìc & nunc censeantur esse proxima pericula istorum malorum, neganda est absolutio, quia non habet propositum vitandi omne mortale. 2. Si sponsalia sint inita, rescindantur, hæc enim est causa sufficiens, nec satis est, quòd acatholicus spondeat libertatem religionis, vel conversionem suam, quia fallax est, quod amor extorquet, si non præcedat conversio actualis, postea enim dicet, se contra conscientiam agere non posse, & experientia certa frequentissimè docet ita fieri. 3. Si contractum sit Matrimonium, prudens Confessarius non ideo neget absolutionem dolenti de peccato, quod commisit sic contrahendo, & conetur imprimis cavere alia pericula perversionis in tali persona & prolibus; deinde etiam conjugem alterum adducere ad veram fidem. 4. Docent plures cum *Aversa.* q. 18. s. 2. Parochum & testes peccare, si assistant tali Matrimonio, quando illicitè, id est, sine justis causis contrahitur, quia ex officio, Parochi & testes tenentur non cooperari tali illicitæ actioni: alii dicunt esse materialem tantùm cooperationem, sicuti si assistatur duobus hæreticis, secundùm dicta l. 2. n. 99. aut etiam catholicis in mortali contrahentibus, possent enim se convertendo facere tale Matrimonium licitum.

647. *Q. 90. Quandonam dirimat vis & metus.* R. Ad hoc impedimentum reducitur, quidquid impedit libertatem Matrimonii: est autem duplex libertas ad contrahendum, physica & moralis. Phy-

Physicam libertatem impedit necessitas agendi vel non agendi. Moralem impedit vis & metus: quandóque etiam dolus sive deceptio, & de his aliqua sunt addenda.

§. 1. Certum est ad valorem contractûs matrimonialis requiri libertatem physicam agendi & non agendi, hinc perpetuò amentes non habentes lucida intervalla, ebrii, dormientes, nequeunt Matrimonium contrahere; si quis tamen deliret partialiter, sive in quibusdam tantùm objectis, sed non in materia Matrimonii, validè contrahit, *Vasq. Sanch. Aversˑ* q. 4. s. 1. E contrà, si quis se inebriârit, etiam ex intentione contrahendi, & in ebrietate contrahat, Matrimonium est irritum, quia deest actualis libertas contrahentis. *Nec obstat*, quod validè contrahatur per procuratorem, quamvis principalis tunc dormiat, vel ebrius sit; *nam* actualis libertas principalis transfusa est in actualem libertatem procuratoris nomine ejus contrahentis, cujus liber consensus tum existit, cùm fit Matrimonium, & moraliter est consensus sui principalis, *Averˑ* suprà.

§. 2. Quid intelligatur per vim & metum, 648.
quæ impediunt libertatem moralem. Item, quotuplex sit metus, dixi l. 3. p. 2. à n. 630. An autem sponsalia ex vi vel metu inita valeant, dixi à n. 104. Circa Matrimonium ipsum, certum est Ecclesiam velle, ut sit à vi & metu liberum, nam *Trid.* sess. 24. c. 9. De Ref. Matr. sic statuit: *Cum maximè nefarium sit Matrimonii libertatem violare, & eis injurias nasci, à quibus jura exspectantur, præcipit S. Synodus omnibus cujuscunque gradûs, dignitatis & conditionis existunt, sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo directè vel in*

directè subditos suos, vel quoscunque alios cogant, quominus liberè Matrimonia contrahant. Ubi notat *Gallem.* ex declaratione *Greg. XIII.* hac pœnâ latæ sententiæ ligari solos dominos temporales & Magistratus, attamen privatos homines ita cogentes peccare mortaliter, & ab Ordinariis posse excommunicari. Addit *Delb.* De imm. eccles. c. 8. dub. 19. s. 9. Reges & Imperatores etiam ideo peccare mortaliter, utì & parentes, si proles cogant, vel impediant, attamen non incurrere excommunicationem, cùm non nominentur. E contrà tamen non obstante voluntate Ecclesiæ, ut Matrimonia sint libera, si ex aliquo Matrimonio oritura essent gravissima scandala, potest Episcopus illud prohibere sub pœnis quibuscunque, etiam incarcerando alterutrum, utì habet cum aliis *Pignat.* tom. 4. consult. 11. An autem aliquid possit Magistratus civilis circa Matrimonia ineunda, insinuatum est à n. 17. & 513.

649. §. 3. Probabilius est, quòd metus levis non irritet Matrimonium, utì habet communissima cum *S. Th. Less. Aversa.* s. 4. *Krim.* à n. 398. *Kugler* n. 664. contra *Covarr. Nav. Tann. Gob.* quorum sententiam probabilem censet *Sanch.* l. 4. d. 17. n. 4. Ratio nostra est, quia notabiliter non minuit libertatem, & facilè contemni potuit ac debuit.

650. §. 4. Certum est, quòd aliquis metus gravis aliquando irritet Matrimonium, saltem Jure positivo, nam ita habet Jus Canonicum Cap. 14. & 15. De sponsal. & tit. De his, quæ vi metûs ve, item Jus civile multis locis, sícque ostendit praxis omnium ubique tribunalium, quæ declarant Matrimonia esse ob metum quandoque invalida. An autem etiam Jure naturæ sint invalida, dicetur à n. 669.

§. 5.

§. 5. Metus ab intrinseco proveniens non in- 651.
validat, utì nec incussus à causis naturalibus, sed ut invalidet, debet à causa libera & extrinseca procedere, alioquin dicitur conceptus à metuente, & non incussus, *Sperell.* decis. 79. n. 40. Nec invalidat ab extrinseco justè incussus secundùm dicenda n. 653. E contrà injustè incussus etiam ab aliquo tertio invalidat, quia æqualiter reddit contractum involuntarium, secundùm dicta l. 3. p. 2. n. 640. docétque cum communi *Averf.* q. 4. s. 2. & probat ex utroque Jure *Sperell.* decis. 75. n. 74. quod verum est, quamvìs sit de malo non tantùm contrahenti, sed etiam aliis propinquè conjunctis inferendo: quod aliqui apud *Averf.* s. 3. extendunt ad consanguineos vel affines, etiam usque ad quartum gradum, imò idem dicunt multi cum *Gob.* tr. 9. n. 246. quamvìs esset de malo eventuro alteri, qui arctissimâ amicitiâ est conjunctus, quæ enim eveniunt ita conjuncto, censentur ipsi evenire, sed probabilius videtur non impedire, nisi sit de malo proximè conjunctis intentato, non enim ita videtur tangere malum alteri amico, vel remotè consanguineo illatum.

§. 6. Si metus sit injustè incussus, sed non ad 652.
extorquendum consensum in Matrimonium, non irritat, secundùm dicta l. 3. p. 2. n. 639. tenétque etiam communis cum *Sperell.* decis. 79. n. 41. quia tum respectivè ad Matrimonium, videtur potiùs esse ab intrinseco, hinc si Titius ex odio intentet tibi mortem, & tu ob hunc metum mortis spondeas ducere ejus filiam, valebit Matrimonium, quia tu sponte eligis Matrimonium, ut redimas hanc vexam, *Averf.* s. 4. *Sperell.* decis. 6. n. 9. contra alios. Extendit hoc cum

aliis *Sanch.* l. 4. d. 12. n. 25. ad casum, quo Medicus, qui solus posset mederi, nollet tibi mederi, nisi duceres ejus filiam, quia metus mortis oritur ex morbo ipso: Sed in hoc melius contradicit *Averf.* nam metus ille etiam oritur ex denegatione medicinæ, quæ denegatio tendit ad extorquendum Matrimonium: & similis casus esset, si puellæ extremè indigenti negares eleemosynam, nisi te duceret. Similiter ille indirectè cogit, qui renuit debitum solvere, nisi tale Matrimonium ineat, *Barb. Krim.* n. 504. Item secundùm *De Luca*, ad *Trid.* disc. 26. n. 36. præjudicatur libertati necessariæ Matrimonii per ea omnia, quæ inducunt speciem pœnæ ac privationis ejus, quod aliàs de jure competit.

653. §. 7. Dixi l. 3. p. 2. n. 634. metum justè incussum non invalidare contractum, docentque idem de Matrimonio cum communi *Sperell.* decis. 5. &6. *Kugler* à n. 685. *Busenb.* dans pro exemplo, *ut si deprehenso in crimine cum filia, mineris accusationem, nisi illam ducat*: Contra quod videtur facere Cap. *Veniens.* De sponsal. & Matr. nam cùm pater puellæ simul in uno lecto inveniens, ipsum eam per verba de præsenti desponsare coëgisset, *Alex. III.* mandat, *nisi metu coactus, qui posset in virum constantem cadere, eam desponsaverit, adhærere facias, ut uxori*, ergo si ex metu gravi iniviſset, Matrimonium esset irritum, licèt metus ille esset justus. R. Metum illum fuisse injustum, quia pater ille injustè minatus est eum privatâ auctoritate plectere. E contrà si tantùm minatus fuisset accusare apud Judicem, & ab hoc procurare ejus pœnam, fuisset justè incussus, & non irritâsset Matrimonium, communis cum *Averf.* q. 4. s. 4. Vide *Sperell.* decis. 6.

§. 8.

§. 8. Si Judex secundùm allegata & probata 654.
justè, attamen reipsa injustè, quia testes falsum deposuerunt, metu gravi adigat aliquem, ut aliquam ducat, *Sanch.* l. 4. d. 14. n. 8. putat Matrimonium valere; sed oppositum est probabilius, quia extortus est consensus metu reipsa injusto, *Pont. Dian. Averf.* suprà.

§. 9. Sufficit metus mali gravis, sive sit absolutè, sive tantùm respectivè grave, æquè enim tollitur libertas consensûs; malum autem absolutè grave dicitur, quod plerique habent pro gravi, seu valde molesto, uti sunt etiam infamia, verberatio gravis, amissio majoris partis bonorum, *Less.* De just. l. 2. c. 17. n. 35. Respectivè grave est, quod est grave solùm respectu apprehensionis, aut conditionis personæ, nam mulieribus & viris meticulosis valde gravia accidunt multa, quæ alii cordati contemnerent. Et sufficere metum esse gravem respectivè ad talem personam, quamvis non censeretur gravis respectivè ad aliam personam, tenet cum communi *Sperell.* decis. 75. à n. 69. & decis. 79. n. 6. & 42. Putantque *Gob.* & *Illf.* metum etiam imprudentem, si ob exoticam imaginationem subjecti censeatur impedire plenam libertatem, irritare Matrimonium, sed in hoc probabiliter contradicunt *Con.* & *Kugler* n. 97. de tali enim metu reipsa vano non habetur in Jure ratio. Metus autem exhæredationis vel amittendæ dotis, in casu, quo dos necessaria est ad alimenta, vel ad onera Matrimonii sustinenda, est metus mali absolutè gravis, unde si alteruter metus à parentibus injustè incutiatur ad extorquendum consensum, Matrimonium sic initum, erit irritum, *Krim.* n. 499. Quandonam autem metus 655.

tus exhæredationis vel amittendæ dotis injustè incutiatur, dixi à n. 571.

656. §. 10. Ut metus dicatur cadere in constantem virum, debet esse, 1. de malo saltem respectivè gravi. 2. Debet prudenter timeri. 3. Metum incutiens debet posse exequi minas. 4. Etiam debet solere illas exequi. 5. Metum patiens debet non facilè posse occurrere malo illi, *Sanch.* l. 4. d. 1. à n. 10. aliique communiter cum *Sperell.* decis. 79. n. 43. Et talem metum irritare Matrimonium etiam pro foro conscientiæ, videtur certum ex iis, quæ habet *Kugler* à n. 637.

657. §. 11. Quamvis multi cum *Sanch.* l. 4. d. 6. *Aversa.* q. 4. s. 5. *Mastr.* n. 36. *Sperell.* decis. 75. n. 62. *Kugler* n. 671. probabiliter contradicant, tamen etiam probabile est, quòd metus reverentialis dirimat, secundùm Reg. 4. ff. De regulis Juris, *velle non creditur, qui obsequitur imperio Patris vel domini*: talis enim metus reverentialis communiter censetur æquivalere metui gravi, *Pont.* l. 4. c. 5. *Tann. Less. Barbos.* apud *Gob.* n. 249. In praxi tamen non est facilè dissolvendum Matrimonium, nisi metus gravis mali accesserit, quia standum est pro valore Matrimonii, ubi non constat esse irritum. Quòd si ad metum reverentialem accesserint minæ, communis sententia est cum *Pignat.* tom. 7. consult. 77. irritare. Quis autem metus dicatur reverentialis, & quandonam preces importunæ censeantur facere metum reverentialem, dixi l. 3. p. 2. n. 632. Quandonam censeantur facere blanditiæ, dixi ibidem n. 649. & tenendum est cum *Sanch.* d. 7. *Aversa* suprà & aliis communiter contra *Pontium* n. 17. & alios, solas preces & blanditias quamvis importunas non irritare Matrimonium. Videri pos-

possunt *Sperell.* à n. 62. *Mastr.* n. 38. *Kugler* à num. 670. & à n. 679. ubi agit de importunis precibus & blanditiis.

§. 12. Jure civili, L. *Qui pupillum* ff. de adult. 658.
L. *Filius à patre* §. *Si quis eo tempore,* ff. De lib. & posth. L. 1. & seqq. De interdict. Matr. inter pupill; & tut. &c. prohibetur, ne tutor, curator, aut horum filius ducat pupillam, quia præsumi posset coacta metu reverentiali: sed hoc non tenet Jure canonico, quod hìc attendi debet, dummodo reipsa abfuerit vis & metus; *Gutt. Menoch.* cons. 1082. n. 15. *Pignat.* tom. 6. cons. 100. n. 6.

§. 13. Si metu gravi cogaris ad unam è tri- 659.
bus filiabus Caji, relictâ plenâ libertate eligendi, quam voles ex illis, *Abb. Felin. Imol, Jason* & alii cum *Azor* l. 1. c. 11. q. 11. putant valere Matrimonium, quia manet plena libertas quoad personam: sed probabiliùs contradicunt alii cum *Dian. Averf.* q. 4. s. 2. & *Busenb.* suprà, quia non manet libertas ad substantiam, quod est Matrimonium ipsum de necessitate contrahendum.

§. 14. Si quis ex metu gravi ineat Matrimo- 660.
nium cum impedimento, vel impediente, utì cum voto castitatis, vel etiam cum dirimente, utì cum consanguinitate, si consentiat fictè, peccat venialiter ob mendacium; si autem verè consentiat, quantùm est de se, probabile est nullo modo peccare, nam non videtur fieri irreverentia Sacramento, cujus pars nulla ponitur, ipse enim nec ponit ejus materiam, nec formam, neque hìc & nunc vult esse ejus Minister: quòd autem inutiliter ineat contractum, quem scit esse & manere invalidum, eum excusat metus gravis, *Valent. Sanch.* l. 4. d. 16. & l. 7. d. 5. *Pont.*

l. 4.

l. 4. c. 16. *Perez* d. 17. ſ. 12. n. 12. *Dicaſt. Gob.* n. 256. *Kugler* à n. 702. Et idem dicunt *Henriq. Palac. Sanch.* quamvis adderet juramentum. *Nec obſtat*, quòd hæc propoſitio, *urgens metus gravis eſt cauſa juſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi*, uti retuli l. 6. p. 1. à n. 149. *nam* ibidem n. 162. ſatis explicavi, quomodo in hoc non ſit ſimulatio formalis circa Sacramentum, ſed ad ſummùm materialis circa contractum.

661. §. 15. Metus non præſumitur, cùm ſit aliquid facti, ſed ab eo probandus eſt plenè & concludenter, qui ſe in eo fundat, utì ex Jure & AA. demonſtrat *Sperell.* deciſ. 79. n. 37. 38. 46. Et conjecturæ quidem, ex quibus concluditur, debent eſſe propinquæ & immediatæ illi actui, qui geritur, *Maſcard. Sperell.* n. 44.

662. §. 16. Signa, unde ſumuntur conjecturæ, quòd intervenerit vis vel metus ſint, 1. pallor vultûs & vox ſubmiſſa, quâ ſponſa aliquoties interrogata à Parocho, tandem conſenſum expreſſit. 2. Multa feſtinatio in contrahendo. 3. Antecedens animi averſio & repugnantia nubendi. 4. Proteſtationes antecedentes de non volendo talem maritum, ſi poſtea etiam concurrant aliunde præſumptiones. 5. Si nulli conſanguinei illius, qui metum paſſus eſt, intervenerint. 6. Si quasi clàm & noctu initus ſit contractus. 7. Si metum inferens voluerit celari Matrimonium. Poteſtque videri latè de his diſſerens *Sperell.* deciſ. 5. 72. 79. 94. ubi ſpecialiter deciſione 5. examinat, quandonam metus, vel ejus inferendi ſuſpicio irritet Matrimonium. Præterea hìc ubique *Sperell.* admittit regulam iſtam, quòd ea, quæ non probant ſingula, ſimul ſumpta probare poſſint. De conjecturis illati metûs

metûs etiam aliqua habet *De Luca* De Matr. disc. 6.

§. 17. Qui ex metu gravi consensit in Matri- 663.
monium, non potest habere usum Matrimonii, & si impedire potest, aut sit periculum turpis consensûs, nequidem permittere debet tactus aut similia, reipsa enim tale Matrimonium est invalidum, ergo plùs eis non licèt, quàm omnino solutis.

§. 18. Quod gestum est per metum, si causa 664.
metûs cesset, convalescit per subsequentem ratificationem etiam tacitam tantùm, utì pluribus declarat *Sperell.* decis. 80. Matrimonium tamen ex metu initum secundùm communem cum *Sperell.* decis. 25. n. 19. non validatur per copulam similiter ex metu factam, aut ex errore, quòd valeat Matrimonium, aut ex mera libidine, multò minùs, si fiat cum expresso animo non manendi in Matrimonio. E contrà, si copula, aut alius actus externus, v. g. osculum, postquam cessavit causa metûs fiat cum sincero affectu conjugali, idest, animo se perpetuò habendi tanquam conjuges, cujus signum est, si habens copulam putaverit se licitè agere, probabile est poni consensum sufficientem, nam supponet & volet se esse maritum, quod probabiliter sufficiet ad validandum illud Matrimonium, quamvis alii cum *Mastr.* n. 40. putent, copulam de se non esse signum sufficiens interni consensûs, ideóque requiri aliud signum ante vel in copulâ expressivum consensûs maritalis, quod omnino tutius est. Si tamen tales quietè simul vixerint per annum & dimidium, semper præsumitur ratum esse Matrimonium, ita cum aliis *Gob.* à n. 261. *Schild.* tr. 6. c. 7. §. 3. Unde saltem, ubi *Trid.* non

est

est receptum, per hoc convalidatur Matrimonium, quòd post nullitatem prioris Matrimonii tanto tempore cohabitârint, aut sponte copulam habuerint, quamvis levi metu extortam, non tamen, si gravi, *Sanch.* l. 4. d. 18. & *Schild.* suprà. Refert quidem *Barbosa* in Collectan. Bullarum. V. *Matrimonium.* pag. 45. hanc declarationem *Congreg. Trid. Matrimonium contractum à filia per metum à matre illatum, est invalidum, etiamsi mulier metum passa per multos annos post mortem permanserit cum marito, & filios procreaverit*: sed *Lugo* in Resp. mor. l. 3. dub. 16. n. 45. putat ideo esse, quia *Congregatio* loquebatur de loco, ubi *Tridentinum* esset receptum, pro quo videbatur censere, quòd iterum requireretur assistentia Parochi & testium. *Dixi*, postquam cessavit causa metûs, nam si causa metûs adhuc duret, actus quantumlibet diu secutus præsumitur ex præcedenti metu gestus, nec purgat metum antecedentem, utì ex Jure & AA. probat *Sperell.* decis. 25. n. 19. & decis. 80. à n. 7.

665. §. 19. Si coactus ad contrahendum, etiam ad copulam cogatur metu mortis, *Nav. Silv. Henriq. Sanch. Côn. Pont.* & alii dicunt potiùs debere subire mortem, quàm habere copulam, quia secuti Matrimonium ex tali metu contractum est ex dispositione Ecclesiæ invalidum, ita invalidum manebit, quamvis tali copulâ consummetur, peccat autem mortaliter, qui extra Matrimonium validum habet copulam, utì docent omnes. E contrà *Palud. Sot. Gabr. Covarr.* aliique cum *Aversa* q. 4. s. 6. probabiliter dicunt, talem posse tum habere consensum validum, & ita ejusmodi copulam coactam reddere licitam, ac consequenter validare tale Matrimonium, durum

rum enim esset dicere per positivam dispositionem Ecclesiæ hominem constitui in casu, ut vel mori debeat, vel peccare mortaliter. Itaque dicunt hi AA. quòd pro tali casu Ecclesia permittat, ut metum patiens cedat juri suo, & validè consentiat, si velit; dispositio enim illa facta est in favorem patientis vim, *& quod in favorem alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*, Reg. 6. Juris in 6. Hinc infert *Aversa.* si quis etiam ab initio, quando cogitur ad contractum, haberet intentionem cedendi juri suo & validè contrahendi, ab initio valiturum Matrimonium, nam vis non potest cogere ad illam intentionem, sed liberè eam haberet, adeóque reipsa liberè contraheret: quidquid sit de hoc:

§. 20. Si ad consensum metu extortum accesserit juramentum, certum est, quòd non ideo firmetur contractus Matrimonii, uti pluribus probat *Sanch.* l. 4. d. 20. n. 12. Et quamvis juramentum possit aliquando contractui invalido, quem non firmat, addere obligationem religionis, uti constat ex dictis l. 3. p. 2. à n. 738. tenétque cum communi *Sanch.* n. 4. tamen juramentum tali coacto contractui Matrimonii adjectum non obligat, nec indiget relaxatione, quia per Cap. 2. *De eo, qui duxit*, ab initio non tantùm tale Matrimonium, sed etiam adjectum juramentum annullatur, *Azor* l. 1. c. 11. q. 13. *Sanch.* à n. 14. *Aversa.* q. 4. s. 6. *Sperell.* decis. 25. n. 20. *Magistr.* n. 39. *Kugler* à n. 644. contra *Abb. S. Anton. Silv. Rosell. Henriq. Cõn. Nec obstat*, Cap. *Inter cætera*, 22. q. 4. *nam* ibi tantùm dicitur, quòd possit ducere eam, quam ita juravit ducere, non autem, quòd teneatur. Et quod dictum est de juramento, quod accedit Matrimonio, idem dicit *Sanch.* 666.

d.

d. 21. n. 6. de juramento, quod accedit coactæ constitutioni procuratoris ad Matrimonium. Quid autem censendum sit de juramento, si adjiciatur sponsalibus metu extortis, dixi n. 108.

667. §. 21. Docent *Gob.* n. 267. & alii apud *Sperell.* decis. 79. n. 1. per unum testem de visu sufficienter probari adfuisse metum, imò, si fama accedat, per unum de auditu, nam famæ hìc multùm tribui tenent AA. apud *Sperell.* decis. 5. n. 64. qui à n. 20. cum communi docet, per duos testes de libero consensu deponentes probari validitatem Matrimonii, qui testes ob Matrimonii favorem possunt etiam esse parentes & consanguinei, *Sanch.* l. 3. d. 4. à n. 5. Notántque *Inn. Abb. Bald.* aliíque apud *Sperell.* magìs credi duobus testibus de metu incusso, quàm mille de libero consensu deponentibus: & sententia communis est cum *Sperell.* à n. 74. hìc sufficere minorem metum, quàm in aliis contractibus, ideóque etiam sufficere leviores probationes metûs, *Sanch.* l. 4. d. 6. n. 1.

668. §. 22. Illum, qui metum injustè incussit & sic inivit Matrimonium, non posse resilire, docent præter citatos à *Busenb. Silv. Navarr. Henriq.* & alii cum *Averf.* q. 4. s. 2. quia leges tantùm favent injuriam passo, & quidem quòd alios contractus attinet, idem dixi l. 3. p. 2. n. 641. Sed etiam quoad Matrimonium posse alterum quoque suâ authoritate resilire, docent alii cum *Sanch.* l. 4 d. 15. *Laym. Hurt. Perez, Pirh. Spor. Kugler* n. 653. quia Matrimonium est reipsa nullum, & si teneretur illo irrito stare aut illud validare, esset in pœnam delicti, ad quam prærequiritur sententia Judicis.

An

An ordinatus sacris ex metu gravi validè contrahat Matrimonium, dixi n. 577.

669. *Q. 91. An Matrimonium ex metu gravi injustè incusso initum sit de Jure naturæ, an tantùm de Jure positivo nullum.* R. §. 1. Esse Jure naturæ nullum, saltem si metus ab altero contrahente sit incussus, docent *Scot. S. Bonav. S. Anton. Ledesm. Mol. Barb. Onn.* d. 3. s. 13. n. 235. *Sperell.* decis. 6. n. 3. *Pont.* l. 4. c. 14. *Meratius* d. 7. s. 8. *Tambur.* in decal. l. 1. c. 2. §. 5. *Krim.* n. 434. *Busenb.* aliique multi apud *Sanch.* l. 4. d. 14. n. 1. & videtur consentire S. *Th.* in suppl. q. 47. a. 3. in O. nam ait, *quod perpetuitati repugnat, Matrimonium tollit, metus autem, qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractûs tollit, quia potest repeti restitutio in integrum, & ideo hæc coactio tollit Matrimonium..... quidam autem dicunt, quòd si adsit consensus, quamvis coactus, interiùs est Matrimonium, quantùm ad Deum, sed non quantùm ad statum Ecclesiæ, quæ præsumit ibi non fuisse consensum interiorem propter metum, sed hoc nihil est, quia Ecclesia non debet præsumere de aliquo peccatum, quousque probetur; peccavit autem, si dixit se consentire & non consensit, unde Ecclesia præsumit eum consensisse, sed judicat consensum illum extortum non esse sufficientem ad faciendum Matrimonium:* ubi cùm dicatur, *Ecclesia judicat*, & non dicat, Ecclesia statuit, videtur censere hoc esse de Jure divino vel naturali; cùm dicat, *metum tollere, quia repugnat perpetuitati*, videtur velle, quòd tollat de Jure naturæ, quòd si repugnet perpetuitati, hoc habet non ex Jure positivo, sed ex naturâ rei. Ratio autem est 1. quia in Jure nullus invenitur textus inducens invaliditatem; nam textus omnes loquuntur de Matrimonio antecedenter inito cum tali metu, de quo dicunt, non valere, utì refert *Sanch.* suprà,

si autem ab initio valeat, Ecclesia non potest postea invalidare, sed si invalidat, facit antecedenter statuendo ejusmodi consensum non fore legitimum. 2. Ex consensu coacto, si Jure naturæ sufficeret ad Matrimonium, sequerentur gravissima incommoda fini Matrimonii opposita, uti facilis desertio conjugis, minùs voluntaria procreatio sobolis, minor amor in conjugem & sobolem. 3. In omni lege naturæ & divina provideri debet, ut resarciatur injuria, alioquin lex naturalis deficeret in necessariis, sed injuria conjugi coacto illata non poterat aliter resarciri per Jus naturæ vel divinum, quàm si antecedenter irritus sit talis consensus, ergo. *Confirmatur*, quia Jus naturæ non videtur pati, ut pars metum incutiens ex iniquitate sua cum alterius damno irreparabili lucrum habeat. 4. Alioquin inter infideles non subjectos Ecclesiæ valebit tale Matrimonium coactum. 5. Sponsalia solo Jure humano irrita inducunt impedimentum publicæ honestatis, sed Matrimonium sic coactum non inducit impedimentum publicæ honestatis, uti habet *Sot.* ergo signum est non esse irritum solo Jure humano. 6. Si solo Jure humano esset irritum, firmaretur juramento, uti colligitur ex Cap. *Debitores*, Cap. *Ex rescripto*, Cap. *Cùm contingat*, De jurejurando, Cap. 2. & Cap. *Licet*, De jurejurando in 6. sed hoc Matrimonium non firmatur juramento, Cap. 2. *De eo, qui duxit*, & secundùm dicta n. 666. ergo.

670. §. 2. Esse solo Jure humano nullum, etiamsi ab altero contrahente incutiatur, docent *Durand. Sot. Henriq. Arrag. Silv. Nav. Suar. Laym. Wiesn. Sanch.* l. 4. d. 14. n. 2. *Gonet* d. 4. n. 77. *Avers.* q. 4. s. 2. *Lugo* De just. d. 22. nu. 120. *Kugler* à nu. 624.

1. Quia

1. Quia non est nullum Jure naturæ ratione injuriæ, hæc enim intervenit etiam in metu levi, & est æquè magnum damnum, & obligat ad æqualem restitutionem, neque tamen irritat; deinde similis planè injuria intervenit in metu injustè incusso ad alium finem, quàm ad extorquendum consensum, v. g. à latrone, à quo quia timet occidi, spondet Matrimonium, & contrahit cum Titia, ut se liberet, & tamen talis metus non irritat, uti manifestum est. Deinde metus etiam ideo non irritat, quia obstat libertati, nam etiam metus levis quandóque fortiùs privat plenâ libertate, sic enim avarum potest magis impellere & determinare metus amittendæ parvæ pecuniæ, quàm alium metus amittendæ magnæ, vel etiam quàm mancipium metus flagellorum. 2. Metus perpetui carceris homicidæ incussus à Judice, statuente, vel ei dutendam viduam occisi, vel ei manendum in perpetuo carcere, non irritat Matrimonium, cùm sit justè incussus: è contrà idem metus incussus injustè ad extorquendum consensum irritat Matrimonium, uti certum est, sed uterquè æquè repugnat libertati & fini Matrimonii, & contra utrumque æqualiter valent argumenta adversariorum, ergo signum est oriri ex Jure ecclesiastico statuente personas in uno casu, & non in altero inhabiles ad contrahendum, uti statuit inhabiles, si contrahant clandestinè, non autem, si coram Parocho & testibus. 3. Quamvis Baptismus subjiciat hominem legibus Ecclesiæ, & inducat graves obligationes, tamen valet susceptus ex metu gravi, uti habetur Cap. *Majores*, De Baptismo, & Cap. *De Judæis* 45. ergo similiter Matrimonium, nisi Ecclesia oppositum

statuisset. 4. Juramentum requirit libertatem, & tamen extortum metu gravi obligat, uti habetur Cap. *Verum*, & Cap. *Si verò*, De jurejurando, ergo similiter Matrimonium, nisi se interposuisset Ecclesia. 5. Dolus dans causam contractibus bonæ fidei illos irritat, L. *Et elegantèr*, §. 1. ff. *De dolo*, L. 57. t. 5. p. 5. metus autem illas non irritat, uti latè *Sanch.* d. 8. n. 4. dolus verò non magis contrariatur libertati consensus, quàm metus, ergo quòd dolus irritet, oritur ex Jure positivo, ergo etiam quòd metus irritet in Matrimonio, oritur ex Jure positivo. Fatendum tamen est id à Jure positivo statutum esse ex quadam convenientia naturali, quia recta ratio suadebat, ut pro contractu tanti momenti esset plenior & perfecta libertas. *Respondent* 1. ad tres primas rationes: metum levem, & metum injustè incussum non esse metum cadentem in constantem virum, sed tantùm cadere in virum, vel inconstantem sive timidum, vel pertinacem, quod videtur colligi ex *S. Th.* in supplem. suprà a. 2. O. ubi dicit, in hoc constantem ab inconstanti distingui, quia constans sequitur rationem rectam, per quam scit, quid pro quo dimittendum sit vel faciendum, semper autem minus malum vel majus bonum eligendum est, & ideo constans ad minus malum sustinendum cogitur metu majoris mali, non autem cogitur ad majus malum, ut vitet minus malum: sed inconstans cogitur ad majus malum propter metum minoris mali, scilicet ad peccatum propter metum corporalis pœnæ, &c. addit, secundò differunt quantùm ad æstimationem periculi imminentis, quia constans nonnisi ex forti æstimatione & probabili cogitur, sed inconstans

ex levi, hinc ad 1. dicit; constans est intrepidus, non quòd omnino non timeat, sed quia non timet, quæ non oportet, vel nisi quando oportet. *Contrà est*, quomodocunque talis metus vocetur, æquè obstat libertati, ac si injustè esset incussus, ergo.

Respondent 2. Si metus justè incutiatur à Judice propter culpam præcedentem, cùm hæc culpa fuerit voluntaria, talis metus etiam censetur ipsi antecedenter & in culpa fuisse voluntarius. *Contrà est* 1. Si innocens probetur esse nocens, & tum Judex cogat illum, ut vel ducat viduam vel sustineat perpetuos carceres, jam metus ille non est voluntarius in culpa, quia culpa non præcessit, & tamen secundùm multos ex Adversariis non invalidat Matrimonium. 2. Si retractârit culpam, & nihilominus postea ex metu contrahat, metus non ampliùs est voluntarius, & tamen invalidat.

§. 3. Utraque sententia est probabilis & se- 671.
cunda videtur esse conformior dictis l. 3. p. 2. n. 636. Ad argumenta primæ sententiæ Respondi potest, S. *Thomam* explicari posse, quòd per *Tò Ecclesia judicat*, non excludat, quod ita judicat, ex eo, quia ab initio sit irritum ex ipsius statuto; nam, inquit *Gonet* n. 88. tantùm affert causam, quæ movit Ecclesiam ad irritanda ejusmodi Matrimonia, quia cùm pariant ita perpetuam obligationem, & requirant mutuum amorem, conveniebat esse planè libera. Ad rationem 1. R.: quamvis talis irritatio scripta non sit, tamen habetur traditione, utì illa, quòd Matrimonium fidelis cum infideli sit irritum. *Ad* 2. violentum simpliciter, quod fit passo nullo modo concurrente, non potest esse perpetuum, secus violen-

cum secundùm quid tantùm, quale hìc est, postea autem facilè commutatur tota voluntas: & quamvis violentum secundùm quid etiam repugnet connaturali modo hujus contractûs, non repugnat tamen essentiali. *Ad 3.* & ejus *Confirmationem*, non est opus injuriam semper posse resarciri in eodem genere, sic enim, si quis metu injusto cogatur Baptismum suscipere, patitur injuriam, quam non est opus resarciri annullando Baptismum. Idem est, si quis fide Matrimonii datâ defloret hanc, & postea ducat aliam: item, si quis ex metu, non ad extorquendum consensum Matrimonii, sed ob alium finem injustè incusso ineat Matrimonium, hæ enim injuriæ non resarciuntur annullatione Matrimoniorum, sed per accidens est tum causari damnum in suo genere irreparabile. *Ad 4. Sot. Henriq. Lopez* apud *Sanch.* l. 4. d. 14. n. 3. dicunt non valere propter Jus gentium irritans: sed probabibiliùs dicunt *Ledesm.* & *Sanch.* valere illa Matrimonia inter infideles, nisi lege civili sint irrita, sunt enim contractus tantùm civiles. *Ad 5.* Si sponsalia sint irrita, & quidem maximè, si ex defectu consensûs, non inducunt impedimentum publicæ honestatis ergo cùm Matrimonium metu coactum sit irritum defectu liberi consensûs, secundum hos Auctores etiam non inducit illud impedimentum. *Ad 6.* nego majorem, nam clandestinum est Jure humano irritum, nec firmatur juramento: Et cur coactum non firmetur juramento, nec obligationem pariat, dictum est n. 666. potéstque videri *Sanch.* l. 4. d. 20. Multa quæ hìc opponi possent, soluta sunt l. 3. p. 2. à n. 643.

672. *Q. 92. Quid addendum sit circa impedimentum li-*

gami-

gaminis. R. §. 1. Illicitum esse Jure divino plures simul uxòres habere, dictum est n. 11. Estque probabilius id esse Jure divino naturali, utì pluribus ostendit *Kugler* à n. 1833. ubi solvit objectiones satis difficiles. Matrimonium autem dissolvi per mortem alterius conjugis, dixi n. 418. Esse autem tum licitas secundas, ac etiam plures nuptias, quamvis odiosæ sint, dixi n. 16.

§. 2. Quando quis conjugem habuit, & nunc dubitat, an obierit, *Lucius III.* Cap. *Dominus* 2. De secundis nuptiis ait: *Id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjux ejus.* Et *Clemens III.* Cap. *In præsentia*, De sponsi. & Matr. ita statuit: *In præsentia quæsivisti, quid agendum sit de mulieribus, quæ viros suos causa captivitatis vel peregrinationis absentes ultra septennium præstolatæ fuerint, nec certificari possint de vita vel de morte ipsorum, licèt super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem, & pro juvenili ætate seu fragilitate carnis nequeunt continere, petentes alii Matrimonio copulari: respondemus, quòd quantocunque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis, non possint ad aliorum consortium canonicè convolare, nec authoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nunctium recipiant de morte virorum.* Dixi autem n. 308. per Tò *non possint*, non ideo talem mulierem reddi inhabilem ad contrahendum, sed Matrimonium valet, si prior maritus erat mortuus.

§. 3. Quando hæc certitudo in specie determinari non potest, juxta communem cum *Abb.* ad Cap. *In præsentia* n. 6. relinquitur arbitrio prudentum, consideratis circumstantiis. Hinc *Ejparsa* in append. ad q. de licito usu probabilitatis à n. 181. putat tantùm requiri talem certitu- 673.

dinem, qualis exigi ac reperiri solet in ordinario rerum humanarum commerico, quia *Glossa* ait; ubi tamen verisimiliter præsumitur de morte, si mulier nubat, excusatur: unde secundùm *Esparz.* sufficiet testimonium fidei humanæ ex credulitate probabili & discreta: similiter non esse necessariam certitudinem moralem, sed sufficere verisimiliorem præsumptionem, putant *S. Anton. Silv. Nav. Laym. Wagnerech, Gob.* tr. 9. n. 292. Similiter *Krimer* n. 1832. & *Kugler* à n. 1844. dicunt sufficere magnam probabilitatem, si nempe sit major pro morte quàm pro vita. *Piasec.* in praxi episc. p. 2. c. 4. n. 29. putat sufficere violentas præsumptiones: è contrà meliùs contradicunt *Sot. Angles, Tann. Castrop. Sanch.* l. 2. d. 26. n. 6. *Less.* De just. l. 2. c. 10. n. 39. dicens debere prudenter ita credi, ut contrarium nullo modo videatur probabile, nam cùm sit certa possessio pro priori Matrimonio, hæc non videtur elidi in ordine ad aliud contrahendum, nisi per certitudinem saltem moralem de morte prioris conjugis. Ut verò Judex ecclesiasticus decernat licere transitum ad secundas nuptias, requiritur adhuc major, nempe indubitata certitudo de morte prioris, uti habet communissima, & fatentur *Laym.* l. 5. t. 10. p. 3. c. 3. n. 2. *Gob.* n. 308. Ratio autem est, quia majus imminet periculum scandali & irreverentia Sacramenti, si fortè prior maritus rediret.

674. §. 4. Ut conjux superstes permittatur inire aliud Matrimonium, non sufficit, quòd juret suum conjugem esse mortuum, & à se sepultum, nisi accedant alia adminicula, uti rectè *Gob.* n. 311. Item non sufficit, quòd unus conjugum dubitans de morte alterius exspectârit etiam per decem

decem annos, & nihil de altero audierit, quia Matrimonium certò antea validum manet in possessione, utì antè dictum est, neque debet excludi jus certum alterius conjugis per merum dubium superveniens; atque in hoc à Jure Canonico correctum est Jus civile apud *Arcudium* l. 7. c. 18. & *Aversam* suprà, quod permittebat in dubio post quadriennium vel quinquennium posse iniri aliud Matrimonium.

§. 5. Si conjuges vixerint semper in bona pace, & unus intra multos annos sæpius perquisitus non compareat, prudenter quidem creditur esse mortuus, nam cùm fuerint in bona pace, si viveret, compareret, aut saltem nuncium mitteret. Et quamvis *Gob.* n. 352. dixerit tum posse iniri novum Matrimonium, tamen postea id meritò revocavit, quia necdum videtur adesse certitudo, quam requirunt Pontifices. Quòd si in bona pace non fuerint, aut non amârint se, cujus signum est, si unus clàm deseruerit alterum, quamvis 30. annis abfuerint, non potest præsumi mors alterutrius, quia vita & aversio potest eousque extendi, & sicuti hic conjux vivit, sic potest alter vivere. 675.

§. 6. Ex dictis solvitur sequens casus: Caja 37. annos nata profugit à Titio marito suo; post alios 36. annos de ea nihil rescit, quamvis facta sit diligens inquisitio: *Quæritur*, an Titius possit aliam uxorem ducere. Pro affirmativa parte allegat Titius, quia non ampliùs existere præsumitur, qui factâ diligenti inquisitione nullibi reperitur, *Campeg.* De testibus. Reg. 350. n. 10. sed contrà est, quòd nullum sit positivum argumentum pro morte, cùm enim abierit in discordia, nolet redire suâ sponte, nec rescìri, ubi sit; itaque 676.

que tota præsumptio pro morte est ex ætate 73. annorum, nihil autem novi est, quòd mulier ætatem illam vivat, nam fortè etiam Titius, qui vivit, ætatem similem attigit. Adde, quòd *Pignat.* n. 1. dicat non sufficere, nequidem centum annorum absentiam, quia Pontifex prærequirit certum nuntium de morte alterius conjugis.

677. §. 7. Argumenta è quibus certitudo sufficiens de morte prioris conjugis habetur, sunt varia, nam sufficit 1. liber Parochi, qui inter mortuos aliquem adscripsit, ita enim habet praxis totius Ecclesiæ teste *Avers.* q. 14. s. 3. contra *Pontium.* 2. Productio testamenti demortui facta ex mandato Judicis. 3. Communis & constans fama, si ad eam accedant alia adminicula, nempe quòd fuerit senex, valde æger, pugnârit in acie &c. *Avers.* & alii communiter. 4. Si ad famam accedat unus testis de visu: semper autem probanda est fama duobus testibus omni exceptione majoribus, qui deponere debent se à fide dignis audivisse, & esse in illo loco publicum, & se credere rem ita se habere. Quòd si conjecturæ probabiles de morte illa non adsint, explicare debent, à quibus personis audiverint, nisi 6. vel 8. testibus fama comprobaretur, uti *Castrop.* d. 4. pu. 13. §. 1. n. 8. habet. 5. Quando locus, in quo esset mortuus, est distans, ex quo difficile est habere probationes, docent *Spor.* in Theol. Sacram. p. 4. c. 1. n. 51. & *Illsf.* tr. 6. d. 9. n. 102. sufficere testem unum oculatum, qui consideratâ qualitate personæ sit fide dignus, & juramento deponat, se vidisse mortuum, aut saltem, inquit *Gob.*, n. 312. exequias vel sepulchrum illius, qui dicebatur fuisse talis, tum enim censetur esse testis de

de visu. Et in hoc casu, si major certitudo vel plenior probatio haberi non possit, secundùm *Pirh.* l. 4. tit. 1. sect. 5. & alios, quos citat, sufficiet talis magna præsumptio, quia excludet moralem dubitationem, & faciet probationem moraliter certam, extra tales autem circumstantias non sufficit unus testis, quia Jura dicunt vocem unius esse vocem nullius, *Schild.* tr. 2. n. 125. Unde quamvis *Ab. Hostiens. Angel.* & alii absolutè dicant, testimonium unius sufficere, *Sanch.* autem *Bonac.* & alii absolutè negent, tamen *Avers.* & *Castrop.* putant sufficere, si adsint aliæ simul conjecturæ, uti dictum est, & major probatio haberi non possit, ac testis ex modo deponendi, aliisque circumstantiis præsumatur certum deponere: è contrà, si horum unum absit, non sufficiet.

§. 8. Ex dictis constat requiri majorem certitudinem de morte prioris coujugis, quando agitur de Matrimonio novo contrahendo, quàm quando agitur de permanendo in secundo Matrimonio contracto cum dubio de morte prioris conjugis, in hoc enim casu posse aliquando esse etiam licitum usum hujus secundi Matrimonii, dictum est à n. 308. Quòd si ante secundum Matrimonium deprehendatur adhuc vixisse prior conjux, nunc autem certum sit esse mortuum, Matrimonium manet invalidum, quia quod ab initio non valet, tempore non convalescit, convenit tamen ad scandalum cavendum, & ab educationem prolium, ut ponant novum contractum, sicque valident Matrimonium, *Gob.* 286. 425. *Spor.* n. 52. Casus alios practicè resolutos videre poteris apud *Gob.* à n. 295. & iterum fusè à n. 328. 678.

679. *Q. 93. Quid dicendum sit ad hunc casum, quæst duplicis Matrimonii*: Titius diu vixit cum Berta, utens eâ velut uxore, quam & uxorem suam esse sæpius juravit coram testibus; non potest tamen ullo testimonio præsenti probare se Matrimonium contraxisse. Bertâ adhuc vivente Titius in facie Ecclesiæ contrahit aliud Matrimonium cum Caja. *Quæritur*, quid hìc agendum. R. Conveniendа est conscientia Titii pro foro interno, qui si jam neget valorem primi Matrimonii, standum est pro secundo; Si autem asserat valere primum, nihilominus in foro externo solum secundum Matrimonium cum Caja debet censeri validum, quia contra solennem contractum secundùm formam Juris initum nullæ valent præsumptiones, quantumvìs sint multæ & magnæ. *Barb. Bardi, Gob.* tr. 10. n. 430. *Krim.* n. 477. *Less.* in auct. v. *præscriptio* cas. 7. citans alios multos, qui dicunt id tenere, quamvìs pro Matrimonio cum Berta essent non tantùm fama & indicia, quæ faciant vehementem præsumptionem, sed etiam, quamvìs esset fama cum uno teste, quæ duo aliàs faciunt plenam probationem, & è contrà, quamvìs pro Matrimonio cum Caja in facie Ecclesiæ contracto essent tantùm præter Parochum duo testes. Esse autem obligationem juridicè denunciandi virum, qui scitur vivâ primâ ducere secundam uxorem, docet *Burgh.* cent. 2. cas. 23. quia hoc vergit in contemptum Matrimonii, in damnum Reip. Christianæ, uxoris utriusque & prolium ex utraque gignendarum.

680. *Q. 94. Quid addendum sit circa impedimentum publicæ honestatis.* R. §. 1. Hoc impedimentum est propinquitas personarum orta ex sponsalibus

bus vel Matrimonio rato, vi cujus neuter sponsorum validè contrahit cum consanguineis alterius: unde provenit ex quadam quasi affinitate cum consanguineis sponsi vel sponsæ, etiam illegitimis, cùm verè descendant ex eodem sanguine, *Krim.* n. 194. Appellatur justitia publicæ honestatis, quia videtur justum & decens, honestatique publicæ congruum, ut inter se non copulentur Matrimonio, quos hoc impedimentum afficit. Oritur etiam tum, quando sponsalia vel Matrimonium initur per procuratores, vel per parentes ex consensu sponsorum; attamen non oritur, si sponsalia vel Matrimonium sit nullum ex defectu consensûs, utì si alteruter fictè tantùm contraxerit, *Rebell. Averf.* q. 17. s. 5. *Gob.*tr. 9. n. 368. contra *Sanch. De Justis* l. 2. c. 7. à n. 26. & alios.

§. 2. Circa publicam honestatem, quæ oritur ex sponsalibus, ita statuit *Trid.* sess. 24. De reform. Matr. c. 3. *justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacunque ratione valida non erant*, S. *Synodus prorsus tollit: ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant.* Et probabilius est cum *Rebel. Castrop. Pignat.* tom. 4. cons. 15. n. 3. *Krimer* n. 204. *Kugler* n. 82. contra *Sanch.* l. 7. d. 68. n. 14. *Barb. Pirh.* & alios, *Tridentinum* intelligi de sponsalibus etiam occultis & ex occulta causa invalidis, cùm dicat, *quacunque ratione valida non erunt.* Deinde *Pius V.* in Decreto, *Ad Romanum spectat*, declarat *Decretum Concilii hujusmodi omnino intelligendum esse & procedere in sponsalibus de futuro duntaxat, non autem in Matrimonio, sic ut præfertur contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus & gradibus, quibus de Jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum* 681.

erat:

erat : Unde imprimis certum est, quòd publica honestas ex Matrimonio rato dirimat inclusivè ad quartum gradum, licèt oppositum tenuerint aliqui apud *Aversam* s. 4. Dein, cùm ex Cap. *Audientiam* De sponsal. & ex Cap. un. De sponsal. in 6. colligatur, quòd Jure veteri hoc impedimentum oriatur etiam ex Matrimonio rato invalido (præterquam, si invalidum sit ex defectu consensûs) v. g. ex Matrimonio, quod Titius Monachus contraheret cum Caja, inferunt *Aversa.* s. 5. *Luca* De Matr. d. 7. n. 8. *Krim.* n. 205. Cajam postea invalidè contracturam cum consanguineo Titii usque ad 4. gradum. Quod plerique contra *Sanch.* apud *Castrop.* d. 4. p. 10. n. 3. extendunt etiam ad Matrimonium clandestinè initum, ubi *Trid.* est receptum, & certum est saltem in sententia eorum, qui dicunt tale Matrimonium habere vim sponsalium, de quo dixi n. 52. Et idem etiam in altera sententia dicunt AA. communiter cum *Pignat.* tom. 4. consult. 15. & tom. 7. c. 78. §. 3.

682. §. 3. Si Cajus prius inierit sponsalia cum Titia, & postea ineat Matrimonium ratum cum Berta matre vel sorore Titiæ, patet hoc Matrimonium esse invalidum ob publicam honestatem: attamen ex Cap. un. *De sponsalibus in 6.* Cajus tenetur ducere Titiam, hæc enim duo impedimenta non habent vim reciprocam dirimendi, *Laym. Gob.* n. 386. Ex quo inferunt plures cum *Aversa.* s. 5. ex Matrimonio rato invalido cum aliqua, non oriri hoc impedimentum, pro speciali casu, quo præcesserunt valida sponsalia cum ejus filia vel sorore: E contrà putat *Krimer* n. 200. reipsa quidem oriri hoc impedimentum, sed ex dispositione illa Ecclesiæ non habere effectum Ju-

Juris, eò quod. Ecclesia nolit ideo impediri Matrimonium cum primâ.

§. 4. Quamvis *Rebell. Barb. Gonz. Pont. Hurt.* 683.
Dian. Engel citans declarationem, *Busenb.* hìc, alìque apud *Gob.* à n. 372. *Avers.* s. 5. *Krim.* à n. 209. dixerint cessare hoc impedimentum, si sponsalia mutuo consensu sint dissoluta, contrarium tamen nunc tenendum est ob authenticam declarationem *S. Congregationis* datam 6. Julii 1658. & 10. ejusdem mensis approbatam ab *Alexandro VII.* quam referunt *Fagn.* in 4. decretalium Cap. *Quod audientiam* De sponsal. & Matr. n. 29. *Sperell.* decis. 95. *Pignat.* tom. 5. consult. 50. p. 5. n. 1173. *Gob.* n. 358. in qua statuitur, nunc & deinceps certum esse debere, quòd maneat hoc impedimentum, etiamsi sponsalia priora mutuo consensu sint dissoluta: Et ita nunc certum esse, docet etiam *Wex* in Ariadne p. 5. tr. 2. §. 6. à n. 26. Ratio est, quia ex sponsalibus validis oritur illud impedimentum, & illo semel orto non pendet à voluntate sponsorum, ut maneat vel desinat. Hinc etiam manet, etiamsi unus sponsorum sit mortuus vel ingressus Religionem, utì fatentur omnes. Item manet ex sponsalibus ab impubere contractis, etiamsi post pubertatem rescindat, utì constat ex Cap. *Accessit*, §. *Sanè*, De sponsal. impub.

§. 5. Sponsalia impuberum, quamvis sint 684.
suspensa, secundùm dicta à n. 112. & detur locus resiliendi usque ad pubertatem, tamen secundùm jam dicta inducunt hoc impedimentum, ita cum communi *Spor.* n. 180. Et idem est, si impuberes contrahant de præsenti, talis enim contractus habet vim sponsalium secundùm dicta n. 52. docétque *Avers.* s. 5.

§. 6.

685. §. 6. Ex dictis constat, quòd Titius sponsus invalidè contrahat Matrimonium, cum matre, sorore, filia Cajæ sponsæ suæ; item quòd Caja sponsa invalidè contrahat cum patre, fratre, filio Titii sponsi sui, quia hæ personæ attinguntur in primo gradu: è contrà Titius validè contrahit cum matertera, nepte, consobrina, aliisque remotioribus cognatis sponsæ suæ, Caja verò cum Patruo, nepote, & consobrino aliisque remotioribus consanguineis sponsi sui, quia hi non attinguntur in primo, sed secundo tantùm, vel remotiori gradu; non dirimit autem, nisi primus, si sit ex sponsalibus.

686. §. 7. An sponsalia ex metu gravi extorta inducant hoc impedimentum, colligi debet ex dictis n. 106. Si enim talia sponsalia sint irrita Jure naturæ, non inducunt: si sint ab initio Jure naturæ valida, sed tantùm rescindibilia, inducunt: & ideo etiam inita ex metu levi, quia secundùm dicta n. 105. sunt valida, licèt sint rescindibilia, inducunt hoc impedimentum.

687. §. 8. Publicam honestatem non oriri ex sponsalibus conditionatis conditione necdum adimpletâ, decidit Cap. un. *De sponsal. in 6.* Neque oritur ex promissione mutua volentium se obligare sub veniali tantùm, vel tantùm sub pœna perdendi, v. g. arrham, secundùm dicta n. 59. Neque ex promissione mutua Matrimonii facta à pueris ante septennium, secundùm dicta n. 50. Neque ex promissione Matrimonii cum aliqua indeterminatè, v. g. cum una ex filiabus Titii, utì colligitur ex Cap. un. *De sponsal. in 6.* nam reipsa non sunt sponsalia secundùm dicta n. 97. Si dispensetur in impedimento affinitatis ex copula licita, hoc ipso dispensatur etiam in publica hone-

honestate, quamvis de illa non sit facta mentio, uti dicetur n. 913.

Q. 95. An publica honestas vel affinitas contractai n- 688.
ter infideles dirimat Matrimonium susceptο Baptismo prius contrahendum. Bz. Negat absolutè & probabiliter *Henriq.* quia cùm talia impedimenta sint ex solo Jure ecclesiastico, cui neuter infidelis subdebatur, non ligabunt illos post Baptismum, nisi hoc ipso tempore, ab iis contrahantur. *Sanch. Con.* & alii variè distinguunt, sed *Aversa* q. 17. s. 6. & *Kugler* à n. 1902. absolutè & etiam valde probabiliter affirmant, quia quamvis Ecclesia non possit statuere aliquid, quo ligentur, quamdiu sunt infideles, tamen potest statuere aliquid, quo ligentur, quando erunt fideles. Et ita cùm post Baptismum non possint contrahere, v. g. cum consanguinea in quarto gradu, quamvis id potuissent ante Baptismum, idem erit de reliquis istis impedimentis: & ratio universalis est, quia Canones absolutè dicunt, quòd fideles habentes tale impedimentum, sive talem relationem ad invicem, non possint validè contrahere, & Canones illi non distinguunt, an in illud inciderint ante, an post Baptismum, ergo cùm post Baptismum sint fideles, & tale impedimentum, sive talem relationem ad invicem habeant, non poterunt, nisi eâ dispensatâ contrahere.

Quid dicendum sit circa impedimentum criminis inter tales infideles, dixi n. 628.

Q. 96. Quid notandum sit circa impedimentum ætatis. Bz. §. 1. Cùm impotentia impuberum ad generandum sit tantùm temporanea, non dirimit Jure naturæ Matrimonium, sed tantùm ecclesiastico, in masculis ante 14.: in femellis ante 689.

12.: annum, utì habetur toto tit. *De desponſ. impub.* Putántque *Sanch.* l. 7. d. 104. n. 2. & 3. & *Averſ.* q. 13. ſ. 2. ad validè contrahendum ſatis eſſe, ſi ultima dies complens eos annos ſit incepta. *Hoſtienſis* apud *Dian.* p 5. tr. 5. R. 16. dat tres dies antè; *M. Ledeſma* decem; *Rebell.* unum vel alterum menſem, utì refert *Carden.* in 1. criſi, d. 27. n. 110. ſed dicendum eſt cum *Abb. Pontij, Pignat.* t. 10. c. 11. à n. 38. tempus hoc completum eſſe debere ad momentum, ita ut nec hora deſit, ſecundùm dicta l. 1. à n. 582. Si tamen malitia ſuppleat ætatem, ita ut præter diſcretionem rationis etiam adſit potentia generandi, Cap. *De illis* 2. Cap. *Puberes*, Cap. ult. De ſponſal. impub. ſtatuitur, ante eos annos valere Matrimonium, licèt non diſpenſetur: hinc *Fagn.* ad cit. Cap. *De illis* ait: *Greg. XIII. cuidam petenti diſpenſationem ad Matrimonium impuberis dicitur reſpondiſſe: ſedem Apoſtolicam ob hoc non eſſe interpellandam, cum, ſi deſit diſcretio vel potentia conſummandi Matrimonium, ſedes Apoſtolica nihil poſſit: quòd ſi neutrum deeſſe cognoverit Ordinarius, poterit, ſi cauſæ, quæ narrantur, ſunt veræ, ſuo jure dictam licentiam concedere.* Vide *Krim.* n. 623. Exempla eorum, qui ante pubertatem genuerunt, multa breviter referunt *Averſ.* ſuprà & *Krim.* n. 597. Epiſcopum autem diſpenſare poſſe in dubio, an malitia ſuppleat ætatem dicetur n. 840.

690. §. 2. Matrimonium ante ætatem legitimam attamen poſt ſeptennium initum habere vim ſponſalium dixi n. 52. Notat autem *Zacch.* l. 1. t. 1. q. 6. à n. 38. & l. 4. t. 2. q. 4. ætatem Matrimonio ineundo aptiſſimam eſſe, in maſculis annum circiter 30. in femellis 18. De impotentia autem ex defectu ætatis fusè agit l. 3. tit. 1. q. 2. §. 3.

§. 3. *Sanch.* suprà putat non peccare eos, qui ante ætatem tentant contrahere Matrimonium, sed probabilius est oppositum cum *Kugler* à n. 2117. 1. quia Cap. 2. De sponsal. impub. dicit, districtiùs prohibemus, ne aliqui, quorum uterque vel alter ad ætatem legibus determinatam non pervenerit, conjungantur, nisi urgentissimâ necessitate interveniente: ex quo colligitur non prohiberi conjunctionem per copulam, hæc enim esset certò fornicaria, & ex nulla causa licita est, sed per consensum voluntatum, id est, Matrimonium de præsenti. 2. Quia videtur esse gravis irreverentia in Authorem Sacramenti, si quis sciens se impeditum, & non posse validè conficere Sacramentum, ponat materiam & formam illius, intendens tanquam Minister illud conficere, ergo. 691.

Q. 97. Quid addendum sit circa impedimentum affinitatis. R. §. 1. L. *Non facilè*, ff. De gradibus & affinibus, libro 38. tit. 11. sic habetur: *Affines sunt viri & uxoris cognati, dicti ab eo, quòd duæ cognationes, quæ diversæ inter se sunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit.* Unde affinitas rectè describitur, quòd sit propinquitas quædam, quæ ex copula carnali, sive in sive extra Matrimonium habita, etiam cum invita vel dormiente, oritur inter consanguineos virì & solam mulierem, item inter consanguineos mulieris & solum virum: vir autem & mulier copulam habentes non dicuntur propriè affines, sed fiunt una caro, & vocantur radices affinitatis, quia sunt causa, cur cæteri vocentur affines. Quamvis autem L. *Non facilè*, suprà dicatur, *gradus affinitatis nulli sunt*, tamen Glossa rectè addit, *propriè, nam gradus dicitur ratione cognationis naturalis*, 692.

bis, quæ hic non est, impropriè tamen possunt dici gradus. Notátque *De Justis* l. 1. c. 6. n. 190. quando duo sunt consanguinei, dicuntur esse *conjuncti*: quando sunt affines, dicuntur *se attingere*.

693. §. 2. Affinitas consanguineorum viri extenditur ad solam mulierem, & non ad consanguineos mulieris; è contrà affinitas consanguineorum mulieris extenditur ad solum virum, ita ut nec consanguinei viri sint affines consanguineis mulieris; nec consanguinei mulieris consanguineis viri, quia hæc mediata & remota affinitas est sublata, hinc Cajus filius tuus ex primâ uxore, potest ducere secundæ uxoris tuæ filiam ex alio viro genitam, ita ut eadem uxor tua sit noverca & nurus filii tui Caji, tu verò sis ejusdem uxoris Caji vitricus & socer: item potest è duabus viduis una nubere filio alterius viduæ ex priore marito, quo facto, si una filium pariat, poterit altera de tali filio dicere, hic est filius filii mei, & simul frater mariti mei.

694. §. 3. Ut oriatur affinitas, non satis est, quòd penetretur vas muliebre, sed secundùm dicta n. 281. debet vir intra illud seminare, ita ut sit copula vel immissio seminis apta generationi: unde copula eunuchi affinitatem non causat, quia eunuchus non fundit verum semen generationi aptum: Et etiam dixi n. 383. per coitum sodomiticum non contrahi affinitatem.

695. §. 4. Putant plures cum *Aversa* q. 17. s. 1. contrahi affinitatem, si semen effundatur circa muliebria & attrahatur à matrice, imò etiam si viro cooperante semen quomodocunque, etiam operæ dœmonis vel per artem, recipiatur in matricem, nam censetur etiam tali modo consummatum esse Matrimonium, uti videtur colligi ex dictis n. 280.

280. Oppositum tenet valde probabiliter *Pont.* l. 7. d. 33. n. 2. *Corrad.* in praxi disp. l. 7. c. 1. n. 18. & alii, quia in his casibus non dicuntur habuisse copulam, affinitas autem non contrahitur, nisi per copulam.

§. 5. Ad contrahendam affinitatem requiri 696.
etiam seminationem mulieris, putant multi cum *Avers.* suprà & *Krim.* n. 460. nam *Hippocrates*, *Galenus*, *Zacchias* q. 7. à n. 11. *Dian.* p. 15. tr. 13. R. 54. docent, quòd ad generationem requiratur, & semper interveniat etiam seminatio mulieris, quamvis hæc illam non experiatur ob majorem voluptatem ipsiusmet coitûs: Oppositum tamen tenent *Arist. S. Tho. Sanch.* & communis Doctorum, teste *Castrop.* d. 3. p. 2. §. 1. n. 1. qui probabiliùs dicunt ad generationem sufficere solius viri semen. Quidquid sit de hoc, notat *Gob.* tr. 9. à n. 390. semper præsumi seminationem mulieris, si in copula magnam senserit voluptatem. Et quod virum attinet, rectè notat *Sanch.* l. 8. d. 6. n. 18. si coierit, & dubitet, an seminârit, vel semen intra vas inciderit, hæc præsumenda esse, quia ita communiter contingit, & *ex communiter contingentibus est prudens præsumptio.*

§. 6. Circa affinitatem ex copula illicita sic 697.
statuit *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 4. *Impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam occurrit, & Matrimonium postea factum dirimit; ad eos tantum, qui in primo & secundo gradu conjunguntur, restringitur, in ulterioribus verò gradibus statuit hujusmodi affinitatem Matrimonium postea contractum non dirimere. Pignat.* tamen tom. 4. consult. 15. refert aliam declarationem *S. Congreg.* datam 3. Decemb. 1663. quæ dicat, si adfuerit figura Matrimonii, ideſt, si Matrimonium publicè

contractum fuerit, quamvis invalidè, ex copula quamvis illicita in tali Matrimonio habita oriri affinitatem usque ad quartum gradum inclusivè, sed hactenus non satis constitit de illa declaratione.

698. §. 7. Oritur hoc impedimentum, quamvis mulier sit vi oppressa, ideóque talis oppressa nubere non poterit consanguineo oppressoris: *Nec obstat*, quòd mulier vi oppressa primo bimestri sui conjugii possit nihilominus ingredi Religionem, *nam*, quòd ingredi possit Religionem, ideo est, quia secundùm dicta n. 421. oppressor, ut reparet damnum causatum, tenetur consentire, ut oppressa ingrediatur, & per hunc suum consensum reddit ingressum licitum: è contrà consensus oppressoris non potest tollere affinitatem contractam, nec conjugium cum suo consanguineo reddere licitum.

699. §. 8. Expedit etiam hìc nosse nomina affinitatis, eorúmque significationem: sunt autem hæc:

Nomina affinitatis.

SOcer. Pater uxoris vel mariti. Schwäher. Beau-Pere. Pere du mary ou femme.

Socrus. Mater mariti vel uxoris. Schwiger. Belle-mere: la mere du mary ou de la femme.

Consocer; Parentes mariti & uxoris. Gegen Schwäher. Les parents du mary ou femme.

Prosocer, seu socer magnus. Manns oder Weibs Anherr. L' ayeul du mary ou de la femme.

Prosocrus seu socrus magna. Manns oder Weibs Anfraw. L' ayeule &c.

Gener.

Gener. Maritus filiæ. Tochtermann. Beau-fils: le mary de ma fille.

Congener. Mit-Eydem. Le deuxieſme beau-fils; le mary d'une autre fille.

Progener. Sohns oder Tochter Eydem. Le gendre du fils ou fille.

Nurus. Uxor filii. Schnur. Belle-fille: femme du fils.

Connurus. Mitſchnur. La deuxieſme belle-fille.

Pronurus. Sohns oder Tochter Schnur. La belle-fille du fils ou fille.

Levir: frater mariti. Manns-Bruder. Beau-frere: frere du mary ou femme.

Glos: ſoror mariti. Manns-Schweſter. Belle-ſœur: ſœur du mary ou femme.

Fratria. Uxor fratris. Bruders-Weib. Femme du frere.

Sororius. Maritus ſororis. Schweſter-Mann. Mary de la ſœur.

Janitrices. Weiber zweyer Brüder. Femmes de deux freres.

Sororum mariti. Männer zweyer Schweſter. Mary de deux ſœurs.

Vitricus. Stieff-Vatter. Paratre: mary de ma mere.

Noverca. Stieff-Mutter: Maratre: femme de mon pere.

Privignus. Stieff-Sohn. Beau-fils: fils de mon mary ou de ma femme d'un autre lit.

Privigna. Stieff-Tochter. Belle fille: fille de mon mary ou de ma femme d'un autre lit.

700. §. 9. Unica regula pro dignoscendo gradu affinitatis est, ut in hac procedatur, sicuti in consanguinitate est dictum, nam aliquis in eodem gradu est affinis viro, in quo gradu est consanguineus mulieri: Econtrà in eodem gradu est affinis mulieri, in quo est consanguineus viro: in quo autem gradu sit talis consanguinitas, dictum est à n. 605.

701. §. 10. Non omnes gradus affinitatis dirimere Jure naturæ, certum est ex dicendis n. 828. An autem primus gradus affinitatis dirimat Jure naturali, an positivo tantùm, utrimque disputatur; Et *Castrop.* d. 4. pu. 8. n. 10. dicit, certum esse, quòd affinitas talis ex copula fornicaria sit Juris positivi tantùm, quia in illa dispensat *S. pœnitentiaria*; quod aliàs non posset, quia hìc agitur de valore Sacramenti, tum autem non esset licitum agere secundùm hanc sententiam, si opposita censeretur verè probabilis. Itaque potissima quæstio est de affinitate ex copula licita, & quidem in primo tantùm gradu. Et siquidem non sit in linea recta, sed transversâ, utì si Titius ducat sororem uxoris suæ mortuæ, communis & certa sententia est cum *Sanch.* l. 7. d. 66. n. 11.; quòd non dirimat Jure naturæ, nam Pontifices etiam sæpe dispensârunt. Si autem sit in primo gradu lineæ rectæ, utì si Titius ducat matrem vel filiam uxoris suæ mortuæ, hanc affinitatem dirimere Jure naturæ docent S. *Anton. Silv. Sot. Covarr. Bellarm. Vasq. Valent. Estius, Cón. Laym. Tann. Pirh. Lugo* in resp. mor. l. 1. d. 40. aliique gravissimi AA. apud *Sanch.* n. 6. & *Diana* p. 4. tr. 4. R. 93. Idem videntur tenere S. *Basil.* apud *Arcud.* l. 7. c. 32. & *S. Aug.* apud *Sanch.* suprà., E contrà dirimere Jure naturæ negant S. Th.

S. Th. Alenſ. Scot. & Scotiſtæ omnes teſte *Maſtrio* n. 113. *Cajet. Navarr. Henriq. Sanch. Hurt. Merat. Tanred. Pont. Bonac. Caſtrop. Dian. Dicaſt. Pignat.* tom. 7. conſult. 22. n. 6. *Averſ.* q. 17. ſect. 2. *Krim.* n. 2178. *Kugler* n. 1887. & 1893. & dicit *Sylvius* utramque ſententiam eſſe practicè probabilem. *Nec obſtat* poſtremæ, quòd non legatur Papam in eo gradu unquam diſpensâſſe, *nam* vel non fuit neceſſitas, vel cauſæ non occurrerunt ſufficientes. Qui tamen in praxi vellet operari ſecundùm poſteriorem ſententiam, deberet judicare eſſe moraliter certam, nec Sacramentum exponi periculo nullitatis.

§. 11. Si affinitas ex copula illicita ſit ex una parte in tertio gradu, vel ex copula licita in 5., ſequitur ex dictis n. 613. nullum eſſe impedimentum. 702.

§. 12. Notandum hìc iterum, quod verbo inſinuavi n. 692. habentes copulam non dici affines inter ſe, ſed primum gradum affinitatis haberi in illis conſanguineis utrimque, qui in primo gradu ſunt conjuncti cum alterutro illorum, qui copulam habent. 703.

Q. 98. Quomodo practicè ſit procedendum, quando quæritur de impedimento affinitatis, v.g. inter Titium & Bertam. R. 1. Inquirendum eſt, an alteruter habuerit perfectam copulam cum conſanguineo vel conſanguinea alterius. 2. Conſiderandum, an copula fuerit licita vel illicita. 3. Videndum, in quo gradu conſanguinitatis perſona illa, cum quâ Titius vel Berta habuit copulam, ſit conſanguinea Bertæ vel Titio, & tum ex dictis facillimum erit cognoſcere, an inter illos ſit impedimentum affinitatis, necne. 704.

Q. 99. Quomodo Jus civile diſcrepet à Jure Canonico 705.

nico in computatione graduum cognationis & affinitatis. R. 1. Quoad lineam rectam utrumque Jus convenit. Quoad transversas, Jus civile observat unicam hanc regulam, quòd tot sint gradus, quot sunt personæ, stipite dempto, hinc secundùm Jus civile duo fratres sunt in secundo gradu, cùm tamen secundùm Jus canonicum sint in primo. Atque hæc computatio civilis attenditur in tutelis committendis, & in successionibus ab intestato, v. g. Pater & non frater succedit ab intestato, quia Pater est in primo gradu cum filio suo, frater autem in secundo tantùm, civiliter computato. E contrà computatio Canonica observatur in Matrimoniis contrahendis. 2. Jus Canonicum vult Matrimonium in quarto gradu affinitatis ex copula licita esse irritum, Jus civile restringit illud impedimentum ad secundum tantùm gradum. 3. Secundùm Jus civile, illi tantùm dicuntur agnati, qui per viros habent consanguinitatem; è contrà illi cognati, qui per fœminas, unde soli agnati & nō cognati dicuntur succedere in feudis masculis, agnati autem & cognati succedunt in feudis promiscuis.

706. *Q. 100. Quid addendum sit circa impedimentum clandestinatis.* R. §. 1. Clandestina Matrimonia ab initio Ecclesiæ fuerunt prohibita, *Trid.* sess. 24. c. 1. De ref. Matr. attamen non fuerunt, nec jam inter infideles sunt illicita ipso Jure naturæ, uti probabilius tenent *S. Th.* aliique cum *Avers.* q. 6. s. 1. contra *Sanch.* l. 3. d. 3. n. 8. & alios. tam parùm, quàm alii contractus, qui meritò postulant prohiberi, ne clàm fiant, ob fraudes, aliáque inconvenientia: multò minùs etiam in Ecclesia ipso Jure naturæ sunt irrita, uti satis clarè dicit *Trid.*

Trid. suprà, quidquid contradicant aliqui cum *Pontio* l. 5. c. 1. Potuisse autem Ecclesiam irrita reddere Matrimonia clandestina, rectè probat *Kugler* à n. 861. Et non ideo Ecclesiam formaliter & proximè mutâsse institutionem Christi vel materiâ hujus Sacramenti, probavi l. 6. p. 1. n. 17.

§. 2. Per hoc Matrimonium non est simpli- 707.
citer clandestinum, quòd ineatur clàm vel noctu, vel etiam neglectis proclamationibus, utì certum est ex illis, quæ refert *De Luca* De Matr. d. 2. n. 7. sed tantùm, si contrahatur sine præsentia Parochi vel testium, secundùm *Trid.* suprà, quod ita statuit: *Qui aliter, quàm præsente Parocho vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præsenti Decreto irritos facit & annullat. Insuper Parochum vel alium Sacerdotem, qui cum minore testium numero; & testes, qui sine Parocho vel Sacerdote hujusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes graviter arbitrio Ordinarii puniri præcipit..... Decernit insuper, ut hujusmodi Decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat à die primæ publicationis in eadem Parochia factæ numerandos.* Et irritat *Trid.* Matrimonia clandestina etiam eorum, quì hanc legem ignorant vel de ea non cogitant, utì rectè *Kugler* à n. 868. nam per Tò *attentabunt*, non significat requiri cognitionem legis, sed accipit pro *conabuntur* aliter contrahere: hinc nequidem valet in articulo mortis pro legitimanda prole, secundùm dicta n. 525. & 526. docetque *Kugler* à n. 874. quia hìc est lex absolutè irritans & inhabilitans.

§. 3.

708. §. 3. Quamvis *Trid.* hìc utatur nomine Parochi, tamen etiam per seipsos validè assistunt tum Episcopi, tum etiam eorum Vicarii generales, vel etiam aliis committere possunt potestatem assistendi, cùm sint Ordinarii & Parochi etiam ipsorummet Parochorum, communis cum *Kugler* n. 316. *Leuren.* De Vicario q. 162. 163. Et quamvis *Nav. Sayr. De Luca* ad Trid. disc. 26. n. 20.; aliique dicant Episcopum & Vicarium generalem invalidè assistere, si Sacerdotes non sint, oppositum videtur probabilius cum *Kugler* n. 317. *Pontio* l. 5. c. 11. n. 11. *Leuren.* cùm id validè faciat Parochus non Sacerdos, secundùm dicenda n. 728. Et ista omnia possunt Episcopus ac Vicarius, quamvis Jurisdictio Episcopi esset suspensa, quia assistentia & commissio assistendi non sunt propriè actus jurisdictionis secundùm dicenda n. 729. docéntque *Sanch. Barb. Leur.* q. 164. Et quæ dicta sunt de Episcopo, ejúsque Vicario, ob eandem rationem etiam valent de Capitulo, ejúsque Vicario, dum Sedes vacat, *Gutt. Pont. Dian. Leur.* q. 583. *Krim.* n. 678. qui addit, idem esse de Nuntio Apostolico pro sua provincia, item de Archi-Episcopo actu visitante in diœcesibus Suffraganeorum.

709. §. 4. Quamvis *Trid.* ipsum alicubi promulgatum non sit, si tamen hoc decretum *Trid.* sit ibi promulgatum, Matrimonium clandestinè initum erit in ratione Matrimonii invalidum, an autem valiturum sit in ratione sponsalium, dixi n. 52. Ut autem hoc Decretum *Trid.*; censeatur promulgatum, non est satis, quòd v.g. Parochus vel etiam Episcopus faciat promulgari, quòd Matrimonia clandestina imposterum futura sint invalida, sic enim intelligi posset esse tantum

Episco-

Episcopi legem, sed promulgari debet tanquam Lex *Tridentini* seu supremæ potestatis, utì fusè deducit *Pignat.* tom. 1. conf. 151. à n. 20. Si tamen Decretum alicubi observetur, præsumi debet esse promulgatum, utì habent declarationes *S. Congreg.* apud *Pignat.* tom. 5. conf. 79. à n. 40.

710. §. 5. *Sot. Graff.* & alii apud *Mastr.* n. 44. putant, si sit gravissima causa contrahendi sine Parocho vel testibus, in tali casu non obligare hoc Decretum, v. g. si casu absit Parochus, & concubinarius habens multas illegitimas proles esset sine Matrimonio moriturus, putant Matrimonium coram testibus initum fore validum. Idem tenet *Amicus* d 7. n. 136. si princeps habens filium ex concubinâ sit proximus morti, & eo sine hærede mortuo principatus ad hæreticos devolvendus esset: Rationem dant, quia epiikia videtur posse in tali lege humana habere locum, cùm sit æqualis vel major necessitas, quàm esset, si non esset tutus ad Parochum accessus, in quo casu valere potest Matrimonium sine præsentia Parochi, secundùm dicenda n. 781. ideóque etiam hìc videtur prudenter præsumi voluntas Papæ, ut in tali casu valeat Matrimonium. Oppositum absolutè tenent communiter omnes cum *Navarr. Henriq. Ledesm. Sanch. Less.* in auct. V. *Matrimonium*, casu 17. *Pontio* l. 5. c. 6. n. 2. *Gob.* tr. 9. n. 476. *Mastr.* suprà, *Verj.* art. 3. *Kugler* n. 292. quia lex irritans vel inhabilitans vel præscribens contractibus formam substantialem, utì facit illa *Tridentini*, non admittit epiikiam, in eo autem casu, quando est difficilis accessus ad Parochum, aut nullus est ampliùs in tali loco, tunc Ecclesia specialiter dispensat, utì dicetur à n. 778. non autem in aliis casibus, quamvìs fortè essent majo-

majoris necessitatis, unde sicuti dixi n. 526. in quacunque necessitate manere impedimentum, v. g. consanguinitatis, sic etiam manet impedimentum ob absentiam Parochi. Hinc etiam si Matrimonium contrahatur per Procuratores extra Parochias utriusque sponsi, debet interesse alterutrius Parochus vel alius Sacerdos ab hoc designatus, secundùm paulò pòst dicenda.

711. §. 6. Si alicubi nunquam fuerit Parochus catholicus, certum est non requiri ejus præsentiam ad valorem, cùm enim ibi nunquam fuerit Parochia, obligatio adhibendi Parochum nunquam incepit, quia priùs incipit post dies 30. à publicatione facta in Parochia ipsa: unde, ubi hoc *Trid.* Decretum promulgatum vel receptum non est, vel usu est legitimè abrogatum, quamvis illicitè fiat, validè tamen contrahitur sine Parocho & testibus, uti constat ex *Trid.* ipso suprà. Quòd si Decretum illud observetur in aliqua Parochia, ubi tamen promulgatum non sit, fieri poterit, ut per ejusmodi consuetudinem inductum sit hoc impedimentum, secundùm dicta n. 523.

412. §. 7. Si quis è loco, ubi *Trid.* Decretum viget, eat ad locum, ubi non est receptum, animo ibi contrahendi clandestinè, dicendum est contra *Sanch.* l. 3. d. 18. q. 4. *Pontium* l. 5. c. 9. *Less.* in auct. V. *Matrimonium* cas. 14. *Avers.* q. 6. s. 2. & alios multos, tale Matrimonium esse invalidum, quod nunc videtur certum ex responso *S. Congreg.* & Breve *Urb. VIII.* ad Ferdinandum Archi-Episcopum Colonienſem, cujus hic est tenor:

URB.

URBANUS VIII.

Ad futuram rei memoriam.

EXponi nobis nuper fecit Venerabilis Frater Archi-Episcopus Colonienſis, quòd habito nuper per eum ad Venerabiles Fratres noſtros S. R. E. Cardinales, ſacri Concilii Tridentini Interpretes recurſu ſupra infra-ſcriptis dubiis, videlicet; Primò, an incolæ tam maſculi, quàm fœminæ loci, in quo Concilium Tridentinum in puncto Matrimonii eſt promulgatum, tranſeuntes per locum, in quo dictum Concilium non eſt promulgatum, retinentes idem domicilium, validè poſſint in iſto loco Matrimonium ſine Parocho & teſtibus contrahere. Secundò, quid ſi eò prædicti incolæ tam maſculi, quàm fœminæ ſolo animo ſine Parocho & teſtibus contrahendi ſe transferant, habitationem non mutantes. Tertiò, quid ſi iidem incolæ tam maſculi quàm fœminæ eò transferant habitationem illo ſolo animo, ut abſque Parocho & teſtibus contrahant. Iidem Cardinales ad primum & ſecundum, non eſſe legitimum Matrimonium inter ſic ſe transferentes, ac tranſeuntes cum fraude. Ad tertium verò dubiorum hujuſmodi, ſi domicilium verè transferatur, Matrimonium eſſe validum reſponderunt & reſolverunt, prout in decreto deſuper emanato plenius continetur. Cum autem, ſicuti eadem expoſitio ſubjungebat, dictus Archi-Epiſcopus reſponſum ſeu dubiorum prædictorum reſolutionem hujuſmodi pro illius ſubſiſtentia & validitate firmioribus, Apoſtolicæ Noſtræ confirmationis robore communiri ſummopere deſideret, Nos eundem Archi-Epiſcopum ſpecialibus favoribus & gratiis proſequi volentes, ſupplicationibus illius nomine Nobis ſuper hoc humiliter porrectis inclinati, reſponſum ſeu dubiorum prædictorum reſolutionem hujuſmodi, authoritate Apoſtolicâ tenore præſentium approbamus & confirmamus, illiſque inviolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur adjicimus, decer-

decernentes illud, seu illam, nec non præsentes literas valida, firma & efficacia existere & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri & obtinere, sicque, & juxta illa per quoscunque Judices ordinarios & delegatos etiam causarum Palatii Apostolici Auditores judicari & definiri debere, ac irritum & inane, si secus super his a quoquam, quavis authoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud S. Mariam majorem sub annulo piscatoris die 14. Augusti 1627.

Quòd autem obliget illud Decretum, testantur *Lug.* in resp. mor. l. 1. dub. 36. *Dian.* p. 6. tr. 7. R. 29. *Tamb.* hìc l. 8. tr. 6. c. 2. §. 2. *Kugler* à n. 905. *Gob.* tr. 9. n. 481. & 504. ubi n. 468. citat responsum facultis Viennensis idem resolventis, quod referam n. 754. Et ut decretum relatum nunc ubique obliget, satìs est, notitiam illius nunc haberi, & factam esse certam per Theologos, inquit *Gob.* n. 482. Quòd si quis ad talem locum iviſſet sine fraude, id est, non ideo præcisè, ut sic contraheret, sed v. g. ob negotia vel mercaturam, circa hoc nihil resolvit decretum, putavitque facultas Viennensis, & alii cum *Lugo*, quòd tum contrahatur validè, eò quòd contractus sequatur naturam loci, in quo fit secundùm jam dicenda: Et pro hac sententia *Pyrrh. Corrad.* in praxi dispens. l. 8. c. 4. n. 26. refert declarationem S. Congreg. Quid autem sit dicendum, si veniat ad locum, ubi etiam receptum est *Trid.* dicetur seq. n.

713. §. 8. Si uterque spectet ad Parochiam, in qua decretum non est promulgatum, & peregrinantes clàm contrahant in Parochia, ubi est promulgatum, videri posset valere, quia peregrinus non

non tenentur legibus loci alieni, secundùm dicta l. 1. n. 685. sed oppositum tenendum est, nam contractus, qui sunt aliquid pertinens ad forum externum, regulantur juxta leges loci, in quo fiunt, Cap. *Dilecti*, & Cap. finali de foro compet. *Sanch.* l. 3. d. 18. n. 26. *Krim.* n. 645. *Kugler* n. 294. *Schiara* l. 6. diff. 13. n. 14. Imò habet communis cum *Busenb.* suprà n. 8. & *Pignat.* tom. 5. consult. 79. n. 33. quamvis tales contraherent coram Parocho hujus alieni loci & testibus, adhuc nullum fore Matrimonium, quia peregrinus nolens alicubi manere per majorem anni partem, non acquirit, nequidem quasi domicilium, ergo hic Parochus non est ipsorum proprius, ergo contrahunt sine ullo proprio Parocho; aliud est de vagis secundùm dicenda à n. 746. nam hi nullibi habent proprium Parochum, è contrà peregrini habent in loco sui domicilii, sine cujus & testium præsentia invalidè contrahent in loco, ubi *Trid.* est receptum.

§. 9. Si sponsus spectet ad Parochiam, in qua 714.
Decretum est promulgatum, & sponsa ad Parochiam, in qua non est promulgatum, si Matrimonium in Parochia sponsi ineatur sine Parocho & testibus, erit invalidum: si ineatur in Parochia sponsæ, erit illicitum sed validum, quia, secundùm dicta, contractus quoad valorem pendent à legibus loci, in quo fiunt, ideóque valere tale Matrimonium respondit *S. Congregatio*, uti testantur *Wamesl.* in cons. tom. 2. cons. 530. & *Pignat.* tom. 5. consult. 79. n. 22.

§. 10. Parochus validè assistit extra Paro- 715.
chiam, imò & diœcesin suam, quia, quamvis hæc assistentia fiat tanquam à persona publica, tamen fit privato modo, uti auditio confessio-

nis, nec est actus jurisdictionis, & saltem non contentiosæ, *Sanch. Averſ.* q. 6. ſ. 3. *Krim.* n. 661. *Kugler* à n. 955. *Buſenb.* contra *Henriq. Pont.* & alios. Si tamen ſolenniter extra Parochiam ſuam aſſisteret, *Laym. Barb. Averſ. Lohn. Pirh. Caſtrop.* d. 2. p. 13. §. 9. n. 7. dicunt peccare, ſed etiam hoc negant *Sanch.* & *Krim.* n. 662. quia nullibi prohibetur. Et idem dicunt poſſe alium à tali Parocho delignatum.

716. §. 11. Si contracturi ſpectent ad diverſas Parochias vel diœceſes, *Navarr.* putavit contrahendum coram Parocho ſponſæ, & ita dicitur ſervari Romæ, ſed certum videtur ſufficere, ſi etiam coram Parocho ſponſi, Jus enim non determinat, cur potiùs fieri debeat coram uno, quam coram altero, *Averſ.* q. 6. ſ. 3. *Barb. Krim.* n. 660. *Pignat.* à n. 13. referens plures declarationes, quæ etiam dicunt valere, licèt in Parochia ſponſi contrahant coram Parocho ſponſi. Poſſet tamen Ordinarius circa iſta aliquid præcipere, quod obſervandum eſſet, quamvis non de valore.

717. §. 12. Si quis in fraudem prioris Parochi vere transferat domicilium ad aliam Parochiam, validè & licitè contrahit coram hoc Parocho, utì colligitur ex decreto relato n. 712. Nec fraus illi patrocinatur, ſed conditio Parochiani, quam licitè acquirit, *Fagn. Barb. Boſſ. De Luca* De Matrim. diſc. 1. n. 9. *Sanch.* n. 11. *Krim.* n. 672. *Sylv.* contra *Ledeſm.* & *Vegam.* Notat tamen rectè *De Luca* n. 14. Si quis tantùm de die moraretur in hac altera Parochia, & noctu cubaret in priori domo adhuc inſtructa ſuis mobilibus, cenſeri non acquiſiviſſe domicilium in iſta altera Parochia, ſed permanſiſſe in priore.

718. §. 13. Quamvis *Paulus* III. conceſſerit Societati JESU poteſtatem familiaribus ſuis mi-

ministrandi omnia ecclesiastica Sacramenta, uti habetur in novo comp. privil. v. *Familiares*, §. 1. & 2. non ideo habet potestatem assistendi eorum Matrimoniis, quia quamvis id intelligeretur de Matrimonio, in quo Sacerdos non est propriè Minister, tamen hoc privilegium per *Trid.* esset revocatum, quod ad valorem statuit, ut adsint tres testes, quorum unus sit proprius Parochus, *Lugo* in resp. mor. l. 1. dub. 38. Similiter, quamvis Capellanus in Hospitali possit administrare omnia Sacramenta, & sepelire ibi morientes, tamen non assistit validè eorum Matrimoniis, cùm non sit verè Parochus, *De Luca* de Parochis d. 23. n. 19.

§. 14. Parochus solius originis non censetur proprius in ordine ad assistendum Matrimonio, 712.
Sanch. l. 3. d. 23. n. 7. *Pont.* l. 5. c. 13. §. 1. *Gob.* tr. 9. n. 486. *Pignat.* tom. 5. consult. 79. Si tamen aliquis, qui semel habuit domicilium in loco originis, semper retinuerit animum revertendi ad locum illum originis & ibi habitandi, retinuit ibi domicilium habitationis, etiamsi plurimis annis abfuerit, poterítque etiam coram illo Parocho contrahere Matrimonium, *Less.* in auctario v. *Matrimonium* casu 14. *Pont.* n. 8. non enim amittitur domicilium, dum quis discedit animo revertendi, utì rectè *Pignat.* tom. 7. cons. 63. pro hoc citans decisionem Rotæ, & 18. gravissimos authores, ac consentit *Laym.* l. 5. t. 6. c. 10. n. 5. adeóque habet domicilium primum in patria, sive loco originis, & alibi acquirit quasi domicilium, adeóque potest apud utriusque loci Parochum validè contrahere Matrimonium; imò quamvis animo alibi perpetuò habitandi deseruisset patriam, putant *Gob.* tr. 9.

n. 533. & alii, si non sit sui juris, sed integre adhuc sub potestate Patria, non ideo amittere illud suum primum domicilium, sed retinere illud per voluntatem eorum, quibus subest, & qui possunt semper eò revocare: Si tamen recens ad aliquem locum venisset, nec satis notus esset, petendum foret testimonium, quòd abiit impedimentum, è loco, in quo diutius commoratus est, vel si inde accipi non posset, exigendum juramentum, quòd nullum sciat impedimentum.

720. §. 15. Communis sententia habet cum *Sanch. Pignat.* tom. 5. consult. 79. n. 44. *Dels.* 12. d. 7. s. 7. n. 11. *Krim.* n. 660. *Kugler* n. 191. quòd voluntas habitandi perpetuò in aliquo loco sufficiat ad domicilium habitationis, ibi statim etiam primo die, quo reipsa habitare incipit, contrahendum, quamvis enim per Constit. *Inn.* XII. in lib. 6. parte 2. n. 2172. relatam, id non sufficiat *ad effectum suscipiendi Ordines*, tamen secundùm ibi dicta n. 2177. non obest acquirendo domicilio in ordine ad alios effectus, & specialiter in ordine ad acquirendam Parochiam. *Nec obstat*, si hæc voluntas postea mutetur, *nam* domicilium semel acquisitum prius non amittitur, quàm quis reipsa corpore se in alium locum transferat. Similiter illa voluntas perpetuò manendi alicubi non excludit voluntatem aliò migrandi, si fortè casus aliquis, vel promotio aliò vocet, uti ibidem dictum est n. 2184.

721. §. 16. Quamvis ad acquirendum simpliciter domicilium habitationis requiratur animus perpetuò ibi habitandi, id tamen non requiritur ad acquirendum quasi domicilium pro Matrimonio, aliisque Sacramentis ab Ordine distinctis

ctis; sed pro his acquiritur Parochia per habitationem non brevis temporis, utì si quis propter negotium, studium, famulatum, vel tempore pestis aut belli aliquo confugiat, quamvìs cogitet postea redire, ita cum multis aliis *Sanch.* n. 13. *Pont.* l. 5. c. 13. n. 4. *Gob.* tr. 9. n. 483. & 534. *Engel* in manuali Paroch. p. 2. c. 5. §. 3. *Kugler* n. 301. Ratio est, quia is est proprius Parochus in ordine ad conjungendum Matrimonio, qui in Cap. *Omnis*, De pœnit. & remiss. appellatur proprius Sacerdos ad audiendas confessiones, sed hic appellatur talis, qui habet curam Parochiæ, in qua quis est per majorem anni partem, ergo. Putat quidem *Pignat.* tom. 7. consult. 63. n. 6. si quis Româ è domo paterna missus Paduam studiorum causâ etiam 30. annis hìc studeat, non fieri subditum alicui Parocho Paduæ quoad Sacramenta voluntaria, sed tantùm in necessitate quoad Sacramenta confessionis & communionis, vocátque sententiam certam, ex *Hostiens. Abb. Menoch.* vol. 4. cons. 398. Hinc etiam est hoc statutum Cleri Romani; *Familiares & famulos Eminent. Cardinalium seu aliorum Principum ac Prælatorum, nec non aliorum quorumcunque, qui retinent domicilium in alia Parochia, ad illam Parochiam pertinere statuimus, in qua retinent domicilium, licèt apud suos dominos infirmentur & morte occumbant.* Sed quidquid sit de aliis fortè diœcesibus, dicendum est saltem pro nostra Germania cum *Laym.* l. 5. t. 6. c. 10. n. 5. & aliis communissimè, eos, qui è loco originis vel domicilii veniunt ad alium, animo hìc aliquo tempore permanendi, acquirere quasi domicilium, sufficiens ad subjectionem in ordine ad omnia Sacramenta (excepto Ordine) ad dispensationes in votis, sepulturam &c. pro

quo citat *Gob. Palud. Gabr. Silv. Suar. Mol.* Et certùm est teneri à *Sanch.* suprà : imò *Laym.* l. 1. t. 4. c. 12. n. 1. putat ad hoc, ut quis non hospes, sed loci habitator habeatur, sufficere animum etiam aliquantò minùs, quàm per majorem anni partem permanendi, argum. L. *Hæres absens.* §. *Proinde* ff. De Judiciis, sed videtur standum sententiâ communi, quòd requiratur animus permanendi saltem per majorem anni partem. Quid autem dicendum sit de incarceratis, exulibus, relegatis, qui illubenter detinentur, nec permanerent vel uno die, nisi cogerentur, vide dicenda l. 7. n. 247. & *Kugler* à n. 299. qui dicit, ut validè contrahant, debere velle permanere per majorem anni partem.

722. §. 17. Etiam hoc quasi domicilium acquiritur primo die, statim ut quis habitare incipit cum voluntate manendi per majorem anni partem, *Kugler* suprà & alii. Si quis autem inceperit hìc habitare, & mutet Parochiam, recipere poterit & debebit omnia Sacramenta ab eo Parocho, cui actu tunc subdetur, quia deseruit alteram Parochiam, *Sanch.* n. 14. & 15. non sufficit autem solus animus mutandi, utì antea dictum, *Sanch.* n. 15.

723. §. 18. Si quis duas Parochias æqualiter, aut ferè æqualiter inhabitet, v. g. unam hyeme, alteram æstate, fit Parochianus utriusque, potestque indifferenter coram alterutro Parocho contrahere Matrimonium, ita ut, si hyeme contrahat, possit contrahere coram Parocho æstivali, quia uterque utroque tempore est proprius ejus Parochus, utì constat ex Jure apud *Sanch.* d. 24. Quòd si non æqualiter habitet utrobique, sed v. g. per septem menses ruri, per quinque in urbe,

invalidè contrahit in urbe, quia ut possit in utroque loco, Jura requirunt æqualitatem habitationis in uno & altero loco, non quidem arithmeticam, sed saltem moralem, quæ hìc non est, nemo enim dicet, quòd 154. dies sint moraliter æquales cum 210. sicuti nemo dicet, quòd homo quinquagenarius sit moraliter æqualis ætate cum septuagenario, *Lugo* dub. 37. *Gob.* tr. 9. n. 508. Quid autem dicendum sit, si domus alicujus sit in confinio, seu partialiter in fundo duarum vicinarum Parochiarum, dicam l. 7. n. 241.

§. 19. Principes vel Nobiles in ordine ad Matrimonium non habent domicilium in omnibus sibi subditis locis, sed tantùm in loco, ubi veram & realem habitationem habent, *Lugo* n. 11. *Gob.* n. 497. 724.

§. 20. Episcopus non potest Parocho auferre potestatem validè assistendi, tum quia assistere non est propriè actus jurisdictionis, licèt aliquando talis vocetur ad significandum, quòd non sit actus Ordinis, ergo quamdiu manet Parochus, validè assistit, *Sanch.* l. 3. d. 21. n. 12. *Aversa.* q. 6. s. 3. *Lugo* dub. 45. *Kugler* à n. 822. testantes ita declaratum esse à *S. Congreg.* tum etiam, quia Episcopi non possunt inducere impedimentum dirimens, secundùm dicta n. 514. Nec juvaret, si Episcopus præter prohibitionem etiam adderet clausulam irritantem, nam hæc obrationem datam nihil operaretur. Aliud est de Papa, qui potest ponere impedimenta, de quo etiam videndus *Pignat.* tom. 4. consult. 167. Posset autem etiam Episcopus impedire valorem talis Matrimonii, si Parochiam ipso facto tolleret à Parocho attentante talem assisten- 725.

tiam, secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 17. an autem ita possit ipso facto tollere, meritò dubitatur, & videri debent dicenda n. 730. Addit *Aversa* l. 4. Episcopum posse irritare aut revocare licentiam, quam Parochus dedisset alteri Sacerdoti ad assistendum, quia hic delegatus non ideo esset factus Parochus, & voluntas Episcopi censetur esse superior ac potentior, quàm voluntas Parochi committentis.

726. §. 21. Si statutum diœcesanum habeat, ut Parocho non liceat assistere Matrimonio Catholici cum acatholica, licèt pro certo haberet acatholicam non ita diu pòst futuram Catholicam, eò quòd ex ejusmodi Matrimoniis multa sequi soleant incommoda spiritualia, tum ipsi conjugi Catholico, tum liberis, tum ipsi Reipublicæ christianæ, si Parochus ad cavendam publicam infamiam sponsæ imprægnatæ assistat, valebit quidem Matrimonium, sed Parochus peccabit mortaliter, quia manet tota ratio legis prohibentis. *Nec obstat*, quòd infamiam incurrent, *nam* hanc suæ culpæ & fornicationi imputare debent.

727. §. 22. Valet Matrimonium, cui assistit Parochus habens titulum invalidum sed coloratum cum errore communi, etiamsi sit tantùm laicus, qui reputetur Sacerdos, uti dixi l. 6. p. 1. n. 11. docentque *Cón. Barb. Sperell.* decis. 30. n. 22. *Kron.* n. 667. *Kugler* à n. 940. *Pignat.* tom. 6. consul. 3. à n. 14. dicens id valere, quamvis deesset coloratus titulus, si ex communi errore sit Parochus putativus: Addunt alii expressè, quamvis esset intrusus, sed meliùs contradicunt alii cum *Kugler* à n. 948. quia intrusus non habet titulum collatum ab Ordinario, ergo nullum nequidem coloratum

tum habet titulum, quem tamen requirit communissima.

§. 23. *Silv.* & alii dicunt Parochum assistentem Matrimonio debere esse Sacerdotem, tum quia debet posse benedicere nuptiis, tum quia *Trid.* sess. 24. De reform. Matr. c. 1. sic habet: *qui aliter, quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote..... contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit*, ergo cum dicat, vel alio Sacerdote, videtur innuere, quòd Parochus etiam debeat esse Sacerdos. Oppositum probabilius tenent cum communi *Henriq. Cón. Laym. Bonac. Barb. Sanch.* l. 2. d. 20. n. 3. *Kugler* à n. 929. *Gob.* tr. 9. n. 486. *Avers.* q. 6. s. 3. pro quo *Pontius* l. 5. c. 17. n. 1. refert declarationem *S. Congreg.* Ratio est, quia *Trid.* nullibi requirit, ut Parochus ipse sit Sacerdos, ideóque paulò pòst dicit, qui sine Parocho vel Sacerdote &c. omisso Tò alio. Nec rationes allatæ urgent, *non* 1. quia potest benedicere dicendo, ergo vos conjungo in nomine Patris &c. *Nec* 2. quia *Lucæ* 23. de Christo dicitur: *ducebantur autem & alii duo nequam cum eo*, neque tamen inde sequitur Christum fuisse nequam. Unde à pari dixi n. 708. Episcopum & Vicarium generalem, quamvis necdum Sacerdotes posse assistere. Attamen ex relatis verbis *Trid.* rectè colligitur eum, cui committitur, ut loco Parochi assistat, debere esse Sacerdotem: quamvis Papa committere posset etiam non Sacerdoti, *Krim.* n. 679. Nec sufficit esse Parochum alterius Parochiæ, quia pro admittenda hac commissione habet se sicuti non Parochus, ergo debet esse Sacerdos, *Krim.* n. 665. *Avers.* s. 4. addens posse committere cuivis Sacerdoti, quamvis non approbato, & contra prohibitio- 728.

nem Ordinarii, item quamvis excommunicato &c utì jam dicetur de ipsomet Parocho.

729. §. 24. Validè assistit Parochus suspensus, interdictus, excommunicatus, publicè denunciatus & vitandus, schismaticus, degradatus, dummodo non sit actualiter depositus, quamvis enim, v. g. excommunicatus vitandus careat jurisdictione ad absolvendum, non tamen caret potestate præstandi suam qualificatam præsentiam, *Nav. Suar. Henriq. Sanch.* l. 3. d. 21. *Cón. Pont. Laym. Averf.* suprà, *Castrop.* De censur. d. 2. pu. 15. n. 2. *Dicast.* De censur. d. 2. n. 659. *Pignat.* tom. 7. consult. 62. *Krum.* n. 666. *Kugl.* n. 318. contra *Avilam* & alios. Putant quidem *Led. Cón. Laym.* talem Parochum excommunicatum invalidè dare alteri licentiam assistendi, quia hanc dare videtur esse propriè actus jurisdictionis, sed meliùs contradicunt *Veza, Henriq. Dian. Barb. Sanch.* q. 2. *Kugler* n. 967. *Averf.* q. 6. s. 4. §. *Si verò*, cum quibus tenui l. 6. p. 2. n. 1565. nam sicut assistere non est propriè actus jurisdictionis, ita nec substituere aliquem ad assistendum. Unde valeret, quamvis etiam ille Sacerdos substitutus esset excommunicatus & degradatus, utì docent *Sanch. Barb. Boss. Kugler* n. 336.

730. §. 25. Quamvis Cap. *Licèt canon*, De elect. in 6. statuatur, ut Parochus, qui intra annum non sit Sacerdos, ipso Jure sit privatus Parochia, etiam nulla prævia monitione, tamen cùm possessio in conscientia non vacet, nisi authoritate Judicis privetur, validè assistit Matrimonio, utì resolvit *S. Congreg.* 12. Martii 1593. & 24. Martii, 1653. apud *Pignat.* tom. 8. conf. 24.

731. §. 26. *Genettus* c. 4. q. 10. refert hanc declarationem S. *Congreg.* datam 16. Febr. 1595. de vali-

validum censeri debeat Matrimonium celebratum in Parochia mulieris coram Sacerdote habente licentiam à Parocho viri, & præsertim, cùm Parochiæ viri & mulieris sint in diversis diœcesibus constitutæ, omnes fuerunt ejus sententiæ, ut Matrimonium celebratum coram Sacerdote de licentia Parochi viri in Parochia mulieris, etiamsi in diversis diœcesibus ipsæ Parochiæ constitutæ sint, valeat. Ratio est, quia illa assistentia Parochi non est actus jurisdictionis contentiosæ, utì n. 714. dictum est, nec respicit locum, sed tantùm contrahentes, & ideo notat *Avers.* q. 6. s. 4. Sacerdotem, cui licentia assistendi data est, posse assistere etiam extra Parochiam concedentis, licèt hic dixisset, ut in ecclesia vel Parochia sua assisteret, nam illa designatio loci, nisi aliud constaret, credi posset esse facta ab majorem congruitatem.

§. 27. Si Parochus dederit licentiam sub aliqua conditione, quæ non observetur, erit invalida, quia non operatur ultra mentem concedentis: rectè tamen docent *Sanch.* l. 3. d. 33. & alii cum *Avers.* q. 6. s. 4. §. ult. si dederit cum conditione, quæ de Jure inerat, v. g. ut nisi dispensetur, præmittat denunciationes, ut priùs inquirat in impedimentum &c. quamvìs id negligeretur, licentiam & assistentiam fore validam, quia tum, nisi aliunde constet de restricta mente concedentis, censetur tantùm apponi tanquam modus & admonitio quædam, ut serventur ea, quæ de Jure servanda sunt: Et in dubio talia verba, *dummodo*, eâ conditione, censentur esse modus, non strictè conditio, *Sanch. Bass. Kugler* n. 340. 732.

§. 28. Si Parochus generaliter alicui dicat, *committo tibi omnes vices meas, vel constituo te in omnibus* 733.

bus Vicarium meum, vel committo tibi curam mearum animarum, docent multi cum *Avers.* q. 6. s. 4. §. *Item*, committi etiam facultatem assistendi Matrimonio: è contrà si dicat, *committo tibi administrationem Sacramentorum in mea Parochia*, Cón. *Hurt. Gutt. Perez, Boss. Kugler* n. 333. negant per hoc dari licentiam assistendi Matrimonio, quia Sacerdos non est Minister Matrimonii, sed contrahentes sunt Ministri. E contrà *Rebell. Bonac. Fagn. Pont.* l. 5. c. 29. n. 2. *Perez, Castrop. Gallem. Barb.* De off. Parochi. c. 21. n. 71. *De Luca* De Matr. d. 4 n. 14. dicunt per hoc dari licentiam, testatúrque *Lugo* in resp. mor. l. 1. dub. 38. n. 7. *S. Congregationem* ita declarâsse, quia in communi modo loquendi, & in sensu vulgi dicitur Parochus aut ejus loco assistens etiam administrare Sacramentum Matrimonii. *Dian. Gob.* tr. 9. n. 487. *Spor.* De Matr. n. 364. probabiliùs distinguunt, dicúntque tum censeri datam illam licentiam, si Parochus velit abesse, vel ipse assistere non possit, si autem maneat præsens & assistere possit, negant censeri per hoc datam licentiam assistendi Matrimonio, sed tantùm ad danda Sacramenta, quorum strictè Minister est Sacerdos.

734. §. 29. Quamvìs delegatus regulariter non possit subdelegare, Cap. *Cùm causam*, 62. De appellat. l. 1. §. 1. & l. 3. ff. *De offic. ejus, cui mandata est juridictio*, ideóque Titius delegatus ad assistendum Cajo & Bertæ non possit hoc alteri committere; attamen constitutus etiam ad Matrimonium Vicarius Parochi, sive vice-cura ipsi commissa sit ab Ordinario, sive etiam ad paucos dies tantùm à Parocho ipso, potest committere alteri Sacerdoti licentiam assistendi, quia delegatus ad universitatem causarum, sive ad omnes

omnes causas, saltem in certo genere, uti hìc fit, potest subdelegare, dummodo subdeleget ad particularem tantùm causam, *Averf.* q. 6. f. 4. §. *Jam. De Luca* ad *Trid.* disc. 26. n. 6. *Krim.* n. 681. *Kugler* n. 330.

§. 30. Si detur licentia ad quemcunque Sacerdotem, sponsi adire possunt, quem volunt, *Krim.* n. 683 Qui obtinuit, ut inire possit coram Parocho S. Petri, si ineat coram Parocho S. Martini, assistentia tum est valida, si designatio Parochi S. Petri est facta in gratiam petentis, nam est tacita & implicita licentia: ut etiam alium adeat: si autem hæc licentia esset facta ex speciali causa movente ad designandum Parochum S. Petri, ita ut non dimisisset ad alium, assistentia erit invalida, *Gob.* n. 525. Et conforme est dictis l. 6. p. 2. n. 2241. de dimisso ad Episcopum A. si petierit ordinari ab Episcopo B. Quoad Matrimonium tamen videndum, ne exponatur periculo nullitatis. 735.

§. 31. Huc pertinet solutio sequentis casus: Episcopus dat Cajo Sacerdoti potestatem assistendi Matrimonio, omissis proclamationibus, cum facultate, ut possit alium juxta suam conscientiam loco suo substituere, qui assistat: Cajus generali scripto substituit omnes & singulos sæculares aut Regulares, quos vel quem Titius elegerit: Titius eligit Regularem. *Quæritur*, an valuerit illa ita generalis substitutio à Cajo facta, & consequenter an validum sit Matrimonium. R. 1. Interrogandus Episcopus, quid intellexerit per illud, *juxta suam conscientiam*, & an voluntatem suam extenderit ad casum ejusmodi generalis substitutionis, sciet enim, quomodo fuerit saltem habitualiter dispositus: si autem inde 736.

nihil

nihil resciri potest: R. 2. Stando in verbis, non videtur Episcopus intendisse substitutionem ita generalem, 1. quia aliàs non Cajo, sed Titio ipsi immediatè fecisset potestatem eligendi Sacerdotem, quem vellet: 2. Cùm voluerit substitui alium *juxta conscientiam Caji*, videtur voluisse in Cajo adesse scientiam determinatè substituendi, *conscientia* enim dicit *scientiam* seu cognitionem, imò videtur elegisse prudentiam vel industriam hujus determinatè personæ Caji ad dijudicandum de conditione & aptitudine substituendi. Practicè loquendo; suaderem, ut illi Regulari substituto nunc daretur absoluta facultas Matrimonium illud validandi, si fortè invalidum est, poteritque ille facilè invenire modum renovandi consensum inter conjuges primo adhuc amore calentes, qui omnino tenentur revalidare, quia saltem probabile est Sacramentum illud valere, & ipsi cesserunt juri suo, etiam pro casu probabilitatis de invaliditate, utì dictum est n. 417. Ita cum aliis censui anno 1701.

737. §. 32. Item huc pertinet solutio sequentis casûs: Titius & Caja obtentâ dispensatione ab Ordinario contrahendi coram Parocho sponsa, aut de illius præscitu, & salvis juribus, coram alio Sacerdote, omisso proprii Parochi præscitu coram alio Sacerdote contrahunt, statimque alterâ die in convivio nuptiali solvunt proprio Parocho jura, qui eis congratulatur. *Quæritur*, 1., An præscitus proprii Parochi in dispensatione mentionatus sit per modum simplicis modi, an verò de forma & essentia, importetque clausulam irritantem. 2. Si importet, an assistentia proprii Parochi & congratulatio in convivio nup-

nuptiali facta censeri non possit revalidatio prioris contractûs. R. *ad 1.* Clausulam hanc commissioni insertam, *de illius præscitu, & salvis juribus*, non videri irritantem, sed præceptivam duntaxat, ad vitandas querelas proprii Parochi, & ne defraudaretur juribus: Ratio est, quia ex una parte amplissimus est in Jure favor Matrimonii, & ex altera parte decretum *Trid.* irritans Matrimonia, est correctorium, ideóque oportet semper stare pro valore Matrimonii, quando ea observata sunt, quæ præcisè à *Trid.* ad tollendam clandestinitatem præscripta sunt, ad quod sufficit contrahere *vel coram proprio Parocho sponsi aut sponsæ*, præsentibus duobus saltem aliis testibus, vel coram alio Sacerdote ex commissione Parochi proprii, *vel ex commissione Ordinarii coram alio Sacerdote & dictis testibus*, ubi non additur, *cum præscitu proprii Parochi*, neque ordinariè solet hoc addi in ejusmodi commissionibus, eò quòd ille præscitus nihil faciat ad finem *Trid.* qui erat, posse probare contractum factum, ad quod conferre poterat solum testimonium eorum, qui præsentes adfuissent, ergo non obstante omissione præscitûs validum est Matrimonium. *Confirmatur*, cùm enim facultas hæc concessa altèri Sacerdoti non fuerit restricta ad conditionem præmonendi proprii Parochi, non videtur dubitari posse de valore illius primi contractûs matrimonialis. R. *ad 2.* Videtur illa congratulatio Parochi proprii, & ejusdem acceptatio facta à neo-sponsis cum repræsentatione jurium coram reliquis convivis esse sufficiens revalidatio consensûs antè præstiti. Ita censuerunt mecum Coloniæ anno 1700. Doctores octo ex hac Universitate Colonienſi. Opponi potest ex *Herinx.*

rinx d. 5. q. 2. n. 25. Parochum debere adhiberi formaliter, id est, contrahentes debere velle coram ipso tanquam publico & necessario teste contractum, si autem ita adsit purè materialiter, ex mente contrahentium, non adhiberi tanquam testem, utì nec tum, si casu transiret & videret ipsos coram aliis contrahentes. R. Hi contrahentes præsumuntur adhuc velle Matrimonium, & reipsa iterum dant consensum mutuum coram Parocho & testibus, qui de hoc possint testari, ergo sufficit, secundum dicenda 760. & 761.

738. §. 33. Etiam huc spectat resolutio sequentis casûs. Superior Religiosi Parochi nihil scientis de hoc, sed daturi facultatem, si petita esset, assistit loco Parochi Matrimonio Parochianorum. *Quæritur* an validè. R. Negativè, quia hic non sufficit licentia præsumpta, utì notat *Syn. Colon.* anni 1662. c. 2. §. 8. tum enim Matrimonium reipsa non contrahitur præsente Parocho vel Sacerdote de ejus licentia, *Cón. Fill. Sanch.* l. 3. d. 35. n. 15. *Gonz.* ad Reg. 8. cancell. Gl. 47. n. 52. *Pont. Barb.* De off. Parochi c. 21. n. 69. *Kugler* n. 983. *Nec obstat*, quòd ad ministrandam Eucharistiam & extremam Unctionem sufficiat præsumpta ratihabitio de futuro, quamvis ista absque licentia Parochi fieri non debeant juxta Trid. sess. 24. c. 13. De reformatione, *quia* latum est discrimen, nam licentia Parochi pro Eucharistia vel Unctione non exigitur, ùt validè ministrentur, sed ut licitè, ideóque non est necesse, quòd præcedat ministrationem, sed sufficit probabilis præsumptio illius futuræ; secus in Matrimonio, in quo præsentia Parochi vel alterius de ejus licentia requiritur ad valorem.

§. 34

§. 34. Si Parochus videat alium Sacerdotem assistere Matrimonio, quem, cùm facilè posset, non impediat, eoipso dat licentiam assistendi, quia etiam in iis contractibus, in quibus requiritur positivus consensus, sufficit tacitus, quando aliquis videns & potens facilè impedire non impedit, utì docent plurimi cum *Suar.* t. 4. in 3. p. d. 26. s. 1. *Sanch.* l. 3. d. 35. n. 26. *Lugo* in Resp. mor. l. 3. d. 16. n. 26. & De pœnit. d. 19. n. 23. *Aversa.* q. 6. s. 4. §. *Demum*, *Kugler* n. 984. contra *Fagn.* & *Bonac.* Quòd si reipsa internè non consentiret Parochus, *Ledesm.* docet non valiturum Matrimonium, quamvis contradicant *Sanch.* l. 3. d. 22. q. 7. & *Aversa.* qui cum *Sperell.* decis. 30. n. 22. idem dicunt, si Parochus externè tantùm & fictè diceret se consentire, reipsa autem internè non consentiret: Ratio horum est, tum quia valent gesta per Ministrum, qui communi errore computatur legitimus concurrente titulo præsumpto & colorato, secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 112. ista autem videntur hìc intervenire; tum maximè, quia in ejusmodi rebus, quæ dependent ab authoritate Juris vel Superioris, censetur Jus ipsum vel Superior supplere defectum in remedium communis erroris pro communi bono, ergo. 739.

§. 35. Si Parochus, qui Cajo dedit licentiam, revocet hanc, antequam Cajus assistat, & ignoretur revocatio, assistet validè. Idem dicunt *Sanch. Perez*, *Aversa.* q. 6. s. 4. §. *Debet*, *Kugler* n. 338. si Cajus revocationem audiret, non à Parocho ipso vel nuntio ab eo submisso, sed aliunde per accidens. Idem est, si Parochus sit priùs mortuus, & illa mors communiter ignoretur, quia communis error & ignorantia sustinet valorem eorum, 740.

eorum, quæ geruntur per delegatum, *Lugo* in resp. mor. l. 1. d. 35. *Krim.* n. 677. Si autem constaret mors Parochi delegantis, Cajus invalidè assisteret, quia potestas delegata ad unum actum specialem & determinatum re integrâ cessat morte delegantis, *Sanch.* l. 3. d. 22. à n. 55. & d. 28. à n. 64. *Pont.* l. 8. c. 19. & 24. *Lugo* suprà. *Barb.* De off. Parochi c. 21. n. 74. testans sic esse resolutum à Rota. Et ideo l. 6. p. 2. n. 1543. dixi Sacellanum vel Vicarium missum, ut juvet Parochum, Parocho mortuo non videri posse assistere Matrimoniis, dicitque *Pignat.* tom. 1. cons. 333. ita resolutum esse à *S. Congreg* 18. Nov. 1645. est autem contra *Suar.* tom. 4. d. 26. n. 6. & 9. & ratio est tum quia talis facultas, quæ pendet à concedentis voluntate ut informata jurisdictione & potestate publicâ, extinguitur cum morte concedentis, tum etiam, quia Parochia mortuo Parocho transit ad regimen alterius.

741. §. 36. Qui habet licentiam assistendi, & is habere nescit, non assistit validè, quia licentia non est valida, nisi acceptetur, concessio enim privilegii est quædam donatio, quæ alicujus fidem acceptatione indiget, Cap. 1. *De præbend. in Averf.* q. 6. f. 4. *Kugler* n. 995.

742. §. 37. Si per nuntium submissum petita à Parocho licentia, ut alius Sacerdos assisteret & quia sciebatur eam esse obtinendam ante horam decimam, horâ 10. ineatur Matrimonium priusquam nuntius renunciet licentiam esse data, *Sanch.* l. 2. d. 36. *Hurt. Fill. Trull. Barb.* De off. Paroch. c. 21. n. 75. *Kugler* n. 994. *Averf.* supra rectè dicunt valuisse licentiam, quia satis est illam esse rogatam & acceptatam à nuntio fuisse missso: Si tamen Parochus licentiam motu pro-

pri

prio aliur de rogatus dedisset, & Sacerdos addi-
tisset ante illam cognitam, non valeret, quia ha-
beret se per modum privilegii, quod à nemine
acceptatum esset, adeóque secundùm dicta nu.
741. nihil operaretur. Idem dicit *Averſ.* suprà, si
Sacerdos ille casu aliunde audivisset licentiam
esse concessam: & rectè addit, regulariter credi
non debere contracturis dicentibus, se licentiam
talem habere, nisi scripto ostendant.

§. 38. Licentia est valida, quamvis metu sit 743.
extorta, quia secundùm dicta l. 3. p. 2. n. 636. &
638. contractus non tantùm oneroſi, sed etiam
lucrativi, qualis est donatio, sunt validi, quam-
vis metu sint extorti, cùm habeant libertatem
Jure naturæ requisitam, & Jus positivum eos
non irritet, ergo & talis licentia, quæ est quasi
donatio, valebit, quamvis metu extorqueatur;
Sanch. l. 3. d. 39. *Cón. Regin. Barb.* De off. Parochi
c. 21. n. 65. *Averſ.* suprà, *Kugler* n. n. 973. Idem
est, si detur contra ratihabitionem Episcopi, *Pont.*
Barb. Leuren. in foro benef. p. 1. q. 435. n. 7. Item
si per dolum & fallaciam impetrata sit, nisi Pa-
rochus dederit sub conditione, si vera sint, quæ
afferuntur, utì antè dictum est.

§. 39. Tum non valet licentia, si dolus vel 744.
error sit circa substantiam, utì si licentia peta-
tur pro Titio, & substituatur Cajus, mens au-
tem Parochi concedentis tendat determinatè in
Titium, *Averſ.* suprà, *De Luca* de Matr. d. 3. *Pignat.*
tom. 5. consult. 78. idem dicens, etiamsi Paro-
chus cognitâ veritate fuisset licentiam pro Cajo
daturus. *Si dicas* errorem nominis non vitiare
contractum. R. id verum esse in eis, in quibus
non erratur in substantia, utì si filio Titii lega-
veris centũ, quem per errorem vocasti Titium,

cùm vocaretur Cajus, quia intendebas istam personam: in nostro autem casu erratur in persona, quia mens concedentis non tendebat in Cajum, sed Titium, error autem in personâ respectu Matrimonii est substantialis. *Nec obstat*, quòd Matrimonium foret validum, si Parochus ipse assisteret Cajo putans esse Titium, uti declaravit S. *Congreg.* apud *Pignat.* n. 8. *nam* ad valorem Matrimonii non requiritur consensus Parochi, ergo satis est eum etiam invitum assistere Matrimonio sui Parochiani, de quo testari possit, quisquis tandem ille sit, adeóque hic non est error substantialis: è contrà consensus Parochi requiritur ad licentiam pro hac determinatè personâ, ergo si in hac erretur, est error in substantia. Notat verò *De Luca*, disc. 4. si Parochus dederit licentiam ad assistendum personis, etiam non designato illarum nomine, ita tamen, ut Parochi voluntas satis cognoscatur fuisse determinata ad istas personas, quibus delegatus assistet, Matrimonium fore validum: & idem iterum docet ad *Trid.* disc. 26. n. 21. V. *Kugler* à n. 977.

745. §. 40. Matrimonium Caji & Bertæ hæreticorum contractum coram Parocho illius loci catholico, validum est; solus enim catholicus est verè illorum proprius Parochus, *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. pu. 14. n. 18. Majus dubium est, an talis Parochus catholicus licitè assistat ejusmodi Matrimoniis hæreticorum in sua Parochia habitantium. Negat *Pignat.* t. 7. c. 55. n. 12. Affirmant *Castrop.* d. 4. p. 11. n. 13. *Krim.* n. 658. *Kugler* n. 310. quia quamvis non sit purus testis, tamen etiam non est Minister, sed ex ordinatione Ecclesiæ interesse debet, ut valere possit tale Matri-

Matrimonium: imò putârunt Theologi Rhenani, utì refertur in l. 4. Archiv. Rheni infer. pag. 2. & seqq. posse benedicere, utì & aspergere aquâ benedictâ, maximè cùm illæ benedictiones sint deprecatoriæ, & non enunciativæ. Romani Theologi interrogati distinxerunt, ac putârunt, si assistat, ubi decretum *Tridentini* non est publicatum, non plùs peccare, quàm si assistat Matrimonio publici peccatoris: Si autem assistat, ubi publicatum est, dubitârunt, quia videtur consentire administrationi Sacramenti indignæ, quam posset impedire non assistendo; & idem sensit Pœnitentiaria, addens testes quoque ideo mortaliter peccare, itémque Parochum benedicendo, videtur enim dignius sacramentale, quàm aspergere aquâ benedictâ, sed l. 2. n. 99. dixi præcisè assistere tali Matrimonio non esse illicitum in Germania, eò quòd sit cooperatio materialis tantùm: attamen de more benedicere esse illicitum. Quòd si unus contrahentium sit catholicus, alter acatholicus quamvis *Pignat.* tom. 4. cons. 144. & 188. dicat illicitum esse assistere sine causa à Sede Apostolica approbata, & consentiat *Serrarius* l. 3. n. 124., tamen praxis est communis in Germania, ut fiat: imò probabile est, quod licitè etiam benedicat tali Matrimonio, secundùm dicta l. 2. n. 99. Attamen dicam hìc n. 995. illicitum esse adhibere puerperæ acatholicæ benedictiones purificationis; utì & defuncto acatholico cæremonias ecclesiasticas, secundùm dicta l. 2. n. 112. An autem & quando licitum sit Matrimonium catholici cum acatholica, dixi l. 2. à n. 95.

§. 41. Vagi sunt, qui certam ac constantem sedem habitationis nullibi habent: item, qui 746.

post relictum corpore & animo pristinum domicilium iter faciunt, quærentes, ubi se collocent, unde qui relicto priori domicilio confert se ad locum, ubi decrevit figere domicilium, dum est in via, caret domicilio & est vagus, nam caret domicilio, quod habuit, quia deseruit illud animo & facto; deinde caret illo, ad quod tendit, quia non comparatur solo animo, nisi accedat factum; præterea non habet quasi domicilium Parochiæ, per quam transit, quia hospes brevis temporis nequidem quasi domicilium contrahit, ergo nullum habet domicilium, & consequenter est vagus, *Sanch.* l. 3. d. 25. à n. 3. *Less.* in auct. v. *Matrimonium*, cas. 13. Ille tamen non censetur vagus, qui de una Parochia intra unam urbem, v. g. è Parochia S. Severini vult ire habitatum ad Parochiam S. Cuniberti, & interea moratur in Parochia S. Martini, cùm omnis talis sit notus in urbe, debet proclamari & conjungi, vel ubi diutius habitavit, id est, in Parochia S. Severini, vel ubi habitare inceperit cum animo ibi permanendi saltem per majorem anni partem, quæ erit Parochia S. Cuniberti, *Sanch.* à n. 8.

747. §. 42. Possunt vagi inire Matrimonium apud quemcunque Parochum. Et quàmvis contradicant *Sanch. Laym. Pont.* & alii communiter, tamen probabile est cum *Cön. Perez, Vallensi, Pirh. Dicast. Staleno* De denuntiat. c. 10. *Kugler* n. 304. invalidè assistere extra fines suæ Parochiæ, quia vagi loco Parochi domicilii habent Parochum hospitii, hospitium autem jam habent tantùm intra fines hujus Parochiæ, ergo etiam Parochum. Deinde titulus, quare hic potiùs quàm omnis alius Parochus possit huic vago assistere, est,

est, quia hic vagus est in hac Parochia & non alibi, ergo. Et sufficere alterutrum esse vagum, dicam n. 750. Attamen *Trident.* sess. 24. De ref. Matr. c. 7. *Parochis præcipit, ne illorum Matrimoniis interfint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Putántque *Sanch.* & *Avers.* q. 7. s. 1. hoc præceptum graviter obligare, sicuti enim secundùm dicta n. 474. præceptum proclamationum graviter obligat, ita & hoc præceptum inquirendi, cùm per ordinarias proclamationes non satis provideri possit. Posset tamen esse excusatio, si viatores exspectare non possint, & causa sit non differendi Matrimonium. De cætero etiam *Syn. Colon.* anni 1662. De Matr. c. 3. §. 7. prohibet *sub pœna suspensionis à divinis*, ne Parochi vagos conjungant, *nisi diligenti prius inquisitione factâ & re Superioribus significatâ, licentiam scripto obtinuerint.* Quòd si Parochus ista negligat, valebit Matrimonium, utì valet, si illicitè omittantur proclamationes, quia *Trid.* non prohibet absolutè Matrimonium absque præmissa diligentia & licentia, sed tantùm præcipit Parochis, ut diligentiam illam præmittant, & licentiam petant, éstque speciale in Matrimonio, quod ex simplici prohibitione absque decreto irritante non censeatur annullari, *Sanch.* à n. 16.

§. 43. Si alicubi esset Confessarius pro vagis deputatus authoritate Papæ, hic deberet assistere, quia ex voluntate habentis potestatem in omnes vagos hic solus esset proprius eorum Sacerdos in eo loco, *Sanch.* n. 12. *Kugler* n. 306. Id tamen non tenet, si sit designatus tantùm ab Episcopo, quia hic in omnes vagos non habet jurisdictionem. 748.

749. §. 44. Sicut quilibet Parochus, cui vagus se subjicit, potest ejus Matrimonio assistere, ita posset talis Parochus dare licentiam cuicunque alteri Sacerdoti pro se in sua Parochia assistendi, *Sanch.* n. 15.

750. §. 45. Si miles, qui Capellanum vel Missionarium catholicum non habet, per sex septimanas sit Coloniæ, & ducat puellam Colonienſem, *Less.* in auct. v. *Matrimonium*, caſ. 13. dicit validè copulari & licitè quocunque alio loco, quia cæteri milites quamvis in patria sua habeant domum & domicilium, nihilominus dum sunt in expeditione foris, æquiparantur vagis nullibi habentibus domicilium, & cùm liberè possint omni tempore contrahere Matrimonium, & omni horâ debeant esse parati ad abeundum huc illuc, quò necessitas & mandatum vocabit, non habent animum hìc habitandi per majorem anni partem, ergo non acquirunt hìc, nequidem quasi domicilium, sed manent quasi vagi, adeóque jus habent, ut copulentur, ubi volunt, *Schiara* l. 6. diff. 13. & consequenter etiam sponsa cum illis, nam sufficere alterutrum esse vagum, habet communis cum *Sanch.* l. 3. d. 25. n. 14. *Pontio* l. 5. c. 14. §. 1. *Laym.* l. 5. t. 9. p. 2. c. 4. *Gutt. Leand. Tamb. Boss. Dicast. Gob.* t. 9. n. 495. *Barb. Kugler* n. 308. *Krim.* n. 670. contra *Petr. Ledesmam*, qui dicit, si alter tantùm sit vagus, requiri Parochum illius, qui non est vagus.

751. §. 46. Putârunt aliqui, milites omnes in diœcesi monasterienſi censeri vagos, usque adeo etiam Philistæos, ùt vocant, sed quoad hos Philistæos, quando in patria sunt, credo oppositum esse verum, sunt enim rustici habitantes stabiliter in suis Parochiis, & tantùm pro temporanea ne-

necessitate aliquando evocantur. Quoad illos milites, qui sunt in præsidio, vel etiam multo tempore inserviunt suis Officialibus tanquam famuli in arcibus nobilibus, *Lessius*, quem citat *Gob.* tr. 9. n: 495. videtur eos annumerare vagis, sed dicendum est, si apud ipsos stet, ut per majorem anni partem permaneant in servitio sui Officialis in arce nobili, & reipsa animum habeant ibi permanendi per majorem anni partem, quòd acquirant ibi quasi domicilium, adeóque non sint vagi, sed subditi Parochi istius loci. Et ideo docet etiam *Schiara* diff. 12. n. 11. milites tum acquirere quasi domiclium in loco, ubi v. g. costodiunt fortalitium, si velint ibi permanere & habeant quasi certitudinem ibi permanendi per majorem anni partem: E contrà si securi non sint de permansione, & consequenter animum non habeant permanendi ibi per majorem anni partem, nec alibi domicilium habeant, sunt vagi. Quoad alios milites, qui castra sequuntur, præter dicta n. 750. colligetur ex resolutione casûs sequentis. Authoritate Episcopi, ad quem pertinet Legio, constitutus est Sacerdos castrensis, cum mandato, ut milites dictæ legionis coram illo, & nullo alio contrahant Matrimonia, eúmque habeant pro vero Parocho in omnibus: *Quæritur*, si miles dictæ legionis, qui alioqui vagus est, coram alio quocunque Parocho contrahat, an hoc Matrimonium futurum sit validum. R. *Dicastillo* d. 3. n. 133. in simili casu putat probabiliùs esse invalidum, & videtur consentire *De Luca* & *Krim.* n. 671., quia quamvìs talis miles sit vagus, tamen ex ordinatione Superioris ecclesiastici habet Parochum, ergo debet coram hoc contrahere. Op-

positum videtur probabilius, nam quamdiu manet vagus, non habet ullibi domicilium, ergo nec Parochum, quia ex domicilio quis sortitur Parochum, Cap. ult. *De Parochis*. Nec Episcopus potest immutare Canones, quod tamen posset Papa, secundùm dicta n. 725. Unde talis sacerdos statuitur quidem ab Episcopo, tanquam Parochus legionis, cui possit se miles hujus legionis subjicere & coram illo validè contrahere, si velit, sed non ideo est ipsi necessariò subjectus, utì nec subjectus est ipsiusmet Episcopi absentis jurisdictioni spirituali, cùm vagus nullius sit diœcesis, sed habet jus se submittendi, cui volet. Praxis tamen est, ut hi milites contrahant coram Missionario talis legionis. Debere etiam talium militum fieri proclamationes sive solitas denunciationes, dixi n. 475.

752. §. 47. Dubitatum est, an Missionarius castrensis validè assistat Matrimonio militis catholici è legione acatholica catholico Parocho destituta: vagi quidem sunt milites, & ideo inire possunt Matrimoniũ coram Parocho quocunque, sed debet esse Parochus loci, in quo contrahitur, non autem sufficit esse Parochum legionis non suæ, cùm hic non sit Parochus loci, in quo sunt castra, & ideo judicârunt tres Doctores mecum talem Castrensem invalidè assistere, nisi censeatur etiam esse istius acatholicæ legionis Castrensis.

753. §. 48. Huc pertinet resolutio sequentis casûs: Titius miles catholicus in legione Hollandica, ducit Coloniæ Bertam acatholicam coram prædicante legionis acatholico, & duobus testibus. *Quæritur*, an Matrimonium valeat. R. Si Berta pertineat ad legionem, in quâ est iste Prædicans;

dicans, probabiliter valet, quia Matrimonia talia in Hollandia habentur pro validis, & legiones Hollandicæ extra Hollandiam censentur gaudere eodem jure vel dissimulatione Ecclesiæ, quia etiam censeri possunt velut Parochiæ cum suo pseudo-parocho ambulantes secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 1518. E contrà, si Berta non pertinet ad legionem, Matrimonium est invalidum ob defectum Parochi, nam Prædicans respectu Titii non est Parochus, nec extendenda est tacita Ecclesiæ licentia aut dissimulatio ultra casus in locis acatholicis receptos. Ita censuimus Coloniæ anno 1708. Inde censuimus anno 1713. valuisse in casu, quo miles acatholicus legionis Hollandicæ coram Prædicante suæ legionis Bonnæ duxerat mulierem Catholicam è Belgio, viduam militis olim ejusdem legionis. Attamen abesse debet scandalum, & si fieri possit, suaviter adducendi sunt ad Parochum catholicum, vel ad alium Sacerdotem habentem ejus licentiam, ut coram hoc & testibus renovent consensum.

§. 49. Si quis tanquam viator seu peregrinus transeat per aliquem pagum, putant *Avers.* q. 6. s. 2. §. *At, Pont.* &c. posse copulari à Parocho loci. Huic sententiæ videntur favere *facultas Viennensis & Tann.* apud *Gob.* n. 484. affértque pro ea declarationem *Congreg. Barb.* in collect. ad *Trid.* sess. 24. c. 1. De reform. Matrimonii n. 12. sed secundùm dicta n. 713. absolutè tenendum est oppositum. Neque primam sententiam tenet *facultas Viennensis*, nam tantùm loquitur de veniente ad locum, ubi *Trid.* non est receptum, de quo casu dixi n. 712. Verba *facultatis Viennensis* sunt hæc: *illi iidem* (acatholici, inquit *Gob.*, habentes domicilium, ubi viget decretum *Tridentini*) *validè* 754.

con-

contrahunt Matrimonium clandestinum, ubi non est conceptum Trid. decretum, si deveniant casu, aut per modum transeuntis, sed non ex industria, ut contrahant sine proprio Parocho. Barbosæ autem verba sunt hæc *validum fuisse Matrimonium cujusdam juvenis cum meretrice, qui dubitaverat illud in propria civitate contrahere adhibendo Concilii Tridentini solennitates, eò quòd juvenis parentes eis impedimentum de facili faciebant, & propterea Romam venerunt, & coram testibus & Parocho, in Parochia, in qua aliquantulum permanserant, Matrimonium contraxerunt per verba de præsenti, firmat Aldan. in Comp. Canon. Resol. l. 1. tit. 8. n. 12. attestans decisum in Senen. 17. Maji, 1600.* Hæc intelligi debent, uti innuit *Dian.* quòd juvenis ille animo habitandi Romæ saltem per majorem anni partem, statim initio acquisivisset domicilium, secundùm dicta n. 722.

755. §. 50. Famuli, ancillæ, studiosi possunt proclamari & jungi Matrimonio à Parocho loci, in quo sunt servitii vel studiorum causâ, nam per voluntatem hìc manendi per majorem anni partem acquirunt quasi domicilium, uti constat ex dictis n. 721. Nec tamen ideo amittunt proprium domicilium habitationis suæ vel paternæ, uti dictum est n. 719.

756. §. 51. Huc pertinet solutio sequentis casûs: Titius miles obtinuit licentiam in patriam eundi, petiitque dimissionem à militia, quæ ipsi promissa est, quamvis necdùm facta fuerit conventio, quantum dare deberet: In patria constitutus ante Matrimonium contractum bis solvit certam summam ad computum: interim contrahit sponsalia cum Berta, & copulantur coram Parocho alterius diœcesis, *Quæritur*, quid de illis dicendum? R. Matrimonium illud videtur nullum, nam Titius erat virtualiter manumissus, quia in ejus

pote
que se
stante
primo
habui
non co
nium
cessiss
fuisse
pretii
esset
empti
deterr
nempe
pretiu
quòd
taneo
missus
tre, &
anni p
quasi
propr
monu
magis
tria, i
pretii
§.
etiam
Matr.
comm
sint on
Luca d.
docet
ut salv
tius e

potestate erat reliquum pecuniæ exsolvere, sicque se liberare à militia, ergo cùm vellet constanter habitare in Patria desiit esse vagus, & primo die recepit hìc suum domicilium, ergo habuit proprium Parochum, coram quo tamen non contraxit. *Conf.* nam cùm ante Matrimonium bis solverit partem pretii, videtur præcessisse aliqua conventio, adeóque completus fuisse contractus dimissionis sub obligatione pretii persolvendi, licèt fortè ejus quantitas non esset expressè determinata, sicuti contractus emptionis completus esse potest ante expressam determinationem aut persolutionem pretii, si nempe emens dicat vendenti, se persoluturum pretium condignum vel ordinarium. *Nec obstat,* quòd Titius absolutè potuerit revocari à Capitaneo, *nam* hoc dato, etiam filius aliunde huc missus ad studia potest omni die revocari à Patre, & nihilominus, si voluerit per majorem anni partem hìc habitare, primo die acquisivit quasi domicilium, habétque hìc Parochum proprium in ordine ad contrahendum Matrimonium secundùm dicta à n. 721. ergo multò magìs Titius volens perpetuò remanere in patria, in cujus præterea potestate erat reliquum pretii persolvere, & se reddere irrevocabilem.

§. 52. Quamvìs *Busenb.* cum communi dicat 757.
etiam parentes posse hìc esse testes, & *De Luca* De Matr. d. 6. *Krim.* n. 673. *Kugler* n. 1026. cum communi fateantur non requiri, ut testes hìc sint omni exceptione majores, tamen idem *De Luca* d. 2. n. 16. citans *Passer. Alex. Menoch. Mascard.* docet, si v. g. Pater agat pro valore Matrimonii, ut salvet honorem filiæ, tunc talem patrem potius esse partem interessatam & principalem in

cau-

causa, ideóque non posse implere munus testis; Et *Kugler* n. 343. meritò dicit parentes in multis casibus meritò esse suspectos nec sufficere. Similiter *De Luca* disc. 26. n. 3. probabiliùs dicit, si Matrimonium contrahatur per Procuratorem, præter hunc requiri adhuc duos alios testes, eò quòd hic nequeat esse testis de facto proprio, tum maximè, quia *Trid.* præter contrahentes requirit testes, Procurator autem hìc est contrahens, quamvìs id faciat nomine alterius.

758. §. 53. Non est opus, ut testes noverint, cujus nominis vel familiæ sint contrahentes, dummodo videant, & dicere possint hos esse, *Less.* in auct. v. *sponsalia* cas. 7. Si autem testes sint surdi, & ex visu possint judicare, quid fiat, sufficit, *Gob.* t. 10. n. 749. Idem dicunt *Sanch. Pont. Fill. Mend.* De probat. concl. 278. n. 10. *Avers.* q. 6. s. 6. si sint cæci, & audiant ac nôrint voces loquentium. Absolutè autem opus est, ut testes morali & humano modo assistant, ac intelligant, quid fiat, nam L. *coram Titio*, ff. De verbo signif. dicitur, *coram Titio aliquid facere jussis, non videntur præsente eo fecisse, nisi is intelligat.* Nec sufficit, quamvis iverint ex intentione assistendi Matrimonio, sed dum initur, actu non advertant, quid agatur, ut habet communis cum *Kugler* à n. 320. contra *Henriq.* & *Bossium*, quia de contractu ipso testari non poterunt.

759. §. 54. Si Parochus & testes non intelligant linguam contrahentium, *Sanch.* dicit sufficere, si unicus interpres referat eorum intentionem. *Pont.* sufficere negat dictum istius unius, quia Ecclesia requirens tres testes, majorem fidem postulat, stantes autem dicto unius interpretis erunt quasi unus tantùm testis: sed rectè notat *Averf.*

Aversa q. 6. s. 6. Parochum & testes partim ex dicto interpretis, partim ex aliis signis sufficienter posse eorum intentionem colligere.

§. 55. *Bonac. Leand. Pont. Amic. March.* docent 760.
ad assistentiam validam Parochi requiri, ut sit vocatus, pro quo *Gonz.* ad Reg. 8. cancell. Gl. 48. n. 35. refert hanc declarationem *S. Congreg. Parochus præsens Matrimonio debet esse, ut appareat à contrahentibus adhibitum fuisse; secus, si præsens casu fuisset.* Rationem dant, quia quando interventus requiritur ad formam actûs, non sufficit illum, cujus præsentia requiritur, casualiter actui supervenire, quia qui casualiter adest, adesse non videtur, *Gonz.* n. 32. citans L. *Quæsitum*, §. fin. ff. De legat. L. *Generali*, §. *uxor* ff. De usufr., & sic testis repentini dictum nullum est, quia non præsumitur sufficienter informatus, Cap. *Quiambulat* 5. q. 5. *Barbat. Gomes. Gonz.* n. 33. In alia tamen declaratione *S. Congreg.* apud eundem *Gonz.* habetur, Parochum dici posse adhibitum, quamvis ex alia causa esset vocatus: fatetúrque *Gonz.* n. 22. non requiri citationem, ubi adest præsentia, quæ habetur pro citatione, L. *De unoquoque*, ff. De re judic. *Bald. Bartol. Abb. Vantius* apud *Leur.* in foro benef. p. 2. q. 781. n. 4. Hinc *Sanch. Laym. Perez, Boss. Rayn.* in Heter. tom. 16. s. 1. pu. 14. n. 6. *Less.* in auctar. v. *Matrimonium* cas. 15. *Aversa* q. 6. s. 6. *Pignat.* t. 4. c. 147. & tom. 5. conf. 79. n. 19. *De Luca* De Matr. d. 2. n. 9. & d. 6. n. 5. iterumque ad *Trid.* d. 26. n. 26. *Krim.* n. 673. *Busemb.* suprà meliùs dicunt non requiri ad valorem, ut Parochus vel testes volentes adsint, & videtur esse certum, inquit *Kugler* n. 1012. nam L. *Coram Titio* ff. De verb. signif. dicitur, *scire, non autem velle is debet, nam etiam eo invito rectè fit:*

fit: ratio autem est, quia etiamsi inviti & vitetineantur, advertere poterunt & testari debebunt, si requirantur: quamvis enim statuatur pro testamentis, ut testes non sint fortuiti, nihil simile statuitur pro Matrimonio, uti pluribus deducit *Kugler* à n. 1019. Multò minùs opus est, ut Parochus verbis certis aut etiam ullis utatur ad eos copulandos, secundùm dicta n. 285. & pluribus ostendit *Kugler* à n. 322. Refértque Gennett. c. 4. q. 10. hanc declarationem *S. Congreg.* datam 29. Aug. 1591. *sacra Congregatio concilii censuit Matrimonium coram Parocho & testibus contractum, nisi aliud obstet, validum esse, quamvis Parochus invitus interfuerit, & alia de causa, quàm ut Matrimonio intereesset, à contrahentibus accersitus fuerit.* Putant tamen plures cum *Aversa* s. 6. & *Pignat.* graviter peccaturum, qui ita irreverenter abuteretur Parocho: addit s. 7. etiam graviter peccaturum Parochum, qui non interrogaret sponsos de consensu, vel omitteret verba, *Ego vos conjungo*, uti ex *Trid.* præscribunt Ritualia: sed alii cum *Sanch.* l. 3. d. 38. & 40. agnoscunt in omissione illorum veniale tantùm: imò *Cón.* dicit posse esse licitum adhibere Parochum etiam invitum & nihil loquentem, si nempe nolit aliquibus assistere, non habens justam causam negandi aut differendi, quod tamen præsumi non debet: & rectè notat *Aversa* s. 7. §. *Rursus*, fore causam differendi, si contracturi non sciant necessaria ad salutem. Non esse de valore, ut Sacerdos interroget, vel dicat: *Ego vos conjungo*, dixi n. 285.

761. §. 56. Quamvis contrahentes ex verbis & modo agendi visi sint jocari vel aliud intendere, si internè consenserunt, Matrimonium valet, quia sufficienter manifestârunt, nec opus est Parochum

rochum vel testes scire intentionem, aut testari de voluntate interna, sed de actu externo, quamvis de intentione dubitent, ita *Nav.* De sponsalibus conf. 54. Imò licèt persuasum sit testibus omnia fieri simulatè, aut licèt putent contrahere de futuro, quando per verba de præsenti contrahunt, valet, *Less.* in auct. v. *Matrimonium*, cas. 15.

§. 57. Si sponsi coram Parocho & testibus contraxerint tantùm sub conditione exteriùs expressa, *Sanch.* l. 5. d. 8. n. 24. *Fill. Gob. Boss. Spor. Krim.* n. 484. & 872. *Kugler* n. 735. negant post conditionem positam opus esse iterum convenire Parochum & testes, quia positâ conditione contractus est hoc ipso absolutus, secundùm dicta n. 246. & de isto contractu testari possunt, nec opus est posse testari de omnibus, aliàs deberent posse testari de mandato dato procuratori pro contrahendo inter absentes Matrimonio. E contrà communior & securior sententia cum *Laym. Præp. Cón. Hurt. Barb. Bonac. Castrop.* d. 2. pu. 11. §. 2. n. 11. *Perez, Illf. Burgh.* cent. 2. cas. 3. & aliis, dicit iterum contrahendum coram Parocho & testibus eisdem. *Averf.* q. 5. f. 1. dicit, debere saltem Parochum & hos testes rescire de conditione impleta, alioquin non poterunt testari hoc Matrimonium esse perfectum, *Trid.* autem videtur requirere, ut de Matrimonio perfecto constet per Parochum & testes: Quod *Conf.* 1. nam si recederent à conditione & non attentâ contradictione parentum, quorum consensum posuerant pro conditione, nunc absolutè de præsenti contraherent, hoc Matrimonium non valeret, nisi de hoc rescirent Parochus & testes, ergo etiam, dum impletâ conditione Matri-

762.

monium absolutè contrahitur. *Conf.* 2. nam si conditio occultè adimpleretur, posset alteruter sponsorum negare Matrimonium suum unquam fuisse perfectum, ergo ex mente *Trid.* debent Parochus & testes rescire Matrimonium esse positâ conditione perfectum. Si tamen contrahentes coram Parocho & testibus non expressissent conditionem, sed ex mutua conventione eam clàm in animo retinuissent, rectè dicunt *Gonz.* & *Kon.* n. 482. non requiri postea iterum adesse Parochum & testes, aut de conditione impleta rescire, quia testari possent Matrimonium pro foro externo esse absolutè & sine conditione contractum.

763. §. 58. Si Titius & Berta priùs contraxerint coram Parocho & uno tantùm teste, postea autem renovent consensum coram utroque teste sed absente Parocho; vel coram Parocho & altero tantùm teste; item, si Titius cum Parocho compareat coram duobus, & Berta cum eodem Parocho coram duobus aliis testibus, & quando diversæ Parochiæ sunt, Titius solus cum testibus compareat coram Parocho suo, & sola Berta cum eisdem testibus coram suo, in omnibus his casibus contrahunt invalidè, quia omnes tres testes, nempe Parochus, qui est testis qualificatus, & reliqui duo, debent posse testari de eodem actu, & eodem toto Matrimonio, ut habet communis & certa cum *Aversa* q. 6. s. 5. & 6. *Kugler* n. 342.

764. §. 59. In dubio, an Matrimonium sit initum coram Parocho & testibus, non debet præsumi esse initum, quia solennitas actui extrinsica non præsumitur esse adhibita, nisi probetur, unde si Pastor vel Superior alius de eo dubitet & inquirat

rat, conjuges probare debent præsentiam interveniſſe. Si tamen privatus vel conjugum unus agat contra alterum, qui ſit in poſſeſſione Matrimonii, & prior dicat, vel abfuiſſe Parochum, vel eum, qui adfuit, non habuiſſe poteſtatem Parochi, hic prior probare debet Parochum & teſtes abfuiſſe, & conjux conſcientiæ ſuæ eſt relinquendus. Similiter actor agens contra legitimitatem prolis probare debet non adfuiſſe Parochum vel teſtes, *Maſcard. Sanch. Schild.* tr. 6. c. 7. §. 3.

§. 60. Certum eſt contrahentes ſine Parocho vel ſine teſtibus non ideo fieri inhabiles ad aliud Matrimonium legitimè contrahendum, nam *Trid.* expreſsè dicit reddi inhabiles *ad ſic contrahendum*: hos tamen contrahentes, utì & Parochum, ſi aſſiſtat ſine teſtibus, & teſtes, ſi aſſiſtant ſine Parocho, *Trid.* ſeſſ. 24. c. 1. De ref. Matr. præcipit puniri pœnâ arbitrariâ: & ſpeciatim quoad illos, qui contrahunt clandeſtinè, ſi ſaltem eorum unus contraxiſſet bonâ fide, per Cap. *Ex tenore*, Qui filii ſint legitimi, eorum proles cenſebantur legitimæ, nunc autem per Cap. *Cùm inhibitio*, De clandeſt. deſponſ. proles ejuſmodi non habentur legitimæ. Et hæ pœnæ tenent etiam contra illos, qui præſumunt contrahere ſine præviis denunciationibus, utì dictum eſt n. 498. 765.

§. 61. Parochus vel alius Sacerdos aſſiſtens Parochianis alienis ipſo facto incurrit ſuſpenſionem, utì conſtat ex *Trid.* ſeſſ. 24. c. 1. De ref. Matr. quod retuli n. 504. docéntque *Henriq.* l. 13. c. 39. n. 3. *Fill.* tr. 17. c. 6. n. 102. *Caſtrop.* De cenſ. d. 4. p. 10. §. 2. *Bonac.* t. 3. De cenſur. d. 3. p. 5. n. 6. & habet declaratio ad *Trid.* ſuprà apud *Gallem.* 766.

n. 16. excommunicationem latam in *Clement. I. De privilegiis* contra Sacerdotem regularem ita assistentem, esse conversam in hanc suspensionem. Quòd si Parochus ipse non adstiterit, sed alteri commiserit, ut assisteret, in hunc solum assistentem, & non in Parochum directè cadet pœna *Trid.* quia quando pœna fertur in faciem, ordinariè non intelligitur mandans vel consulens, utì habet communis cum *Castrop.* suprà, d. 1. p. 7. n. 12.

767. *Q.* 101. *Quid censendum sit de Matrimoniis, quæ in locis acatholicorum contrahuntur sine Parocho catholico, vel cum impedimento consanguinitatis aut affinitatis in tertio & 4to gradu.* R. Præter illa, quæ habet *Bossenb.* n. 512. relatus in fine, notandum est, certum esse, quòd decretum *Trid.* circa Matrimonia clandestina non sit promulgatũ etiam in Hybernia & Scotia, quia *Henricus* VIII. defecit à fide anno 1532. sessio autem *Tridentini*, in qua emanavit decretum, habita est anno 1563. Et idem etiam promulgatum non esse in Suecia, Dania, Pomerania, Prussia, docent *Neuss.* & *Wex* apud *Kugler* num. 289. qui dicit promulgatum esse in Hungaria & Silesia. De Polonia passim tenetur, quòd ibi nunquam fuerit publicatum, alii tamen admittunt de quibusdam tantùm locis. Idem multi tenent de Francia, sed probabilius est ibi promulgatum esse anno 1602. utì ostendunt *Less.* in auct. v. *Sponsalia* cas. 6. *Verjuys* in pastor. miss. tr. 13. a. 1. *Pignat.* tom. 1. conf. 151. Similiter certum est hoc decretum esse promulgatum in Hollandia, Zelandia, Frisia, & aliis locis confœderatis, anno 1565. & 1566. tempore *Margaretæ Parmensis*, jussũ *Philippi* II. Hispaniarum Regis, cui adhuc subserant Provinciæ illæ. Nunc dubi-

tatur

tatur an Matrimonia sive inter catholicum & acatholicam, sive inter acatholicos, aut etiam inter catholicos in talibus locis, ubi promulgatum fuit decretum *Tridentini*, & adsunt Parochi catholici, si contrahantur sine præsentia hujus, vel in tali gradu prohibito, sint valida.

§. 2. *Stalenus* doctè tractans hanc quæstionem in diss. Theologico-Politica p. 2. c. 4. docet probabilissimum & in praxi securum esse, quòd in talibus locis nunc Principi vel Magistratui acatholico subjectis, in quibus pax & exercitium utriusque religionis viget, talia Matrimonia censeri debeant valida, quæ ineuntur sine Parocho catholico. Et idem alii inferunt de illis, quæ ineuntur cum impedimento solius Juris ecclesiastici, quamvis *Illsf.* tr. 6. d. 9. n. 114. putet rationes non ita urgere de impedimentis, quàm de assistentia Parochi, eò quòd præsentia Parochi requiratur in omni Matrimonio, non autem semper interveniat aliud ejusmodi impedimentum, hinc ne omnia Matrimonia acatholicorum in istis locis sint irrita cum gravissimis incommodis etiam in Ecclesiam redundaturis, putat ipse Ecclesiam potuisse in absentia Parochi dissimulare, non item in aliis. *Rationes* universales illius sententiæ sunt, 1. quia secundùm dicta à n. 517. consuetudo potest abrogare legem ecclesiasticam, consuetudo autem, secundùm quam in ejusmodi locis contrahunt coram Magistratu vel Ministro acatholicò etiam cum tali impedimento, jam ultra 100. annos durans videtur abrogâsse illa decreta *Tridentini*, nam Papa, qui non potest non esse conscius, non contradixit ab anno 1603. utì habet *Verj.* vel ab anno 1605. utì habet *Gob.* tr. 9. n. 464. quan-

768.

do ultimo missa est illa declaratio *S. Congregationis*, de qua habet *Busenb.* & in qua se præcipuè fundat contraria sententia. Itaque cùm Ecclesia ab eo tempore non contradicat, censetur ob causas gravissimas tacitè dispensare. Accedit, quòd *Joannes Episcopus Castorienſis* Vicarius per Hollandiam, anno 1671. proposuerit *S. Congregationi* rationes suas, ob quas putabat Matrimonia talia habenda esse pro validis, responsum autem est ei, *non convenire, ut quæstio illa à S. Officio definiatur, verum statueret ipse, quod animarum sibi creditarum saluti crederet maximè expedire*, uti refert Auctor thesis Theolog. *De sponsa duorum.* Ab eo autem tempore magis urfit *Castorienſis*, ut talia Matrimonia haberentur pro validis. Et ideo doctus Canonista ait, Papam non approbare quidem, at tamen etiam non irritare ejusmodi Matrimonia, consensus autem non irritativus, secundùm illum, est sufficiens ad valorem. Refert præterea Auctor thesis resolutionem datam à pœnitentiariis Romanis, quòd ejusmodi Matrimonia essent valida. Idem judicavit *Congregatio* utriusque Vicariatûs Ultrajectini & Harlemensis, cui interfuerunt omnes Superiores Missionum. Accusatus autem postea Romæ *Castorienſis*, quòd praxin illam induceret, jussus est se purgare à *Card. Columna* Præside *Congregationis* Cardinalium, scripsítque suas rationes, nec Roma opposuit quidquam, quod mihi argumento est, inquit *Castorienſis*, Apostolicam Sedem assentiri sententiæ & praxi hæc in loca per me introductis. *Ratio 2. est*, quia si observatio decreti illius dicatur esse in talibus locis necessaria, sequentur gravissima incommoda, & maximæ pertubationes in Republica christiana, nam oportebit

dicere,

dicere, quòd nati è talibus conjugibus sint illegitimi, quod tamen est contra sensum communem & praxin Ecclesiæ, conversi enim ad fidem sine dispensatione promoventur ad Ordines. Deinde si tales conjuges convertantur, licitè divellentur ab invicem relictis prolibus velut illegitimis, quod iterum est contra praxin, nam si tales convertantur, nemo dicit non esse conjuges, ergo observatio illius decreti in illis partibus afferret perturbationem summam, & incommoda etiam salutis maxima, atqui secundùm *S. Thomam* 1. 2. q. 96. a. 6. quamvis aliquid observari communi saluti sit utile, si tamen emergat casus, in quo observatio talis legis sit damnosa communi saluti, non est observanda, ergo lex illa non necessariò observanda est in illis partibus. *Ratio* 3. est, quia contrahendo coram Ministro acatholico & testibus obtinetur finis, quem intendit *Trid.* quia Matrimonium fit publicum, impleto autem fine legis, videtur legi esse satisfactum. *Ratio* 4. est, quia multi in talibus locis contrahentes, invincibiliter ignorant hoc decretum, & bonâ fide contrahunt, putantes nullos alios esse suos veros Parochos, præterquam Prædicantes, ergo illi saltem excusabuntur & contrahent validè, si non in ratione Sacramenti, saltem in ratione contractûs civilis. Rationes illæ saltem 1. & 2. reddunt sententiam illam speculativè probabilem, quam etiam extrinsecè probabilem faciunt Authores eam tenentes, inter quos *Stalenus* p. 1. q. 3. & p. 2. c. 4. refert *Laym. Dicast. Tann. Mocquet. Bronn.* & alii accedunt apud *Gob.* n. 53. 34. 460. Idem docent *Rayn.* in Heter. tom. 16. s. 1. pu. 14. à n. 7. dicens, non esse dubitandum, *Spor.* in tyrocinio

Sacram. De Matr. n. 35. faventque *Bonagratia*, & P. *Marchant.* in tribunali, tr. 1. tit. 6. q. 4. & tit. 7. q. 10. *Diam.* p. 11. tr. 8. resol. 58. & *Baumi* hìc q. 10. vocant probabilem, item absolutè tenent *Castorienſis* & Auctor thesis suprà: item *Kugler* à num. 894.

769. §. 3. Probabiliùs est, non esse licitum contrahere, suadere, aut cooperari Matrimonio contrahendo secundùm relatam *Staleni* & aliorum sententiam, quia secundùm damnationem 1. propositionis ab *Inn. XI.* factam, illicitum est in administratione Sacramenti sequi sententiam probabilem relictâ tutiore, quando agitur de valore, nisi aliunde accedat certitudo, utì dictum est l. 6. p. 1. à n. 104. & 111. atqui sententia *Staleni* est tantùm probabilis, & opposita est tutior, agitúrque de Sacramenti valore, pro quo non accedit aliunde certitudo, cùm sententia illa non sit communiter recepta, nec conformis stylo curiæ Romanæ, quæ si interrogetur, resolvit talia Matrimonia esse invalidè contracta, ergo quando Matrimonium adhuc est contrahendum, illicitum est sequi sententiam illam relictâ tutiore.

770. §. 4. Si Matrimonium jam sit ita contractum, poterunt conjuges etiam conversi permanere in usu illius, quamvìs consensum non renovent coram Parocho catholico, quia probabile est fuisse validum, & sequendo hanc opinionem probabilem, nullum Sacramentum exponitur periculo nullitatis vel irreverentiæ: tutius tamen erit eos adducere, ut obtentâ dispensatione in impedimentis, si quæ adsint, contrahant de novo coram Parocho catholico & testibus, ne se exponat periculo materialis fornicationis.

§. 5.

§. 5. In locis Principi catholico subjectis, uti 771.
sunt Bohemia, Francia, Julia, Montensis Patria, quamvis fortè aliqui aliter agant, tamen nec *Stalenus* nec *Castorienses*, nec alii, quos viderim, audent defendere valida esse ejusmodi Matrimonia sine catholico Parocho inita, quia ipsimet Principes & Magistratus catholici videntur reclamare, ergo hic non præscribet consuetudo. Unde audiendi non sunt 4. Pastores Parisienses apud Auctorem thesis, qui resolverunt talia Matrimonia valere in Francia, quamvis sub Rege catholico, quæ ineunt hæretici, vel catholicus cum acatholico, nam quamvis Ecclesia fortè dissimulet, & tacitè consentiat pro illis locis, in quibus Principes sunt acatholici, eò quòd illos non ita cogere possit, tamen id non tenet pro locis Principi catholico subjectis, hi enim contradicere tenentur, & Ecclesia vult, ut contradicant, hinc si v. g. Venetiis contrahant Matrimonium catholicus cum schismatica Græca coram Sacerdote schismatico, decisum est Venetiis, non valere tale Matrimonium, *Averf.* q. 18. f. 2.

§. 6. Loquendo directè, videtur esse proba- 772.
bilius, quòd Matrimonia in locis etiam Principi acatholico subjectis, ubi *Trid.* decretum promulgatum est, contracta sine Parocho catholico, sint invalida, ita *Gallem.* ad *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 1. n. 10. *Suar. Præpos.* apud *Rayn.* n. 7. *Less.* in auct. v. *Hæreticorum conversatio*, casu. 5. dicens esse certum, *Verjuys* suprà, *Pignat.* tom. 5. consult. 79. n. 26. tom. 8. conf. 104. *Tamb. Bosse. Zoës.* apud *Kugler* n. 894. *Gob.* tr. 9. à n. 41. iterumque à n. 461. *Krim.* n. 1897. *Probatur* 1. nam acatholici tales, per se loquendo, obligantur le-

gibus illis *Tridentini*, & leges illæ ibi obligârunt aliquando, ac obligarent adhuc, saltem si loca illa redirent ad Principes catholicos, ergo dicendum est etiam nunc pergere obligare. *Prob. 2.* Quamvis in iis locis sit consuetudo leges illas non observandi, tamen secundùm dicta n. 520. consuetudo non habet ex se, quòd vincat legem, sed ex consensu Superioris saltem tacitè revocantis aut suspendentis legem: Ecclesia autem illi consuetudini aliquando contradixit, utì constat ex dictis, neque prudenter præsumi potest, quòd Papa nunc velit ita indulgere & permittere despici leges illas ab illis rebellibus, qui Papam vocant Antichristum, & ei negant potestatem ad talia impedimenta inducenda vel tollenda. Quòd autem sæpius non contradixerint Pontifices, inde est, quia sciebant nil profuturum apud contumaces, & satis erat semel sæpiúsque protestatum esse, nam rectè notat cum communi *Suar.* De leg. l. 7. c. 13. n. 12. ex hoc solo, quòd Superior etiam sciens aliqua permittat, inde non posse universaliter colligi ejus consensum, quia multa per patientiam tolerantur, quæ non approbantur, utì dicitur Cap. *Jam dudum*, De Præbendis: huc faciunt verba, quæ *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 5. profert ex Jure, *non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cujus salubria monita temere contempsit.* Quòd si illi ipsi hæretici scirent Papam sic benignè secum agere, irriderent eum, utì solent, ergo censeri debet, quòd Papa pergat manere invitus. *Prob. 3.* quia in facultatibus extraordinariis, quas singulis quinquenniis sacra sedes concedit Nuntiis Apostolicis, & Episcopis Germaniæ, hæc est una, *Dispensandi in 3tio & 4to simplici & mixto*, tantum cum

cum Pauperibus in contrahendis, in contractis verò cum hereticis conversis etiam in 2do simplici & mixto, dummodo nullo modo attingat primum gradum, & in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam : Ex qua facultate colligitur Papam etiam nunc non agnoscere illa Matrimonia hæreticorum cum impedimento consanguinitatis aut affinitatis contracta esse valida. Et ex his patet ad rationes oppositas, nam 1. manet soluta ex dictis : *Ad 2.* incommoda illa oriuntur ex malitia acatholicorum, qui Ecclesiæ leges negligunt, hoc autem per accidens est legi, nam etiam similia mala oriuntur ex eo, quòd Ecclesia in quibusdam locis declaret hæreticos esse excommunicatos, nec tamen ideo tales leges tolluntur. Quod autem additur, filios eorum censeri legitimos, verum est saltem pro foro externo & civiliter, secundùm dicta l. 4. n. 754. hinc etiam quandoque dissimulatur ab Episcopis, quandoque autem non, ideo pro securitate à plerisque petitur dispensatio. Negari autem debet, quòd tales conjuges conversi possint ab invicem divelli, tum quia probabile est ejusmodi Matrimonia valere, & esse vera Sacramenta, ergo in dubio standum est pro valore : tum etiam, quia probabile est esse valida & indissolubilia saltem in ratione contractûs civilis, quamvis fortè non sint Sacramenta, uti pluribus urgent *Stalenus* suprà c. 7. & 8. & *Gob.* n. 228. ergo iterum standum erit pro indissolubilitate eorum, maximè secundùm eam sententiam, quam ex *Cardena* in 2. crisi, diss. 2. à n. 529. tenui n. 417. nempe quòd quando probabile est Matrimonium, esse & non esse validum, censeri debeat certò validum, eò quòd contrahentes velint omnimodam indissolubilitatem,

tatem, adeóque cedant omni jure, quod ex probabilitate nullitatis habere possent ad dissolvendum. *Ad 3.* dico mentem Ecclesiæ esse non tantùm, ut publicè sibi constet de Matrimonio legitimè contracto, alioquin etiam in partibus catholicis sufficeret contrahere coram Magistratu, sed ut sibi de hoc constet per suum qualificatum Ministrum, Parochus enim non adhibetur merè tanquam testis, sed cùm Matrimonium sit Sacramentum, Ecclesia voluit, ut ipsi assisteret talis Minister istius solennitatis, quem vult esse proprium Parochum. *Ad 4.* admitto, quòd invincibilis ignorantia possit excusare à peccato, sed illa non potest eos facere habiles ad contrahendum, quos Ecclesia reddidit inhabiles, uti patet in consanguineis, qui si contrahant etiam ignorantes impedimentum, invalidè contrahunt: neque verum est, quòd hæc inhabilitas sit pœna, adeoque incurri non possit ab ignorante, uti dixi n. 525. Porrò Parochi talium acatholicorum sunt illi Pastores catholici, intra quorum Parochiam habitant, vel à quibus catholici istis locis accipiunt Sacramenta. Quod autem additur in istis locis contrahi valide in ratione contractûs civilis; imprimis hoc negabunt omnes relati n. 276. qui dicunt rationem validi contractûs matrimonialis inter fideles non esse separabilem à ratione Sacramenti; Deinde idem meliùs negatur ab omnibus, quia ubi deest proprius Parochus, contrahere volentes inhabilitantur ad quemcunque contractum matrimonialem, uti inhabilitati sunt illi, qui sunt consanguinei.

773. §. 7. Huc pertinet solutio sequentis casûs: Titius Lutheranus in loco acatholico, ubi *Trid.* re-

receptum est, contrahit Matrimonium cum Caja Lutherana coram Prædicante: abit à Caja, & ratus Matrimonium esse solubile, ducere vult Sempronìam catholicam. *Quæritur* 1. an id permitti possit ab Ordinario catholico, præsertim si spes sit convertendi Titium, & nulla spes reconciliandi eum cum Caja. 2. Quid si Consistorium Lutheranum dissolvisset prius Matrimonium, factâ utriquæ parti licentiâ novi Matrimonii. 3. Quid si Caja jam duxisset alium 4. Quid si etiam Titius jam duxisset Sempronìam rei ignaram, servatâ formâ *Trid.*, eámque cognovisset, & conviveret, an Ordinarius catholicus coget ab invicem dissolvi? Rationes, cur non videatur permittere posse, ut Titius contrahat cum Sempronia, sunt sequentes, 1. Ingentia sequentur scandala; 2. Profitebitur palàm Matrimonia hæreticorum esse irrita, vel saltem solubilia, per quod offendet: 3. Quilibet Lutheranus cum sua malè contentus volet aliam ducere: 4. Scandalizabuntur catholici rescientes adhuc vivere Cajam uxorem primam in Matrimonio passim habito tanquam vero. Rationes in oppositum sunt 1. Quia sententia communior, quæ videtur etiam verior, stat pro nullitate primi Matrimonii, adeóque secundum Matrimonium censeri debebit validum. 2. Roma decideret pro hoc secundo Matrimonio, ergo & debet Ordinarius. R. *ad* 1. Id permitti non posse, quia probabile est primum Matrimonium esse validum, ergo nunc standum est pro ejus valore, secundùm dicta n. 417. *Ad* 2. Dissolutio facta à Consistorio nulla est. *Ad* 3. Nec obstat, quòd Caja alteri nupserit, quia primum Matrimonium est in certa possessione. *Ad* 4. Nec etiam obstat,

stat, quòd Sempronius duxerit aliam, quia hoc non tollit valorem primi possidentis. *Ad* 1. rationem in oppositum patet ex dictis. *Ad* 2. Si sedes Apostolica consuleretur, præsumendum est, quòd taceret, uti tacuit, secundùm dicta n. 768. Ita senserunt mecum tres Doctores anno 1702.

774. §. 8. Etiam huc pertinet solutio sequentis casûs: Cajus Princeps Imperii, olim acatholicus, nunc catholicus, cùm acatholicus esset, probabat Matrimonia ab hæreticis subditis suis inita cum impedimentis à Jure ecclesiastico inductis, & pro facultate ad illa Matrimonia ineunda, quando occurrebat impedimentum aliquod, per Secretarios suos petebat certam summam pecuniæ. *Quæritur*, an ipse nunc catholicus & ejus successores catholici possint similiter facere. Ratio affirmandi est, quia probabile est ex hactenus dictis consuetudinem in eis locis præscripsisse contra talia impedimenta: Et cùm Capitanei bellici acceptent pecuniam, quando milites petunt veniam ineundi Matrimonium, videtur etiam hoc licere Principi. R. Principem catholicum non posse approbare talia Matrimonia, neque hæc censeri posse valida, uti satis colligitur ex dictis n. 771. Nec exemplum prioris temporis adduci potest pro regula moderni, quia Principes antehac erant acatholici, cum quibus fortè dissimulabat Ecclesia, non item cum catholicis, apud quos ejusmodi consuetudo nunquam permittitur. Quod autem attinet ad exactionem certæ summæ pecuniariæ, etiam dicendum est esse Principi catholico illicitum. *Nec obstat*, quòd olim, dum acatholicus erat, id fecerit, nam erat materialis tantùm hæreticus, & procedebat bonâ fide, putans Matrimonia esse con-

contractus tantùm civiles, circa quos haberet potestatem disponendi, hoc autem jam catholicus putare non potest, cùm sciat esse Sacramentum, & non cadere sub dispositionem potestatis sæcularis, ergo si acceptet pecuniam, maximè tanquam dispensans in impedimento, certum est eum involare in jurisdictionem Ecclesiæ, & acceptare pecuniam pro eo, quod præstare non potest. Nec valet exemplum de Capitaneis, nam hi non admittunt ob impedimenta, sed promiscuè ab omnibus contracturis, hoc fortè titulo, quòd milites venientes sub signa, tacitè, secundùm consuetudinem, velint obligari ad non contrahendum sine venia, eò quòd hoc sit incommodum militiæ, si milites se affligent uxori, eámque secum in campum trahant, hinc in compensationem istius oneris, & pro facultate illa potest acceptari pecunia; nullus similis titulus occurrit in nostro casu, maximè si à solis impeditis petatur pecunia. Quòd si tamen Princeps catholicus declararet prohibita esse ejusmodi Matrimonia, & ad tollendam pravam consuetudinem contrariam, quam Ecclesia tollere non posset, ipse taliter contracturis mulctam imponeret, posset hanc exigere, consentit enim Ecclesia, ut, ubi ipsa per se non potest, etiam à potestate sæculari urgeatur observatio legum canonicarum, & transgressores puniantur ac deterreantur etiam additis mulctis pecuniariis: sed ut habeatur ratio mulctæ, non debent ejusmodi Matrimonia approbari, sed è contrà prohiberi.

§. 9. Docet *Less.* in Auct. v. *Hæreticorum conversatio*, cas. 24. eos catholicos peccare, qui cotam Ministro acatholico Matrimonium attentant 775.

tant

tant contrahere, quia videtur esse protestatio, ac si hic haberet auctoritatem ecclesiasticam, quam certum est non habere. Et quamvis aliquis jam antè contraxisset coram Parocho catholico, adhuc dicit *Less.* peccare, si compareat coram Ministro acatholico adhibente cæremoniam aliquam religiosam, v. g. benedictionem nuptiarum. E contrà *Verjuys*, tr. 13. a. 7. dicit esse praxin communem in quibusdam partibus Hollandiæ, ut coram tali Ministro compareant, nec in eo esse professionem ritûs hæretici, eò quòd verba Ministri apprecantis habeantur pro civili aut politica tantum gratulatione, idque eò magis, inquit *Arsdek.* tom. 2. p. 2. tr. 4. De Matr. c. 2. §. 2. quia hæretici dicunt Matrimonium non esse Sacramentum. Quòd si Minister talis adhiberetur tantùm ob politicam causam, nempe ut tale Matrimonium apud omnes reputetur legitimum, ut legitimæ personæ conjungantur, ut impediantur nuptiæ illegitimæ, ut proles censeantur honestæ, ut hortetur ad Matrimonii fidem, fatetur *Less.* tum non videri per se malum, licèt coram illo verba Matrimonii pronuncianda essent, & concio ab illo habenda, vel aliquæ preces recitandæ, dummodo nulla interna vel externa reverentia & veneratio habeatur illius concioni vel orationi, qualem acatholici præstare solent, sic enim, inquit, Prædicans tum adhibetur ùt persona politica tantùm, & idem est, ac si inter ethnicos quis conjungi deberet coram sacrificulo: non est tamen facilè permittendum etiam apud Ministrũ acatholicum, nisi absit omnino scandalum & impendeat grave damnum: Et si formula ab eis adhiberi solita eum Ministrum Ecclesiæ dicat, asserátque abeo

dari

dari firmitatem Matrimonio &c. non erit licitum. *Less.* cal. 25.

§. 10. Licitum est catholicis, ante vel post Matrimonium coram Parocho catholico & testibus contractum, comparere coram Magistratu acatholico, id enim fit ob finem merè politicum, ut habeantur civiliter honesti conjuges, proles censeantur legitimæ, gaudeant juribus legitimorum &c. 776.

§. 11. Huc reducitur sequens casus: Titius lutheranus contraxit cum Sempronia Matrimonium, super cujus validitate postea controversia mota est à Lutheranis, & secundùm eorum principia Matrimonium à Consistorio annullatum est, & Titio concessa facultas aliam ducendi, qui Mæviam lutheranam duxit, vivente adhuc Semproniâ: Et ex hoc secundo Matrimonio natus est Cajus nunc catholicus: *Quæritur*, an huic Cajo apud ordinem Equestrem obstet impedimentum, quod ex Matrimonio pro invalido à catholicis habito natus sit, ut ideo ad Comitia admitti nequeat. *Respondeo*, Cajus non ideo est excludendus à Comitiis. *Ratio* est, 1. Quia Cajus in foro civili, heterodoxorum confessione, censetur legitimè natus ex Matrimonio legitimo; ergo cùm ad Comitia promiscuè admittantur tam catholici quàm acatholici, dummodo sint equestris ordinis, & legitimè nati, etiam acatholici, qui secundùm illos legitimè nati reputantur, admitti debebunt. 2. Natis ex hujusmodi Matrimonio non negatur jus ad successionem paternorum jurium & bonorum, accipiunt enim legitimam, & succedunt ab intestato in hæreditatem paternam, ùt ex praxi notorium est, ergo etiam jus 777.

comparendi in Comitiis more cæterorum negari non debet ; utpote quod ex hæreditario titulo provenit, quem individuum esse clari, certique Juris est, *Otoman.* in epil. si pars hæreditatis petatur. Argum. L. 1. ff. De titul. præsertim cùm hæreditas nihil aliud sit, quàm successio in universum jus, quod defunctus habuit L. *Nihil*, ff. De verb. signif. L. *Hæreditas* ff. De regul. Juris. 3. Si Cajus mansisset acatholicus, indubitatè admissus esset ad Comitia, sic enim passim admittuntur, qui sunt ex Matrimonio conjugum in 3tio aut 4to gradu conjunctorum, quod ipsi non agnoscunt pro impedimento, ergo etiam jam admitti debet, quia conversio ad veram fidem non debet ipsi esse in præjudicium. 4. In Instrumento pacis Monasterienſis expressis & disertis verbis cautum est, ne cui fraudi sit ac damno una ex tribus Religionibus, catholica, lutherana, calvinistica, esset autem fraudi & damno, si qui secundùm unam Religionem legitimi reputantur, ab alia propter illegitimitatem à Comitiis excluderentur. Confirmatur, nam si res ad dicasterium Cæsaris deferatur, haud dubiè Cajus causam obtinebit. 5. In Cap. *Ex tenore*, Qui filii sunt legitimi, expressè habetur, si conjugatus vivente primâ uxore contrahat cum secunda hoc ignorante, quòd proles ex tali conjugio legitima reputetur : ex quo textu desumunt Authores, quòd bona fides unius ex conjugibus faciat prolem legitimam : & à fortiori bona fides amborum, uti notat *Fernandez* in l. 6. Tauri n. 8. & pro hac opinione stat *Ofrad.* consil. 256. n. 5. & 66. C. *Cùm inhibitio*, De clandest. desp. n. 9. & istam esse communem opinionem Theologorum, & Canonistarum tenet Je-

nes Capus in suo tract. De Matrim part. 2. n. 14. & 18. qui dicit, quòd ista fuerit opinio *Innoc.* Idem docet *Roland.* consil. 95. n. 25. l. 3. & alii plures apud *Cavallos* hìc q. 697. qui id verum esse asserit, saltem si denuntiationes consuetæ præmissæ sint, aut in iis dispensatum, utì pluribus probat. Supponitur autem in nostro casu bona fides saltem alterutrius contrahentium, utì patet, tum ex resolutione petita à Consistorio lutherano, tum quia tales personæ non censentur velle spurios, & illegitimos procreare. Neque dubitari potest de proclamationibus vel præmissis, vel dispensatione in illis, aliàs enim nemo adstitisset Matrimonio, ergo. 6. In protocollo comitiorum publicorum Monasterii antehac habitorum inveniuntur sæpe ad nobilitatem recepti, qui ex Matrimoniis acatholicorum quoad se invalidis orti erant. Et reperitur ibidem expressum decretum, ut non ideo acatholicis imposterum obmoveatur difficultas, eò quòd in Tractatu pacis Osnabrugensis decisum sit, ejusmodi Matrimonia secundùm leges, & consuetudinem Ecclesiæ evangelicæ, ùt vocant, aut reformatæ inita censeri debere valida.

Petitum est judicium Universitatum Colonien sis & Trevirensis super hoc casu & resolutione, fueruntque hæ subscriptiones:

Sacra Facultas Theologica in Universitate Colonien si censet quæstionem esse bene resolutam, quantùm attinet ad effectus saltem civiles inter quos est admissio ad Comitia. Coloniæ 2. Febr. 1714.

Nos Decanus, Senior cæterique Doctores, Professores ordinarii Facultatem utriusque Juris

generalis ſtudii in hac libera Imperii Urbe Colonienſi, lectis diligenter ac maturè ponderatis rationibus præſentibus Reſolutionis ſeu Reſolutionum, ad eandem ſeu eaſdem noſtro quoque conſilio accedimus, & reſolvimus talem filium à Comitiis non eſſe excludendum. Coloniæ 12. Febr. 1714.

Similem in modum ſubſcripſerunt Facultates Theologica & Juridica in Univerſitate Trevirenſi.

778. *Q.* 102. *An ergo nunquam valeant Matrimonia in locis, ubi Trid. fuit promulgatum, contracta ſine Paracho.* R. §. 1. *Leſſ.* in Auct. v. *Matrimonium* caſ. 17. dicit nunquam valere; Rationem dat, quia ſine Parocho perſonæ ſunt inhabiles: & quamvis lex poſitiva præcipiens vel prohibens non obliget, ubi ſervari non poteſt, tamen obligat, ſi ſit irritans vel inhabilitans; ſicuti manes inhabilis ad contrahendum cum conſanguinea, quamvis ſis inter infideles, ubi deeſt diſpenſans, & omnis alia mulier, quam ducas. Sed dicendum eſt valere Matrimonia, ubi non ſunt Parochi, quamvis decretum fuerit aliquando ibi promulgatum, dummodo adhibeantur ſaltem duo teſtes, & ita docent *Bellarm.* in Epiſt. ad Nuntium 31. Decemb. 1600. data, *Dian. Tambur. Chapeaville, Laym.* l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 7. *Stalenus, Arsdekin,* De Matrimonio c. 8. §. 4. *Krim.* n. 646. & pro hoc ſunt plures declarationes Cardinalium, uti referunt *Zypæus* De ſponſal. & Matrim. l. 4. n. 6. & *Gallem.* ad *Trid.* ſeſſ. 24. De ref. Matr. c. 1. n. 10. Addunt iidem *AA.* cum *Gob.* n. 475. & *Verjuys*, a. 2. quamvis alicubi ſit Parochus, ſi tamen metu hæreticorum lateat, aut difficilis ſit ad eum & Epiſcopum acceſſus, etiam valere Matrimonia coram

coram Magistratu civili vel 2. testibus inita, & ita etiam resolverunt Theologi Romani cum Patre *Busæo* l. 4. archivii Provinciæ Societatis JESU ad Rhenum inferiorem pag. 16. Atque ita etiam sæpius responsum est à *Congreg. Cardin.* apud *Arsdekin* & *Gob.* suprà, unde,

§. 2. Christiani apud Turcas vel alios infi- 779.
deles captivi aut mercatores validè contrahunt sine Parocho & testibus, quamvis *Trid.* in patria sua sit promulgatum, & ipsi non habeant animum ibi perpetuò manendi sed ad patriam redeundi, *Loth* in Res. Theol. tr. 3. a. 9. *Gob.* n. 483. *Sylvius*, *Kugler* n. 291. *Krimer* n. 646. quia reipsa ibi non sunt, vel respectu illorum omnino latent Parochi catholici.

Obji. Dictum est n. 526. si non adhibeatur 780.
forma substantialis præscripta, quamvis ex causa & inculpabiliter omittatur, non valere contractum. *R.* Hoc intelligitur, quando forma illa potuit observari, aliàs non, uti rescimus ex pluribus declarationibus Ecclesiæ, *Krim.* n. 647.

§. 3. Quamvis alicubi adsit Parochus, si ta- 781.
men vel ipse, vel contrahentes non audeant comparere metu mortis, exilii aut enormis mulctæ, valent Matrimonia inita sine Parocho coram testibus, tum enim censetur moraliter abesse Parochus: Hinc universaliter, quando non est tutus ad Parochum accessus valere talia Matrimonia docent, *Verj.* a. 2. & alii, refertque *Zypæus* in Jure Pontif. l. 4. n. 16. ita responsum esse à *S. Congreg.* ad Archi-Episcopum Philippensem anno 1603.

§. 4. Qui in Parochia planè acatholica ha- 782.
bitant, si soleant à vicino Parocho catholico accipere reliqua Sacramenta, v. g. Baptismum pro

suis prolibus, Communionem in Paschate, Viaticum, extremam Unctionem, etiam tenebuntur pro Matrimonio comparere coram illo, quia ille censetur esse proprius eorum Parochus, cui facto ipso sic se subjecerunt.

783. §. 5. Si convertatur uxor acatholici, & maritus ejus recuset renovare consensum coram Parocho catholico, minans, se aliàs velle hunc vel ipsam tradere Prætori; item si alteruter conjux recuset consensum renovare coram Parocho catholico, & interim per Judicem cogantur sub pœna carceris convivere: item si aliquis post sponsalia aut post defloration em cogatur ducere aliquam, nec tamen ipsa velit comparere coram Parocho catholico, adsitque, v. g. periculum, ne capiatur Parochus catholicus, si compareat, in his casibus non est opus, ut assistat Parochus catholicus, quia non est tutus ad eum accessus, *Verj.* suprà.

784. *Q.* 103. *Quid addendum sit circa impedimentum impotentiæ*: R. De hoc plurima habet *Sanch.* l. 7. à d. 92. ad 114. & *Zacchias*, l. 3. tit. 1. toto, ubi q. 1. agit generatim de causis impotentiæ tam coëundi, quàm generandi. Q. 2. De impotentia ex defectu ætatis. Q. 3. De impotentia ex defectu naturali. Q. 5. De frigidis & maleficiatis. Multa etiam habet *Sperell.* decis. 141. ex quibus do aliqua:

785. §. 1. *Pontius* l. 7. à c. 56. & alii putárunt non obstante impotentiâ absolutâ, posse de Jure naturæ validè contrahi Matrimonium, non in ordine ad copulam carnalem, sed tantùm ad conjunctionem animorum: si autem impotentia illa ignorata sit, volunt Jure ecclesiastico tantùm dirimere, utì servitutem: & videntur favere

Th. ac Canones aliqui apud *Aversam* q. 13. s. 1. ideóque sententiam illam satis probabilem esse dicit *Diana* p. 4. t. 4. R. 75. Sed oppositum videtur certum cum *Kugler* à n. 2022. 2047. & communissima, quia de essentia Matrimonii est traditio corporum aptorum ad copulam; item traditio juris ad copulam generationi de se aptam, secundùm dicta n. 228. conjuges enim secundùm Apostolum 1. ad *Corinth.* 7. v. 3. & 4. acquirunt dominium ad usum corporis alieni, in ordine ad generationem, quod dominium non stat cum impotentia physica ad copulam vel potentiam generandi. 2. Matrimonium vel consideratur secundùm officium naturæ, & sic finis illius est generatio prolis: vel secundùm remedium concupiscentiæ, & sic finis illius secundarius est copula carnalis de se apta generationi prolis; neutrum autem finem habere potest tale Matrimonium, ergo. 3. Si validè contraheretur Matrimonium præcisè ad conjunctionem animorum, ergo Pater & filia sic validè contrahent. Item potentes generare, validè sic contrahent, & consequenter postea fornicabuntur, si carnaliter coëant, quia non tradiderunt jus ad usum corporum, est autem inauditum conjuges fornicari coëundo. Quæ afferuntur ex *S. Th.* & Canonibus rectè explicat *Krimer* à n. 1315.

Obj. Corpus aptum copulæ vel generationi non est materia necessaria Matrimonii; nam manet Matrimonium, quamvis superveniat absoluta impotentia copulæ vel generationis, ergo. R. Non est materia necessaria Matrimonii in facto esse, c. in fieri, n. namsi Matrimonium sit contractum ad copulam carnalem, manet, quamvis desinat potentia ad copulam carnalem, & tamen 786.

men si dum contrahitur ad copulam carnalem, ad hanc non esset potentia, secundùm *Pontium* esset invalidum: & similiter absentia affinitatis inter personas contrahentes requiritur ad fieri Matrimonii, non tamen ad conservari, si enim alteruter coëat cum fratre, vel sorore conjugis, non ideo solvitur Matrimonium.

787. §. 2. Si impotentia antecedens sit perpetua & simpliciter evidens, Matrimonium solvitur absque experimento, quia ab initio est certò nullum: Si sit verisimiliter evidens, requiritur juramentum conjugum deponentium *de veritate*, quòd non possint coire, & pro singulis, septem manus propinquorum vel vicinorum deponentium de credulitate, quòd conjuges verum deponant, nec tum requiritur triennale experimentum. Si impotentia sit dubia, præter juramentum conjugum & septimæ manûs, requiritur triennale experimentum, Cap. *Laudabilem* De frigid. & malef. *Sanch.* aliique cum *Sperell.* à n. 3. Si tamen unus conjugum neget impotentiam, hic non indiget istis septem juramentis ex parte sua, sed tantùm ex parte affirmantis necessaria sunt, *Inn. Sanch. Krim.* n. 1303. Tempus autem experientiæ *Sanch. Gutt. Krim.* n. 1302. & alii dicunt computari à die tentatæ copulæ: *Hostiens.* & alii plures cum *Sperell.* n. 59. à die Decreti per Judicem facti, nam requiri ad hoc decretum Judicis docet *Pignat.* tom. 1. consult. 56. habétque communior sententia, quòd quamvis Judex aliquando possit tempus coarctare, non tamen quando agitur de impotentia ex maleficio, quia Cap. fin. *De frigid. & malef.* statuitur veluti pro forma probatoria, hæc enim impotentia, cùm de

de se possit esse temporalis, priùs non censetur perpetua. Sed de his plura à n. 803.

§. 3. Quia inspectio fallax est & indecens, utì docet *S. Ambros.* Epist. 64. ad *Syagrium*, ac etiam fatetur *Sperell.* decis. 136. negans ideo inspiciendam esse Mortalem accusatam, hinc dicunt aliqui eam non requiri, nisi conjuges urgeant dissolutionem Matrimonii ante experimentum triennale, vel alteruter, aut etiam uterque ante aut etiam post experimentum triennale neget suam impotentiam: Attamen multi cum *Sperell.* decis. 141. à n. 11. contendunt absolutè utilem, & quandoque etiam esse ultra hos casus necessariam, ut Judex possit aliquid prudenter decernere, & huic vel illi concedere aut negare secundas nuptias, ideóque Rota sæpe mandavit tales inspectiones fieri, eámque permiserunt Pontifices & multi Canones apud *Sperell.* à n. 46. qui n. 69. notat sufficere duas personas expertas & non suspectas. 788.

§. 4. Quamvìs 28. AA. quos referunt *Sanch.* l. 7. d. 92. à n. 15. & *Carden.* in 1. crisi d. 11. n. 154. dicant eunuchos totales, id est, carentes utroque testiculo, validè contrahere Matrimonium, tamen post declarationem *Sixti V.* in Constit. 59. *Cum frequenter*, certum est tale Matrimonium non esse validum, quia quamvìs coire possint & aliquem humorem fundere, attamen non verum semen generationi aptum: & malè supponunt aliqui apud *Aversam* s. 2. *Aristotelem* tenere oppositum. Quando autem in Scriptura eunuchi leguntur contraxisse Matrimonium, per eunuchum intelligitur Minister Regis alicujus, utì exponunt Interpretes cum *Sanch.* n. 17. Spadones, qui uno testiculo carent, sunt potentes, 789.

tentes, potest enim unus testis suppeditare sufficiens semen. Thlibii autem seu Thlasii, quibus testiculi sunt contriti, possunt esse potentes, si testiculi non sint omnino ita attriti, quin possint perficere semen, *Boudewins* in Ventilabrop. 2. q. 13. Curatus ab hernia per sectionem, ita ut uterque etiam testiculus in inguine sit cum visceribus reconditus & insutus, capax est Matrimonii, uti judicavit *Universitas Vallisoletana* cum Medicis & Canonistis, & cum aliis multis consentit *Kugler* à n. 2105. Hermophroditos contrahere posse secundùm sexum prævalentem, habetur L. *Quæritur*, ff. De statu hominum: si neuter sexus prævaleat, datur optio, si jurent se permanere velle in eo sexu: valet tamen, si conjuge mortuo mutent. Plura de eunuchis, spadonibus, hermophroditis videri possunt apud *Zacchiam* q. 9.

790. §. 5. Illa impotentia censetur perpetua, ideóque dirimit, si Matrimonium antecedat, & tolli non possit sine vitæ periculo, sine miraculo, sine peccato, quod enim est illicitum, est impossibile. Hinc si constet impotentiam ante Matrimonium, vel ex causa naturali, vel per maleficium causatam, adhibitis diligentiis tolli non posse, Matrimonium declarari debet ab initio fuisse irritum, secundùm Cap. fin. 33. q. 1. & Cap. fin. *De frigid. & malef.* Idem est, si impotentia auferatur per miraculum, *Sperell.* n. 38. Item si auferatur ope dæmonis, vel per aliud maleficium, ideóque deberent tales conjuges primò contrahere: è contrà si auferatur per secretam artem peritissimi Medici, fit modo naturali, item si per exorcismos Ecclesiæ, fit modo ordinario; ideóque non censetur tolli per miraculum vel maleficium,

ficium, hinc declarandum est ab initio fuisse validum, utì habetur Cap. *Fraternitatis* De frigidis: Si auferatur licitè rogando maleficum, ut removeat signa maleficii, quibus causavit, *Sanch.* l. 7. d. 94. dicit Matrimonium ab initio valuisse, sed alii cum *Averſ.* ſ. 2. contradicunt, quia quod penderet ex sola alterius voluntate, censetur impossibile respectu aliorum. Notant autem omnes communiter impotentiam tum censeri esse ex maleficio, si vir, qui incalescit ad alias mulieres, aut ad pollutionem in somno, frigescat ad suam sibi alioquin dilectam: similiter si mulier subitò arctetur ad accessum viri sibi alioquin dilecti.

§. 6. Senes decrepiti secundùm aliquos non possunt contrahere Matrimonium, eò quòd videantur in perpetuum pro futuro incapaces talis copulæ, quæ generationi sit apta, sed dicendum est cum *S. Th.* in suppl. q. 58. a. 1. ad 3. *Castrop.* hìc pu. 14. §. 2. *Spor.* n. 122. §. 2. *Averſ.* ſ. 2. *Krim.* n. 1283. *Kugl.* à n. 2022. & aliis esse capaces, si natura vel arte calere possint ad coitum, quia hoc ipso fieri possunt una caro, & ex eorundem copula generatio per se sequi potest. Quòd si natura ad talem coitum excitari non posset, putant *Abb. Laym. Sanch. Castrop. Krim.* n. 1284. contra multos alios, esse incapaces Matrimonii, unde meritò arguit *Nav.* quasdam mulieres, quæ cum ejusmodi senibus contrahentes divitias sibi potiùs desponsant, quàm personas. Quid de sterilibus sit dicendum, colligi potest ex dictis n. 316. & contrahere posse, rectè probat *Kugl.* à n. 2036. 791.

§. 7. Si quis ex morbo ita langueat, ut in eo statu nequeat habere copulam, etiamsi de sanitate 792.

tate recuperanda desperet, sitque morti proximus, est capax Matrimonii, quia talis impotentia non est ex genere & modo suo perpetua, *Aversa* s. 2. *Kugler* à n. 2029. Si tamen vis morbi ita destruxerit potentiam generandi in ægro, ut nullo medio ordinario reparari posset, quamvis æger convaleſceret, esse Matrimonii incapacem dicunt *Cón. Laym. & Spor.* n. 122. §. 3. Et possunt plura de impotentia ex morbis videri apud *Zachiam* l. 3. t. 1. q. 4. Etiam capax est Matrimonii mulier, quæ non potest parere sine periculo vitæ vel suæ vel prolis, quia est capax copulæ de se ad generationem aptæ, *Kugler* à n. 2041.

793. §. 8. Si vir vas fœmineum penetrare non possit, quamvis in illius introitu semen effundat, cujus pars aliquando per accidens attrahatur à matrice & intromittatur, censeri debet impotentia, quia talis seminatio non sufficit per se, ut tales conjuges modo naturali censeantur fieri una caro, *Castrop.* d. 4. p. 14. §. 2. n. 1. *Krim.* n. 1271.

794. §. 9. Si mulier sit impotens retinere semen intra matricem, putârunt aliqui non valere Matrimonium, sed oppositum tenet communis cum *Aversa* s. 2. quia est apta consummare copulam de se aptam generationi, licèt per accidens semen effluat: atque ideo docet *Sanch.* l. 7. d. 17. n. 22. tali etiam licitum esse usum Matrimonii.

795. §. 10. Quamvis rationabiliter dubitans de impedimento dirimente, secundùm dicta n. 48. & 533., non possit inire Matrimonium, nisi soluto dubio. Et idem dicant *Sanch.* l. 7. d. 103. n. 10. & *Krim.* in dubio impotentiæ, propter periculum alteri irrogandi injuriam, tamen si hic alter præmoneatur & consentiat, docent *Palaus*

& *Schild.* tr. 6. n. 94. excipi hoc dubium de impotentia, nam conjuges dubii de impotentia, si per triennium fruſtra tentârint copulam, ſeparantur, ſecundùm dicenda à n. 803. & permittuntur inire aliud Matrimonium, in quo ſperant ſe poſſe conſummare, ergo idem licebit pro ineundo primo Matrimonio: Hinc *Diçaſt.* De Bapt. d. 1. n. 208. docet, ſi ſpectatâ peritiâ Medicorum & experientiis tantùm ſit probabile aliquem è contrahentibus habere corpus aptum ad generationem, licitè contrahere, nam imprimis quiſque præſumitur naturaliter potens: neque per hoc putat agi contra religionem, cùm Sacramentum vel actio ſacra non ponatur, niſi ex ſuppoſitione validi contractûs, ideóque non Sacramentum, ſed ſolus contractus videatur exponi periculo nullitatis, contrahentes autem tantùm ſe exponant periculo materialis fornicationis, cui etiam ſe licitè expónunt illi, qui contraxerunt Matrimonium, ſi poſtea ſuperveniat dubium de impotentia. Deinde etiam non apparet, cur tales contrahentes peccarent contrà charitatem vel juſtitiam vel ullam aliam virtutem: Ita ille, & ſententiæ illi favent dicta n. 538. Eſtque præterea ſpecialis ratio circa hoc impedimentum impotentiæ, 1. quia, ne conjugia ſint pleniſſima incertitudine, ſufficere debuit ad contrahendum ſpes conſummandi Matrimonium, ſaltem poſt impotentiam temporalem, alioqui qui diu caſtiſſimè vixerunt, non auderent contrahere, quia meritò dubitare poſſent, an futuri eſſent potentes necne. 2. Et præcipuè, quia cùm pollutio & fornicatio ſit illicita, hoc dubium aliter vinci non poteſt, quàm experiendo copulam in Matrimonio, hinc lex naturalis vide-

videtur permittere tum iniri Matrimonium, & post initum Matrimonium lex positiva, ad experiendum, concedit triennium. Et qui hanc sententiam sequi vellet, deberet judicare reddi practicè sufficienter certam per adductas rationes.

796. §. 11. Peccant Medici, qui volentes experiri in homine soluto potentiam vel impotentiam, ad partes genitales affundunt aquas calidas, aliave medicamenta adhibent ad excitandos spiritus genitales, talis enim directa excitatio illicita est solutis : videtur tamen id posse permitti, si capiatur experientia in homine uxorato, quia cùm huic liceat copula, etiam licet excitatio eorum spirituum, dummodo absit periculum pollutionis, *Gob.* n. 448.

797. §. 12. Si quis laboret impotentiâ temporali, & alteri parti nihil dicat de hoc vitio, putant *Sot.* & *Henriq.* hanc deceptionem esse mortale, *Sanch.* d. 92. n. 5. dicit per se loquendo non esse mortale, imò nec veniale, si sit ad breve tempus, quia obligatio actûs conjugalis habet se uti præcepta positiva, quæ non obligant semper pro semper, ergo satis est, quòd redditurus sit, quando poterit, non diu pòst.

798. §. 13. Quando impotentia potest emendari sine periculo mortis vel gravis morbi, tenetur uxor, quæ v. g. nimis arcta est, admittere incisionem, aliáque remedia naturalia, quia hoc est necessarium ad copulam, ad quam fecit jus marito, *Sot. Lop. Sanch.* l. 7. d. 82. n. 32. & d. 93. n. 2. *Boudevvins* p. 2. q. 19. *Sperell.* n. 41. Consentit *Krim.* n. 1290. si hujus vitii conscia contraxit cum ignorante illud, quia censetur decepisse: si autem non fuit conscia hujus suæ arctitudinis, dicit

dicit non teneri, quia bonâ fide tradidit corpus, quale à natura habebat, nec videtur teneri ad subeundos quasi intolerabiles cruciatus, ideóque si ipsa talem incisionem permittere non vellet, valeret nihilominus Matrimonium, utì rectè cum communi *Zacch.* & *Bonac.* contra *Pontium* & *Dianam* p. 3. t. 4. R. 201. Et hactenus dicta valent, quando ex parte mulieris nimis arctæ est defectus. E contrà si ipsa disposita est, prout naturaliter esse debet mulier, sed ex parte viri sit defectus, quia hic habet membrum virile nimis crassum, rectè dicunt *Hurt. Dian. Krim.* aliique cum *Kugler* à n. 2057. non teneri pati incisionem multùm molestam.

§. 14. *S. Th.* in 4. dist. 34. q. 1. a. 2. ad 5. ait: 799.
Si vir non possit implere carnalem actum cum virgine, & tamen possit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento possunt claustra pudoris frangi, & ei conjungi. Imò docet *Boudevins* posse maritum etiam propriis digitis dilatare claustrum talis virginis à se ductæ in Matrimonium (quamvis contradicat *Sanch.* d. 93. n. 39.) hinc tale Matrimonium censeri non debet invalidum, quidquid contradicant aliqui apud *Averf.* s. 3.

§. 15. Proposita est nobis hæc quæstio: an 800.
nimia latitudo vasis muliebris faciat talem impotentiam, ut ab initio invalidet Matrimonium: sed remisimus ad Medicos & Chirurgos: id solùm dicere potuimus, si latitudo antecesserit, nec depelli possit, & sit constans causa, cur semen viri non possit recipi vel retineri à fœmina, facit impotentiam, adeóque ab initio invalidat Matrimonium, quia ab initio non fuit apta generationi: si autem de aliquo horum dubium sit, conformiter ad Cap. *Laudabilem*, Cap. *Fraternita-*

tis

tis Cap. *Litteræ*, De frigid. & malef. debere à peritis inspici & examinari talem mulierem, utì etiam notat *Gob.* tr. 9. n. 429. potestque de nimia tali latitudine & arctitudine videri etiam *Zacchias* l. 3. tit. 1. q. 6.

801. §. 16. Putârunt aliqui Matrimonium tantùm ratum dirimi per impotentiam semper duraturam, quæ contracto supervenit, v. g. si vir fiat eunuchus: sed oppositum est certum ex Can. *Hi qui.* 32. q. 7. & Can. *Si uxorem*; 32. q. 5. tum enim solubile est ex concessione Christi, vel per professionem religiosam, vel per dispensationem Ecclesiæ, utì dictum est à n. 412. & quæ opponi possunt, rectè solvunt *Krim.* à n. 1277. *Kugl.* à n. 2076. *Averf.* q. 13. s. 4. ubi rectè notat, si in hermophrodito superveniat impotentia ex mutatione sexûs, v. g. si priùs prævalebat in sexu fœmineo, & ideo contraxit ùt mulier, postea autem prævaleat sexus virilis, nec possit coire ut mulier, sed tantùm ùt vir, desinit Matrimonium quamvis consummatum, sicuti desineret per mortem, quia Matrimonium non stat inter duos viros, hinc poterit uterque tanquam vir copulari cum aliâ.

802. §. 17. Quando dubitatur, an impotentia præcesserit, an supervenerit Matrimonio, putant *Sanch.* d. 103. n. 4. *Henriq. Menochius, Laym, Regin. Mastr.* n. 114. & alii præsumi posse, quòd præcesserit; Idem sentit *Gob.* n. 432. & *Kugler* n. 2083. si sit impotentia ex causis naturalibus, quia impotentia naturalis non solet ei obtingere, qui in nativitate fuit capax, si verò sit ex maleficio, dubitat cum *Dicast.* putat tamen cum *Averf.* q. 13. s. 4. & *Kugler* à n. 2084. etiam præsumi posse, quòd præcesserit, quia sæpe ideo induitur, ut contra-

hea-

hentes postea cogantur dissolvere Matrimonium, ergo inducitur ante Matrimonium, alioquin non daret causam dissolutionis. Sed his meritò contradicunt *Abul. Hostiens. Abb. Sot. Silv. Angel. Bonac. Castrop.* p. 3. §. 7. qui putant tam de naturali, quàm de accidentali ex maleficio præsumendum esse, quòd subsecuta sit: & consentit *Krim.* n. 1295. si dubium oriatur post aliquot annos à contracto Matrimonio, quia quisque præsumitur à natura potens, nisi probetur contrarium, ergo & præsumendum de valore Matrimonii: neque periculum est accedendi ad non suam, præsumet enim meritò esse suam: imò si cum alia contraheret, majus esset periculum, ne priore Matrimonio valente postea cognosceret non suam. Idem censet *Spor.* n. 122. §. 4. si sit ex maleficio, quia malefici sæpe quærunt tales conjuges totâ vitâ affligere: hinc infert *Schild.* à n. 99. non posse transiri ad secundas nuptias, neque in dubio, an impotentia talis accidentalis cœperit ante, an post Matrimonium, neque in dubio, an impotentia sit naturalis vel accidentalis: Hæ omnes sententiæ sunt probabiles: notat tamen *Aversa.*; quòd argumentum illud: *in dubio præsumi debet pro valore Matrimonii*, non videatur habere locum in hoc casu, nam pro valore actûs præsumendum est, quando actus potest habere effectum suum, tale autem Matrimonium cum impotentia antecedente contractum non potest habere effectum suum, id est, exercitium copulæ, & consequenter non videtur pro eo præsumendum.

§. 18. Quamvis uterque fateatur impotentiam etiam post inchoatum experimentum triennii, *Sanch.* d. 108. & *De Luca* De Matr. d. 9. di- 803.

cunt continuandum esse; *Averſ.* q. 13. ſ. 5. dicit posse procedi ad ſententiam ſeparationis, ſi per inſpectionem perſonarum peritarum ſimul cum confeſſione conjugum appareant ſigna probabilia impotentiæ, quæ ſuperari non poſſit: conſentiunt *Leſſ.* in auct. v. *Matrimonium*, caſ. 11. & J. *Sanch.* d. 56. Rectè tamen notat *Panorm.* & *De Luca*, quòd inſinuavi n. 787. in fine, quando impotentia eſt ex maleficio, maximè neceſſaria eſt triennii probatio abſque potentia hoc tempus abbreviandi, tum enim non conſtat de perpetuitate impotentiæ, cùm malitia dæmonis & hominum ſit voluntaria, quæ poteſt deſinere; quid autem etiam poſt evolutum tempus triennii adhuc prærequiratur, antequam ejuſmodi conjuges ſeparentur, videri poteſt ex Jure deductum apud *Sanch.* d. 108. ubi inter cætera dicit requiri juramentum viri, quòd ſeriò tentârit copulam, & mulieris, quòd etiam conata ſit, nec impediêrit: item jurare debent ex parte cujuslibet conjugis ſeptem propinqui, vel his deficientibus ſeptem vicini bonæ famæ, quòd credant conjuges verum affirmare: hæc juramenta ex præſcriptione conſuetudinis fiunt ſuper Crucem, cùm ex Jure communi fieri deberent ſuper Evangelia: & alterutro deficiente ſententia pro diſſolutione Matrimonii nulla eſt. Et quando conſtat Matrimonium non potuiſſe per triennium conſummari, ordinariè poſtea amplius non poſſunt petere aut reddere debitum, quamtum cenſetur eſſe moralis certitudo, quòd non ſuperſit ſpes perficiendi copulam, ergo malè tentatur: Si tamen adhuc eſſet ſpes, poſſent pergere, *Caj. Sanch.* l. 9. d. 17. à n. 20.

Objicies. Die uno ante triennium abſolutum poteſt

potest peti debitum, ergo etiam die uno post illud, quia tum spes perficiendi copulam non est notabiliter minor. R. Dici potest, quòd Jura tempus determinatum statuerint & judicium de morali certitudine impotentiæ definiverint ad tale tempus, ne homines exponerentur perplexitatibus: Alii dicunt, quòd Ecclesia tum dissolvat Matrimonium ratum, si fortè fuit validum, attamen sub conditione, nisi postea innotescat fuisse potentiam. Sed, secundùm dicta, supponi debet non esse amplius prudentem spem perficiendi copulam.

§. 19. Si quis post experientiam triennii ju- 804.
dicio Ecclesiæ declaratus sit impotens respectu unus, ideóque absolutus sit ab illo Matrimonio, & postea deprehendatur fuisse potens, v. g. per fornicationem cum alia simili, quamvis altera pars aliud Matrimonium iniviſſet & consummâſſet, *S. Th.* in suppl. q. 58. a. 1. O. *Sanch.* l. 7. d. 99. *Gob.* tr. 9. n. 430. *Boudevv.* p. 2. q. 13. *Kugler* à n. 2109. absolutè dicunt debere redire ad prius Matrimonium, quia jam innotescit fuisse validum: Contradicit absolutè *Pontius*, l. 7. c. 65. n. 6. quia putat Ecclesiam pro tali casu dissolviſſe Matrimonium illud tantùm ratum: *Averſ.* q. 13. s. 5. distinguit, & tenet cum prima sententia, si fuerit casus impotentiæ naturalis, ita enim videtur decidi Cap. *Fraternitatis* De frigid. & malef. è contrà, si fuerit casus maleficii, oppositum videtur decidi Cap. fin. 33. q. 1. nam dicitur, *etiamsi possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt*: Ratio insinuata est n. 790. quia maleficium, quod per media ordinaria auferri non potest, sed tantùm per voluntatem maleficorum, habetur tanquam im-

pedimentum perpetuum, ergo ſicuti, licèt impedimentum de ſe perpetuum tolleretur per miraculum, non ideo ab initio valuiſſet Matrimonium, ita etiam hìc. Et ideo, ſi propter impotentiam ex maleficio ſeparatio ſit facta poſt triennium experientiæ & alias probationes Juris, quamvìs maleficiatus aliud Matrimonium ineat, ad quod ſit potens, non eſt reſtituendus, quia frequenter contigit maleficia perpetua fieri ad cauſandam impotentiam reſpectu certæ tantùm perſonæ & non omnium, *Sanch.* l. 7. d. 91. *Krim.* n. 1311. certum autem eſt, quòd impotentia perpetua antecedens, etiam reſpectiva tantùm, dirimat, utì habet communis cum *Kugler* à n. 2097.

805. §. 20. Si mulier de cujus impotentia dubitabatur, fuiſſet poſtmodum cognita à viro diſſimili, v. g. juniore, aut habente corpus reſpectivè magis proportionatum, quamvìs per copulam cum hoc ultimo reddita eſſet habilis etiam ad copulam cum primo, non ideo deberet reddi primo; ex eo enim non probatur, quòd impotentia reſpectu prioris & alterius ſimilis non fuerit perpetua, *Sanch.* l. 7. d. 93. n. 12. *Schild* n. 98. *Krim.* n. 1293.

806. §. 21. Si impotentia naturalis, quæ judicabatur eſſe perpetua, poſtea advertatur eſſe depulſa ſine vitæ periculo, ſine miraculo, ſine peccato, debet ſecundùm dicta num. 804. rediri ad prius Matrimonium, etiamſi bonâ fide initum & conſummatum eſſet ſecundum, quia impotentia erat temporalis tantùm, adeóque primum Matrimonium fuit & manet validum, ſecundum autem invalidum. Refertur quidem declaratio apud *Pignat.* t. 1. conſ. 148. quæ videtur

detur contraria, sed vel supponitur, quòd mulier illa respectu primi tantùm mariti fuit ob arctitudinem perpetuò impotens, vel dicendum, quòd Ecclesia ex causis tum dispensârit in Matrimonio rato, secundum dicta à n. 414.

Q. 104. *Quam pœnam incurrat, qui contrahit sciens se habere impedimentum dirimens.* R. §. 1. De hoc ita statuitur *Clement. unica* De consanguin. *Eos, qui scienter in gradibus consanguinitatis vel affinitatis constitutione canonicâ interdictis, aut cum Monialibus contrahere matrimonialiter non verentur, nec non Religiosos & Moniales & Clericos in sacris Ordinibus constitutos Matrimonia contrahentes..... excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subjacere.* Et præcipitur locorum Ordinariis, ut tales denuncient, & donec satisfecerint, vitari curent. Ea tamen pœna, cùm sit odiosa, non extenditur ad alia impedimenta præter expressa, utì cum aliis notant *Pont. Spor. Averf.* q. 7. s. 5. *Krim.* n. 1239. & 1238. incurritur autem pœna, quamvis Matrimonium non consummetur. 807.

§. 2. Qui sic contraxit bonâ fide, sed re cognitâ manet in incestuoso vel sacrilego usu talis Matrimonii, non incurrit eam pœnam, quia imponitur contrahenti, & extendenda non est, *Krim.* n. 1241. 808.

DUBIUM III. 809.

Quomodo Matrimonium invalidum sit revalidandum.

RESP. I. Si fuit invalidum propter consen-» sum fictum, vel metu extortum, sive ex una» sive ex utraque parte, potest revalidari per» quodcunque signum veri & novi consensûs;» quia si altera tantùm pars fictè contraxit, con-»

»sensus unius partis habitualiter permansit, ergo accedente alterius consensu revalidatur, »*Sanch. l. 2. d. 32. n. 9. Con. d. 24. dub. 10. n. 89. Nav. Fill. Bon. &c. Unde resolves*,

» I. Si metus vel defectus consensûs fuerit alterius tantùm partis, curandum est, ut ea saltem novum & liberum consensum eliciat & externis signis prodat: alteri autem parti non opus est declarari, præstari novum consensum ad valorem Matrimonii, *Sanch. n. 10. Kon. Bon. p. 9. V. Mæration, d. 7. s. 15. n. 4.*

» II. Si uterque fictè vel coactè consenserit, necesse est, ut uterque consensum renovet & verbis exprimat, quia cùm utriusque consensus planè nullus fuerit, æquè necesse est renovare & declarare, ac si factum nunquam fuisset, »*Mærat. n. 3.*

» Resp. II. Si invalidum fuit propter impedimentum consanguinitatis v. g. vel aliud simile occultum dirimens, tunc eo per dispensationem vel aliter sublato, atque ita personis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusque consensus, signo externo expressus: & quidem, ut probabiliùs docet *Sanch. d. 36.* absolutus & independens ab antiquo. Ratio, quia neutrius consensus antiquus fuit legitimus, cùm non caderet in legitimam materiam: *Unde resolves*:

» Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti, vel dubitetur, an sciat, illa suaviter inducenda est ad novum consensum absolutè præstandum, dicendo, v. g. *Si mihi non nupsisses, nonne modò nuberes?* vel, *Angor scrupulis de Matrimonii nostri valore, ideóque renovemus consensum.* »Quod si fiat, sufficere (præsertim si sequatur affectu

affectu maritali copula) docet *Quintan. in append. l. 7. d. ult.* Quòd si autem periculum sit, ne pars illud impedimentum ignorans detrectet, & scandala graveſque moleſtiæ timeantur, licebit uti ſententiâ contrariâ, quæ docet ſufficere, ut ſola pars impedimenti conſcia conſenſum renovet, & alteri declaret, *Sanch. lib. 2. d. 26. & lib. 8. d. 34. n. 61. Leſſ. lib. 2. c. 17. Kon. d. 24. dub. 10. & Fill. n. 25. &c. Dian. p. 4. t. 4. R. 49.*

Reſp. III. Ut Matrimonium invalidum, quod coram teſtibus & Parocho eſt celebratum, revalidetur, non opus eſt denuo coram Parocho & teſtibus iniri, ſi impedimentum ſit occultum; ſecus ſi ſit notum, quia prius Matrimonium præſumptione Eccleſiæ cenſetur validum, non autem poſterius, *Navar. Sanch. l. 2. d. 37. Kon. dub. 4. Regin. l. 31. n. 183. Fill. n. 93.*

ADDENDA.

Quæſt. 105. *Quid circa hanc revalidationem ſit præterea notandum.* Nr. §. 1. Si tantùm unus conjugum non fuiſſet baptizatus, idque certum eſſet, poſſunt ab invicem recedere, aut ſi velint eſſe conjuges, debent poſt Baptiſmum renovare conſenſum, utì ſi Matrimonium non valuiſſet ex alio certo defectu vel impedimento, nam Baptiſmus prærequiritur ad valorem Sacramenti, ſecundùm dicta l. 6. p. 1. n. 165. Si dubitetur de Baptiſmo, tenentur permanere in Matrimonio, & ſic ſe habere, utì in alio dubio ſuperveniente, *Comit. Gob.* in exper. tr. 2. à n. 464. 674. & colligitur ex dictis à n. 297. 810.

§. 2. *S. Th.* in 4. diſt. 29. a. 3. q. 2. ad 2. *S. Bonav.* ibid. n. 13. *Nav. Gutt. Henriq. Rodriq. Dian. Cón. Bonac.* 811.

Bonac. Sanch. & alii cum *Busenb. Averſ.* q. 3. ſ. 6. & q. 11. ſ. 4. *Kugler* à n. 590. valde probabiliter dicunt, ſi unus fictè conſenſerit, ſufficere, ſi hic ſolus poſtea eliciat verum conſenſum etiam internum tantùm, quòd *De Luca* ad *Trid.* diſc. 26. n. 32. affirmat, etiamſi per procuratores contraxiſſent, quia quamvis in contractibus mutuis & oneroſis, quando inter conſenſum unius & alterius intercedit multum temporis, non cenſeatur manere virtualiter conſenſus primi contrahentis, ſed renovari debeat, utì cum aliis docet *Sanch.* l. 2. d. 32. n. 7. rectè tamen excipit n. 12. & 14. cum *Lugo* in Reſp. mor. l. 3. dub. 16. n. 31. Matrimonium & profeſſionem religioſam, cùm enim conjux ſemper tractet alterum ùt conjugem, aut Religio ùt Religioſum, cenſetur ſemper permanere prior conſenſus. Oppoſitum etiam probabiliter tenent *Scot. Felin. Ledeſm. Comit. Engel* De divort. §. 1. n. 3. *Pont.* l. 4. c. 24. *Maſtr.* n. 39. *Krim.* à n. 530. *Caſtrop.* d. 3. p. 7. §. 1. *Gob.* tr. 9. n. 414. dicentes utrumque debere renovare conſenſum, quia deceptus non conſentiebat, niſi alter etiam ſeriò conſentiret; hinc dato, quòd conſenſus decepti perſeveret moraliter, tamen non videtur poſſe conſtituere Matrimonium, quia erat irritus, tum ob rationem datam, tum quia erat acceptatio corporis non traditi, ſed tantùm fictè oblati: præterea conſenſus ille decepti fuit cum errore perſonæ, putavit enim alterum eſſe habilem, & tamen jure naturæ ob defectum voluntatis erat inhabilis, ergo talis conſenſus non conſtituet unquam Matrimonium, quod enim à principio nullum eſt, tempore non convaleſcit; & conſequenter opus erit conjugem certiorem facere de nullitate Matri-

trimonii, ut sic de novo consentiat, aliàs semper censebitur in priori tantùm consensu, qui invalidus erat, permanere, & ex præsumpto illius valore operari, utì n. 814. dicetur. Atque ita respondisse *Clementem VIII.* testantur *Comit.* l. 1. q. 120. & *Pont.* l. 4. c. 24. & 25. n. 12. *Conf.* nam si uterque fictè consensisset, requireretur novus utriusque consensus, utì fatetur *Sanch.* n. 11. ergo similiter in nostro casu. *Nec obstat*, quòd dixi l. 4. n. 31. nempe ut professio religiosa, quæ ex defectu consensûs in professe, invalida fuerat, revalidetur, sufficere, quòd hic clàm jam ponat suum consensum, nam ibidem dedi rationem disparitatis, quia Ecclesia vel Pontifex sùpplet consensum & acceptationem Ordinis, utì sufficienter colligimus ex Cap. *Significantem*, 11. De Regularibus & ex Cap. 1. §. *Quòd si.* De Regularibus in 6., consensum autem & acceptationem alterius contrahentis Matrimonium, nemo potest supplere.

§. 3. *Krimer* à n. 540. putat, si consensus mu- 812.
tuus sit præstitus coram Parocho & testibus, quamvìs contrahentes fuerint impediti, v. g. per ignoratam consanguinitatem, hac dispensatâ sine ullo novo consensu convalescere Matrimonium, sicuti si defectu ætatis fuisset invalidum, obtentâ ætate hoc ipso convalesceret, quia priores illi consensus erant tantùm extrinsecè invalidi, intrinsecè autem erant veri consensus, quantùm est de se, constituentes contractum, satìs autem est tales veros consensus existere habitualiter, utì patet in duobus per procuratores, etiam quando dormiunt, contrahentibus. Oppositum tenendum est, quia consensus illi non erant in se legitimi, sed reipsa irriti, quamvìs id

ab extrinseco proveniret, ergo quamvis isti consensus permaneant habitualiter, nunquam constituent Matrimonium: aliud est de consensibus contrahentium per procuratores, hi enim ab initio erant legitimi & validi.

813. §. 4. Si etiam bonâ fide contraxerint cum impedimento, de quo unus tantùm eorum resciat, non sufficit, quòd hìc renovet consensum, sed debet etiam alter renovare, quia prior consensus ex parte utriusque fuit nullus, cum esset inter habiles, communis cum *Avers.* q. 11. s. 4. Ex quo patet disparitas quoad primam sententiam n. 811. relatam, nam secundùm AA. illos, consensus alterius, qui non finxit, erat legitimus, & respectu personarum habilium, cùm nullo impedimento tenerentur, utì supponitur.

814. §. 5. Etiam suppositò, quòd opus sit ex utraque parte renovari consensum, putant *Krim.* à n. 546. & 2346. *Sot. Rodriq. Henriq.* non esse opus, ut præcedat notitia vel suspicio absoluta de nullitate prioris Matrimonii, quia cum persuasione illa, quòd fuerit validum, stare potest intentio revalidandi, si fortè ex latente causa fuisset invalidum. E contrà *Sanch. Pont. Castrop.* d. 2. p. 7. §. 2. n. 3. *Gob.* in Quin. tr. 5. c. 37. n. 141. & alii dicunt necesse esse, ut uterque fiat certior de nullitate prioris sui consensûs, tum quia in litteris dispensationis additur, *ut dicto conjuge certiorato de nullitate prioris consensûs &c. dispenses*; tum maximè, quia, inquit *Paulus Leonis* in praxi ad litteras Pœnitentiariæ p. 2. pag. 251. si v. g. mulier perseverans in ignorantia prioris invaliditatis de novo consentiat, consentit ex errore, vúltque tantùm firmare, quod putat antè factum esse, atque ita putans se consentire in maritum sic jam

antea

tntea ſuum, errat in ſubſtantia. Putârunt quidem *Nav.* & alii ſatìs eſſe, ſi alter conjux conſcius impedimenti dicat, *ſuſpicor ex aliqua cauſa te non eſſe uxorem meam, ideo ob pacem conſcientiæ meæ rogo te, ut ſi, & quantùm opus eſt, denuo nos habeamus pro conjugibus:* ſed contrà eſt; quia ſuſpicio affert dubietatem tantùm, & non tollit ignorantiam nec errorem, neque facit certiorem. Putârunt etiam *Caj. Sot.* aliique multi cum *Sanch.* l. 2. d. 36. n. 5. ſatìs eſſe, ſi conjux conſcius roget, an ita amet ſe, ut jam conſentiat in maritum accipere, ſicuti ſi eſſet libera, túmque ambo conſentiant: ſed obſtant eædem rationes, ideóque neceſſe eſt, ut conſenſus, qui nunc præbetur, ſit independens à priori, unde in rigore non eſt ſatìs, ſi adducantur ad hoc, ut dicant; ſi non eſſes mea vel meus, jam *vellem* te habere, ſic enim reipſa tantùm dicerent, ſe eſſe habituros novum conſenſum, ſi ſcirent priorem non valuiſſe; ſed requiritur, ut independenter à priore conſenſu dicant, & ideo te jam *volo*, quia ad valorem requiritur conſenſus de præſenti, *Pont. Averſ.* q. 11. ſ. 4. Ratio reflexa hujus rigoris eſt, quia hìc agitur de valore Sacramenti, & relatæ opiniones *Nav. Cajetani, Sanch. Krim.* inprimis ſunt dubiæ tantùm probabilitatis, ergo nulla eis accedit certitudo ex diſpoſitione Eccleſiæ: Deinde licèt eſſent certò probabiles, tamen non ſunt certæ, & hìc agitur de valore conſenſûs, quem Eccleſia ſupplere non poteſt, ergo ſi iſtæ ſententiæ uſurpentur, Sacramentum exponitur periculo nullitatis, ergo praxis earum opinionum damnata eſt ab *Inn. XI.* in 1. prop. Ita *Cardenas* in 2. criſi. diſſ. 2. à n. 669. Excipiunt *Leſſ.* v. *Matrimonium*, caſ. 3. *Gob.* in Exp. t. 10. n. 414. & in Quin. t. 5. c. 37. n. 134. aliique com-

mu-

muniter casum extremæ necessitatis, si v. g. mulier periclitaretur de vita, aut si esset periculum gravissimi mali, inquit *Carden.* n. 681. talis enim necessitas videtur salvare reverentiam Sacramenti, ideóque illam non videtur comprehendere damnatio: Et hoc conforme est dictis l. 6. p. 1. n. 110. imò si plùs fieri non possit, putant aliqui AA. cum *Tiburt. Navar* in manud. ad praxin p. 2. c. 3. in tali gravissima necessitate per actum conjugalem, quem petit conjux impedimentum ignorans, censeri posse revalidari Matrimonium. Sed sive hos casus comprehendat damnatio, sive non, quoad rem ipsam, in his omnibus adhuc contradicit *Averf.* s. 5., quia talis alius modus, aut etiam simplex copula non necessariò habet adjunctum novum & absolutum consensum de præsenti. Denique notant rectè *Sanch. Carden.* & alii communiter non esse opus, ut in specie dicatur, quale fuerit impedimentum, sed satis esse dicere aliquid defuisse, aut si conjux impedimenti conscius dicat se consensum non habuisse: consensus enim invalidus reipsa non fuit consensus, cùm fuerit nullus sive irritus.

815. §. 6. Quamvis contradicant *Gutt. Comit.* l. 1. q. 120. *Lug.* in Resp. mor. l. 6. d. 2. n. 3. *Pont.* l. 5. c. 6. à n. 6. tamen multi docent esse moraliter certum, *Castrop.* d. 3. p. 7. §. 3. n. 2. dicit esse in *conscientia securum*, *Kugler* n. 891. tutum, quòd Matrimonium coram Parocho & testibus invalidè contractum, vel ob defectum consensûs, vel ob aliud impedimentum, postea obtentâ dispensatione impedimenti possit revalidari privatim sine Parocho & testibus, quia Pontifices & Cardinales declarant sic esse faciendum, uti testatur *Carden.* in 2. crisi d. 2. n. 667. sicque etiam prac-

sticat *S. Pœnitentiaria* quando dispensat. Deinde certum est *Trid.* ideo requirere Parochum & testes, ut vitentur gravia peccata scandali aliáque mala nascentia ex clandestinis Matrimoniis, quæ certum est non nasci, quando Matrimonium semel fuit contractum in facie Ecclesiæ, ergo certum videtur rationem & finem *Tridentini* non extendi ad hunc casum, uti pluribus evincit *Wex* p. 5. tr. 2. controv. 6. Et ideo etiam absolutè hanc sententiam tenent ùt veram *Nav. Piasc. Zoës. Laym.* & alii apud *Wex* n. 17. Item *Barb.* De off. Episc. alleg. 32. n. 157. *Less.* in Auct. v. *Matrimonium*, cas. 6. *Mastr.* n. 45. *Pyrrh. Corr.* l. 7. c. 7. §. *Matrimonium. Gob.* tr. 10. n. 415. *Spor.* n. 271. *Krim.* àn. 536. *Kugler* à n. 885. & consentit *Gorm.* De Sacram. n. 325. pro casu necessitatis. Et cùm hæc sententia sit certò probabilis, uti cum AA. gravissimis tenet *Avers.* q. 11. s. 5. secundùm Regulam datam l. 6. p. 1. à n. 117. & hìc n. 40. si fortè vera non esset, Ecclesia pro tali casu dispensat, sive supplet assistentiam Parochi & testium. Declarationes autem, quas in contrarium afferunt Adversarii, rectè explicant *Avers.* suprà & *Pignat.* tom. 8. consult. 27. Extendunt hæc *Côn.* d. 24. dub. 10. *Tamb.* l. 8. t. 4. c. 7. §. 7. *Gob.* & alii ad casum, quo Parochus vel testis sciviſſet subesse impedimentum, quia adhuc testari possunt contractum esse externè initum secundùm præscriptum *Trid.* nec ad eos spectat testari de valore, qui pendet à multis, quæ ipsis sunt incognita, sic enim rescire non possunt de consensu interno. Sed in hoc probabiliùs contradicunt *Avers. Kugler* n. 884. & alii, quia tum coram facie Ecclesiæ non constaret de validitate, sed potiùs de nullitate talis Matrimonii: Et consequenter eti-

etiam, si sit prudens periculum, ne impedimentum aliquando innotescat, quamvis esset notum ex sola confessione sacramentali, deberet cum venia pœnitentis Matrimonium revalidari coram Parocho & testibus, uti tenent *Henriq. Sanch. Rebel. Hurt. Laym. Castrop.* n. 3. *Herinx* d. 5. n. 27. *Kugler*, & certum esse dicit *Sporer* p. 4. c. 2. s. 2. n. 462. deberetque dispensationis renovatique Matrimonii testimonium asservari, ne postea, si erumpat, conjuges censeantur invalidè contraxisse, & proles in foro externo habeantur illegitimæ. Hinc rectè notat *Avers.* q. 4. s. 6. & *Dicast.* d. 11. n. 99. si impedimentum esset notorium, multò magis debere revalidationem fieri coram Parocho & testibus: Et quamvis *Pignat.* dicat etiam præmittendas esse proclamationes, tamen pro his meritò petenda & concedenda est dispensatio.

816. §. 7. Quando in rescripto dispensationis expressè ponitur, ut inter se publicè & servatâ formâ *Trid.* contrahant; multi tenent, tum saltem esse semper necesse, ut iterum fiat coram Parocho & testibus, quia Pontifex sub ea conditione & modo dispensat: Negant ideo esse necesse *Sanch. Pont. Pyrrh. Corrad. Krim.* n. 539. quia plùs non videtur velle Pontifex, quàm ut semel sit factum publicè & juxta formam *Trid.* sive primâ, sive secundâ vice.

817. *Q. 106. An Confessarius advertens Matrimonium esse nullum, teneatur statim admonere, ut abstineant ab ejus usu.* Rz. Hoc resolutum est hìc à n. 540. & etiam l. 6. p. 2. à n. 1758.

DU-

DUBIUM IV.

818.

A quo & ob quam causam possit dispensari in impedimentis Matrimonii.

RESP. I. Papa non potest dispensare in im-» pedimentis Jure naturæ vel divino diri-» mentibus, nisi ex speciali concessione; in iis ve-» rò, quæ Jure ecclesiastico dirimunt, potest. Ra-» tio prioris, quia inferior non dispensat in lege» Superioris, nec homo in lege naturæ. Addidi,» *nisi ex speciali*, quia sic Pontifex (non tamen E-» piscopus) potest Matrimonium ratum dissol-» vere, ex justa causa, *Sanch. Leff. Præp. q.5.d.8. Dian.*» *p.8.t.1. R.52. & 93.* Ratio posterioris, quia Pon-» tifex talia impedimenta inducit; ergo etiam» potest tollere, & quidem solus: *Unde resolves*, »

I. Episcopus in impedimentis dirimentibus» Matrimonium jam contractum non potest or-» dinario Jure dispensare, nisi ex tacita concessio-» ne in casu necessitatis, quando sequentia con-» currunt, 1. ut defectus sit dispensabilis. 2. Ut» sit occultus, id est, non sit notorius seu divulga-» tus. 3. Ut ex altera parte saltem Matrimonium» bonâ fide sit contractum. 4. Ut non sit facilis» accessus ad Papam. Ita commun. *Sanch. Kon. Pe-»* *rez d.43. f.6.* Quando autem contractum est ex» dispensatione subreptitia, non potest Episco-» pus suâ dispensatione priorem cõfirmare, *Dian.*» *p.9.t.7.R.40.* ex *Præp. Perez &c.* In impedimen-» tis verò dirimentibus Matrimonii nondum» contracti videtur nunquam posse: imò nec Le-» gatus à latere, nisi ex speciali facultate, *Laym. l.5.*» *tr.10.p.4.cap.6. & lib.1.tr.4.cap.22. Bon.q.3.p.15. &c.*» contra quos *Dian.p.8.t.3. R.80.* cum *Præp. Villalob.*» *& Escob. de leg. Ex 14. ca. 4.* putat, Episcopum id»

posse

»posse aliquando in casu raro, ex causa maximè
»urgente, si omnibus tentatis judicetur necessa-
»rium esse ad vitandam gravem infamiam vel
»grave scandalum, cui aliter occurrri non possit,
»idque ex tacita Papæ licentia.

» Resp. II. In impedimentis non dirimentibus
»possunt Episcopi dispensare universaliter.
»Quòd addo, quia excipiuntur illa, quæ Jure na-
»turali & divino impediunt, ùt votum castitatis
»absolutum & perfectum; *Bon. q. 3. p. 15.* ex *Nav.*
»*Sanch. &c.*) & Sponsalia priora, ùt habet *Tam.*
»*S. q. 4. d. 2. n. 30.* ex *Sanch. l. 7. d. 17. n. 8.* Idem habet
»*Fill. t. 10. p. 2. c. 10. n. 306. Laym. c. 15. n. 2. sub finem.* Si-
»militer Episcopus potest dispensare in impedi-
»mentis, quæ Matrimonio superveniunt & im-
»pediunt petitionem debiti, v. g. cognationis
»spiritualis vel affinitatis, *Bon. l. c.* ex *Sanch. l. 8. d.*
»*n. 16. Fill. l. c.* Ubi excipit incestum commissum
»(Matrimonio consummato,) cum consan-
»guineis uxoris, in iis, qui non sunt juvenes.

» Resp. III. Possunt etiam Confessarii Regula-
»res approbati, de licentia tamen suorum Pro-
»vincialium, dispensare ad petendum debitum
»conjugale, propter cognitionem consanguinei
»conjugis in secundo gradu, ùt *Rodriq. Regularum*
»*tom. 1. q. 63. a. 1.* nullo modo tamen in impedi-
»mento ipso. *V. Perez d. 44. s. 7. n. 13.* Dixi, Pro-
»*vincialium*: quia quod *Molf. Leon. &c.* volunt
»Confessarios Societatis JESU habere omnes
»hanc facultatem immediatè à P. Generali, id
»refutat *Dian. p. 3. t. 2. R. 14.*

» Resp. IV. Ut licitè dispensetur in impedi-
»mentis dirimentibus, requiritur justa causa
»qualis secundùm *Fill. c. 8.* est, v. g. extinctio
»magnæ litis vel odii inter agnatos. 2. Ablatio
scan-

scandali. 3. Inæqualitas Matrimonii, nisi con-»
sanguineis vel affinibus nubatur. 4. Defectus»
dotis competentis. 5. Conservatio facultatum»
in eadem cognatione. 6. Merita petentis di-»
spensationem. Plures *vid.* apud *Sanch. d. 19. Kon.*»
d. 33. Hurt. 26. Perez s. 5. ubi notat, 1. quantò»
gradus consanguinitatis vel affinitatis est pro-»
pinquior, tantò requiri causam graviorem. 2.»
Sæpe plures aggregatas causas sufficere, qua-»
rum singulæ non sufficerent. *Vid.* etiam *Dian.*»
p. 8. t. 3. R. 93. »

Resp. V. Si quis dubitet, an habeat impedi-»
mentum dirimens, v.g. contrahendi Matrimo-»
nium cum certa persona, & adhibitâ diligentiâ»
sufficienti non possit intelligere veritatem,»
probabile est posse cum ea contrahere sine di-»
spensatione, (nisi tamen præsumptio aliqua»
stet pro impedimento) quia possessio stat pro»
libertate contrahendi, *Sanchez, Sanchius. Franc.*»
Lug. Bardi, d. 6. c. 11. p. 7. §. 11. contra *Laym.* &»
Palaum. »

ADDENDA.

QUæst. 107. *Quid in genere notandum sit circa di-* 819.
spensationes, & præcipuè matrimoniales. R.
Multa de dispensatione dixi l. 1. n. 796. & seqq.
quæ hìc supponi debent: quandoque tamen hìc
ad illa remittam, sed priùs adde sequentia.
§. 1. Ad omnem dispensationem, ut licita sit,
requiritur causa aliqua, etiamsi Papa det circa
legem propriam, uti rectè cum communi *Spe-*
rell. decis. 169. Hinc est celebre dictum *S. Bern.*
De consid. l. 3. circa finem: *Ubi necessitas urget,*
excusabilis dispensatio est: ubi utilitas provocat, dispen-
satio laudabilis est; utilitas dico communis, non propria:

nam cùm nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis est dissipatio. Et S. *Th.* 2. 2. q. 88. a. 12. O. ait: *omnis dispensatio petita à Prælato debet fieri ad honorem Christi, in cujus persona dispensat, & ad utilitatem Ecclesiæ, quæ est ejus corpus.* Et ideo aliqui Tò *dispensare* derivant à *bis pensare*, quia fieri debet maturè & consultò. Hinc, quando in matrimonialibus dicitur peti dispensatio *sine causa*, non est sensus, quòd nulla omnino sit causa; sed quòd petentes nolint causam exprimi: hinc dicitur eos petere *ex certis rationabilibus causis animos oratorum moventibus*; & pro justificanda reticentia causæ suæ potiùs offerunt mulctam pecuniariam ad sublevandas necessitates Ecclesiæ. Et in hoc casu executor dispensationis non debet inquirere in has causas, sed tantùm examinare, an reliqua narrata verificentur, utì rectè *Sanch.* l. 8. d. 35. n. 24. *Krim.* à n. 2105. *Rosa* De exec. litt. apost. p. 1. c. 12. n. 23.

820. §. 2. *Sperell.* n. 27. ex Jure & Auctoribus deducit quindecim causas, quæ dispensationem justificant, & sunt: 1. personarum numerus. 2 Prærogativa meritorum. 3. Ætas tenera vel provecta. 4. Locus. 5. Tempus. 6. Pietas. 7. Utilitas populi. 8. Religio. 9. Utilitas Ecclesiæ. 10. Necessitas. 11. Scandalum. 12. Eventus rei. 13. Majus bonum, vel majoris mali vitatio. 14. Futurum inde bonum. 15. Misericordia. De causis specialibus dispensandi in hoc vel illo impedimento, aliqua addam infra num. 898.

821. §. 3. Si quis Papâ inferior in impedimentis dispenset absque vera & sufficiente causa, vel absque causæ cognitione, saltem extrajudicialiter, dispensatio est invalida; quia impedimenta sunt

sunt leges Superioris, circa quas inferior non potest, nisi ex causis, quas probaret, & examinari vult Superior, non aliter concedens dispensandi potestatem; communis cum *Sperell.* à num. 10. & 34.

§. 4. Si Jus concedens dispensationem, ex- 822.
pressérit rationem dispensationis, potestas dispensandi extenditur ad alium casum, in quo tenet illa ratio expressa; nec tum propriè fit extensio, sed casus iste alius ex tacita mente dispensantis includitur in altero, ratio enim allata decidit omnes casus, in quibus illa reperiatur, *Gob. Abb. Sanch.* & alii cum *Sperell.* decis. 112.

§. 5. Dispensatio trahitur ad necessariò & de 823.
se connexa, sine quibus habere non posset effectum, utì habet communis cum *Sanch.* l. 8. d. 1. *Sperell.* decis. 112. à n. 17. alioquin censeretur frustraneè data. Hoc non obstante, sublato per dispensationem uno impedimento remanet aliud, quia non sunt necessariò & de connexa; hinc tot requiruntur dispensationes, quot sunt impedimenta, *Gonz.* ad Reg. 8. Cancell. *Gob.* n. 97. *Sperell.* n. 24.

§. 6. Ordinariè dispensari potest cum absen- 824.
te, cùm dispensatio non spectet ad forum pœnitentiæ, sed sit actus jurisdictionis, quæ manet circa absentem: & ita declarâsse *sacram Congreg.* dicit *Pignat.* tom. 1. consult. 20. n. 9. An hoc etiam teneat, quando in dispensatione additur, *pro foro conscientiæ*, vel *in foro pœnitentiæ*, dicetur num. 956.

Q. 108. *Quid præterea sit notandum circa potesta-* 825.
tem Papæ in dispensando quoad impedimenta Matrimonii. R. §. 1. Putârunt *Ang. Henriq.* & alii Papam ex concessione Dei posse dispensare in omnibus

planè impedimentis, etiam de Jure naturæ dirimentibus; sed contradicunt communissimè omnes cum *Sanch.* l. 8. d. 6. & *Averſ.* q. 19. ſ. 1. quia nullum fundamentum habemus talem conceſſionem aſſerendi; imò probabiliùs dicitur, nequidem Deum directè & propriè diſpenſare poſſe in lege naturæ, utì cum communi *Suar.* de leg. l. 2. c. 14. n. 5. talia enim non ideo mala ſunt, quia prohibentur, ſed ideo prohibentur, quia in ſe & neceſſariò mala ſunt: poteſt tamen Deus mutare materiam aut circumſtantias, & ita facere, ut aliquid non ſit ampliùs de Jure naturæ.

826. §. 2. Papam poſſe ex conceſſione divina propriè diſpenſare in aliquibus impedimentis, quæ ſunt Juris divini poſitivi, docet cum aliis *Sanch.* l. 8. d. 6. è contrà poſſe tantùm authenticè declarare Deum hìc & nunc permittere agi præter legem ſuam, docent alii, nec videtur eſſe quæſtio, niſi de nomine, de quâ videri poſſunt plura apud *Caſtrop.* tr. 3. d. 6. pu. 3. & *Krim.* à n. 2020. Poſſe autem Papam omnem, per ſe loquendo, in papalibus & quorumcunque Conciliorum ac Canonum legibus diſpenſare, habet communiſſima, cùm ſit ſupra omnia Concilia & ſupremus ipſe Legis-Lator: quod verum eſt etiam de legibus humana ab aliquo Apoſtolo lata, quia Papa eſt legitimus Petri ſucceſſor & paris cum eo authoritatis, *Suar.* De leg. l. 10. c. 14. aliique cum *Krim.* n. 2030. Quandonam inferior diſpenſare poſſit in lege Superioris, dictum eſt l. 1. n. 796. poteſque videri etiam *Krim.* à n. 2034.

827. §. 3. Hæc 4. impedimenta ſunt de Jure naturæ, ſaltem reſpectu humanæ poteſtatis indiſpenſabilia, ideóque etiam in infidelium Matrimo-

moniis habent locum : 1. Error in persona. 2. Impotentia perpetua. 3. Consanguinitas primi gradûs in linea recta : 4. Ligamen in actuali Matrimonio. Cætera sunt dispensabilia, neque habent locum in Matrimoniis infidelium, qui non obligantur Jure ecclesiastico, *Sanch.* l. 8. d. 6. n. 12. *Dixi* 1. respectu humanæ potestatis, quia manet controversia, an Deus non possit ita mutare vel ponere circumstantias, ut in aliquibus dispensare posset, utì certum est posse plures uxores uni viro permittere. *Dixi* 2. in linea recta, nam n. 611. retuli multos, qui dicunt consanguinitatem in 1. gradu lineæ transversæ inter fratrem & sororem esse tantùm Juris positivi divini & ecclesiastici. Inter eos autem, qui admittunt esse Juris naturæ, aliqui putârunt dispensari posse in eo à Papa, si ita postularet necessitas regni aliàs interituri, sed meliùs contradicunt alii cum *Sanch.* l. 8. d. 6. n. 10. fatendum tamen est id fore licitum, si aliàs genus humanum interiret; nam ideo licuit Matrimonium inter proles Adami : quo casu retuli aliquos n. 610. qui dicunt etiam tum fore licitum inter patrem & filiam, licèt consanguinei sint in primo gradu lineæ rectæ.

§. 4. Quamvìs 24. Auctores magni nominis, quos referunt *Sanch.* l. 7. d. 52. n. 5. & *Carden.* in 1. crisi d. 11. n. 153. dicant, quòd omnes gradus consanguinitatis & affinitatis dirimant Matrimonium Jure naturæ, adeóque in eis nequidem Papam dispensare posse, tamen rectè dicit *Sanch.* n. 6. sententiam illam non esse tolerandam, nam licèt sint aliquo modo de Jure naturali quasi secundario, in quantùm natura dictat erga omnes consanguineos & affines servandam esse hone- §28.

ſtatem, ne jungantur copulâ, tamen Jus naturæ non dictat id eſſe indiſpenſabile in ordine ad Matrimonium, patétque Eccleſiam in pleriſque diſpenſare. Et ſecundùm hactenus dicta primus gradus affinitatis & ſecundus conſanguinitatis ſunt impedimenta Juris poſitivi tantùm, ideoque poteſt Papa in illis diſpenſare, quamvis in una perſona concurrant, diſpenſârúntque aliquando, utì teſtantur *Lugo* in Reſp. mor. l. 1. dub. 43. & dub. 40. n. 29. *Gob.* tr. 9. n. 609. & 610. Unde AA. 30. & plures, quos referunt *Sanch.* l. 7. d. 66. n. 5. & *Dian.* p. 4. tr. 4. R. 93. dicunt Papam diſpenſare poſſe cum ſocero, ut ducat uxorem filii ſui mortui, quamvis plures numero & authoritate majores apud *Sanch.* & *Dian.* id negent. *Lugo* in Reſp. mor. l. 1. dub. 40. dicit, extraordinariam cauſam requiri ad diſpenſationem talem, nec expedire, ut fiat, ob dubium, an non ſit contra Jus naturæ, in multis enim locis Scripturæ copula ſoceri cum nuru ſtatuitur punienda veluti alia crimina Jure naturæ illicita, & aliqua Concilia Provincialia rejiciunt et Matrimonia etiam inter infideles velut irrita, ideóque nullus unquam Pontifex ſic diſpenſavit.

829. §. 5. *S. Anton. Cajet. Dur. Scotus Suar.* innumeríque alii cum *Sanch.* l. 8. d. 8. n. 6. *Mendo* diſſ. 12. n. 37. *Maſtrio* n. 116. *Kugler* n. 1662. docent Pontificem poſſe, & reipſa diſpenſâſſe aliquando cum Religioſo profeſſo ad contrahendum Matrimonium, & hoc eſt conforme dictis n. 583. quod etiam docuit aliquando *S. Th.* licèt 2. 2. q. 88. a. 11. in O. ſententiam illam revocet, & cum *Silveſtro* dicat fieri non poſſe, eò quòd continentia videatur eſſe de eſſentia Ordinis religioſi: ſed reſpondetur, imprimis probabile eſſe, ſecun-

dùm

dùm dicta l. 4. n. 3., quòd votum castitatis conjugalis cum debito aliquando abstinendi ab uxoribus, sufficiat ad statum religiosum: Deinde dato, quòd non sufficiat, sed nunc saltem post *Conc. Later.* & *Trid.* de quibus dixi, requiratur absoluta castitas, hoc non obstante potest Pontifex facere, ut talis dispensatus desinat esse Religiosus, quia esse Religiosum non habetur per characterem indelebilem, sed per voluntatem Ecclesiæ, quæ revocari potest, & sicuti talibus votis addidit solennitatem, ita potest tollere, utì rectè *Krimer* à n. 452. & 2158. ad eum modum, quo locus aliquis ex voluntate Ecclesiæ sacer, potest per ejusdem Ecclesiæ voluntatem fieri profanus: si autem talis homo desinat esse Religiosus, non est ratio, cur non possit validè inire Matrimonium, cùm illud, per se loquendo, validè ineat ligatus voto simplici castitatis. Et ex his cadunt omnia, quæ habet *Gonet* hìc d. 9. a. 2. possuntque videri fusè soluta apud *Kugler* àn. 1661.

§. 6. Circa dispensationem in gradibus prohibitis iterum refero hic verba *Trid.* sess. 24. c. 5. De ref. Matr. quæ occasione aliâ etiam retuli n. 498. *Si quis intra gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat: idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantum Matrimonium contrahere sed etiam consummare ausus fuerit. Quòd si ignoranter id fecerit, siquidem solennitates requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur pœnis: Non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cujus salubria præcepta temerè contempsit. Si verò solennitatibus adhibitis impedimentum aliquod subesse postea cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam* 830.

habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit. In contrahendis Matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel rarò, idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.

831. §. 7. Putant *Henriq.* aliique cum *Gob.* n. 678. circa ista verba, *nisi inter magnos Principes*, praxim esse, ut hoc extendatur ad omnes personas principaliores, adeóque ad omnes valde potentes & divites, imò ad omnes nobiles, sufficitque ad nobilem, quòd solus Pater sit nobilis, non tamen, si sola mater, *Sanch.* l. 8. d. 19. n. 6. Ut autem quis dicatur esse ex honesta familia, satis est, si familia nullâ turpitudinis notâ laboret. Addunt *Nav.* & *Sanch.* n. 3. eâ prohibitione dispensandi in 2do gradu, intelligitur tantùm de consanguinitate vel affinitate ex copula licita, non autem ex fornicatione, utì nec de publica honestate.

832. *Q.* 109. *Quid notandum sit circa facultates, quas habere solent Nuntii Apostolici, etiam circa impedimenta Matrimonii.* R. Ut sciatur, in quibus communiter recurri possit ad Nunciaturam, circa annum 1680. Nuntio Colonienſi concedebantur sequentes Facultates: 1. Absolvendi ab hæresi & apostasia à fide, & à schismate, quoscunque etiam Ecclesiasticos, tam sæculares, quàm regulares, non tamen eos, qui ex locis fuerint, ubi Sanctum Officium exercetur, nisi in locis Missionum, in quibus impunè grassantur hæreses, deliquerunt: nec illos, qui judicialiter abjuraverint, nisi isti nati sint, ubi impunè grassantur hæreses, & post judicialem abjurationem illuc reversi in hæresin fuerint relapsi, & hos in foro conscientiæ tantùm.

2. Tenendi & legendi libros prohibitos hæreticorum ad effectum eos impugnandi, & alios quomodolibet prohibitos, præter opera *Caroli Molinæi*, *Nicolai Machiavelli*, ac libros de Astrologia judiciaria principaliter aut incidenter, vel alios quovis modo de ea tractantes, ita tamen, ut libri ex illis provinciis non efferantur.

3. Dispensandi in 3tio & 4to simplici & mixto tantùm cum pauperibus in contrahendis; in contractis verò cum hæreticis conversis (quamvis pauperes non sint) etiam in 2do simplici & mixto: & in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam, dummodo in 2do non attingat 1mum gradum.

4. Dispensandi super impedimento publicæ honestatis justitiæ ex sponsalibus proveniente.

5. Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjuge machinante, ac restituendi jus petendi debitum amissum.

6. Dispensandi in impedimento cognationis spiritualis, præterquam inter levantem & levatum.

7. Hæ verò matrimoniales dispensationes, videlicet 3. 4. 5. & 6. non concedantur, nisi cum clausula, dummodo mulier rapta non fuerit, & si rapta fuerit, in potestate raptoris non reperiatur: & in dispensationibus hujusmodi declaretur illas expressè concedi tanquam à Sedis Apostolicæ delegato, ad quem effectum etiam tenor hujusmodi facultatum inseratur, cum expressione temporis, ad quod fuerint concessæ, aliàs nullæ sint.

8. Dispensandi & commutandi vota simplicia in alia opera, exceptis votis castitatis & Religionis.

9. Dispensandi in irregularitatibus ex delicto, occulto tantùm provenientibus, exceptâ eâ, quæ ex homicidio voluntario contrahitur.

10. Absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam in Bulla cœnæ Domini, in locis tamen, ubi impunè grassantur hæreses.

11. Delegandi simplicibus Sacerdotibus potestatem benedicendi paramenta & alia utensilia ad Sacrificium Missæ necessaria, ubi non intervenit sacra unctio; & reconciliandi ecclesias pollutas, aquâ ab Episcopo benedictâ, & in casu necessitatis etiam aquâ ab Episcopo non benedictâ.

12. Communicandi has facultates in totum vel in parte, prout opus esse secundùm ejus conscientiam judicaverit, sacerdotibus idoneis in conversione animarum laborantibus in locis tamen hæreticorum, ubi prohibetur exercitium catholicæ religionis.

13. Utendi eisdem facultatibus in locis Nuntiaturæ suæ tantùm.

14. Et præfatæ facultates gratis & sine ulla mercede exerceantur, duraturæ, quousque munere Nuntii Apostolici in Colonia fungetur.

Eidem Nuntio per alias litteras etiam concessæ erant sequentes, quas continuatâ serie numerorum hìc paucis referam.

15. Quoscunque Clericos illarum partium pro necessitate dictarum Ecclesiarum & arctatos requisita habentes promovendi ad omnes Ordines titulo Patrimonii vel Beneficiorum seu Missionis, etiam extra tempora, ac interstitiis non servatis, etiamsi in suscepto Ordine, antequam ad alium promoveantur, se non exercuerint.

16.

16. Ubi penuria piſcium eſt, etiam tempore quadrageſimæ diſpenſandi in eſu ovorum, lacticiniorum & carnium.

17. Abſolvendi ſimoniacos in foro conſcientiæ, dimiſſis per eos Beneficiis & rebus per ſimoniam obtentis.

18. Quoſcunque ſæculares & Regulares in dignitate eccleſiaſtica conſtitutos deputandi, qui eccleſias, cœmiteria, altaria, campanas, & alia utenſilia Miſſæ, etiam in quibus ſacra unctio adhibetur, aquâ & oleis ab aliquo Epiſcopo benedictis.

19. Cum pauperibus catholicis diſpenſandi in 2do cum 3tio gradu, item in 2do ſimplici affinitatis ex actu fornicario, pro contractis & contrahendis Matrimoniis.

20. Per ſe ipſum vel alium viſitandi quaſcunque eccleſias, monaſteria, & loca ſæcularia & Regularia etiam mendicantium, & quomodocunque exempta, ac Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubjecta, vel quocunque alio privilegio ſuffulta: Perſonas omnes ſæculares & regulares etiam exemptas, quoties videbitur: Et in illorum ſtatum, mores, diſciplinam in capite & membris inquirendi, reformandi, mutandi, corrigendi.

21. Contra inobedientes, falſarios, uſurarios, raptores, incendiarios & alios criminoſos etiam exemptos, eorúmque fautores receptores cujuſcunque dignitatis, ordinis, vel conditionis, per viam accuſationis vel denuntiationis, aut ex officio ſimpliciter, ſine ſtrepitu judicii inquirendi & procedendi, reóſque pronunciandi.

22. Horum criminum, item matrimoniales & quaſcunque alias cauſas eccleſiaſticas vel appella-

pellationes admittendi, attamen sine præjudicio Ordinariorum, quoad causas beneficiales in prima instantia: pronunciandi in illis etiam summariè, simpliciter, sine strepitu, solâ facti veritate inspectâ.

23. Causas ejusmodi aliis delegandi: ferendi quaslibet censuras & pœnas contra inobedientes &c. apponendi interdictum ecclesiasticum.

24. Juramenta quæcunque ad effectum agendi duntaxat quibuslibet relaxandi.

25. Quoscunque à quibuscunque censuris & pœnis simpliciter vel ad cautelam, prout Juris fuerit, absolvendi. Etiam absolvendi ab excommunicatione, aliisque sententiis, censuris & pœnis ecclesiasticis & temporalibus, quas ideo incurrerint.

26. Quæcunque Beneficia ecclesiastica simplicia extra Metropolitanas cathedrales & collegiatas ecclesias, per obitum illorum ultimorum possessorum extra Romanam curiam vacantia, conferendi, dummodo illa aliàs, quàm ratione mensium Apostolicorum reservata non fuerint.

27. Concedendi, ut bona immobilia Beneficiorum in emphyteusim, sed non ultra tres generationes, sub annuo canone non excedente summam quinque ducatorum, in evidentem ipsorum Beneficiorum utilitatem alienentur & permutentur.

28. Concedendi monitorias & pœnales literas contra ignotos malefactores, aut conscios revelare differentes.

29. Omnibus Christi fidelibus pium opus exercentibus centum aut plurium dierum intra annum Indulgentias concedendi: Verè pœni-

tentes

tentibus confessis & communicantibus, qui sæculares vel regulares ecclesias aut capellas in una vel duabus anni festivitatibus visitaverint, & pro unione christianorum Principum, fidei catholicæ propagatione preces fuderint, pro tali die 7tem annorum & totidem quadragenarum.

30. Concedendi, ut tempore interdicti Apostolici in aliquo loco privatim & januis clausis celebretur in familiæ præsentia.

31. Committendi has facultates in toto vel in parte. *Sequentes præterea facultates sunt à sacra Pœnitentiaria extraordinariè & pro foro conscientiæ concessa duobus Nuntiis Apostolicis pro tempore durantis suæ Nunciaturæ.*

32. Absolvendi à censuris contra duellantes inflictis, tam in casibus publicis quàm privatis, etiam cum facultate subdelegandi uni vel pluribus prudentibus Confessariis & approbatis ab Ordinario.

33. Item à censuris inflictis contra injicientes manus violentas in clericos vel Presbyteros, dummodo non sit secuta mors vel mutilatio vel fractio ossium, tam in casibus publicis quàm privatis, secutâ tamen partis satisfactione, cum obligatione parendi sententiæ sive ordinationi Ordinarii loci, ubi secutum fuerit delictum, sub pœna reincidentiæ in easdem censuras, si satisfacere & respectivè parere contempserint.

34. In casibus tantùm occultis dispensandi cum eis, qui jus petendi debitum conjugale amiserant ob affinitatem supervenientem, cum gravi pœnitentia salutari, remotâ occasione peccandi cum uxoris seu mariti consanguinea vel consanguineo respectivè.

35. Dispensandi ad petendum debitum conjuga-

jugale cum iis, qui voto simplici castitatis adstricti, transgrediendo ipsum votum, Matrimonium contraxerunt, cum pœnitentia salutari & obligatione servandi votum excepto usu Matrimonii, & idem votum servandi mortuo seu mortuâ conjugè.

36. Dispensandi super impedimento occulto affinitatis proveniente ex copula illicita in primo, vel in primo & secundo, & secundo tantùm gradu, quando agitur de Matrimonio jam contracto, ac etiam contrahendo, dummodo immineat periculum scandali, nec possit dispensatio à *S. Pœnitentiaria* exspectari, cum gravi pœnitentia salutari, & remotâ occasione peccandi cum consanguinea vel consanguineo putatæ seu putati conjugis, cum qua seu quo ante Matrimonium peccavêrat, renovato consensu ita cautè, ut Rei seu reæ delictum nusquam detegatur.

37. Absolvendi Religiosos cujuscunque Ordinis, etiam à censuris & casibus Superioribus suis reservatis, in casibus tamen occultis: & cum illis dispensandi super irregularitate ex violatione censurarum contracta, & quoad fugitivos & apostatos, etiam absolvendi ad reincidentiam, donec rediêrint ad suam Religionem, præscripto eisdem congruenti termino ad redeundum vel reincidendum: prohibito eisdem exercitio suorum Ordinum usque ad reditum.

38. Nunciatura Colonienſis complectitur Colonienses, Moguntinenses, Trevirenses, Argentinenses, Spirenses, Wormatienses, Monasterienses, Osnabrugenses, Paderbornenses, Leodienses, Luxenburgenses, & Rhenanas partes, cæteràsque Germaniæ inferioris, & Ducì Clivensi & Juliacensi subjectas Provincias, Ducatus,

catus, civitates, & loca omnia huc pertinentia.

833. *Q.* 110. *Quid addendum sit circa facultates ordinarias, quas habent Episcopi vel alii ad dispensandum in impedimentis Matrimonii.* R. §. 1. *Sperell.* decis. 110. à n. 3 fusè refert sententiam eorum, qui dicunt Episcopos dispensare posse circa canones omnes, nisi ubi ipsis à Jure vel Papa expressè prohibetur, tum quia, per se loquendo, id possunt pro sua, quod Papa potest pro tota Ecclesia, tum etiam quia Apostoli hoc potuerunt, Apostolus enim 1. *ad Corinth.* 5. v. 12. dicit, *omnia mihi licent*; Episcopi autem sic sunt etiam in potestate successores Apostolorum, sicuti Papa est successor Petri. E contrà à n. 26. etiam fusè refert sententiam aliorum, qui dicunt, Episcopos non posse, nisi quod ipsis positivè permittitur per Jus vel per Papam, tum quia potestatem suam habent mediante Ecclesiâ vel Papâ, utì cum communiori dixi l. 6. p. 2. n. 1551. tum quia Jura & Pontifices eis expressè præcipiunt, ut canones observent, tum denique, quia inferior non potest circa legem Superioris, nisi quod hic permittit. Et quamvìs *Sperell.* videatur inclinare in primam sententiam, tamen secunda est inter Theologos cum *Krim.* à n. 2034. longè communior & probabilior, ideóque in decis. 112. n. 33. notat etiam *Sperell.* quamvìs Episcopus dispensare possit in lege Synodali suæ diœcesis, attamen non posse in lege Concilii provincialis, quia hoc Concilium est supra Episcopum; probátque idem adductis Juribus etiam de Archi-Episcopis *Krim.* à n. 2031. Idem in decis. 111. saltem hoc defendit absolutè *Sperel.* quod Episcopus circa adulterium & omnia delicta adulterio minora semper dispensare possit, nisi specialiter id reperiatur

riatur prohibitum, utì habetur Cap. *At si Clerici*, §. De adult. De judic. Postea tamen à n. 46. addit multas limitationes & sublimitationes. E contrà quòd circa delicta adulterio majora dispensare non possit Episcopus, nisi in casibus à Jure expressè permissis, habetur eodem Cap. *At si*, & fusè deducit *Sperell.* decis. 112. à n. 1. Quæ autem delicta sint majora adulterio, explicat decis. 116. à n. 32. ubi probat usuram & perjurium esse minora.

834. §. 2. Quando *impersonaliter* Lex Pontificia concedit potestatem dispensandi, v. g. dicendo, *dispensetur, dispensari possit*, tum potestas censetur concessa Episcopo, utì ex Jure & AA. probant *Sanch.* l. 8. d. 5. *Pont.* l. 8. c. 6. n. 6. *Sperell.* decis. 112. à n. 41. Pontifex enim non indiget tali permissione, sed alius; & ideo putant *Covarr. Sanch. Krim.* n. 2039. idem valere etiam, si lex Concilii alicujus ita loquatur, quamvis in hoc contradicant alii cum *Barb.* De potest. Episc. alleg. 85. à n. 23. Quòd si aliquid in Canonibus vel Conciliis statuatur sub veniali tantùm, vel sub consilio, censetur Episcopo concessa facultas in eo dispensandi pro exigentia rei & subditorum bono: hinc universaliter docent *Sanch. Salas, Krim.* n. 2040. si apud Religiosos Regulæ Fundatoris vel Congregationis non obligent sub culpa, possse Superiores subordinatos in eis dispensare.

835. §. 3. Episcopus dispensare potest post contractum Matrimonium pro foro conscientiæ tantùm, si concurrant ista: 1. Si Matrimonium sit publicum. 2. Si impedimentum sit occultum, 3. Si initum sit bonâ fide, sive cum ignorantia impedimenti. 4. Si in separatione esset scandalum. 5. Si non sit facilis aditus ad Pe-

pam,

pam, ob paupertatem vel aliam causam, vel certè ad periculum peccatorum in tanta dilatione, quia interea non abstinebunt ab usu putati Matrimonii: ita *Nav. Angles, Silv. Henriq. Sot. Tabie. Arm. Cucus, Spin. B. Ledesm. Capuan. Roderiq. Ant. Gomez, Lopez, Vivaldus, Sanch.* l. 2. d. 40. n. 3. *Con. Regin. Fill. Vasq. Rebell. Castrop. Salas, G. Hurt. Cardenas* in 1. crisi, d. 79. n. 2. & alii propè innumeri cum *Kugler* n. 2125. Et rationes dabuntur n. 838. Potest autem hoc Episcopus etiam in 1. gradu affinitatis, v. g. si sponsus ante Matrimonium cognoverit sororem sponsæ. Tenentque plerique cum *Sanch. Krim.* n. 2050. *Kugler* n. 2136. contra *Garc. & Averf.* q. 19. s. 2. sufficere, si alteruter processerat bonâ fide cum ignorantia impedimenti, quia huic non debet præjudicare malitia alterius. Et illi, qui malâ fide contraxit, communiter jubetur imponi gravis satisfactio in confessione, v. g. ut ad medium annum omni mense confiteatur & communicet, ac iisdem diebus oret rosarium. Putátque *Sanch.* l. 2. d. 40. n. 4. sufficere ignorantiam etiam crassam, quia *Trid.* dicit, *qui præsumpserit*: & licèt v. g. cognita esset consanguinitas, si tamen non fuit notum, quòd impediret, non impeditur bona fides, *Kugler* n. 2137. Quòd si uterque contraxisset malâ fide, quamvis *Henriq.* & alii pauci putent id adhuc posse Episcopum in casu necessitatis, faveatque *Kugler* n. 2137. citans etiam alios, tamen absolutè negandum est cum communi, propter *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 5. ubi tales excludit à spe dispensationis, utì & illos, qui etiam cum ignorantia impedimenti contraxerunt neglectis solennitatibus; dicit autem *neglectis*, & non, si v. g. proclamationes justè vel de licentia

Superioris ſint omiſſæ, utì habet *Averſ.* q. 19. ſ. 2. §. *Quintò*, & notavi n. 499. Addunt aliqui cum *Perez Gob.* n. 580. 590. & aliis apud *Kugler* num. 2125. ſub finem, quamvìs impedimentum eſſet publicè notum, ſi tamen ſeparatio fieri non poſſet ſine gravi damno, poſſe Epiſcopum diſpenſare, utì & tum, ſi ob paupertatem nequeat adiri Papa, vel dari expenſæ pro diſpenſatione, & tamen ſeparari non poſſint ſine infamia vel ingenti difficultate.

836. §. 4. Univerſaliter loquendo tum cenſetur eſſe neceſſitas, in qua diſpenſare poſſit Epiſcopus, ſi conjuges etiam divites nequeant abſque gravi incommodo vel ſcandalo ſeparari, ſi autem maneant conjuncti, donec Papa vel delegatus ejus diſpenſet, verſabuntur in periculo incontinentiæ, ita Auctores aliqui apud *Kugler* ſuprà. Tum autem non cenſentur poſſe adire Papam vel ejus delegatum, quando obſtat eorum paupertas, *Gob.* n. 578.

837. §. 5. Dubitatum eſt, 1. an ſi uterque conjux ſit in bona fide, cauſa ſufficiens non recurrendi ad Papam per litteras ſit impedire fornicationes materiales, adeóque tum poſſit diſpenſare Epiſcopus. 2. An concurrentibus illis, quæ relata ſunt, Epiſcopus poſſit diſpenſare etiam in quocunque impedimento & gradu, qui Juris naturalis non eſt. 3. An etiam in impedimento criminis, ſecuto per machinationem homicidio. ℟. *ad* 1. non videri cauſam ſufficientem, aliàs fruſtra addita eſſet illa conditio, ſi non ſit facilis recurſus ad Papam, cùm ſemper ſit periculum fornicationis ſaltem materialis. *Ad* 2. Poſſe, niſi aliunde ſpecialiter ipſi reſtringatur poteſtas. *Ad* 3. Pro hoc caſu videtur reſtricta poteſtas

tam

tam Nuntii Apostolici, quàm Episcoporum, nam in facultatibus ordinariis Nuntii & extraordinariis Episcopi expressè sic habetur: *Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante, ac restituendi jus petendi debitum amissum*: Ex quibus verbis ultimis patet, quod etiam de Matrimoniis contractis sit sermo, ergo cùm circa Matrimonia contracta non habeant potestatem nisi tacitam ex concessione Papæ, & Papa hìc non taceat, sed absolutè dicat, si alteruter machinatus sit, non posse dispensare, facultas videtur quoad illud impedimentum restricta.

§. 6. Etiam ante contractum Matrimonium 838.
potest Episcopus in impedimentis Jure humano statutis dispensare, quando est urgentissima necessitas salutis animæ, & non est aditus ad Papam, vel est periculum in mora, ob periculum incontinentiæ vel alterius gravis mali spiritualis, *Vasq. Salas, Præpos. Sanch. Castrop. G. Hurt. Regin. Pont. Bonac. Villal. Bassæus, Sylvius, Barbosa, Victorellus, Molfesius, Dian. Leander, Homob. Corneio, Machado, Candidus: Gorm.* De Sacram. n. 325. *Carden.* suprà n. 4. qui dicit esse sententiam securissimam & moraliter certam, quod iterum docet in 2. crisi, diss. 2. à n. 636. *Kugler* n. 2134. vocans probabilissimam & securam sententiam, & pro hac referens adhuc plures Auctores. Et ita declarâsse *Sixtum V.* testatur *Pyrrhus Corr.*; quem retuli l. 6. p. 1. nu. 117. nam posse Episcopum dispensare in legibus Pontificiis in casibus urgentis necessitatis, maximè pro bono salutis animarum, quando non datur aditus ad Pontificem, vel est periculum in mora, habet communis & recepta Theologorum ac Canonistarum

sententia, quorum octodecim refert *Sanch.* suprà, ad quos accedunt *Suar. Vasq. Salas, Baldal. Castrop. Regin. Tapia, Pont. Bonac. Barbos. Sperell.* decis. n2. à n. 51. & alii plures cum *Averf.* q. 19. s. 2. §. *Concedendum, & Carden.* suprà. *Probatur* 1. quia non est credibile intentionem Pontificis esse, quòd sibi in tali casu cum dispendio boni communis animarum velit reservare potestatem à Christo in bonum commune animarum concessam, & cum tot gravissimi DD. communiter ita interpretentur mentem Pontificis, est moraliter certum, hìc locum habere saltem epiikiam: *Prob.* 2. potest Episcopus dispensare in Matrimonio contracto, utì Authores suprà relati testantur, ergo etiam in contrahendo; cùm sit utrobique eadem causa, posítque esse similis necessitas, maximè cum Matrimonium sic invalidè contractum non sit reipsa contractum, quia fuit irritum, adeóque sit priùs rectè contrahendum. *Prob.* 3. Certum est, quòd consuetudo det jurisdictionem, utì Jura expresè dicunt, quæ retuli l. 6. p. 1. n. 117. adducitque etiam *Kugler* num. 2134. Item certum est, quòd lex aliter non obliget, quàm prout eam communis sensus & usus interpretatur, atqui etiam certum est, quòd Episcopi in tali casu soleant dispensare, censentque omnes communiter id eos posse, neque hoc ignoratur à summis Pontificibus, utì testantur plurimi apud *Cardenam & Kugler*, ergo. *Prob.* 4. Potestas dispensandi in impedimentis Matrimonii etiam de Jure præscribitur spatio 40. annorum etiam absque titulo, si nempe concurrant paupertas, ob quam non liceat recurrere Romam, & gravis causa, ob quam moraliter non possit negari jam vel differri dispensatio,

tio, nam bonâ fide præsumi potest Principem in talibus circumstantiis consentire, cùm secundum dicta, mens ipsius non sit, ut reservatio potestatis cedat in detrimentum animarum, *Less.* in auct. v. *Matr.* cas. 9. *Gob.* n. 596. praxin autem sic dispensandi habent Episcopi ultra 40. annos ergo. Et hæc extendunt *Sanch.* & *Aversa.* etiam ad casum, quo contracturi laborarent duplici impedimento, quia necessitas manet eadem, sive sit unum, sive plura impedimenta. Et universim docent *Suar. Sanch. Salas, Castrop.* & Canonistæ communiter cum *Sperell.* à n. 47. & 72. Episcopum posse dispensare in casibus extraordinariis, quando necessitas urget & est periculum in mora, cum impotentia adeundi Superiorem, utì si nascerentur gravia scandala, inimicitiæ, infamia: ac consentiunt *Barb.* & *Krim.* n. 2045. si sit casus, in quo Papa ex justis causis dispensare soleat: Ideóque etiam *Pignat.* tom. 3. consult. 33. docet Episcopum potuisse dispensare saltem sub onere postea id significandi Papæ, ut sic salvaretur honor nobilium conjugum vel familiarum, cùm eorum unus periclitaretur de vita. Ex simili ratione multi, quos retuli l. 3. p. 1. n. 563. dicunt Episcopum quandoque dispensare posse in votis perpetuæ castitatis aut Religionis, quæ alioqui reservantur Papæ: Et ratio horum omnium à priori est, quia pro ejusmodi gravissimis casibus prudenter præsumitur Papam consentire propter bonum commune. Imò putat cum aliis *Gob.* tr. 9. n. 574. si votum castitatis vel Religionis emissum sit ex metu injusto gravi aut levi, item si obstrictus tali voto puellam imprægnârit, quam ducere vellet, antequam erumpat, & careat pecuniis ad

impetrandam dispensationem, aut non pateat facilis Romam aditus, tum etiam posse dispensare Episcopum.

839. §. 7. Si casus patiatur moram, & Nuntius Apostolicus habeat à sacra Pœnitentiaria specialem facultatem, quam ab ea non habet Episcopus, recurrendum est ad Nuntium; nam ideo pro tali casu datur talis specialis facultas Nuntio, ut sit in partibus, qui dispenset, cùm sit facilis recursus ad Nuntium, utì supponitur, pro sola autem necessitate potest dispensare Episcopus non habens aliunde specialem facultatem; si tamen etiam Nuntius careat speciali facultate ad aliquid, Episcopus potest idem, quod Nuntius, nec opus est ad hunc recurrere, ita quoad utramque partem *Sanch.* l. 2. d. 40. n. 8. & l. 8. d. 9. n. 25. *Averf.* q. 19. f. 2. §. ult. *Tamb. Perez, Gob. Spor. Kugler* n. 2125.

840. §. 8. Si Episcopus ex præsumpta licentia Papæ dispensaturus in aliquo impedimento sit certus esse aliquam causam dispensandi, sed dubitet, an sit sufficiens, probabile est posse dispensare secundùm dicta l. 1. n. 804. ubi addidi, quid faciendum sit, si postea resciatur causam dispensandi non fuisse sufficientem, aut etiam si nunc dubitetur, an adsit ulla causa dispensandi: imò *Diana* p. 4. t. 3. R. 44. *Barb.* De pot. Episc. alleg. 33. n. 26. *Sperell.* n. 54. absolutè dicunt, etiamsi dubitetur, an sit magna necessitas, vel an talis dispensandi causa hìc & nunc sit justa: Et saltem in dubio, an casus indigeat dispensatione, tum posse dispensare Episcopum docet *Krum.* n. 2043. quia reservatio potestatis dispensandi est odiosa, & meritò præsumimus Ecclesiam non reservare dispensationem casûs dubii, sed tantùm certi,

certi, hinc posse Episcopum dispensare cum illis, qui sunt prope ætatem requisitam, & de quibus dubitatur, an malitia suppleat ætatem, docent *Barb.* De Jure eccles. l. 1. c. 11. n. 187. *Krim.* n. 2184.

§. 9. Potest Episcopus, saltem ex consuetu- 841.
dine, dispensare ad petendum debitum cum conjugato, qui post Matrimonium contraxit impedimentum spiritualis cognationis vel affinitatis, *Sanch.* l. 8. d. 6. Quod extendit *Castrop.* etiam ad eum, qui emisso absoluto voto castitatis contraxit Matrimonium, *Krim.* n. 2060. & addit n. 2127. similiter posse Episcopum dispensare cum conjugibus, qui ex mutuo consensu voverunt castitatem conjugalem, si etiam mutuò sibi hoc remittant.

§. 10. Episcopus, ubi potest, plerumque te- 842.
netur saltem ex charitate sub mortali ita dispensare pro bono salutis animarum, *Carden.* in 1. crisi d. 79. n. 27. Ratio est, quia secundùm dicta l. 2. n. 174. quivis pastor, quo nomine etiam venit Episcopus, tenetur cum gravissimo etiam suo dispendio succurrere subdito in gravi necessitate spirituali constituto, qualis necessitas hìc est, uti constat ex dictis n. 175. Et quæ hìc dico, confirmabuntur ex dicendis n. 905. & 907.

§. 11. Si dispensavit Episcopus, pro quo erat 843.
communis error cum titulo colorato, quòd dispensare posset, quamvis non potuerit, valet dispensatio per legem *Barbarius*, ff. De off. præt. quia secundùm dicta l. 6. p. 1. à n. 112. & dicenda hìc n. 896. Ecclesia supplet: è contrà, si fuit tantùm error in Episcopo dispensante, non valet dispensatio, *Bardi* de consc. discept. 6. c. 5. §. 5. Et idem dicit *Sanch.* in Decal. l. 4. c. 44. n. 10. si dubium fuerit, an causa allata vel subticita fuerit finalis

an impulsiva, & postea resciatur fuisse finalem, quia cùm talia non spectent ad potestatem Superioris, quæ in bonum Ecclesiæ amplè interpretanda esset, sed tantùm spectent ad voluntatem Superioris, qui intentionem habet dispensandi secundùm veritatem, quæ sibi proponitur, hinc si deest veritas, invalida erit dispensatio. Consequenter si Episcopus habens potestatem dispensandi cum solis pauperibus, per errorem putârit se dispensare posse etiam cum divitibus, aut si per errorem privatum putârit hos esse pauperes, qui tales non erant, quamvis *Gob.* t. 9. n. 663. putet talem dispensationem valere, eò quòd facultates dispensandi committantur Episcopo usuro pro sua prudentia, quâ utitur prudenter ita opinans, quamvis reipsa fallatur, tamen oppositum videtur tenendum, quia Papa non concesserat facultatem nisi ad dispensandum cum verè pauperibus, nec aliunde suppletur talis potestas dispensandi cum reipsa divitibus: Neque talis facultas conceditur sub conditione, *si prudenter judicet esse pauperes*, sed sub conditione, *si verè pauperes sint*. Quòd si Episcopus putârit se certum, quòd essent pauperes, & tamen reipsa non essent tales, adhuc videtur probabilius ob rationem jam datam, quòd non valeat dispensatio.

844. §. 12. Huc pertinet solutio sequentis casûs: Titius consanguineus Cajæ in 3. gradu petit dispensationem ab Ordinario, qui putans se posse dispensavit: non poterat autem cum divitibus, quales erant Titius & Caja, Matrimonium ex hac dispensatione, bonâ fide initur in facie Ecclesiæ, pluribus annis convivunt & suscitant proles, post plures annos rescit Titius Ordinarium

rium non potuisse dispensare cum divitibus. *Quæritur*, an jam non possit Ordinarius dispensare in illo impedimento, olim quidem publico, nunc autem occulto, quia omnes jam judicant bene dispensatos fuisse, & per dispensationem sublatum fuisse impedimentum. R. Ordinarius potest dispensare in impedimento occulto, quando Matrimonium est publicum, & bonâ fide contractum, *Sanch.* l. 2. De Matr. d. 40. n. 3. & 4. addens n. 5. dispensare posse, etiamsi divites sint: idem habent alii apud *Sanch.* & apud *Tanbur.* l. 8. t. 2. c. 4. *Pont. Averf. Perez, Castrop.* Hoc autem impedimentum, quamvis in se fuerit publicum, jam tamen est occultum in ratione impedimenti, nam nunc de illo non constat, nec moraliter constare potest: tum enim impedimentum censetur occultum, quando publicè creditur legitima dispensatio esse obtenta, uti expressè *Platel.* p. 5. n. 1184. hoc autem hìc publicè creditur, ergo. Et ita senserunt Doctores de Facultate, & alii Coloniæ anno 1711.

§. 13. Quando Episcopus dispensat in casibus occultis ex tacita concessione Papæ, hoc tantùm juvat pro foro conscientiæ, quia si impedimentum fieret publicum, & Episcopi sequentes nollent credere dispensationem interveniisse, possent ratione scandali imperare separationem: De cætero si saltem postea subsequatur Matrimonium, etiam per dispensationem occultam, proles reipsa legitimantur per hoc subsequens Matrimonium. 845.

Q. III. *Quasnam extraordinarias facultates, præsertim in impedimentis Matrimonii, habere soleant à sede Apostolica Episcopi in Germania.* R. §. 1. Habent multas ex illis, quas n. 832. dixi concessas esse 846.

Nuntiis Apostolicis, non tamen omnes. Communiter dantur, prout sequitur:

1. Absolvendi ab hæresi, & apostasia à fide, & à schismate quoscumque etiam ecclesiasticos tam sæculares, quàm regulares, non tamen eos, qui ex locis fuerint, ubi sanctum Officium exercetur, nisi in locis Missionum, in quibus impunè grassantur hæreses, deliquerint, nec illos, qui judicialiter abjuraverint, nisi isti nati sint, ubi impunè grassantur hæreses, & post judicialem abjurationem illuc reversi in hæresin fuerint relapsi, & hos in foro conscientiæ tantùm.

2. Tenendi & legendi libros prohibitos hæreticorum, ad effectum eos impugnandi, & alios quomodolibet prohibitos, præter opera Caroli Molinæi, & Nicolai Machiavelli, & libros de astrologia judiciaria principaliter, aut incidenter, vel aliàs quovis modo de ea tractantes, ita tamen ut libri &c. illis Provinciis non efferantur.

3. Dispensandi in 3. & 4. simplici & mixto tantùm cum pauperibus in contrahendis, in contractis verò cum hæreticis conversis etiam n. 2. simplici & mixto, dummodo nullo modo attingat gradum, & in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam.

4. Dispensandi super impedimento publicæ honestatis justitiæ ex sponsalibus proveniente.

5. Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante, ac restituendi jus petendi debitum amissum.

6. Dispensandi in impedimentis cognationis spiritualis, præter levantem & levatum,

7. Hæ verò dispensationes matrimoniales videlicet 3. 4. 5. & 6. non concedantur, nisi cum clau-

clausula, dummodo mulier rapta non fuerit, & si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat, & in dispensationibus hujusmodi declaretur expressè illas concedi tanquam à Sedis apostolicæ delegato, ad quem effectum etiam tenor hujusmodi facultatum inseratur cum expressione temporis, ad quod fuerint concessæ, aliàs nullæ sint.

8. Dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto tantùm provenientibus, exceptâ eâ, quæ ex homicidio voluntario contrahitur.

9. Dispensandi & commutandi vota simplicia in alia pia opera, exceptis votis castitatis & Religionis.

10. Absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam in Bulla cœnæ, in locis tamen, ubi impunè grassantur hæreses.

11. Delegandi simplicibus Sacerdotibus potestatem benedicendi Paramenta, & alia utensilia ad Sacrificium Missæ necessaria, ubi non intervenit S. Unctio, & reconciliandi ecclesias pollutas aquâ ab Episcopo benedictâ, & in casu necessitatis etiam aquâ non benedictâ ab Episcopo.

12. Conferendi Ordines extra tempora, & non servatis interstitiis, usque ad Sacerdotium inclusivè.

13. Dispensandi super defectu ætatis unius anni ob operariorum penuriam, ut promoveri possint ad Sacerdotium, si aliàs idonei fuerint.

14. Consecrandi olea cum quinque saltem Sacerdotibus, non tamen extra diem cœnæ Domini, nisi necessitas illud urgeat.

15. Celebrandi bis in die, si necessitas urgeat, ita tamen, ut in prima Missa non sumpserit ablutio-

lutionem, per unam horam ante auroram, & aliam post meridiem, sine Ministro, sub dio & sub terra, in loco tamen decenti, etiamsi altare sit fractum, vel sine reliquiis Sanctorum & præsentibus hæreticis, schismaticis, infidelibus & excommunicatis, & aliter celebrari non possit. Caveat verò, ne prædictâ facultate seu dispensatione celebrandi bis in die aliter, quàm ex gravissimis causis & rarissimè utatur, in quo graviter ipsius conscientia oneratur. Quòd si hanc eandem facultatem alteri Sacerdoti juxta potestatem inferiùs apponendam communicare, aut causas eâ utendi alicui, qui à S. Sede hanc facultatem obtinuerit, approbare visum fuerit, seriò ipsius conscientiæ injungitur, ut paucis, dumtaxat iis maturioris prudentiæ ac zeli, qui absolutè necessarii sunt, nec pro quolibet loco, sed ubi gravis necessitas tulerit, & ad breve tempus eandem communicet, aut respectivè causas approbet.

16. Deferendi sanctissimum Sacramentum occultè ad infirmos sine lumine, illudque sine eodem retinendi pro eisdem infirmis in loco tamen decenti, si ab hæreticis aut infidelibus sit periculum sacrilegii.

17. Induendi vestibus sæcularibus, si aliter vel transire ad loca eorum curæ commissa, vel in eis permanere non poterunt.

18. Recitandi rosarium vel alias preces, si breviarium secum deferre non poterunt, vel divinum officium, ob aliquod legitimum impedimentum recitare non valeant.

19. Dispensandi, quando expedire videbitur super usu carnium, ovorum & lacticiniorum tempore jejuniorũ, & præsertim quadragesimæ.

20.

20. Communicandi has facultates in totum vel in parte, prout opus esse secundùm ejus conscientiam judicaverit, Sacerdotibus idoneis in conversione animarum laborantibus, & præsertim tempore sui obitûs, ut Sede vacante sit, qui possit supplere, donec Sedes apostolica certior facta, quod quamprimum fieri debebit, per delegatos aut per unum ex eis alio modo provideat.

21. Et prædictæ facultates gratis & sine ulla mercede exerceantur & tantum concessæ intelligantur ad quinquennium.

22. Utendi eisdem facultatibus in civitate & diœcesi N. tantùm.

§. 2. Cùm facultates illæ dentur Episcopis tantùm ad quinquennium, & easdem per facultatem 20. communicare possint aliis Sacerdotibus, orta est dubitatio, an communicare possint usurpandas ad tempus longius quàm quinquennium, de quo dubio videri possunt dicta l. 6. p. 2. n. 1598. Saltem Nuntius Apostolicus, cùm facultates suas habeat pro tempore suæ Nuntiaturæ, potest illas, quæ communicabiles sunt, alicui communicare pro toto illo tempore. 847.

§. 3. Initio cujusvis Pontificatûs promulgatur Regula Cancellariæ, quæ ordinariè est 13. vel 14. *Item revocat quascunque facultates concessas quibusvis Patriarchis, Archi-Episcopis, Episcopis & aliis prælatis & Personis, nec non Apostolicæ sedis Nuntiis, ac fructuum & proventuum Cameræ Apostolicæ debitorum collectoribus, de dispensando cum quibusvis personis super Matrimonio contracto vel contrahendo in gradu prohibito, ac super natalium & ætatis defectibus, & de incompatibilibus Beneficiis ecclesiasticis insimul retinendis, nec non de Notariis publicis creandis, ac alias à præmissis officia ipsorum Nuntiorum & Collectorum directè non concer-* 848.

concernentes quoad omnia, in quibus facultates ipsæ non sunt sortitæ effectum, etiamsi Nuntius ejusdem dictæ sedis legatis de latere competens fuerit concessa facultas.

Hinc dubitatum est anno 1700. cùm novus esset Pontifex, an relatæ facultates Episcoporum & Nuntii Apostolici revocatæ essent, & interrogata Roma respondit, facultates illas, quæ à S. Officio concessæ sunt, quales ordinariè sunt, quæ Nuntiis Apostolicis & Episcopis mittuntur, non revocari per illam Regulam, sed eas tantùm, quæ ab antecessore Papa ipso immediatè concessæ erant.

849. §. 4. Quamvìs in facultate 22. Episcopi habeatur, *Utendi eisdem facultatibus in civitate & diœcesi N. tantum*; ita ut iis nullo modo uti possit extra fines præfatæ suæ diœcesis, tamen eisdem uti potest, v. g. Episcopus Monasterienſis pro Neo-Stadio-Goddens, quamvìs hic locus strictè non sit diœcesis Monasterienſis. Ratio est, quia ipse est Episcopus vicinior, & pro spiritualibus ad eum recurrunt, ergo censetur eorum Episcopus, & ita judicârunt mecum anno 1702. tres Doctores: Qui tamen censuerunt Missionarios castrensis alicujus Legionis non posse ex vi facultatum ab Episcopo Monasterienſi concessarum, v. g. binare Missam in aliena diœcesi legendam, sed videri possunt dicta l. 6. p. 2. n. 1518.

850. §. 5. Circa facultatem 19. judicavit quidam vir doctissimus posse Episcopum à potiori dispensare etiam pro esu carnium diebus Veneris & sabbathi per annum.

851. §. 6. Per facultatem absolutè dispensandi in Matrimoniis contractis, non possunt illi juvari, qui contraxerunt neglectis proclamationibus, secundùm dicta n. 830. 835.

§. 7.

§. 7. Circa facultates relatas, tum Nuntii Apostolici, tum etiam Episcoporum, *Pignat.* tom. 7. consult. 53. docet seqq. 1. Facultates illæ, quæ non sunt restrictæ ad certas personas, valent pro absolutionibus & dispensationibus respectu quarumcunque personarum etiam peregrinarum & advenarum, etiam Regularium exemptarum, quamvis Superiores ignorarent vel inviti essent, ad eum modum, quo l. 6. p. 2. n. 1464. dictum est in anno Jubilæi. 2. Facultates illæ valent tantùm in ordine ad forum conscientiæ. 3. Vi facultatis *absolvendi ab omnibus casibus Sedi apostolicæ reservatis, etiam in Bulla cœnæ Domini contentis*, non posset quis absolvi ab hæresi, nequidem in Jubilæo, & hoc etiam dicunt AA. quos retuli l. 6. p. 2. n. 1616. Quamvis aliqui cum *Tann.* contradicant, quantùm ad Germaniam. 4. Quinquennium datum pro usu talis facultatis incipit currere à die acceptationis, pro quo refert n. 9. declarationem 13. Aug. 1670. emanatam: oppositum tamen tenendum est de Bulla Indulgentiarum, utì l. 6. p. 2. n. 525. dictum est. 852.

Q. 112. *Quis Episcopus possit dispensare cum sponsis habentibus impedimentum.* R. §. 1. Si sponsa sit diœcesis Colonienſis, & sponsus diœcesis Trevirensis, sintque consanguinei in 3. gradu, dubitatum est, an satìs sit, ut dispensetur à Colonienſi Episcopo cum sponsa, vel an opus sit etiam à Trevirensi dispensari cum sponso. Fundamentum dubitandi est ex *Gob.* tr. 9. n. 589. nam licèt satìs sit dispensari unum, quando uterque est subjectus eidem Episcopo, tamen si sint subjecti diversis, non videtur id sufficere, cùm facultates dispensandi sint restrictæ ad proprios tantùm 853.

tùm subditos. Nihilominus dicendum est cum *Nav. Henriq. Sanch.* l. 3. d. 26. n. 6. satis esse alterutrum è sponsis ab uno ex illis Episcopis dispensari, quia dispensatio sponsæ reddit sponsam habilem ad contrahendum cum suo consanguineo, tollitque ab ea consanguinitatem (moraliter loquendo prout impeditivam Matrimonii) & facit tantumdem, ac si in ipsa physicè non esset consanguinitas, debet enim dispensatio sponsæ in ea aliquid operari, nihil autem aliud operatur, nisi hoc, ergo hoc ipso potest sponsus cum ea contrahere, jam enim non contrahit cum consanguinea, sed veluti cum extranea. Ratio à priori est, quia impedimentum consanguinitatis non potest desinere in uno, quin hoc ipso etiam desinat in altero, ideóque per unam dispensationem indivisibiliter tollitur, utì indivisibiliter constat conjunctione sanguinis utriusque personæ, ad eum modum, quo sublatâ albedine ab uno pariete indivisibiliter tollitur similitudo cum altero pariete albo, impossibile enim est sponsum esse consanguineum sponsæ, si sponsa desinat esse consanguinea sponso, cum ista sint correlativa. Fundamentum *Gobati* nihil evincit, quia singuli Episcopi dispensant tantùm cum suo, & unius dispensatione positâ hoc ipso cessat impedimentum etiam in altero, quia tollitur pars essentialis illius impedimenti.

Obj. Si Generalis Ordinis prohibuisset, ne duo ex diversis Monasteriis sint sibi socii in itinere sine dispensatione, licèt Abbas A. cum suo subdito dispensaret, non ideo posset hunc comitari subditus Abbatis B. nisi hic etiam dispensaret cum suo, ergo similiter in nostro casu. Ex. dispa-

ritatem

ritatem esse, quia sicuti prohibitio, ita etiam dispensatio ad simul proficiscendum sive ad comitandum, est divisibilis, hoc ipso enim, quòd prohibeatur unus comitari, non ideo prohibetur alter, quia posset prohiberi unus, & non alter, similiter hoc ipso, quòd vinculum prohibitionis tollatur ab uno, non ideo tollitur ab altero, quia uno absoluto posset alter manere prohibitus; è contrà impossibile est, tolli vel remanere consanguinitatem in uno, quin hoc ipso tollatur aut remaneat etiam in altero, quia nemo potest esse non consanguineus consanguineæ, aut consanguineus nō consanguineæ. Deinde hoc ipso, quòd Titia sit habilis ad ducendum Cajum, Cajus eam ducens, ducit habilem, ergo non impeditam, ergo nec ipse est inhabilis aut impeditus, cùm inhabilitas aut impedimentum, quod hic deberet esse, necessariò semper includat duos inhabiles & impeditos, videlicet duos consanguineos aut duos affines, quales non sunt positâ dispensatione unius. Aliud est, si sponsus & sponsa haberent alia impedimenta separabiliter impedientia, v. g. si uterque haberet simplex vel solenne votum castitatis, tum enim dispensato & habilitato uno, non ideo habilitaretur alter, quia votum sponsi, quod impedit, non includit votum sponsæ, nec sublato votò sponsi tollitur votum sponsæ, sed planè sunt divisa, potéstque sponsus manere voto obligatus, licèt sponsa sit soluta, & idem est in aliis similibus impedimentis, secus in consanguinitate aut affinitate, utì dictum est. Ita mecum judicârunt duo Doctores anno 1702.

§. 2. Cum vagis potest dispensare quivis 854.
Episcopus, cui se subjiciunt. Quod valet, quam-

vis tantùm unus eorum esset vagus, hoc enim, secundùm jam dicta, dispensato per quemcunque Episcopum, cui se subjicit, concomitanter habilitatur etiam alter.

855. §. 3. Huc pertinet solutio sequentis casûs: Titius Colonienſis imprægnatâ Coloniæ Cajâ sibi in 3. gradu consanguineâ abit Treviros famulaturus, ubi ab Episcopo Trevirensi obtinet dispensationem contrahendi cum Caja. *Quæritur* 1. an Episcopus Trevirensis potuerit cum Titio dispensare. 2. Si Titius iverit Treviros animo obtinendi dispensationem, an hæc non sit subreptitia. 3. Si dispensatio valeat, an vi illius obtentæ possit Titius redire Coloniam, & hìc copulari. R. *ad* 1. Titius volens famulando permanere Treviris per majorem anni partem, primo die acquirit quasi domicilium, fitque subditus illi Episcopo quoad Matrimonium, secundùm dicta n. 722. hinc si in hoc impedimento possit ille Episcopus cum suis subditis dispensare, etiam potest cum Titio. *Ad* 2. Non obstat, si Titius eo animo iverit illuc secundùm dicta n. 722. quia usus est jure suo, quod habebat ad acquirendum ibi quasi domicilium, quo acquisito potest uti favore. *Ad* 3. In ejusmodi indultis communiter habetur *pro Matrimoniis in tua tantùm diœcesi contrahendis*, hinc vitalis dispensationis non poterunt contrahere extra diœcesin Episcopi dispensantis. Quòd si Episcopo absolutè detur potestas dispensandi pro Matrimoniis, Titius obtentâ Treviris dispensatione, poterit redire Coloniam, & hìc contrahere, dummodò ante contractum Matrimonium non dimiserit animum redeundi Treviros, & hìc, prout statuerat, per majorem anni

partem permanendi. Si autem Coloniam redierit deserens animo & corpore illud quasi domicilium Trevirense, videtur non posse, quia dispensatio non manet moraliter afficiens illum, quando contrahit, non enim afficit, nisi subditum diœcesis Trevirensis, tum autem non erit illius subditus. *Si dicas*, sublatum semel impedimentum non redire. R. Impedimentum est consanguinitas, quæ semper manfit, & per dispensationem, quæ afficit subjectum, datur potestas contrahendi cum illa consanguinea, sicque tantùm moraliter tollitur illud impedimentum consanguinitatis, quamdiu dispensatio illum afficit, si autem desinat esse subditus ante executam dispensationem, hæc non amplius moraliter afficit ipsum, neque in se, neque in aliquo suo effectu, ergo.

Q. 13. Quis dicatur pauper in ordine ad dispensationē matrimonialem. R. §. 1. Notant aliqui eum dici *inopem*, qui nihil habet; *egenum*, qui non habet vitæ necessaria; quis autē dicatur *pauper* est major difficultas, *Barb.* De off. Episc. alleg. 41. n. 24. ait: *pauperes dicuntur, non solum mendicantes, sed etiam habentes congruam sustentationem, qui tamen attento statu personæ & dignitate videntur indigere. Piasec.* in praxi Episc. p. 2. c. 2. ait: *dicitur pauper, qui ex annuo reditu non recipit ultra decentē sustentationem. Tuschus.* v. *Pauper.* Concl. 160. ait: *aut paupertas consideratur respectu certi actus, puta, quod solvatur Romæ certa quantitas, & qui non potest* (intellige sine notabili incommodo) *dicitur pauper: Aut loquimur de paupertate indefinitè, & statur arbitrio Judicis.* Addit: *qui non habet tantum, quo vivat, dicitur pauper, vel quando non potest explere officium suum de suo*: saltem omnes communiter fatentur illum esse canonicè pau- 856.

perem, qui absque imminutione sui statûs non potest solvere Jura pro dispensatione obtinenda Româ. *Gob.* tr. 9. à n. 654. putat mulierem esse pauperem, quæ caret dote ad nubendum extra cognationem vel affinitatem viro paris conditionis secum, è contrà illum virum censeri pauperem, qui ob inopiam nequit reperire sibi uxorem parem natalibus & dignitate. Addit, simpliciter loquendo illum censeri pauperem, qui non habet scuta 50., utì ait *Tuschus*. Et universim tradit *Gob.* eos in hac materia haberi pauperes, qui agriculturâ, opificio, arte etiam liberali, utì pharmocopœiâ se familiámque suam alunt.

857. §. 2. Quia deprehensum est quosdam titulo paupertatis usos esse, qui solvere potuissent Romæ compositiones & Jura Officialium, *Urbanus* VIII. loco clausulæ, *dummodo ipsi pauperes existant*, voluit poni, *dummodo ipsi pauperes & miserabiles existant, ac ex solo labore & industriâ tantum vivant*, hinc *Conrad.* l. 8. c. 5. n. 4. notat per pauperes intelligi personas miserabiles, nec verificari pauperatem, nisi probetur etiam miserabilitas. Et n. 12. dicit: ille dicitur pauper, qui non habet in bonis 50. aureos; ille miserabilis, ad cujus commiserationem nos natura inclinat, circa quæ debet executor se extrajudicialiter informare. Addit n. 15. apponitur quòd vivant ex labore & industriâ manuum *tantum*, quæ dictio adjicitur ad denotandum, quòd oratores præter laborem & industriam manuum suarum nullo alio modo vivere possint, & sic per eam excluditur omnis alius modus vivendi, & ista omnia pluribus ibi declarat, ideóque aliquis Illustrissimus Nuntius Apostolicus anno 1694 Colo-

Coloniæ interrogatus declaravit ex nota sibi praxi Romanâ, solos eos Romæ pauperes haberi, qui tantùm 80. scuta in reditibus annuis habent, ac de reliquo labore manuum vivere debent : Pro his verò partibus juxta potestatem seu facultates Nunciis & Episcopis concessas illos solos censeri pauperes, qui adeo pauperes & miserabiles sunt, ut Romanam Curiam adire non possint sine magno incommodo, hoc est, solvere non possint istic Jura pro pauperum dispensationibus taxata, v. g. 8. vel 10. scuta, aut etiam plura pro diversitate graduum & causarum in ejusmodi dispensationibus. *Krim.* à n. 1292. post relatas aliorum opiniones concludit eum dici *pauperem*, qui labore suo debet sibi victum quærere : eum *miserabilem*, qui tantùm labore suo, & non alio modo sustentare se potest, putátque hoc adhuc esse verum, quamvis ex agello vel aliunde habeat aliquem modicum proventum, eò quòd censeat piam Matrem Ecclesiam cum tali misero homine nolle ridigiùs procedere. Addit etiam eos dici vivere labore & industriâ, qui non tantùm labore corporis, sed etiam animi debent sibi victum quærere. Addunt *De Justis & Kærchne* n. 262. non tam attentendi, an immobilia habeant bona, sed quos proventus ex illis habeant deducto ære alieno, impensis, oneribus, si enim tam parum habeant, ut ideo ad vivendum cogantur laborare, censentur verè pauperes & miserabiles, nec tenentur bonum vendere, ut taxam solvant. Certum est autem non esse hìc canonicè pauperem, qui reipsa dives est & vivit labore manuum, quia cùm non ex necessitate sic vivat, non est miserabilis, imò nec paüper.

858. §. 3. Putârunt aliqui illos posse hìc dici pauperes, qui adhuc sunt sub potestate parentum, nec in re habent bona aliqua, quamvìs suo tempore exspectent pinguem hæreditatem; sed contrà est, nam si hoc valet, plerique filii Principum sunt pauperes vivente parente: Unde rectè dicit *Tuschus* suprà concl. 161. *tales non esse omnino inanes sive pauperes, propter spem, quòd perveniant ad pinguiorem fortunam.*

859. §. 4. Si quis antea pauper, post signatam Romæ supplicam in forma commissoria ante executionem fieret dives, rectè dicit *Corradus* n. 30. talem non posse contrahere Matrimonium vi dispensationis obtentæ allegato titulo paupertatis: quia dispensatio respiciebat tempus, non tantùm, quo petebatur, sed etiam executioni daretur dispensatio, secundùm dicenda n. 903. debebat enim in eam inquirere exequens.

860. §. 5. *Gob.* n. 659. putavit sufficere, si unus sponsorum fit pauper, quamvìs etiam in Rescripto ponatur, quòd sint pauperes, quia paupertas unius gravat etiam alterum; sed rectè contradicit *Corradus* à n. 2. Hinc utriusque paupertatem requiri allegat postea ipsemet *Gob.* n. 666. ex responso cujusdam periti in stylo Curiæ.

861. §. 6. Circa modum probandi paupertatem, edita est typis sequens Instructio, requisita ad conficiendas probationes circa paupertatem petentium dispensationes matrimoniales à S. Sede Apostolica.

1. Testimonium Parochi utriusque dispensandi prævio juramento non solùm ab ipsomet subscriptum, sed etiam à Not. publico, & eccles. Curiæ servienti recognitum exprimens paupertatem dispensandorum his ferè verbis.

Fa-

Forma testimonii Pastoris.

Ego NN. infrascriptus Parochus Ecclesiæ Parochialis S. N. Diœcesis NN. medio juramento fidem facio NN. esse meum Parochianum, ac ejus genealogiam, in affinitate, sive consanguinitate esse infrascriptam.

Hìc Parochus inserat genealogiam & immediatè sub eadem ponat.

Item medio juramento fidem facio pariter ego infrascriptus ùt supradictum, meum Parochianum esse pauperem & miserabilem, ita ut vivat propriâ industriâ, & labore tantùm. In quorum fidem manu propriâ me subscripsi, & præsentes sigilli mei subimpressione firmavi. Actum N. die N. anno N.

(L. S.) NN. Parochus Eccl. NN. Diœc. NN. manu propriâ subscripsit.

Forma documenti Notarii recognoscentis manum Parochi.

Fidem facio Ego infrascriptus NN. Notarius publicus, quòd anno, & die infrà nominatis coram me comparuerint NN. & medio juramento fidem fecerint subscriptionem, & sigillum prætactas esse manum propriam & sigillum R. D.N. Parochi Parochialis Ecclesiæ NN. Diœcesis NN. causam scientiæ suæ allegantes, quomodo dictum Parochum scribentem, & sigillum & manum ejusdem fæpissime viderint. In quorum fidem præsentes manu propriâ scripsi, subscripsi, & consueto Notariatûs mei sigillo communivi. Actum N. anno N. die NN.

(L. S.) NN. Apostolicâ sive Cæsareâ authoritate publicus & approbatus Notarius manu propriâ subscripsit.

Secundò. Examen duorum testium coram Ordina-

dinario, Archidiaconis, vel Vicariis Foraneis jurisdictionem ecclesiasticam exercentibus asserentium prævio pariter juramento paupertatem dispensandorum per infrascriptas positiones, omissis aliis, quæ de Jure, sive stylo sunt faciendæ.

Tenor positionum.

Primo. Cujus nominis, cognominis, patriæ, statûs, ætatis, quibus parentibus nati, & quam professionem exerceant ipsi Testes.

2. Cujus ætatis, patriæ, & quibus parentibus nati sint supplicantes, si habent ipsorum notitiam.

3. Quamdiu habuerint notitiam ipsorum, quâ occasione & veram habeant familiaritatem & practicam continuam cum ipsis.

4. Utrum sciant exercitium, sive artem, quam unusquisque ipsorum exercet, & quid possint lucrari.

5. Utrùm sciant bona, quæ possident, tam immobilia, quàm mobilia, census, mercimonia, credita, animalia, aut alios effectus cujuscumque generis, & valorem ipsorum.

6. Utrùm sciant & velint affirmare, quòd non possideant alia bona, & quomodo habeant illius certam notitiam.

Pro tertio. Testimonium Ordinarii asserentis paupertatem dispensandorum, in quo affirmet coram se Testes hac de re præstito antea juramento, examinatos fuisse, quod idem testimonium non solum ab ipsomet Ordinario subscribi debet, verum etiam à Notario in sequentem, seu similem formam.

Forma Testimonii Ordinarii.

Ego NN. infrascriptus fidem facio omnibus & singulis quorum interest, & ad quos spectat,

NN.

NN. esse pauperes & miserabiles, & ex proprio labore, & industria tantùm vivere, prout Nobis constat ex attestatione proprii Parochi amborum supplicantium, & ex depositionibus duorum vel plurium testium fide dignorum coram nobis examinatorum cum juramento servatâ formâ instructionis nuper ab Urbe transmissæ. In quorum fidem &c.

(L. S.)

Subscriptio.

Similem ferè Instructionem pro examine testium ex Decreto S. Congregationis die 21. Aug. 1670. emanatam refert *Genettus* in volumine 2. post Tract. De Matrimonio. Fit tamen sæpe, ut acquiescant Romæ, si solus Ordinarius de hac paupertate testetur; scio etiam solius Parochi testimonio, absque istis aliis sumptuosis formalitatibus datam esse fidem, quòd adesset vera paupertas, quamvis jàm intelligam fine testimonio Ordinarii nihil Romæ obtineri.

Q. 114. *An Nuntii Apostolici vel Episcopi in his partibus dispensare possint cum quibusvis pauperibus pro contrahendis Matrimoniis, si attingatur gradus secundus.* R. §. 1. Facultas illorum constat his formalibus: *Dispensandi in 3. & 4. simplici & mixto, cum pauperibus, in contrahendis*; Unde ortum est dubium, an intelligatur gradus 3. mixtus etiam cum 2. an autem tantùm mixtus cum 4. Episcopum & pariformiter Nuntium habere potestatem dispensandi in gradu 3. mixto cum 2. docent *Sanch.* l. 8. d. 24. n. 34. *Angelus* v. *Matrim. Tancredi* l. 8. d. 24. *Dubitabis* 2. *Bassæus* tom. 2. v. *Matrim.* n. 5. *Illsf.* tr. 1. d. 3. n. 33. Rationem dant 1. quia tertius gradus hìc solùm præstat impedimentum, ùt declaravit *Pius V.* in motu anno 1566. quem mo- 862.

tum per privatas litteras ad Officialem Tolet. num esse revocatum ab *Urbano VIII.* vult *Barbosa*, sed non credunt *Gob.* tr. 9. n. 619. & *Tamb.* l. 8. tr. 2. c. 9. §. 7. tum, quia *Urbanus* tantùm recitativè refert illa verba: *Nuptias ità contractas fuisse iritas & incestuosas*, prout suis litteris inseruerat dictus Officialis: quam interpretationem patiuntur illius verba grammaticaliter accepta: Quomodo enim *Urbanus* dicere posset incestuosas nuptias, quas nobilissimi conjuges secuti decreta *Pii V. Clementis VIII. Gregorii IX. Clementis VI.* & ipsum Jus cõmune, ùt in Bulla testatur *Pius V.*, contraxerant, absque hoc, quòd dispensationem petiissent super gradu propinquiori? Et licèt ad mentem *Barbosæ* sic rescripsisset *Urbanus*, hoc tamen Rescriptum non est receptum, *Gob.* loc. cit., & videtur potiùs error irrepsisse Ministrorum, *Tamb.* loc. cit.; maximè cùm apud ipsum *Barbosam* contrarium adhuc ediderint post hoc Rescriptum *Pontius, Perez, Dicast.* 2. Quia tantùm illius gradûs habetur ratio, qui est remotior, Cap. fin. *De consanguin.*, quando enim duo consanguinei in gradu dispari distant, intelliguntur tantùm distare inter se, quantùm remotior distat à communi stipite, ergo sicut gradus remotior trahit ad se & imbibit proximiorem, quantùm ad rationem magis distandi à primo stipite, ità eundem ad se trahet & imbibet, ut solius ejus ratio sit habenda in dispensatione. 3. Ex Cap. *Quod dilectio.* De consanguin. deducitur quidem, facultatem Legato concessam ad dispensandum in certo gradu intelligi, quando utérque gradus distat æqualiter à stipite, sed rationem dant Doctores sic intellectæ facultatis, quòd in eo loco sic haberet consuetudo, & ex

dispen-

dispensatione oriretur scandalum, *Sanch.* suprà. Contrarium autem tenent, ubi est contraria consuetudo, & ex dispensatione attento Jure non oriretur scandalum. Quamvis autem in hac patria non sciatur esse contraria consuetudo; tamen non scitur etiam de consuetudine non dispensandi in dicto gradu mixto.

Nec obstat 1., Quòd *Pius V.* requirat simul literas declaratorias de gradu propinquiori: *nam* hæ declaratoriæ non sunt conditio, aliàs valor Matrimonii suspenderetur in utroque foro, donec conditio esset impleta, nec dispensatio antea sortiretur effectum, cujus oppositum patet ex verbis *Pii V*, dicentis, etiamsi gradus propinquior non esset expressus, adeóque nullæ declaratoriæ super hoc datæ essent, tamen omnia acta, & dispensationes confectas super gradu remotiori, qui propinquiorem imbibit, minimè posse subreptione aut intentionis defectu notari, & ità etiam notant *Sanch.* suprà, *Gob.* n. 622. *Tamb.* §. 7. *Leand.* p. 2. tr. 9. disp. 24. *Bass.* suprà: tantùm ergo declaratoriæ istæ requiruntur, ut serviant pro foro externo, & occurratur scandalo eorum, qui propter dispensationem in gradu propinquiori non obtentam putarent Matrimonium esse nullum. Unde infert *Bass.*, si nullum scandali periculum immineret, nec res ad forum externum delata esset, non esse necessarium, ut declaratorias afferant: utì nec tum si impedimentum sit occultum, id est, etiam quando notum quidem est, sed palàm creditur legitima dispensatio obtenta, quia tunc non est notum in ratione impedimenti, quod creditur per dispensationem sublatum, *Platelius* p. 5. n. 1184.; aut si aliter obviari posset scandalo, exponendo

ex

ex motu *Pii V.* gradum proximiorem non officere, oratores absque mortali possunt negligere declaratorias, *Pontius, Aversa, Tamb.* à n. 6. Ordinarius tamen ex præcepto Pontificis præcipientis dictas declaratorias in ordine ad forum externum, non potest absque illis dispensare sinè peccato mortali, *Tamb.* & idem innuit *Sanch.* suprà.

Nec obstat 2., quòd Nuntius Apostolicus non practicet dispensationem in gradu mixto extertio & 2do: *nam* id potest esse, quia in Nuntiaturâ est consuetudo contraria, contra quam, si dispensandi facultate uteretur, posset oriri scandalum, hoc autem, non obest aliis habentibus facultatem dispensandi in gradu 3tio, *Sanch.* & alii.

Nec obstat 3. quòd per Rescriptum, significatum sit Nuntio, quòd ipse id non possit, non cùm Jure communi, ùt dicit *Pius V.* & ex decretis ipsius *Pii V. Clementis VIII. & VI.*, utì & *Gregorii IX.* potens dispensare in remotiore, possit idem, si hic mixtus sit, cum propinquiori, eò quòd hìc dispensatione non indigeat, particulare Rescriptum missum ad Nuntium Apostolicum, non derogat Constitutioni generali, & ipsi Juri communi, cujus correctio vitanda est, quoad fieri potest, L. *Præcipimus*: Cod. De appellat. *Castrop.* t. 3. d. 5. p. 3. §. 3. Adde, quòd Rescriptum particulare contra commune Jus non habeat effectum contra hoc, nisi illius mentionem faciat, L. *Rescripta* Cod. De precibus Imperatori offerendis: & tradit *Glossa* in Cap. *Nonnulli* De Rescriptis. Item *Abbas*, & plures alii, quia Rescriptum est particularis actus, qui non præsumitur factus cum tanta consideratione ad Jus commune oppositum. His non obstantibus,

§.

§. 2. Oppositum est tenendum, nempe quòd 863.
nec Nuntius Apostolicus nec Episcopi in Germania possint dispensare in gradu tertio, si attingatur secundus. Ratio est 1. Quia cùm hæc facultas non sit data per Jus commune vel per antiquas Constitutiones, sed sit specialis, quæ apud Episcopos singulis quinquennis indiget renovari, non potest censeri major vel alia, quàm prout est mens S. Sedis hìc & nunc concedentis, cujus etiam est interpretari suam mentem, si dubium occurrat. Jam verò certum est, quòd Nuntius Apostolicus in Germania habeat, quoad hoc, eandem prorsus facultatem, quam habent Episcopi: & etiam certum est, quòd Nuntius dispensare non possit, si sit gradus mixtus cum secundo, nam Roma sub annum 1690. declaravit hoc, utì agnoscit Nuntiatura, ideoque ab eo tempore non dispensat, si secundus gradus attingatur. Similiter certum est, quòd sub annum 1694. idem declarârit Roma interrogata nomine Illustrissimi de Anethan Suffraganei & Vicarii Generalis Colonienſis; & ideo ab eo tempore etiam hi non dispensant in isto gradu. Quod autem de Nuntio & Ordinario Colonienſi dictum est, valet de aliis Ordinariis in Germania similem facultatem habentibus, utì agnoscunt, & ideo non dispensant Vicarii Generales Trevirenſis, Monasterienſis, Spirenſis aliique, Ratio autem est, quia declaratio non immutat, nec tollit, nec affert novum Jus, utì latè *Tuschus* litt. D. concl. 86. & seqq. sed tantùm manifestat, quid ab initio fuerit in lege aut facultate, & quid etiamnum sit, quamvìs fortè invincibiliter putatum sit aliud subesse, ergo cùm declaratio dicat, *vi talis facultatis in eo casu dispensa-*

ſpenſari non poſſe, nullus Ordinarius vi illius facultatis diſpenſare poteſt. Si id poſſent alii Ordinarii, eſſet fortè ratione conſuetudinis apud ipſos, hoc non, quia conſuetudo non juvat, niſi prudenter præſumatur approbatio vel conſenſus Superioris, à quo debet eſſe facultas, qui conſenſus hìc prudenter præſumi non poteſt, quia Superior, cum interrogatur, ſemper contradicit. Ad oppoſita, patet ex dictis, obſtat enim declaratio illius, qui facultatem iſtam concedit, qui poteſt hoc ſpecialiter concedere uni, & non alteri, utì dicitur conceſſiſſe Internuntio Bruxellenſi, & fortè aliis, ſed id non juvat reliquos.

864. *Q. 115. Quid dicendum ſit, ſi unus ſponſorum, pro quibus petitur diſpenſatio à Nuntio vel Epiſcopo, ſit acatholicus.* R. §. 1. Facultas quinta, quæ dariſolet Nuntiis & Epiſcopis, relata n. 832. & 846. non diſtinguit, cujus fidei ſint illi pauperes, cum quibus diſpenſatur in 3. & 4. gradu, hinc ortum eſt dubium, an diſpenſare poſſint pro contrahendis Matrimoniis, ſi horum unus ſit catholicus & alter acatholicus. Ratio affirmandi erat, 1. quia delegatio poteſtatis diſpenſandi in aliqua lege generaliter facta quoad perſonas ſine illarum expreſſione, favorabilis eſt & latè interpretanda, utì tradit *Suar.* l. 6. de leg. c. 17. dicens eſſe communem apud Canoniſtas & Legiſtas; conceſſa autem eſt hæc facultas generaliter abſque expreſſione perſonarum, ſaltem ita, ut non excipiantur hæretici vel hæreticæ. 2. Matrimonium tale in his partibus poteſt eſſe licitum, & ei aſſiſtere Parochus, ergo poterit Epiſcopus in hoc, utì in aliis diſpenſare. 3. Si uterque fuiſſet acatholicus, & converterentur, poſſent diſpenſari, ergo ſufficit alterutrum converti, vel eſſe catho-

catholicum, quia quando Parochus dicitur posse assistere vagis, secundùm dicta n. 750. satis est alterutrum esse vagum, ergo similiter hic.

§. 2. Alio tempore iterum propositum est illud ipsum dubium, & allatæ hæ causæ, ob quas lex ista humana prohibens dispensari cum acatholico, non videatur obligare in istis circumstantiis, nam 1. Sponsus acatholicus relinquet sponsæ & liberis omnibus religionem liberam. 2. Permittet duas filias suas è priore Matrimonio educari catholicè. 3. Si sponsa intra breve tempus non ineat hoc Matrimonium, posthac non poterit nubere pari sibi. 4. Prudenter timetur, ne sponsa comparens coram consistorio acatholico, quod suo modo dispensabit, transeat ad incestuosas nuptias, aut à fide deficiat. R. Rationes allatæ tantùm suadent licitum fore tale Matrimonium, si dispensetur; & causas esse, ut potestatem habens dispenset, sed non persuadent definere impedimentum, aut fieri Nuntio vel Episcopo potestatem dispensandi. Itaque dicendum videtur ab his dispensari non posse, nisi iste acatholicus ante Matrimonium fiat catholicus, aut adsit causa rationabilis differendi, & simul sit certitudo moralis, quòd causâ istâ rationabili differendi sublatâ acatholicus statim amplectatur fidem catholicam, ideoque censeatur jam moraliter esse conversus. Ratio est, quia in facultatibus illis sæpe expressè additur, *cum pauperibus catholicis, fidei catholicæ Romanæ cultoribus &c.* Et Papa plus non delegat, quàm ipse facere velit & soleat, nisi expressè addat, non solet autem aliter dispensare in tali casu, uti testantur Declarationes *S. Congreg.* apud *Pignat.* tom. 3. consult. 63. Unde cùm agatur de valore Sacramenti 865.

menti ineundi, nec constet, quòd contraria opinio sit communiter recepta tanquam verè probabilis & conformis stylo Curiæ Romanæ, (quæ duo, secundùm dicta l. 1. n. 118. requiruntur, ut Ecclesia suppleat, si fortè opinio fallat) hinc censuimus praxin benignæ illius sententiæ, quòd dispensare possent, non esse licitam. An aliud per specialem aliam facultatem possint aliqui Episcopi, ignoro, attamen alicubi factum esse audivi. *Ad rationes* in oppositum, facilis est responsio, nam si posthac non nubat pari, casus est, qualem sæpe dat affinitas, quæ per accidens intervenit. Si apostatet, est ipsius malitia, quæ hìc & nunc impediri non potest: itaque inducantur, ut Romæ dispensationem sollicitent, vel plura media adhibeãtur pro conversione sponsi.

867. §. 3. Quod Matrimonium contractum attinet; Titius catholicus contraxerat cum Caja acatholica in gradu utrique ignoto affinitatis, petita est à *S. Pœnitentiaria* dispensatio; sed hæc negavit, nisi Caja prius fidem catholicam profiteretur: Caja constanter renuit, & Titius manebat in periculo proximo formalium peccatorum, fortè etiam defectionis à fide, *Quæritur*, an Ordinarius in hoc casu necessitatis posset dispensare. Affirmavit Doctor aliquis; Obmovi, quòd Episcopus non possit etiam in casu necessitatis, nisi ex præsumpta concessione & conniventia Sedis Apostolicæ, ergo cùm Sedes Apostolica expressè contradicat, & negaverit per *Pœnitentiariam*, Episcopus procedere non potest. Reposuit, Sedem Apostolicam non omnia velle per *Pœnitentiariam*, sed sæpe per Pontificem ipsum, aut per alias Congregationes, præsumitur autem prudenter Pontificis consensus, si ex his causis roga-

rogaretur. Oppositum tenui, nam nec Pontifex solet dispensare cum catholico, nisi conjux acatholica convertatur: Itaque separet se Titius, donec Pontificis benignitatem efficaciùs imploraverit.

§. 4. Si conjuges acatholici & impediti post contractum Matrimonium convertantur, facultas 3. Nuntii Apostolici & Episcopi habet, quòd dispensare possint etiam in 2. gradu, dummodo non attingatur 1 mus: attamen facultatem illam non habent quoad Matrimonia contrahenda, etiamsi uterque sit acatholicus, cùm de contrahendis non meminerit facultas, & ejusmodi facultates plus non afferunt, quàm sonent. Quòd si acatholici converti nolentes peterent Romæ dispensationem, eo fine, ut proles suæ apud catholicos censerentur legitimæ, *quamvis digni non sint, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiantur, cujus salubria monita temere contemnunt*, uti habet *Trid.* sess. 24. c. 5. De ref. Matr. tamen credo S. Sedem facilius cum illis se eousque submittentibus dispensaturam, & audivi aliquando factum esse, quia hoc sæpe ad conversionem prolium multùm conferre potest istâ dispensatione gaudentium. 867.

§. 5. Si conjuges acatholici conversi fuerint ante Matrimonium cum impedimento contractum, non ideo possunt dispensari, quia si catholici facti contraxerint, non dicetur dispensari cum hæreticis in Matrimonio contracto. 868.

Q. 116. Quandonam impedimentum, aut aliquid aliud, circa quod dispensandum esset, censeatur publicum, notorium, occultum, deductum ad forum contentiosum. R. Debet hoc sciri, nam Nuntii & Episcopi possunt sæpe dispensare in impedimento 869.

vel delictis occultis, non autem in publicis. Et aliqua de publicitate dixi l. 3. p. 2. n. 1219. à n. 1656. & l. 4. n. 786. adhuc tamen addi debent sequentia:

870. §. 1. Si impedimentum vel crimen, ob quod invalidaretur Matrimonium, probari nequeat duobus saltem testibus, aut licèt probari posset, si necdum sit probatum, non censetur adhuc publicum facto vel Jure; unde, si etiam non sit famâ publicum, censetur occultum: *Suar. Barb. Piasc.* in praxi Episc. p. 1. c. 1. n. 56. *Tamb.* De Sacram. l. 8. t. 2. c. 5. n. 17. *Castrop.* t. 3. d. 6. p. 25. §. 1. n. 9. *Molin.* De just. t. 3. d. 79. *Nec obstat*, quòd sit violenta suspicio vel mussitatio ceeo, *quia* adhuc posset aliquâ tergiversatione celari, & ut hìc censeatur publicum, debet à multis *Sayr. Sanch.* l. 8. d. 34. n. 55. *Tamb.* suprà., quamdiu enim aliquis non ideo laborat, publicâ infamiâ, tamdiu obviatur publico scandalo, adeóque censeri debet occultum, *Henriq. Rodriq. Nav.* in summa lat. c. 27. à n. 254. *Suar.* De cens. d. 41. s. 3. n. 6. *Mol.* suprà n. 8. *Azor* l. 8. t. 1. c. 10. q. 9. Dummodo personæ, quibus est notum, sint infra decem, inquit *Pignat.* tom. 6. c. 99. n. 8. & 9.

871. §. 2. Ut impedimentum censeatur publicum, non est satìs, quòd actus, per quem incurritur, sit publicus, sed etiam requiritur, ut publicum sit, talem actum esse impedimentum, utì à pari dixi de delicto l. 6. p. 2. n. 1657. tenetque etiam *Pignat.* à n. 30. Et ratio est, quia non quæritur, an actus, ex quo oritur impedimentum, sit publicus vel occultus, sed quæritur, an impedimentum sit publicum; quando autem qualitas afficit vocem, afficit hanc in sua ratione & formaliter, ergo si publicitas non afficiat

formaliter rationem impedimenti, non debet impedimentum dici publicum in ratione impedimenti, ergo manet simpliciter impedimentum occultum: *Nav. Sayr. Sa, Sanch.* n. 56. *Tamb.* suprà, *Busenb.* relatus l. 1. n. 707. *Krim.* n. 2342.

872. §. 3. Si impedimentum etiam in ratione impedimenti fiat publicum post executam dispensationem, quamvis data fuerit ab illo, qui non poterat dispensare in impedimento publico, hoc non obstat valori dispensationis datæ, quia hæc priore tempore, quo impedimentum erat occultum, fuit valida & sortita est effectum, ergo nunc invalidari non potest: hinc etiam ordinariè poterit Judex prudenter tum supprimere talem publicitatem, cùm enim Matrimonium contractum invalidari non possit, ordinariè melius vitabitur scandalum omittendo actionem, quàm admittendo frustraneam litem pro tentando divortio; ideóque notant etiam *Henriq.* & *Sanch.* l. 3. d. 15. n. 13. eum, qui pro foro interno per Breve *Pœnitentiariæ* in occulto impedimento dispensatus est, non esse molestandum in foro externo: Si tamen impedimentum dictum esset publicum, posset ratio scandali postulare separationem, aut obtentionem talis dispensationis, quæ manifestari posset.

873. §. 4. Si impedimentum sit publicum in alio loco, sed occultum hìc, ubi dispensatio petitur, nec detur periculum proximum, ut in hoc loco publicetur, aliqui affirmant, alii negant posse hìc reputari occultum, utrique probabiliter, utì in pari dixi l. 6. p. 2. n. 1658. tenétque etiam *Piasec.* suprà cum illis, qui affirmant censeri hìc occultum, quamvis cum aliis teneat *Pignat.* n. 29. Vide tamen dicenda n. 951.

874. §. 5. Crimen, quod notũ eſt ſolis complicibus, quamvis hi multi ſint, cenſetur occultũ, nam occultũ eſt, quod probari non poteſt, ſed per complices non poteſt probari, quia regulariter ſocii criminis in criminalibus non admittuntur ut teſtes, & licèt admittantur in criminibus exceptis, tamen probationem non faciunt, uti habent Jura & AA. cum *Pignat.* t. 6. conſ. 99. à n. 17.

875. §. 6. Si Ordinarius vel Parochus aliunde reſciat impedimentum, & ſimul reſciat diſpenſationem eſſe datam tantùm pro foro interno, quamdiu hoc illis juridicè non denunciatur, poſſunt diſſimulare & aſſiſtere, ac permittere, ut maneant in uſu Matrimonii, quia manet occultum: è contrà, ſi impedimentum juridicè ipſis denunciatum ſit, debent ſuſpendere executionem, aut etiam prohibere uſum Matrimonii, uſque dum in foro externo probent ſe diſpenſatos, quia Judex imploratus non debet negare juſtitiam, *Sanch. Krim.* n. 2363.

876. §. 7. Quandonam aliquid dicatur eſſe deductum ad forum contentioſum, explicavi l. 6. p. 2. à n. 1659. Adde ex *Pignat* tom. 6. conſ. 99. ſeqq. 1. Quamvis reus falſis probationibus & teſtibus ſe defenderit, & ſic ſit abſolutus, delictum ejus non ampliùs cenſetur publicum. 2. Id tenet, quamvis non ſit abſolutus definitivè tanquam innocens, ſed tantùm quaſi ſuſpenſivè, ſi nempe abſolvatur à proceſſu, eò quòd non ſit probatus culpabilis. 3. Id tamen non tenet, ſi tantùm ſit relaxatus ſub fidejuſſione de ſe ſuo tempore repræſentando, tum enim necdum finitum eſt judicium. 4. Delictum clerici manet occultum, licèt à Judice ſæculari in contumaciam fuerit condemnatus, & etiamſi occaſione illius ſen-

tentiæ

tentiæ nata sit ipsi infamia publica, non ideo est irregularis.

§. 8. Quando *S. Pœnitentiaria* in Rescripto addit, *dummodo omnino occultum sit, quòd uterque oratorum in mortem dicti mariti machinatus sit, & planè ignoretur, quòd illius mors inde secuta sit*, plus requiritur ad occultum, uti colligitur ex particulis, *omnino* occultum, & *planè* ignoretur, unde *Hostiens. J. Andr. Pignat.* n. 11. dicunt tum requiri, ut non sit famâ notum nec ullâ ratione probari possit. Quandonam autem hæresis in ordine ad facultatem absolvendi dicatur occulta, habet *Pignat.* n. 12. & satis dixi l. 6. p. 2. à. num. 1649. 1656. 877.

Q. 117. *Quid notandum sit circa illos, quibus committitur potestas dispensandi, vel dispensatio ipsa.* R. §. 1. Potestas, quam Episcopi habent ex generali vel tacita concessione dispensandi in legibus Papæ vel Conciliorum, censetur ordinaria, ideóque delegari potest, quia conceditur ratione Officii, & est perpetua, *Gloss.* in Cap. fin. De off. ordin. *Covarr. Suar. Sanch. Castrop. Krim.* n. 2042. 2055. Docet etiam *Gob.* tr. 9. num. 701. Episcopos in Germania solere subdelegare facultates etiam extraordinarias sibi concessas; & ideo ex Cap. 3. De off. deleg. potest Episcopus causam sibi à Sede Apostolica delegatam subdelegare suo Vicario generali, fortè ideo, quòd Papa delegans non attendat ad industriam personæ, uti habet *Dynus* apud *Gob.* n. 702. vel quia delegatus supremi Principis potest causam subdelegare secundùm Auctores n. 885. citandos. Si tamen industria hujus personæ, cui committitur, esset electa, certum est non valere subdelegationem, uti docent omnes cum *Gob.* n. 709. Quandonam 878.

autem aliquis possit aliquid facere per alium, aut è contrà quando teneatur facere per seipsum, aut industria personæ censeatur requiri, fusè examinat *Sperell.* decis. 106. ex quo paucis noto seqq. 1. Regulariter, quod potest quis per seipsum, potest etiam per procuratorem, nisi lex vel Canon aliter statuat, L. 1. ff. *De procur.* Hinc potest juramentum, etiam fidelitatis, si Dominus feudi consentiat, fieri per alium habentem speciale mandatum: item solennis professio religiosa. Imò etiamsi in terminis requireretur *proprium juramentum*, posset per alium fieri: attamen testis non potest per alium jurare, Cap. *Licèt ex quadam*, De testibus. 2. Requiritur, ut quis aliquid per seipsum faciat in triplici negotio, vel ratione rei, utì in criminalibus: vel ratione personæ, si actio ponenda non conveniat alteri: vel quando electa est personalis industria: quorum cùm nihil sit in professione fidei facienda à docentibus vel beneficiandis, probabilius videtur eam fieri posse per alium. 3. Ubi expressè vel tacitè est electa industria personæ, subdelegatio fieri non potest, L. *A Judice*, Cod. De judiciis, Cap. ult. De off. deleg. Hoc autem est, si dicatur, *personaliter exequaris*. Idem censent multi cum *Barbosa*, si dicatur, *super quo conscientiam tuam oneramus*, quod tamen multi negant, nisi dirigeretur ad personam cognitam & determinatam. Et similiter loquuntur multi de his verbis: *de tua prudentia & circumspectione plurimùm confidentes*. Hæc tamen, *proprio judicio cognoscas & definias*, requirunt industriam personæ; utì & illa, *tu, tu cognoscas* duplicatio enim denotat personam. Quando in communi tantùm aliquid committitur ratione officii, non censetur re-

strin-

stringi ad hanc personâ, secundùm dicta n. 492.

§. 2. Quando litteræ pro facienda dispensa- 879.
tione diriguntur ad Episcopum non factâ mentione Vicarii, vel ad Vicarium non factâ mentione Episcopi, ille solus, per se loquendo, potest dispensare, ad quem diriguntur, quamvis alius possit audire testes vel examen instituere; ratio est, quia Episcopus & Vicarius non faciunt unum tribunal in eis, quæ competunt extraordinariè & ex delegatione, unde si, v. g. Vicarius, ad quem directa erat dispensatio facienda, moriatur, antequam causam cœperit vel cœptam absolverit, debebit perficere, non Episcopus sed successor Vicarii, *Sanch. Castrop. Tamb.* aliique cum *Gob.* n. 686. & 687. & videri debent dicta l. 4. n. 252. ubi n. 247. notavi, quòd quando aliqua delegatio vel expeditio Româ demandatur Officiali Episcopi, per hunc in his partibus intelligatur Vicarius in spiritualibus.

§. 3. Si Sedes alicubi vacet, ideóque dispen- 880.
satio pro aliquo illi Episcopatui subjecto fit commissa Episcopo vicino, si hic non expedierit illam ante electionem novi Episcopi; putant *Tamb.* & *Gob.* n. 688. vicinum illum Episcopum non posse illam expedire electo jam novo Episcopo, quia *Trid.* sess. 22. c. 5. de reform. Matr. vult id fieri ab Ordinariis eorum, qui impetrârunt: sed nec poterit expedire novus Episcopus, cùm nullam habeat commissionem: Alii tamen probabiliter putant vicinum illum Episcopum adhuc expedire posse, quia accepit commissionem absolutè, & non restrictam ad tempus, quo pergeret vacare Sedes.

§. 4. Dispensationes priùs non sortiuntur ef- 881.
fectum, quàm Ordinarii, ad quos remittuntur,

ut ipsi dispensent, extrajudicialiter saltem cognoverint nullam interveniisse subreptionem, uti habet *Trid.* suprà. Unde & *Gob.* n. 743. docet, quòd in his impedimentis communiter non dispensetur à Papa Romæ, adeóque non possit contrahi Matrimonium, quamvis sciretur Rescriptum esse expeditum à Papa, quia committitur Ordinariis, ut veritate examinatâ ipsi hic dispensent. Vide dicta l. 1. n. 815. & dicenda hic n. 903.

882. §. 5. Si alicui concedatur facultas dispensandi in omnibus gradibus, excepto primo, vi hujus facultatis non potest dispensare in primo gradu affinitatis, imprimis non in linea recta, si v. g. copulam habuerit cum matre vel filia illius, quam vult ducere, quia hæc dispensatio est difficilior, quam 2dus consanguinitatis, in quo pro foro etiam externo quandoque datæ sunt dispensationes; in foro autem externo nunquam datæ sunt dispensationes in 1mo gradu affinitatis in linea recta ex copula licita, uti dictum est n. 701. sed quandoque tantùm ex illicita, adhuc tamen difficiliùs, quàm in 2do consanguinitatis. Deinde nec in linea transversa, v. g. si peccârit cum sorore sponsæ, quia absolutè excipitur 1mus gradus, sub quo continetur & consanguinitatis & affinitatis. *Nec refert*, quòd majori concesso videatur minus concedi, & cui licet plus, liceat minus, majus autem sit dispensare in secundo consanguinitatis, quàm in primo affinitatis in linea transversa & ex copula illicita, *nam* illa regula Juris tum tantùm valet, quando illud minus continetur in majori tanquam pars in toto, vel species in genere, aliàs non, cæteroquin habens potestatem dispensandi

in

in irregularitate ex homicidio voluntario, posset etiam in irregularitate, v. g. ex defectu lenitatis, cùm hoc sit minus, nemo autem hoc dicet, ita cum aliis *Sanch.* & *Lugo* in Resp. Mor. l. 1. dub. 39.

§. 6. Si delegatus semel plenè & per definitivam functus sit officio suo, sive bene, sive malè, cessat ejus jurisdictio, L. *Paulus*, L. *Judex* De re judic. *Sanch.* l. 8. d. 27. n. 39. Excipit *Abb.* cum *Krim.* n. 2423. si ejus sententia ideo nulla esset, quia non observavit formam mandati, quia tum reipsa non est usus jurisdictione suâ. Et si Ordinarius esset, adhuc posset jure suo cognoscere de Matrimonio, *Sanch. Corrad. Krim.* n. 2217. 883.

Q. 118. *An Vicarius Episcopi possit idem, quod Episcopus, ac subdelegare facultates, quas habet ab Episcopo.* R. §. 1. Si facultates à Sede Apostolica concessæ Episcopo, immediatè communicatæ sint etiam Vicario, communiter dantur cum potestate delegandi, adeóque poterit Vicarius etiam delegare alteri, utì etiam eas delegare potest, quas habet Jure Ordinario. E contrà si facultates immediatè concessæ soli Episcopo, ab hoc sint delegatæ Vicario, hic non potest subdelegare: neque Vicarius censetur facere unam personam vel tribunal cum Episcopo, nisi in eis, quæ competunt Episcopo ratione jurisdictionis ordinariæ, quale quid non sunt facultates extraordinariæ concessæ Episcopo, *Fagnanus* & alii cum *Leurenio*, De Vicario q. 111. n. 2. Et ita non potest Suffraganeus alteri Suffraganeo subdelegare, v. g. potestatem ordinandi extra tempora, specialiter Episcopo concessam à Sede Apostolica, *Leuren.* q. 116. Estque idem de aliis similibus. Attamen notavi l. 4. n. 1416. ex *Sanch.* & *Lugo* in 884.

Resp. mor. l. 4. d. 42. posse Episcopum delegare suo Suffraganeo facultatem hoc modo: *delego tibi facultatem ad hoc, & quia tu non poteris subdelegare, etiam non do tibi potestatem subdelegandi aliquem, sed ego ipse immediatè do facultatem vel jurisdictionem illi, quem tu judicaveris aptum & designaveris*: Similiter si petatur dispensatio non explicatis sufficienter circumstantiis, nec datâ sufficiente cognitione causæ, ille, qui habet potestatem dispensandi, sed non committendi alteri, potest sic rescribere: *dispenso, si preces veritate nitantur, cujus examen tibi committo*; vel sic: *si hoc vel illud ita sit, dispenso.* Et tum valebit dispensatio, si conditio fuerit impleta.

385. §. 2. Si Episcopus Vicario dederit facultatem his verbis: *plenam tibi & omnimodam damus facultatem omnia & singula per teipsum vel alium, cui, dum te à civitate nostra abesse, aut alias impediri contigerit, id remittendum duxeris, rite sedulòque obeundi, perficiendi & exequendi &c.* Dubitatum est, an Vicarius ex vi hujus facultatis & commissionis possit remotioribus Parochis vel Missionariis in tali diœcesi, pro districtu suæ Parochiæ vel missionis generaliter subdelegare pro casibus in tribunali pœnitentiæ occurrentibus facultatem dispensandi in casibus Papalibus, qui ob circumstantias necessitatis & scandali fiunt Episcopales. Pro parte negativa est. 1. quòd aliqua horum, uti facultas dispensandi super irregularitate & suspensione secundùm *Trid.* & communem cum *Barb.* de off. Episc. alleg. 39. n. 10. requirant speciale mandatum, ergo saltem ad illa subdelegenda non datur facultas. 2. *Barb.* alleg. 32. n. 37. & *Gob.* tr. 10. n. 503. docent Vicarium saltem non posse ejusmodi facultates subdelegare alteri

alteri generaliter, sed specialiter tantùm, nempe delegando unum vel alterum casum in particulari. 3. Saltem non videntur ejusmodi facultates generaliter committi posse Missionariis, sed hi, quibus committitur, deberent esse cogniti & nominatim designari à Vicario; quia in ejusmodi commissionibus censetur eligi industria personæ, quæ electio non fit per simplicem expressionem officii Missionariorum, sed persona debet esse in individuo nota & expressa. 4. Docet cum communi *Krim.* n. 2056. Vicarium Generalem Episcopi non posse vi Vicariatûs commissi, sed tantùm ex speciali delegatione dispensare in eis, in quibus potest Episcopus extraordinariè, v.g. pro casu urgentis necessitatis, quia quamvis talis facultas sit ordinaria Episcopo, non tamen Jure ordinario, sed tantùm extraordinario. Pro parte affirmativa est 1. quia facultas Episcopi in prædictis casibus Papalibus non est delegata, sed simpliciter ex ordinaria potestate dispensant, cessante in eis casibus omni reservatione, utì habent *Sanch.* l. 2. d. 40. n. 3. 7. 14. *Paxjord.* p. 2. l. 9. tit. 1. c. De dispensationibus n. 261. ergo similiter Vicarii, quæ enim his committuntur intuitu officii, ad illa habent jurisdictionem ordinariam tanquam annexam & accessoriam suo officio, utì citatis *Sanch. Sbroz.* & *Garc.* docent *Laym.* De jurisd. ordin. n. 105. *Leuren.* De Vicario q. 71. n. 2. q. 98. & seqq. q. 199. *Pirrhing* l. 1. tit. 28. n. 40. his verbis: *Vicarius Generalis Episcopi habet jurisdictionem ordinariam, non tantùm in iis causis, quæ ex generali officio Vicariatûs ipsi competunt, & in generali mandato Vicariatûs comprehenduntur, sed etiam in iis, quæ speciali commissione opus habent, modò vel in primâ commissione Vicariatûs officio*

officio specialiter annectantur, vel tanquam Generali Vicario seu intuitu officii Vicariatûs postea per speciale mandatum committantur. Et hæc pluribus firmat n. 58. Consentit etiam *Dript*, quem citavil. 4. n. 249. similiter *Lugo* in Resp. mor. l. 1. dub. 46. n. 5. docet, quoad dispensationes & similia, quæ Jure ordinario potest Episcopus, idem posse Vicarium generalem, quia etiam hic habet jurisdictionem ordinariam. *Conf.* 1. nam illa jurisdictio est ordinaria, quam confert lex, consuetudo vel Princeps ad negotiorum universitatem, uti ex *Bart.* & *Panorm.* probant *Sanch.* l. 3. d. 31. n. 1. 10. 31. *Molina* tom. 6. de just. tr. 5. d. 14. à n. 1. & approbat *Lug.* n. 4. docéntque omnes passim cum *Wiestner*, l. 1. tit. 29. n. 20. talis autem hic est jurisdictio Vicarii, ergo. *Conf.* 2. quia nomine Ordinarii venit etiam Vicarius Generalis, qui propriè etiam est Ordinarius, utì docent *Gloss.* aliique communiter cum *Barb.* De Off. Episc. Alleg. 32. n. 29. *Garc.* De Benef. p. 5. c. 8. nu. 41. *Leuren.* q. 69. Et *quoties aliquid Episcopo conceditur, persona Vicarii eâdem dispositione comprehensa videtur, Chock.* & *Sanch.* l. 3. d. 7. n. 10. & d. 29. n. 15. & 16. ergo sicut Episcopus potest facultatem dispensandi delegare alteri, ita etiam Vicarius. 2. Vicarii generales secundùm *Lott.* De re benef. l. 1. q. 28. n. 130. sunt socii Episcopi in administratione Episcopali & jurisdictione ordinaria, & sub nomine Episcopi ac diœcesani comprehenduntur, si non specialiter excludantur ideóque plura exercent, quæ in *Trid.* nullâ facta Ordinariorum aut Vicariorum generaliũ mentione ipsis Episcopis demandantur, & ideo etiam *Sperell.* decis. 111. à n. 32. docet pro casibus in quibus Episcopus ex Papæ commissione ha-

ber

bet potestatem dispensandi, eandem habere Vicarium generalem, si habeat mandatum speciale, & dispensationi faciendæ annexa fuerit causæ cognitio, ergo idem dicendum est circa omnes ejusmodi facultates non restrictas ad executionem solius Episcopi, præsertim cùm ordinaria facultas sit favorabilis & latè interpretanda, *Paxjord.* n. 254. *Corrad.* De disp. Apost. l. 1. c. 5. n. 11. 27. 3. Episcopus in nostro casu dat Vicario suo facultatem omnia obeundi, perficiendi, exequendi per se vel alium, cui Vicarius committet, ergo si committat Missionariis, hi poterunt nomine Vicarii omnia peragere: docent enim AA. communiter cum *Leuren.* De Vicario, q. 199. n. 4. posse Vicarium etiam sine speciali mandato substituere sibi aliquos ad certos actus seu ad certam speciem actuum. 4. Necessitas videtur id postulare, quia aliàs vix, aut ne vix quidem juvabuntur pœnitentes, apud quos Missionarii hærere aut redire nequeunt, & pœnitentes, si ad alios remittantur, nescient, quos alloquantur, & interea manebunt in peccatis & periculo salutis.

5. *Respondeo.* Rationes pro parte affirmativa videntur quidem esse satis probabiles, quia tamen sæpe in istis agitur de valore Sacramenti, deberent meritò Episcopi, dum singulis quinquenniis petunt renovationem suarum facultatum, simul petere etiam Vicariis suis potestatem communicandi, cùm hoc sit necessarium in tam vastis diœcesibus.

Q. 119. An Vicarius Generalis possit sine speciali mandato dispensare in illis, in quibus potest Episcopus, vel exequi illa, quæ committuntur Episcopo, aut contrà. R. Vicarium dispensare non posse sine speciali man- 886.

mandato præter antea citatos docent *Garc. Felin.* & alii cum *Leur.* De vicario q. 119. quia dispensatio sonat gratiam & liberalitatem, quæ non videntur cadere sub generale mandatum: Oppositum ex dictis videtur probabile, utì tenent AA. plures apud *Sbroz.* De off. Vicarii l. 2. q. 35. n. 1. Hinc etiam *Sperell.* decis. 97. cum communi docet 1. Quando in Jurisdictionibus aliquid committitur Episcopo simpliciter, quasi per generalem commissionem, nomine Episcopi venit etiam Vicarius ejus generalis, etiamsi speciali mandato Episcopi careat, nisi reperiatur expressè exclusus, aut materia officio Vicarii non conveniat. 2. Quando aliquid committitur Episcopo tanquam Sedis Apostolicæ delegato, hoc non convenit Vicario ex vi generalis mandati, quia talem causam cognoscit Episcopus, non ùt Episcopus, sed ùt delegatus; & Episcopus generaliter constituendo Vicarium ea tantùm committit, quæ sunt jurisdictionis ordinariæ, non autem delegatæ. 3. Potest tamen Episcopus etiam ad hoc specialiter deputare Vicarium, utì constat ex *Trid.* sess. 24. c. 6. nisi fortè electa esset industria personæ Episcopi, secundùm dicta l. 4. n. 252. 4. Si aliquid committatur Vicario etiam sub nomine dignitatis suæ, non ideo potest se ingerere Episcopus, nisi ipsi committat Vicarius, quia in ejusmodi deputationibus non censentur facere idem tribunal. Et hoc docet etiam *Leur.* q. 195. & 299. cum communi. 5. Neque tum potest se ingerere Episcopus, si quid committatur Episcopo vel Vicario, & Vicarius jam inceperit expeditionem. 6. Addit *Pignat.* tom. 1. consult. 342. ex declaratione 14. Nov. 1643. data, si Episcopus ob tenuitatem redituum etiam de consensu *S. Congregationis* non habeat Vicarium,

sed

sed per se faciat omnia, non posse exequi litteras Apostolicas ad Vicarium suæ diœcesis directas. Addit seqq. *Krim.* à n. 2213. citatis authoribus, 1. si executio demandetur Ordinario, potest exequi & Episcopus & Vicarius Generalis: item si sit in diœcesi nullius, potest Prælatus habens jurisdictionem quasi Episcopalem, non tamen ejus Vicarius. 2. Si demandetur Episcopo, non potest Vicarius; si Vicario, non potest Episcopus, quamvis Vicarius absit, deponatur, moriatur, quia in his eligitur industria personæ. 3. Si demandetur Vicario sub nomine Vicarii, etiamsi postpositum sit nomen ejus proprium, v. g. *Vicario Colonienſi, Marco Antonio*, poterit exequi successor in Vicariatu, quia demandatio est realis. Si sub præposito nomine proprio Vicarii, v. g. *Marco Antonio Vicario Colonienſi*, solus ipse poterit exequi, etiam amotus ab officio, quia est demandatio personalis. 4. Potest delegatus alteri fide digno committere informationem verificandorum & receptionem testium. Denique notandum posse Episcopum substituere sibi plures Vicarios, *Corrad.* l. 7. c. 4. n. 46.

Q. 120. *Quid possint quoad matrimonialia Archidiaconi*: R. In Archi-Diœcesi Colonienſi sunt quatuor Archidiaconatus majores, quos habent Præpositi, Colonienſis in metropolitana, Bonnenſis, Xantenſis, Susatenſis. Hi Archidiaconi putârunt se præter multa alia jus habere, 1. Dispensandi in proclamationibus matrimonialibus. 2. Assistendi aut licentiam concedendi ad assistendum Matrimoniis, cuicunque presbytero sine licentia Parochi. 3. Dandi licentiam ad Matrimonium contrahendum in Oratoriis vel domibus privatis. Contradixerunt Archi-Episcopi, *Ferdinandus* in Synodo anni 1612. & per Edi- 887.

Edictum 17. Dec. 1619. ac iterum 1645. Maximilianus in Synodo 1662. & per Edictum 22. Junii 1663. ac iterum 18. Nov. 1675. Josephus Clemens 3. Aprilis 1691. qui etiam publicavit emanatam à S. Congregatione declarationem circa ista, quam confirmavit Papa, prout sequitur.

ALEXANDER PAPA. VIII.

AD futuram rei memoriam aliàs emanavit à Congregatione tunc existentium S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum Decretum tenoris qui sequitur, videlicet, Coloniensis Jurisdictionis Propositis 14. Novembris 1676. dubiis infra scribendis, resolutio dilata fuit, prætendentibus Archidiaconis Jurisdictionem Sacre Congregationis declinantibus, habito autem recursu ad Signaturam Sanctissimi, rescriptum fuit, causam cognoscendam in Sacra Congregatione cum voto Rotæ, ab hac emanavit sub diebus 17. Aprilis 1679. & 29. Martii 1680. votum, constare de bono jure, etiam ad effectum manutentionis Archiepiscopi Electoris Coloniensis, prout ex Decisionibus, quæ dantur. Proinde nunc Promotor Fiscalis Electoralis, citatâ parte supplicat declarari. Primò. An Archidiaconi eorumve Officiales possint dispensare in una, aut omnibus denunciationibus matrimonialibus. 2. An possint assistere aut licentiam concedere assistendi matrimoniis cuicunque Presbytero sine licentia Parochi, aut eo reluctante. 3. An item possint licentiam dare contrahendi in Oratoriis, domibus privatis, Capellis ruralibus, aut in Ecclesiis clausis. Die 27. Julii 1680. Sacra Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum respondit negative in omnibus. J. Cardinalis Columna Præfectus. Loco † Sigilli A. Altonitus S. C. C. Secretarius. Cùm autem sicut dilectus Filius JOSEPHUS CLEMENS ex Ducibus Bavariæ electus Colonien. S. R. Imperii Princeps

Elector

Elector Nobis nuper exponi fecit, ipse Decretum hujusmodi quò firmius subsistat, Apostolicæ confirmationis nostræ patrocinio communiri plurimum desideret. Nos ipsum JOSEPHUM CLEMENTEM *specialibus favoribus & gratiis prosequi volentes, & à quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis à jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore censentes supplicationibus ejus nomine nobis super hoc humiliter porrectis, Decretum præinsertum Authoritate Apostolicâ præsentium tenore approbamus, & confirmamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, salvâ tamen semper in præmissis authoritate Congregationis eorundem Cardinalium, decernentes ipsas præsentes litteras semper firmas validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri & obtinere & ab illis, ad quos spectat, & spectabit in futurum inviolabiliter observari, sicque in præmissis per quoscunque Judices Ordinarios & Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum & inane, si secus super his à quoquam quavis authoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis cæterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die* VIII. *Aprilis* M. DC. XC. *Pontificatûs Nostri Anno primo.*

(L. S. I. F. Card. Alb.

Q. 121. *Quid capitulum sede vacante possit quoad matrimonialia.* R. §. 1. Potest per Vicarium suum Capitularem dispensare, uti Jure ordinario poterat Episcopus, nam Capitulum repræsentat 888.

defuncti personam, & succedit in omnibus (exceptis casibus Jure expressis (quæ sunt jurisdictionis ordinariæ, etiam voluntariæ ; ad ordinariam autem jurisdictionem spectat hæc potestas dispensandi, *Abb. Nav. Senis, Garc. Zerol. Barb. Pont.* & alii, quos referunt & sequuntur, *Sperell.* decis. 111. à n. 38. *Leur.* De Vicario q. 479. 563. Quod plerique extendunt etiam ad facultates à *Trid.* commissas Episcopis, uti sess. 24. c. 6. dispensandi in irregularitate occulta ex delicto, sed de hoc postea, l. 7. quando de irregularitate. *Dixi*, per Vicarium suum capitularem, nam Capitulum per seipsum jam non potest, nisi primis octo diebus, uti insinuavi l. 4. n. 2266. & cum communi notat *Leuren.* De Vicario q. 467. 540. 546. 644. quamvis q. 567. notet Capitulum p(esse sibi aliqua gratiosa reservare.

889. §. 2. *Sanch.* l. 8. d. 27. à n. 32. putat Vicarium capitularem sede vacante posse exequi dispensationem matrimonialem Episcopo defuncto aut ejus Vicario commissam, quia succedit in dignitate Vicarii Episcopi, & dici potest Episcopi Vicarius. Oppositum probabiliùs tenent cum aliis *Covarr. Garc. Rosa, Sperell.* decis. 31. n. 2. *Leuren.* De Vicario q. 197. & 587. quia Capitulum succedit Episcopo tantùm in jurisdictione ordinaria, non autem in delegata, qualis hæc est, & ideo stylus Curiæ habet, ut sede vacante executio dispensationum vel similium gratiarum non dirigatur ad Vicarium capitularem, sed ad vicinum Episcopum, de quo dixi n. 880. Et Vicarium capitularem non esse nec dici Vicarium Episcopi habet communis cum *Leur.* q. 562. non enim gerit vices Episcopi, sed Capituli, à quo solo jurisdictionem habet. Et ex eodem fundamento docet

cum

cum aliis *Sperell.* contra alios, Vicarium capitularem non posse cognoscere causas, v. g. confugientium ad ecclesiam, vel ex illa extractorum, quia hæc facultas competit Episcopis, eorúmque Vicariis Jure extraordinario. Docent tamen *Rosa*, *Sperell.* suprà n. 13. & iterum decis. 85. n. 1. cum aliis apud *Leur.* q. 197. & iterum q. 298. n. 4. contra alios, si executio sit demandata Vicario Episcopi sub nomine dignitatis, cum, qui post istum fit Vicarius Episcopi, posse exequi, quia licèt Vicarius propriè non dicatur habere successorem, tamen habet consuetudo, ut hoc fiat.

§. 3. Etiam potest Capitulum sede vacante per Vicarium suum assistere Matrimoniis, aut alteri dare licentiam assistendi, quia tum venit nomine Ordinarii, *Sanch. Cón. Barb. Dian. Leuren.* q. 487. 583. 890.

Q. 122. Quid notandum sit circa potestatem Regularium in ordine ad dispensandum circa conjuges vel Matrimonia. R. §. 1. Privilegium, quod habent Mendicantes ad dispensandum cum licentia Provincialium in petitione debiti pro conjugibus incestuosis vel adulteris vel ligatis voto castitatis, docent *Quintanadv.* & *Gob.* tr. 9. n. 732. contra *Bassæum* esse bullatum; & quoad illos, qui contraxerunt cum voto absoluto castitatis, docent *Castrop.* d. 4. p. 2. §. 1. n. 19. & *Krim.* n. 2060. posse Confessarios Societatis ex licentia Provincialis dispensare ad petendum debitum; sed quoad ista omnia videri debent dicta l. 6. p. 2. n. 1588. 1589. Notant præterea aliqui privilegium datum à *Julio II.* dispensandi saltem cum incestuosis per Mendicantes à Provincialibus deputatos existentes in domibus & ecclesiis suis, esse quidem 891.

dem vivæ vocis, attamen subscriptum à maximo Pœnitentiario, Officiali Papæ; *Urbanum VIII.* autem per Bullam *Aliàs felicis recordationis*, datam 2. Aprilis 1635. declarâsse, quòd revocando vivæ vocis oracula etiam manu Cardinalis signata, non intellexisset signata ab illis Officialibus, quibus ratione muneris fides haberi deberet de fide talis oraculi, & tale esse præsens privilegium: quòd tamen extendi non debeat ad impeditos cognatione spirituali, vel voto castitatis, cùm de his non fiat mentio: Et conjugatos superveniente impedimento cognationis spiritualis non posse dispensari à Mendicantibus in petitione debiti; fatentur *Sanch.* l. 8. d. 16. n. 9. & Kraw. suprà.

892. §. 2. Vix tenuiter probabile est, adeóque non licet sequi in praxi opinionem illam, quòd Regulares vi cujusdam privilegii à *Leone* X. Augustinianis concessi possint dispensare in primo gradu post Matrimonium contractum, aut in aliis impedimentis dirimentibus, eodem modo, quo Episcopi, utì contra recentiorem aliquem pluribus probat *Card.* in 2. crisi, diss. 2. à n. 379. Et ideo etiam *Gob.* tr. 9. n. 720. docet privilegium, quod iisdem Augustinianis dicitur esse concessum dispensandi in impedimento affinitatis etiam in primo gradu, esse dubium; addit tamen posse in necessitate aliquem Mendicantem sub dubio dispensare, donec aliunde obtinuerit certam dispensationem; quia in necessitate licitum est uti sententiâ probabili, quando tutior usurpari non potest, utì dixi l. 6. p. 1. n. 110. De cætero ista servire non possunt Confessariis Societatis JESU, cùm in Comp. privilegiorum non legantur esse recepta.

§. 3.

§. 3. Carmelitæ Discalceati dispensant in regno Persarum cum neophytis quoad omnia impedimenta consanguinitatis & affinitatis : item Capucini Missionarii in Helvetia circa eos, qui, ubi *Trid.* est receptum, contraxerunt clandestinè, vel cum impedimento criminis ignorantes illud, vel in 4to gradu consanguinitatis aut affinitatis. Item *Pignat.* tom. 6. cons. 16. n. 3. ait, *Die 7. Oct. 1682. Innoc. XI. concessit facultatem Præfecto Missionis Brasilii Ordinis Capuccinorum dispensandi super impedimento in 1. gradu affinitatis ex copula illicita in foro conscientiæ, illamque communicandi*; hæc tamen omnia non communicantur nobis, uti notat etiam *Gob.* n. 725. Attamen in Bulla, *Licèt debitum*, anno 1549. inter litt. apost. in nova impressione Instituti pag. 14. concedit *Paulus III.* Generali Societatis, *ut, cùm aliquos ex fratribus seu socius Societatis in Saracenorum & Paganorum, aliorumque infidelium terras & provincias alias remotissimas, à quibus non potest adiri Sedes Apostolica, miserit, possit eis authoritate nostrâ facultatem concedere, ut cum iis, qui ab infidelitate converterentur tantum, & in locis remotissimis, qui priùs in gradibus non licitis, tamen lege divina non prohibitis Matrimonia contraxerant, ut in eisdem manere possint, dispensare.* 893.

§. 4. Putat *Crousers* ad Cap. 7. Regulæ S. Franc. pag. 787. quòd *Greg. XIII.* die 24. Aug. 1576. concesserit PP. Societatis JESU in partibus ultramontanis, ut in eis locis, ubi *Trid.* receptum est, & non servatum ab aliquibus, qui induci non possint, ut iterum contrahant servatâ formâ *Tridentini*, possint dicti PP. eos absolvere, & dispensare in foro conscientiæ, ut rursus secretò inter se contrahant non servatâ *Tridi* formâ, & hoc privilegium dicit haberi in appendice ad litt. 894.

Apostol. pro Societate JESU. Sed cum *Verjus* dico me hoc in nullo alio inveniſſe, nec reperiri in Compendio privil. neque in nova editione Inſtituti invenio ullam appendicem ad litt. apoſt. Hinc ſtandum ſententiâ communi, quòd omnino tum neceſſe ſit iterum contrahere coram Parocho & teſtibus, quia forma Concilii nunquam eſt ſervata.

895. §. 5. Docent *Quintanadv.* tr. 9. ſingul. 11. & *Gob.* tr. 10. n. 632. poſſe Mendicantes, ubi privilegium habent diſpenſandi, id facere extra Sacramentum, etiam cum abſentibus, ideòque ait *Gob.* n. 604. ſi Parochus ſcribat Confeſſario Religioſo habenti poteſtatem, *peto, ut diſpenſes cum Titio in petitione debiti*, & Confeſſarius reſcribat, *diſpenſo, ſi cauſa ſubſit*, fore ſatis: ſed *Averſ.* q. 19. ſ. 3. in hoc ultimo contradicit, quamvis cum *Portel* & *Dian.* p. 3. t. 2. R. 14. admittat poſſe ab ipſo Religioſo per Provincialem deputato fieri extra ſacramentalem confeſſionem. Poſſe autem Epiſcopos cum taliter impeditis etiam poſt Matrimonium tantùm ratum, & intra primum gradum diſpenſare ad petendum debitum, habet communiſſima cum *Averſ.* ſupra contra *Covarr.* & alios, quamvis enim id jure ſcripto non concedatur, tamen ita habet conſuetudo & praxis, quam Pontifices ignorare non poſſunt.

896. *Q. 123. An aliquis diſpenſans ſine poteſtate diſpenſandi aliquando diſpenſet validè: & quando ſciens facit, an incurrat aliquam pœnam Eccleſiaſticam.* R. §. 1. Secundùm dicta l. 6. p. 1. à n. 112. & hìc n. 845 ſi quis habens titulum coloratum per errorem communem facti putetur habere juriſdictionem & poteſtatem, quam tamen non habet, & quam-

quamvis sciat se eam non habere, attamen Ecclesia supplet, ubi potest, propter utilitatem communem; quod præter AA. ibi citatos egregiè deducit *Sperell.* decis. 30. & 31. n. 10.

§. 2. Quamvis graviter peccet, qui sciens se carere potestate, temere dispensat, attamen non inveni pœnam aut censuram à Jure annexam esse isti temeritati. Bulla cœnæ excommunicat quidem usurpantes jurisdictionem Papalem, sed videtur loqui vel de jurisdictione rerum temporalium, vel si eam aliquis sibi vellet attribuere excluso Papâ, aut planè independenter ab illo. 897.

Q. 124. *Quid universim notandum sit circa causas dispensandi.* ℟. Ante omnia supponendum est cum *Trid.* sess. 25. De ref. c. 18. *sicut publicè expedit legis vinculum quandoque relaxare, ita ex causa & cum delectu esse faciendum.* Et generatim de omnibus causis dispensandi, dixi à n. 819. Inter causas autem speciales est *angustia loci*, id est, si in loco originis, vel ut alii volunt, etiam domicilii tui sit defectus personæ non impeditæ, aut æqualis, aut tibi aptæ ad Matrimonium, durum enim est, præsertim fœminæ, deserere locum originis aut stabiliti domicilii, aut cogi ad contrahendum cum impari, vel sibi non apto, utì pluribus explicant *Gob.* tr. 9. à n. 644. & *Krim.* à num. 2071. notans angustiam loci allegari etiam pro viro. Nec illi causæ obest posse haberi parem in locis vicinis, *Sanch.* l. 8. d. 19. n. 13. 898.

§. 2. Inter causas dispensandi in gradibus consanguinitatis & affinitatis est etiam, si puella sit superadulta, id est, excedens 24. annum, & hactenus non potuerit nec adhuc possit invenire alium sponsum paris conditionis: hinc in his partibus dispensavit aliquis Episcopus, quia puella 899.

puella similis erat 32. annorum. Similiter dispensavit Nuntiatura, quia puella sine proco excesserat 24. annum, & si excedat annum 25. recipitur hæc causa etiam in gradibus propinquioribus. In his tamen partibus aliqui plùs requirunt, quia puellæ non solent ita maturè nubere, nec tantus hìc est ardor concupiscentiæ debétque puella non esse vidua.

900. §. 3. Plures causas speciales Romæ admitti solitas pro dispensatione in impedimentis cujuscunque cognationis, affinitatis, publicæ honestatis, criminis &c. enumerat *Pignat.* tom. 7. consult. 22. à n. 19. & sunt 1. *ob angustiam loci*; de qua jam dictum. 2. *Propter dotis incompetentiam*, si puella sub conditione, si huic nubat, ab aliquo acceptura sit dotem, quam aliàs non haberet. 3. *Pro indotata*, si hic sponsus, & non alius velit illam indotatam ducere & alere. 4. *Propter ætatem*, de qua etiam est dictum. 5. *Propter inimicitias*, si per hoc Matrimonium pacandæ sunt inimicitiæ inter parentes, consanguineos, familias. 6. *Ad componendos lites*, si nempe aliunde ortæ interventu hujus Matrimonii sint componendæ. 7. *Propter hæresin*, si istis locis multi hæretici sunt, ipsi autem sint catholici, & quia animi non possunt inspici, periculum sit, ne forte nubat alicui non probatæ fidei. 8. *Ad evitanda scandala*, si ex fragilitate se cognoverint, vel ob nimiam familiaritatem de hoc sit sermo vel suspicio vulgi, ita ut si huic non nubat, manseat sit infamata vel innupta: & ordinariè non dispensatur in forma pauperum, nisi adfuerit hæc causa. Causas propter componendas lites & ob nimiam familiaritatem justas esse ad dispensandum etiam in primo gradu affinitatis iterum

probe

probat *Pignat.* tom. 8. consult. 101. & similes causas pro hoc sufficientes refert etiam consult. 106. *Castrop.* & *Krim.* n. 2100. addunt causam, *periculum patiendi gravem jacturam bonorum*, quæ possidet, vel ad quæ jus possidendi habet; nam causa pietatis est succurrere sic periclitanti. Addit *Krim.* n. 2102. *excellentiam meritorum*, quæ majores vel parentes, vel qui pro eis intercedunt, præstiterunt Ecclesiæ. Accedunt apud eundem n. 2103. *conservatio alicujus magnæ familiæ, vel etiam divitiarum in eadem familia*, quia Reip. interest locupletes familias catholicas conservari.

§. 4. Dispensatio obtenta ex falsis causis nihil operatur, secundùm dicta l. 1. n. 802. Et idem est, si sit subreptitia vel obreptitia, etiam per errorem alienum, nam non valebit secundùm illam partem, in qua deficit, utì pluribus explicatum est l. 1. à n. 806. Quandonam autem, & an omnes causæ finales verificari debeant; item, quid dicendum sit, si in nomine vel diœcesi erretur, si per errorem substituta sit alia causa falsa &c. dixi ibidem à n. 808. Quid in casu subreptionis operetur clausula, *motu proprio*, dixi ibid. n. 814. & n. 812. ibidem dixi posse esse talem parvitatem materiæ in asserto falso, vel non expresso vero, ut non ideo vitietur dispensatio. Quòd si Orator fideliter proposuerit causam suam, quam dispensans bonâ fide putaverit esse sufficientem, si reipsa non sufficiebat, *Sanch.* l. 8. d. 17. n. 8. *Wiestn.* & *Kærchne* n. 233. absolutè dicunt valere: quod videtur verum, si Papa ipse dispenset in impedimento, in quo etiam sine causa validè dispensare potest secundùm dicenda n. 934. E contrà si dispensetur ex potestate delegata, vi- 901.

detur cum *Pontio & Castrop.* tenendum oppositum ob rationem n. 843. datam.

902. §. 5. Quando una causa non sufficit, possunt plures congeri, quia *singula, quæ non possunt, collecta juvant*, L. *Instrumento*, Cod. De probat. si autem causa finalis in Rescripto allegata non subsistat, quamvis revera adsit alia causa, quæ certò suffeciſſet, si allegata fuisset, executor non potest pergere, utì dicetur n. 986.

903. §. 6. Quando dispensatio est in forma gratiosa, & continet gratiam factam à Papa, sufficit tum, quando gratia fit, causam verificari, licet postea deficiat, *Pont. Castrop. Tamb. Gob. Wiest. Kærchne* n. 232. Quando autem est in forma commissoria, & tantùm committitur gratia facienda in partibus, si repererit omnia esse, quæ requiruntur, necesse est, & sufficit narrata verificari tempore executionis, quamvis tempore datæ non fuissent vera, *Garc. Corrad. Krim.* n. 2079. Et universaliter, si causa finalis cesset, antequam dispensatio sit actu applicata, non valet: si autem cesset post factam applicationem, quamvis necdum sit executa, valet, v. g. Caja actu dispensata est ad Matrimonium contrahendum, quando volet, cum consanguineo ob defectum dotis, si antequam contrahant, Caja accipiat improvisam hæreditatem, valet dispensatio, quia antequam acceptâsset hæreditatem, dispensatio habuit primarium effectum suum, nempe sublationem impedimenti, quod semel sublatum, causam non habet, cur redeat; *Suar. Salas, Sa. Rebuff. Mascard. Tiraq. Garc. Regin.* l. 31. c. 27. Sanch. l. 8. d. 19. n. 28. *Corrad.* in praxi dispens. l. 7. c. 12. n. 27. *Krim.* n. 2136.

904. §. 7. Si legislator sine causa, ideóque illicite di-

dispensârit in sua lege, hac dispensatione utens non peccat, quia validè dispensatus est, nec tenetur facere, ut lex prohibens redeat, *Suar. Castrop. Krim.* 2067.

Q. 125. An aliquando sit obligatio petendi aut concedendi dispensationem, v. g. in subdiaconatu pro contrahendo Matrimonio: Casus est hic: Titius illustris prosapiæ & jam subdiaconus unicum fratrem morte inopinâ amittit, & nisi ipse per Matrimonium conservet familiam, fiet 1. ut diversa bona prænobilia unà cum subditis devolvantur ad Principem acatholicum, cum infallibili ruina multorum millium animarum seu in præsenti seu in futuro. 2. Ut ad eundem acatholicum pariter devolvatur dispositio de pluribus Beneficiis ecclesiasticis, quæ vel extinguentur, vel non bene administrabuntur. 3. Ut bona prænobilia, quæ familia Titii exspectat ab agnatis acatholicis, maneant apud acatholicos, adeóque spes certa plurimas animas ad veram fidem suo tempore adducendi, penitus evanescat. His positis & suppositis. *Quæritur* 1. an ob causas allatas Titius non teneatur petere dispensationem in ordine ad contrahendum Matrimonium. 2. An Superior, à quo petenda, illam non possit licitè & utiliter concedere. 3. An Superior, si possit, non teneatur illam dispensationem concedere. R. *ad* 1. teneri; probatur ex communi doctrina apud *Valentiam* in 2. 2. d. 3. q. 4. pu. 3. post medium, ubi sic habet: *Quartò dico, si proximus sit in extrema necessitate spirituali, quilibet etiam privatus tenetur cum dispendio vitæ propriæ illi subvenire, si efficaciter possit.* Paulò post: *Sed illustrabitur tota hæc doctrina magis, si illam accommodemus ad aliquos casus particulares, explicando præsertim, quando possit* 905.

judi-

judicari extrema necessitas spiritualis proximi. Primus casus est, si aliqui seducantur ab hæretico concionatore, ita ut illi vincibiliter ignorent veritatem, atque adeo sint in peccato mortali, nec facilè pateat aliis aditus ad eos rectè informandos: tum si ii indocti alioqui sint, qui non videantur per se posse dijudicare veritatem, omnino censeri debent esse constituti in extrema necessitate spirituali, quare si quis utiliter & efficaciter possit subvenire illis etiam cum discriminæ propriæ vitæ, id tenebitur facere ex charitate. Hucusque *Valentia*, & eadem habent *Bonac.* in 1. præcept. Decal. d. 3. q. 3. pu. 4. n. 5. *Baldellus* tom. 2. l. 2. d. 18. n. 15. *Bassæus* tom. 1. v. *Charitas*, n. 21. *Castrop.* tr. 6. d. 1. pu. 9. n. 10. In nostro autem casu plurimi seducuntur à concionatoribus acatholicis, & dato quòd vincibiliter, attamen per se non possunt dijudicare veritatem, utpote homines indocti, & nisi sub Dominium catholicum veniant, non facilè dabitur aliter aditus ad illos informandos: Similiter illi, qui deficiente hærede catholico venient sub potestatem acatholicorum, adducentur in similem necessitatem, & noster Titius potest, si non omnibus, saltem aliquibus efficaciter subvenire, subeundo minus incommodum quàm discrimen vitæ propriæ, si petitâ dispensatione ducat & suscitet hæredem, ergo tenetur eam petere: *Conf.* 1. Nam honestum est omittere & deserere statum perfectiorem pro bono spirituali proximi, *Baldellus* n. 14. citans *Suar.* & *Vasq.* quia & hoc ipsum quandoque est debitum; sic pater relinquere debet ingressum Religionis, ut bene educet proles, filius debet deserere Religionem, ut succurrat parentibus etiam in necessitate corporali, *Baldell.* ibid. ex S. *Th.* 2. 2. q. 289. a. 6. ergo multò magìs hìc pro communi, & tanta

tanta necessitate spirituali animarum. *Conf.* 2. nam Titius teneretur petere dispensationem, si ipse per votum castitatis esset in periculo salutis propter vim incontinentiæ, v. g. per malum habitum causatæ, ergo & nunc propter commune periculum salutis alienæ tam manifestum. R. *ad* 2. Superiorem utiliter & laudabiliter facturum, si dispenset, nam si esset periculum solius Titii propter incontinentiam, laudabiliter & utiliter dispensaret, ergo multò magis nunc, ubi est necessitas communis. Addunt *Castrop.* tr. 3. d. 6. pu. 8. §. 2. n. 7. & *Laym.* l. 4. tr. 4. c. 8. n. 5. cum communi, convenire legislatori, ut omnium necessitatibus subveniat, ergo multò magis, cùm hìc sit utilitas publica magna, urgénsque necessitas spiritualis, argum. c. 1. De voto, *Sot.* De just. q. 7. a. 3. *Suar.* De voto, c. 17. *Sanch.* in cons. l. 4. c. 45. *Laym.* suprà, *Castrop.* n. 9. R. *ad* 3. Superiorem teneri hìc dispensare, utì colligitur partim ex hìc dictis *ad* 1. partim ex dictis l. 3. p. 1. à n. 538. ubi dixi Superiorem aliquando teneri dispensare; & id etiam tenet *Sperell.* decis. 111. à n. 5. Neque in tali circumstantia est periculum ullius scandali occasione talis dispensationis orituri, sed orietur potiùs ex denegatione, si nempe Ecclesia pluris faceret observationem unius voti particularis personæ, quàm salutem æternam tot animarum sibi à Christo commissarum.

Q. 126. *Quid notandum circa causam dispensandi* 906.
in Subdiaconatu, propter periculum incontinentiæ. R. §. 1. Huic malo frequenter occurri posset saltem antecedenter; nam vel factus est incontinens post susceptum Subdiaconatum, vel ante illum fuit incontinens. Si post, erit culpa ejus propter abun-

abundantiam cibi & potûs, conversationes periculosas, inordinatam vitam &c. & per quas causas nata est incontinentia, per oppositas, si nimiùm inveterata non sit, communiter potest corrigi, ac recuperari continentia, ad quod sincero animo tentandum tenetur, licèt subeundo sit non levis molestia & pugna contra carnem. Si ante Subdiaconatum fuerit incontinens, parentes plerumque habent culpam, qui ob fines humanos & bonum temporale familiarum hos vel illos è filiis destinant & metu reverentiali adducunt ad statum ecclesiasticum, parùm sollicii, sitne hæc eorum vocatio necne; interim adolescentes non audent reluctari aut prætendere, quod sæpe advertunt, periculum incontinentiæ, sed pergunt, utì sibi fingunt, bonâ fide, etiam tracti commoditate pinguis præbendæ, ac cogitantes Deum vel tempus de reliquo provisurum: unde providè sapientérque faceret Ecclesia, si adolescentes, maximè Nobiles, non admitteret ad Subdiaconatum, nisi prævia octiduanâ recollectione, in qua considerarent statum animæ suæ, inclinationes & habitus tum bonos tum malos, ac seriò perpenderent, ac coram Deo & in conscientia sua judicarent se in statu ecclesiastico facilius salvandos, quàm in alio: ac ad eum finem certa media vitæ bene instituendæ sibi præfinirent: hæc recollectio serviret etiam ad expianda peccata vitæ præteritæ, maximè cùm jam cogitent statum novum inire, in quo peccata, quæ contra castitatem committuntur, habent distinctam speciem sacrilegii.

907. §. 2. Potest hæc causa esse justa, tum ut evitentur publica scandala alioqui probabiliter secutura, tum ut consulatur saluti hujus animæ alioqui

alioqui forsan contempturæ, si in profundum venerit, vel tandem agendæ in desperationem: hinc ad prudens arbitrium Superioris pertinet considerare circumstantias.

Q. 127. Quomodo petenda Romæ dispensatio, & quid in supplica sit exprimendum. R. Præter illa, quæ ex *Busenb.* retuli l. 1. n. 796., tùmque etiam ibi addidi à n. 797. addenda sunt hìc seqq. 908.

§. 1. Quando impedimentum est occultum, scribitur ad *S. Pœnitentiariam*, potéstque scribi à quocunque & in quacunque lingua, neque hìc opus est ullis sumptibus: In supplica autem exponitur casus, circumstantiæ debitæ & causæ, item nomen illius, ad quem remitti debet Rescriptum, & civitas, ad quam debet dirigi, utì habet sequens instructio: 909.

Instructio Parochorum, & Confessariorum pro casibus quorum absolutio, seu dispensatio à Sacra Pœnitentiaria Apostolica impetratur.

CUm sæpe sit experientia compertum, plurimos utriusque sexus Christi fideles, & precipuè in longinquis degentes, censurarum vinculis, votorum obligationibus, Matrimoniorum impedimentis, necnon irregularitatum, & casuum quoquo modo reservatorum ligaminibus astrictos ad Sanctam Sedem, ejusque Sacram Pœnitentiariam spectantibus irretitos, in illis lachrymosè persistere, & continuis conscientiæ agitationibus laboriosè perdurare, cujus mali causas ex similibus provenire innotuit.

Primò, eò quòd Parochi vel alii, ad quos hujusmodi Pœnitentes recurrere contingit, in Pagis aut locis ruralibus degunt, & viam modumque recurrendi ad præfatam Sacram Pœnitentiariam

tiariam ignorant, nec aliquem hìc Romæ agnoſcunt, ad quem ſupplicationes dirigant, unde Pænitentes perplexos dimittunt, quibus, cùm ad Ordinarium accedendi (fœminis præſertim verecundia, aut timor aditum intercludat, conſilium ulteriùs requirere neſcientes, remedium deſperant, & in prædictis vinculis, obligationibus, impedimentis, inhabilitatibus, & caſibus reſervatis, cum periculo damnationis inſordeſcunt.

Secundò evenit, quòd pœnitentes egenire cognitionem pro ſollicitatione, & labore Agentium Romæ commorantium, exoluere non valentes, inconſolati, ac conſcientiæ motibus concuſſi, in periculoſo ſtatu manere coguntur, & fortè (quod pejus eſt) ſibi perſuadent, Sacræ Pœnitentiariæ Tribunal aliquid lucri pro limeris prædictis recipere, cùm re verâ Sacræ Pœnitentiariæ Miniſtri, nec aliquid quamvis minimum, nec etiam ſponte oblatum unquam recipiant, & gratìs omnia exhibentes, ſingulos ad ſe recurrentes, ſerenâ fronte complectantur.

Tertiò accidit etiam nonnunquam per inadvertentiam exponentium, ut gratiæ juxta expoſita obtentæ, irritæ evadant, eò quia caſus, & circumſtantias neceſſarias reticeant, unde fit quòd litterarum executores, caſu poſtea Pœnitentium examinato, rem aliter ſe habere, quàm expreſſum fuerat, comperiant, & gratias ſubreptitias, aut obreptitias eſſe inveniant, quare pœnitentes confuſi remanent, & ſpe novæ diſpenſationis ſe carere putantes, in prædictis vinculis, obligationibus &c. miſerabiliter remanent.

Quare gratum Deo, & utile fidelibus futurum eſſe

esse speratur, si iste modus recurrendi ad ipsam Sacram Pœnitentiariam proponatur.

Confessores itaque, cùm Pœnitentes vinculis præfatis irretitos ad se accedere contigerit, casuum qualitates, & præfatorum casuum circumstantias considerent, causasque dispensationum, aut commutationum exprimant, & caveant, ne quod occultum est, publicum faciant, præsertim impedimenta occulta Matrimoniorum, nam publica, vel ad publicum redacta, non pertinent ad Sacram Pœnitentiariam.

Et sic præfati Confessores, seu Pœnitentes poterunt casus præfatos cum dictis circumstantiis, & causis exponere, sive latino, sive quocumque alio idiomate propriæ regionis, nam Sacra Pœnitentiaria suos ex quacumque regione Pœnitentiarios subordinatos habet, & exprimant insuper in fine expositionis casûs, nomen, cognomen, cui sit à sacra Pœnitentiaria rescribendum, etiam si ipsum nomen, & cognomen sit fictitium. Itemque modum, per quem responsio sécura dirigi possit, significando scilicet, vulgari nomine, oppidum, seu Civitatem, & Regionem, cum data mensis, & anni in hunc modum.

Intus incipiant Epistolam, seu supplicationem sic:

Eminentissime, & Reverendissime Domine,

N. Mulier emisit votum simplex castitatis, manet in periculo incontinentiæ, nisi nubat, supplicat sibi votum commutari ad effectum contrahendi Matrimonium.

Terminent Epistolam, seu supplicationē sic.

Dignetur Eminentia vestra rescribere ad N. N. & exprimant nomen & cognomen, cui est rescribendum: Ad civitatem N. exprimendo nomen civitatis: Per Oppidum N. exprimendo

vulgari nomine, nomen Oppidi. Et dirigere Breve, seu gratiam simplici Confessario, seu Confessario Magistro in Theologia, sive decretorum Doctori, sive Parocho, cui Pœnitens aperuit suam conscientiam, ne ipse Pœnitens, & præsertim fœminæ cogantur circumire pro executione gratiæ sacræ Pœnitentiariæ.

Dirigant Epistolam seu supplicationem scribendo extra, seu à foris in hunc modum.

Eminentissimo & Reverendissimo Domino, Domino Cardinali Majori Pœnitentiario,

Romam.

Et si tradaverit responsio, Confessarii rescribant, ne fortè sit deperdita, & nunquam desperent Pœnitentes.

Consultum autem est, ut Romæ sit aliquis, qui dispensationem sollicitet, nam multitudo rerum moram causat, aut etiam quandoque oblivionem parit. Plura de Rescriptis à *Pœnitentiaria* addam à n. 951.

910. §. 2. Quando impedimentum est notorium & publicum, scribi debet ad Datariam seu Cancellariam, in qua dispensat Papa pro notoriis, & pro foro etiam externo: servantur autem fere eadem, quæ jam dicta sunt de litteris ad *Pœnitentiariam*, sed scribi debet ad aliquem alium qui Romæ tradat supplicam, urgeátque Rescriptum, & huc remittat. Scribitur autem etiam ad Datariam pro secundo gradu consanguinitatis, quamvis occulto, & in consanguinitate pro Matrimonio contrahendo, utì dicetur n. 9[illegible]. Ubicunque autem petitur dispensatio pro Matrimonio contracto, semper exprimendum est an sit contractum servatâ formâ *Trid.*, in fa[illegible]

Eccl

Ecclesiæ, sive præmissis vel dispensatis proclamationibus.

§. 3. In genere hìc supponendum tum vi- 911.
tiari dispensationem, si *per obreptionem* narretur falsum, vel *per subreptionem* taceatur verum, quorum alterutrum spectet ad causam finalem seu motivam dispensantis, secundùm dicta l. 1. n. 806. Quod verum est, licèt hoc per ignorantiam vel errorem factum sit, in istis enim spectat ad formam actûs, ut Jus, stylus & consuetudo servata sint, utì pluribus explicat *Krim.* à n. 2109. Notavi etiam l. 1. n. 805. cum communi, quam etiam tenet *Krim.* à n. 2114. in dubio, an aliquid additum vel omissum spectet ad causam finalem, an ad impulsivam, præsumendum esse potiùs, quòd spectet ad impulsivam tantùm. Quòd si causa finalis desinat secundùm aliquam tantùm suî partem, *Sanch.* & *Krim.* n. 2116. putant non ideo cadere dispensationem, quia minus requiritur, ut permaneat, quàm ut primò detur; sicuti secundùm *Tiraq.* tract. *Cessante causâ cessat effectus*, limit. 17. n. 1. & 103. lex manet, quamvìs aliqua, dummodo non tota ejus causa finalis cesset.

§. 4. Si illud, quod certum est & pertinet ad 912.
substantiam, ponatur sub dubio, vitiatur dispensatio, *Suar. Sanch.* l. 8. d. 21. n. 40. *Gob.* n. 683. Idem est, si non exprimatur, quòd dispensatio cedat in præjudicium 3tii, quia dispensans non præsumitur huic 3tio velle præjudicare, *Sanch.* n. 50. *Krim.* n. 2117.

§. 5. Impedimentum exprimi debet, quale 913.
in se est, & non unum pro altero, hinc si habens affinitatem scribat consanguinitatem, dispensatio est nulla, licèt consanguinitas sit plus quàm

affinitas : quia non dispensatur in consanguinitate, quam non habet, nec in affinitate, pro qua non petitur, *Sanch. Pont. Averſ.* q. 19. ſ. 5. Si tamen unum includat alterum, dispensans in includente, dispensat in incluso ; hinc si sit publica honestas ex Matrimonio rato, & scribatur affinitas ex Matrimonio consummato, aut si sit affinitas ex copula licita, pro qua dispensatur, tacendo de publica honestate, valet, quia hæc affinitas includit illam publicam honestatem: attamen non valeret, si ex copula fornicaria esset affinitas, quia hæc non includit, nec supponit publicam honestatem, *Sanch. Dian. Averſ. Pyrrh.* tom. 4. consult. 15.

914. §. 6. Si petatur dispensatio in consanguinitate, exprimi debent hæc : an impedimentum sit occultum, an pro contracto vel contrahendo Matrimonio, in quo gradu sit, in qua linea, an in recta vel transversa, utì habent *Sanch. Bonac. Eſcob. Gob.* tr. 9. n. 622. *Krim.* n. 2141. contra *Pontium & Leandrum*; item exprimi debet, an sequantur scandala, nisi contrahant vel si separentur, & nequeant abstinere à copula, an subsit periculum vitæ vel infamiæ, an impedimentum sit utrique, an uni tantùm parti notum, an alter vel uterque sit in bonâ fide : atque idem ferè servatur in impedimento affinitatis, item publicæ honestatis ex Matrimonio rato, *Averſ.* q. 19. ſ. 6. §. *Quintò*. qui §. *Sextò*, notat contra *Sanch.* expendum, an affinitas sit ex linea recta vel transversa, quia major indecentia est, ut quis coeat cum concubina patris quàm fratris : item quia affinitas ex copula conjugali est major quàm ex fornicaria; similiter quia publica honestas ex Matrimonio rato est major, quàm ex spon-

sponsalibus; hinc putat omnes illos modos esse exprimendos.

§. 7. Quando petitur dispensatio in consan- 915.
guinitate vel affinitate, exprimi debet, an gradus lineæ transversæ sit æqualis, an inæqualis, quamvis enim à remotiore sumatur denominatio gradûs secundùm Cap. fin. *De consang.* tamen quando petitur hæc dispensatio, consideratur etiam proximior. Putat quidem *Gob.* tr. 9. n. 620. si gradus proximior esset bonâ fide omissus, valere, sed contradicit *Barbosa* in decisionibus l. 1. voto 3. *Pius V.* autem in decreto *Attendens* dato 26. Augusti 1566. videtur solvisse dubium, nam statuit, ut si attingatur gradus primus, exprimi debeat: si hic non attingatur, *gradus remotior attendatur trahátque secum propinquiorem, ac ob id sufficiat remotiorem tantum gradum exprimere, obtentis tamen postea super propinquiori litteris declaratoriis.* Putántque *Henriq. Cm. Sanch. Pont. Corrad.* in praxi dispens. l. 7. c. 7. à n. 59. *Rosa* p. 1. c. 12. n. 33. *Krim.* n. 2147. has declaratorias tantùm requiri pro foro externo & ad vitandum scandalum, adeóque non fore necessarias in impedimento occulto & cessante scandalo: sed rectè monet pro praxi *Aversa.* ne opus sit his declaratoriis omnino expedire, & si petatur à Nuntiatura vel Episcopis necessarium est, ut ab initio in supplica exprimatur etiam gradus proximior saltem si sit secundus, quia in hoc Nuntius & Episcopi dispensare non possunt. *Dixi*, in consanguinitate vel affinitate, nam de illis solis loquitur *Pius* V. ideóque docent *Corrad.* l. 8. c. 7. n. 24. & *Krim.* n. 2168. in publica honestate satis esse exprimere gradum remotiorem. His omnibus non obstantibus, docet *De Justis* l. 2. c. 3.

n. 40. ex ſtylo jam introducto & declaratione Pontificis diſpenſationem etiam Romæ obtentam fore hodiedum invalidam, ſi gradus proximior non fuerit expreſſus, unde in praxi hoc obſervandum eſt. Docent etiam *Sot. Mol. Sanch.* l. 8. d. 24. n. 12. *De Juſtis* l. 1. c. 4. n. 121. ſi fœmina maximè, ſit proximior ſtipiti, debere exprimi, ob maximam indecentiam: ſi v. g. amita vel matertera, quæ Jure naturæ ſuperior eſt, in Matrimonio ſubſit quaſi nepoti ſuo: id tamen non requirunt in affinitate *Sanch. Fill. De Juſtis* n. 153. quia tum abeſt illa indecentia.

916. §. 8. Si ſcribatur 4. gradus pro 3. non valet diſpenſatio, quia pro majore gradu difficilior eſt diſpenſatio & requiritur major cauſa & imponitur major compenſatio. Si verò ſcribatur 3. gradus pro 4. *Corr.* l. 7. c. 5. n. 95. adhuc dicit non valere, quia Papa ſæpe pro diverſis gradibus committit diverſis expediendam diſpenſationem: è contrà valere docent *Ledeſm. Gutt. Manuel. Vega, Fill. Bonac. Sanch.* l. 8. d. 24. n. 17. *Sperell.* deciſ. 112. n. 16. *Averſ.* q. 19. ſ. 5. *Perez* d. 46. ſ. 5. n. 10. *Gob.* n. 622. *Krim.* n. 2142. & probabile dicit *Tamb.* tr. 2. c. 10. §. 2. quia qui diſpenſat pro 3. cenſetur diſpenſare pro 4. ejuſdem generis, qui includitur: & quamvis Papa committat expeditionem aliquando diverſis, tamen dum vult tolli gradum 3tium, etiam vult tolli 4tum incluſum.

917. §. 9. Pro diſpenſatione cognationis ſpiritualis expedit exprimere, à quo tempore ſit contracta: Et exprimi debere, an ſit ex Baptiſmo, an ex Confirmatione, docent *Fill. Wieſtn. Kærch.* n. 239. *Krim.* n. 2132. (quamvis alii cum *Sanch.* l. 8. c. 24. n. 51. *Tamb. Gob.* tr. 9. n. 622. communiùs

niùs negent hoc esse exprimendum) videtur enim cognatio esse diversa & signo & re significatâ, quia Baptismus est velut generatio, quod non est Confirmatio. Etiam exprimendum est, an sit respectu prolis spiritualis dispensandum, vel an respectu parentis ejus, an plerisque ignotum sit hoc inter illos impedimentum, an & qualia damna immineant non contrahendo. Item exprimendum, an sit simplex, an duplex compaternitas, utì si Titius prolem Cajæ, & Caja Titii levâsset.

§. 10. Pro dispensatione impedimenti criminis exponendum est, an sit ex machinatione vel adulterio, vel ex utroque, *Avers.* q. 19. s. 5. A quo tempore sit contractum, quomodo sit occultum, an & quanta secutura sint scandala ex separatione, vel si non contrahatur Matrimonium, an uterque, an alter tantùm sit machinatus. Si idem crimen sit sæpius repetitum, docent *Cõn. Sanch.* l. 8. d. 22. *Avers.* q. 19. s. 6. exprimendum esse, quia tum difficilior est Pontifex, sed *Krim.* n. 2154. dicit, hoc ex natura rei non requiri, nam antehac similiter deliquisse, & dispensatum esse est circumstantia de se impertinens: Quòd si aliud habeat stylus Curiæ, videndum est, an sit probatus, constans, & notorius, sæpe enim varius est, & tum signum est non ideo causari invaliditatem, quandoque enim præscribit talem usum, sed non ideo irritat contrarium. Videri potest *Krim.* à n. 1169. 2099. 2119. Quamvìs autem hoc non requiratur ex natura rei, tamen notat *Corrad.* l. 8. c. 9. n. 8. requiri ex obligante stylo Curiæ. 918.

§. 11. Si adsit multiplex impedimentum ejusdem generis, v. g. si quis carnaliter cognoverit 919.

duas sorores illius, quam vult ducere, si sit cognatus ex parte patris & matris, si levavit ex fonte Baptismi duos filios Titiæ, quam jam vellet ducere, &c. docent *Henriq. Ledesm. Rodriq. Vga*, non esse opus utrumque exprimere, sicuti qui per plures actus ejusdem rationis incurrisset irregularitatem, non teneretur exprimere, nisi unum actum, & hanc sententiam *Lugo*, in resp. mor. l. 1. dub. 43. dicit esse probabiliorem, fatétque *Krim.* n. 2144. Rationem à priori dant, quia videtur esse unum numero impedimentum, sicuti si quis eum eadem consanguinea plures habuisset copulas, esset unicum impedimentum, si quis cum excommunicatione sæpius celebrâsset, incurrisset unicam irregularitatem, si quis peccâsset contra votum sæpius renovatum, commisisset unicum sacrilegium, nec teneretur pluralitatem exprimere. Contradicunt alii communiùs, *Sanch. Pont. Perez* d. 46. s. 5. *Dicast. Tambur. Avers.* q. 19. s. 5. *Wiestn. Kærc.* n. 238. quia Rota semper decidit oppositum, utì refert *Caden.* in 2. crisi diss. 2. n. 624. dicens sententiam primam non esse practicè probabilem, ideóque etiam dicunt *Bonac.* & alii eum, qui per duplex homicidium incurrisset irregularitatem, debere hoc exprimere, ergo multò magìs, qui duplex ejusdem rationis haberet impedimentum, & hoc magìs confirmabitur ex dicendis l. 7. à n. 5. ideóque non videtur audiendus *Gob.* tr. 9. n. 61. Item in Quinario tr. 5. c. 37. n. 240. dicens, non esse scrupulum movendum, si expressio duplicis illius impedimenti bonâ fide esset omissa: imò si antehac dispensatus in crimine iterum committat idem, utì si machinatus sit primæ & secundæ uxori, Auctores n. 918. citati communiùs di-

dicunt debere id exprimi : attamen id non est opus, si quis aliam uxorem ducturus debeat dispensari in eodem alio impedimento, in quo antea fuerat dispensatus, uti habet communior.

§. 12. Si inter aliquos sint plura impedimenta & diversa, putant *Nav. Henriq. Salas, Sa,* & probabile esse dicunt *Sanch.* l. 8. d. 23. n. 1. *Dian.* p. 1. tr. 10. R. 30. *Lug.* Resp. mor. l. 1. d. 43. n. 2. validam fore dispensationem, quamvis in diversis supplicis petatur singulorum dispensatio, & non exprimatur, quòd sint conjuncta in eadem persona, quia non ideo postulatio redditur fraudulenta vel subreptitia, & singula illa impedimenta sunt per se & sigillatim capacia dispensationis. Contradicunt probabiliùs *Ledesm. Lop. Suar. Laym. Sanch. Pont. Dian. Gob.* tr. 9. n. 624. *Wiestn. Kærc.* n. 238. & alii, quia plura ejusmodi impedimenta afferunt in eadem persona majorem indecentiam, & meritò reddunt difficiliorem dispensationem; Papa enim sæpe non dispensaret, si sciret tot in eadem persona concurrere, adeóque videtur ex errore dispensare in singulis. Et huc facit communis doctrina AA. apud *Sperell.* decis. 112. à n. 36. dispensationem non comprehendere casum mixtum; ideóque Episcopum, qui dispensare potest & in adulterio, & in incestu, non idem posse, si utrumque crimen in uno conjungatur: sed de hoc videri potest *Sanch.* l. 8. d. 2. à n. 27. Notant autem multi cum *Aversa.* q. 19. s. 5. si aliquod ex his impedimentis esset occultum nec posset absque infamia publicari, valere dispensationem unius publicè obtentam; dummodo in supplica pro altero occulto fiat mentio istius alterius dispensati vel dispensandi, quia non videtur consentaneum pietati Papæ ob- 920.

ligare ad se & proximum in isto altero iterum publicè diffamandum, cùm de illo conjunctim alibi fiat mentio. Speciatim autem notant plerique impedimentum impediens voti alicujus posse separatim proponi, cùm per accidens se habeat ad impedimenta dirimentia, & aliquando possit ab Episcopo vel parentibus tolli.

921. §. 13. Si impetrâsti dispensationem pro ducenda Titia cognata, eâ autem mortuâ petas dispensationem pro ducenda Caja etiam cognata tua, non est opus fieri mentionem dispensationis prioris: si tamen Titiâ vivente peteres dispensationem ad contrahendum cum Caja, *Tambur. Perez* d. 46. s. 3. n. 6. *Gob.* tr. 9. n. 617. dicunt contra *Sanch.* fieri debere mentionem prioris, quia Papa ægerrimè bis dispensat cum eodem in ejusmodi casu.

922. §. 14. Si cognovisti consanguineam vel affinem tuam in gradu dirimente, posteáque volens contrahere cum ea petas dispensationem, sed non exprimas interveniss copulam, *Nav. Gutt. Ledesm. Rebel. Laym. Ricc. Corrad. Regin. Sanch.* l. 8. d. 25. nu. 8. valde probabiliter dicunt dispensationem esse irritam, quia hic est stylus curiæ, unde in aphorismis *Sa*, v. *Dispensatio*, cùm contrarium docuisset, id correctum est, & additur Cardinales contrarium declarâsse, quod etiam testatur *Gallem.* ad Trid. sess. 24. c. 5. n. 1. & 8. Oppositum tamen tenent alii cum *Henrq. Salas, Vega, Rodriq. Dian. Pontio, Hurt. Krim.* n. 1057. *Perez* d. 26. s. 6. n. 4. *Aversa* q. 19. s. 6. qui vocat in praxi tutum, tum quia si hoc expressum fuisset, dispensatio fuisset facilior, tum quia contrarius stylus curiæ non videtur obligare extra Curiam, nisi confirmetur aliquo decreto Papæ, quod

quod hìc non est: & hanc secundam sententiam vocant probabilem *Sanch.* & *Less.* in auct. v. *Matr.* cas. 8. addens cum *Hurt.* & *Perez*, si in dispensatione ponatur, dispensetur, nisi intervenerit copula, si hæc sit occulta, adhuc probabiliter valere dispensationem; sed meritò in hoc contradicit *Sanch.* ob expressam illam conditionem: *Avers.* tamen & alii putant, si dispensatio obtenta sit pro foro externo, copulam occultam non obstare, quia cùm Rescriptum loquatur pro foro externo, clausula intelligitur, nisi intervenerit copula pro foro externo, id est, publicè nota. *De Justis* l. 1. c. 4. à n. 279. dicit, si adsit & allegata sit alia justa causa pro dispensatione, non esse opus exprimere copulam interveniss, quia si decem causæ adsint, satìs est allegâsse unam sufficientem.

§. 15. Si affinitas provenerit ex illicita copula, stylus Curiæ habet, quod hoc exprimi debeat, utì testantur *Corrad.* l. 7. c. 1. n. 13. & *Krim.* n. 1213. & alii. Imò quando in Curia fit mentio affinitatis, semper intelligitur ex copula licita, *De Justis, Krim.* n. 2172. 923.

§. 16. Si Matrimonium cum scientia impedimenti, vel præmissâ copulâ sit initum, ex intentione facilitandi dispensationem, & hoc non exprimatur, dispensatio est irrita, *Sanch.* l. 8. d. 25. n. 38. *Less.* in auct. v. *Matr.* cas. 8. *Dian.* p. 8. t. 3. R. 82. Si tamen unus sponsorum ignorâsset impedimentum, aut non habuisset eam intentionem, aut saltem uterque externè non manifestâsset, *Avers.* q. 19. s. 6. & alii multi contra multos alios apud *Gob.* n. 625. dicunt non necessariò esse exprimendum, quia innocens puniri non debet ratione nocentis, & merè interna non sub- 924.

subduntur humanæ dispositioni : quidquid sit de hoc, saltem scribere non possunt se bonâ fide contraxisse, quod alioqui facilitat dispensationem, quia saltem unus malâ fide processit.

925. §. 17. Si copula fiat post impetratam dispensationem, ejúsque executionem commissam Ordinario, non vitiari Rescriptum docent *Nav. Gob.* n. 630. quod *Less.* vocat probabile : *Sanch.* dicit oppositum esse probabilius ob stylum Curiæ semper resolventis contrarium : attamen *Corrad.* l. 8. c. 1. à n. 43. & *Krum.* n. 1139. tenent cum *Nav.* quia jam per dispensationem sublata erat prohibitio, adeóque æquivalenter cessaverat consanguinitas aut affinitas. Vide tamen dicenda num. 990.

926. §. 18. Si scienter contraxerint in gradu prohibito, aut ignoranter quidem, sed neglectis proclamationibus, & hoc non exprimatur : item si non exprimatur, quòd Matrimonium sit contractum fit consummatum, dispensatio est irrita, utì colligitur ex *Trid.* sess. 24. c. 5. De ref. Matr. cujus verba retuli n. 498. Quid dicendum sit, si unus sponsorum ignorârit impedimentum, colligitur ex *Trid.* ibid. & ex dictis hìc n. 924. Notandum autem est hìc, quod *Trid.* hìc dicat, *intra gradus prohibitos*, nempe consanguinitatis vel affinitatis, non autem in alio impedimento, nequidem publicæ honestatis. Vide dicta n. 502.

927. §. 19. Si clandestinè cum impedimento sit contractum, etiam neglectis proclamationibus, putant *Henriq.* & *Sanch* l. 8. d. 25. n. 34. id non necessariò esse exprimendum, quia ibi deficiebat forma substantialis Matrimonii : sed probabiliùs contradicit *Avers.* q. 19. s. 6. quia *Trid.* non dicit

dicit proclamationibus, sed *solennitatibus neglectis*, quarum præcipua est assistentia Pārochi & testium. *Nec obstat*, deficere formam substantialem Matrimonii, *nam* hoc semper est, si scienter contrahatur cum impedimento dirimente, & tamen id debet exprimi.

§. 20. Quando petitur dispensatio ob paupertatem, quomodo hæc probanda sit dixi n. 861. Formula autem petendi dispensationem potest v. g. sic formari: 928.

Beatissime Pater,

Exponitur humiliter Sanctitati Vestræ pro parte devotorum oratorum (*ponuntur nomina dispensandorum, diœceses originis*) quòd dicti oratores (*ponitur causa dispensationis obtinendæ v. g. patiuntur loci angustiam, & in oppido N. non inveniunt non impedimentum paris conditionis &c.*) & ideo cupiunt matrimonialiter copulari, sed quia (*ponitur impedimentum v. g. quia 2do gradu affinitatis conjuncti sunt*) & desiderium suum hac in parte absque Sedis Apostolicæ dispensatione adimplere non possunt, supplicant sanctitati Vestræ, quatenus cum eisdem super dicto impedimento (*affinitatis in 2do gradu*) benignè dispensare dignetur.

§. 21. Expedit per Nuntiaturam sollicitare dispensationes, quia hujus litteræ certiùs diriguntur, supplicæ per Agentes proprios Romæ citiùs & efficaciùs proponuntur, expeditiones obtinentur minore sumptu. *Notandum* est autem, quòd mortuo Papa obtineri non possint Româ dispensationes matrimoniales, nam annulus piscatoris, sive sigillū Pontificis frangitur. 929.

Q. 128. *Quæ ordinariè solvenda sint Romæ, vel in Nuntiatura.* R. §. 1. Taxæ Jurium solvendorum ordinariæ dicuntur Tariffæ, quas quoad *Pœnitentia-* 930.

tentiariam regulavit *Pius V.* uti refert *Pignat. T. 7. c. 22. n. 18.* Quantitas autem Jurium istorum variat secundùm tempora & circumstantias tum personarum, tum etiam causarum, quæ allegantur. Et justè exigi talia Jura certum est, saltem in mulctam seu pœnam, ut tales impediti abstineant, si nolint talem pœnam pendere, etiamque ad deterrendum, ne nimio abusu vilescant antiqui Canones improbantes Matrimonia cum tali impedimento ineunda. Impenduntur autem illa, quæ exiguntur ad finem bonum & necessarium, tum ut alantur Officiales Curiæ Romanæ, tum ut aliis publicis necessitatibus provideatur.

931. §. 2. Circa ista omnia pono hìc informationes, prout mihi communicatæ sunt, quamvis sciam ob variationem circumstantiarum non semper eodem modo observari: saltem serviet hæc ad aliqualem directionem, etiam pro aliis rebus præter matrimoniales.

Informatio de iis, quæ frequentiùs Romá peti solent.

De Indulgentiis Plenariis.

NOta 1. Regulariter cuivis ecclesiæ, vel capellæ quæ non sit Regularium, unica tantùm conceditur Indulgentia per annũ ad septennium durans: pro ecclesiis tamen Cathedralibus, Collegiatis, ac etiam Parochialibus possunt per memoriale à Pontifice impetrari binæ ad septennium.

2. Cuivis ecclesiæ sive Regularium sive non Regularium dantur ad septennium Indulgentiæ pro comprecatione 40. horarum, & pro visitatibus 7. Altaria, & quidem sine memoriali.

3. Pro ecclesiis Regularium, quæ habent li-

dulgentias Ordinis, potest ad septennium per memoriale impetrari unica tantùm Indulgentia alia.

4. Pro unica vice, vel etiam pro Communione generali ad semel datur per memoriale Indulgentia cuivis ecclesiæ tam Regularium, quàm non Regularium.

5. Sine memoriali cuilibet ecclesiæ datur Indulgentia 100. dierum pro iis, qui intersunt Litaniis Lauretanis in festis B. M. V. & semel in hebdomada.

6. Si sit aliquis locus, qui ob miraculosam quandam statuam vel imaginem à fidelibus soleat processionaliter frequentari; potest quidem, præter solitas Indulgentias, per memoriale impetrari una alia ad septennium pro visitantibus dictum locum semel in anno, sed debet mitti attestatio ab Ordinario vel ejus Vicario, vi cujus fides fiat, quòd revera locus talis sit.

7. Pro Monialibus dantur sequentes Indulgentiæ Ordinariè ad septennium. Indulgentia una pro omnibus Christi fidelibus. Indulgentiæ quatuor pro Monialibus tantùm. Indulgentia 7. altarium, si tot adsint. Indulgentia 7. ecclesiarum. Indulgentia scalæ sanctæ. Indulgentia in articulo mortis: & hæ omnes sunt plenariæ. Indulgentia 100. dierum, si interfint Litaniis Lauretanis, ùt suprà. Altare privilegiatum pro animabus Monialium, Fundatorum, Benefactorum.

8. Indulgentiæ perpetuæ vix dantur, sicut neque durantes ultra septennium, nisi pro partibus valde remotis, pro quibus dantur ad decennium, vel etiam ultrà.

9. Quando agens in Curia Romana procurat aliquod

aliquod ex præfatis Brevibus ſine memoriali, tum pro labore dantur illi 20. Bajoci ; ſi autem debeat facere & porrigere memoriale, ſuperaddunturilli alii 30. Bajoci , ut ita univerſim ſint 50. Bajoci.

10. Quando petuntur Indulgentiæ , debent ſpecificari titulus eccleſiæ, maximè ſi non ſit Cathedralis, Collegiata , aut Parochialis : item an eccleſia ſit Regularium, & qualium, vel non Regularium : item locus Diœceſis , & dies pro qua petuntur Indulgentiæ v. g. ſic : Petitur Indulgentia plenaria ad ſptennium pro eccleſia Parochiali (vel filiali) S.Petri civitatis, pagi N. Diœceſis N. in feſto S. Petri. Item Indulgentia 100. dierum pro iis , qui ſingulis diebus Sabbathi & feſtis B. M. V. interſunt Litaniis Lauretanis recitari aut decantari ſolitis. Hæ binæ indulgentiæ , quando ſimul petuntur , inſeruntur uni eidémque Brevi, neque ideo plùs ſolvitur.

De Altaribus Privilegiatis.

Pro omnibus fidelibus Defunctis.

Hoc altare Privilegiatum (intellige ad ſeptennium quia perpetuum vix eſt impetrabile) conceditur iis eccleſiis tantùm in quibus quotidie per annũ dicuntur 7. Miſſæ,& quidem (præter diem commemorationis omnium fidelium defunctorum , ac infrà ejus octavam) pro unaquaque feria in hebdomade : ſi dicantur Miſſæ 14. pro duabus : ſi 21. pro tribus , & ſic deinceps , nec tali caſu opus eſt , ut præſententur Pontificio memoriale , ſecus verò , ſi dietim dicantur Miſſæ tantùm 5. aut 4. Ubi *Nota*, ſi dicantur 10. aut 7. Miſſæ , poſſe per memoriale impetrari Privilegium pro binis diebus : Si 15. aut 14. pro tribus & ſic deinceps. Modus autem petendi hoc altare Privi-

Privilegiatum est ferè idem, qui suprà adductus est de Indulgentiis, v. g. sic. Petitur altare Privilegiatum ad septennium pro ecclesia Parochiali S. Petri (sive sit Regularium sive non Regularium) civitatis N. Diœcesis N. & in ea sito altari majore vel Christi Crucifixi pro singulis feriis secundis, vel pro feria una septimanæ ab Ordinario loci specificanda, dicuntur in ea quotidie 7. vel 5. vel 4. Missæ.

De Altaribus Privilegiatis

Pro

Confratribus & Consororibus alicujus Confraternitatis.

HOc altare Privilegiatum datur etiam, si hebdomadatim unica tantùm Missa dicatur, modò dicatur illâ die, cui affixa sunt suffragia determinatione vel Secretariæ Brevium, vel Ordinarii loci. In petitione hujus Brevis exprimi debet titulus Confraternitatis, v. g. sic: Petit altare Privilegiatum ad septennium pro ecclesia S. Petri Parochiali vel filiali (sive sit Regularium, sive non Regularium) civitatis N. Diœcesis N. & in ea sito altari Confraternitatis B. M. V. sine labe originali conceptæ pro una feria cujusvis septimanæ ad arbitrium Confratrum eligenda de consensu Ordinarii. Diem autem commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, & illius octavam non est opus exprimere, quia jam subintelligitur. Expensæ tam pro isto quàm superiore altari Privilegiato sunt prorsus eædem, quæ pro Indulgentiis, quamvis agens pro hujusmodi Brevibus in Secretaria debeat solvere 10. Bajocos, Brevia autem Indulgentiarum dentur gratis.

Nota 1. Hoc Breve petitur, quando aut jam est erecta, aut primò erigitur aliqua Confraternitas, & virtute illius conceduntur sequentes Indulgentiæ perpetuæ pro Confratribus & Consororibus. Indulgentia plenaria in die ingressûs. In articulo mortis. In festo principali per annum. Iudulgentia 7. annorum & 7. quadragenarum pro 4. aliis festis minùs principalibus per annum. Indulgentia 60. dierum pro omni opere pio ex iis, quæ in Brevi specificantur.

2. Quando petitur hoc Breve, festum principale, & 4. minùs principalia possunt specificari vel non specificari; quando non specificantur, tunc relinquuntur arbitrio ac determinationi Consodalium cum consensu Ordinarii. Modus autem petendi hoc Breve est iste: Petitur Breve pro ecclesia Parochiali vel filiali S. Petri non Regularium (vel Clericorum Regularium) civitatis N. Diœcesis N. & in ea erecta sive erigenda Confraternitate B. M. V. sine labe origin. conceptæ. Festa omnia ad arbitrium Confraternitatis, vel certè Festum principale Conceptio B. M. V. & quatuor minùs principalia, Annunciatio, Nativitas, Purificatio & Assumptio ejusdem.

3. Taxa hujus Brevis cum Agenda sunt 5. Scuta, 2. Bajoci, sed quia semper simul datur altare Privilegiatum per 20. Bajocos, ideo pro utroque solvuntur 5. Scuta, 22. Bajoci.

4. Datur aliud Breve perpetuum pro Confraternitatibus Agoniæ, seu, ùt vocant, de bona morte, virtute cujus conceduntur Confratribus duodecies Indulgentiæ plenariæ perpetuæ per annum, hoc est, aut unâ Dominicâ, aut unâ feriâ cujuslibet mensis, id quod in petitione speci-

specificari debet, sicut etiam an primâ an 2dâ Dominicâ cujusvis mensis, vel an feriâ v. g. 6tâ primæ an 2dæ hebdomadæ in mense. Sed hoc Breve perpetuum, ordinariè datur solùm iis Confraternitatibus, quæ eriguntur in ecclesiis Societatis JESU- seu in quibus ipsi divina peragunt: Cæterùm modus petendi est iste: petitur Breve perpetuum pro ecclesia Clericorum Regularium Soc. JESU civitatis N. diœcesis N. & in ea erecta sive erigenda Confraternitate seu Congregatione devotionis D. N. J. C. in Cruce moribundi, ac B. M. V. ejus Genitricis dolorosæ ad bene moriendum, pro semel quovis mense, id est, pro prima feria 6ta vel Dominicâ cujusvis mensis. Hoc Breve datur quidem gratis, pro Agentia tamen, & altari Privilegiato solvitur unum Scutum: vel per aliquos tantùm Imperialis monetæ communis.

De Dispensatione pro Ordinibus per Datariam.

DIspensatio extra tempora & interstitiis datur ob unum ex sequentibus motivis: In solatium parentum senio confectorum, vel utriusque, vel saltem alterius. Ob ætatem 27. annorum inchoatorum. Ob Doctoratum vel etiam Baccalaureatum Theologiæ. Ob arctationem Beneficii actualis. Ob Subdiaconatum vel Diaconatum. Ob nobilitatem, sed hoc casu superaddi debent 2. Scuta, adeóque taxa ascendit ad 6. Scuta, nam alioquin taxa universim cum Agentia sunt 4. Scuta. Hæc dispensatio ex Dataria nonnisi spatio 14. dierum haberi potest, si tamen superaddantur officialibus 50. Bajoci, haberi potest intra 8. Modum petendi vide infrà.

De dispensatione eadem per Secretariam.

Secretaria Brevium dispensat ex iisdem motivis, ac etiam ex sequentibus duobus: scil. ob Magisterium in artibus, & eò quòd quis operam navet Theologiæ; potéstque dispensatio haberi intra unum diem, sed taxa semper sunt 9. Scuta cum Agentia. *Adverte*, si dispensandus sit oriundus à parte Venetorum seu Italiæ, cum eo non dispensat Dataria sed Secretaria, adeóque semper sunt exponenda 9. Scuta. Modus petendi tam à Dataria quàm à Secretaria est iste: petitur extra tempora, seu dispensatio in instertitiis pro N. N. Clerico, seu Scholari diœcesis N. à parte Imperii, vel à parte Reipublicæ N. in solatium patris senio confecti, vel quia jam est Subdiaconus &c. & si sit periculum in mora, addatur, ut petatur à Secretaria Brevium.

De dispensatione in ætate 13. mensium.

Hæc dispensatio datur ob unum ex sequentibus motivis. Ob penuriam Sacerdotum. Ob utilitatem egregiam Ecclesiæ, quæ speratur dispensando. Ob solatium parentum, saltem alterutrius viventis. Ob arctationem Beneficii actualis. Ob Diaconatum vel Subdiaconatum. Ob Doctoratum Theologiæ vel Philosophiæ, & etiam ob studium Theologicum. A quibusdam Pontificibus datur etiam ex eo solùm motivo quòd orator fervore devotionis accensus aspirat ad Sacerdotium. Non dispensatur autem, nisi pro 13. mensibus ad summum, & taxa cum Agentia sunt 11. Scuta an. 1698. debuit unus dare 14. Scuta. an. 1700. alius 18. Imper. & 60. albos, incluso portorio. Modus petendi est iste: petitur dispensatio in ætate 13. mensium pro

N. N

N. N. Diœcesis N. in solatium patris senio confecti, vel quia est Magister Philosophiæ &c.

De dispensatione super Irregularitate sive ex delicto sive ex defectu.

Si delictum, v. g. homicidium sit occultum & ad forum contentiosum non deductum, dispensat Pœnitentiaria, sicut etiam in impedimentis dirimentibus occultis, aut Matrimonio contracto supervenientibus, ac in votis simplicibus castitatis & Religionis. Modus petendi est iste: petitur dispensatio super irregularitate contracta alicujus (non exprimitur nomen aut cognomen dispensandi, si delictum sit occultum) Diœcesis N. contracta ex voluntario vel involuntario homicidio, quod sic accidit. Et narratur species facti; additúrque, quòd casus sit occultus. Taxa pro ejusmodi dispensationibus Pœnitentiariæ nulla quidem est, Agentiæ tamen solvi debet, & quidem juxta mensuram laboris & difficultatis. Cæterùm pro Agentia hujusmodi Brevium Pœnitentiariæ solvuntur ordinariè 50. Bajoci Agenti. Si verò delictum sit publicum, aut irregularitas proveniat ex defectu, v. g. quia dispensandus destituitur aliquo membro corporis, tunc dispensat Dataria, & taxa simul cum Agentia sunt 12. Scuta. Si laicus, qui habuit uxorem viduam, petat Ordines, taxa quandoque ascendit ad 185. Scuta.

De dispensatione super Natalibus.

Hæc est pro natis ex toro illegitimo, & datur vel ad suscipiendos Ordines tantùm & taxa sunt 7. Scuta, 50. Bajoci: vel Ordines & Beneficia, & taxa sunt 41. Scuta, vel ad Ordines, Beneficia, dignitates ecclesiasticas, exceptâ Prælaturâ, & taxa sunt 50. Scuta. Si verò dispensandus est

filius Presbyteri, debet mitti atteſtatio Ordinarii vel ejus Vicarii de vita & moribus diſpenſandi, quâ dicatur, quòd filius non ſit imitaturus incontinentiam patris; taxa 20. Scutâ ad Ordines tantùm. Modus petendi eſt iſte: petitur diſpenſatio ſuper natalibus ad Ordines tantùm, vel ad Ordines & Beneficia ſimul pro N. N. (exprimatur nomen & cognomen) Diœceſis N. nato ex ſimplici fornicatione, vel adulterio ex parte patris aut matris.

De Diſpenſationibus matrimonialibus in forma pauperum.

Ut poſſit obtineri diſpenſatio ejuſmodi, quatuor ſunt neceſſaria, & quidem ita, ut ſi unum ex ſequentibus abſit, nihil ſperari poſſit: nam debet inter diſpenſandos aut interceſſiſſe copula, aut eſſe tam familiaris converſatio, quæ eos de copula ſuſpectos reddat, aut alia gravis cauſa adduci. Debet addi, an copula interceſſerit ignoranter, an ſcienter, ſive in fraudem, & ad faciliùs extorquendam diſpenſationem, quia in hoc 2do caſu aut non diſpenſatur, aut duplum pro pœna ſolvendum. Debet mitti atteſtatio ab Ordinario, vel ejus Vicario, quòd Oratores ſint *pauperes ac miſerabiles & labore tantùm manuum ſuarum viventes*, qualiter vivunt ruſtici, plebei, mechanici, opifices. Debet autem mitti arbor conſanguinitatis vel affinitatis, aut ſaltem explicari, qualiter diſpenſandi ſe attingant. Et ſi quidem ſe attingunt in primo gradu tantùm, apud quosdam Pontifices non erat ſperanda diſpenſatio, ſicuti neque in 1. & 2. gradu, lineæ rectæ. Tanta variæ pro varietate graduum, in quibus Oratores ſe attingunt, quod nimis longum foret recenſere. Denique ſi Oratores non ſint quidem mille-

miserabiles, sed tamen aut mediocris fortunæ, aut pauperes, sive non satis habentes pro statu suo, v. g. nobilitate, tum mittitur attestatio Ordinarii, vel Vicarii, in qua exprimantur annui reditus, quos habet Orator, & Oratrix divisim, non conjunctim; & dicit, nobiles aut honestos esse, & dictos reditus vix sufficere ad congruam eorum sustentationem annuam, nam tali casu unius anni reditus acceptare solet Dataria, excepto casu, quo sponsi se attingerent in 2. & 3. gradu: acceptat autem in 2. & 3. solo ac etiam in aliis gradibus sive conjunctis, sive divisis, modò non concurrat 2. & 3.

De Oratoriis.

Oratoria sunt quadruplicia: 1. pro rure tantùm, sive pro locis seu habitationibus extra urbem, aut oppidum sitis: Et hoc datur etiam personis iis, quæ non sunt nobiles, & nullam exercent jurisdictionem temporalem in aliquo dominio: Modus petendi est iste. Petitur Oratorium pro N. N. Diœcesis N. vigore cujus ipse, moderna conjux ipsius N. cum prolibus & familia possit curare celebrari Missam cum solitis clausulis & exceptionibus in domo suæ habitationis rure extra urbem N. &c. Taxa 12. scuta. 2. Pro Civitate & omnibus omnino locis, sive ea sint oppida, sive villæ, sive dominia; Et hoc datur personis tantùm nobilibus exercentibus jurisdictionem temporalem altam vel bassam in aliquo loco, qui specificari debet. Datur autem hoc Oratorium cum sequentibus restrictionibus: 1. ut valeat tantùm pro civitate & locis unius Diœcesis; unde si quis velit erigere Capellam in loco alterius Diœcesis, debet petere aliud Oratorium pro illa Diœcesi. 2. ut quotidie tantùm

tùm una Missa dicatur, per quod tamen non prohibentur celebrare ii Religiosi, qui Privilegium habent personale celebrandi, ubicumque commoditatem nacti fuerint. 3. ut locus sit muratus, decenter à domesticis aliis usibus separetur: & priùs visitetur, ab Ordinario, vel ejus Vicario. 4. ut in festis solennioribus anni isthic Missa non habeatur. 5. ut famuli & famulæ illo tempore ad servitia non necessarii diebus festis & dominicis eant ad ecclesiam publicam; Filii autem & famuli necessarii ac ruri etiam hospites nobiles possunt dictis diebus interesse Missæ privatæ cum Domino & Domina, satisfaciúntque præcepto Ecclesiæ. Modus petendi hoc Oratorium est iste: Petitur Oratorium pro N. N. S. Rom. Imperii Comite &c. ejus moderna conjuge N. prolibus familia, & hospitibus, pro civitate N. & loco N. Diœcesis N. in quo jurisdictionem temporalem exercent. Si quis addere velit etiam alia dominia, quæ fortè quis habet, potest, quia etiam illa inserentur Oratorio, necesse tamen non est, quia in fine semper additur, *aliisque locis ejusdem Diœcesis*; Qui autem omnia dicit, nihil excipit; expedit tamen, ut quis addat dominia, quæ habet in alia Diœcesi, quia subindè impetratur insertio, si non omnium, saltem unius vel alterius ad idem Oratorium seu Breve, & quidem cum eadem taxa 12. scutorum: 3. Pro infirmis nobilibus (sive jurisdictionem temporalem exerceant, sive non) quod convenit omnibus cum Oratorio 2di generis, præterquam quòd valeat tantùm pro eo tempore, quo Orator ob infirmitatem domo ad Missam audiendam egredi nequit, quamvis aliàs nullus anni dies etiam solennissima excipiatur. Deinde

diebus Dominicis & Festis restringitur ad unam tantùm personam usibus necessariam; aliæ verò debent audire Missam in publica ecclesia, ut satisfaciant præcepto. Si conjux etiam sit infirma, nominetur & ipsa, quia impetrabitur unum Breve pro utroque; impetrari etiam potest pro patre & filio vel filia, item pro matre & filia vel filio, ac etiam pro fratre & sorore infirmis, si simul habitent. Taxa quæ suprà. Modus petendi est iste: Petitur Oratorium pro NN. & ejusdem conjuge N. nobilibus Diœcesis N. laborantibus quibusdam infirmitatibus, propter quas domo Missam audiendi (si est Sacerdos, dicitur *celebrandi*) causâ egredi non possunt, pro civitate N. & tota Diœcesi N. 4. pro itinerantibus, & vocatur altare portatile, quod datur cum sequentibus clausulis. 1. ut persona sit nobilis sive jurisdictionem temporalem exerceat sive non 2. ut valeat tantùm, v. g. per Italiam, vel Germaniam, vel Hispaniam &c. 3. ut valeat tantùm in actuali itinere, & quidem ubi Missarum commoditas deest; Cæterùm ejusmodi Missæ interesse possunt validè omnes comites itineris. Taxa, quæ suprà. Modus petendi est iste. Petitur altare portatile sive viatorium pro N.N. ejusque moderna conjuge N. nobilibus Diœcesis N. frequenter aut subinde iter facientibus per Germaniam.

De Notariatu Apostolico.

Ejusmodi Notariatus datur quibuscunque, etiam non nobilibus, non graduatis, neque constitutis in aliqua dignitate. Taxa cum Agentia sunt 4. Scuta, 50. Bajoci. Modus petendi colligetur ex jam dicendis.

Ad hoc, ut possit à Pontifice impetrari hic Protonotariatus, debet persona, pro qua petitur, aut esse nobilis, aut graduata in aliqua scientia Theologica, Juridica, aut Philosophica, vel esse in dignitate aliqua ecclesiastica. Taxa sunt 24. Scuta. Ejusmodi Protonotariatum ex privilegio Pontificum dat etiam Dux Sforzia aut alius apud hunc. Taxa sunt 6. aut 7. Scuta, & 50. Bajoci. Modus petendi iste: petitur Protonotariatus Pontificius (vel Ducis Sforziæ) pro N.N. Diœcesis N. Canonico ibidem vel nobili vel Magistro Philosophiæ.

Facultas ingrediendi monasteria Monialium.

Hæc facultas datur fœminis titulatis, v. g. Principissis, Comitissis &c. ut possint cum duabus matronis quater in anno ingredi Claustrum Monialium. Taxa 25. Scuta, 50. Bajoci unà cum Agentia. Datur etiam dominabus in temporalibus, etiamsi non sint titulatæ, & tunc solvuntur 15. Scuta universim, quâ taxâ nunc etiam pro titulatis haberi potest facultas. Modus petendi iste: petitur facultas pro Baronissa (vel Domina in temporalibus) ut quater in anno durante vitâ cum duabus matronis possit ingredi Monasterium Monialium Ordinis N. in oppido N. diœcesis N.

932. §. 3. Dixi suprà Jura esse varia pro variis circumstantiis, & ut consulerem indigentiæ hominum his afflictis temporibus, dixeram n. 92. expeditiones, etiam quæ Româ petendæ sint minori sumptu haberi per Nuntiaturam, in qua antehac solebat solvi Imperialis in monetâ forte sive Leodiensi, aliis Imperialibus nostræ monetæ Colonensis addendo circiter 20. albos.

Dispo-

Dispensatio matrimonialis in consanguinitate vel affinitate pro pauperibus, Romæ.

	Imperiales
In 2. gradu æquali ex copula licita	14
in 2. ex copula illicita	$3\frac{1}{4}$
in 3. & 2.	5
in 3. æquali	4
in 3. & 4.	$3\frac{1}{2}$
in 4.	3
pro cognatione spirituali	4
super impedimento publicæ honestatis	$2\frac{1}{2}$
super proclamationibus	$1\frac{1}{4}$

super interstitiis & extra tempora pro arctatis, vel pro necessitate Ecclesiæ, gratis, etiam quoad scripturam.

Cæteræ quoque expeditiones & rescripta concernentia sacros Ordines, gratis.

Pro Divitibus vel Nobilibus dispensandis.

	Scuta
In 2. gradu, quando copula præcessit	540
in 3. & 2. gradu sine causa	530
cum causa	45
in 3. gradu cum causa	30
sine causa	280.

Hæc, uti antè notavi, variant, pro varietate pecuniæ & temporum. Ubique debet notari, cujus diœcesis sint oratores, & si ecclesia, cujus sunt Parochiani, sit exempta, addi debet, *nullius diœcesis.*

Q. 129. Quid notandum sit circa errores supplicæ vel Rescripti. Bz. §. 1. Si Episcopus dispensârit, pro quo erat communis error, quòd dispensare 933.

posset,

posset, aut tantùm error in Episcopo dispensante, aut dubium de causa &c. quid tum sit tenendum dixi n. 843. & 896.

934. §. 2. Si Titius Subdiaconus vel Monachus sine causa à Papa dispensetur ad ineundum Matrimonium, validè contrahit, quia secundùm dicta n. 583. votum solenne solo Jure humano dirimit, & dispensatio in tali impedimento etiam absque causa à Papa data est valida, uti constat ex dictis l. 1. n. 796. attamen Titius peccat obligari ad castitatem, unde debitum petere non potest, sed tantùm reddere, quia dispensatio in hoc voto fuit irrita, *Sanch.* l. 8. d. 8.

935. §. 3. Huc pertinet solutio sequentis casûs: Titius & Caja affines in 2. gradu, sollicitant dispensationem Romæ per Sempronium, qui nesciat de causis, petit, an invicem habuerint carnale commercium: Affirmat Titius, sed intelligit de osculis, tactibus &c. postmodum reflectens se, monet Sempronium de non habita copula: Sempronius respondet, sit bono animo, proximè adfuturam dispensationem: Titius & Caja confidentes de dispensatione secutura habent copulam: *Quæritur*, an vi dispensationis obtentæ per supplicam, in qua pro causa solùm dicebatur, quòd se carnaliter cognoverint, possint contrahere. R. negativè, si copula facta post præsentationem supplicæ factæ Pontifici hujus annutum, *Sanch.* De Matr. l. 8. d. 30. l. De just. l. 1. c. 6. à n. 301. quia preces oblatæ nitebantur veritate, & cùm Papa moveretur causâ, debebat causa adesse, quando annuebat. Hinc etiam *Tambur.* quamvìs censeat sufficere quòd causa adsit, quando per Commissarium dispensatio, tamen excipit, si pro motivo allegato

tur copula, quæ debuit fuisse, dum Papa annuit, ne aliàs detur ansa peccandi. Plura dixi l. 1. n. 808. circa tempus, quo verificari debet causa, ob quam dispensatur.

§. 4. Dixi n. 913. non valere, si pro affinitate scribatur consanguinitas, si tamen reipsa fuisset affinitas, & etiam in supplica scripsisses affinitatem, in Rescripto autem per errorem poneretur consanguinitas, valeret secundùm dicta l. 1. n. 810. quod etiam tenet *Krim.* n. 2211. contra alios, quia lectâ supplicâ, quæ exprimebat affinitatem, Papa annuit petitioni, ergo reipsa voluit in affinitate dispensare, *Gob.* n. 639. *Krim.* àn. 2149. Nec exequens excedit fines mandati, quia agit secundùm intentionem mandantis sibi sufficienter cognitam. Retuli etiam plures l. 1. n. 810. dicentes non obstare, si etiam in supplica erratum sit in nomine personæ, pro qua petebatur dispensatio, vel etiam in nomine Diœcesis seu Ordinarii, ad quem dirigebatur: sed *Krim.* n. 2209. cum *Kærchne* n. 244. ista intelligit, si non in supplica, sed tantùm in Rescripto quoad ista sit erratum. Et n. 1250. dixerat non obstare, si in supplica petebatur *ob incompetentiam dotis sponsi*, & in Rescripto ponatur *sponsæ*. Et universaliter notat *De Justis* l. 1. c 6. n. 158. ex decisionibus Rotæ, tenorem Rescripti esse regulandum ex tenore supplicæ, quia omnis concessio Principis regulatur à petitione subditi. Et docet etiam *De Justis* l. 1. c. 4. n. 56. vitiari dispensationem in forma pauperum, si erretur in prænomine Oratorum, quia aliàs posset fieri fraus & damnum Officialibus Curiæ. Notat etiam *Conrad.* l. 7. c. 5. àn. 25. contra *Sanch.* l. 8. d. 35. n. 5. si Oratores sint diversæ diœcesis, ex stylo

936.

Curiæ

Curiæ debere apponi utriusque diœcesin, quia Rescriptum dirigi solet ad Ordinarium sponte, qui aliàs non resciretur.

937. §. 5. Si in supplica pro causa allatum sit hoc tantùm, quòd sequentur alioqui gravia scandala; in Rescripto autem ponatur, quia sequentur alioqui gravia scandala, & periculum vitæ alterutri, non est opus, ut utraque causa, sed satis est, si prima allegata verificetur, utì tenent *Sanch.* & alii cum *De Justis* n. 260. ac resolverunt duo Doctores alii mecum; dispensans enim fuit motus causâ allegatâ, & ex stylo Curiæ, vel formalis, vel errore scribentium additur istud alterum: hinc in diœcesi aliqua vicina, si causa sufficiens sit allegata, quamvis in Rescripto sit omissa, & alia causa allegata, quæ hìc non verificetur, nihilominus pergunt, quia putant dispensantem fuisse motum causâ allegatâ, & dispensare voluisse, quòd autem scriptor aliam expresserit, putant ad rem non facere.

938. *Q.* 130. *Quomodo sint intelligenda verba Rescriptorum.* R. §. 1. Quando conceduntur Indulgentiæ, quomodo ea tunc intelligenda sint, exponit *Gob.* in Exp. tr. 3. à n. 637. Quomodo, quando dispensatur circa ætatem pro Ordinibus, habet idem *Gob.* tr. 8. à n. 722. Quomodo intelligendæ sint clausulæ in dispensationibus matrimonialibus, explicat idem *Gob.* in Quinario tr. 5. c. 37. s. 5. *Paulus Leonis* in praxi ad litteras *Pœnitentiariæ*. *Tambur.* De Matr. tr. 2. c. 12. & seqq. *Pyrrhus Corrad.* in praxi dispensationum Apostolicarum. *Rosa* De executionibus litt. Apost. pauca tamen & sæpius occurrentia breviter annoto.

939. §. 2. Non omnia Rescripta constant iisdem verbis, unde ad executionem procedendum non est

est ex opinione hujus aut illius Doctoris, priusquam cognitum fuerit illum Doctorem loqui de illis ipsis particulis, quæ in hoc Rescripto sunt, & quidem secundùm modernum stylum Curiæ, & universaliter oportet observare stylum illius Curiæ vel Congregationis, ex qua talis dispensatio mittitur.

§. 3. De clausula illa: *dummodò copula non intercesserit*, dixi n. 922. De clausula, *si crimen vel impedimentum sit occultum*, dixi à n. 870. Quando autem inter causas ponitur, quòd dispensatio detur, *ad vitanda scandala*, requiritur, ut sit metus publici scandali, *Nav. Bonac. Gob.* n. 171. Vide n. 957. in fine. 940.

§. 4. Quando dicitur: *vitæ periculum imminere*, communiter est sensus, periculum esse mortis ab aliquo inferendæ, sivè homicidii alicujus, nisi ex supplica vel circumstantiis resciretur intelligi vitæ periculum ex morbo, apprehensione, mœstitia futurum. 941.

§. 5. Quando dicitur: *ut asserunt se de nobili genere ortos*, & alia causa movens Papam non additur, debet illa causa coram Executore probari: De cætero, si simpliciter dicatur Oratores esse nobiles, sufficit Patrem esse nobilem, vel ipsos nobiliter vivere, & ea non exercere, quæ populares. Triplicis autem generis sunt nobiles, *Genere*, qui à majoribus nobilitatem habent: *Principis privilegio*, si ipsi ad nobilitatem sint evecti: *Honoribus & virtutibus*, ob quas evehi merentur: ubi è contrà plebei alii sunt *viles*, quales sunt mechanici, qui profitentur artes spectantes ad solam ferè corporis applicationem, utì fabri lignarii, ferrarii: alii *honestiores*, qui profitentur artes requirentes plùs ingenii, utì pictores &c. 942.

§. 6.

943. §. 6. Quando in dispensatione cum illegitimo dicitur; *dummodo paternæ incontinentiæ imitator non sit*; est tantùm instructio & cohortatio, ut ne talis sit, unde quamvis talis esset, non ideo irrita esset dispensatio, *Corrad. Krim.* n. 2391.

944. §. 7. Quandoque additur in dispensatione: *dummodo per annum non insorduerint*, putavit autem aliquis Illustrissimus Nuntius hìc Coloniæ interrogatus, intelligi insordescentiam in censura, & non præcisè in peccato, quia sæpe talibus delictis est annexa censura, v. g. excommunicatio, in qua per annum hærere, propriè dicitur insordescentia de qua dicam l. 7. à n. 287. Et hæc interpretatio valere potuit quoad dispensationem eo tempore in Nuntiatura: De cætero censeo cum *Plettenberg* & aliis *insordescere per annum*, esse, *permanere per annum in tali delicto*, ita ut per totum annum non pœnituerit de eo, & consequenter, si talis aliquando per annum & saltem in Paschate confessus sit, præsumitur bene confessus, & efficaciter retractâsse peccatum illud, adeòque non insorduisse, etiamsi postea relapsus sit, dummodo iterum in relapsu & consuetudine ista sine pœnitentia non remanserit per annum.

945. §. 8. Quomodo clausulæ, *si ita est*: *quatenus ita est*: *periculum immineat revelationis & scandalorum*: *ut dictâ muliere de nullitate prioris consensûs certioratâ*: *postquam dicto Sacerdoti*: *si necdum satisfecerit*, sint intelligendæ, habet *Busenb.* relatus l. 1. n. 798. in app. Resp. 2. & de clausula illa; *de nullitate prioris consensûs certioratâ*, dixi hìc n. 814. Quid autem operentur verba; *motu proprio*, dixi l. 1. n. 814. Plura quoad clausulas Rescriptorum ex *Pœnitentiaria*, dicam à n. 951. Si Rescriptum habeat, non tantùm ut contrahant *servatâ forma*

Trid.

Trid. sed etiam expressè, *factis denunciationibus in Parochia sponsæ*, id non apponitur per modum conditionis ad valorem, sed nihilominus potest in denunciationibus dispensari ab Ordinario, *Sanch.* l. 8. d. 35. n. 19. *Corrad.* l. 7. c. 7. n. 17. & 21. *Wiestn. Kærch.* n. 259. contra *Zerolam*, quando enim aliquid in Rescripto apponitur, quod aliunde de Jure requiritur, ordinariè non apponitur cum alia obligatione, quam quæ antecedenter erat, unde videtur tantùm esse velut monitio, ut fiat, quod Juris est.

946. Q. 131. *Quid addendum sit, si in facultate dispensandi addatur: gratis ubique, sub pœna invaliditatis, sine ulla mercede, sine præmio, sine munere, gratis sub excommunicatione* &c. R. §. 1. Expeditâ dispensatione licitum esse aliquid acceptare docent plures cum *Sanch.* l. 8. d. 35. n. 13. utì etiam notavi l. 1. n. 817. nam imprimis illa datio & acceptatio prohibetur, per quam dispensatio fit irrita, si autem sit expedita, non ideo fit irrita, ergo: Deinde etiam videtur tum cessare prohibitionis causa, quæ est, ne dispensaturus muneribus excæcatus dispensationis munus minùs bene obeat: & cùm prohibitio sit odiosa ac strictæ interpretationis, non videtur extendenda ad dationem post negotium expeditum: hinc notant aliqui prohiberi examinatoribus Episcoporum aliquid accipere ante, attamen licitè accipere, si quid liberè offeratur post examen. His non obstantibus suadendum est contrarium in praxi, quia in materia dispensationum sine distinctione prohibetur acceptatio muneris.

947. §. 2. Ante dispensationem nequidem esculenta vel poculenta licitè admittuntur, quamvis paucis diebus possint consumi, *Corrad.* in praxi

dispens. l. 7. c. 6. n. 5. *Sanch.* n. 12. *Rosa.* De exc. cut. litt. Apost. p. 1. c. 5. nu. 25. *Krim.* nu. 227. quia nempe prohibetur receptio omnis muneris; & reipsa sunt magna pro tantillo labore dispensandi. Hinc *Barbosa* in Collect. *Trid.* sess. 21. De reform. c. 1. n. 5. & 13. docet, pro dispensatione Matrimonii non licere quicquam recipere, nec ratione taxæ, etiam ex immemoriali consuetudine, nec ratione sigilli vel alterius rei pro mercede laboris. Idem dicit *Fagn.* in 1. p. l. 5. decretalium De simonia, C. *In ordinando*, n. 31. notans ita decrevisse *Congreg.* Interpretum Trid. 25. Oct. 1588. *Rosa* etiam dicit non juvare consuetudinem, quia additum est decretum imitans, *Garc.* De Benef. p. 8. c. 6. n. 110. & 111. Notario tamen licitum est pro examine testium re informationibus accipere 4. partem Ducati, ut declaravit *S. Congreg.* citata à *Corrado* & *Rosa*, qui addit alibi à se solutos Notario 4. ducatos cum dimidio. Hæc referre volui, ut notetur diversitas opinionum & praxeos pro diversis temporibus & locis.

948. §. 3. Quando dicitur *à munere te omnino abstinere debere monemus*, non continet solum consilium, sed præceptum, quia cadit super materiam aliunde graviter illicitam, est enim simoniacum accipere temporale pro actu jurisdictionis spiritualis, uti ex *Trid.* & *S. Th.* certum est docet *Castrop.* tr. 17. d. 3. p. 12. n. 10. Quod accipiatur pro labore temporali, qui adhiberi debuit, non est propriè munus, sed stipendium, nec simoniacum, uti fatetur *Castrop.* attamen dicetur esse illicitum ob prohibitionem, manifesti dicatur, *depositâ spe cujuscunque muneris &* pre-

tale enim stipendium est reipsa præmium laboris, *Castrop. Krimer*, n. 2278.

§. 4. Potest dispensans, secundùm dicta, exi- 949.
gere aliquid per viam commutationis vel impositionis pœnæ, ut minùs frequenter petatur dispensatio. Sed praxis habet Romæ & in Nunciaturis, ut hoc, quod petitur, cedat in pios usus, & non in utilitatem dispensantis. V. *Castrop.* à à n. 11. Notat etiam *Corrad.* l. 8. c. 5. n. 34. *S. Congregationem* declarâsse, quòd quando *Trid.* dicit, ut dispensetur *gratis* cum illis, qui ignoranter contraxerunt cum impedimento, intelligatur, quoad compositiones, non autem quoad Jura & mercedem Officialium pro expeditione litterarum: & addit cum *Garcia* nequidem hoc quoad compositiones servari, ob necessitatem & onera Sedis Apostolicæ, præsertim ad tuendam propagandamque fidem catholicam.

§. 5. Si opus sit dispensantem exire domo ad 950.
examen testium, potest pro eo labore dispensationi extrinseco aliquid accipere. V. *Garc.* n. 116. Pro labore tamen in facienda informatione testium ad verificanda narrata in precibus, uti & pro expedienda dispensatione ipsa, non est licitum aliquid accipere, saltem ubi non est consuetudo accipiendi, quia hoc pertinet ad expeditionem dispensationis, pro qua prohibetur acceptio muneris. *Dixi*, saltem ubi nō est consuetudo, quia per eam licere docet *Sanch.* n. 11. quia tum censetur non munus aut præmiū, sed stipendium ex consuetudine debitum: solvítque *Sanch.* ibid. argumentum ex Cap. *Statutum.* §. *Insuper.* De Rescriptis in 6. hinc *Castrop.* n. 10. dicit, stipendium laboris jure vel consuetudine debitum posse admitti. Possunt autem de hac consuetu-

dine videri etiam *Garc.* n. 110. & *Castrop.* n. 11. Et propter eam consuetudinem scripsit non ita diu ex Belgio aliquis Reverendissimus Romam, in Curia sua percipi Jura ex dispensationibus: Rescriptum est, *quòd sequi posset exemplum suorum antecessorum*: Alius ex Germania directè petiit declararari, an non licitè admitterentur Jura ordinaria pro dispensationibus ejusmodi, & est responsum affirmativè, propter consuetudinem.

951. *Q.* 132. *Quid præterea specialiter notandum sit circa dispensationes, quæ petuntur à* S. *Pœnitentiaria.* R. §. 1. *Pœnitentiaria* pro foro tantùm interno dispensat, in omni impedimento occulto Juris tantùm ecclesiastici, etiam pro contrahendis Matrimoniis exceptâ solâ consanguinitate, nam quoad hanc tantùm dispensat in contractis, & quidem extra 1. & 2. gradum: unde dispensat etiam in primo gradu affinitatis, etiam ex copula licita, etiam pro contrahendis, *Krimer*, n. 2304. Quandonam autem impedimentum hic dicatur occultum, dixi à n. 870. Notat autem *Burtius* in Introd. c. 3. pag. 22. si impedimentum sit publicum Coloniæ, sed occultum Parisiis, ubi nunc habitat Titius Colonienſis, & Parisiis existens petat dispensationem tanquam pro impedimento occulto, non factâ mentione de eo quòd sit publicum Coloniæ, Breve datum à *Pœnitentiaria* fore subreptitium, quia non solet *Pœnitentiaria* admittere casum sic tantùm occultum.

951. §. 2. Notari debet hìc cum *Krim.* n. 23[illegible] significatio varia vocis, forum, nam *forum*, [illegible] neutro genere aliquando significat territorium aut locum publicum, in quo res venales exponuntur: *forus* in masculino significat locum [illegible] dica

dicii, & derivatio in utraque significatione est à *fero*, quia illuc feruntur venalia vel lites. Sæpe autem per forum intelligitur *judicium*, *jurisdictio*, *potestas*, & in hoc sensu dicitur aliqua causa pertinere ad forum ecclesiasticum vel sæculare, aut esse mixti fori, si pertineat ad utramque jurisdictionem. Forum in hoc sensu aliud dicitur externum, sive *forum fori*, in quo tractantur causæ in ordine ad externam gubernationem Reip. sive ecclesiasticæ sive sæcularis: aliud internum, quod dicitur *forum poli seu conscientiæ*, quod intus in mente hominis, ubi conscientia est, exercetur. Forum internum aliud dicitur Pœnitentiæ, in quo aliquid geritur interveniente Sacramento Pœnitentiæ, sive absolutione sacramentali: aliud non Pœnitentiæ, in quo aliquid geritur sine Sacramento Pœnitentiæ, uti si aliquis extra Sacramentum absolvatur à censura vel reservatione peccati. Atque ex his patet, forum *Pœnitentiæ & conscientiæ* non esse idem, nam forum conscientiæ est quid commune foro sacramentali, & non sacramentali. Quando tamen dixi *Pœnitentiariam* dispensare in foro tantùm interno, sensus est, in foro tantùm conscientiæ.

§. 3. In supplica ad Pœnitentiariam non est opus exprimere vera nomina oratorum, sed potest dici *Titius Caja* &c. Nec opus exprimere diœcesin vel locum originis ipsorum, quia hæc Rescripta non remittuntur ad diœcesanum, sed ad oratorem ipsum, unde satis erit, si petat Rescriptum dirigi, v. g. Coloniam ad P. Claudium Lacroix Soc. JESU, vel quemcunque alium, qui tradet Oratori, & Orator eliget Confessarium, qui exequatur, secundùm jam dicenda. 953.

§. 4. *Pœnitentiaria* inscribit suas litteras, *Discre-* 954.

to viro Confessori, Magistro in Theologia vel Decretorum Doctori, ex approbatis ab Ordinario, per latorem præsentium specialiter eligendo. Circa quod Krim. n. 2307. & alii notant seqq. 1. Non sufficit esse Licentiatum. 2. Nec Doctorem Ordinis religiosi. 3. Confessarii Societatis JESU ex commissione sui Superioris possunt secundùm dicenda n. 978. has litteras aperire. 4. Peccat mortaliter, qui aperit sine qualitate Doctoris vel privilegio. 5. Si ille, qui aperuit, non possit, vel nolit exequi, potest adiri alius. 6. Si ille, qui priùs noluit exequi, postea mutato consilio velit, potest. 7. Sufficit esse approbatum ab Ordinario, licèt nullas adhuc confessiones audiverit, & vel de sit rudis. 8. Quamvis aliqui cum Sanch. l. 1. d. 37. n. 10. dicant non sufficere, quod quis errore communi censeatur Doctor, tamen communis sententia habet sufficere, si communi errore cum titulo colorato censeatur approbatus. 9. Si sit approbatus ad viros tantùm & dispensatio non requirat actualem confessionem utriusque, Sanch. Lezan. Perez. & alii dicunt sufficere, quia verum est esse ex approbatis ab Ordinario. Contradicunt De Justis, Gob. & alii, quia non est simpliciter approbatus, & ideo Carden. dicit probabilem sententiam esse tenuiter tantùm probabilem, éstque secunda conformior dictis in l. 6. 2. n. 1467. quamvis Krim. dicat 1 mam etiam esse absolutè probabilem. 10. Delegatus procedat *si ita esse* prout refertur, *per diligentem latoris examinationem invenerit*: & nisi constet oppositum, creditur, *sine testibus*: quamvis autem ordinarius non præscribatur, potest tamen ex causa exigi juramentum. 11. Mandatur, ut saltem ex conveniencia præmittat *monita & consilia opportuna*

de fideliter respondendo, de implenda pœnitentia injungenda, de cavendo relapsu in delictum.

§. 5. Quamvis aliquis non Doctor, & non habens potestatem aperiat Rescriptum, non ideo careret effectu, dummodo Doctor aut alius designatus illud expediat, nam qualitas Doctoris non requiritur in aperiente, sed in exequente, *Bonac. Gob.* n. 157. *Krim.* n. 2317. Si autem dispensandus unum elegerit, qui cum ipso dispenset, & ille postea sit ei nimis rigidus, potest hoc relicto eligere alium benigniorem, non aliter, atque aliquis potest confessione apud unum inchoatâ, hunc deserere, & eam repetere apud alium, *Gob.* n. 167. *Krim.* n. 2318. 955.

§. 6. Ex hoc, quòd dicatur, *cum illis dispenses in foro conscientiæ*, non sequitur fieri debere in confessione, aut confessionem requiri, *Krim.* n. 2336. Si autem expressè addatur, ut dispensatio fiat *in actu sacramentalis confessionis* vel *foro Pœnitentiæ, auditâ confessione* &c. si dispensandus jam antè absolutus sit à suis excessibus, censuris ac pœnis, ac nullius mortalis sibi conscius sit, *Gob.* n. 183. & *Krim.* n. 2385. dicunt probabile esse non requiri confessionem, probabilius tamen est cum *Dicast.* apud *Gob.* n. 256. & tandem consentit *Krim.* n. 2416. adhuc requiri velut conditionem præstandam ab eo, qui vult gaudere illâ gratiâ, secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 1414. de confessione pro Jubilæo; quamvis *Gob.* n. 258. putet satis fore, si in confessionali, ubi cum illo dispensandum est, dicat se non habere mortale, quod confiteatur: supposito autem quòd confessio requiratur velut conditio, probabilius videtur contra *Krim.* n. 2325. *Gob.* n. 188. *Kærchne* n. 266. multósque alios, quòd invalidè dispensaretur, 956.

si confessio esset sacrilega, quia confessio sacrilega non est vera confessio, quam supponitur requirere Pontifex; unde sicuti per sacrilegam confessionem non satisfit præcepto Ecclesiæ, ita nec hìc menti Pontificis: censetur autem actus sacramentalis confessionis durare, quamdiu non est data pœnitentia vel absolutio: imò probabile est adhuc durare statim post absolutionem, quia multi AA. cum *Gob.* n. 255. docent tum adhuc licitum esse Confessario loqui cum pœnitente de auditis in confessione.

957. §. 7. Quando additur, *ut priùs tollatur occasio peccandi*, *Gob.* n. 189. intelligit occasionem, quæ esset in eadem domo; sed probabilius est intelligi omnem occasionem proximam, quantùm hæc tolli potest, quia Pontifex loquitur moraliter, unde in eadem etiam domo cohabitando posset manere, dummodo desineret occasio & periculum proximum relapsûs, utì plures tenent cum *Gob. Wiestn. Kærch.* n. 269. tum enim censetur moraliter abesse occasio, debétque hæc occasio proxima necessariò removeri ante absolutionem, quia est quid substantiale & magni momenti, *Gob. Krim.* à n. 2391. Quando autem dicitur, *ad evitanda scandala, quæ orirentur ex divorti*, nomine scandali non venit admiratio aut prudens opinio de improbitate alterutrius, sed publica occasio peccandi per temeraria judicia, detractiones, odia, dissensiones, imitatio mali exempli, *Gob. Kærch.* n. 267.

958. §. 8. Confessarius, qui hic potest dispensare, potest etiam absolvere ab omnibus reservationibus & censuris, quæ provenerunt ex peccato, ob quod dispensatur, non tamen, si aliunde proveniant, quia expressè additur, *quas propter pre-*

missa

missa quomodolibet incurrit, *Gob.* à n. 191. Oppositum tamen tenet *Krim.* n. 2350. si talis alia censura vel reservatio impediret effectum gratiæ, quia dispensans facit gratiam absolvendi sacramentaliter, & revalidandi Matrimonium, ergo etiam tacitè facit gratiam removendi, quidquid hunc effectum gratiæ impediret, arg. Cap. *Præterea*, De off. & potest. Judic. deleg. sed videtur dicendum, quamvis dispensatio trahatur ad necessariò & de se connexa, secundùm dicta n. 823. non tamen ad disparatè se habentia.

§. 9. Si supplicans nollet unquam secum dispensari, aut si cum illo nunquam posset dispensari defectu cujusdam conditionis, Confessarius non posset eum absolvere à reservationibus aut censuris, quia additur *ad effectum concessæ gratiæ*, unde dispensatio impedimenti, & revalidatio Matrimonii est causa finalis cæterorum, quâ cessante cessant reliqua, *Gob.* n. 195. *Krim.* n. 2351. Quòd si dispensatio danda esset saltem post duos trésve annos, posset nunc ab electo Confessario absolvi à reservatis & censuris in ordine ad dispensationem tum ab eodem accipiendam, uti tenent *Lug.* & *Gob.* n. 199. Putat autem *Dicast.* si supplicans negligat confiteri & petere dispensationem, saltem tum, quando est præceptum annuæ confessionis, quòd gratia illa finem habeat; sed probabiliùs dicit *Gob.* à n. 202. si interea absolvatur ab alio habente potestatem in reservata & censuras, ut sic satisfaciat præceptis Ecclesiæ, posse cum rationabili causa, v. g. deliberando, an velit inire tale Matrimonium, exspectare ad quodcunque tempus, & tum postea, si volet, eligere eum, qui secum dispenset; dispensatio 959.

enim non est alligata tempori confessionis annuæ, neque ulli alteri.

960. §. 10. Circa clausulam, *hac vice absolvas*, docet *Krim.* à n. 2353. & probabile dicit *Gob* à n. 124. si dispensandus post datum gratiæ labatur in plures censuras vel reservata, posse etiam ab his absolvi, quia per hæc non est extincta gratia, ergo cùm hæc impedirent effectum gratiæ, debent posse tolli; durátque hæc potestas absolvendi quamdiu ex rationabili causa differtur executio dispensationis.

961. *Obji.* Si Confessarius à Superiore petierit facultatem absolvendi Titium à lapsu carnis reservato, hæc facultas extendit se tantùm ad illum casum, & non ad alios interea ante absolutionem commissos, ergo similiter hìc. R. Dist. ant. de quo dixi l. 6. p. 2. n. 1692. n. conseq. In primo casu sublatio reservationis habet rationem finis, & limitatur ad peccatum manifestatum, pro quo determinatè petebatur; è contra sublatio censuræ non habet rationem finis sed medii, ideo enim debet tolli censura, ut deinde possit absolutio à peccatis, & cum statu gratiæ revalidari Matrimonium; facultas autem absolvendi mensuranda est secundùm rationem finis, uti habet *S. Th.* 2. 2. q. 27. a. 6. ergo cùm censuræ illæ, quæ intervenerunt, impediant hanc, facultas se extendit etiam ad illas tollendas.

962. §. 11. Quamvis addatur, ut injungatur *gravis pœnitentia*, tamen si supplicans antea confessus est, & pœnitentiam proportionatam accepit, aut si lucratus est Indulgentias, aut si accedit cum tali dispositione, propter quam gravis pœnitentia mutari posset in levem, poterit quoque Confessarius parvam injungere; quia tamen

intelligitur præcipi injunctio pœnitentiæ secundùm exigentiam delicti secundùm se, quod nunquam esset confessus, & circa quod non esset causa minuendi ordinariam pœnitentiam, *Gob.* à n. 208. *Krim.* à n. 2397. *Wiestn. Kærch.* n. 271. Notátque rectè *Tiburt.* suprà pag. 24. quòd circa ejusmodi pœnitentiam injungendam, substantia sit servanda, sed quoad quantitatem sit locus discretioni, ut nempe Confessarius consideret pœnitentis sexum, complexionem, ætatem, statum, alias ejus obligationes, & his bene pensatis injungat pœnitentiam, quæ respectivè ad talem personam censeatur gravis. Quando autem committitur dispensanti, ut imponat gravem pœnitentiam sibi bene visam, *cui si lator parere contempserit, in dictam excommunicationem relabatur eo ipso*, sensus est, si parere contempserit rationabili præcepto, nam si dispensans imposuisset, v. g. ut iret ad triremes, aut faceret aliquid difficillimum, *Tiburt.* p. 3. c. 2. testatur à S. *Congreg.* decisum esse quòd non ideo reincidat, quia nemo dicitur contemnere parere, quando præstare rationabiliter non potest, quod irrationabiliter præcipitur.

§. 12. Quando additur, ut simul pro pœni- 963.
tentia injungat *confessionem saltem unam singulis mensibus, Krim.* n. 2400. putat, si non addatur, *in perpetuum*, vel *per totam vitam*, satìs esse, si injungatur ad aliquos annos secundùm mensuram delicti: Contradicit *Gob.* à n. 225. putátque intelligi de singulis vitæ mensibus, & dicit hoc omnino esse injungendum, etiamsi defectu materiæ necessariæ non confiteretur, secundùm sententiam suprà insinuatam, vel quamvìs essent plenariæ Indulgentiæ, quia dicitur hoc debere

debere injungi ultra pœnitentiam sacramentalem, licèt quoad hoc videatur dissentire *Krim.* n. 2410. Perinde autem est, quo die mensis fat unde satisfaciet confitendo ultimo Januarii v primo Februarii, aut primo Januarii & ultim Februarii; quòd si uno mense omittat, non t nebitur alio compensare, quia videtur annex mensi: si autem aliunde adhuc, v. g. ex voto v præcepto teneretur confiteri aliquo mense, p hanc confessionem satisfaceret utrique oblig tioni, quia mens dispensantis prudenter præs mitur esse, ut confessio ex quacunque tande causa fiat semel in mense, *Salas, Portel, Gob.* n. 2 *Krim.*. n. 2406. contra *Sanch. Bonac. Perez, Dian.* & alios. Peccabit autem toties mortaliter, quoti aliquo mense omittet, quia est materia & pr ceptum grave, quale est confessionis annuæ v diurni jejunii, *Gob.* n. 222. contra *Krim.* à n. 24 qui à n. 2411. putat posse cessare hanc obligati nem confessionis menstruæ, si dispensatus luc tur Jubilæum, vel Indulgentias plenarias; s probabiliùs contradicit *Gob.* n. 226. quia est p na extraordinaria etiam ad alios fortè fines i juncta. In Rescriptis autem non fit mentio Co munionis, unde non est obligatio injungendi lam, posset tamen injungi aliquando Comm nio loco gravis Pœnitentiæ, quæ simul impo debet, *Gob.* n. 227.

964. §. 13. Quando dicitur Confessarium deb declarare, quòd proles sit legitima *in foro conscientiæ tantùm*, sensus est, prolem talem pro utro foro fuisse illegitimam, si uterque parens conscius impedimenti, & tum esse legitim dam, in quo Ecclesia dispensat tantùm pro f interno; quamvis *Krim.* n. 2365. dicat, verè

gitimari quoad spiritualia & temporalia, alii autem dicunt tantùm ad Ordines sacros & Beneficia, unde si Judex ecclesiasticus vel sæcularis ageret contra hos conjuges vel proles tanquam illegitimas, dispensatio illa in foro externo nil juvaret, *Gob.* n. 264. & *Krim.* à n. 2360. Quando autem unus saltem bonâ fide contraxit putans Matrimonium esse validum, vel si non indicetur ipsi impedimentum, quando revalidatur Matrimonium, sive hoc taceatur bonâ sive malâ fide, proles censeri debent legitimæ pro utroque foro, utì ex Jure probant *Gob.* n. 247. & pluribus *Sanch.* l. 8. d. 34. à n. 50. possúntque videri dicta l. 4. à n. 750. & *Kærch.* n. 277.

§. 14. Quamvìs addatur, ut *nulli testes* adhi- 965.
beantur, si tamen adhiberentur, non ideo esset invalida dispensatio, *Gob.* n. 265. Hinc *Fill.* tr. 10. p. 2. c. 10. n. 358. loquens de clausula illa Rescripti ex *Pœnitentiaria* sic habet: *non puto prohiberi, quominus fieri possit aliqua fides à Confessario de absolutione vel dispensatione impensa, pro consolatione pœnitentis, vel pro testimonio apud Episcopum obtentæ dispensationis in foro conscientiæ, id enim etiam in aliis absolutionibus collatis in eodem foro fieri nil vetat: Tamb.* De Matr. tr. 2. c. 13. §. 6. sic habet: *non est negandum, si Judex sciat ejusmodi dispensationem fuisse datam, posse interdum illi acquiescere*, imò rectè *Filliucius* notat posse evenire, ut Confessarius (habitâ licentiâ, ùt suppono, à pœnitente) faciat fidem apud Judicem se absolvisse & dispensâsse.

§. 15. Præcipitur etiam, *ut lanientur litteræ*, 966.
ideſt, ut Rescriptum illud laceretur vel comburatur, vel ita corrumpatur, ut non possit produci in foro externo, sic enim dicitur legaliter destrui, unde sufficiet detrahere sigillum, dilacera-

cerare per medium, inducere lituras vel cancel-
los, quamvis retineatur; sic enim peribit illi
valor pro foro externo, *Fill. Gob.* n. 268. *Krim.*
2372. Quòd si talis laniatio negligeretur, pec-
caretur quidem mortaliter, cùm id præcipi-
tur sub excommunicatione latæ sententiæ, ne
ideo tamen invalidaretur dispensatio, quia non
est conditio ad valorem, sed cautela, ne proba-
catur in foro externo, *Sanch. Gob. Krim.* n. 13[illegible]
hinc additur *ità* laniandas, ut nullum earum re-
emplum exstet, intellige, authenticum, seu ea
modi, quo in foro externo posset probari data
esse dispensationem, unde nil peccas, si exempl
illius pro te describas, illi enim tuæ descriptæ
nulla fides debetur, *Gob.* n. 273.

967. §. 16. Additur, *ne litteras illas reddat supplan-
ti*, intellige integras, quæ pro foro externo ha-
vire possint: si tamen redderet integras, dicen
quòd litteræ non suffragabuntur illi, intelli
iterum pro foro externo, nam maneat pro fo
interno validæ; *Krim.* nu. 2379. *Gob.* nu. 2
& 276.

968. §. 17. Quando committitur dispensatio
non obstante v. g. affinitate possint inire Ma-
monium, addi solet, *dummodo aliud impedimen
canonicum non obstet*: & sensus est, si non obs
aliud impedimentum, quod dispensatum n
sit, *Kærch.* n. 274. vel dispensari debeat, q
non obstat, quamvis cum tali affinitate ea
clandestinè contraxissent, quia hoc impedi
tum clandestinatis potest per ipsosmet tolli
consensum renovent coram Parocho & testi
Krim. à n. 2420.

969. §. 18. Quamvis Judicis delegati jurisdi
cesset, si semel plenè illâ utendo functus sit

cio suo, secundùm dicta n. 883. tamen si Confessarius electus minùs bene peregerit officium suum, v. g. si dispensavit in impedimento, sed non legitimavit prolem, potest Rescriptum præsentari alteri Confessario qualificato, qui hoc supplere poterit acceptato Rescripto; tum quia talis commissio necdum habuit plenè suum effectum, tum maximè, quia commissio pro foro interno imitatur forum sacramentale Pœnitentiæ, in quo pœnitens, cui unus Confessarius non satisfecit, potest alium accedere, *Sanch.* l. 8. d. 27. n. 40. *Conrad. Krim.* n. 2327. contra *Nav.* & *Zerol.*

§. 19. Quomodo intelligenda sit clausula, *parte altera de nullitate prioris consensûs certioratâ*, dixi n. 814. Quomodo scribatur ad *S. Pœnitentiariam*, habet *Instructio* n. 909. relata: Quod si quis malit scribere ad aliquem è Pœnitentiariis potiùs quàm ad Cardinalem ipsum, scire debet, quòd Pœnitentiarii sint ex Ordine S. Dominici, ex Franciscanis de Observantia, & ex Societate JESU. Occasione hìc dictorum addo ex *Tiburtio* p. 3. c. 1. casus publicos non matrimoniales, in quibus ad *Pœnitentiariam* recurritur, esse duos. 1. Si quis publicè manus violentas sive percutiendo, sive occidendo injecerit in Clericum: 2. Si pugnavit vel astitit quomodolibet complex in publico duello; Pro casibus publicis contra immunitatem ecclesiasticam recurritur ad *S. Congreg.* immunitatis. Denique addo ex eodem *Tiburt.* p. 4. *S. Pœnitentiariam* habere facultatem etiam pro utroque foro, etiam in factis publicis absolvendi & dispensandi in multis quoad Regulares, & volentes ingredi Religionem, si accedat consensus & supplicatio Superiorum Regularium. 970.

971. Q. 133. *An dispensatio impedimenti prosit ignoranti vel invito.* Rz. §. 1. Quando idem impedimentum afficit utrumque contrahentem, uti est v. g. consanguinitas, satis est, quòd unus contrahentium petat & acceptet dispensationem, tum enim etiam dispensatur cum altero quamvis ignorante, quia hoc ipso, quòd tollatur inhabilitas ab uno respectu alterius, debet etiam tolli inhabilitas alterius, uti dictum est n. 853.

972. §. 2. Si impedimentum afficiat unum tantùm ex contrahentibus, valebit quidem dispensatio impetrata etiam nescienti, sed ut effectum habeat, docent *Sanch.* l. 3. d. 36. n. 21. & post eum *Gob.* tr. 9. n. 641. *Burgh.* cent. 3. cas. 89. debere acceptari, imprimis quia est quædam donatio, quæ acceptatione eget, deinde dispensatio semper videtur habere hanc contritionē imbibitam, sibi dispensando ita placeat, uti etiam privilegium seu gratia, secundùm dicta l. 1. num. 841. Nihilominus probabile etiam est, quòd prosit ignoranti, imò & invito, quia non apparet, cur inhabilitas ab utroque tolli non possit, uti tenent multi apud *Sanch.* suprà, & cum *Dian.* p. 8. tr. R. 86. & 87. sicuti reservatio peccati, irregularitas &c. possunt tolli ab ignorante & invito quia pendent à sola voluntate Superioris. Item non apparet, cur aliquid, quod habet se per modum gratiæ, conferri non possit invito, nisi aliter statuant, sicuti statuerunt, ut dispensatio pro Beneficio non habeat vim, nisi sit acceptata. De cætero Deus dat multas gratias peccatoribus ignorantibus & invitis. Item potest aliquis etiam invitus absolvi ab excommunicatione, aut dispensari in voto, uti docet ipse *Sanch.* Decal. l. 4. c. 24. n. 26. Quid autem dicendum

sit de dispensatione petita à *S. Pœnitentiaria* videri potest *Busenb.* relatus l. 1. n. 796. in resol. 10. & quod dixi hìc n. 959.

Q. 134. Quid addendum sit de dubio circa potestatem dispensandi vel dispensationem ipsam. R. §. 1. Universim dixi l. 1. n. 798. potestatem dispensandi esse rem favorabilem, adeóque latè interpretandam: è contrà dispensationem esse rem odiosam, adeóque restringendam; quæ sententia est communissima inter Theologos & Canonistas, utì videri potest apud *Sperell.* decis. 112. à n. 73. Et consequenter, si dubitetur, attamen communiter putetur, quòd potestas dispensandi se extendat ad hunc vel illum casum aut circumstantiam, judicari potest, quòd extendatur, & quamvis postea declararetur reipsa defuisse potestatem, nihilominus validè esset dispensatum, quia ubi adest error communis, bona fides, & titulus saltem coloratus, Ecclesia supplet; utì dictum est n. 42. 528. 534. licèt non ita suppleat, quando est error tantùm privatus secundùm dicta ibidem. E contrà, si dubitetur, an dispensatio concessa se extendat ad hunc vel illum casum, aut circumstantiam, judicari debet non extendi. 973.

§. 2. Si Jus concedens dispensari expresserit causam, ex dictis n. 389. colligitur etiam extendi ad casum, in quo reperitur eadem causa, similiter dixi n. 823. dispensationem extendi etiam ad illa, quæ necessariò connexa sunt, & sine quibus dispensatio nullum effectum haberet. 974.

§. 3. Quid tenendum sit in dubio, an adsit causa sufficiens dispensandi, & an ulla causa adsit, item an hoc, quod falsò narratum, vel malè subticitum est, fuerit causa finalis, necne, dixi l. 975.

1. à n. 804. Et universaliter dixi in dubio, causa, quam expressisti vel tacuisti, fuerit an tantùm impulsiva, præsumendum esse, fuerit tantùm impulsiva, quia præsumen est pro valore actûs. *Bardi* tamen De cons 6. c. 5. §. 4. n. 9. tenet oppositum, quando tur de re odiosa, sed n. 10. fatetur, si quis pe spensationem Matrimonium bonâ fide ini & postea superveniat dubium de valore dis sationis, quod resolvi non possit, standum pro Matrimonio, quia jam favet possessio fide inchoata.

976 §. 4. Quid tenendum sit, si certus sis tu gere dispensatione, & dubites, an acceperis si certus sis te obtinuisse, sed dubites, an venerit vitium, vel an valeat dispensatio, d 1. n. 805. & præter Jura ibi citata, ex quibu detur colligi, quòd præsumi debeat pro v dispensationis, hoc ipsum docent *Abb. Sal Tambur.* in Decal. l. 1. c. 3. §. 7. v. *Dispensa* & *Dian.* p. 4. t. 3. R. 45. An licitum sit cont re Matrimonium, quando est dubium vel m probabilitas de impedimento, si probabile lud abesse, dixi à n. 527. 530.

977. *Q. 135. Quomodo practicè sit applicanda doctrina hactenus tradita.* R. hoc modo: 1. Dum ad tis impedimentum inter aliquos, qui cont re volunt vel jam sunt in Matrimonio, cog illud sit indicandum illis necne. 2. Si sit candum illi, qui necdum est in Matrim quantùm potes, dissuade, quia communiter fausta sunt Matrimonia, quæ antecedit imp mentum, nisi valde justa causa moveat a spensationem petendam, plerumque enim vent alia carnalia & merè temporalia mot

quæ apud Deum non valent. 3. Si ille, in quo advertis impedimentum, sit conjugatus, & sciat se habere impedimentum, velitque dispensationem, eò quòd non possit sine scandalo facere separationem nec vivere continenter cum uxore putatitia, fac ut impetres dispensationem ipsi, per unum saltem Religiosum ex iis Ordinibus, quos n. 970. notavi habere Pœnitentiarios Romæ, sed jube interim abstinere ab omni actu conjugali. 4. Accepto Rescripto, sive pro conjuncto, sive pro alio, si habeas qualitates requisitas, & ille, pro quo petitum est, te ad id munus eligat, ipso præsente aperi litteras, expone omnes clausulas concernentes, quære, an vera sint, quæ illic asseruntur, & an præstare velit, quæ injunguntur: si dicat vera esse, & paratus sit præstare omnia, jube se ad confessionem disponere, audi confitentem, impone præscriptas pœnitentias, adde admonitiones debitas, declara prolem ejus esse legitimam, si proles habeat, da absolutionem à censuris, tùm à peccatis simul veletiam antè, intendens cum eo dispensare in impedimento; denique hoc ipsum illi declara, nempe quòd cum eo sit dispensatum, & dilania litteras dispensationis.

978. *Q. 136. Quid præterea sit notandum circa executionem dispensationum matrimonialium.* R. Suppositis illis, quæ l. 4. à n. 659. dixi de Executore litterarum apostolicarum, notanda hìc sunt seqq. §. 1. Executores hi ordinariè debent esse graduati in Theologia vel Jure Canonico secundùm dicta n. 954. Possunt tamen Superiores Societatis JESU communicare facultatem alicui de Societate non Doctori, aperiendi litteras S. *Pœnitentiariæ*, ex privilegio *Gregorii* XIII. anno 1582. die 3. Aprilis

Aprilis in Bulla, *Exponi nobis*: ubi ait; *Nos tuis in hac parte supplicationibus inclinati, presb. Societatis hujusmodi per te vel tibi subordinatos Superiores de tua licentia designandis, & ab Ordin. locorum approbatis vel approbandis, etiamsi Mag. vel Doctoratûs, aut aliis gradibus insignit non sint, ras hujusmodi aperiendi, confessionibusque fidelium absolvendi..... exequendi..... licentiam & fac. tem tenore præsentium concedimus & impartimur.* compendio novo, verbo, *Confessarius*. §. 3. fic betur: *Ad hanc facultatem aperiendi dictas litter. signantur omnes Superiores aliàs approbati, juxta sionem, & omnes alii Confessarii, quos ipsi ad id taverint.*

979. §. 2. Delegatus non habet in actu jurisdi nem, nisi post exhibitionem originalis man quo authenticè docere possit de facta sibi co missione dispensandi, Cap. *Super eo*, 12. De pel. Cap. *Pastoralis*, 12. De Rescript. Hinc si dispenset, quamvis certus sit de data & exp Romæ commissione, nulliter agit, quia ab mandato & absque cognitione causæ sibi mandata, tale enim mandatum non con gratiam factam, sed faciendam; communis *Krim.* à n. 2222. E contrà aliquis definit esse legatus per sententiam definitivam etiam tam, secundùm dicta n. 883.

980. §. 3. Juxta Reg. 49. Cancellariæ, quand spensatur in gradu prohibito, semper appon *dummodo dicta mulier propter hoc rapta non fu* tum enim hoc narrari deberet in supplica pe si rapta fuerit *propter hoc*, id est, ad Matr nium. Et quamvis in Rescripto omitteret semper intelligitur, hinc si rapta esset, et consentiret manens in potestate raptoris,

cutor non posset pergere, sed requireretur novum Rescriptum in forma, *perinde valere*, *Krim.* n. 2189. 2262.

§. 4. Quando additur: *tuam conscientiam onerans*, signum est eligi industriam personæ quoad actum ipsum dispensandi, & tum executio relinquitur arbitrio ipsius sine cognitione judiciali, & ab ejus sententia appellari non debet. *Barb. Krim.* n. 2261. Si executio demandetur Episcopo, an ingerere se possit Vicarius generalis, aut si demandetur Vicario generali, an ingerere se possit Episcopus, colligi potest ex dictis n. 879. Sufficere autem prudens judicium de veritate narratorum, quamvis non adsit certitudo, docent *Gob.* & *Kærch.* n. 254. 981.

§. 5. Quia Rescripto solet inseri, *si per diligentem informationem compereris preces veritate niti*, & *Trid.* sess. 22. c. 5. de ref dicit, ut dispensationes etiam gratiosæ *suum non sortiantur effectum*, *nisi prius à delegatis Apostolicis, summariè tantum & extrajudicialiter, cognoscatur expressas preces subreptionis vel obreptionis vitio non subjacere*, hoc spectat ad formam, & prærequiritur ad valorem, quamvis ex confessione sponsorum aut aliunde sciretur veritas, *Sanch.* l. 8. d. 34. n. 26. *Conrad.* l. 7. c. 6. n. 20. Et si dispensatio concessa sit tantùm pro foro conscientiæ, informatio capi potest ab ipsis sponsis, quia in hoc foro possunt esse Rei & testes: si autem agatur pro foro externo, informatio capi debet ab aliis, quia testis hìc in propria causa non admittitur; potest autem etiam laico committi hæc informatio, quia non concernit jurisdictionem, sed solum ministerium. Nec requiritur juramentum, dummodo sponsi fidem faciant sine prudente suspicione falsi; ita cum 982.

communi *Krim.* à n. 2229. satìs autem est, secundùm sæpe dicta, causas finales seu motivas subsistere, quamvìs non subsisteret aliquid non substantiale, *Krim.* n. 2258. De falsificatione litterarum apostolicarum, dixi l. 4. à n. 663.

983. §. 6. Delegatus non debet plùs examinare quàm mandetur, hinc quia nunc non apponitur clausula, *dummodo copula non intercesserit*, non eam inquirere non debet; si autem clausula illa apposita esset, & copula esset occulta, docent *Sanch. Pont.* & *Krim.* n. 2220. contra alios, Reos non teneri eam fateri, quia cùm agatur pro foro externo, intelligitur, si intervenerit & publica sit nota: Et idem est, si Judex interrogaret de alio impedimento, quod occultum esset, & alias esset in debito tempore tollendum, non enim tenerentur sponsi illud fateri, *Corrad. Krim.* num. 2259.

984. §. 7. Si preces sint quidem per testes justificatæ, attamen delegatus extra sigillum confessionis sciat illas non subsistere, pergere non potest, quia executio remittitur *ipsius judicio ac discretioni oneratâ insuper conscientiâ ejus*, ideſt, si in conscientia repererit preces veritate niti, *Sanch. Krim.* n. 2237. Similiter quamvìs preces veritate niterentur, si tamen ex dispensatione prævideret secuturum scandalum & majus malum, non æqui non posset, ideo enim committitur ejus judicio, discretioni, prudentiæ; *Corrad. Krim.* 2239. Et quandoque etiam additur, *si viderit expediens, ut dispensetur*, per quod remittitur non quidem ad liberam voluntatem ipsius, sed tamen ad prudens arbitriũ, *Menoch. Krim.* à n. 22

985. §. 8. An & quando commissio dispensandi exspiret morte committentis, dixi l. 1. n. 6

Notat autem rectè *Krim.* n. 2227. si dispensatio-
nis commissio data sit nomine Sedis Apostolicæ,
non exspirare morte Papæ, quia Sedes Apostoli-
ca nunquam moritur.

§. 9. Si delegatus reperiat causam bonâ fide 986.
allegatam Papæ, reipsa non subsistere, sed ad-
vertat aliam causam adesse, quæ si allegata fuis-
set, certò obtinuisset idem Rescriptum, *Krim.* à
n. 2240. putat posse pergere, quia ex benignita-
te piæ matris Ecclesiæ præsumi potest, quòd Pa-
pa consensum suum non restrinxerit ad hanc
specificè causam, sed eum extenderit ad com-
munem & genericam rationem causæ sufficien-
tis, si pro tali casu adsit. Oppositum probabi-
liùs tenet *Corrad.* l. 7. c. 5. à n. 54. nam ideo de-
mandatur, ut examinetur, an preces allegatæ
veritate nitantur, non autem, an subsit alia cau-
sa: nec datur mandatum exequendi, nisi sub
causa allegata: Deinde ex hoc, quòd Papa con-
sensisset, si allegata fuisset ista altera causa, non
sequitur, quòd jam consenserit, quia voluntas,
quæ non est, sed tantùm esset, nihil de facto ope-
ratur, sed tantùm operaretur sub hypothesi, quæ
posita non est, utì in simili dixi n. 551.

§. 10. An dispensatio pro foro conscientiæ 987.
valida sit ante expeditionem Rescripti, de hoc
aliquid dixi l. 1. n. 815. possúntque videri plura
apud *Krim.* à n. 2267. Quòd si Matrimonium in-
eatur, vel ejus consummatio fiat post expeditum
quidem Rescriptum, sed antequam dispensatio
pervenerit ad partes, aut antequam sit executio-
ni data, quid dicendum sit, magis colligetur ex
resolutione seqq. casuum:

Casus 1. Titius Romæ à Papa petit pro Cajo
dispensationem in impedimento Matrimonii,

& priusquam obtineat, rescribit sine dubio ob-
tinendam intra triduum; obtinetur intra tridu-
um à Titio: Et post elapsum illud triduum con-
trahit Matrimonium Cajus Coloniæ exis-
ante acceptas litteras dispensationis. *Quæritur*
an validè? Negant *Suar. Vasq. Perez, Gob.* tr. 9. n.
625. quia præsumi non potest mentem Papæ d-
spensantis esse, ut dispensatio valorem habeat,
antequam certò innotescat, aliàs daretur occa-
sio abutendi. Validè contraxisse docent *Sanch.* l.
3. d. 36. n. 6. *Nav. Vega, Rodriq. Texed.* apud *Dia.*
p. 9. t. 7. R. 36. *Sot. Burgh.* cent. 3. c. 38. & alii,
quia omnes gratiæ & privilegia statim robo-
habent, cùm datus est consensus petenti per Pro-
curatorem, licèt postulans principalis ignore-
unde probabile videtur, inquit *Burgh.* talem, s
raro casu, videlicet in magna necessitate no
differendi, etiam licitè id facere.

988. *Casus* 2. Cajus subdiaconus ob causam cer-
sufficientem cogitat inire Matrimonium, hu-
mittit Romam cursorem, qui dispensationem
petat, nec dubitabatur, quin intra viginti di-
esset obtinenda: post hos 20. dies contrahit Ma-
trimonium. *Quæritur* an validè. Ratio affirma-
di est, quia intra illud tempus concessa fuit d
spensatio, utì nunc rescitur ex dato, valor a
tem dispensationis non pendet à dispensand
sed à solo dispensante, qui ei etiam invito & n
nuenti obtrudere poterit. R. cum *Sanch.* l. 9.
26. n. 5. *Amico, Castrop.* tr. 3. d. 6. p. 11. n. 3. *Bur*
cent. 3. cas. 89. & aliis communiter; Matrim
nium illud nullum esse, quia dispensatio est
laxatio à lege adhuc vigente & obligante, e
ut suum effectum habeat, debet esse nota dispe
sando, vel saltem procuratori, qui ejus loco a
cepe

ceptet: 2. Dispensatio semper habet imbibitam hanc conditionem, si tibi dispensando ita placeat, uti docent *Suar. Sanch. Salas, Castrop.* & alii, unde differt hic casus à priori, in quo Cajus acceptaverat per Titium. Ad fundamentum contrarium dico fuisse quidem concessam, sed non habuisse effectum, donec cognosceretur, quia est quædam donatio, quæ per acceptationem completur, unde habet quidem dispensatio valorem à dispensante, non tamen effectum, antequam nota sit dispensando, vel saltem alteri ejus nomine acceptanti: & ita Cap. *Si tibi præsenti*, De præbend. in 6. expressè habetur dispensationem circa Beneficium non habere vim ullam, nisi acceptata fuerit à beneficiando.

Casus 3. Sempronius Titiæ consanguineus 989.
petiit dispensationem, sed ob urgentissimas causas Matrimonium contraxit cum Titia impedimenti ignara, priusquam dispensatio à delegato Confessario expediretur, attamen postquam Breve datum erat Romæ: Confessarius nunc accipit Breve, & *Quærit*, an illud possit expedire, ita ut vi illius fiant habiles ad validè contrahendum. *Ratio* dubitandi est, 1. quia mutatus est casus in dispensatione contentus, agitur enim, in ea conformiter ad supplicam, de Matrimonio contrahendo, jam autem est contractum. 2. Dispensatio reddita est difficilior ex *Trident.* sess. 24. De reform. Matr. c. 5. decernente scienter contrahentem intra gradum prohibitum debere spe dispensationis carere. Nihilominus pro parte affirmativa est 1. quia Sempronius sat maturè summo Pœnitentiario supplex factus, narravit se jam tum de Matrimonio ineundo cum Titia tractâsse, & resilire non posse. 2. Non videtur dispen-

ſpenſatio eſſe ideo reddita difficilior, cùm Sempronius non temere præſumpſerit, ſed ob urgentiſſimas cauſas id fecerit, *Trident.* autem requirit ſcientiam, audaciam, & temerariam præſumptionem juxta *Sanch.* l. 8. d. 25. n. 26. 3. Quamvis unus ſciens impedimentum contraxerit, ſi alter ignorârit, non incurritur pœna *Tridentina*, nec poſtea opus eſt de hoc mentionem facere in petitione diſpenſationis, utì tenent *Henriq. Sanch.* n. 30. *Perez*, d. 46. n. 13. quia innocens puniri non debet ob alterius delictum, ergo etiam jam licebit gratiam illam exequi. 4. *Texeda* & alii apud *Dianam* p. 9. tr. 7. R. 36. docent, ſi contrahentes ſcienter intra gradus prohibitos contrahant & conſumment Matrimonium, poſtquam Pontifex conceſſit diſpenſationem, & nondum ea per Ordinarium, cui committitur, eſt expedita, in iſto caſu non eſſe diſpenſationem irritam vel ſubreptitiam, ita autem contigit in præſenti caſu.

Reſpondeo. Confeſſarius non videtur poſſe procedere ad executionem. 1. quia eſt exprimendum apud diſpenſantem, ſi Matrimonium fecerit contractum vel conſummatum, uti certum videtur, inquit *Perez*, n. 6. & conſtat ex *Trident.* ſuprà ubi in eum, qui ſcienter & præſumptuoſè contraxerit, fert pœnam carendi ſpe diſpenſationis: è contrà illi, qui ſolennitatibus adhibitis contraxerit cum probabili ignorantia, dicit faciliùs & gratìs impertiendam diſpenſationem, ergo manifeſtè ſupponit hoc debere narrari; unde enim aliàs decernet pœnam carendi vel gratìs habendi diſpenſationem, vel unde ſciet factum ſit præſumptuoſè, an præmiſſis ſolennitatibus, an cum ignorantia probabili, ſi non

op-

opus factum narrari? 2. Non videtur licitum esse procedere secundum relatam sententiam *Texedæ*; quia quando agitur de valore Sacramenti, etiam in illis, in quibus Ecclesia potest supplere, non est licitum relinquere tutiorem, nisi sententia, quam sequor, communiter admittatur velut absolutè probabilis, & non sit contra praxin Curiæ Romanæ, tum enim tantùm vult Ecclesia supplere secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 118. sed sententia *Texedæ* non admittitur communiter velut absolutè probabilis, hinc *Diana* illam referens subdit, *hucusque Texeda, tu cogita, an probabiliter*: & quamvis *Diana* pro eadem citet *Vegam* non allegato textu, *Sanch.* n. 21. citat *Vegam* pro opposita allegato textu, & sententia illa revera nullum habet solidum fundamentum. Sed quidquid sit de hoc, saltem est contra praxin Curiæ Romanæ, quæ semper respondet hoc exprimendum esse, uti testatur *Sanch.* suprà juncto n. 8. ad quem se remittit, & de hoc refertur expressa declaratio *sacræ Congregationis* ad hoc caput *Trid.* n. 2. 3. Opinio *Henriq. Sanch.* & *Perez*, suprà relata, nempe quòd opus non sit narrare contractum & consummatũ esse Matrimonium, si alteruter bonâ fide processerit, non videtur vera, nam *Trid.* toto illo capite loquitur in numero singulari, & nullo verbo innuit requiri utriusque scientiam vel ignorantiam: neque verum est esse pœnam, quòd debeat hoc narrari, sed est tantùm conditio prærequisita pro informatione dispensaturi, ut dispensationem diversimodè, & pro exigentia causæ noverit expedire, uti ante dictũ est: pœna autem tantùm est, ut qui scienter ac præsumptuosè contraxit & consummavit Matrimonium, careat spe dispensationis, ergo dato, quòd

quòd hæc pœna carendi spe dispensationis non incurratur, si alteruter bonâ fide processerit, tamen nullatenus sequitur factum non debuisse, aut adhuc non debere narrari: & quamvis tum nollet dispensare Pontifex propter scientiam & præsumptionẽ Sempronii, non sequitur Titiam puniri, quamvis indirectè & per accidens in ipsam redundet incommodum; sicuti si Titia bonâ fide contraxisset Matrimonium cum Cajo Subdiacono qui sciens & præsumptuosè hoc fecisset non exspectatâ dispensatione, cujus spem habebat, si Pontifex postea id rescions in pœnam præsumptionis Caji nollet dispensare, non ideo puniretur Titia, quamvis indirectò & per accidens in ipsam redundaret incommodum, itaque petenda est dispensatio nova enarrato facto: ita judicârunt mecum an. 1699. tres Doctores.

§. 11. Huc etiam refertur solutio sequentis
990. casûs: Titius cognovit Cajam & Bertam sorores; vúltque ducere Cajam, & petiit dispensationem in affinitate, attamen priusquâ dispensatio detur executioni, cognoscit iterũ Cajã & Bertã.

Quæritur, an indigeat novâ dispensatione? Affirmant
1. Non ideo indiget, quia iterum cognovit Cajam, quia est tantùm incestus, nec inducit impedimentũ respectu Cajæ: & si sit occultus, quamvis commissus sit post obtentam dispensationem, tum saltem non necessariò recurri debere Romam, docent *Nav. Gob.* tr. 9. num. 630. & alii multi cum *Pellizz.* De Regul. tr. 8. c. 3. à n. 243. ut probabile agnoscunt *Sanch. Less.* n. 922. citati. 2. Si dispensatio non sit facta Romæ, sed tantùm data commissio, ut dispensaretur in partibus, si preces invenirentur veritate niti, etiam non indiget novâ dispensatione ex hoc, quòd ante dispen-

dispensationem factam iterum cognoverit Bertam; nam repetita illa copula non inducit novum impedimentum affinitatis, sed manet unicum, quod prius contractum erat, sicuti si decies cognovisset singulas, esse unicum impedimentum, nec in supplica opus fuisset dicere, quoties cognovisset illas, *Sanch.* l. 8. c. 24. n. 8. Est autem jam data potestas ad dispensandum pro Matrimonio cum Caja non obstante impedimento contracto per copulam cum Berta. 3. Si Romæ facta est dispensatio, antequam Titius iterum cognosceret Bertam, videtur opus esse novâ dispensatione, quia impedimentum per priorem copulam cum Berta contractum, erat jam sublatum per dispensationem Romæ factam, quamvis necdum executioni datam seu applicatam Titio: & nunc redit idem impedimentũ, quod sublatum erat, ergo debet de novo tolli: non potest autem sine novâ dispensatione, quia prior non respiciebat nisi contractum antea impedimentum *Sanch.* suprà, *Pont. De Justis* l. 3. n. 163. & l. 4. n. 187. *Confirmatur*, nam si Titius post declarationem, quòd repertâ veritate narratorum facta esset dispensatio, iterum cognovisset Bertam, opus esset novâ dispensatione, ergo etiam jam. *Si dicas*, per priorem dispensationem factum esse, ut Titius posset cum Caja contrahere tanquam cum extranea: *Contrà* est, nam dispensatio non tollebat consanguinitatem istarum sororum, nec impediebat, quò minùs à Titio posset iterum contrahi affinitas, si enim post dispensationem factam postea cognovisset Sempronian ejusdem Cajæ sororem, certò contraxisset impedimentum per aliam dispensationem tollendum, ergo idem est, si iterum cognoverit Bertam.

tam. Et hìc dicta applicari possunt, v. g. impedimento voti, item dispensationi factæ vel faciendæ per Ordinarium. Denique hìc notandum est, quod dispensatio validè detur executioni, non expectato *placito* aulæ sæcularis vel Officialium belli, qui aliquando volunt se ingerere, rectè enim docet *Less.* in Auctar. v. *Bulla pontificia*, casu 3. ejusmodi placitum esse impertinens ad valorem Bullæ seu dispensationis exequendæ.

991. *Q.* 137. *Quid præterea observare debeat Parochus circa Matrimonia coram ipso contrahenda.* R. §. 1. *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 1. dicit: *Habeat Parochus librum, in quo conjugum & testium nomina, diemque & locum contracti Matrimonii describat, quem diligenter apud se custodiat.* Et cùm inde suo tempore doceri debeant plurima, quæ maximi momenti sunt, rectè notat *Avers.* q. 6. s. 7. §. ult. ad hoc obligari Parochum sub mortali.

992. §. 2. Parochus etiam contracturis proponere debet, quæ ibidem statuit *Trid.* his verbis: *Postremò S. Synodus conjuges hortatur, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante Matrimonii consummationem sua peccata diligenter confiteantur & ad SS. Eucharistiæ Sacramentum piè accedant.*

993. *Q.* 138. *Quid denique notandum sit circa purificationem puerperarum.* R. Hæc potiùs spectat ad materiam Baptismi, sed quia de illa ibi nihil dixi, addo hìc pauca.

§. 1. De purificatione puerperarum *Synod. Colon.* anni 1662. p. 2. tit. 3. statuit 1. Ex Cap. un. *De Purif. post partum*, quamvìs puerperæ possint statim post partum venire ad ecclesiam, attamen etiam in novâ lege licitè emanere. 2. Non ante 25. à partu diem, nec alibi, quàm in ecclesia be-

nedic-

nedicendæ sunt puerperæ. 3. In pœnam peccati mulieres, quæ ex illicito concubitu pepererunt, sub pœna suspensionis eo ipso incurrendæ non benedicantur. 4. Sine pompa & ad summum cum tribus fœminis deducantur. 5. Non fiat in dominica vel festo fori. 6. Nullus Parochus, Sacerdos vel Clericus debet convivium mulieri purificatæ instructum frequentare. 7. Non substituatur mulier purificanda in locum defunctæ puerperæ, nec ad cadaver defunctæ in partu legantur preces purificationis, nec etiam legantur in privatis ædibus super periclitantem post partum.

§. 2. Circa prohibitionem illam, ne mulie- 994.
res, quæ ex illicito concubitu pepererunt, purificentur, dubitatum est, an id intelligatur etiam de illis, quæ ex illicito concubitu conceperunt, sed pariunt in Matrimonio ante partum contracto: affirmârunt aliqui, quia manet causa, ut sit in pœnam peccati: Oppositum tenuimus anno 1710. tùm quia talis nunc in Matrimonio honestè parit, tum maximè, quia statutum illud est pœnale, & tantùm dicit, *mulieres*, quod convenit non conjugatis, ergo non est extendendum ad conjugatas, cùm *Synodus* ibi non agat de Matrimonio, sed de Baptismo. *Nec obstat*, quòd æqualis ratio esset tales conjugatas excludendi; *nam* in positivis non est argumentandum à pari ad par, imò nec à minori ad majus, sed standum verbis in rigore, quæ potiùs restringenda sunt in materiis odiosis, qualis est hæc.

§. 3. Sicuti l. 2. n. 99. & 112. dixi acatholi- 995.
cos esse excludendos à benedictione matrimoniali & à ceremoniis sepulturæ ecclesiasticæ, ita puto excludendam puerperam acatholicam ab hac

hac benedictione purificationis, 1. quia cere-
niæ illæ sunt ab Ecclesia institutæ pro fideli-
in Ecclesia, & probabiliter nomine Eccles-
am fiunt istæ orationes, utì insinuat *Sanch.*
d. 9. n. 13. Ecclesia autem non vult ejusm-
orationes publicas offerre pro acatholicis,
ab Ecclesia catholica excluſi esse volunt. 2. Q-
acatholici, qui cæremonias Ecclesiæ irriden-
digni sunt, quibus illæ adhibeantur. 3. Qua-
les acatholici in his locis catholicis præsumi-
pe possunt esse formales hæretici, adeóque
communicati, & quamvìs vitandi non sint a-
tholicis, attamen ipsis prohibitum est in div-
communicare cum catholicis, secundùm
l. 6. p. 2. n. 34. & dicenda l. 7. n. 270. ergo s-
dalo illis sunt Parochi, qui ad talia admitt-
quasi inducunt illos ad petendam talem ips-
licitam communicationem in divinis cum
tholicis. An licitum sit mortuo catholico ca-
licæ Parochiæ inquilino pulsare campana
tholici templi, dicam l. 7. n. 268.

996. §. 4. Cùm hæc ceremonia purificationis
sit necessitatis, sed devotionis, Cap. un. De
rif. post part. putârunt *Lez. Peyr. Pasq.* puer-
posse à Regularibus admitti ad purificatio-
pro quo referunt declarationem *S. Congreg.*
rectè contradicit *Pignat.* tom. 5. consult. 76.
consuetudo saltem id restrinxit ad solos Pa-
chos; & idem dicit alia declaratio *S. Congreg.*
de sicuti benedictio nuptiarum, quamvìs
sit necessitatis, tamen secundùm dicta à
504. sit à solis Parochis, ita & hæc
ceremonia.